

33

Knihovna univ. prof.
Dra KARLA LASTOVKY

106a
~~33-C-300~~

O B R Y S

ŘÍZENÍ SPRÁVNÍHO.

Sepsal

Karel Čížek,

ředitel kanceláře obce Karlínské.

SEMINÁRNÍ
Státoved.

KNIHOVNA
oddělení

V Praze 1888.

Jindř. Mercy-ho sklad v Praze.

608

Obsah.

Úvod	Stránka XI

Kapitola první.

1. O organismu správním vůbec. Co jest veřejná správa. Obory působnosti veřejné správy a prostředky. Orgány správní. (Pojmy stát a správa. Působnost: Péče a dohled v příčině zjevů a poměrů osobního, fyzického života; v příčině zdravotnictví vůbec; v příčině zachování veřejné bezpečnosti vůbec. Pojem a úlohy policie. Prostředky veřejné správy: moc a právo nařízení vydávati, rozkazy dávatí a donucovati; moc a právo v konkrétních případech opatření činiti a donucovati; moc v konkrétních případech propůjčovati zvláštní oprávněnosti (dispense, licence, koncesse). Orgány správy říšské: kabinetní a vojenská kancelář, společná ministeria; rada ministerská; nejvyšší účetní úřad kontrolní; nejvyšší a zrušovací soud; komise v příčině správy a kontroly státních dluhů; soud státní; soud říšský, soud správní. O provádění zákonů. Orgány správy zemské. Orgány zeměpanské: místodržitelství; hejtmanství; zemská, okresní a místní školní rada. Pomocné orgány: finanční prokuratura; státní stavitelský úřad; orgány zdravotní služby; obchodní a živnostenské komory; normální komise cementní; zemská rada zemědělská; inspektori živnostenské; lesní personál technický. Orgány samosprávné: výbor zemský, okresní zastupitelství; obecní starosta a obecní výbor)	1—24
2. Právo státního dozoru. (Nejvyšší moc dohlédací přísluší státu. Účel a cíl státního dozoru. Zásady státního dozoru vůbec. Zákonně platné právo dohlédací. Poměr k samosprávným korporacím. Právo k zjednávání si vědomosti o všech činech. Právo činiti dotazy. Právo k osobní intervenci. Právo nařizovati a donucovati. Právo zrušovati snešení samosprávných korporací; zakázati výkon a právo k rozpuštění. Právo schvalovací. Právo odvolací. Právo dohlédací dle obecního zřízení)	24
3. Princip osobní odpovědnosti funkcionářů a řízení kolegiální. (Osobní odpovědnost, všeobecná zásada ústavního práva. Řízení kolegiální nalézá se při radě ministerské, při místodržitelství, při úřadech školních, radě zemské, radách okresních a místních; při výboru zemském a výboru okresním)	35
4. Přehled kompetencí zeměpanských a samosprávných orgánů. Tabulka I. Orgány a kompetence politické správy zeměpanské: Ministerium, místodržitel, místodržitelství, okresní hejtmanství	44

Koupi od	
Darem od	<i>fr. de la Cour d'Or</i>
V	za Kčs
číslo:	<i>34.608</i>
Sign	

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
Č. inv.: *018736*

Tabulka II. Orgány a kompetence samosprávy:	Stránka
a) zemské: Zastupitelstvo zemské; moc zákonodárna, císař, maršálek, sněm; moc výkonná: maršálek, zemský výbor, vláda	64
Tabulka III. Orgány a kompetence samosprávy:	
b) okresní. Organismus zastupitelstva a výboru okresního. Působnost okresního zastupitelstva (sboru poradního); působnost okresního výboru (orgánu výkonného). Dohled k zastupitelstvu okresnímu	68
Tabulka IV. Orgány a kompetence samosprávy:	
c) obecní. Představenstvo obce: Představený a radové (moc výkonná). Obecní výbor (moc usnášející). Okresní výbor, okresní zastupitelstvo. Zemský výbor a sněm. Vláda (moc dohlédací)	70

Kapitola druhá.

1. Řízení správní všeobecně a předpisy, na nichž zakládá se řízení správní	74
2. Soudnictví správní:	
I. Soud říšský	81
II. Soud správní	87
při poslednějším pak:	
a) Složení a organismus správního soudu dle §§. 10, 11, 12, 13, 46, 47 zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. ex 1876	88
b) Kompetence dle §§. 2, 3, 4, 9, 48, 49	91
a právo žalobní dle §§. 5, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.	97
Kdy má stížnost účinek odkládací	102
Obsah a upravení stížnosti	102
Ku kterým stranám může se stížnost spolu vztahovati	105
Ke stížnosti má se připojití přepis stížnosti a veškeré přílohy	105
Kdy se má stížnost odvrhnouti bez dalšího řízení (a limine): pro nepřislusnost, pro obmeškání lhůty, pro nedostatek formálních potřeb, res judicata a nedostatek legitimace	107
c) O řízení:	
1. Všeobecná pravidla o soudní moci správního soudu dle §§. 6, 7, 8 cit. zák. z r. 1875	109
Zrušení rozhodnutí neb opatření pro nedostatky správního řízení	110
Zrušení rozhodnutí neb opatření z důvodů protizákonnosti	112
Právo zkoumati platnost zákonů a nařízení	113
2. O přípravném řízení písemním dle §§. 22, 23, 24, 25, 26 a 27 zákona z r. 1875	114
Odpověď a lhůta k ní	114
Replika a duplika	116
Slyšení stran a předložení spisů jednacích	117

3. Řízení ústní dle §§. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 a 35 zákona z r. 1875, a dle §§. 22, 23, 24 a 25 jednacích rádu z r. 1876	120
Ustanovení ústního přeličení	120
Veřejnost přeličení	121
Zastupování	121
Ústní přeličení	123
Námítky proti řízení	123
Nedostavení se	123
Odročení ústního přeličení	124
4. O nálezích jak se činí a jakých mají účinků (§§. 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44 zákona z r. 1875)	126
Úloha referenta	127
Rokování	127
Hlasování	127
Usnesení	127
Zdělávání příčin rozhodovacích	128
Odstoupení od hlasu daného	128
Výsledek hlasování a úloha zapisovatelova	128
Vyřízení sepisuje referent	129
Nálezy pro provedeném ústním přeličení	129
Vyhlášení nálezu	130
Obsah nálezu	130
O nákladech řízení	131
Pokuta za svévolnou stížnost	132
Protokol o provedeném řízení	132
Právní moc nálezů	133
Zastavení řízení	133
Zastupování před správním soudem	135
Kdy počne správní soud úřadovati	135
Ustanovení přechodná	135
3. Zásady našeho správního soudnictví a porovnání rakouského s pruským	135

Kapitola třetí.

Řízení správní zvlášť	148
Část I. O pravomocnosti a příslusnosti	151
§. 1. Pravomocnost správní co jest	151
§. 2. Kompetence úřadů; povinné zkoumání příslusnosti	154
§. 3. Sporná příslusnost mezi úřady správními a soudy. Od- kázání k pořadu práva soukromého	161
§. 4. Postup instancí	166
§. 5. Kompetence úředních funkcionářů zeměpanských i samosprávných	170
§. 6. Všeobecné povinnosti jednacích úředníků	171
§. 7. Účel řízení	172

	Stránka
Část II. O průběhu a zásadách správního řízení; řízení přípravné	173
§. 8. Právo pomoci úřední vyhledávací, čili právo žádati a právo si stěžovat (právo žalobní)	173
§. 9. Užívání zemských jazyků	176
§. 10. Způsoby řízení správního: stručnost, ústní vyjednávání, jednání komisionální, řízení provolací (ediktální)	178
§. 11. Jednání stručné a ústní	178
§. 12. Jednání komisionální	179
§. 13. Obeslání stran	180
§. 14. Legitimace stran a jejich zastupování (plnomocenství)	182
§. 15. Nestání a následky (kontumace)	187
§. 16. Jednání se stranami (komisionální)	188
§. 17. Prohlášení věci	189
§. 18. Slyšení stran, účastníků a svědků	189
§. 19. Narovnání mezi stranami a jednání smířčí vůbec	192
§. 20. Potřebnosti protokolu	195
§. 21. Komise mimo sídlo úřední	196
§. 22. Řízení provolací (ediktální)	196
§. 23. Řízení expropriační	198
A. Všeobecně	198
1. schválení podniku	204
2. schválení plánu, dle něhož vyvlastnění má se konati	205
3. nálezy expropriační a převod vlastnictví	205
4. vyšetření a zjištění náhrady, provedení nálezu expropriačního, konání platu	208
B. Případy vyvlastnění dle §. 365 o. z. obč. v oborech:	
1. záležitostí duchovních a vyučování	213
2. ochrany veřejného zdravotnictví	213
3. záležitostí komunikačních a stavebních	214
4. záležitostí hospodářských a zemědělských	220
5. potřeb moci branné	237
6. případy obmezení vlastnictví dle §. 364 o. z. obč.	238
§. 24. O jednání komisionálním v záležitostech vodních dle §. 84 zák. vod. z r. 1870	240
Část III. O průvodech	253
§. 25. Všeobecné zásady	253
§. 26. Doznání	255
§. 27. Místní ohledání	255
§. 28. Důkaz znalecký	257
§. 29. Důkaz svědecký	263
§. 30. Důkaz listinami	265
§. 31. Důkaz hlavní přísahou	266
§. 32. Zkoumání průvodů	268
Část IV. O nálezích a nařízeních a právních prostředcích proti nim	271
§. 33. Vlastnosti nálezů a nařízení	271

	Stránka
§. 34. Pravomocnost rozhodnutí	281
§. 35. O právních prostředcích	284
§. 36. Ohrazení čili představení	286
§. 37. Odvolání	288
§. 38. Stížnost	293
§. 39. Oprávněnost, proti nálezům správních úřadů vyhledávací pomoci řádným pořadem práva	295
§. 40. O lhůtách odvolacích a stížnostních	296
§. 41. Doprovázení rekursů k vyšším místům	302
§. 42. Důvody zmatečnosti	303
§. 43. Uvedení v předešlý způsob a obnovení řízení správního	303
§. 44. Provisorní opatření	306
Část V. O nákladech řízení a zastupování	307
§. 45. Hlavní zásada	307
§. 46. Předpisy všeobecné	308
§. 47. Předpisy v speciálních zákonech obsažené	310
§. 48. Zmírnění nákladů řízení	314
§. 49. Náklady právního zastupování	314
Část VI. O doručování úředních výnosů	320
§. 50. Zásady všeobecné	320
§. 51. O doručování úředních výnosů správních úřadů	322
§. 52. Analogické předpisy soudní	324
§. 53. Doručování soudních výnosů prostřednictvím obecních úřadů	325
§. 54. Kterak prokazuje se doručení úředního výnosu	326
§. 55. O donuceném dodávání úředních dopisů a zásylek poštou	327
Část VII. O vykonávání nálezů a nařízeních politických a policejních úřadů	329
§. 56. Předpisy a zásady všeobecné	329
§. 57. Vymáhání poplatků	334
§. 58. Prostředky donucovací	340
§. 59. Vymáhání daní	340
§. 60. Politická exekuce: zabavení věci movitých; sekvestrace; soudní deponování platů; složení kauce; exekuce reální	341
§. 61. Assistence strážní a vojska	343
§. 62. Povinnost k práci neb konání naturálnímu	350
§. 63. Osobní donucení osob odpor kladoucích	351
§. 64. Všeobecná moc úřadů politických opatření bezpečnosti činiti	352
§. 65. Právní prostředky proti nálezům exekučním	353

Přílohy.

	Stránka
1. Zřízení politických úřadů správních v korunní zemi České. (Vyhláška místodržitelství ze dne 1. září 1849, zák. zem. a věst. vl. č. 154)	359
2. Základové zřízení úřadů policejních. (Vyhláška místodržitelství ze dne 1. srpna 1850, zák. zem. a vl. věst. č. 142)	365
3. Působnost policejního městského hejtmanství v obvodu Pražském dle zásad organizačních ze dne 10. prosince 1850. (Vyhláška místodržitelství ze dne 14. února 1851, zák. zem. a věst. vl. č. 35)	372
4. Organizační předpisy pro úřady politické dle nejv. rozhodnutí ze dne 14. září 1852. (Nařízení vydané od ministrů záležitostí vnitřních, práv a financí dne 19. ledna 1853, zem. vl. věst. oddíl I., částka III., č. 13)	379
5. Diety a mílné úředníkům, státním diurnistům i služebníkům a platy za cestu a za dodání u úřadů služebních a t. d. (Nařízení vydané od ministrů záležitostí vnitřních, práv a financí dne 3. července 1854, zákona říšsk. částka LXI., vyd. dne 11. července 1854, č. 169, str. 713, zem. vl. věst. č. 168 str. 351)	407
Co se má platiti služebníkům úředním za dodávání výměrů u věcech politických a v právních věcech občanských. (Nařízení vyd. od minist. záležitostí vnitřních, práv a financí dne 19. prosince 1858, obsaž. v zák. říšsk. v částce I., vyd. dne 1. ledna 1859, č. 1, str. 1, zem. vl. věst. z r. 1859, č. 1)	413
6. Předpis, jak mají zeměknížecí úřadové političtí a policejní vykonávati nařízení a nálezy od nich vydané. (Nařízení císařské, dané dne 20. dubna 1854, vyhlášeno v částce XXXIII. zák. říšsk., vydané dne 22. dubna 1854, č. 96, str. 345, zem. vl. věst. z r. 1854 č. 96)	414
7. Instrukce úřední, daná úřadům pouze politickým a spojeným úřadům okresním a služnovským. (Nařízení vydané od ministerií záležitostí vnitřních a práv dne 17. března 1855, věst. vl. z. ze dne 22. května 1855, oddělení I., částka XII., č. 51, str. 116, zák. říšsk. částka XV., vydaná dne 27. března 1855, č. 52, str. 337)	418
8. Některá ustanovení, jimiž se má běh jednání u úřadů politických zjednodušiti a zrychlit. (Nařízení, vydané od ministerium záležitostí vnitřních dne 27. října 1859, obsaženo v zák. říšsk. v částce LVI., vyd. dne 3. listopadu 1859, č. 195 a 196, zem. vl. věst. č. 196, str. 523)	445
9. O užívání c. k. pošty bez platu (osvobození od porta). (Zákon, daný dne 2. října 1865, obsaž. v částce XXX. zák. říšsk. č. 108, str. 343, vydané dne 1. listopadu 1865)	446
10. O zřízení soudu říšského. (Základní zákon státní, daný dne 21. prosince 1867, obsaž. v částce LXI. zák. říšsk. č. 143, str. 397. Překlad zák. říšsk. pro král. České z r. 1867, částka XVI., č. 116, str. 234)	449

Organisace soudu říšského, řízení před ním a vykonávání jeho nálezů. (Zákon, daný dne 18. dubna 1869, obsažen v částce XXII. zák. říšsk. č. 44, str. 167, vyd. a rozesl. dne 22. dubna 1869. Překl. zák. říšsk. pro král. České z r. 1869 částka VIII., č. 49)	450
Řád jednací soudu říšského. (Nařízení vydané od veškerého ministerstva dne 26. října 1869, obsaženo v č. LXXI. zák. říšsk. č. 163, str. 575, vyd. a rozesl. dne 30. října 1869)	455
11. O zřízení politických úřadů správních. (Zákon, daný dne 19. května 1868, obsaž. v částce XVII. zák. říšsk. č. 44, str. 76, vyd. a rozesl. dne 23. května 1868)	458
12. Vyřizování rekursů u věcech správy politické. (Nařízení vydané od ministra záležitostí vnitřních dne 30. srpna 1868, obsaž. v č. LI. zák. říšsk. č. 124, str. 376, vyd. a rozesl. dne 1. září 1868)	462
13. Jak se má zapravovati kolek ze žádostí a spisů, podaných ve způsobě telegramů. (Nařiz. vydané od ministerium financí dne 9. ledna 1869, obsaž. v č. IV. zák. říšsk. č. 8, str. 64, vyd. a rozesl. dne 20. ledna 1869, překl. zák. říšsk. pro král. České z r. 1869 č. 2, str. 7)	463
14. Zkrácení lhůty k rekursu proti opatřením a rozhodnutím císařských úřadův k ministrovým záležitostem vnitřních. (Nařiz. vydané od ministra záležitostí vnitřních dne 22. června 1869, obsaženo v č. XLVIII. zák. říšsk. č. 116, str. 436, vyd. a rozesl. dne 23. června 1869, překl. zák. říšsk. pro král. České z r. 1869 č. 94)	464
15. O zřízení správního soudu. (Zákon, daný dne 22. října 1875, obsažen v částce XIII. zák. říšsk. č. 36, str. 85, vyd. a rozesl. dne 2. dubna 1876)	464
Ustanovení o tom, kdo má rozhodovati v příčině sporů, vzešlých o kompetenci mezi správním soudem a řádnými soudy a mezi správním soudem a soudem říšským, čímž se z části mění základní zákon státní, daný dne 21. prosince 1867. (Zákon, daný dne 22. října 1875, obsažen v částce XIII. zák. říšsk. č. 37, str. 93, vyd. a rozesl. dne 2. dubna 1876)	470
Jednací řád c. k. správního soudu. (Nařiz. vydané od veškerého ministerstva dne 5. srpna 1876, obsaž. v č. XXIX. zák. říšsk., vyd. a rozesl. dne 8. srpna 1876)	471
Ustanovení o vnitřním zařízení správního soudu a osobách při něm zřízených. (Nařiz. vydané od veškerého ministerstva dne 5. srpna 1876, obsaženo v č. XXIX. zák. říšsk. č. 95, str. 237, vyd. a rozesl. dne 8. srpna 1876)	475
O disciplinárním řízení při členech správního dvoru soudního. (Nařiz. vešk. ministr. dané dne 28. října 1882, obsaž. v č. LVI. zák. říšsk. č. 151, str. 563, vyd. a rozesl. dne 31. října 1882)	478
16. O řízení v sporných záležitostech (odboru duchovních záležitostí a vyučování). (Vynesení zemské školní rady pro král. České ze dne 26. května 1876 č. 10770, nařiz. ministra osvěty ze dne 14. května 1876 č. 8040, zem. škol. věst. z r. 1876 č. 26, str. 88) 478	478

	Stránka
17. Lhůty, v nichž se může zjednatí platnost prostředkům právním protirozhodnutím a nařízením orgánů správy finanční. (Zákon, daný dne 19. března 1876, obsažen v č. XI. zák. říšsk. č. 28, str. 75, vyd. a rozesl. dne 21. března 1876)	481
18. O užívání zemských jazyků při jednáních politických, soudních úřadů a státních zastupitelstev v království Českém se stranami a samosprávnými úřady. (Nařiz. c. k. ministrů vnitřních záležitostí a práv ze dne 19. dubna 1880, obsaženo v č. V. zák. zemsk. č. 14, str. 34, vyd. a rozesl. dne 13. května 1880)	482
19. O rozepsání přírážek obecních, vztahmo okresních, samosprávnými úřady vyššího řádu. (Zákon, daný dne 19. září 1883, obsažen v XXII. zák. zem. pro král. České č. 51, vyd. a rozesl. dne 17. října 1883)	483
20. O změnách exekučního řízení k vymahání peněžných pohledávek. (Zákon, daný dne 10. června 1887, obsaž. v č. XXVIII. zák. říšsk. č. 74 str. 365, vyd. a rozesl. dne 17. června 1887)	484
Chronologický přehled zákonů, nařízení a různých rozhodnutí	489
Alfabetický seznam	509

Ú v o d.

Každý asi, komu v praktickém úřadování záleží na tom, aby věci správně a rychle se vyřizovaly, dojista nejednou toho litoval, že předpisy o správním řízení do té míry roztroušeny jsou v různých zákonech, že o celku nižáduého přehledu není.

Záhy poznali jsme, kterak úřadování tím trpí, kterak práce se stěžuje, ba kterak snadným nedopatřením i škody se způsobují, a to vše bylo nám pohnutkou, abychom snášeli material o správním řízení a tím vlastní úřadování si usnadnili.

Majíce za to, že poznámky, ježto jsme mnohá léta činili a ježto nám v praktickém úřadování velmi vítanou a vydatnou pomůckou byly, snad i jiným pracovníkům poslouží, každým způsobem ale že usnadní a na mnoze i uspoří pracné hledání v zákonech, podáváme zde výsledky mnoholeté práce.

Avšak mimo svrch dotčený účel, aby praktické úřadování se usnadnilo, měli jsme ještě na zřeteli ukázati, že správní řízení nezakládá se jen v „libovůli“, kterak doposud i v kruzích takových za to platí, kde by se tak očekávati nemělo, taktéž snažíme se ukázati k některým příliš zjevným vadám formálním řízení toho a tudíž k nalehavé potřebě, aby stala se přiměřená náprava.

V dobách těch, než došlo v Rakousku na zřízení správního soudu (r. 1875—1876), rozšířeno bylo mínění, že od správních úřadů přísné spravedlnosti očekávati nelze, alebrž že tu jediné ovládá chuť či nechť, zkrátka libovůle všeliká. Nelze zneuznati, že působením správního soudu mnoho se změnilo a nastal obrat k lepšímu, ačkoliv i nyní slychati jest podobné projevy, což má příčinu svou v tom, že dovolávání se pomoci správního soudu jest jednak věcí dosti obtížnou, jednak že mnoho zdá se býti právě těch záležitostí, které z kompetence správního soudu dle §. 3 odst. e) zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. ex 1876 vyloučeny a správním úřadům k volnému uvažování vyhrazeny jsou. Proto až doposud velmi mnoho záleží na větší neb menší benevolenci správních úřadů.

Dle našeho zdání podobné mínění nepříznivé o správní činnosti a o správních nálezích nemá příčin svých jen v nedostatku předpisů o správním řízení vydaných, alebrž spíše v různých systémech vládních v minulosti, ježto orgánům správním téměř ukládaly, aby vedly válku s národy. Ve válce pak, kterak známo, každý prostředek, jenž vede k cíli, dobrý jest. Dotčenými systémy octnulo se správní řízení v ošklivosti tak veliké, že o dobrých anebo lepších jeho stránkách věcně ani jednáno nebývalo, neboť každému se zhnusovala „libovůle“ přečasto provozovaná, ba zhnusovala se i mnohým výkonným orgánům samým, které v tlaku praktického života právního citu nepozbyly zúplna. (Aby nám lépe porozuměno bylo, doložíme věc jen jediným příkladem: připomínáme na akci hrozeb a nátlaků, když v roce 1854 sháněla se tak zvaná „dobrovolná půjčka národní“.) My však, ačkoliv dotčené temné stránky nám dobře povědomy jsou, necháme všechny politické tendence, ježto v oboru veřejné správy stopovati lze, stranou a pojednáme o předmětu svém toliko věcně, čímž doufáme k lepšímu obecnému ocenění veřejné správy přispěti.

Čeho nám pak v Rakousku třeba jest ve směru oprav správního řízení, dovolíme si zde stručně naznačiti: nejprv vyrovnání objemu kompetencí úřadů samosprávných s úřady zeměpanskými v základě způsobilosti orgánů a správních obvodů, což ovšem podmiňuje reorganisaci veřejné správy, a za druhé upravení nějakého všeobecného jednacího řádu.

Touto svou prací snažíme se spolu ukázati, že alespoň to poslednější jest snadně možno; že by to zároveň bylo prospěšno, o tom asi sotva kdo bude pochybovati.

Poněvadž oprava veřejné správy, o nížto se mluví již řadu let, není tím na dobro odbyta, že na sněmě r. 1887 k návrhu poslance Herbsta padly tehdejší proposice vládní; poněvadž vnitřní nutnost občas doháněti bude k novým pokusům, máme za to, že právě zde při tomto spise o řízení správním na místě jest, abychom v úvodu o věci té důležité pojednali a naše názory o reformě správního řízení vyložili.

Béřeme věc do opravdy, bez obalu vyslovíme, o čem jsme se mnohaletým pozorováním přesvědčili, a považujeme celkem opravu správní za možnou v rámci nynější organizace obecní a okresní, učiníme tak způsobem určitých návrhů. Nemá-li se podniknouti úplný převrat veškeré veřejné správy co do organismu i co do funkcionářů — věc to povždy povážlivá proto, že konečný výsledek

není známý — nezbyvá téměř jiného, než provésti opravy v duchu nynějšího obecního zřízení, t. j. přizpůsobovati objem výkonů silám hmotným a duševním, které v obcích a okresích opravdově jsou.

* * *

Orgánům obecním vytýká se zvláště zanedbávání policie bezpečnosti osoby a jmění, povšechná nezpůsobilost, strannictví, podjatost atd.

Nedostatky policejní správy, nezbytné v malých obcích vesnických a městských, ježto zakládají se ve zvyklém pohodlí, v nevíštamosti, ba v podjatosti a bázni před „sousedským“ pronásledováním, nedostatky tyto panují i mimo Rakousko, a lze tuto odpomoci buď utvořením větších správních obcí aneb napodobením známých pruských okresů policejní správy.

Uvažujice však, že utvoření správních obcí s příslušnými velkými obvody nyní, když po třicet let pěstováno bylo jen drobení obcí a společných svazků, není zajisté dílem tak snadným; uvažujice dále, že nynější okresy soudní od r. 1850 a zastupitelské od r. 1865 musily by se rozbourati a že by na místo nich vstoupiti musily docela nové a to okresy velké, politické a zastupitelské; uvažujice, že celý organismus správní musil by býti znovu utvořen, i uvažujice konečně, že by skládání takové správní obce, která by byla fundamentem celé správy, při známé povaze lidu potkalo by se samo s odporem a nechutí a tudíž celá věc by již ve svém prvku mohla býti pochybena — máme za to, že není radno příliš daleko se pouštěti tímto směrem, a my tudíž hodláme pouze odstraniti skutečné vady naší organizace obecní a okresní.

Ukázali jsme napřed k nedostatkům policejní správy v obcích a k příčinám jich. Zejména jest si stěžováno na policii stavební.

Nedostatky tyto mají ale mimo větší nebo menší způsobilost občanstva jednu z nejpřednějších příčin do sebe v nedokonalém provedení práva dohlédacího nad konáním policie v obecném zřízení z r. 1864.

Naproti tomu shledáváme v obecním zřízení z r. 1849 v §. 119, že konání místní policie jest nejpřednější úlohou obecního představeného, jako že v §. 125 nařizeno jest politickému úřadu, aby dohled konal nad správou místní policie, aby ji kontroloval a třeba-li, aby náležitá opatření učinil a o stížnostech na představeného v příčině konání místní policie rozhodoval.

Daleko jsme toho, abychom snad velebili ono hnusné konání práva dohlédacího, kterak dílem četnictvem špatně vedeným, dílem

komisionální chtivostí někdejších okresních úřadů až do let šedesátých provozováno bylo; ale však co do zásad rozumné organizace policejní práce nelze zneuznati, že tato organizace policie byla lepší nynější. Tehdejší přebytek pobádajícího a kontrolujícího dohledu ustoupil nynějšímu úplnému nedostatku, který po léta jest stálým předmětem stížností a útoků na samosprávu vůbec.

Dle obecního zřízení z r. 1864 §. 59 náleží konání policie místní (§. 28) obecnímu představenému, ku kterémuž konci obecní výbor dle §. 36 povinen jest povoliti peněžitéch prostředků a také dle §§. 41 a 66 oprávněn jest konati dohled nad veškerou správou obecní.

V těchto nevalně šťastných předpisech založen také onen přehojný pořad stolic odvolacích, na který zlořád obecně se stěžuje, neboť máme nyní: obecního představeného I., obecní výbor II., okresní výbor III., zemský výbor IV. a případně kasační instanci správního soudu V. stolicí!

V tom postavení výboru obecního jakožto sboru poradního k postavení obecního představeného jakožto hlavy obce (§. 47) a hlavy moci výkonné (§. 52) ovšem spatřujeme moderní myšlenku parlamentární kontroly nad veškerou správou obecní, což theoreticky překrásně zní, avšak v praxi, zejména v oboru správy policejní, jest zúplna bezcenné, poněvadž nyní není dokonce žádného dohledu nad konáním policie a to sice z následujících příčin:

1. Poněvadž policejní opatření aneb nařízení v oborech policie osobní bezpečnosti, komunikační, vodní, polní, tržní, zdravotní, čelední, mravnosti, stavební a v příčině ohně, která by obecní představený učiniti se odhodlal, dotýkala by se ponejvíce osobností členů obecního výboru samého aneb osobností jim blízkých;

2. poněvadž za tou příčinou při členech obecního výboru nastává podjatost;

3. poněvadž v těchto poměrech každý i sebe vědomější a rozhodnější obecní představený varuje se toho, aby vlastním, povinným vnutnutím a činem zakročil, neboť musí si vážiti domácího míru více než úřední, odporné povinnosti, a konečně

4. poněvadž obecní výbor obyčejně přespříliš skrbli s povolením peněžitéch prostředků na policii (§. 36).

Jest tudíž prvním dohlédacím orgánem nad správou policejní ovšem výbor obecní. Poněvadž ale tento výbor obecní, obzvláště v obcích menších, z příčin nahoře uvedených nejen tento první

dohled nekoná, nýbrž často i sám jest na překážku správě policejní, bylo by vhod tento nutný, pobádající a kontrolující dohled přikázati nejbližší povolánímu k tomu orgánu, t. j. výboru okresnímu, který beztoho jest již druhou stolicí odvolací a následovně jednu část práva dohlédacího již v rukou svých má.

Podobný dohled představujeme si ve způsobu tom, že by výbor okresní občasnými přehlídkami, osobním spatřením svých orgánův, přesvědčil se o správě policejní v obcích, zejména o správě policie v příčině staveb, ohně a komunikací, a na tom základě pak ovšem s náležitým důrazem naléhal na odstranění závad. Ovšem by v úřední praxi musila na místě nynějšího oblíbeného mnohomluvení, parlamentování a zbytečného zřizování odborů a komisí, jež namnoze pak ničehož nečiní, nastati opravdová správa, to jest nejprve pilné vyšetření v příčině stávajících závad, a pak energické opatření toho, čeho třeba.

Má-li ale organismus správní v záležitostech policejních účinkovati rychle a důrazně, tu třeba jest odkliditi prv překážky, které mu jsou položeny v podobě příliš četných instancí odvolacích, aniž by tím trpěla právní bezpečnost. Obecní výbor vůbec nehodí se k funkcím stolic odvolací v záležitostech konání policie z příčin nahoře uvedených, on způsobuje jen zbytečných průtahů a měla by tedy agenda policejní zde vypuštěna býti, k čemu ale ještě později při líčení zastupitelstva okresního se vrátíme.

* * *

Považujeme celkem opravu správní za možnou v rámci nynější organizace obecní a okresní, toliko s některými změnami co do kompetence a co do řízení, kterak napřed jsme již podotkli, přece ale než souzeno bude, které části dosavadní působnosti mají ponechány býti obcím vůbec, které části snad lze ponechati aneb přimnožiti obcím městským, a které by přikázány býti měly snad některým obcím pospolu, aneb i výborům okresním, musí předcházeti spravedlivé a důkladné vyšetření statistické, aby se zvědělo, mnoho-li obcí úplně zadost činí zákonným požadavkům, mnoho-li jen částečně a v kterých právě směrech. Takové vyšetření musilo by obsahovati celou obecní správu, rovněž celou okresní správu, prostředky a výsledky jich v každém oboru.

Tím nabude se k ocenění správní způsobilosti obcí a okresů věcný základ a spolu měřítko k nesnadnému určení kompetencí.

Poněvadž ale k takovému statistickému vyšetření jest daleko, věc naproti tomu nalehavá, aby vnikla v širší povolane kruhy, proběreme několik dalších otázek organisačních základem vlastních zkušeností.

V příčině nedostatečných obvodů místních obcí musíme ovšem litovati toho, že organisace roku 1850 tu věc pominula, ba litovati, že po 30 roků odtud dále jen drobení obcí se provozovalo a provozuje — avšak co naplat, pakli z zkušenostech nabytých není čáky šťastně a ku spokojenosti lidu provéstí spojení obcí, nezbyvá tak a onak jiného, než podržeti obce nynější, nápravu pak vyhledávati pouze u vyměření kompetencí dle správní způsobilosti, dle inteligence a dle majetku, a v případech nedostatku subsidiárně povolati vyšší samosprávný sbor k činu.

Druhým velkým členem stávající organisace od roku 1850 jsou okresy soudní a berničné, od roku pak 1864 spolu zastupitelské, které třicetiletým svazkem vyvinuly se jako tělesa správní, vyvinuly se tím společně záležitosti a prospěchy, tak že místo okresní jest střediskem správním a hospodářským těch ostatních obcí v okrese a zároveň zase to místo okresní opírá se hospodářsky o tyto ostatní obce.

Nějaké nové trhání a skládání těchto okresů neradno doporučovati z příčin svrchu uvedených a proto lépe jest zanechati pokusy v tomto směru a podržeti nynější okresy zastupitelské jako jednotky správní prvního pořadu i organisovati je tím způsobem, aby jim vyměřena byla příslušná kompetence, náležité orgány a kloudnější poněkud jednací řád, než v nynějším politickém řízení znamenáme.

Ohraničení dosavadních okresních hejtmanství jest tak nestejně a nedokonalé, že tím méně třeba jest jich dbáti, čím snadněji bude velkou část správní jich moci převéstí na nově zřízená zastupitelstva okresní. Počítáme osm okresních hejtmanství jen o jednom soudním okrese, 46 hejtmanství po dvou, 32 hejtmanství po třech a čtyry hejtmanství po čtyrech okresích soudních — kterýmžto rozdělením samo o sobě se jeví nepříznivý účinek na úřadování, místem i přemnožení a následkem toho i úřadování vadné.

Probíráme-li a porovnáme-li takto všechny všude organisace, kolik jsme jich od roku 1850 prodělali, snadno se toho domakáme, kdy a kde stala se chyba největší: stala se zřízením c. kr. okresních hejtmanství roku 1868, která ani co do obvodu, ani co do kompetence, a která především ani co do ducha nesrovnávala se se

zásadami nového zřízení obecního a okresního z roku 1864; odtud ta nedokonalost jak života obecního tak okresního, a odtud vady politické správy okresní i zemské nejhojněji vznikaly.

Spásy nevyhledávejme v novém skládání obcí a okresů zastupitelských, v nových formách jich, alebž odstraňme závalu a překážku stávající v okresních hejtmanstvích, kterážto v nynější své podobě příčí se soustavě samosprávné z roku 1864. Chceme-li pak doopravdy „jednotu správní“, chceme-li vzácný „princip samosprávy“ a chceme-li konečně ty „úspory“ — po čemž všem jest voláváno — napravujme tam, kde se stala chyba.

* * *

Přihlédneme nyní k organisaci okresních zastupitelstev takové, aby se vyhovělo požadavku jednoty ve správě, spolu aby se docílila úspora nákladů správních pokud možná největší.

Pokoušejíce se obrysně o řešení otázky této nikoliv snadné, musíme vzpomenouti, že za první podmínku každé zdárné reorganisace veřejné správy v Rakousku klásti musíme, aby tato správa vystříhala se všeho politického strannictví, to jest vystříhala se nepřislušného jí dělání politiky, nadhánění některé straně a t. d., kterak od dávných časů bylo neblahým obyčejem.

Neplodnost rakouské veřejné správy od roku 1850 navzdor tomu, že pro veřejnost oplývá bývalo blahobytnickými frásami, především v tom měla svou příčinu, poněvadž skutky svými nalézala se veřejná správa v neustálém boji s obyvatelstvem.

Veřejná správa zkracovala osobní svobodu, zkracovala národní jazyk a ničila národní vědomí, naproti tomu zvyšovala břemena vojenské povinnosti a berní vůbec. Bylo by věru na čase, aby veřejná správa spočinula na vavřínech v Rakousku-Uhersku do roku 1860 takto dobytých, odtud pak v Cislajtánii od roku 1860 až do nedávna pověstným „děláním ústavnosti“ přimnožených; bylo by na čase, aby veřejná správa konečně jednou stala se tím, co býti má, t. j. toliko a jediné správou, která na zřeteli má zachování veřejné bezpečnosti, právního pořádku vůbec a obecného blahobytu zvlášť.

Připomínajíce toto, nečiníme tak snad z příčiny zvláštní záliby v rekriminacích, již proto ne, poněvadž by žalob bylo převeliké množství, ale jen z toho důvodu ukazujeme tímto směrem zpět, aby patrně bylo, že větší neb menší přichylnost vlády k samosprávné organisaci první instance politických úřadů bude měřítkem,

Čiže k, Obrys řízení správního.

B

do jaké míry stav válečný ustoupiti má stavu míru, totiž do jaké míry vláda chce správní moc svou přenést na prosté, politiky se vystříhající orgány správní. Pocity své ku veřejné správě minulých let se táhnoucí nemůžeme lépe vyjádřiti než citátem Tomáše Carlyle: „Nikoliv to, co člověk vně má aneb čeho postrádá, jest štěstím aneb bídou jeho, neboť nahota a hlad, bída všeliká i smrt sama snášely se, bylo-li při tom srdce zdrávo: co však každému člověku nevýslovně se protiví, jest pocit tížící jej nespravedlnosti!“ Nuže tyto pocity nespravedlnosti k nám byly denní stravou naší přetrpkou, kterou nám administrace podávala nepočítaná léta způsobem rozličným, někdy více méně schytralým, často však i způsobem přímo brutálním, totiž pouze holým násilím bez fíkového listu jakýchsi důvodů aneb zdánlivých veřejných příčin. — Chceme míti věc, pokud možná, poněkud jinak, chceme, aby veřejná správa proniknuta byla jinými názory než jak platily v státě absolutistickém a upřímně toužíme, aby ten tak zvaný „stát právní“ — pokud vůbec možná — stal se skutkem živoucím, a nikoliv jen byl představou theoretickou. Těch skutků jest doposud málo jen, my máme sice rozličné vzácné formy právního státu, ale výkony jeho i skutky až do nedávna — kdož by je vypočítati a uvažovati chtěl!

Co žádáme na veřejné správě v tomto právním státu? Prostě tolik, aby přihlížela nestranně k zachování právního pořádku, k udržení veřejné bezpečnosti, aby přihlížela k obecnému blahobytu a hlavně aby v rozhodnutích a nálezích svých přísně dbala zákonů.

Všecko jiné činění, všecko to u nás oblíbené přísluhování stranám aneb různým těm ideím všepolitickým, které přesahují konkrétní obor veřejné správy — myslíme, že jest nám rozuměno a tudíž netřeba dovozování — má zůstatí mimo orgány veřejné správy.

Ústavní život zakládá se na veřejnosti vůbec, na svobodě tiskové, na právu spolčovacím a shromažďovacím, na sborech zákonodárných, na immunitě poslanců atd. Nepostačují-li ale ani tyto prostředky státu ústavního, aby ujal se prospěšný život státní, pak pochybena jest celá ústavní organizace, celá stavba ústavní, i nelze napotom v tomto případě vyhledávati pomoc prostředky pouze správními. Z těch příčin v popředí stavíme zásadu: že orgány správní nemají účastňovati se zápasu politických stran, a z těch

příčin žádáme, aby zejména při první instanci politických úřadů, kde úřední politické agitace v příčině stálého obcování s lidem jsou nejnebezpečnější, uskutečnila se kontrola veřejné správy tím způsobem, aby ve správě spolupůsobilo občanstvo, ovšem s výhradami, aby správní účel nebyl tím mařen.

Promluvíme nyní o základních podmínkách takové samosprávné organizace, které jsou: poměry teritoriální, otázky kompetenční, organismus samosprávného sboru, řízení úřední a pořad instancí, a konečně otázka nákladů správních.

I.

Pokud se týče poměrů územních (teritoriálních), jest nám toliko opakovati, co jsme napřed řekli a odůvodnili: Nezbyváá jiného než stávající okresy soudní, spolu berní od roku 1850 a zastupitelské od roku 1864 zachovati jako okresy správní. Na místě nynějších okresních hejtmanství, která by se zrušila, utvořily by se velké okresy správní druhé řady, kterýmž by jedna část agendy nynějších okresních hejtmanství připadla, kdežto zbývající část této agendy spadla by na okresní zastupitelstva nově zřízená.

II.

Ovšem nejobtížnější částí reorganizace politických úřadů jest svrchu dotčené rozdělení agend čili oborů působnosti mezi zastupitelstva okresní a mezi politické úřady druhé řady s velkými obvody územními, více neb méně okresních zastupitelstev, dle poměrů územních, zahrnujícími. Jako nejsvrchovanější zásadu, kteráž by při podobném dělení oborů působnosti musila se zachovati, shledáváme v tom, aby zastupitelstvům okresním do vlastní správy přikázány byly záležitosti týkající se toliko osob a předmětů téhož okresu.

Sem tedy náležejí všeliké záležitosti vnitřní, ježto se dotýkají společného prospěchu okresu a jeho příslušníků a ústavů okresních, sem náleží veškerá policejní správa, záležitosti živnostenské větším dílem, školství a záležitosti berničné, pokud se týče šetření a rozvrhování. Tyto záležitosti příslušely by okresním zastupitelstvům jako moci se usnásějící i jako mocnosti v první stolici rozhodující.

Jiné záležitosti správní, které dle své povahy zasahují v širší kruhy správní, na př. záležitosti nadační, kostelní, zdravotní, epide-

mické, berničné, vojenské, státní stavitelské, širší komunikační zemské, vodní i širší zemědělské atd., spadaly by v obor působnosti politických úřadů druhé řady, i mohla by se zde od okresních zastupitelstev žádati výpomoc jen v případech nejnútnejších, lokální známost předpokládajících, asi tak jako nyní žádá se dle §. 29 obec. zřiz. z r. 1864 na obcích v oboru přenesené působnosti, to jest povinnost přičiňovati se spolu k účelům správy veřejné.

Byť bychom i rozdělení působnosti na nejv. organizačních předpisech ze dne 14. září 1852 s dodatními zákony a předpisy zakládali, přece nesmíme nepovšimnouti si okolnosti, že postavení nově zřízených politických úřadů okresních první instance se spolučiněním voleného poradního sboru okresních zástupců, již povahou svou valně se liší od někdejších politických úřadů okresních, na dále i tím, poněvadž místní policie přešla obecním zřízením roku 1864 v pravomocnost obce, následovně musí se i kompetence těch nově zřízených politických úřadů vyměřiti poněkud jinak.

Taxativní provedení toho ponecháváme si pro budoucnost.

III.

Pokud týče se organismu takového nového úřadu správního, dbáti jest především stávající instituce okresních zastupitelstev, která instituce má se větším oborem působnosti obdařiti a těmto zvýšeným požadavkům přiměřeně zříditi tak, aby s prospěchem účinkovala.

Zde třeba jest uvážiti postavení a funkce následujících činitelů: 1. Starosty okresního. 2. Sboru zastupitelského. 3. Výboru okresního. 4. Kanceláře s orgány exekučními.

ad 1. Postavení starosty okresního a správní moc jeho naznačujeme takto: Občasně volený a císařem stvrzený starosta okresní byl by jednak orgánem vlády a obstarával by záležitosti všeobecné správy zemské dle zákonův a dle nařízení vyšších úřadů státních, jednak předsedal by okresnímu zastupitelstvu a výboru okresnímu, byl by orgánem výkonné moci a konal by vrchní dozor nad veškerou policejní správou v okresu a v obcích.

Vlastnost občanské volitelnosti ze středu sboru zastupitelského, ačkoliv proti tomu leccos závažného namítati možno, klademe zde zejména z příčiny, poněvadž i při častějším snad střídání se osobností, přece možno jest správní stroj v přiměřené, dobře řízené

činností zachovati, alespoň opačný důkaz o tom provedení není — poněvadž dále veřejné mínění, ať po právu čili nic, již jednou zaujato jest proti každé stáležší formě a tudíž by každý pokus úředkem potkal se s odporem, kterým by se celá obmyslená a zajisté také žádoucí oprava správy mohla zmariti.

Ostatně nelze postavení starosty okresního, kterak jsme svrchu naznačili, totiž jako orgánu státní vlády pro jisté záležitosti veřejné správy zemské, a jako hlavu spolu i exekuční moc správy okresní, považovati za přílišnou snad novotu, neboť má příklad svůj v postavení obecních starostů dle §§. 29, 61 obec. zřízení, který starosta rovněž jest jen na tři léta volen a přece musí se četné záležitosti samostatně a přenesené působnosti obstarávati a obstarávají se ve velkých obcích, ovšem pomocí řádných úředníků, dosti dobře. K zabezpečení, aby správa pracovala přísně dle zákonů a nařízení, jest více protředků po ruce, o nichž netřeba se šířiti.

Jakmile státní vláda vysloví, že pomoci obcí při výkonech veřejné správy postrádati nemůže, kterak připuštěno §§. 29 a 61 obec. zřiz., napotom tím spíše musí se vládě přiznati oprávněnost, aby žádala té pomoci od okresu správního, který jest jakousi jednotou všech v něm zahrnutých obcí.

Právo vydávati policejní nařízení v obvodu okresu má základ svůj ve správě policejní vůbec a v právu dohlédacím; přináleželo by k působnosti okresního starosty, buď samostatně, buď společně s výborem okresním.

ad 2. Okresní zastupitelstvo jest sborem poradním a se usnášejícím, jehož kompetence v hlavních rysech jest následující:

- a) Působnost okresního zastupitelstva vztahuje se k všelikým záležitostem vnitřním, ježto se dotýkají společného prospěchu okresu a jeho příslušníků, vztahuje se k domácímu hospodářství okresnímu, k společnému jmění a k společným potřebám okresů.
- b) Vztahuje se dále k obcím jakožto moc dohlédací, schvalovací v obecních záležitostech hospodářských, a jakožto moc v druhé, v některých řídicích případech jakožto moc v třetí stolici rozhodující.
- c) Vztahuje se k záležitostem veřejné správy zemské dle zákonů a nařízení.

Podrobnější rozvedení musíme si ponechati na příště.

ad 3. Vlastní správní činnost soustřeďuje se ale ve výboru okresním, který byl by:

- a) orgánem spravujícím a vykonávícím v záležitostech vlastní správy okresní, vnitřní (viz ad 2 a),
- b) orgánem dohlédacím nad veškerou správou obecní, tedy nejen správou hospodářskou (viz ad 2 b), alebrž i v záležitostech působnosti samostatné a přenesené, spolu
- c) stolicí odvolací ve všech těchto záležitostech, a konečně
- d) orgánem kollegiálně se usnášejícím v těch záležitostech veřejné správy zemské, v záležitostech koncessionálních atd., které by ihned nyní taxativně, aneb pozdějšími zákony a nařízeními přikázány byly.

Dosavadní zkušenost svědčí tomu, že korporace a sbory zastupitelské všude nevyhovují těm požadavkům, které se při úřadech správních vyhledávati musí, t. j. rychlé, bezpečné a věcné pojmání, věcný úsudek, přiměřené zakročení a opatření a znalecké spracování spisův atd. — ba nezdá se, že trpí věc předcházejícím nedostatečným jednáním přípravním, na to pak přílišným raděním a mluvením, a sice v té míře, že nejen průtahy nastávají zbytečné, alebrž i vyřízení co do věci bývá vadné. A jak by nebylo, má-li se hověti různým směrům, má-li býti věc černá a bílá zároveň atd.

Na tomto místě nemůžeme zatajiti, že splynutí forem a způsobů parlamentárních se správou veřejnou v první stolici a s užíváním moci policejní, která povolána jest k tomu, aby bezprostředně pravý názor věci nabyla a opatření řádná rychle učinila, nedobře se srovnává, poněvadž formy parlamentární nalézají se v odporu s vnitřní povahou veřejné správy. Při těchto malých sborech nevytvoří se poměr mezi mocí se usnášející (zákonodárnou) a mezi mocí výkonnou do té míry jako v státním životě, kdežto moc výkonná vedle moci zákonodárné svobodně se pohybuje a působí. Právě opak toho shledáváme při sborech menších, v okresích, kdežto osoby i věci i zájmy veřejné se soukromými v kruhu příliš těsném k sobě přiléhají a srážky z toho následující dosti často zdárnému působení celého aparátu překážejí. Ačkoliv vážíme si „velkého principu autonomie“ — kterak volati stalo se obyčejem — přece přiznáváme, že zavedení forem parlamentárních do veřejné správy první stolice má i povážlivé stránky do sebe. O právech a povinnostech občanských, o právním pořádku, o zájmech veřejných v odporu se zájmy neb prospěchy soukromými, bývávají

ve sborech nejružnější názory. Když z těchto sborů buď vycházeti má podnět k opatřením policejním dohlédacím a stíhacím, aneb když taková opatření učiněná tam mají nalézati podpory a schválení, jaká asi jesti a jaká může býti ta správa policejní v těch četných případech, kdežto názory a náchylnosti většiny občanstva kloní se ve stranu opačnou, kdežto taková většina tlačí na sbor, aneb kde taková nechuť třeba ve sboru samém vzniká a odtud v občanstvu se šíří!

Poznávajíce věc v tomto světle, nesmíme samosprávnou organizaci zakládati jen v ideálech, alebrž třeba jest organizaci tuto dle způsobilosti občanstva omeziti tak, aby veřejnému prospěchu byla podporou, ne však překážkou. Chceme-li veřejnou správu založenou v zásadě „správy jednotné a správy se spolučiněním a s kontrolou občanstva“ — pak předem již nesmíme si zakrývati závady, naopak pilně třeba jest vyhledávati pomoc a nápravu.

Ohlížíme-li se po prostředcích, spatříme na prvním místě, že tyto orgány samosprávné musí hlouběji vniknouti v požadavky veřejné služby správní, že lépe musí poznati zásady, jimiž veřejná správa jest řízena, než na mnoze nyní vidno.

Státním a sociálním vyvinutím rozmnožují se požadavky, jež státní moc jménem veřejného práva na občanech vymáhá v té míře, kolik třeba k zabezpečení státu vně, i kolik třeba k zachování právního pořádku a k hospodářskému vývoji uvnitř.

Tyto množící se požadavky veřejného práva pokud možno a s přiměřenou šetrností srovnávají se zatlačovaným a nutně ustupujícím právem soukromým, soukromníka šetrně k tomu přiměti, aby veřejným povinností zadost učinil; vůbec jednati s takovým jemným porozuměním a citem, aby veřejné požadavky nemotorným policejním počínáním neuváděly se v ošklivost, tedy jednání v první řadě pokud možná šetrně a přístupně modifikacím, v druhé řadě však přec tak pevně, aby zabezpečen byl výsledek — to jest ten duch, který ovládati má organismus správní vůbec, a který do zastupitelstva okresního vnést a tam pěstovati jest nejpřednější úlohou starosty okresního!

Jiný, ovšem již pouze formální, přece však v dovedné ruce dosti vydatný prostředek k dosažení správy dobře působící, záleží v pevném vedení a rozdělení prací, a pak na větším díle v tom, aby pokud jen možno ustanoveno bylo taxativně, které záležitosti jsou předměty porad a snesení sboru zastupitelstva okresního, a které záležitosti jsou předměty porad a nálezů kollegiálních výboru okresního, a které předměty vyřizovati náleží okresnímu starostovi samostatně, na př. veškeré velmi důležité jednání přípravní a ostatní jiné záležitosti veřejné správy zemské vůbec, jak starostovi uloženo bude buď určitými zákony, buď žádáno bude vyššími úřady správními nebo soudními.

Na takové uspořádání klademe váhu nemalou, neboť nezdary správ komunálních a korporativních vůbec mají ponejvíce v tom svou příčinu, že sbory poradní účinkují již na řízení přípravné, na moc výkonnou, vůbec na všecko, čímž způsobuje se nejistota a kolísavost v opatřeních a v nálezech tím větší, poněvadž odpovědnost nenese nikdo osobně a v případě nezdaru vše kryje se štítem kollegiálního snešení většinou. Tak zakládají a pěstují se vlády rozličných koterií, nikoli ale ten duch a ten pořádek právní, jaký býti má a musí ve správě záležitostí veřejných.

ad 4. V příčině kanceláře s pracovními silami a s orgány výkonnými jest třeba dosaditi konceptního úředníka práv znalého, alespoň jednoho úředníka manipulačního, pak jednoho úředního sluhu čili vykonavatele, který by obstaral posluhu v kanceláři, menší práce psací a výkony exekuční.

Objemnost kanceláře, její prací a výkonů řídit se bude povždy tím, jaké bude způsobnosti, dobrého porozumění věci, znalosti a pracovitosti při okresním starostovi a při členech okresního výboru.

Co bychom si to tajili, že řádné spracování úředních spisů jen výmínečně od čestných funkcionářů očekávati možno jest, a když tomu tak, tím více tedy zapotřebí, aby kancelář byla dokonalá.

Uváženo-li, kterak veliká část správních záležitostí nejprve jest předmětem rady výboru okresního ve způsobě předloh pro zastupitelstvo okresní, pak předmětem jednání toho zastupitelstva okresního aneb dalším předmětem komisí ad hoc zvolených, uváženo-li dále, že tyto záležitosti napotom v příčině výkonu zase procházejí poradami výboru okresního, tuť, nemožno jinak, jest to aparát velmi ztuha pracující, při němž pozorujeme větší ztrátu

času, daleko větší rozmnožení práce rozličnými zprávami, návrhy, rokovaním, usnášením se, zápiskami atd., než nalézá se při úřadech jen bureaukraticky řízených, čímž vším dohromady ale věc sama pořád ještě není vyřízena a teprv potom, když prošla poradami, musí tak spracována býti, aby snesla veřejnost a kritiku vyšších stolic odvolacích. To vše ale správně učiní jedině dobře vycvičený, pilný a myslící odborní úředník.

Při všem tom nesmí se ale zapomínati, že ani zastupitelstvo okresní, ani výbor okresní nemohou zasedávati nepřetrženě, že členové častými poradami a inspekcemi v příčině dohledu ku policejní správě v obcích budou do takové míry namáháni, že by ani nebylo možno žádati na nich jakékoliv práce písemné aneb jiné komissionální.

Po zralém uvážení objemu rozsáhlé působnosti, tak i poměrů stávajících neváháme vysloviti, že dobře řízená a pracující kancelář jest základní podmínkou zdárného působení samosprávného úřadu první instance, a proto musí funkcionáři tak slušně postaveni býti, jak veřejným orgánům přináležejí.

Ovšem v některých kruzích arcidemokratických oblíbeno jest hanobení a snižování všech úřadů a úředníků. Oproti tomu nahlíží ale občanstvo svobodomyšlné, při tom však střízlivé, že tím pouhým žvastem, mluvkářením, justamentálním křikem atd. nelze ani vládnouti ani spravovati, alebrž že k tomu třeba jest skutečné a namáhavé práce, to jest stálého studování zákonů a judikátů, politických a národohospodářských zjevů atd., a že tudíž zaměstnání toto jest rovněž tak čestné a záslužné, jako jiné rozličné pracování a obchodování občanské.

IV.

Docházíme nyní k řízení úřednímu a uspořádání práva odvolacího, tedy k pořadu instancí.

Dle platného dosud zákonodárství zakládá se řízení správních úřadů

- a) v organisačních předpisech ze dne 14. září 1852, vydaných vynesemím ministerstev vnitř, práv a financí ze dne 19. ledna 1853, a v instrukci úřední, vydané ministerským vynesemím ze dne 17. března 1855 č. 52 ř. z.;
- b) ve zvláštních předpisech speciálních zákonů, ku př. řádu živnostenského, řádu stavebního, zřízení obecního, předpisů v příčině vyvazení služebností, zákona o užívání a vedení

vod, v předpisech exekučních čís. nařiz. ze dne 20. dubna 1854 atd., a konečně;

c) v uznané úřední zvyklosti.

Není třeba, abychom zde obsírně rozbírali kompetence, řízení přípravné, průvody, nálezy a odvolání, náklady řízení, obeslání atd., a odvoláváme se v té věci k obsahu kapitoly III. tohoto díla.

Jen tolik připomínáme, že řízení při úřadech správních má do sebe částky soudního řízení trestního i civilního a že třeba jest řízení při úřadech správních upravit v celek poněkud kloudnější, než jeví se nyní.

Pokud pak týče se uspořádání práva odvolacího, musíme v první řadě uvážit zvláštní povahu záležitostí správních vůbec.

Poněvadž velká část záležitostí správních spadá v moc usnášející se zastupitelstev obecních, okresních a výborů okresních, kdežto jiná nemenší část ve působě policejních opatření a nařízení přísluší moci obecních představených a okresních starostů, případně i okresních výborů, nevyhnutelně třeba jest rozeznávat mezi záležitostmi poradními a mezi záležitostmi správy policejní.

V příčině správy policejní budiž však v paměti chováno, že policie místní a okresní jest organicky spojena s veškerou policejní správou státní, které poslední nelze odníti oprávněnost, aby dohlížela k podřízeným úřadům policejním, aby nařizovala jim výkony policejní a případně aby zrušovala protizákonná opatření bezprostředně vlastní mocí svou nehledíc k tomu, zdali postížená osobnost se odvolá čili nic.

Z takové věcné povahy záležitostí správních vyrůstají v příčině ustanovení stolic odvolacích následující zásady :

- a) Záležitosti poradní, t. j. záležitosti, o nichž zastupitelstva obecní a okresní se usnášejí, postupně jdou k výboru zemskému, kdežto
- b) záležitosti správy policejní, tedy právo policejní činit opatření, vydávat nařízení, právo donucovací a právo trestní, postupně jdou od obecního představeného na okresního starostu, případně okresní výbor, a odtud k nejbližší postavenému vyššímu úřadu politickému (ku př. k úřadu krajskému) a v některých případech k politickému úřadu zemskému;

c) v obou směrech ad a) a b) svrchu naznačených bylo by záhodno, obmezit se na dvě instance, v případech pak disparátních, t. j. změn-li nález první stolice, na instance tři, zachovajíc při tom kassační instanci správního soudu, a mělo by to dobrý účinek ten, že veliká většina sporných záležitostí, odporů proti opatřením obecních představených a okresních starostů byla by rozhodnuta v zemi samé, kdežto daleko skrovnější část odporů proti opatřením politických úřadů krajských a politického úřadu zemského docházela by k ministeriím.

Obmezení podobné jest zřejmou, nutností beze vší obavy, že by tím utrpěla bezpečnost právní, neboť k ochraně práva a zákonnosti vždy ještě zbývá správní soud; jinak z toho jde výhoda, že správa veřejná o dvou instancích bude rychleji pracovat a že překazí se svévolným nejvíce průtahům, k nimž nynějších pět instancí přímo ponouká. Ovšem ale třeba jest, kterak jsme svrchu již napověděli, upravit řízení správní novou úřední instrukcí a zejména dbáti, aby řízení přípravné opatřilo se dokonale.

V.

Důvodem neposledním, kterým vláda podporuje opravu veřejné správy, jest nutnost ohlížeti se po úsporách.

Při organisaci, kterak jsme napřed co do zásad nakreslili, dala by se úspora docílit zrušením stávajících okresních hejtmanství počtem 89 s 216 okresy soudními a spolu berními a s konceptním personálem asi 222 osob (89 okresních hejtmanů, 86 okres. komisařů, 16 koncipistů, 2 konceptní adjunkti a 29 praktikantů) a utvořením na jich místě velkých okresů správních v objemu asi někdejších 16 krajů. Opatříme-li pro každý kraj jednoho představeného a dvě neb tři síly konceptní, aneb rozmnožíme-li počet dotýčených krajů, vždy vystačíme se 64 silami konceptními — a uspořily by se tímto způsobem dvě třetiny stávajícího nákladu na veřejnou správu, což ovšem znamená dosti značné polehčení.

Avšak to, co pro stát zaznamenáváme jakožto polehčení, jevílo by se ve správě obecní a okresní alespoň částečně jako stížení, neboť mělo by to nezbytný následek ten, že úřednictvo a služebnictvo při stávajících 216 okresních zastupitelstvech musilo by se co do postavení i služného reorganisovati.

V našich poměrech není ani samospráva zadarmo, ba ani není lacina, neboť mimo zvýšení nákladu na kancelář třeba jest počítati práci a meškání členů zastupitelstva a výboru okresního a zvláště starosty okresního, kteří vesměs přece nemohou býti osobnostmi jinak na božím světě jen zahálejícími! Tatáž věc, která dříve referentem a aprobantem vyřízena byla v krátkosti, podrobena nyní jednání moderního okresního parlamentu, vyřizuje se mnohem obtížněji, s větším průtahem co do času a se zmnoženým materiálem potřebných spisů.

* * *

Avšak to jsou překážky od věci nedílné, před nimiž nesmíme couvati, chceme-li do opravdy samosprávu, chceme-li kontrolující účastnění se občanstva ve správě veřejné!

Zde dlužno povšimnouti si smýšlení v zemi obecného. Velké obecnstvo přeje si celkem veřejnou správu pokud možno nejlacinější a vedle toho tak organisovanou, aby jak korporacím spravujícím, tak občanům spravovaným obtíží nejmenších se činilo. Vládě ale na tom záleží, aby sice pokud možná důchodům říšským se polehčilo, avšak vedle toho ještě více, aby veřejná správa úlohám svým důležitým v plné míře dostála.

V zemském sněmu a journalistice všech odstínů rozhodně dána jest přednost „velkému principu samosprávy“ před takovou formou, jako nyní při okresních školních radách pozorována, t. j. aby pouhý, zcela samostatný vládní orgán stál v čele. I ta nynější oposice pozvolna nahlíží, že ta věc s těmi okresními hejtmány má svůj povážlivý háček.

Vláda, která r. 1868 podnikla reorganisaci politické správy, potřebovala okresních hejtmánů k oblíbenému dělání „ústavnosti“ — nyní však, když ubohý mouřenín více méně dobře neb špatně byl učinil, seč byl, a tím činěním nepřilíš mnoho obecné přízně si získal, má mouřenín odejiti neoplakán nikým, ani těmi, jimž „ústavnost“ budovati pomáhal. Smutný tak mouřeninský osud.

Uvážíme-li vše konec koncem a dále i to, že v otázkách reorganisačních třeba jest dbáti poměrů daných více než cizích vzorů; představíme-li si, kterak nemožno jest, abychom tak beze všeho přesmykli se na anglické, americké aneb kterékoli jiné, jak činívají idealisté, pak sotva jiného nám zbývá, než vývoj naší samosprávy vyhledávati více méně asi v tom směru, kterak jsme vpřed byli naznačili.

Základy naší samosprávy, položené obecním zřízením z r. 1864, a zákonem o okresních zastupitelstvech z roku 1864, jsou celkem nejen velmi cenné, alebrž i dobře snesou porovnání s formami cizími. Jedná se u nás toliko o přiměřené opravení, aby rovněž tak vyhovělo se požadavkům pořádné správy veřejné, jako požadavkům kontrolujícího účastnění se občanstva ve správě veřejné. Zde pracovati jest na vývoji stávající již organisace. Ovšemť neradno zapomínati poměrů skutečných. K organisaci, kterou my napřed navrhuje, potřebí jest velkého počtu osobností způsobilých a poněkud více činných, než nalezáme nyní. Potřebuje se počet 216 statečných starostů okresních, 1296 statečných členů okresních výborů, a počítajíce okresní zastupitelstva průměrně po 24 členech, potřebuje se celkem 5184 osobností jen pro okresní zastupitelstva! Tyto číslce zřejmě ukazují, že občanské účastenství ve správě veřejné jest dosti značné, ba že z příčin národohospodářských lze namítati, že jest povážlivé, neboť nežijeme pod krásným blankytem Řecka a nepracují za nás otroci, abychom mohli my všecken čas svůj trávití bavením se a zahálkami na různých forech, čemuž občanstvo řecké říkávalo zabývati se záležitostmi veřejnými, čili „děláním politiky,“ kterou my říkávame.

Kdyby tedy organisaci námi navržené stavěly se v cestu vážné překážky, buďsi ve způsobě méně spolehlivého konání povinností úředních, časem velmi obtížných atd. — pak ovšem musilo by se pomysliti na jiné kombinace, při nichž by ale ideál samosprávy, „moderní princip správy jednotné a kontrolujícího účastnění občanstva“ nemohl se více uskutečniti v plné své kráse.

Jak jsme napřed pravili, hejtmána v čele poradního sboru, tedy pověstnou republiku s vévodou v čele, nechce nikdo, a zbývá pak jen prostředek, postavití úředníka politického, vládě odpovědného, vedle sboru poradního, který by v jistých záležitostech vázán byl snesením toho sboru atd. těch modifikací více.

Svým časem, bude-li k tomu dán podnět nějakou akcí reformační, vrátíme se k spracování organisačního plánu do podrobná a to sice základem zásad námi svrchu vytknutých ve spojení s obecním zřízením, zákonem o okresních zastupitelstvech a Nejvyšších organisačních předpisů z roku 1852.

Nebudíž nám zazleno, zmíníme-li se zde na konci o spisech našich vůbec, ježto ovšem bez naší viny nevyšly v té postoupnosti, jak původně zamýšleno bylo.

Poznavše, kterak v širších k samosprávné a politické činnosti povolaných kruzích velice chatrné jsou nejnmutnější vědomosti státoprávní a správní, jakož poznavše, že zejména v českém písemnictví schází stručného a přehledného návodu, odhodlali jsme se od počátku let sedmdesátých k práci, která by poněkud objemnější a poučnější byla různých tak zvaných katechismů rakouské ústavy.

Aby dílo vhodnou bylo knihou příruční, která by pokud možno obsahovala celý materiál a usnadnila rychlé orientování, ustanovili jsme se na soustavném uspořádání látky dle jednotných zásad. Obrali jsme si za úlohu vylíčiti ústavní právo říšské, ústavní a správní právo zemské, ústavní a správní právo obecní, na konci pak ve zvláštním díle správní právo materiálně spolu se řízením správním.

Když objemné přípravy a práce dosti daleko byly pokročily, nastaly obtíže v odborném písemnictví našem obyčejné: nebylo nakladatele. Český klub pražský v roce 1879 založil sice: „Politickou biblioteku“ za účelem vydávání politických spisů, avšak poznali jsme ihned v prvních schůzích dotčeného odboru, že není naděje, aby kdy došlo k vydání našich spisů.

Byli jsme donuceni upustiti od původního celkového plánu a tu pak příležitostně pracovali jsme jen o vydání jednotlivých částí nevědouce nikdy, dojde-li vůbec k vydání ostatních. Tak dospělo se v roce 1879 k vydání „Trestní právo policejní“ u J. Otty, poněvadž v praktickém úřadování nanejvýše nutno bylo příručné pomůcky k trestnímu řízení, ježto se správním řízením vůbec souvisí.

V roce 1885 vydali jsme u Jindř. Mercy-ho I. díl: „Ústavní právo říšské“; II. díl: „Ústavní a správní právo zemské“, v roce 1887 III. díl: „Ústavní a správní právo obecní“ a konečně nyní v roce 1888 došlo na „Správní řízení“, jež jest toliko částí našeho původního plánu, jenž obsahoval správní právo a řízení v celku, z něhož jsme však jednu část, totiž trestní právo policejní, jak již řečeno, v r. 1879 samostatně uveřejnili a proto zde v „Obrysu správního řízení“ vypustiti museli.

Že i pokud týče se řízení trestního, třeba jest, aby napraven byl dosavadní nelad co do rozdílnosti kompetencí, trest-

ních norem, pokut, lhůt odvolacích atd., patrně jest z následujících dát:

1. Policejní kompetence samosprávná dle obecního zřízení r. 1864 §. 28 ad 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 a 12 obsahuje případů asi 63.

2. Případů trestních, jež řídí se všeobecnou trestní normou cis. nařízení ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z., jest asi 10.

3. Případů trestních, jež řídí se další všeobecnou normou ministr. nařízení ze dne 30. září 1857 č. 198 ř. z., jest asi 74.

4. Případů těch velmi četných, kde různé tresty určeny jsou zvláštními zákony, jest asi 129.

5. Pokud se týče peněžitých pokut, jdou tyto:

- a) k místním fondům chudinským,
- b) k zemskému fondu zemědělskému,
- c) k fondu navigačnímu,
- d) k pensijní pokladně navigační,
- e) k pokladně bratrské horníkův,
- f) k pokladnicím společenstev živnostenských.

6. Pokud se týče různých lhůt odvolacích, zaznamenáváme:

- a) Lhůtu třídní, z pravidla pro všechny případy, pokud některým zvláštním zákonem není určena lhůta jiná. (Nařiz. ministr. ze dne 3. dubna 1855, z. vl. věst. č. 60 str. 179.)
- b) Lhůty odvolací osmidenní. (V případech policie požární; poškození a porušení vodních staveb; ochrany polního majetku; o dohodcích obchodních a sensalech.)
- c) Lhůty odvolací čtrnáctidenní. (V případech: práva vodního; hubení kokotice; ochrany proti hmyzu a zvířatům; proti rozšiřování révnice; řádu živnostenského, ochrany výsad, známek, vzorů, přestupků bursovních.)
- d) Lhůta třicetidenní (Přestupky horního zákona.)

Ovšem bude to úlohou faktorů zákonodárných, aby při dělání speciálních zákonů pokud možno hleděli zachovati jednotu v řízení trestním a nikolivěk, aby, jak dosud zvykem, beze vsí zvláštní potřeby činily se odchylky.

Kdyby však nepřízeň poměrů ještě na delší časy překážeti měla velkému dílu reorganisace veřejné správy, myslíme, že jednu věc i nyní provésti lze s prospěchem: jest to upravení řízení správního v základě instrukce pro politické úřady,

vydané nařízením ministerí záležitostí vnitřních a práv ze dne 17. března 1855 č. 51 zem. vl. věst., která naveskřz je zastaralá a nyní již také z té příčiny nepostačitelná, poněvadž přijetím principu samosprávy v celé správě valné změny a jiné směry nastaly.

K takovému upravení řízení správního hlavně obrácen byl zřetel náš, kterak sebraným a uspořádaným materiálem zvlášť v kapitole třetí tohoto spisu ukazujeme. Základní myšlénkou naší bylo, že dříve než počne se reformovati, třeba jest, aby pokud možná v celosti poznáno bylo to, co jest. Líčíme tedy správní řízení, kterak v skutečnosti jest a kterak se praktikuje, o čemž podobného obrazu v literatuře jsme postrádali.

Máme za to, že bylo by vhod svrch dotčenou instrukci přepřeracovati, máme dále za to, že by možno bylo materiál správního řízení v podobném uspořádání, kterak my o ně se byli tuto pokusili, na všeobecné zásady řízení zredukovati, jakož že by i možno bylo policejní právo přikazovací a rozkazovací na vhodném místě sformulovati a taktéž i předpisy trestního řízení policejního v náležitě stručnosti připojiti.

Odevzdáváme nyní „Obrys řízení správního“ laskavé přízni těch, jimž především věnováno jest: velectěným spolupracovníkům ve správě veřejné!

Kapitola první.

O organismu správním vůbec. Co jest veřejná správa. Obory působnosti veřejné správy a prostředky. Orgány správní.

Hlavním předmětem našim jest vylíčení zásad a zvláštností správního řízení v základě různých zákonů a předpisů sem zasahajících.

Poněvadž ale pravidla působení orgánů správních nelze oddělit od povahy orgánů samých takovým způsobem, aby o poslednějších nebylo třeba ani zmínky, nemůžeme obejít se bez několika pokud možná stručných poznámek o státním a správním organismu, jež za nutné považujeme, k tomu konci, aby zachována byla souvislost látky.

Nejprve jest nám ustanoviti pojmy stát a správa.

Přidržíme se učení velmi umírněného a opatrného Dr. H. Ahrense (Juristische Encyklopaedie 1885), ježto také uvádíme v našem „Trestním právu policejním r. 1882“.

Stát jest společnost lidu na jistém území, zřízená obecným uznáním práv a povinností svých členův a ustanovením správy veřejné, která by se starala o dodržení práv a povinností členům přiznaných a o prostředky pomocné k rozmnožení obecného blaha.

Samostatnost státu zásadně uznaná nesmí se však pojímati tak, jako by on sám o sobě povolán byl každý jiný společenský život si podrobiti a za jedinou mocnost se považovati.

Stát sám o sobě jest organisovaný právní pořádek společnosti.

Důležitá otázka, který jest účel státu, doposud není rozluštěna tak, aby obecně uspokojila. Popředí zaujímají dvě theorie. První spojuje účel státu s účelem člověčenstva; druhá, zcela abstraktní, vyhledává státní účel pouze v ochraně všechněch. První theorie pro přílišnou objemnost neurčuje vlastně ničehož.

O tom není pochybnosti, že účel státu do jisté míry shoduje se s účelem člověčenstva, tím ale věc objasněna není. Účely člověčenstva jsou všude tam, kde vůbec lidského života jest. Účely člověčenstva nalézají uskutečnění svého v náboženství, ve vědách a uměních, vůbec v celém oboru duševní práce jako i v oboru hmotných průmyslnických produkcí.

Má snad stát tyto účely k sobě potáhnouti a je svými orgány dáti provozovati?

To jsou názory, z nichž vzrůstá státní socialismus, který by zničil každou osobní svobodu i způsobil despotismus snad nejodpornější.

Druhá theorie vypustila vůbec vyhledávání účelů člověčenstva ve státu jako se nesrovnávající se svobodou člověka, jemuž musí ponecháno býti účely své vyhledávati bez spolupůsobení státu, a nalézá účel státu pouze v ochraně právní svých členů. Poněvadž ale stát nemůže se zdržeti alespoň částečného, pomocného a dozorného působení na účely člověčenství, jako jsou náboženství, vědy, vychování, umění atd., pozbyla i tato (Kantova) theorie půdy.

Probrav Dr. H. Ahrens ještě několik dalších teorií, přestává na pozitivním učení tom: Společnost a stát jsou kruhy rozličné svým objemem a svou působností. Stát jest právní organismus veškeré lidské společnosti, který v témže poměru k ní se nalézá, v němž shledáváme právo k účelu člověčenstva.

Moc státu nastává tam, když mu nastává působení právní, to jest právní uspořádání poměrů životních, a proto co lidského vůbec jest, spadá částečně mimo obor jiných pořádků životních, to jest: právní uspořádání přináleží vždy státu, mimo to ale připouští se volné působení jiných pořádků životních, k dosažení účelu člověčenstva účinkujících, na př. náboženských, vědeckých, uměleckých atd.

Přecházíme nyní na organismus státní, jenž jeví se dvojitým hlavním způsobem:

a) Zařízením ústavním, jež má přiměřeno býti zvláštěností dotčeného národa. Státní ústava čili základní zákonové představují souhrn pravidel, jimiž vykazují se meze mocností zákonodárným a výkonným.

b) Veřejnou správou, která představuje moc výkonnou, působící v mezích ústavy a zase v sobě zahrnuje různé činnosti, a obsahuje následující obory:

aa) záležitosti vnější správy, totiž poměry k cizím státům;

bb) záležitosti vnitřní správy, která směřuje k obecnému dobru, k ochraně společných prospěchů, k povznesení obecného blahobytu fysického i kulturního;

cc) záležitosti správy soudní, která povolána jest k tomu, aby právní pořádek ve státu chránila před porušením, tudíž aby porušení jakákoliv stíhala a trestala;

dd) záležitosti správy finanční, která opatřuje prostředky hospodářské, a

ee) záležitosti vojenské ochrany státu.

Pokud se týče ustanovení pojmu „veřejná správa“, přiléhá tento těsně k pojmu „stát“, o němž nahoře jsme se zmínili. Je-li stát sám o sobě organisovaný právní pořádek společnosti, napotom správa jeví se býti organisovanou činností státní k dosažení účelů státních.*)

Tak se má věc i se správou vnitřní, o kterouž nám nejbliže jde. Správa vnitřní má v mezích zákonů pečovati o dodržení práv a povinností státním občanům přiznaných a o prostředky pomocné k zachování a k rozmnožení obecného blaha.**)

Přihlédneme nyní v obrysu jednak k oborům působnosti vnitřní správy a jednak k prostředkům, jichžto správa užívá, aby se účelů svých dodělala.

Hlavní obory působnosti veřejné správy dle soustavy Dr. Lorenze Steina, kterou přijal i Meyerhofer, jsou:

I. Péče a dohled v příčině zjevů a poměrů osobního, fysického života.

Člověk, jako osobnost fysická, žije a zmírá, mění svůj pobyt, jest činným v nesčíslných směrech, jest zdrav neb churav, jest přítomen neb nepřítomen, jest mlád neb stár, jest ženat aneb svoboden atd., nalézá se v poměrech životních, ježto spočívají v povaze jeho zvláštní osobnosti. Tyto poměry vznikají a zanikají

*) Professor Dr. Jos. Ulbrich v „Grundzüge des österr. Verwaltungsrechtes, Prag, 1884“, str. 1. poznamenává, že státní správu jen negativně definovati lze jako soubor záležitostí, které nejsou výkony moci zákonodárné ani moci soudní. „Die Staatsverwaltung ist neben Gesetzgebung und Justiz eine besondere Function des Staates. Wir können die Staatsverwaltung zunächst nur negativ umschreiben, dass wir darunter alle jene Geschäfte begreifen, die weder Acte der Gesetzgebung noch der Justiz sind. Die Verwaltung ist die auf das Concrete und Individuelle gerichtete Staatsarbeit und löst sich in eine Menge sehr verschiedener Geschäfte auf.“

**) Toto všeobecné učení obráží se v úřední instrukci (nařiz. minist. ze dne 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věstn.), jež vyměřuje působnost úradů politických okresních nejprve v §. 22. ustanovením všeobecné zásady, že „k působnosti úradu okresního náleží, nejsou-li k tomu ustanoveni jiní orgánové, by přímo pečoval o vykonávání zákonů, o zachování bezpečnosti, veřejného řádu a pokoje, a o zvelebování obecného dobra prostředkem ústavů, pod dohled mu daných“, dále pak v následujících paragrafech způsobem taxativním. Jest to tudíž také pro správu politickou částečně definice negativní.

dle zvláštních zákonů a nejsou ony samy o sobě předmětem správní činnosti.

Avšak jednotlivý člověk není ve všech dotčených poměrech obmezen toliko sám na sebe, alebrž jest v jistém spojení s osobami jinými, totiž poměry jednotlivce účinkují na osoby jiné a spolu na společnost širší. Není n. př. lhostejno osobám jiným, zdali jednatel žije čili nic, zdali, kdy a kde se zrodil, co činí, zdali tělesně neb duševně nemocen neb zdrav jest atd. Ačkoliv na těchto poměrech velmi zhusta závisí existence a štěstí jiných osob, přece nemohou poslední osobnosti na podobné poměry žádoucím způsobem účinkovati, ba zhusta o těchto poměrech ani nic bližšího nezdědí.

Uvážíme-li tento stav věci, pak snadno poznáváme, že zde právě první obor správní činnosti státní začíná, která nemá sice za úlohu, aby ve svobodný vývin osobního, fysického života zasahovala, nicméně ale povolána jest k tomu, aby v těchto poměrech fysického života pořádek učinila potud, pokud osobní poměry fysické dotýkají se spolu poměrů jiných osobností a v dalších následcích i poměrů celé společnosti.

Předmětem správní činnosti státní není tedy život jednotlivce sám o sobě, alebrž toliko uspořádání poměrů jednotlivce k ostatním.

Obor dotčené správní činnosti nazývá se obecně: správní uspořádání obyvatelstva, a hlavní jeho předměty jsou: občanství státní; právo domovské; volnost přebývání a vystěhování se; vedení matrik křesťanských, snubních, úmrtních; sčítání lidu a statistika vůbec.

II. Péče a dohled v příčině zdravotnictví vůbec.

Péče tato, jež jeví se jako druhý správní obor fysického života, směřuje sice nejprve k zdravotnímu stavu jednotlivce, avšak zdravotnost jednotlivce důležitá jest pro ostatní společnost a zároveň jeví se býti také předmětem pomocné činnosti těchto ostatních. Sem náležejí tedy předpisy o osobách zdravotnických, o činech zdravých škodlivých, o ohledání mrtvol, o epidemiích, o pádu dobytka a dobytčím moru, o policii lázeňské atd., kterak proměnlivý život s sebou přináší.

III. Péče a dohled v příčině zachování veřejné bezpečnosti vůbec.

Sem náležejí takové poměry, když jednotlivé osobnosti činěním svým aneb i opominutím nějakým ohrožují právní existenci a osobní

nedotknutelnost jiných osobností. Činnost úřadů správních v těchto směrech nazývá se obecně policií, o nížto, poněvadž jest nejrozsáhlejším oborem činnosti, musíme se poněkud obšírněji zmíniti.

Abychom základ a povšechný význam působnosti policejní naznačili, pravíme: Policie jest strážcem veřejné bezpečnosti, tedy bezpečnosti všech, celého společenstva, vůči jakémukoliv podnikání a činění jednotlivce, kterýmžto by ono společenstvo v řádném užívání svých práv přirozených aneb zákonných bylo ohroženo.

Kdekoliv tedy policie činiti chce, musí na dvě věci pamatovati: na oprávněnou svobodu osobní jednotlivce a na objem a dosah nebezpečnosti hrozícího společenství, a z toho jde, že oprávněná osobní svoboda nemá se obmezovati více, než právě dle míry nebezpečnosti nedá se beze škody všech obejít.

Policie vůbec rozděluje se ve dva hlavní obory, a sice rozeznáváme 1. policii tak zvanou soudní a 2. policii tak zvanou správní, která poslední zase dělena jest na policii v příčině veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku a pokoje vůbec, a na policii v užším smyslu, tak zvanou správní.

Veřejná bezpečnost netoliko ohrožena jest tím, co by někdo na škodu podniknouti mohl neb chtěl, ale rovněž skutkem již spáchaným. Stíhání takových trestních skutků jest pro veřejnou bezpečnost v té míře důležité, jako ona předcházející činnost policejní, kteroužto hledí se poškození odvarovati.

Následovně jest předmětem policie soudní vykonaný skutek a stíhání zločince, kdežto předmětem policie správní jest činnost k tomu směřující, aby dle povahy věci zabránilo se možnému, zjevnému poškození.

Nyní třeba jest ukázati na důležitý rozdíl mezi policií soudní a mezi policií správní, případně na rozdíl mezi policií bezpečnosti stávající.

Jedno působení mají soud a policie společné, totiž zločiny vypátrati. Jednáno-li ale o zjištění právních následků zločinu kteréhokoliv, tedy nechť týká se zjištění rozhodujících okolností anebo zadržení neb předvedení podezřelých osob, jest soud orgánem příslušným, který dle svých zvláštních zákonných předpisů vyšetření koná a pod svou zodpovědností policii rozkazy dává, aby to a tak k místu přivedla. V těchto případech jest policie pouze orgánem vykonávajícím, jí nepřisluší žádného rozvažování a roz-

hodování, poněvadž z činu samého neodpovídá a toliko jen toho má dbáti, aby při výkonu svém nepřekročila meze nutnosti. Toto zvlášť měli by si vštípati policejní funkcionáři, zejména ale obecní představení k takovým výkonům přímo aneb ve způsobu assistance povolání, neboť nejčastěji zde z neporozumění přihodí se přehmaty.

Nejde-li ale o dokonáný skutek, který sám sebou jest trestný a soudou trestnímu zůstavený, alebrž jedná-li se dle povahy věci a súčasněných osob o veřejné ohrožení, o zlo, které by součiněním osob a věcí teprve vzniknouti mohlo, tam nastává samočinný obor policie správní čili bezpečnosti, tam ona dle svého zdání potřebná učiní opatření, za něžto také plnou nese zodpovědnost.

K povšechnému objasnění stanoviska policie bezpečnosti budíž ještě vzpomenuto, že stíhání zločinců náleží jí vůbec, tedy nezávisle na soudním nařízení, v kterémžto ale případě, kde bez soudního mandátu jedná, také jedině ona za možné přehmaty, týkající se osobní svobody, odpovídá.

Přecházejíce na policii bezpečnosti, jest nám znamenati, že tato dělí se na dva velké obory, a sice:

a) Opatření, týkající se veřejného pořádku právního a veřejného pokoje, který obor u některých nazván jest policií státní, jakožto k velkému celku přihlížející, na rozdíl od policie místní neb okresní, kde jedná se ponejvíce jen o účinky policejní správy na ta místa obmezené a do širších kruhů nevnikající. (Tak rozeznává Dr. Karel von Rottek; u jiných naznačuje se podobný rozdíl názvem „vyšší neb nižší policie“.)

b) Opatření v příčině jistých oborů životních ať fysických ať duchovních, společenských neb hospodářských, která zase částečně jsou v moci státních orgánů správních (policejních) a částečně v moci obecních orgánů samosprávných pod společným titulem „policie místní“.

ad a) Řekli jsme napřed, že stát jest organisovaný právní pořádek společnosti. V zachování toho pořádku, který jest dán jedním právy ústavními, jedním organismem výkonné moci, spatřuje se nejprvnější a nejobecnější podmínka bezpečného vývoje každého jednotlivce, a proto musí býti chráněn před násilnickým porušením skrze lid v massách se shlukující i proti snahám jednotlivců k takovému porušení se nesoucím.

Jest tudíž předmětem policie vyšší, aby opatrovala pořádek práva veřejného, kdežto policie bezpečnosti nižší přihlíží k ochraně právního stavu jednotlivců občanů.

Avšak jakkoli toto učení o zajištěném vývoji jednotlivce správně jest v theorii a ideálem spořádanosti společenské zůstane na vždy — nicméně jsou dějiny člověčenstva pásmen násilných převratů různých, dočasných „právních pořádků“ a nemá se věc i nyní, kdežto v ústavních listinách dopouštějí se změny ústavního pořádku, mnohem líp, než bylo v periodě předcházejícího absolutního vládnutí. (Srov. §. 15 státního zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z., který zákonem ze dne 2. dubna 1873 č. 40 ř. z. změněn byl potud, že k změnám zapotřebí jest přítomnosti nejméně polovice všech členů sněmovny poslanecké a většiny dvou třetin hlasů. — Nuže v tom utvoření aneb případně zamezení dotčených dvou třetin spočívá ta největší část umění konstitučních vlád, jež obecně tak imponuje.)

Ten věčný konflikt mezi panujícím pořádkem právním — který ovšem také místem a časem má základ svůj ve skutečích násilnických, v podplatnosti, v nespravedlivosti řádů volebních atd. — a mezi snahami jej změnit, má svou stálou příčinu ve fyziologii společnosti lidské, neboť každého jednotlivce snažení směřuje k tomu, aby své nabyté společenské postavení udržel neb povýšil. Avšak každé povýšení společenské záleží v závislosti jiných, z čehož pak v lůně každého národa vyvinuje se soustava „odporujících si prospěchů“, to jest snažení jedněch závislost jiných způsobovati, rozšiřovati a zabezpečovati, a snažení druhých závislost rušiti.

Následující zápasení různých zájmů napotom jest tím spletenější, čím složitější jest společenský pořádek. Panující třídy společenské pozvolna opanují stát, t. j. podrobí si státní vůli uchvácením ústavy a podrobí si výkonnou moc uchvácením veřejné správy. Jakmile se tak stalo, pomáhá zákonodárství a vedle něho konání spravedlnosti utvrzovati panující třídu ve výhradném držení moci a majetku, na němž panství se zakládá. Tak vznikaly pořádky stavovské druhdy, tak ruch kapitalistický nyní a ta stráž nynějšího „právního pořádku“, nazvaná „státní občanství“, obává se vystřídání svého přátely ještě větší volnosti před zákonem: socialisty!

Podobným průběhem octne se policie bezpečnosti povždy v tom nemilém i nesnadném postavení, že musí hájiti dosavadní

právní aneb jen domněle právní pořádek, ať lepší, ať špatnější, že musí býti odpůrkyní každého snažení podvratného, a sice dvojím způsobem:

1. že proti úmyslům a skutkům směřujícím k násilnému převratu dosavadního právního pořádku jeví se jako policie soudní, t. j. pátrající, stíhající atd.,

2. že proti snahám opravným neb podvratným ve spolcích a shromážděních, při sbězích lidu jeví se jako policie dohlédací a praeventivní.

Předměty policie veřejné bezpečnosti, která opatřuje pořádek veřejný, jsou: právo spolčovací a shromažďovací a všeobecné hnutí lidu takové, jež má za sebou stanné právo a stav výmínečný, k němuž se připojuje stav vojenského obležení.

ad b) Zbývá nám zmíniti se ještě o policii bezpečnosti, tak zvané nižší a proto, poněvadž předmětem jejím jest: buď porušení právního pořádku, jež vychází z osobní povahy a ze zvláštních poměrů těch kterých z právního pořádku se vymykajících individualit, aneb jest předmětem činnosti policejní nebezpečností vznikající pro zdraví a život lidský, nebo pro majetek, a způsobuje se ve všech oborech životních různým činěním a podnikáním hospodářským a živnostenským, anebo konečně jest předmětem činnosti policejní nebezpečností živelnými příhodami nadcházející.

Předměty policie nižší jsou:

1. Opatření v příčině osob veřejnému pořádku nebezpečných. Při tom budiž si povšimnuto, v čem veřejný pořádek záleží.

Záleží v tom, aby každá osoba měla někde právo domovské, aby nebyla v obtíž dobročinnosti obecní a aby vedla život bezúhonný. (Srov. §. 11. obec. zřiz. z r. 1864.)

Opatření sem směřující jsou tato:

- aa)* předpisy v příčině cestování a o listech průvodních;
- bb)* předpisy v příčině policejních přehlídek;
- cc)* předpisy v příčině opovídání příchozích;
- dd)* předpisy v příčině vyhošťování a honění postrkem;
- ee)* předpisy proti zahalečům a tulákům;
- ff)* předpisy o dohledu k propuštěným trestancům;
- gg)* předpisy týkající se dohledu k cizozemcům vyhoštěným neb vypovězeným;

hh) dohled k výzvědům a verbířům;

ii) dohled k vojenským uprchlíkům;

kk) dohled k písařům pokoutním;

ll) dohled k cikánům, a

mm) dohled k loupežníkům a zločincům.

2. Opatření v příčině bezpečnosti jednotlivých lidí a policie živnostenská.

Sem náleží:

opatření v příčině bezpečnosti života §§. 335—392 tr. z.,

v příčině bezpečnosti zdraví §§. 393—408 tr. z.,

v příčině bezpečnosti těla §§. 409—433 tr. z.,

v příčině bezpečnosti majetku §§. 434—486 tr. z.,

v příčině veřejné mravopoctnosti §§. 500—525 tr. z.

Všeobecný předmětný názor této policejní péče správní i trestní obsažen jest v §. 335 tr. z.

Pokud se týče policie živnostenské, hleděti jest ponejvíce k předpisům řádu živnostenského z r. 1883, řádu stavebního z r. 1886 a k právu vodnímu z r. 1870.

Při živnostech provozovaných pomocí výhní neb ohnišť, parních strojů aneb přístrojů vodních jedná se o ochranu spolumezujícího i dalšího sousedstva, aby chráněno bylo před škodou na zdraví, před obtěžujícím zlým zápachem neb dýmem a před obtěžujícím zlým lomozem, a jedná se spolu o takové zařízení živnosti, aby tím, pokud předvídati lze, zamezilo se v širším kruhu sousedstva, jakož i v užším kruhu zaměstnaného dělnictva samého každé nebezpečnosti na životě, na zdraví, na těle, ba i na mravopoctnosti.

Úřední prostředky a opatření k tomu směřující jsou:

a) povolení živnostenského a stavebního úřadu ku zřízení provozovárny, kteréž vydá se základem předsevzatého šetření a

b) dohled k provozování dle předpisů policejních vůbec a dle zvláštních podmínek příslušného povolení;

c) dohled k výrobkům z příčin předpisů zdravotní policie.

3. Opatření v případech náhlých úmrtí a neštěstí elementárních.

Sem náleží:

a) především každéhokolivěk člověka a tudíž orgánů policejních zvlášť povinnost, poskytovat pomoci osobám v nebezpečnosti života postaveným;

b) opatření v příčině ohledání mrtvol, kteráž jsou buď policejní aneb i soudní;

c) opatření při neštěstích buď ohněm, buď vodou způsobených.

V příčině působnosti policie správní musíme policii vůbec přiznati právo, aby v každém zvláštním případě veřejného nebezpečství čili ohrožení samostatně přiměřených učinila opatření takových, kolik k zachování pořádku a veřejné bezpečnosti jest třeba, kterýmžto opatřením se podvoliti každý povinen jest.

Nuže samo sebou jest patrné, že každé podobné, libovolnému zdání toho kterého policejního orgánu odevzdané zakročení zasáhne v obor osobní volnosti jednotlivce; toto libovolné zasahování v obor osobní svobody nelze však policii odejmouti, má-li ona těžkou nésti zodpovědnost za udržení veřejné bezpečnosti, kterážto vůbec na větším díle toliko vybočováním a přehmaty jednotlivců vůči celku bývá ohrožována.

Uvážíme-li náležitě, kterak ani nejsvobodomyšlnější ústava nemůže se obejít bez policie, jedná se tedy v té věci jediné o to, aby policejní působnost přivedena byla na pravou míru, aby, pokud jen možná, podřízena byla zákonu a veřejné zodpovědnosti, neboť jediné tímto způsobem lze obmeziti libovůli, která ve „veřejných příčinách a v obecné bezpečnosti“ vždy hotový a pohodlný má štít.

Právo policejní, tedy oprávněnost povšechná opatřiti veřejnou bezpečnost, má dle možnosti obmezeno býti zákony, kterýmižto různé úlohy policejní se upravují, aby stejnou měrou hájen býti mohl prospěch veřejný naproti rušitelům, jakož i svoboda občanská zase naproti libovůli policejních orgánův. Ovšem, není-li tu v některém oboru dostatečných předpisů zákonných, musí policii samé zachováno býti právo, aby mocí nařízení a rozkazů své úloze zadost učinila. Jelikož ale každé podobné, mimo zřejmý zákon postavené opatření záleží ponejvíce na osobnosti policejního funkcionáře, tedy na vnímavosti, větší neb menší jeho znalosti věcné a osobní, na dobré vůli, jakož i na předmětech a okolnostech nepředvídaných, jest zjevno, že osobní svobodě občanské lépe poslouží uzákoněné: až potud a ne dále! — V některých oborech veřejné správy takých přesných předpisů postrádáme, v jiných oborech zase zastaralých nalézáme, ježto důkladnou revisi zasluhují. Kde nevystačí určité policejní zákony — a takových mezer pro rozmanitost společenských poměrů vždy bude hojnost — tam soudí se o věci podle zásad, policejní činnost vůbec podmiňujících.

Jelikož udržení veřejného pořádku jest přední úlohou policie, takovéto udržení pořádku ale bez obmezení osobní svobody provésti nelze, musí policii zachováno býti právo, aby nutná opatření k udržení pořádku učinila a nařízení vydávala, nechť poslednější obsahuje příkaz neb zákaz něčeho, dle toho, kterak dle povahy věci jest třeba, aby jednotlivci to neb ono činili neb nečinili. Toto právo přiznává se policii všeobecně a platí tak dobře pro policii státní, kteráž přihlíží k veřejné bezpečnosti vůbec, jako pro samosprávné orgány policejní, jimž náleží ruku držeti nad bezpečností místní. Jelikož pak nikdo není oprávněn k činnému odporu, jest občanskou povinností, aby dotčeným nařízením prokázána byla poslušnost. Dopustí-li se policejní orgán tím svým nařízením nějaké krivdy, odpovídá z toho a přísluší ukřivděným právo žaloby a stížnosti.

Předměty policejní činnosti správních úřadů jsou následující:

a) V oboru policie bezpečnosti, t. j. v příčině veřejného pokoje a pořádku:

předpisy o cestování a o listech průvodních;

předpisy v příčině opovídaní cizinců;

předpisy o zbrani a střelivu;

předpisy o policejním vyhoštění a honění;

dohled k různým osobnostem:

k zahalečům, tulákům, propuštěným trestancům;

k cizozemcům vypovězeným neb vyhoštěným;

k vyzvědačům, verbířům, vojenským uprchlíkům, písařům pokoutním, cikánům a loupežníkům;

předpisy o všeobecných policejních prohlídkách;

předpisy o právu spolčovacím a shromažďovacím, o spolecích tajných;

předpisy o rušení veřejného pokoje a pořádku, na př. při jednání svémocném, při rušení držby, ublížení na cti;

opatření v příčině bezpečnosti jednotlivých lidí a policie živnostenská;

opatření v případech náhlého úmrtí a neštěstí elementárních;

opatření pomocná;

ohledání mrtvol policejní neb soudní;

neštěstí živelná.

b) V oboru policie administrativní čili správní, t. j. v příčině ochrany jistých oborů životních, fysických, duchovních, společenských a hospodářských, objímá správní činnost následující předměty:

- aa) v příčině bezpečnosti života:
předpisy o parních kotlech, o plynovodech, trhadlech, olejích minerálních, o střelnících, o pomoci v nouzi nebezpečnosti života;
- bb) v příčině bezpečnosti majetku:
sem náležejí: veřejné dražby, míry a váhy, sazby, t. j. řády taxovní, přemrštěné ceny hostinských, obchod s částkami vojenského stejnokroje, prodávání pakličů;
- cc) v příčině ohně, staveb, mýt a řek:
policie v příčině ohně, stavební, silniční, říční;
- dd) v oboru záležitostí duchovních:
záležitosti duchovní vůbec a všech uznaných vyznání, policie náboženská;
záležitosti veškerého vychování;
předměty zvláštní policie mravnosti:
záležitosti tiskové, divadelní, veřejných produkcí vůbec, umění a věd; předpisy o mravopověstnosti, trýznění zvířat, policie herní;
- ee) v oboru záležitostí společenských svazků:
poměry manželské, rodinné, čelední, poměry šlechtické, fideikommissární, lenné; poměry nadační; záležitosti chudinské a ústavů chudinských, záležitosti spolkové: spolky nepolitické, t. j. vzdělávací, humanitní a zábavní;
- ff) v oborech života hospodářského:
záležitosti stavební, silniční a plavební; hornictví; právo vodní; záležitosti zemědělské; záležitosti obchodní a průmyslové; záležitosti expropriační.

4. Jako čtvrtý obor působnosti veřejné správy poznamenáváme poměry, když zjeví se nedostatek sil duchových, tedy nedospělí věkem aneb malomocnost na duchu vůbec. V obou směrech nastává státní správě činnost pomocná.

Dle toho záležitosti sirotčenské, pozůstalostní, poručenské a opatrovnické, ježto u nás dle čís. pat. ze dne 28. června 1850 č. 255 ř. z. přikázány jsou správě soudní, přináležejí vlastně k působnosti úřadů správních. Viz o tom Dr. Lorenz Stein, Innere Verwaltungslehre, Das Polizeirecht v. J. 1876, který odůvodňuje, že výkony a úlohy, jako: ustanovení poručníků, povinnost k nastoupení poručenstva, vyšší dohled úřadů k sirotkům a poručníkům, projednání pozůstalosti atd., nejsou předměty práva soukromého, o něžto lze se smlouvat a ježto lze změňovati (jus

quod pactis privatorum mutari potest), a že celý dotčený obor do zákonníků občanských práv pojat byl pouze z důvodů historických.

K úlohám veřejné správy druží se pak

5. spolupůsobení ve správě finanční, která státnímu hospodářství opatřuje prostředky, a

6. spolupůsobení v záležitostech vojenské ochrany státu.

Po vylíčení oborů působnosti vnitřní správy musíme v krátkosti ukázati k prostředkům, jichžto správa užívá, aby se účelů svých dodelala.

Tyto prostředky jsou následující:

1. Moc a právo úřadů správních, v oboru práva veřejného v mezích své úřední působnosti na základě zákonů nařízení vydávati, rozkazy dávat i donucovati ty, kteří jsou jimi vázáni, aby jak tyto rozkazy, tak i nařízení a zákony zachovávali.

Dotčené právo úřadů správních zakládá se jednak v státním základním zákoně ze dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z. o užívání moci vládní a vykonávací, jednak ve zvláštních úředních instrukcích, a vztahuje se

a) k vnitřnímu řízení správních orgánů, totiž k moci vyšších orgánů nad nižšími, která jeví se způsobem vydávání služebních předpisů, všeobecných nařízení (instrukcí), aneb ve způsobu zmocnění aneb nařizování v jednotlivých případech; s tím pak spojeny jsou výkony dohlédací nad zákonným a přiměřeným jednáním orgánů podřízených;

b) táhne se k takovým nařízením, ježto vydávají se státním občanům za tím účelem, aby buď určité výkony podstupovali aneb aby jistých výkonů se zdržovali.

Poněvadž právě v užívání moci nařizovací velmi snadno zachází se za meze, ježto moci vládní a vykonávací ústavními zákony položeny jsou, budiž rozdíl mezi zákony a mezi nařízeními jsoucí vždy bedlivě uvažován, budiž pamatováno, že jakékoliv nařízení nesmí býti v odporu s pozitivními zákony, že zákon vždy mocnější jest nařízením, jež co do povahy pouze prostředkem doplňujícím jest, že nařízení mohou vyššími úřady býti odvolána, jakož že podrobena jsou zkoumání soudcovu.

2. Moc a právo, v konkrétních případech opatření činiti a donucovati, kterážto oprávněnost

a) když vztahuje se k vnitřnímu řízení úřednímu, jeví se ve způsobech služebních rozkazů neb ve způsobech zmocnění; a

b) když táhne se k osobnostem státních občanů, jeví se pak dle okolností, žádán-li jest určitý výkon, neb žádáno-li jisté opominutí, jako opatření taková, jimiž buď určitá podnikání se zakazují neb zvláště povolují, jimiž se osobní práva buď zakládají aneb zrušují. Záležitosti tyto pak, jež dotýkají se osobností státních občanů, rozdělují se na záležitosti pouze správní, při nichž úřad správní dle volného určení jednati může, a na záležitosti spolu povahy právní, při nichž působení úřadu vázáno jest určitými předpisy. (Srov. §. 3. ad c) zákona o zříz. správ. soudu ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. na r. 1876.)

3. Moc v konkrétních případech propůjčovati zvláštních oprávněností k různým činům a podnikáním, ježto nespočívajíce toliko v osobní vůli a svobodě každého člověka, vázány jsou jistými řády, předpisy, podmínkami, kvalifikacemi věcnými a osobními.

Takové oprávněnosti v zákonech, v nařízeních a v obvyklosti úřední nazývají se dispense, licence a koncesse.

Dispense znamená úpust neb výjimku. Právo k udělování dispensací těsně souvisí s právem zákony dávatí čili s mocí zákonodárnou. (Viz Dr. Jos. Helfert, Kirchenrecht, Prag 1845, I. díl, str. 301.) Dispensace jest náležitou vrchností neb příslušnou pravomocností udělené vyjmutí od plnění řádně trvajících zákona pro jistou případnost, a sice toliko od zákonů lidských, kázně neb řádu se týkajících, nikoliv pak od zákonů mravních a přirozených jakožto obecných a neproměnných. Jelikož dispensací se zákon ruší, patrně, že se dáti může toliko z důležitých příčin, kde toho totiž vyhledává obecní prospěch aneb značný prospěch jednotlivců, tak že slušně souditi lze, že by zákonodárce, předzvídáje případnost tuto, nikdy ji zákonu svému nepodrobil. Toto však rozsouditi přísluší toliko zákonodárci aneb řádné pravomocnosti. Tudíž toliko ta vrchnost neb pravomocnost, která zákon vydala, má i právo od plnění ho vymíňovati — dispensovati; následovně od zákonů státních dispensuje vrchnost světská, od zákonů pak církevních dává dispensaci vrchnost duchovní.

Zásady tyto platí také o řízení správním, pokud vůbec zde připouští se dispense. Na př. v případech prominutí překážek manželství §. 83 o. z. obč.; prominutí druhé a třetí ohlášky dle §. 85.

o. z. obč.; v případech vcházení nového manželství dle §. 120. o. z. obč.

Licence a koncesse mají potud společný význam, že představují úřední povolení daná jistým osobnostem, aby se smělo něco předsevzítí neb vykonávati, k čemu je zapotřebí průkazu, že vyplněny jsou zákonné o tom předpisy a podmínky.

Rozdílové mezi licenci a koncessí záleží v tom, že dotčený úřad při povoleních, ježto spadají v objem licenci, povolení odvolati aneb zrušiti může dle svého volného uvažování, avšak při povoleních, koncessemi nazvaných, vázán jest podmínkami v zákonech zvláště ustanovenými. Tak na př. licenciemi obecně nazvány jsou povolení úřední k různým obchodům: k obchodu podomnímu, k prodeji jedů, k obchodu s předměty monopolními atd.; koncessemi pak nazývají se úřední povolení k různým podnikům, k provozování živností nesvobodných, k podnikům zemědělským, dopravním, plavebním, tiskovým atd. Poněvadž pak se strany úřadů při udělování licenci a koncessí k jistým osobním kvalifikacím hleděno býti musí, tedy povolení dotčená způsobují pouze osobní oprávněnost. Následovně licence a koncesse považovati lze pouze za osobní oprávnění k nějakému konání, aniž by majetník tím nabýval nějakého osobního práva soukromého, ježto by svobodným jednáním právním nebo postoupenstvím, n. př. srov. §. 56 živn. ř. z r. 1883, mohlo na jiné osoby bez svolení úřadu přecházeti. Takž i v případech, když stát některý obchod aneb tu neb onu výrobu za monopol prohlásí, není koncesse, která dříve udělena byla, ochrana.

Proti tomu zase i v řízení správním nalézáme různá úřední opatření, jimiž jak osoby fyzické tak osoby právnické skutečných práv nabývají, a sice mohou to býti práva co do povahy státoprávní osobní, na př. státní občanství, právo domovské, šlechtictví, osvobození od veřejných dávek a břemen; aneb korporativní, n. př. utvoření nových obecních svazků, uznání společností náboženských; aneb mohou tvořena a nabývána býti i práva soukromá, na př. povolením zvláštních spolků výtěžných, uznáním neb povolením nadací; propůjčením živnostenských privileji a monopolů (na př. hornictví, patenty vynálezů), aneb konečně propůjčením práv k užívání statku veřejného, na př. práv k vodě.

Nicméně ale mohou úřadové správní, když přihodí se okolnosti a nadejdou příčiny v zákonech ustanovené, tatáž práva odvolávati a zrušovati, na př. společností výtěžné zrušiti, koncesse

hornické odvolati. Rovněž může od úřadů správních v případech nutnosti i v práva soukromá zasahováno býti prostředkem práva vyvlastňovacího.

Zbývá nám ještě zmíniti se o orgánech správních.

Organismus správní záleží v orgánech správy říšské a v orgánech správ zemských, které zase dělí se v orgány správy zeměpanské a v orgány správy svézákonné čili autonomní.

A) Orgány správy říšské jsou:

1. Kabinetní a vojenská kancelář toliko k službám při osobě Nejvyššího panovníka Císaře Pána.

2. Společná ministeria pro záležitosti společné všem zemím mocnářství rakouského, t. j. pro země v říšské radě zastoupené a pro země koruny uherské, a sice:

- a) ministerium císařského domu a záležitostí zahraničních;
- b) ministerium pro společné finance říšské;
- c) společné ministerium války, a
- d) společný nejvyšší úřad účetní.

3. Rada ministerská pro záležitosti společné všem zemím v říšské radě zastoupeným, která složena jest takto:

- a) ministerský president,
- b) ministerium vnitra,
- c) „ obchodu,
- d) „ záležitostí duchovních a vyučování,
- e) „ zemědělství,
- f) „ financí,
- g) „ zemské obrany.

Vedle rady ministerské stojí však ještě následující nejvyšší úřady:

4. Nejvyšší účetní úřad kontrolní nad státním hospodářstvím (§. 6. císař. nař. z 21. listopadu 1866 č. 140 ř. z.) jest přímo císaři podřízeným, na ministerium nezávislým a s ním na roveň stojícím úřadem, který se spravuje zvláštní instrukcí. Úřadové zemští a úřadové jim podřízení jsou v příčině služby kontrolní vůči nařízením Nejvyššího účetního úřadu kontrolního k poslušnosti zavázáni v též míře, jak platí vůči nařízením ministerským.

5. Nejvyšší a zrušovací (kassační) soud (zřízený císař. patentem ze dne 7. srpna 1850 č. 325 ř. z.) rozhoduje v třetí a poslední instanci ve všech záležitostech civilních sporných i mimo-

sporných, v kterých soudové zemští v druhé instanci byli nalezli, pokud dle platných zákonů se proti těmto nálezům vrchních soudů zemských připouští odvolání. V záležitostech trestních rozhoduje nejvyšší soud ve způsobu soudu kassačního.

Tento nejvyšší a kassační soud zachován jest v působnosti své článkem 12 stát. zákl. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z.

Zvláštní pak v ústavních zákonech se zakládající postavení mají:

1. Komisse v příčině správy a kontroly státních dluhů dle zákona ze dne 10. června 1868 č. 53 a 54 ř. z.

2. Soud státní dle zákona ze dne 25. července 1867 č. 101, povoláný k rozhodování o žalobách v příčině porušení ústavy se strany členů rady ministerské.

3. Soud říšský dle zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z. pro spory kompetenční a pro spory v oboru veřejného práva, a

4. Soud správní dle zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. na r. 1876 povoláný k tomu, aby nálezy správních úřadů kontroloval z hlediště zákonitosti. O obou posléz jmenovaných soudech zmíníme se blíže v II. kapitole.

V příčině působnosti dotčených nejvyšších úřadů, t. j. ministerií všech, obzvlášť ale ministeria vnitra, rozeznávati sluší, že mají jeden všeobecný, všem společný obor působnosti, a pak že každé ministerium má svou zvláštní činnost.

Všeobecný obor působnosti záleží v tom, že jim přísluší ve skutek uváděti zákony a císařská nařízení, jakož i vykládati zákony a císařská nařízení co do slova a tendencí; podávati návrhy k novým zákonům a takovým nařízením, která by obor působnosti ministerií přesahovala; dále že jim přísluší vydávati výkonné instrukce v příčině provádění zákonů a císařských nařízení.

Každé pak ministerium samo o sobě má dle určení svého zvláštní svůj obor působnosti.

K provádění zákonů náleží:

- a) povšechné vykonávání předpisů zákona,
- b) rozhodování konkrétních případů, a
- c) vydávání nařízení v mezích zákona.

Pokud týče se nařízení, budiž v paměti chováno, že dotčená, v mezích zákonů daná nařízení jsou právní předpisy, ježto všeobecně zavazují. (Srov. art. 11 stát. zákl. zák. ze dne 21. prosince 1867 čís. 145 ř. z.)

Nařízení dle obsahu svého jsou:

aa) nařízení organizační, jimiž zřizují se orgány a ústavy vůbec ty, jichž provedení třeba;

bb) nařízení regulativní, jimiž k zásadám v zákonech obsaženým dávají se podrobné předpisy;

cc) instrukce nižším úřadům dané, aby zákonu a provedení jeho v konkrétních případech náležitě bylo porozuměno, a

dd) nařízení policejní o předmětech, ježto nehodí se k tomu, aby uspořádány byly zákonem samým. Sem patří tak zvaná nařízení místní (Localverordnungen).

Ministeriu vnitra, s nímž zvláště nám činiti jest, přísluší řízení všech politicko-správních záležitostí a dohled nad tím, jakož i řízení policie administrativní i policie v přičině veřejné bezpečnosti. (Min. nař. ze dne 15. února 1870 č. 12 ř. z.)

Ministerium vnitra jest všeobecně třetí stolicí ve všech záležitostech veřejné správy politické, pokud ve zvláštních zákonech není výmínek.

B) Orgány správy zemské

dělí se v orgány správy zeměpanské a v orgány samosprávné čili autonomní.

a) Orgány správy zeměpanské jsou:

1. místodržitel a místodržitelství,
2. okresní hejtmánství, dále
3. zemská, okresní a místní školní rada,

pak pomocné orgány: finanční prokuratura, státní stávkový úřad, orgány zdravotní služby, normální komise cimentní, obchodní a živnostenské komory, zemská zemědělská rada, inspektoři živnostenská, orgány služby lesnické.

b) Orgány samosprávné jsou:

zemský, okresní a obecní výbor, potažně obecní starosta.

1. O orgánech správy zeměpanské.

Organisace správy zeměpanské zakládá se částečně ve starších organizačních předpisech nejv. nařízení ze dne 14. září 1852 a částečně v novém zákoně ze dne 19. května 1868 č. 44 ř. z.

V obor politické správy vůbec náležejí všechny záležitosti, které v poslední instanci přísluší ministeriím vnitra, záležitosti duchovních a vyučování, zemské obrany a veřejné bezpečnosti, a konečně zemědělství.

Jaké působení zemské správě připadá v oborech ministerií financí a obchodu, to ustanoveno zvláštními zákony.

a) Místodržitelství, podřízeno ministeriu vnitra a ministeriím ostatním, jest ve všech záležitostech politické správy, jemu přikázaných, druhou stolicí.

V následku odpovědnosti vládních orgánů, ustanovené článkem 12. stát. zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 146 ř. z., nastala osobní odpovědnost místodržitele. Z toho odvozuje se v §. 8 vládního návrhu organizačního k zákonu ze dne 19. května 1868 č. 44 ř. z., že ona kollegiální organizace místodržitelství, která v §. 45 instrukce pro politické úřady ze dne 19. ledna 1853 č. 10 ř. z. ad c) je vytčena, nabyla nyní pouze významu a povahy výroku neb dobrozdání informativního. (Viz o tom článek v Zeit. Verwaltung 1868 str. 73.)

Místodržitel jest představeným vlády zemské a nejvyšším ředitelem policie v zemi, on jest i presidentem zemské direkce finanční (Nejvyšší rozhodnutí ze dne 9. ledna 1850, sděleno nařiz. minist. financí ze dne 21. května 1850 č. 193 ř. z.), a on jest spolu bezprostředním vykonavatelem vůle Jeho c. k. apošt. Veličenstva.

b) Hejtmánství jsou dle zákona ze dne 19. května 1868 č. 44 ř. z. politickými úřady první stolice, jimž přísluší všechny záležitosti někdejších c. k. okresních úřadů dle předpisů organizačních ze dne 14. září 1852, vyjma ty, které mocí zákonů přikázány jsou orgánům samosprávným.

c) K vládním orgánům zeměpanským přináležejí ještě správní orgány školní dle zák. zemsk. ze dne 24. února 1873, č. 17 z. z. a sice:

aa) zemská školní rada jako nejvyšší dozorní úřad školní, složená

1. ze správce země neb náměstka jako předsedy,
2. ze čtyř od výboru zemského zvolených poslanců,
3. z dvou referentů,
4. z osmi zemských inspektorů školních;
5. z dvou katolických duchovních a jednoho evangelického duchovního, pak zástupce vyznání israelitského;
6. z tří znalců školství.

bb) okresní školní rada, složená

1. z představeného politického úřadu jakožto předsedy,
2. z jednoho zástupce každé společnosti náboženské, k níž v okrese více než 2000 duší náleží;

3. ze dvou znalců školství: jednoho zvolí okresní konference učitelů; jakožto druhý znalec vstoupí ředitel školy hlavní v okrese,
4. ze zástupců obcí k okrese školnímu náležejících, nejméně 4; počet i rozvržení jich ustanoví zemská rada školní;

cc) místní školní rada, složená

1. ze starosty obecního místa, kde škola se nalézá,
2. ze zástupců společností náboženských, duchovních správců,
3. ze ředitelů škol,
4. ze zástupců od obecního výboru zvolených, nejvíce šesti, nejméně dvou.

d) K těmto svrchu uvedeným orgánům správním druží se pak ještě orgány tak zvané pomocné, jimž ve službě správní připadá úloha, aby dle okolností nápomocny byly odborným znalcům, tedy šetřením, nálezy, dobrozdáním a p.

Jakožto orgány pomocné zaznamenáváme:

1. Finanční prokuratury, zřízené vynes. finanč. ministerstva ze dne 13. srpna 1851 č. 188 ř. z. str. 525 (Z. vl. v. č. 226) k zastoupení majetností státu a fondů. Instrukce služební vydána jest vnosem finanč. minist. ze dne 16. února 1855 č. 34 ř. z. (z. vl. v. č. 33). V kterých případech mají nápomocné býti politickým úřadům, nařízeno od ministerstva ze dne 11. ledna 1856 č. 13060, totiž jedná-li se o pochybné otázky právní, o sporná práva soukromá a p. Finanční prokuratura povolána jest k zastupování a informování státních úřadů školních. Naříz. minist. zálež. duch. a vyuč. dne 6. března 1872 č. 2370.

2. Státní stavitelské úřady, organisované naříz. stát. ministerstva ze dne 8. prosince 1860 č. 268 ř. z., nejsou samostatné, alebrž přiděleny v oddílech minist. vnitra, zemským úřadům a okres. úřadům politickým. K nim druží se autorisovaní technické privátní, vyhláška místodrž. ze dne 27. prosince 1860 č. 1 zem. zák., ze dne 14. června 1878 č. 30 zem. zák.

3. Orgány zdravotní služby, dle zák. ze dne 30. dubna 1870 č. 68 ř. z.: c. k. okresní lékařové, zemské zdravotní rady a referenti, lékařové zvířecí, nejvyšší zdravotní rada u ministerstva.

4. Obchodní a živnostenské komory, zákonem ze dne 29. června 1868 č. 85 ř. z. povoláné, aby podávaly dobrozdání.

5. Normální komise cimentní, zákon ze dne 23. července 1871 č. 16 na rok 1872, min. naříz. ze dne 17. února 1872 č. 17 ř. z.; jest nejvyšší orgán technický v příčině míry a váhy, sídlo ve Vídni. Pak úřadové cimentní, zák. ze dne 31. března 1875 č. 43 ř. z.; zřizují se dle potřeby v sídlech úřadů císařských.

6. Zemská zemědělská rada, vyhl. místodrž. ze dne 15. ledna 1880 č. 2871 č. 3 zem. zák., povolána jest, podávati dobrozdání v záležitostech zemědělství ku vyzvání vlády neb zemského výboru.

7. Inspektoři živnostenští, zák. ze dne 17. června 1883 č. 117 ř. z.

Lesní personál technický při správě politické, minist. naříz. ze dne 27. července 1883 č. 137 ř. z.

2. Orgány samosprávné.

Vidouce, kterak obce zřízením svým z r. 1864 převzaly od státu ve formách tak zvané působnosti samostatné a přenesené úlohy správní, pocítujeme ihned, že postavení obcí v organismu správním určovati a naznačovati můžeme s prospěchem jen v souvislosti a v obrysu správního organismu státního, jehož částí jest správa obecní.

A zcela podobně má se věc s postavením obcí v oboru správního řízení, jehož zásady a rozptýlené předpisy pocházejí po nejvíce z dob starších, z dob před vydáním nynějšího obecního zřízení z r. 1864, kteréžto však předpisy u velké části dosud platí a obecní správu zavazují zejména pro ony předměty, ježto jménem samostatné a přenesené působnosti odevzdány jsou obcím.

Orgány samosprávné jsou dle zřízení zemského ze dne 28. února 1861 č. 20 ř. z. §§. 11, 12, 13, 14 a 15:

a) Výbor zemský, povoláný ku správě záležitostí zemských, spolu jak moc schvalovací a rozhodovací v III., případně IV. stolici v záležitostech obecních a okresních, složen jest z osmi přísedících ze sněmu zvolených, jimž předsedá nejvyšší maršálek zemský.

Jakožto zásadu, která analogicky platí i pro jiné samosprávné korporace, zaznamenáváme, že takové nálezy, ježto by výbor zemský, nejša dle zákona složen, na př. v nepřítomnosti zákonně dosazeného předsedy, učinil, pozbývají platnosti. (Nález správ. soudu ze dne 8. října 1877 č. 1256. Sbírka I. 633, Budwinski §. 6 číslo 21, Judiktb. 1091.)

b) Okresní zastupitelstva a výbory okresní dle zákona ze dne 25. července 1864 jakožto orgán spravující záležitosti okresní a spolu jakožto moc schvalovací a rozhodovací v II. resp. III. stolici v záležitostech obecních.

Okresní výbor skládá se ze starosty a šesti členů.

V případech, když jedná se o takové veřejné záležitosti policejní, které přináležejí k samostatné působnosti obcí (na př.

demolování stavby od obce postavené), mohou ve zvláštních okolnostech také okresní výborové v I. stolici rozhodovati. (Nález správ. soudu ze dne 28. června 1878 č. 1037, Budw. 293, Judiktb. 268.)

Okresní výbor nemá moci exekuční a není oprávněn nálezy zastupitelstva okresního sám prováděti, alebrž náleží mu v té příčině politický úřad o pomoc dožádati. (Nález správ. soudu ze dne 14. července 1880 č. 1399, Budw. 836, Judiktb. 269.)

Poněvadž zastupitelstva okresní jsou vyššími orgány správy obecní, platí v příčině osvobození od přírážek okresních totéž, co platí o přírážkách obecních. (Nález správ. soudu ze dne 3. června 1880 č. 1062, Budw. 790, Judiktb. 270.)

Ministerium záležitostí vnitřních oprávněno jest, nekompetentní a protizákonná usnesení okresních zastupitelstev zrušovati netoliko v následku odvolání, alebrž také samostatně a přímo, aniž by příčinou bylo odvolání. (Nález správ. soudu ze dne 9. května 1879 č. 614, Budw. 486, Judiktb. 271.)

3. Obecní starosta a obecní výbor

jest dle obecního zřízení ze dne 16. dubna 1864 v záležitostech obecních I. a II. instancí.

Celkem tedy spatřujeme, že správa v Rakousku jest obyčejným způsobem scentralisována. Politickou správu obstarává v nejvyšší instanci ministerium, ve druhé instanci v každé zemi politický úřad zemský, v první instanci (tak zvané místní, kdežto druhá též nazývána bývá zemskou a třetí instancí říšskou) c. k. politické úřady okresní (hejtmanství), kteréžto úřady vesměs nacházejí se mezi sebou v poměru představenosti a podřízenosti.

Vedle dotčených těch úřadů zeměpanských jeví se nám ale nezávisle orgány samosprávné, které obstarávají jisté veřejné záležitosti správy státní, a to sice:

obce spravují záležitosti pouze místní, ale také záležitosti od státu jim přikázané;

sněmy a výbory zemské spravují záležitosti pouze zemské, zároveň působí jako stolice odvolací v záležitostech komunální správy, a konečně

zastupitelstva okresní a výbory okresní tvoří střední orgán mezi oběma prvéjšími.

Veškeré tyto samosprávné orgány tvoří samostatnou, od zeměpanské správy nezávislou správu pro sebe a řídí se v tom pouze svými svobodnými v mezích zákonů učiněnými nálezy; toliko s výjimkou, že mezi sebou stojí v poměru jako instance dohlédací a o stížnostech rozhodující a že v příčině záležitostí od státu přenesených stojí pod dohlédací mocí státní.

Tento poměr dohlédací není však tentýž poměr hierarchické podřízenosti, jako při úřadech zeměpanských, kterak se v mnohých nedobře zpravených kruzích samosprávných a zeměpanských za to má. Obec a okresy jsou samostatnými, jen dotčenými zákony vázanými organismy, jsou právníckými osobami, a mohou v jistých případech v této vlastnosti vystupovati, a právních prostředků odvolání a stížností užívati, když jim nařízeními aneb nálezy vyšších správních úřadů něco se ukládá aneb v něčem se ubližuje. Avšak zeměpanské úřady nemohou se opíratí nařízením vyšších úřadů a v tom spočívá právě onen omyl těch, kteří rozdíl znáti nechtějí.

Moci disciplinární se strany zemského výboru vůči okresním zastupitelstvům není nížádné. Toliko místodržitel v případech, že by okresní zastupitelstvo neplnilo svých povinností, může pomoc učiniti, event. zastupitelstvo rozpustiti. (§§. 80 a 81 zák. o okres. zastupitelství ze dne 25. července 1864 č. 27 ř. z.)

Moc disciplinární okresních výborů vůči obcím, totiž rozuměj jen proti výkonným orgánům, představenstvu, obmezena jest na případy porušení povinností a na pokutu pořádkovou do 20 zl. (§. 100 ob. zřiz.)

Avšak obec jako samosprávný organismus a jako právnícká osoba, ani orgány výkonné (představenstvo), nejsou v nížádném poměru podřízenosti pod okresní výbor, kterak se nesprávně za to má, neboť obce spravují se jen tím, co zákonnými předpisy jim uloženo jest, a jiného od nich požadováno býti nesmí. Známe i případy, že zemský výbor a okresní výborové vyslovují „důtky“ atd. Nuže „důtka“ jest disciplinární prostředek, jehož se užívá ve služebních rádech úřednických, jehož ale vůči obcím užívati nelze, poněvadž obce jsou samostatné organismy, pro něžto platí pouze předpisy obecního zřízení a nic více.

Poněvadž pak jsou toho příklady, že zeměpanské i samosprávné úřady v užívání moci dohlédací nezřídka upadávají v krajnosti, že buď nečiní se ničehož, aneb zase že věci se přehánějí ve

způsobu, který živě připomíná na šťastné doby prvních c. k. podkrajských hejtmanství a c. k. okresních úřadů od r. 1850—1868, bylo nám to příčinou probrati nauku o moci dohlédací co do podrobná.*)

Právo státního dozoru.

Právo státního dozoru doznává nutně téhož rozdělení, jež stalo se ustanovením samostatné a přenesené působnosti obce.

Když státní moc propustila celý v §. 28 obec. zřiz. ad 1—12 ohraničený obor v samočinnost obcí, utvořeny jsou spolu vyšší orgány dohlédací nad tímto oborem samostatné působnosti. Jsou to jmenovitě výbor okresní a výbor zemský, po případě sněm zemský, kdežto zeměpanská vláda nejen nad oborem působnosti přenesené (§§. 29 a 61 obec. zřiz.), nýbrž všeobecný dohled si vyhradila nad tím, aby obce z mezí působnosti své nevystupovaly a ve všem dle zákonů se zachovaly.

Nauka o moci dohlédací není právě nejsnadnější částí veřejného práva. Máme dostatek zkušeností a příkladů, že veřejná správa využitkováním prostředků, jež poskytuje moc dohlédací, dovede nejsvobodnější instituce udusiti a zmalomocniti, jakož neméně příkladů jest, že zase nejlepší instituce nedostatkem dohledu též v malomocnost upadávají. Nauka o moci dohlédací dochází všeobecného uznání, avšak v praxi nezáleží tolik na zásadách nauky, jako více na způsobu, kterak se prostředků moci dohlédací benevolentně užívá. U nás bývá věc ještě z té příčiny nedobře posuzována, a sice na obou stranách, od osob dohledu podrobených, jako od osob dohled vykonávajících — poněvadž právě dohled jest

*) Kterak se věci měly a mají, o tom dovolujeme si citovati náš spis: „Der Streit um die Gemeindegründe“. Eine verwaltungsrechtliche Studie von Karl Čížek, Prag 1879, Buchdruckerei W. Nagel, kdežto věc historicko-právnícky probrána jest. Dále vyslovuje zemský výbor v oběžníku svém ze 22. září 1875 č. 26.391.: „Každým dnem častěji a vždy důrazněji ozývají se stížnosti, že při správě a užívání obecního jmění, zvláště pak nemovitého jmění obecního, panují poměry takové, které ani s předpisy zákona, ani se zájmy obce se neshodují.“ Dále: „Ze spisů, které zemský výbor za rozličnými příčinami došly, bylo lze znamenati, že okresní výborové toliko v případech velmi řídkých o stavu a objemu jmění obcí v okrese se nalézajících zpraveni jsou tak, jak by bylo v zájmu vykonávání práva dohlédacího.“

dvojí. Že naše administrativní dvojice namnoze neprospívá těm účelům a výkonům, ježto od dobré veřejné správy obyčejně bývají požadovány, není již tajemstvím. Kdo z blízka studoval působení a snažení našich prvních politických instancí zeměpanských a samo-správních, přizná nám bez velkého rozpakování, že při tomto zřízení nelze se vyhnouti srážkám kompetenčním a mnohým nesrovnalostem, tak že jakési takési zachování pořádku a dobré shody mezi orgány správními více záleží na dobré vůli a na vzájemné ochotě jednotlivých osobností, než spočívá v zásadách organisačních a zákonech vůbec. Majícím jedině prospěch veřejné správy na zřeteli a vědomým toho, že zákony vůbec více založeny jsou na principu lidské nedokonalosti, než aby spolehaly pouze na dobrou vůli a uznání, ochotu a lásku vespolečnou, nelze nám jinak aspoň toho času, než vysloviti se proti principu dvojité správy, která jen při zvláštní dokonalosti lidské prospívati může.

Poněvadž nejvíce sporů vzniká z křivých neb nedostatečných názorů o moci dohlédací, nebude snad od místa, probereme-li tuto věc ze základu.

Že nejvyšší moc dohlédací přísluší státu, o tom nebývá pochybováno. Jsou-li kdy neshody, pak jeví se nám více co do objemu oné dohlédací moci a co do způsobu vykonávání. Dohlédací moc, kterážto dle našeho zemského zřízení propůjčena jest okresním zastupitelstvům a výborům nad obcemi a zemskému sněmu a výboru nad okresními zastupitelstvy, považovati dlužno za část státní, na tyto sbory přenesené moci dohlédací, má tudíž stejnou váhu a důležitost jako dohlédací moc zeměpanská, i záleží toliko na samosprávných úřadech, aby jí sjednaly platnost a aby jí užívaly s náležitou rozvahou.

Jakož obcím náleží pečovati o prospěchy místní a okresním zastupitelstvům zase o společné prospěchy oněch obcí svých obvodů, tutéž povinnost má stát v příčině prospěchu všech, pročež jeví se státní moc dohlédací jako všeobecný regulativ oněch dosti zhusta si odporujících prospěchů jednotlivých osob, míst, okresů a korporací. Stát nesmí dopouštěti prospěch jedněch na ujmu jiných, on s vyššího hlediště musí pamětliv býti pořádaného, organického rozvinutí všech částí a zájmů v dalekou budoucnost — což vše zahrnuje se v pojmu, byrokraticky řečeno, „veřejných příčin, veřejných prospěchů“

— moc to významně veliká, kteréžto časem i dobré jinak právo soukromé ustoupiti musí.

Pokud týče se moci dohlédací zeměpanské vůči korporacím, spolům a samosprávným orgánům, sluší uvážiti, že ona povahy jest pouze záporné, totiž v ten rozum, že jí tenkrátě náleží, aby zakročila, když působením dotčeného samosprávného orgánu vzniká ohrožení prospěchů veřejných. Jelikož tedy pěstování oněch místních prospěchů samo sebou jedině položeno jest do těch kterých samosprávných orgánů, nastává poslednějším také povinnost, aby se o ně opravdově staraly, neboť ty časy právě již minuly, kde administrace zeměpanská všestranně přihlížela k blahobytním otázkám místním.

Účel a cíl státního dozoru sluší vyhledávati v takové organisaci a v takovém působení státní správy, která dovede zákonitost t. j. právní pořádek udržeti v souladném spojení se samosprávnou svobodou.

Objemnou látku pořádáme tím způsobem,

I. že vylíčíme zásady státního dozoru vůbec,

II. že vylíčíme naše zákonně platné právo dohlédací:

A) pro obor samostatné působnosti obcí, jež vykonávají orgány samosprávné a zeměpanské,

B) pro obor přenesené působnosti obcí, jež vykonávají toliko orgány zeměpanské.

ad I. Zásady práva státního dozoru jsou:

1. Právo k zjednávání si vědomosti ovšem všech činech samosprávných korporací a orgánů do té míry, pokud činy dotýkají se prospěchů veřejných.

Způsob nabývání takých vědomostí jest dvojí:

a) Moc dohlédací jest oprávněna v záležitostech veřejných dotčeným orgánům samosprávným klásti otázky, činiti dotazy, a tyto poslednější orgány jsou povinny k nim odpovídati, ručí zároveň za správnost odpovědí svých a za škodu, která by vznikla nesprávnou odpovědí; v případě odporu jest moc dohlédací oprávněna, žádanou zprávu pokutami pořádkovými vymáhati.

b) Druhý způsob opatřovati sobě vědomost záležitosti ve vyslání úřední osoby k dotčeným jednáním; užívá se však nejvíce při spolcích a schůzích podobných z příčin v povaze spolků spočívajících,

zřídka a pouze výjimkou při samosprávných korporacích; neboť tam, kde volba předsedy podrobena jest vyššímu stvrzení, netřeba moci dohlédací, aby úředního zřízence vysílala, poněvadž by buď stvrzování předsedy, aneb vysílání úředního zřízence byla prázdňou formou.

Dotčené právo k nabývání vědomostí konkrétně provedeno jest v zákonech, na př.: Výbor obecní dle §. 39 obec. zřiz. jest povinen vydávati od sebe dobrozdání jak zastupitelstvu okresnímu v záležitostech samostatné působnosti, tak i politickému úřadu vůbec.

V §§. 100 a 105 obec. zřiz. vyměřena jest pro nedbání pokuta pořádková do 50 zl.

Vyslání úřední osoby k jednání obecního výboru nemá místa, poněvadž zvolený obecní starosta dle §. 24 obec. zřiz. skládá slib na zachovávání zákonův a dle §. 56 jest prvním orgánem dohlédacím vlády s právem, snesení obecního výboru zastavovati. Jen v zákoně o okresním zastupitelstvu ze dne 25. července 1864 č. 27 ř. z. nalézáme anomálii, že vzdor slibu dle §. 46 připouští se dle §. 78 k jednání intervence vládního komissaře.

2. Právo požadovati a povinnost na straně samosprávné korporace učiniti oznámení úřadům dohlédacím obmezuje se pouze na záležitosti veřejné a opírá se o důvody zvláštní nutnosti neb prospěšnosti dotčeného případu, neboť především jest pravidlem, že vláda t. j. dotčený úřad dohlédací má vědomosti, jichž ku konání správy jest třeba, zjednávati si vlastní činností a vlastními prostředky.

3. Právo nařizovati a donucovati na straně moci dohlédací ohraničeno jest následovně. Obecně platí pro samosprávné korporace totéž právo jako pro soukromníka. Základem tohoto práva jest občanská poslušnost, jížto samosprávná korporace vládě v té míře jest povinna jako každý soukromník. Činný odpor nesmí nikdo klásti a tudíž také ne samosprávná korporace; odporu trpnému ale tím způsobem, že nevykonají se dotčená nařízení, nelze zabrániti. Takový trpný odpor nastává na př. tehdy, pakli samosprávné korporaci dá se nařízení, jež nesrovnává se s účelem této korporace. Vykoná-li tato korporace nicméně podobné nařízení, nelze výkon ten jinak vážiti, než jako dobrovolné převzetí cizí záležitosti; ze škody tím snad způsobené odpovídá orgán vykonávající, ač s hojením se na tom, od koho nařízení vyšlo či dáno bylo. Shoduje-li se ale nařízení od moci dohlédací vycházející

s účelem korporace a je-li po zákonu správné, a nicméně mu kladen odpor trpný, užívá vláda moci donucovací proti korporaci jako proti jednotlivci, to jest dá věc vykonati svým vlastním orgánem na náklad a nebezpečí dotčené osoby odporující, v kterémž případě považuje se samosprávná korporace na tak dlouho za zastavenou, jak dlouhého trvání jest funkce orgánů vládních. Z výkonů pak soukromoprávně odpovídá vláda sama, která se v ně vlastní mocí zavázala.

Takové právo nařizovací a donucovací opatřeno nalézáme v obecním zřízení v §. 100, týkajíc se samostatné působnosti ovšem nedostatečně, úplně však v §. 105, týkajíc se přenesené působnosti, an politický úřad mimo pokutu pořádkovou do 20 zl. tenkrát, když správu jisté záležitosti beze škody obecného dobra nelze dále svěřiti obecnímu představenému a když výbor obecní neodpomůže, oprávněn jest zříditi na náklad obce jiný orgán.

4. Právo zrušovati snesení samosprávných korporací, zakázati výkon, zastaviti činnost a konečně právo k rozpuštění.

V tomto oboru rozeznáváme opatření, která směřují buď pouze proti snesením dotčených korporací samosprávných, aneb vlastně proti nim samým v podstatě jakožto orgánům.

Zrušení nějakého snesení má místo tenkrát, pakli snesení přesahovalo meze kompetence čili správní oprávněnosti dotčeného samosprávného orgánu.

Směřují-li ale taková snesení k nějakým podnikáním nebo činům dotčeného samosprávného orgánu, jimižto by se ublížilo právu veřejnému nebo soukromému, napotom náleží vládě, aby nejen závadné snesení zrušila, alebrž aby k uhájení veřejné bezpečnosti též přiměřených policejních opatření učinila. V případech pak těch, kde by některá snesení přímo odporovala právu veřejnému, platnost majícímu, ovšem nepostačuje pouhé zrušení toho snesení, neboť tu jest povinností vlády, aby taková usnesení vůbec zakázala a zachování jich se strany jednotlivců na těchto pokutami pořádkovými trestala, a tam, kde by pokuta minula se účinkem, aby přímo donucovacích prostředků užila.

V případech napotom těch, když nejde již jen o jednotlivá snesení aneb výkony samosprávných sborů, alebrž když tyto vládě stálý odpor kladou, tu musí opatření vládní v první řadě směřovati proti dotčeným orgánům samosprávného sboru, v druhé řadě pak proti sboru samému.

Stává se tak nejprve zastavením činnosti z příčin veřejné bezpečnosti, kteréžto zastavení nese s sebou, že správní funkce dotčeného samosprávného sboru přejdou na orgán vládní. Kdyby někdo ze sboru samosprávného vzdor tomuto stavení činnosti v působení pokračoval a cokolivěk podnikal, dopouští se tento člen odporu činného proti vládě a propadá každý člen zvláště přiměřenému trestu.

Druhým prostředkem jest rozpuštění samosprávného sboru ve dvou způsobech. Buď rozpustí se jen výkonné orgány a nahradí se tyto novou volbou, aneb rozpustí se dle okolností sbor sám proti novému zvolení, aneb dokonce zruší se sbor bytně.

Ovšem že ze všeho užívání moci dohlédací odpovídá vláda sněmu, jemuž přísluší zkoumati, bylo-li vládní moci užito v mezích zákonů.

Opatření podobná, která svrchu líčeno, umožňuje naše obecní zřízení v §§. 102, 105 a 106, a jest mimo to c. k. místodržitelství oprávněno k rozpuštění obecního zastupitelstva, k provisornímu opatření správy obecní až do zvolení nového zastupitelstva, ježto se v šesti nedělích rozepíše.

Jiné ještě formy práva dohlédacího jsou:

1. Právo schvalovací, jako preventivní prostředek, jímž předkem má se zabrániti nějakému poškození veřejných i soukromých zájmů.

2. Právo odvolací a právo stížnosti, jako právní prostředky k napravení právního pořádku. Odvolání nalézá místa z rozhodnutí oprávněné stolice a má za předmět svůj mimo zkoumání zákonitosti dotčeného rozhodnutí i rozhodnutí co do věci samé; stížnosti užívá se proti všelikým opatřením orgánů samosprávných neb zeměpanských, tedy nejvíce co do způsobu provádění zákonův a předpisův, aneb pro nedbání těch zákonů a předpisů. Jest si dobře povšimnouti znění zákonů samých, kdy za příčinou tou užívá se pojmu „odvolání“, kdy „stížnost“, na př. porovnej §. 99 s §. 103 obce. zřiz., k čemu se však v dalším průběhu líčení vrátiti komhodláme.

ad II. Přicházíme nyní k soustavnému líčení našeho zákonně platného práva dohlédacího, ježto jest dosti komplikované.

Státní právo dohlédací dělí se ve dva proudy vedle sebe běžící:

A) pro obor samostatné působnosti obcí skrz orgány samosprávné a částečně skrz orgány zeměpanské, a

B) pro obor působnosti přenesené pouze skrz orgány zeměpanské.

ad A) Právo dohlédací pro samostatný obor působnosti a skrz orgány samosprávné jeví se v trojí hlavní činnosti.

aa) Činnost směřující k zachování vnitřního zřízení a řádného působení orgánů obce, k čemu slouží následující prostředky:

Za prvé: Právo obecního představeného zastaviti snesení obecního výboru, když by vystoupil z mezí působnosti, aneb když by učinil snesení zákonům odporující (§. 56 obec. zřiz.).

Za druhé: Ukládání pokut pořádkových v následujících případech:

1. dle §. 20 obec. zřiz., nepřijme-li někdo úřadu naň vloženého, propadá pokutě 100 zl., již ukládá obecní zastupitelstvo;

2. dle §. 44 obec. zřiz., když některý člen výboru po druhém svolání se do schůze nedostaví a dostatečně se neomluví, propadá pokutě 1—10 zl., již ukládá obecní představený a

3. dle §. 100 obec. zřiz. podléhají členové obecního představenstva, kteří by povinnosti své v záležitostech samostatné působnosti porušili, pokutě do 20 zl., v případech hrubého porušení povinností svých aneb trvalého zanedbání následuje sesazení s úřadu skrze c. k. místodržitelství po smlouení se s výborem okresním.

bb) Činnost preventivní, t. j. schvalování jistých činův a opatření obce skrze vlastní orgány obecní, tedy skrze obecního představeného a obecní výbor, a to ponejvíce pokud týče se záležitostí obecního hospodářství.

cc) Působení ve věcech sporných jakožto stolice odvolací v tomto pořádku:

1. V příčině práva odvolacího a stížnosti opět hleděti jest k povaze jednotlivých orgánů obce a to především k obecnímu představenému jako k hlavě výkonné moci a obecnímu výboru jako moci, snesení činící a dohlédající.

Výbor obecní jest dle §. 30 obec. zřiz. v záležitostech obecních orgán usnesení činící a dohlížející. Tyto záležitosti jsou shrnuty v oboru samostatné působnosti, zejména v §. 28 obec. zřiz. ad 1—12, ježto se spravují tak, kterak dotčenými zákony příkázáno jest, aneb tak, kterak obecní výbor dle §. 35 doplňující mocí svou ustanoví.

Poněvadž pak obecní představený resp. představenstvo dle §§. 57 obec. zřiz. a 59 jest orgánem správu vedoucím a vykonávajícím

dle speciálních zákonův aneb dle doplňujících předpisův od obecního výboru vydaných, vložena jest naň odpovědnost z úředního konání dle §§. 40, 66 a 114, a sice výslovně ve způsobě „stížnosti“, která na jeho opatření se připouští k výboru obecnímu.

Odtud, od „stížnosti“ na obecního představeného, přecházíme na činnost obecního výboru, která záleží v usnášení se a tedy na forum „snesení“ a „odvolání“.

O stížnostech na představeného rozhoduje obecní výbor způsobem snesení se a nastupuje tímto činností svou jakožto první stolice odvolací, nastupuje pak v dalším průběhu dle §. 99 obec. zřiz. okresní výbor jako druhá, a dle §. 77 zák. o okres. zastup. výbor zemský jako třetí stolice odvolací.

Kromě toho ale přísluší obecnímu výboru snesení v mnohých jiných správních záležitostech obecních, v nichž připouští se dle §. 99 obec. zřiz. odvolání k okresnímu výboru, a poněvadž zároveň vylučují se stížnosti, o nichž rozhoduje okresní zastupitelstvo mocí schvalovací, a dále vylučují se (§. 99 ad 2) odvolání z přírážek k daním, které by byly vyšší než přírážky zákonem ustanovené, aneb by byly sice dle zákona vyměřeny, ale nesprávně rozděleny, jest nezbytno, veškeré tyto záležitosti roztržiti a blíže určití, neboť jen tím nabude se žádoucího přehledu. Činíme takto:

1. Snesení obecního výboru jakožto I. stolice, z nichž jde odvolání k výboru okresnímu v II. a k výboru zemskému v III. stolici, jsou toliko s výjimkou, danou v §. 7 obec. zřiz. a v §. 8 zák. dom. ze dne 3. prosince 1863 č. 105 ř. z. o přijetí do svazku obce, o čemž rozhoduje obecní výbor sám a není z toho odvolání, následující:

a) propůjčení práva měšťanského dle §. 8 ob. zřiz.;

b) propůjčení čestného měšťanství dle §. 9 ob. zřiz.;

c) uložení pokuty do 100 zl. v příčině odmítnutí úřadu dle §. 20 ob. zřiz.;

d) vyměření odměny obecnímu představenému, pak náhrad za výlohy členům zastupitelstva, kteréž měli z příčiny prací a jednání obecních dle §. 25 obec. zřiz.;

e) snesení v oboru působnosti samostatné, kterak ohraničeno jest v §. 28 ad 1—12, tedy správa jmění a správa policie vůbec;

f) snesení v příčině hospodářství obecního dle §. 31 ad 1—6;

g) dle §. 34 ad 2, 3, 4 a 6 propůjčování práva domovského a měšťanského; užívání práva presentačního; ustanovení smírčích důvěrníků (týkajíc se ad 1 volení představeného přísluší jako věci volební k úřadům zeměpanským; ad 2 pokud jde o sporné právo

domovské, přísluší politickému úřadu; ad 5 snesení o změnách v mezích obecních přísluší okres. zastupitelstvu);

h) ustanovení úředníků a služebníků dle §. 32 a 33;

i) vydání místních policejních nařízení a ustanovení pokut do 10 zl. dle §. 35;

k) povolovati peníze na obecní potřeby dle §. 36;

l) zaopatřování chudých dle §. 38;

m) dohlédání ku správě obecní dle §. 41;

n) zřizování pomocníků pro práce policie místní dle §. 54;

o) snesení obecního výboru o přírážkách vyšších, než zákon připouští, aneb o přírážkách, rozdělených dle §. 99 odst. 2.

2. Snesení obecního výboru, kteráž podrobena jsou moci schvalovací okresního zastupitelstva a z nichž jde odvolání jen k výboru zemskému, jsou následující:

aa) §§. 2 a 4, týkající se spojení dvou neb více obcí téhož politického okresu v jednu obec místní, aneb když se jedná o změnu v mezích některé obce;

bb) §. 84, týkající se rozvržení přírážek na jednotlivé druhy přímých daní dle rozličných procent;

cc) §§. 87 a 88, týkající se ukládání přírážek obecních a služeb k potřebám obecním nad míru zákonem položenou;

dd) §§. 93 a 95, týkající se spojení obcí pro společné spravování svých záležitostí neb pro společné ústavy;

ee) §. 97, týkající se hospodářských opatření obcí: převedení obecního jmění kmenového neb statku na jiného, stížení ho břemeny, rozdělení ročních přebytků, vzetí půjčky, pronájmy delší 12 let, braní dříví z obecních lesů nad system;

ff) §. 83, týkající se uhrazení výloh ve spojených obcích dle §. 76; výloh zvláštních, ježto se týkají jedině prospěchu té neb oné třídy členů obecních aneb jen některých držitelů (§. 78), a konečně v případech stížnosti dle §. 114, týkající se záležitostí obcí, které zvláštní mají jmění a správu.

4. K doplnění tohoto obrazu kompetenčního třeba jest uvéstí případy, kdy odvolání vůbec žádného není; jsou to záležitosti, schválení sněmu vyhrazené:

§. 68, jedná-li se o rozdělení kmenového jmění neb statku mezi členy obce, a

§ 85, jedná-li se o hospodářské podniky, k nimž potřebí usnesení celé obce, t. j. dvou třetin volitelů.

Právní ochrana spočívá v obou těchto případech, nečekajíc stížnosti od nikoho, v úřední povinnosti okresního zastupitelstva (§. 96), aby přihlíželo k zachování obecního jmění a statku i proti vůli obce, t. j. dočasných zástupců obce, shledá-li se, že vůle ta směřuje ke skutkům protizákonným, aneb ke skutkům, obci a obyvatelům přístě škodným.

4. Právo dohlédací k oboru samostatné působnosti obcí skrz orgány zeměpanské má dvojí hlavní směr.

a) Přihlíží se dle §. 103, ovšem teprve v následku kýmisi podaných stížností, k opatřením a zařízením od představenstev obecních učiněným dle §. 28 a §. 35 obec. zřiz. a přísluší vládě zeměpanské opatření neb zařízení obecního představenstva zkoumati pouze co do otázky legálnosti, a pakli nesrovnává se se zákony, je zrušiti; do rozhodování věcného buď měněním neb příkazováním jakýmkoliv způsobem zasahovati, kterák věc má vyřízena býti. nepřisluší vládě zeměpanské, alebrž zachováno jest toto věcné rozhodování pořadu práva odvolacího skrz orgány samosprávné způsobem svrchu již naznačeným.

b) Rozhoduje se v záležitostech konání práva trestního dle §§. 62, 63, 64 a 65 ob. zřiz.

c) Přihlíží se dle §. 56 a 102 právem všeobecného dohledu, jehož způsob jsme napřed naznačili, k veškeré činnosti obecního výboru s mocí zastavovací, a zjedná se dle §. 104 pomoc na útraty obce, pakli obecní výbor zanedbá, k čemu obec zákonně jest zavázána.

d) Mimo to spadají v kompetenci zeměpanských úřadů ještě tato snesení obce:

§. 11 v příčině zdržování se v obci,

§. 37 v příčině uhrazení škod vzešlých z opominutí policejních opatření a škod, sročením způsobených.

ad B. Právo dohlédací pro obor přenesené působnosti ohraničeno jest následujícími prostředky:

a) Pokutou pořádkovou do 20 zl. proti představenému pro nedbání povinnosti;

b) zřízení orgánů zvláštních na útraty obce, pakli obecní výbor, byv vyzván, neučiní pomoc, a

c) rozpuštění obecního zastupitelstva dle §. 106 ob. zřiz.

Vylíčili jsme napřed právo dohlédací soustavně právě za tou příčinou, aby objevila se jeho nadbytečná složitost. Poněvadž dvojí

dohled vedle sebe jde a namnoze se křížuje, oplýváme takovou hojností stolic odvolacích.

Dle §. 59 ob. zřiz. náleží konání policie místní (§. 28 ob. zřiz.) obecnímu představenému, za kterým účelem obecní výbor dle §. 36 ob. zřiz. povinen jest, povolití peněžných prostředků a také dle §§. 41 a 66 oprávněn jest konati dohled nad veškerou správou obecní.

Vedle tohoto v organismu obecního zřízení spočívajícího dohledu vykonává také státní správa moc dohlédací.

V těchto nevalně šťastných předpisech, ježto nad to ještě konkurují s právem dohlédacím, které si státní správa zvlášť byla vyhradila v §. 102 a 103 ob. zřiz. z r. 1864, založen jest onen přehojný pořad stolic odvolacích, tak že máme

obecního představeného	I. stolicí,
obecní výbor	II. „
okresní výbor	III. „
zemský výbor	IV. „
a případně kasační instanci správního soudu . V.	„

Mimo to však jest ještě počítati s právem dohlédacím, jež si vyhradila státní správa v §§. 102 a 103 ob. zřiz., dle něhož přísluší také politickému úřadu okresnímu rozhodovati v příčině stížností podaných proti nějakému opatření neb zařízení představenstva obecního, kterýmž zákon byl porušen neb chybně vyložen.

Jest sice tato judikatura politických úřadů jen povahy kasační, totiž že takové se vložení úřadu politického může vrcholiti jen ve výroku, že opatření představeného, o něž jde, je protizákonné a že tudíž se zrušuje, a nesmí čili nemá obsahovati rozhodnutí ve smyslu věcném, rozhodnutí meritorní — avšak přece jen množí se tím nesnáze a obtíže, že jedna a tatáž věc prochází nejprve aneb i současně všechny instance politické, t. j. hejtmanství, místodržitelství, ministerium, eventuelně správní soud, pokud se týče pouze otázky legálnosti, a pak spolu zase všechny instance autonomní, tedy obecního představeného, obecní výbor, okresní výbor, zemský výbor, eventuelně správní soud, pokud se týče stránky meritorní.

Velmi zhusta však nelze stránku legálnosti od stránky meritorní přesně dělití — a tak nastávají velmi značné zmatky judikatury, maří se čas, plýtvá se prostředky právními, obtěžují se

úřady, týrají se strany atd., aniž by bylo možno říci, že spravedlnost a právo tím získaly.

Že právo dohlédací takto konstruované samo o sobě již je pobudkou aneb alespoň příhodným vždy nástrojem k tomu, aby zneužíváno bylo, o tom praxe podává přehojných důkazů.

Máme tedy za to, že v této věci jest nápravy zapotřebí, která záležitosti bude v redukování stolic odvolacích, což nejsnadněji se stane zřízením jednoduchých politických úřadů první instancí.

Zredukování instancí jest naléhavou potřebou, má-li ve správě veřejné nastati rychlejší proudění. Dosavad má se věc tak, že sporná záležitost málokdy před uplynutím jednoho roku vyjde od výboru zemského, velmi zhusta trvá ta věc dle okolností i dva roky, a rovněž tak zvolna děje se rozhodování u ministerstev.

Princip osobní odpovědnosti funkcionářů a řízení kollegiální.

Poněvadž organizace a tedy i působení některých úřadů zakládá se v principu pouhé osobní odpovědnosti funkcionářů, jak jsme napřed vzpomenuli o místodržitelství dle čl. 12 stát. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z., při jiných však úřadech místa nalézá organizace a řízení kollegiální, třeba jest věci této málo všímané větší pozornost věnovati.

Řízení kollegiální nalézáme vůbec při

1. radě ministerské s presidentem ministerským v čele;
2. při úřadech politických toliko v místodržitelství;
3. při úřadech školních jsou jimi zemské, okresní a místní školní rady;
4. při úřadech samosprávných toliko ve výboru zemském a ve výboru okresním.

ad 1. Rada ministerská jest nejvyšším orgánem správním pro záležitosti společné všem zemím v říšské radě zastoupeným, kteréžto její postavení zakládá se v odpovědnosti všech státních služebníků dle článku 12 zákona o užívání moci vládní ze dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z.

Které pak jsou to záležitosti*) společné všem zemím v říšské radě zastoupeným, následovně ku kterým předmětům vztahuje se

*) Tyto poradní, ministerské konferenci přikázané záležitosti druhy určeny byly Nejvyšš. rozhodnutím ze dne 12. dubna 1852.

působení a odpovědnost rady ministerské, to nalézáme předně v §. 11 stát. zák. zákona o zastupitelstvu říšském ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. a dále v §. 14 téhož zákona, dle něhož může se v tom čase, když rada říšská není shromážděna, učiniti nějaké pilné opatření, k němuž dle ústavy se vyhledává přivolení její, učiniti císařským nařízením pod odpovědností „veškerého“ ministerstva. Tím tedy předpokládá se, že předcházela porada toho veškerého ministerstva.

ad 2. Pokud se týče c. k. místodržitelství, jest si hleděti organizačních předpisů dle Nejvyšš. rozhod. ze dne 14. září 1852. (Viz nařízení c. k. minist. záležitostí vnitřních, práv a financí ze dne 19. ledna 1853. Zem. vl. věst. oddíl I. str. 15.)

Působnost místodržitelství rozdělena jest tím způsobem, že některé předměty přikázány jsou místodržícímu k osobnímu opatření, některé pak místodržitelství vůbec jako úřadu zemskému, a některé konečně k řízení kollegiálnímu.*)

Usnesení o věcech v řádném sezení přednesených činí se podle většiny hlasů; místodržící má však právo

1. ve věcech, které náležejí k působnosti úřední, jemu přikázané, a o kterých se mu vidělo v poradu vejíti buď se sborem radních místodržitelských aneb s jednotlivými radními místo-

*) Viz §§. 44 a 45.

Práce u místodržitelství odbývati se mají buď mimo radu anebo v radě (§. 44). Vůbec mají se všeliké věci důležitější, kteréž jsou místodržitelství přikázány, přednáseti v sezení radním, totiž:

a) rozepře mezi osobami soukromými, korporacemi nebo obcemi, kteréž rozepře mají se provésti v linii politické (die in politischer Linie auszugetragen sind),

b) když činiti jest o uzavření neb o zrušení smluv, o uznání, že byly vyplněny, anebo o to, aby se upustilo od provádění práv na smlouvě nebo v zákoně založených;

c) když se má někomu právo živnosti udělití nebo nazpět vzítí;

d) když se má trest uložití v případech jiných nežli těch, v kterých činiti jest o to, aby se §§. 21 a 22 vztáhly na úředníky nebo služebníky;

e) když se má rozhodovati ve věcech stran se týkajících k odvolání se z náležů úřadů nižších;

f) když se má dáti nějaké dobré zdání o výkladu zákonů, o postavení obecných pravidel spravovacích, o zákonech, ježto se mají vydati, aneb o zřízeních veřejných, ježto se mají učiniti, a konečně

g) když činiti jest o nějaký znamenitý náklad, aneb o nějaké vydání z pokladu státního nebo z některého fondu veřejného, kteréžto vydání není podle systému a o kterémž nebylo ve schváleném předchozím rozpočtu ročním nížádného opatření učiněno.

držitelskými, předsejítí podle svého vlastního mínění bezohledně na většinu hlasů;

2. ve věcech, k působnosti místodržitelství přikázaných, usnesení suspendovati, pokud za to má, že usnesení odporuje zákonům neb prospěchu nejvyšší služby, v kterémžto případě rozhoduje ministerium; kdyby však nastávalo nebezpečnoství z prodlení a z příčin veřejných bylo třeba nějakého opatření, oprávněn jest je učiniti i proti usnesení radních dle vlastního zdání, o čemž však ministerstvu učiní oznámení.

ad 3. Pokud se týče úřadů školních, jest kollegiální zřízení ustanoveno zemským zákonem ze dne 24. února 1873 č. 17 z. z. o dohledu ku školám následovně:

a) v příčině zemské školní rady v §§. 39—48, zejména pak v §. 43 odst. 4. Zležitosti, o nichž se má buď rozhodnouti, buď dobré zdání aneb návrh ministerstvu osvěty a vyučování podati, vyřizovány buďtež v poradách kollegiálních;

b) v příčině okresních školních rad v §§. 20—38, zejména pak v §. 26 vyměřuje se kompetence způsobem taxativním a v §. 30 odst. 3. praveno, že všeliké zležitosti, o nichž se má činiti rozhodnutí, dobré zdání aneb návrh, mají se řídití sborně a v §. 31 ustanoveny jsou způsoby hlasování a

c) taktéž má se věc v příčině místních školních rad dle §§. 1—19.

ad 4. Pokud se týče úřadů samosprávných, jest zde

a) výbor zemský dle zřízení zemského ze dne 28. února 1861 §§. 11 a 25 a §§. 2, 26—32 jakožto orgán spravující a výkonný;

b) výbor okresní dle zákona ze dne 25. července 1864 jakožto orgán spravující a vykonávající (§§. 59—65), jemuž náleží práce vyjednávatí v poradách kollegiálních (§. 74).

Bližší určení, kterak provádí se řízení kollegiální, ponecháno jest jako zležitost vnitřního řízení úředního zvláštním úředním instrukcím.

V uvážení pak, že v tomto směru úředního řízení, zejména při úřadech samosprávných jeví se velké nedostatky; dále v uvážení, že tato zležitost ve větší míře souvisí s organizací těch kterých úřadů, než snad se zvláštním tím správním řízením, o němž pojednáváme v III. kapitole, klademe zde některé zásady a pokyny o způsobech řízení kollegiálního. Činíme tak zvlášť z té příčiny, abychom usnadnili obdobné užívání dotčených zásad a dle

toho upravení vadných snad instrukcí úředních a způsobů kollegiálního řízení.

V příčině té upozorňujeme na prameny:

1. Kostecký, System der politischen Gesetze Böhmens, Prag 1828, Theil XI. Geschäftsbehandlung in politischen Angelegenheiten §§. 52, 53, 54, 60, 61, 71, 76—85, 87—99.

2. Na soudní instrukci ze dne 9. září 1785. Roth's Gesetzsammlung, Band 4 pag. 47, která

3. modifikována jest patentem ze dne 3. května 1853 č. 81 ř. z. (zemsk. vl. věst. 1853 č. 100 str. 214) a platí jakožto nový řád jednacích veškerých úřadů soudních.

Zásady pak kollegiálního řízení jsou ve všech jednotejné.

a) Pojmenování referenta přísluší představenému úřadu a referent povinen jest, vyjímajíc případy, že by tu byla nějaká zákonná překážka §. 52 soud. instr. z r. 1853, referát převzítí.

Představený soudní (neb předseda úřední) má každému radnímu přidělití ty práce, ku kterým tento jest vedle sil a schopností nejvíce způsobilý.

Žádnému referentovi nemá se příliš ulevovati nebo příliš mnoho ukládati, nýbrž šetřiti se má slušné rovnosti a zvláště u přidělování rozepří uzavřených (neb prací většího rozměru) má se zřeteli míti na práce a na čas, kteréhož k důkladnému jich vypracování jest potřeba. Pokud možno, má se zároveň u přidělování referátů každému radnímu dáti příležitost, aby se vycvičil v pracích rozličných, ježto přicházejí.

Před skončením věci nějaké nemá se v osobě referentově bez důležité příčiny změna činiti. Ve věcech zvláště důležitých nebo zřetele hodných může představený soudu neb úřadu jmenovati druhého radního za korreferenta. On však není povinen to učiniti, i kdyby to od strany nebo referenta bylo navrhováno. (Srovnej Kostecký, díl XI., §. 52, 53, 54, 60, 61, pak Soud. instr. z r. 1853 §§. 52, 133—136.)

b) V jaké formě má se referát vypracovati.

O každém kuse má referent učiniti návrh písemně. Na kuse samém může se návrh napsati jen tehda, když se kus beze vší pochyby ve spisech soudních podrží a nevydá se ani straně, aniž se úřadu nějakému pošle, pak když návrh referenta jest krátký a nepochybný. (§. 140 instr. soudní.)

Kromě toho má se vždy napsati zvláštní referát písemný. Vychází-li z jasného znění zákona, jak se má kus vyřídití, postačuje, když se uvede na jednom sloupci na polo přeloženého archu referátního rubrika kusu podaného a podstatný obsah prosby, návržení nebo dožadání, a napiše-li se na druhém sloupci archu hned návrh, jak se kus má vyřídití.

O záležitostech důležitějších nebo zapletenějších má se ale též sděliti krátký a věrný výtah ze spisů a má se návrh referentův zvláštním dobrým zdáním odůvodniti. (§. 141 instr. soudní.)

Vezme-li referent do práce ukončené spisy processualní, má předkem a nejprve uvážiti, není-li konečnému rozhodnutí něco na překážku, co se týče moci soudní, formy řízení, řádného zastoupení stran, úplnosti spisů, aneb jich spojení s jinými záležitostmi právními.

Není-li tu žádné překážky takové, tedy má výtah ze spisů processualních zhotoviti, v něm všeliké ve spisech těchto obsažené věci skutečné a důvody právní, ježto by se poněkud za oprávněné pokládati mohly, a všeliké průvody předložené věrně přivéstí, místa rozhodující, v listinách předložených obsažená, vytknouti a tím způsobem osobám hlasujícím možno učiniti, by věc rovněž tak důkladně posoudily, jako kdyby samy byly spisy četly. (§. 142 soudní instr.)

V dobrém zdání referentově, kteréž zároveň může zastupovati místo příčin rozhodovacích, obsaženo býti má úplné rozebrání poměrů právních, v kterých strany jsou; v něm má se navržené rozhodnutí ve všech punktech ze zákonů ospravedlniti, to, co s nějakou podobností k odůvodnění jiného mínění bylo přivedeno, vyvrátiti a věc sporná bez zbytečné rozvláčnosti tak úplně probrati, aby nebylo žádné právní pochybnosti, jak zákona právě užití lze.

V rozepřech početních a v jiných rozepřech, v kterých se má o rozličných věcech zároveň rozhodnouti, mají se punkty jednotlivé ve výtahu ze spisů a v návrhu, pokud toho povaha věci i průvodů připouští, tak od sebe oddělití, aby se při poradě v náležitém pořádku o jednom každém mohlo rozhodnouti. (§. 143 instr. soudní.)

Rozhodnutí samo má referent vždy, nevěšuje v ně příčiny rozhodovací, dle obsahu doslovného zvláště o sobě tak napsati, jak se podle řádu soudního má vzítí do rozsudku. (§. 144 instr. soudní.)

Jest-li zřízen korreferent, odevzdati mu má referent, když referát vypracoval, spisy i výtah ze spisů, avšak bez rozhodnutí, kteréž byl navrhl a bez příčin rozhodovacích; korreferent má pak výtah se spisy porovnat a potvrditi, že jest řádně udělán, anebo jej dle potřeby opravit a mínění své zvláště napsati. (§. 145 instr. soudní.)

c) O přednášení referátů.

Při poradě má referent sám čísti udělaný od něho výtah ze spisů, nebo kus, jenžto se má vyřídit, i zdání své o něm. Jest-li věc jednoduchá, může se i ústně vylíčiti; to však, čeho strana žádá, má se v každém případě, kdež přijde na slova žádání toho, dle celého znění přečísti.

Místa rozhodující z listin přivedených čísti má některý z ostatních radních, kterýž k tomu konci má vzít spisy do ruky. Žádá-li toho předsedící nebo některý hlasující, mají se spisy dle plného znění přečísti.

Ani předsedící, ani jiný hlasující nesmí referenta v přednášení přetrvovati, anebo mínění své pronášeti, nežli na něj přijde pořádek. Nevyrozuměl-li některý hlasující náležitě, jak se věc má, může žádati na referentovi, aby mu to dle potřeby vysvětlil.

Po skončeném přednášení má předsedící hlasovatele, počínajíc od nejstaršího radního, dle řádu jich vybídnouti, aby pronesli své mínění. Jest-li zřízen korreferent, má dáti své dobrozdání přímo po referentovi.

V případnostech zvláště důležitých nebo zapletených má předsedící způsobiti, aby se o věci, prve než se počne hlasovati, obecně rozmlouvalo. Také může v záležitostech, o nichž může některý hlasovatel širší vysvětlení dáti, hlasovatele tohoto po referentovi a korreferentovi nejprve slyšeti.

Hlasovatelé mají všechnu svou pozornost na věc, o kterou se porada bere, obracet, nemají mezi poradou žádných jiných prací předseděti, mají mínění své podle svědomí a vlastního přesvědčení bez přenáhlení, bez vášně nebo nějakého úmyslu vedlejšího volnomyslně pronésti, mají se všelikých urážlivých připomenutí o návrzích jiných hlasovatelů zdržeti, nemají přivedené již důvody opakovati a trvati proti vlastnímu lepšímu přesvědčení při mínění, kteréž bylo od některého jiného radního neb od předsedícího vyvráceno.

Hlasovatelé nesmějí v líčení důvodů ku stvrzení mínění svého přetrvování býti. Toliko kdyby byl někdo na omylu strany

sběhlých příběhů skutečných, jest referent povinen, dáti ihned ze spisů vysvětlení, jehož potřeba.

Předsedící nesmí svobodu v pronášení mínění obmezovati a má svoje mínění teprva po skončeném hlasování pronésti. On nemá trpěti ani přenáhlení nijakého, ani zbytečné rozvláčnosti; má referáty, ježto nejsou k přednášení náležitě připraveny, aneb při nichž nejsou akta potřebná, nazpět dáti a pečovati, aby se v poradě zachoval pořádek, vážnost a slušnost. Byly-li při poradě opominuty okolnosti, které má předsedící za rozhodné, anebo nebyly-li dobře vylíčeny, tehdy má hlasovatelům připomenutí svá o tom pověditi a dle potřeby potaz o tom obnoviti.

Kromě toho případu nemá předsedící oněch radních, kteří mínění své již určitě pronesli, k novému hlasování vybízeti. Má však toho vůli, že může dáti do protokolu příčiny, pro které by se dle jeho mínění bylo mělo učiniti jiné uzavření.

Jest-li nějaká záležitost právní tuze zapletena, nebo jest-li těžko posuzovati, tak že jeden nebo více hlasovatelů si netroufá v tu chvíli rozhodovati, má se jim popřáti času potřebného, aby si ji déle rozmyslili a sami spisy pročetli, a pak se má při některém jiném sezení porada u přítomnosti týchž radních obnoviti a skončiti. (§§. 160—167 soudní instr.)

d) Jak se má činiti uzavření a kterak vede se protokol v sezeních.

Uzavření má předsedící podle onoho mínění učiniti, o kterém se buď všichni hlasovatelé úplně snášejí aneb většina jich.

Nesjednotí-li se většina hlasovatelů o nějaké mínění, učiniti se má uzavření podle následujících ustanovení:

1. Snáší-li se s některým z více mínění polovice veškerých hlasujících, může se předsedící k němu přidati a tím rozhodnouti, že se stane usnesením.

2. Jsou-li hlasové mezi dvěma míněními stejně rozděleni, má předsedící právo, rozhodnouti hlasem svým, které z nich se má státi usnesením.

3. Jsou-li hlasové mezi třemi nebo více míněními tak rozděleni, že se většina hlasovatelů se žádným návrhem úplně neshodá a že tedy proti každému mínění jest více než polovice veškerých hlasovatelů, aneb má-li předsedící za to, že se nemůže přidati k mínění, pro něž se polovice hlasovatelů pronesla, má se, pokud lze udělati, porada podle jednotlivých článků, o nichž se má usnesení učiniti, oddělit,

a otázka předchozí od hlavní věci, forma od podstaty rozhodnutí odloučiti. Má se zvláště hlasovati o tom, zdaliž jest pohledanost nějaká vůbec dle práva platná a mnoholi činí, o líčení dalším, k vysvětlení věci snad potřebném, o nálezu v hlavní věci a o formě rozhodnutí samého.

4. Rozličné otázky sporné mají se v případech takových rozebrati, jak to jich pořádek přirozený s sebou nese.

Usnesení o jednom punktu učiněné má se poradě o ostatních punktech za základ položiti, a i ti hlasovatelé, kteří se k usnesení nepřidali, jsou povinni usnesení toto za rozhodnutí dle práva platné pokládati a na tomto základě hlas svůj dáti.

Odstoupiti od mínění o jakékoliv záležitosti právní již proneseného a pronéstí mínění nové, anebo přidati se jinému již pronesenému mínění, má každý hlasovatel právo jenom v běhu téhož sezení, pročež se po skončeném sezení usnesení učiněné již měniti nesmí. Bylo-li však v poradě nějaké učiněno usnesení, jímž se podle přesvědčení předsedícího zákonově patrně mylně vykládali, nebo se jich mylně užilo, tehdy jest předsedící povinen, usnesení zastaviti a věc ministeriu předložiti.

O každém sezení má se sdělati protokol. Na začátku protokolu toho má se poznamenati, u kterého soudu, v kterém senátu soudu toho a kterého dne bylo sezení drženo, kdo předsedal, kteří hlasující členové byli přítomni, a který z úředníků podřízených byl přivzat k vedení protokolu a ku sdělení návrhů vyhotovovacích.

Hlasování a uzavření učiněné napsati se má na arších referátních, přivedouc při tom den porady a osoby přítomné.

Bylo-li uzavření učiněno jednohlasně, stane se to připsáním slova „jednohlasně“ a podepsáním protokolisty. Při kusech však, při kterých byla ve věci hlavní aneb v punktech vedlejších, anebo i jen co se týče formálností nebo příčin rozhodovacích, mínění rozličná, vylíčiti se má na archu referátním za návrhem referentovým a, není-li dost místa, na zvláštním na polo přeloženém archu bez opakování důvodů již od referenta přivedených a bez zbytečné obsírnosti, jasně a určitě, jakého mínění každý hlasující byl, kterými důvody je opíral, ke kterému návrhu se snad předsedící přidal a jak se vypočítávala většina hlasů. Má-li protokolista o tom nějaké pochybnosti, žádati má předsedícího nebo hlasovatele ještě mezi poradou, aby mu to vysvětlili. Byl-li učiněn nový potaz a bylo-li znovu hlasováno, bylo-li přijato více hlasovatelů, má se to zevrubně rozložiti, jakož i vůbec to, kterak se předsešlo při poradě, hlasování a uzavírání.

Konečně má se uzavření učiněné uvésti, ukázati, jak bylo jednokaždé mínění odůvodněno a připomenuti, které z uvedených příčin rozhodovacích byly většinou hlasů přijaty.

Každý hlasovatel má na vůli, důvody mínění svého sám napsati a žádati, aby se to, co napsal, k hlasování zaznamenanému přiložilo. (Srov. §§. 168, 170, 171, 172, 177, 179, 180 instr. soudní, pak Kostecký XI. díl §§. 71, 76, 77, 78, 79, 80—85, 87—89.)

Návrhy, vota a usnesení mají se zachovati v nejprísnejší tajnosti a následuje kassace na každé porušení. Dvor. dekr. ze dne 6. února 1793 a 27. května 1785. (Kostecký §. 99.)

Přehled kompetencí zeměpanských a samosprávných orgánů.

Majíce toho zkušenost, že methoda tabulková velice usnadňuje celkový přehled a rychlé orientování, uspořádali jsme kompetence v tabulkách následujícím způsobem:

Tabulka I. Orgány a kompetence politické správy zeměpanské.

Ministerium. Místodržitel. Místodržitelství.
Okresní hejtmanství.

Tabulka II. Orgány a kompetence samosprávy: a) zemské, b) okresní, c) obecní.

a) Zastupitelstvo zemské.

Moc zákonodárná: Císař. Maršálek. Sněm.

Moc výkonná: Maršálek. Zemský výbor.

Vláda.

Tabulka III. Orgány a kompetence samosprávy.

b) Okresní. Organismus zastupitelstva a výboru okresního. Působnost okresního zastupitelstva (orgán poradní, moc usnášející). Působnost okresního výboru (orgán výkonný). Dohled k zastupitelstvu okresnímu.

Tabulka IV. Orgány a kompetence samosprávy.

c) Obecní. 1. Představenstvo obce, a) představený, b) radové (moc výkonná). 2. Obecní výbor (moc usnášející). 3. Okresní výbor (moc dohlédací). 4. Okresní zastupitelstvo (moc dohlédací). 5. Zemský výbor a sněm (moc dohlédací).

Právo dohlédací konané orgány zeměpanskými: a) v oboru samostatné působnosti, b) v oboru přenesené působnosti.

Tabulka I.

Orgány a kompetence

Ministerium	Místopředseda	Místopředsedství
1. Řízení a dozor k záležitostem politicko-správním a policejné-správním ve všech oborech, pokud týče se veřejné bezpečnosti, tedy záležitosti tisku, divadla, průkazů cestovních, policejní hlášení, spolků, penězokazství, dovoz zbraní, orgány policejních úřadů, c. k. stráž bezpečnosti, dotace pro veřejnou bezpečnost. (Minist. nařiz. ze dne 11. února 1870.) 2. Zachování neporušenosti říšských a zemských hranic v dorozumění s ministerstvem záležitostí zahraničních a ministerstvem financí. 3. Rozdělení okresů politických, pokud jedná se o vyloučení jednotlivých obcí z jednoho a přiřazení k jinému okresu ovšem uvnitř dotyčné země, v dorozumění s ministerstvem práv a financí. 4. Ustanovení úředních sídel dotyčných úřadů a orgánů v dorozumění s ministry práv a financí. 5. Řízení veřejného zdravotnictví dle zákona ze dne 30. dubna 1870 č. 68 ř. z. 6. Záležitosti vyřizovací dle předpisů pro každou zem zvláštních a záleži-	Co do postavení svého působnosti své (dle zák. ze dne 19. května 1868 č. 44 ř. z. a v základě organis. předpisů dle patentu dne 14. září 1852) jest 1. představen všem politickým úřadům a všelikým jiným úřadům, orgánům a ústavům veřejným, pokud náleží v obor působnosti c. k. místopředsedství příkázané; místopředseda učení a poručení, úřady pak jemu činí zprávy a oznámení (§. 1 a 6 cit. cis. pat.); 2. podřízen ministerstvu záležitostí vnitřních a pokud agenda místopředsedství spadá pod jiná ministerstva, těmto dotčným (§. 8); 3. správcem a prezidentem místopředsedství, mimo to vykonává onu úřední moc, kteráž mu osobně jako místopředseděmu svěřena jest (§. 11); 4. prezidentem zemské direkce finanční (Nejv. rozhodnutí 9. ledna 1850, nařiz. fin. minist. 21. května 1850 č. 193 ř. z.), prezidentem zemské školní rady, komise vyřizovací, a vyměřena jest působnost jeho dotyčnými zvláštními zákony; prezidentem komise, která rozhoduje o držení osob v donucovacích pracovnách a o propuštění z nich (min. nař. ze dne 26. července 1885 č. 106 ř. z.);	1. Pečuje o vydávání zákonníka zemského a dohlíží k vykonávání zákonů a předpisů (§. 27). 2. Rozhoduje ve vyšší instanci ve všech záležitostech působnosti své, v kterýchž některý úřad pod ním postavený byl rozhodl (§. 28). 3. Jedná v záležitostech lenních dle předpisů (§. 29.) 4. Vyšetřuje a rozhoduje, když by někdo sobě osoboval nějakého stupně šlechtictví nebo nějakého titulu (§. 30). 5. Oprávněno jest k zavádění sbírek zemských pro obyvatele, kterým nehodami živelními škoda byla způsobena (§. 31). 6. Povoluje odměny (taglie) za ochranění života při nebezpečnosti až do 25 zl. (§. 32). 7. Koná vrchní dohled k ústavům polepšovacím dobročinným a humanitním (§. 33, dohled k trestním odpadlím dle minist. nařízení z 25. října 1862 č. 119 ř. z.). 8. Vede vrchní správu záležitostí obecních dle zákonných předpisů (§. 34) vůbec, zvlášť pak a) svoluje ku změnám v obvodech obcí (§§. 2, 3, 4 obec. zřiz. z r. 1864), b) svoluje k ukládání obecních přírážek nad 30 pct. (§. 87 ob. zřiz.), c) svoluje k zavedení nových dávek a platů (§. 89. obec. zřiz.), d) schvaluje úmluvy mezi obcemi v příčině společné správy (§. 93 ob. zřiz.), e) sesazuje členy představenstva obecního (§. 100 ob. zřiz.), f) rozhoduje o stížnostech na opatření politického úřadu disciplinární proti obecním starostům (§. 105 obec. zřiz.), g) oprávněno jest obecní zastupitelstvo rozpustiti (§. 106 ob. zřiz.), h) rozhoduje o zastavení usnesení obecního výboru (§. 102 ob. zřiz.).

politické správy zeměpanské.

Okresní hejtmanství

Pravidlo všeobecné. Okresním hejtmanstvím nynějším (dle zák. z 19. května 1868 č. 44 ř. z.) přináležejí všechny záležitosti, které druhdy příslušely politickým úřadům okresním, pokud některé předměty nepřešly na nové orgány samosprávné.

Příslušnost nynějších úřadů okresních lze tudíž určovati jen v základě organisacních předpisů ze dne 14. září 1852 ve srovnalosti s pozdějšími změnami, způsobenými ponejvíce přírůstkem živlů samosprávných.

Příslušnost co nejstručněji jeví se takto:

I. Vyhlásování zákonů a užívání moci vládní vůbec.

1. Peče o vyhlásování zákonů a užívání zákonů (dle čl. 70 stát. zák. dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z.).

a) Dohled, aby vyhlásování zákonů v obcích náležitě se konalo;

b) peče, aby zákonník říšský a zemský byly rozděleny a vyloženy (zák. ze dne 10. června 1869 č. 113 ř. z.);

c) dohled k způsobům úředních výnosů; dohled k úředním pečetím a znakům, k stejnokrojím úředníků, služebníků a jiných veřejných orgánů;

d) moc, v mezích zákonů a úřední působnosti vydávati nařízení a užívati prostředků donucovacích (čl. 11 stát. zák. dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z.).

2. Peče o zachování říšských a zemských hranic (§. 52 instruce pro politické úřady ze dne 19. května 1850 č. 103 z. vl. věst. a §. 24 org. předpisu z r. 1852 a instr. pro polit. úřady, minist. nařiz. z 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst.).

3. Užívání prostředků donucovacích, vymožení pomoci vojenské (§. 51 instr. pro pol. úřady z 19. května 1850 č. 103 z. vl. věst., §§. 53, 54, 56 org. předp. z r. 1852 a instr. minist. nařiz. z 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst., cis. nařiz. 20. dubna 1854), vymáhání likvidních dávek veřejných, ukládání prací a dávek naturálních §. 5 cis. nař. z r. 1854, moc nařízení vydávati §. 7, moc vykonávací §. 9, moc trestní v příčině demonstrací zvlášť a v případech nedostavení se k úřadu §§. 9, 11; v příčině urážlivého chování proti orgánům veřejným a proti obecním představeným §. 12 cis. nař. z r. 1854.

4. Poskytuje i jiným úřadům a orgánům pomoc k vykonávání zákonů (§. 53 org. předp. z r. 1852, minist. nařiz. z 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst.).

II. Sbírání statistických dat a dozor nad vedením matrik.

1. Sbírání a sestavování statistických dat, pokud v jistých oborech zvlášť o sobě ustanoveno není. Periodická podání jsou:

a) o pohybu obyvatelstva dle farních dat;

b) tabulky o plochách produktivních a výtěžku naturálním;

c) tabulky o obilí;

d) o přímě a vystěhování ze země;

e) o stavu pólních plodin;

f) o výsledku žni;

g) o stavu průmyslu a továren;

h) o stavu spolků;

i) o práci a o závadách při tom se vyskytujících.

Ministerium	Místodržitel	Místodržitelství
tosti odúmrtí dle min. nař. ze dne 12. června 1853 č. 4899. 7. Evidence obyvatelstva, matrik osob narozených a zemřelých. 8. Řízení a dozor nad ústavy polepšovacími, dobročinnými, humanitními, chudinství, pokud to příkázáno není jiným orgánům. 9. Zadání služebních míst při dotčených ústavech, pokud to jiným orgánům není vyhrazeno. 10. Účastní se při skládání přísah místodržitelů. 11. Zkoumá a schvaluje rozpočty politických fondů, pokud není příkázáno úřadům zemským. 12. Schvaluje výplaty z dotčených fondů, když překročí se rozpočet. 13. Záležitosti šlechtické, propůjčování, uznávání a t. d. 14. Záležitosti lenské. 15. Záležitosti nadační, pokud nejsou příkázány úřadům zemským. 16. Účastenství v příčině stvrzování purkmistrů dle jednotlivých obecních statutů. 17. Vyšší řízení, dozor a rozhodování v záležitostech obecních, pokud dle	5. vykonává práce, které mu svěří buď přímo Jeho c. k. apoštol. Veličenství, nebo ministeria příslušná, aby je osobně vyřizoval (§. 12); 6. jemu přísluší nejvyšší řízení policie v zemi korunní; dohlíží k zachování pokoje, pořádku a bezpečnosti v zemi, činí příhodná opatření a sjedná, třeba-li, pomoc vojenskou; podává zprávy vyšším úřadům (§. 13); 7. přihlíží k tisku a podnikům obchodním a jiným živnostem, ježto jsou s tiskem spojeny; přihlíží ke spolkům, klubům, kebrám divadelním a k záležitostem, týkajícím se pasův a cizincův; propůjčuje povolení ke zřízení knihtiskáren, knihkupectví s věcmi uměleckými a musikaliemi, povolení k hrám divadelním a k jiným produkcím veřejným; ku zřízení divadla stálého žádati se musí nejvyššího povolení (§. 14); 8. ustanovuje veřejné listy, v nichž činí se vyhlášky o záznamech do obchodních rejstříků (§. 11 úvodu k zák. obch. ze 17. prosince 1862) a o záznamech do rejstříků společenských o společenstev pro napomáhání živnosti a hospodářství (dle §. 16 min. nař. ze dne 14. května 1873 č. 71 ř. z.); 9. vydává legitimace (pasy a listky)	9. Pokud týče se okresní zastupitelstev: a) určuje počet zastupitelů pro každý okres po smlouení se s výborem zemským (§. 12 zák. o okr. zastup. 25. července 1864), b) určuje místo, kde volí se zastupitelé měst a městysů (§. 23 téhož zák.), c) činí vyzvání k volbě (§. 25 téhož zák.), d) rozhoduje s konečnou platností o námitkách proti sestavení listin voličských v prvním a druhém skupení (§. 28. téhož zákona), e) rozhoduje o stížnostech v příčině pořádku rokovacího (§. 69 téhož zák.), f) rozhoduje o zastavení usnesení zastup. okres. (§. 72 téhož zák.), g) koná právo dohlédací (§. 78 téhož zák.), h) rozhoduje o stížnostech na usnesení okres. zastupitelstva a výboru okresního (§. 79 téhož zák.), i) činí pomoc, pakli okresní zastupitelstvo zanedbá povinností svých (§. 80 téhož zák.), k) jest oprávněno zastup. okres. odročiti aneb rozpustiti (§. 81 téhož zák.). 10. Rozhoduje v záležitostech domovského práva jako I. stolice dle §. 40 zák. dom. z r. 1863, pakli neshodnou se politické úřady různých okresů mezi sebou; jako II. stolice k stížnosti stran dle §. 41 zák. dom. z r. 1863. 11. Jest nejvyšším úřadem fundacním, přihlíží k řádnému zřizování listin fundacních a ku správě jmění fundacního (§. 35). 12. Náleží mu v záležitostech duchovních (§. 36): a) osazovati ve srozumění s ordinariátem praebendy farářů na patronátě zeměpanském a na patronátě fondu náboženského, jichžto příjmy ročně nečiní více tisíce zlatých, z čehož výjimky jsou beneficie farářů na statcích

Okresní hejtmánství

2. Dohled k vedení matrik:

a) dozor, zdali matriky vedou se dle předpisů; uschování duplikátů matrik židovských a zkoušení těchto;

b) řízení v příčině změn v matrikách;

c) řízení v příčině oprav křesťanských matrik za účelem legitimace ne-manželských ditek;

d) vedení rejstříků snubních o civil. sňatcích (§. 9 art. II. zák. z 25. května 1868 a min. nař. z 1. července 1868), vedení rejstříků o osobách beznáboženských (zák. z 9. dubna 1870 č. 51 ř. z., min. nař. z 20. října 1870 č. 128 ř. z.).

III. Záležitosti šlechtické, lenní a svěřenské.

1. Zakročení, když někdo si osobuje šlechtictví (dvor. dekr. z 2. listopadu č. 27344, s. z. p. č. 119).

a) Dohlíží k průkazům při úředních jednáních a při sčítání lidu (dekr. dvor. kanc. z 22. května 1833 č. 878);

b) navrhuje vyznamenání ve zvláštních případech;

c) řídí užívání znaků říšských, zemských, říšského orla a jiných vyznamenání a titulů.

2. Provádí nařízení místodržitelská, v záležitostech lenních vydaná.

3. Koná šetření v příčině zřizování závazků svěřenských.

IV. Účastenství při volbách do zemských sněmů.

a) Vyhláší rozepsání volby;

b) stvrzuje volební listiny pro třídu měst;

c) ustanovuje počet volitelů v okresích venkovských, zkoumá seznamy voličské, sčastňuje se voleb volitelů, stvrzuje legálnost volby a rozhoduje o reklamaci;

d) vydává legitimační listky voličům v městech a městsech, takž i volitelům v okresích venkovských;

e) sestavuje hlavní seznamy voličů a volitelů;

f) účastní se výkonu volebního zvláštním vyslancem;

g) předkládá spisy volební místodržitelů.

V. Účastenství při volbách do říšské rady.

a) Ustanovuje počet volitelů v okresích venkovských, vyložení seznamů voličských;

b) rozhoduje o reklamaci proti seznamům voličským v třídě měst i v třídě obcí venkovských;

c) ustanovuje komisaře volebního i den a hodinu volby volitelů;

d) stvrzuje legálnost volby;

e) ustanovuje seznamy volitelů;

f) dodává listky legitimační volitelům;

g) upravuje seznamy voličské v městech a městsech;

h) vydává legitimační listky k volbám městským;

i) ustanovuje komisaře volebního pro volbu poslaneckou;

k) předloží spisy volební místodržitelství.

VI. Péče v případech nouze, nebezpečí života a v jiných nehodách.

1. Povoluje dobročinné sbírky v okrese a provádí sbírky od vyšších míst nařízené:

a) dohlíží k sběratelům a agentům při sbírkách zemských a při sbírkách k jistým účelům;

Ministerium	Místodržitel	Místodržitelství
stávajících obecních zřízení nepřísluší úřadům zemským.	k cestování do cizozemská v případech dle §. 5 a 6 minist. nař. z 10. května 1867 č. 80 ř. z. určených;	komorních a na statcích fondovních, pod správou úřadů finančních postavených; jest-li s praebendou spojen větší příjem aneb nevidí-li se místodržitelství povoliti k návrhu ordinariátu, žádati se má za rozhodnutí ministerium vyučování;
18. Rozhodování v záležitostech domovského práva jako třetí stolice, když nesrovnávají se nálezy prvých dvou stolic (§. 41 zák. dom. z r. 1863).	10. nařizuje všeobecné policejní prohlédávání;	b) přivtělovati osady k jiným farám ve srovnání s ordinariátem (viz v případech ad a a b předpisy zákona o upravení poměrů církve katolické ze dne 7. května 1874 č. 507 ř. z. §§. 1—6);
19. Rozhodování v záležitostech živnostnických v třetí stolici. Srov. §. 143 živnost. řád z roku 1883. Pojednávání a rozhodování v poslední instanci, pokud týče se žádostí a rekursů v příčině propůjčování a objemu koncessí obchodních, živnostenských, tržních a obchodu podomního. Ministerium propůjčuje přímo povolení k živnostem tiskovým v jiných místech nežli takových, v nichž jest úřad politický; povoluje k periodickému dopravování osob, ježto se vztahují k okršiku správnímu několika zemí korunních; prominutí stáří při obchodu podomním. (Srov. Nejv. rozhod. 10. dubna 1861, vyhlášené min. nař. z 20. dubna 1861 č. 49 ř. z., příkázáno ministeriu obchodu nejvyšší řízení záležitosti obchodních a živnostenských, zvláště pokud se týče obchodních grémií a živnostenských a	11. povoluje dovození dobytčata věci z krajín nakažených dobytčím morem (§. 6 zák. z 29. února 1880 č. 37 ř. z.);	c) doplňovati kongruu farářům a lokálním kaplanům dle předpisů o tom vydaných;
	12. řídí zdravotní záležitosti a jest zdravotní rada postavena pod něj (§§. 10 a 11 zák. ze dne 30. dubna 1870 č. 68 ř. z.);	d) poukazovati ekvivalent za almužnu klášterům mendikantním dle předpisů;
	13. zastupuje vládu v zemském sněmu, předkládá návrhy §§. 77 a 35, 37 zemsk. zřiz. z r. 1861, podává císaři zprávy §. 40; vypisuje volby (§§. 19 a 21 ř. vol. změněn §. 16. zák. dne 9. ledna 1871 č. 1 z. z.); sděluje seznamy voličů ve sboru držitelů velkých statků a vyhláší je to v novinách zemských; rozhoduje o reklamaci (§§. 23, 24 a 25 ř. vol. zrušeny a nahrazeny §§. 17 a 18 zák. z 9. ledna 1872 č. 1 z. z.); zkoumá volby a vydává certifikáty o volbě poslanců (§. 51 ř. vol. změněn §. 16 zák. ze 17. ledna 1870 č. 8 z. z.);	e) vyřizovati stížnosti, kteréž podá ženich aneb nevěsta za příčinou odepřených jim odveků dle §. 79 o. obč. zák.;
	14. účinkuje při volbách do říšské rady dle řádu voleb z 2. dub. 1873 č. 40 a 41 ř. z., a 4. října 1882 č. 142 ř. z.;	f) dispensovati od překážek manželství dle §. 83 o. obč. zák.; povolití manželství skrze zástupce §. 76 o. obč. zák. (viz zákon dne 25. května 1868, jímž zase platnosti nabyla kapit. II. o. obzák.); prominouti prokázání křestního listu v příčině sňatku, dvor. dekr. 22. prosince 1826; prominutí ohlášek, viz zák. dne 4. července 1872 č. 111 ř. z. a §. 87 o. obč. zák.
	15. řídí podřízený mu úřad zemský: a) prikazuje práce a osoby k jednotlivým	13. Jest v záležitostech živnostenských druhou stolicí; přímo povoluje: živnosti tiskové v místech, v kterýchž jest úřad politický; živnosti týkající se půjčování knih a čítárny, živnosti stavitelské, živnosti zaměstnávající se periodickým dopravováním osob, živnosti k dopravě osob pro více okresů a konečně povoluje vyznamenání odznakem císařsk. orla (§§. 58 a 142 řádu živnost. 1883).
		14. Jest druhou stolicí v záležitostech ochrany známek, vzorků a privilegií (pat. 7. prosince 1858 §. 23, pat. 7. prosince 1858 §. 29, pat. 15. srpna

Okresní hejtmánství.

- b) dohlíží k tomu, kterak se sebraných peněz užilo.
2. Opatření k uvarování a polehčení nouze (§. 25 org. předp. 14. září 1852, minist. nařízení 19. ledna 1853 z. vl. v. č. 13):
- vyšetřuje větší případy škod živelních a podává o tom zprávy;
  - opatřuje rychlou pomoc;
  - rozděluje a účtuje příspěvky a dohlíží k užívání jich;
  - zařizuje pomocné ústavy.
3. Opatření k zachování života:
- činí policejní opatření k zachránění ohrožených osob, odesílá lékařskou pomoc atd. (Nařiz. 25. ledna 1781, dne 13. října 1781);
  - navrhuje odměny za zachránění života v případech nebezpečí skrze požáry, povodně aneb v jiných případech.
4. Dohled ku správě chudinské obcí a ústavů (§. 39 org. předp. 1852, min. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst., pak §. 36 zák. chudinského 3. prosince 1868 č. 59 z. z.):
- dohlíží k obcím a ústavům humanitním, pokud nepřináleží orgánům samosprávným;
  - pečuje, aby zamezila se žebrota;
  - stvrzuje vysvědčení o chudobě a nemajetnosti dle zvláštních předpisů.

VII. Působnost v záležitostech obecních.

- Rozhoduje spory mezi obcemi, pokud se týče hranic obecních, nepřísluší-li tak soudům aneb jiným orgánům; koná šetření v příčině změn (§. 24 org. předp. 1852, minist. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst.).
- Dohled k obcím:
  - požaduje zprávy o sneseních obecních výborů a zastavuje nezákonná snesení (§. 102 ob. zřiz. 1864);
  - činí opatření, když obecní výbor opomine plniti povinnosti přenesené působnosti, zřizuje k tomu zvláštní orgány (§. 104 a §. 61 obec. zřízení 1864);
  - ukládá pokuty pořádkové (§. 105 obec. zřiz.).
- Rozhoduje v druhé stolici v případech trestních (§. 65 obec. zřiz.).
- Rozhoduje v druhé stolici o stížnostech obecního představeného pro porušení zákona (§. 103 ob. zřiz.), dále ve všech případech z oboru přenesené působnosti (§. 29 a 61 ob. zřiz.), v případech vyhoštění z obce (§. 11 ob. zřiz.), uložení pokuty členu výboru obecního, který se k sezení nedostaví (§. 44 obec. zřízení).
- Přijímá slib věrnosti od představeného a od členů představenstva obecního (§. 24 obec. zřiz.).
- Účastenství v příčině sesazení členů představenstva (§. 100 ob. zřiz.).
- Účastenství a dohled v příčině obecních voleb: rozhoduje v druhé instanci o reklamaci (§. 18 ř. vol.); přihlíží, aby se volby v čas zákonný obnovily (§. 21 ob. zřiz.) a jak náleží připravily (§. 19 ř. vol.); může k volbě obec. zastupitelstva (§. 20 ř. vol.) a k volbě představenstva (§. 34 ř. vol.) vyslati osobu úřední; rozhoduje o námitkách proti volbě (§. 32 ř. vol.) a v případech pokutování, když někdo úřad naň vložený nepřijme (§. 20 ob. zřiz.).
- Rozhoduje v záležitostech domovského práva dle §. 36 zák. dom. 3. prosince 1863.

Ministerium	Místodržitel	Místodržitelství
obchodních korporací.) 20. Rozhoduje v záležitostech porušení zákona pro ochranu známek (§. 23 zák. 7. pros. 1858 č. 230 ř. z.), pro ochranu vzorů a modelů (§. 18 zák. 7. prosince 1858 č. 237 ř. z.) za účastenství jednoho zástupce minist. obchodu (minist. nařiz. 25. ledna 1870 č. 1095); taktéž rozhoduje v trestních případech živnostenských, lesnických, polního pachu za účastenství jednoho zástupce minist. obchodu (minist. nařiz. 20. dubna 1861 č. 49 ř. z.), případně jednoho zástupce minist. orby. 21. Povoluje zřizování spolků, pokud tak dle zákona o právu spolčovacím dne 15. února 1867 §. 2 jest třeba, t. j. spolků vycházejících na zisk, obchody bankovní, úvěrní a pojišťovací. (Pokud se týče spouřitelů, platí statut 2. září 1844, dvor. dekr. 22. září 1844, revidovaný výnosy ministerkami 14. listop. 1859 č. 26786, 16. dubna 1860 číslo 11817 a 6. listop. 1865 č. 22264, zmocňuje se místodržitelství; pokud se týče akcijních a pojišťovacích spolků cizozemských, viz zákon ze dne 29. března	úřadům, pokud nejsou projista oddělení prací vydána zvláštní nařízení (§. 15); b) jmenuje úředníky politické a fondovní od deváté třídy dietní dolů, pokud tak nepřísluší jiným úřadům; činí návrhy pokud se týče ostatních (§. 16); c) povoluje změnění míst služebných, přijímá resignace (§. 17); d) přijímá konceptní praktikanty a jmenuje služebníky (§. 18); e) ustanovuje stanoviště a přesazuje ve službě dle potřeby (§. 19); f) uděluje dovolení radním do tří, ostatním úředníkům do šesti měsíců (§. 20); g) koná moc disciplinární (§§. 21, 22); h) uděluje odměny a povoluje zálohy (§. 23).	1852 §. 43), rozhoduje o reálné povaze živnosti art. VII. pat. k ř. živn. 15. Povoluje obchodní agentury, min. nařiz. dne 3. listopadu 1852 č. 220 ř. z. 16. Povoluje obdívání výročních trhů. 17. Povoluje obdívání živnosti cizozemcům (§. 8 ř. živnost. 1883). 18. Povoluje dohazovačství čili zprostředkování soukromých záležitostí (vyjma obchod kupecký), minist. nařiz. 28. února 1863 č. 2306. 19. Povoluje zkušební jízdy s parostrojí na silnicích, minist. nařiz. dne 17. srpna 1870 číslo 9063 Z. f. V. str. 172. 20. Povoluje expropiace k účelům železničním a jiným veřejným. 21. Autorisuje privátní techniky (civilní inženýry, architektky, geometry) §§. 12 a 19 minist. nařiz. 8. prosince 1860 č. 268 ř. z. 22. Povoluje zřizování lékáren, minist. nařiz. 18. června 1858 ř. z. 23. Povoluje zřizování soukromých ústavů pomatenců, minist. nařiz. 14. května 1874 č. 71 ř. z. §. 1, pak 4. července 1878 č. 87 ř. z. 24. Stvrzuje právní existenci spolků aneb zakazuje zřízení (§§. 4—9 zák. dne 15. listopadu 1867 č. 143 ř. z.). 25. Rozhoduje o právu shromažďovacím (§§. 2, 3, 6, 16 zák. dne 15. listopadu 1867 č. 135 ř. z.). 26. Bere k vědomosti zprávy představenstev spolků pro napomáhání živnosti a hospodářství dle zákona 9. dubna 1873 č. 70 ř. z. a ukládá pořádkové pokuty do 100 zl. dle §. 35, nařizuje rozpouštění společenstva dle §. 37. 27. Povoluje zřizování obecních spouřitelů se zaručením obcí (minist. nařiz. dne 6. listo-

Okresní hejtmanství

VIII. V příčině státního občanství, přistěhování a vystěhování.

1. Vyšetřování, když jedná se o nabytí státního občanství; brání v přísahu.
2. Dohled k vystěhovancům v příčině povinnosti vojenské (čl. 4 stát. zák. 21. prosince 1867).

IX. V příčině nadací

vykonává opatrovnickou a dohlédací moc státní, pokud tak jiným orgánům nepřísluší (§. 49 org. předp. 1852, minist. nařízení 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v.). Prikazuje kapitály nadační dotčeným fondům; pečuje o zjištění nadačních kapitálů a o náležitou správu dle určení nadací; jedná v příčině snížení úroků při kapitálech nadačních. (Minist. nařízení 4. června 1852.)

X. V příčině policie.

1. Péče o zachování pokoje, bezpečnosti a veřejného pořádku v okrese (§. 22 org. předp. 1852, minist. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v.).
  - a) Pozoruje v těchto směrech všecky poměry a události v okrese;
  - b) ihned zakročí a oznámení učiní, když věc jest důležitá:
    - aa) aby se předešlo a uvarovalo všemu porušení právního pořádku;
    - bb) aby se porušování již stále obmezovalo;
    - cc) aby se odstranily škodlivé následky;
    - dd) aby rušitelé byli odevzdáni příslušným úřadům;
    - ee) dohlíží k obcím a dotčeným orgánům a dává jim naučení, která se mají chovati.
2. Pečuje o provedení opatření policejních, která zákony, případně povolání úřady nařízena jsou.
3. Řídí veškerou službu veřejné bezpečnosti c. k. četnictva: vysílá hlídky, poskytuje orgánům místní policie pomoc, dohlíží k místní policii a k zachování zákonů a předpisů policejních atd.
4. Chrání veřejný pořádek v případech násilného a zlomyslného porušování držby (§. 26 org. předp. 1852, minist. nař. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v.).
5. Pečuje o zachování předpisů zbrojního patentu dne 24. října 1852 č. 223 ř. z.):
  - a) Dává pas zbrojní (§. 17, pak min. nař. 29. ledna 1853 č. 16 ř. z.) a průvodní listy na zbraň a střelivo (min. nařiz. 11. února 1860 č. 39 ř. z.), trestá přestupky §§. 36 a 39 zbroj. patentu; dohlíží k obchodu se zbraněmi a střelivem.
6. Dohlíží ku věcem tiskovým a novinářským (§. 36 org. předp. 1852, min. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 ř. z. a zák. tiskový 17. prosince 1862):
  - a) Dohlíží ku prodeji spisů ve vlastních skladech (§. 3 zák. tisk.);
  - b) povoluje prodej knih školních, kalendářů, obrázků svatých, modliteb atd. (§. 3 tisk. zák.);
  - c) přijímá oznámení v příčině vydávání tiskopisů periodických (§. 10 tisk. zák.);
  - d) přijímá povinné exempláře (§. 17 zák. tisk.);
  - e) zastavuje vydávání tiskopisu (§. 19 zák. tisk.);
  - f) povoluje prodej po domech, vyvolávání, prodávání na ulici, sbírání prenumerantů a subskribentů (§. 23 zák. tisk.);
  - g) vede předepsané záznamy o zapovězených tiskopisech.

Ministerium	Místopředseda	Místopředsedství
1873 č. 42 ř. z. povoluje ministerstvo; pokud se týče společenstev pro napomáhání živností a hospodářství, viz zákon 9. dubna 1873 č. 70 ř. z.).		padu 1865 č. 22264), schvaluje příkazování přebytku rezervního fondu k účelům veřejným (minist. nařízení 16. dubna 1866 č. 11817), ustanovuje zeměpanské komisaře pro spořitelny, povoluje, aby spořitelny dávaly zálohy na státní papíry a půjčky obcím k účelům veřejným.
22. Rozhoduje v poslední instanci ve všech záležitostech politické správy a o nutnosti expropriace po porozumění s dotčnými centrálními úřady.		28. V záležitostech tiskových dle zákona ze dne 17. prosince 1862, povoluje prodej tiskopisů dle §. 3 alinea 5, rozhoduje o povinnosti položit kauci, §. 13 alinea 2.
23. Sáčastňuje se v přípravních pracích zákonodárských, v jednáních úředního řízení politického, zvláště v záležitostech námořní a pozemní kontumace, v zakládání železnic, telegrafů, splavnosti řek a vyhledávání konkurence ku hrazení nákladů.		29. V příčině nošení zbraně dle patentu dne 24. října 1852 č. 223 ř. z. §§. 4 a 5 povoluje shotovování a prodej zbraně a munice; dle §§. 8 a 9 povoluje držení zapovězené zbraně a munice.
24. Jedná ve všech záležitostech staveb silničních, vodních a vrchních (minist. nařiz. 20. dubna 1861 č. 49 ř. z.).		30. V příčině opovídaní příchozích (cizinců), minist. nařízení dne 15. února 1857 č. 33 ř. z., č. 25 str. 58 z. vl. věst., ustanovuje způsoby opovídaní, má-li státi se cedulkami opovídacími nebo knihou příchozích.
25. Obstarává redakci zákonníka říšského (nejvyšší rozhod. 10. června 1863).		31. V příčině zahalečů a tuláků dle zákona ze dne 24. května 1885 č. 89 a 90 ř. z., uzná-li trestní soud o někom, že může držán býti v donucovací pracovně, tedy úřad zemský (resp. komise k tomu zřízená), má právo zadržení uložit a vykonati (§. 7 zák. ze dne 24. května 1885 č. 90 ř. z.); taktéž o propuštění rozhoduje komise (§. 9 téhož zákona); nejvyšší dohled k donucovacím pracovnám a ústavům polepšovacím vykonává (§. 17 téhož zákona), komisi předsedá zemský správce (art. II minist. nařízení ze dne 28. července 1885 č. 106 ř. z.), vydává nařízení o provádění postrku, zřízení stanic hnaneckých a o průvodu hnanců (§. 19 zák. dne 27. července 1871 číslo 88 ř. z.).
		32. V záležitostech lesních rozhoduje jako druhá instance o výnosech a trestních nálezech (§§. 18, 44—51, 71 zákona les-

Okresní hejtmánství
7. Pečuje o zachování předpisů o právu spolčovacím dle zák. 15. listopadu 1867 č. 134 ř. z.: a) Přijímá ohlášení o zamýšleném zřízení spolku (§. 4), ohlášení členů představenstva (§. 12), zprávy o činnosti (§. 13), o spolkových shromážděních (§§. 14 a 15), vysílá zřizovatele ku schůzím (§. 18), zastavuje činnost spolků v případech zákonem ustanovených (§. 25); b) dohlíží k spolkům výdělečným dle cis. pat. 26. listopadu 1852.
8. Dohlíží k zachování práva shromažďovacího dle zákona 15. listopadu 1867 č. 135: a) Přijímá oznámení o zamýšleném shromáždění (§. 2); b) povoluje shromáždění pod širým nebem (§§. 13 a 16), veřejné průvody (§. 3), vysílá dle vůle do každého shromáždění úřední osoby (§. 12), rozpuští shromáždění (§§. 13, 16, 17).
9. Koná policii cizinskou a v příčině opovídaní příchozích dle min. nařiz. 15. února 1857 č. 33 ř. z., dohlíží k vedení záznamů opovídacích skrz obecní představenstva a tresce přestupky.
10. Dohlíží k osobám veřejnému pořádku nebezpečným a) týkajíc se tuláků a zahalečů dle zák. 24. května 1885 č. 89 a 90 ř. z.; b) týkajíc se propuštěných trestanců, nařiz. minist. ze dne 5. března 1853 č. 44 ř. z.; c) týkajíc se cizozemců vypovězených neb vyhoštěných, vynes. nejv. úřadu policejn. 20. února 1854 č. 49 ř. z.; d) týkajíc se výzvědů a verbifů; přešly staré předpisy v trestní zákon roku 1852 §. 67.
11. Nařizuje a řídí všeobecné policejní přehlídky, minist. nařiz. 5. března 1853 č. 1243.
12. Řídí vyhoštění a honění postrkem, zák. 27. července 1871 č. 88 ř. z.
13. Dohlíží k policii místní dle předpisů obec. zřiz. a jsou-li opatření obcí nepostačitelná, činí přímo opatření. Mimo to a) dává povolení k divadelním, hudebním a jiným produkcím (§. 41 org. předp. r. 1852, minist. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 ř. z.); b) dohlíží k cimentnictví dle zák. 31. března 1875 č. 43 ř. z.; c) propůjčuje povolení k stavbám v případech v staveb. řádu r. 1864 výmínečně ustanovených; d) dohlíží k veřejným dražbám v příčině vyloučených z prodeje předmětů (vojenských obleků a zbroje); vyhláší nalezené věci a postupuje dle předpisů §§. 390—397 o. z. obč.; e) rozděljuje premie osobám služebným z příslušného fondu okresního; f) pomáhá vypátrati a zpět přiváděti sběhlé dívky (§. 145 o. z. obč.), případně manžele; g) dohlíží k zachování řádu policie v příčině ohně, ze dne 25. května 1876 č. 45 z. z. §. 66.
14. Rozhoduje v první instanci o stížnostech a) na obecního představeného aneb na jiné orgány v příčině vykonávání policie; b) o stížnostech osob pocestných na výběrčí mýt, pošt-mistry, hospodské, kočí námezdní, vozky, plavce atd. podaných v příčině přemrštěných cen a neslušného chování (§. 47 org. předp. 1852, minist. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v.).
15. Rozhoduje v první instanci v příčině porušení předpisů a zřízení policejních, pokud věc nepřináležejí soudci trestnímu neb jinému úřadu (§. 48 org. předp. 1852, ministerského nařízení 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst.). Trestá pře-

Ministerium	Místodržitel	Místodržitelství
		ního ze dne 3. prosince 1852 č. 320 ř. z.); povoluje dělení lesů obecních (§. 21), ustanovuje obvody lesní v příčině dozoru (§. 22). 33. V záležitostech chovu koňstva účinkuje k zřízení komisi zemských, činí vyhlášení o vyšetřování soukromých hřebců, povoluje výjimky v příčině připouštění hřebců (§§. 1, 2, 15 minist. nařízení dne 15. května 1874 č. 76 ř. z.). 34. V záležitostech vodního práva povoluje zřízení převozů a děl i staveb vodních při vodách veřejných (§§. 7 a 76 zák. vod. 28. srpna 1870 č. 71 zák. zemsk.) a rozhoduje jako druhá stolice §. 95 téhož zák. 35. Propůjčuje právo státního občanství, což dříve toliko ministerstvu náleželo, kteréž nyní tak činí jen v případech, jednali se o přijetí cizince politicky povážlivého. (Nejv. rozhod. ze dne 23. října 1859, minist. nařiz. 27. října 1859 č. 11.420.) 36. Povoluje změnu jména rodného při osobách neshlechtických, což rovněž druhdy ministerium příslušelo. (Nejv. rozhod. 12. března 1866, stát. minist. dne 18. března 1866 č. 1452.) 37. V příčině vedení matrik viz předpisy nejvyšš. rozhod. dne 20. února 1784 a pokud týče se změn minist. nařiz. dne 12. září 1868 č. 3649. 38. Pokud se má týče, jedná zemský výbor ve srozumění se smístodržitelstvím (zákon zemský ze dne 2. dubna 1867 č. 32 z. z.). 39. V záležitostech vojenských povoluje ženění branců a mužstva četnického dle §. 44 zák. o povinnosti branné dne 5. prosince 1868 č. 55 zák. zem.; takž i pokud se týče mužstva náhradní rezervy dle výnosu minist. dne 6. května 1870 č. 3723; povoluje výminečně

O k r e s n í h e j t m a n s t v í
stupky v §. 1339 a 1340 o. z. obč. (ubližení na těle neb svobodě neb cti), pak přestupky jednáním svémocným spáchané (§. 19 o. z. obč.).   16. Povoluje menší stavby železničné ve shodě s generál. inspekcí železn. a s úřadem zemským.   17. Dohlíží k železnicím, k řízení a provozování; vyšetřuje překážky jízdní a případy neštěstí (min. nařiz. 1. ledna 1855 č. 8687), k plavbě dle práva vodního a předpisů o policii říční;   a) dohlíží k parním strojům, trestá přestupky práva vodního;   b) vydává patenty plavební;   c) zkouší plavce;   d) trestá postoupení patentu osobám jiným.   18. Vydává povolení osobám, které v horách zaměstnávají se vedením a provázením cestujících (nařiz. stát. minist. 5. května 1865 č. 1800).   19. Pečuje o zachování divadelního řádu ze dne 25. listopadu 1850 č. 454 ř. z.:   a) Povoluje představení ochotnická;   b) dohlíží k provozování her;   c) zakazuje produkce a zavírá místnosti divadelní v případech zákonem přikázaných;   d) trestá přestupky.   20. Pečuje o pasovnictví vůbec: a) vydává pasy k cestování v říši i v cizině, poslední však jen osobám ve vlastním okrese usedlým;   b) vydává legitimační listky cestovní;   c) povolení cestovní osobám služebným a dělníkům;   d) legitimace živnostní;   e) legitimace cestovní, pracovní a k přebývání v cizozemsku pro obecnostvo pohraničné;   f) trestá přestupky;   g) vydává zatímné legitimace cestovní.   21. Spolupůsobí, pokud týče se postavení osob pod policejní dohled dle zákona 10. května 1873 č. 108 ř. z., který, pokud týče se donucovacích pracoven, změněn jest zák. 24. květ. 1885 č. 89 a 90 ř. z., minist. nařiz. 2. července 1885 č. 106 ř. z.   XI. Záležitosti církevní.   1. Řídí a případně dle dotýčných předpisů rozhoduje o stavbách kostelních a farních, opatřuje zřizování aneb zrušování hřbitovů atd.   2. Dohlíží k provedení.   3. Rozhoduje v první instanci o užívání předpisů konkurenčních, pokud příspěvky nespádají na erár a fondy erární.   4. Dohlíží ku správě a zachování jmění církevního dle §. 38 zák. 7. května 1874 č. 50 (srov. §. 50 orgán. předp. 1852, min. nař. 19. května 1853 č. 13 z. vl. v.), zvláště tam, kde erár jest patronem.   5. Koná šetření v příčině zřizování a dělení far, kostelů, filiálek, přefareň atd.   6. Opatření činí a rozhoduje v záležitostech dávek a příspěvků k účelům církevním.   7. Rozhoduje spory o poplatcích za hroby, zejména v případech dle čl. V, 12 zák. 25. května 1868 č. 49 ř. z. o poměrech mezináboženských.   8. Rozhoduje v záležitostech řádu školního, trestá přestupky (§. 26 zákona 7. května 1874 č. 50 ř. z. o právních poměrech církve katolické), rozhoduje o příspěvech náboženských, činí zatímná opatření atd.

Ministerium	Místodržitel	Místodržitelství
		sňatky povinníků dle §. 103 ad 4 instrukce; ustanovuje místa odvodní (§. 49 instr.) a rozvrhuje počet rekrutů na okrese (§. 30 instr.); rozhoduje jako druhá stolice o rekursech v příčině osvobození od povinnosti branné, o záležitostech trestních, v záležitostech cest do ciziny (§. 102 instr.); v záležitostech propuštění z povinnosti branné jedná dle §§. 163 a 164 instr.; v záležitostech vojenského ubytování dle §. 20 zák. ze dne 11. června 1879 č. 93 ř. z.; v záležitostech dodávání vojenských přídělů dle normálů ze dne 13. července 1748, dne 9. června 1782, minist. nařiz. 15. ledna 1849 č. 88 ř. z., místodrž. nař. 25. května 1873 č. 24322. 40. V záležitostech četnických spolupůsobí v dislokaci. 41. Ustanovuje odvodní místa pro odvod koní v případě mobilisace a činí opatření v příčině rozvrhu počtu koňstva a zřízení komisí odvodních. 42. V záležitostech sčítání lidu dle zák. 29. března 1869 č. 70 ř. z. ustanovuje jazyk zemský pro nápisy místních tabul (§. 9), číslování domů (§§. 12 a 16), ustanovuje obce, jimž odevzdá se sčítání; zkouší operáty okresů a sestavuje přehled zemský. 43. Ustanovuje lhůty k vyvídání nájmu při nemovitostech dle cis. nařiz. ze dne 16. listop. 1858 č. 213 ř. z. §. 25 a zák. ze dne 27. března 1869 č. 41 ř. z. 44. Spolupůsobí v záležitostech vyvazovacích dle zvláštních norem. 45. Zkouší a schvaluje všeliké rozpočty všech svých oborů správních (§. 39 minist. nařiz. 19. ledna 1853). 46. Obnovuje stavby budov erárních a fondových do výšky nákladu 3000 až 5000 zl., ko-

Okresní hejtmánství
9. Jedná v příčině postavení obrazů a soch svatých, kaplí a pod., dekret 2. října 1845, dohlíží k poutím a misím.   10. Pečuje o to, aby náboženství, které není zákonem uznáno, nebylo veřejně provozováno (článek 16 stát. zák. 21. prosince 1868 č. 142 ř. z.).   11. Jedná v případech, když ruší se veřejný výkon náboženský, pokud tak nepřináší soudu; takž i jedná v případech funkcí služeb božích dle čl. 8, a dnů svátečních čl. 13 zák. 25. května 1868 č. 49 ř. z.   12. Jedná v příčině přestoupení na jinou víru čl. 6 zák. 25. května 1868 č. 49 ř. z. a min. nařiz. 16. ledna 1869 č. 13 ř. z.   XII. Záležitosti manželské.   1. Propůjčuje povolení k manželství, pokud tak v jednotlivých zemích ještě platí (§§. org. předp. 1852, min. nař. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v.). V Čechách pozbylo platnosti.   2. Řízení v záležitostech manželství civilního, čl. II zák. 25. května 1868 č. 47 ř. z., min. nař. 1. července 1868 č. 80 ř. z., a při osobách bez vyznání jsoucích, zák. 9. dubna 1870 č. 51 ř. z.   3. Propůjčuje dispensi od ohlášek v případech §. 86 o. z. obč. a v případech zde následujících.   4. Propůjčuje dispense v příčině sňatku vdov (§. 120 o. z. obč.).   Následující úřední výkony v zálež. manželských dle zák. 4. července 1872 č. 111 vyloučeny jsou z kompetence pol. úřadů zemských a příkázány jsou úřadům okresním: 1. promíjeti druhé a třetí vyhlášky, aneb ohlašují manželství úřad světský, povolovati, aby ohlášky byly pro kratší dobu vyvěšeny;   2. promíjeti v okolnostech plných na požádání všechny ohlášky, pokud to úřadům okresním přísluší;   3. rozhodovati o tom, má-li se sňatek manželský vykonati, když se vysvědčí, že jest tu náhlé nebezpečení smrti, křestní list však nebo list narození se nepředloží;   4. udělovati dispense dle §. 120 o. z. obč.   XIII. Záležitosti živnostenské.   Dle živn. řádu 20. prosince 1859 a změn 15. března 1883 č. 39 ř. z., pak 8. března 1885 č. 22 ř. z., jsou první instancí v záležitostech živnostenských,   1. pečuje o plnění zákonů živnostenských;   2. přijímá přihlášky k živnostem svobodným;   3. propůjčuje koncese k živnostem tomu podrobeným a zřizuje společenstva i dohlíží k nim;   4. vyšetřuje a trestá přestupky;   5. vede rejstříky obchodní;   6. vymáhá pokuty a nařízení svá prostředky donucovacími (§§. 141—152);   7. spolupůsobí při propůjčování koncesí hornických;   8. jedná v záležitostech výsadních, vyšetřuje a trestá přestupníky a vykonává nálezy;   9. taktéž jedná-li se o ochranu vzorů a známek;   10. povoluje obchod podomní a dohlíží k němu;   11. spolupůsobí při volbách komor obchodních a živnostenských; dobývá příspěvky komorní;   12. vydává pasy v příčině sbírání hadrů;   13. povoluje obchodování tržní;   14. ustanovuje provozovací řády podnikům transportním a služební řády při živnostech náměstních (Platzgewerbe);

Ministerium	Místodržitel	Místodržitelství
		stelních a farních, silničních, vodních; schvaluje smlouvy nájemní a pachtovní do 5000 zl. ročního platu a v době pod 10 let; povoluje odpisy kasovních schodků do 50 zl., pokud není viny při úradnících, a povoluje odpisy nedobytných obnosů do 1000 zl., povoluje lhůty k platbám do 1 roku — vše ve shodě s finanč. zem. ředit. 47. Řídí služební poměry úradnictva, pokud se týče kaucí, výslužného, provise, odpočinku, propuštění. 48. Řídí zemské stavebnictví a zdravotnictví dle zvláštních předpisů. 49. Řídí službu dohlédací nad okres. hejtmanskými dle nejv. rozh. 16. července 1868 (minist. nařiz. 31. července 1868 č. 114 ř. z.).

Okresní hejtmanskství

15. vydávání knížek pracovních přešlo na obecní úřady §. 80 ř. živ. 1883, toliko slouží-li k cestování v cizozemsku, opatřují se klausulí c. k. okres. polit. úřadu dle min. nařiz. 14. břez. 1860 č. 66 ř. z.;

16. zřizuje soudy živnostenské dle zák. 14. května 1869 č. 63 ř. z.;

17. povoluje zřizování veřejných věznic.

XIV. Záležitosti zdravotní dle zákona ze dne 30. dubna 1870 č. 68 ř. z.

Státní správě přísluší:

1. aby měla v evidenci veškeré osoby zdravotní a dohlížela k nim, co věci lékařských se týče, a aby držela ruku nad zákony a vykonáváním praxe těmito osobám příslušející (§. 2); aby vykonávaly se předpisy proti mastičkářství a nedovolenému provozování praxe lékařské, v příčině prodávání jedů a léků (§. 8); aby při osobách zdravotních trestalo se odmítnutí pomoci neb prodlení (dvor. dekr. 24. ledna 1832); aby trestalo se neoprávněné provozování babictví (minist. nařiz. 6. března 1854 č. 57 ř. z.); aby trestalo se přestoupení taxy na léky a předpisů o lékárnictví (nařiz. minist. 3. prosince 1872 č. 172 ř. z.);

2. dozorství k nemocnicím, k domům pomatených, k porodnicím, k domům nalezenců a kojných, k ústavům očkovacím, k chorobnicím a podobným ústavům, též k lázním léčivým a dobrým vodám; dávati povolení ke zřizování takových ústavů soukromých (§§. 2 a 8), vyměřovati taxy léčební, vymáhati náklady léčební i vydávati legitimaci k přijetí do ústavů léčebních;

3. přihlížeti k provozování živností v příčině zdraví závadných (§. 8);

4. přihlížeti k tomu, aby se vykonávaly zákony o nakažlivých nemocích, endemích, epidemích, pádu dobytka, o karanténách a kontumaci dobytka (§. 2);

5. řídití očkování (§. 2);

6. upravovati veškeré lékárnictví a dohlížeti k němu (§. 2) a návrhy činiti v příčině zřizování a propůjčování živností medicínálních (§. 8);

7. nařizovati a předsebrati obdukcce z příčin policie zdravotní (§. 2);

8. přihlížeti k ohledání mrtvých a k tomu, aby se zachovávaly předpisy pohřební, o místech pohřebních, o vykopávání a převážení těl mrtvých; přihlížeti k mrchovištím a rasovně (§. 2);

9. povolovati živnost podkovářství (§. 15 ad 20 zák. živ. 1883 a min. nařiz. 21. června 1874 č. 100 ř. z. o podkovářství);

10. šetření v příčině odevzdání osob do ústavů pomatených;

11. dohled nad samostatnou i přenešenou přiměřenou působností zdravotní v obcích (§§. 2, 3 a 4);

12. dohled nad ošetřováním nalezenců, hluchoněmých a pomatených.

XV. Záležitosti zemědělské.

1. Státní správa přihlíží dle zákona lesního 3. prosince 1852 č. 250 ř. z., aby lesní půda lesnictví zachována byla (§. 2); dává lesy pod správidlo (§. 19), povoluje plavení dřev a dopravování lesních plodin (§. 24); dohlíží k řádnému hospodaření v lesích (§. 23); činí opatření při požárech lesních (§. 44); tresce přestupky (§. 59), bere v přísahu a chová v evidenci personál lesní služby ochranné (§. 52); vyšetřuje škody lesní (§. 72);

2. přihlíží k zavedení lesního katastru dle §. 16 vyhlášky místodrž. 22. února 1872 č. 6927 z. z. č. 11 o zřízení lesních inspektorů;

3. rozhoduje v příčině lesních služebností;

4. trestá přestupky zákona o myslivosti, 1. června 1866 č. 49 z. z.;

5. zkouší zřízence při myslivosti;

6. pečuje, aby zachovaly se předpisy o ochraně polního majetku (zem. zák. 12. října 1875 č. 76 z. z.);

Ministerium	Místodržitel	Místodržitelství

O k r e s n í h e j t m a n s t v í

7. aby se zachovaly předpisy o ochraně proti škodám housenkami a hmyzem způsobeným (zák. 30. dubna 1870 č. 38 z. z.); o ochraně zvířat užitečných a v příčině chytání a usmrcování ptáků (zák. 30. dubna 1870 č. 39 z. z.);

8. pečuje o ochranu proti rozšiřování révnice (zák. 3. dubna 1875 č. 61 ř. z.);

9. o ochranu chovu koní (minist. nařiz. 15. května 1874 č. 76 ř. z.);

10. o ochranu rybářství (zák. 9. října 1883 č. 22 z. z. z r. 1885);

11. o záležitosti hornické (zák. 23. května 1854 č. 146 ř. z.).

XVI. Záležitosti stavební.

1. Přihlíží k stavbám vodním, k dílům vodním, k zařízením upravným a ochranným (§. 28 min. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v.), pak propůjčuje práva k užívání vod (§. 76 zák. vod. 28. srpna 1870 č. 71 z. z.);

2. pečuje o veřejné stavby dle předpisů nařiz. stát. minist. 8. prosince 1860 č. 268 ř. z.;

3. rozhoduje v záležitostech stavebních a expropriačních (§. 7 st. ř. 1864);

4. pečuje o zřizování a zachování v dobrém stavu silnic a mostů (§. 28 org. předp. 1852, minist. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst., pokud dle zvláštních zákonných předpisů k tomu povolán jest.

XVII. Záležitosti vojenské.

1. Řídí záležitosti povinnosti branné a odvod k vojsku dle zák. 5. prosince 1868;

2. pečuje o evidenci osob vojska řadového i zálohy dle vyhláš. místodrž. 6. září 1871 č. 50 z. z.;

3. pečuje o opatrování koní při mobilisování stálého vojska a obrany zemské dle zák. 16. dubna 1873 č. 77 ř. z.;

4. řídí záležitosti vojenského ubytování dle §. 20 zák. ze dne 11. června 1879 č. 93 ř. z.;

5. řídí záležitosti přípravní (§. 31 org. předp. 1852, minist. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst., pak normálu 13. července 1748, minist. nařiz. 15. ledna 1849 č. 88 ř. z., místodrž. nař. 25. května 1873 č. 24322);

6. pečuje o zaopatřování vojska (§. 32 org. předp. 1852, min. nař. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v.);

7. vyšetřuje válečné náhrady a škody vojskem vůbec způsobené (§. 1044 o. z. obč.; dvor. dekr. 16. dubna 1821 P. G. S. svaz. 49; nařiz. dvor. vál. rady 13. listop. 1837 č. 3681 Mil. Ges. Sam. č. 75);

8. vyšetřuje škody způsobené v obvodu pevnostním (min. nařiz. ze dne 21. prosince 1859 č. 10 ř. z. z r. 1860);

XVIII. Záležitosti sčítání a popisování lidu

dle zákona ze dne 29. března 1869 č. 70 ř. z.

1. Dohlíží k řádnému stavu tabulek místních a číslování domů §§. 9 a 10;

2. řídí popisování, jež vykonávají obce, §. 27;

3. trestá přestupky §. 30;

4. sestavuje okresní přehledy §. 31 a podává vyšším místům žádoucí zprávy.

XIX. Záležitosti berní.

Spolupůsobí v záležitostech berních tím způsobem, že spravuje bernictví 1. nejen dle předpisů pro politické úřady okresní vydaných, alež

Ministerium	Místodržitel	Místodržitelství

Okresní hejtmanskví

2. i dle předpisů, jež platily pro bývalé krajské úřady (minist. nařiz. 10. září 1868 č. 128 ř. z., dne 12. října 1869 č. 158 ř. z.);
ad 1. dle org. předpisů 1852, minist. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v. příloha A. pro úřady okresní vydaných:
a) spolupůsobí při provádění obecného katastru, revisi a evidenci (§. 63);
b) při vyhledávání a vyměřování daní činžovní a domovní, a při evidenci katastru (§. 64);
c) koná šetření v příčině vyměřování daně výdělečné (§. 65);
d) sbírá příznání k dani z příjmů (§. 66);
e) dohlíží k rozepisování přímých daní skrz berní úřady, stvrzuje repartice (§. 67);
f) obstarává exekuční vymáhání daní nezaplacených (§. 68);
g) vyšetřuje živelní škody (§. 69);
h) spolupůsobí při vyměřování a vybírání kolků a jiných přímých poplatků ze záležitostí právních (§. 70) a při revisích kolkovních dle min. nar. 2. února 1854;
i) dohlíží k vybírání, sehování a súčtování daní při berních úřadech (§. 67), taktéž v příčině jiných státních důchodů a záloh peněžních (§. 71).
ad 2. dle týchže organ. předpisů, příloha B, pro krajské úřady vydaných
k) spolupůsobí mocí dohlédací a částečně mocí vykonávací (§. 34);
l) vyměřuje daň, domovní třídní daň činžovní, z vydělku a z příjmů, i navrhuje, má-li některá osada podrobena býti dani činžovní; nařizuje nucené dobývání daní a poplatků; chová katastry všech daní v přehlednosti, podává dobrá zdání o žádostech a rekursích v příčině prominutí daní, o lhůtách neb snížení daně a kontroluje živelní škody.

XX. Záležitosti správní všeobecné.

1. Pečuje o všechny záležitosti správní, pokud tyto jiným úřadům zvlášť přikázány nejsou (§. 39 org. předp. 19. května 1850 č. 103 z. vl. v.);
2. spolupůsobí v záležitostech mýtních, ustanovení mýtních stanic, osvobození od mýtních poplatků atd.;
3. v záležitostech poplatků poštovních dle zákonu ze dne 2. října 1865 č. 103 ř. z.;
4. spolupůsobení v příčině zřizování neb zrušování poštovních stanic; rozhodování o stížnostech na poštmistry v příčině neoprávněných požadavků (§. 47 org. předp. 1852, minist. nařiz. 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. v.);
5. vymáhání důchodkových pokut trestních.
6. Řídí zabránění ostrovů ve veřejných řekách do majetku státního, dvor. dekr. 28. prosince 1842 č. 608 J. G. S.;
7. řídí rozdělení válečných náhrad na bývalé poddané, minist. nař. 10. září 1858 č. 150 ř. z.;
8. spolupůsobí při sestavení listin porotců;
9. předkládá žádosti k nejvyšš. dvoru řízené v příčině literárních a uměleckých předmětů;
10. vyšetřuje osobní poměry různých zadatelů a podává o nich zprávy, jakož i zprávy o snahách, k veřejnému prospěchu směřujících.

XXI. Záležitosti vnitřní úřední služby a zastupování úřadu vně.

Sem patří:

1. vnitřní řízení úřadu co do předmětů i co do osob, dle nařiz. min. 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst.;
2. zastupování vně vůči jiným úřadům a při slavnostech;
3. zachovávání úředních pečeti a znaků.

Tabulka II.

Orgány a kompetence

Zastupitelstvo

Moc zákonodárná		
Císař	Maršálek	Sněm
1. Jmenuje maršálka zemského, §. 4.	1. Řídí sněm, §§. 4 a 6	1. Vydává zákony v záležitostech zemských, §. 17:
2. Svolává a rozpouští sněm, §. 10.	2. Zahajuje sněm, §. 10.	2. spravuje záležitosti zemské výkonným orgánem, t. zemským výborem (§. 2), které dle §. 18 ad I. zem. zřiz. jsou:
3. Schvaluje zákony §. 17, a	3. Sezení nařizuje, zahajuje a zavírá, §. 33.	1. zeměvzdělání;
4. taková snesení sněmu, která dotýkají se kmenového jmění zemského §. 20.		2. stavby veřejné, ježto se zapravují z prostředků zemských;
5. Schvaluje přírázky zemské, 10% převyšující, §. 22.		3. ústavy dobročinné z prostředků zemských;
6. Schvaluje výšku ročních náhrad předsedícím zemského výboru sněmem vyměřených, §. 15.		4. rozpočty předchozí a počty zemské;
		dle §. 18 ad II. zřiz. zem. zvrubnější nařízení v mezích zákonů obec. dávati;
		5. o záležitostech obecních (zákonodárství obecní spadlo nyní zúplna v moc sněmu);*)
		6. k záležitostem církevním a školním;
		7. ke konání příprěže a opatřování a ubytování vojska;
		dle §. 18 ad III. zem. zřiz. práv vydávati nařízení o věcech dobrého země neb o potřebách zemských, pokud tak zemskému zastupitelstvu zvlášť bude přikázáno;
		dle §. 19 přísluší sněmu:
		1. raditi se a návrhy činiti:
		a) v příčině vyhlášených obecních zákonů a zřízení, jaký zvláštní účinek mají na dobro země;
		b) činiti návrhy, aby vydány byly obecní zákonové a zavedla

*) Viz tabulku III. o samosprávě okresní, rubriku „Dohled“, a tabulku IV. o samosprávě obecní.

samosprávy: a) zemské.

zemské.

Moc výkonná		Vláda
Maršálek	Zemský výbor	
Předseda výboru zemskému (§. 11).	Orgán spravující a výkonný:	1. Předkládá návrhy, §§. 17 a 35;
	1. Pečuje o práce obyčejné, týkající se majetnosti zemské a fondů i ústavů; řídí službu úředníků;	2. Vysílá zastupce do sněmu, §. 37;
	2. provádí usnesení sněmu;	3. podává císaři zprávy, §. 40.
	3. běře návrhy pro sněm v předběžnou poradu (§. 26);	
	4. vykonává právo podací čili patronátní a praesentační (§. 27);	
	5. zastupuje zemské zastupitelstvo v záležitostech právních (§. 28);	
	6. spravuje záležitosti někdejšího výboru stavovského (§. 29);	
	7. činí přípravy k zasedání sněmu (§. 30);	
	8. zkouší průkazy poslanců (§. 31);	
	9. spravuje záležitosti obecní a daní dle zvlášť vydaných zákonů;	
	10. v záležitostech okresní správy koná přímý dozor (§. 76 zák. o okresn. zastup.) a jest druhou stolicí odvolací v záležitostech vnitřní okresní správy (§. 50 zák. o okr. zastup.);*)	
	11. v záležitostech obecních jest třetí stolicí odvolací ve všech případech samostatné působnosti obce, uvedených v §§. 28, 40, 66 a 114 obec. zřiz.; pak dle §. 77 zák. o okr. zast., který zákonem ze dne 25. října 1868 č. 36 zemského zákonníka změněn byl potud, že na místo sněmu nastoupil zemský výbor; dle zákona ze dne 26. listopadu 1874 č. 87 zem. zák.,	

*) Viz tabulku III. o samosprávě okresní a tabulku IV. o samosprávě obecní.

M o c z á k o n o d á r n á		
Císař	Maršálek	Sněm
		se zařizení obecná, jichž vyhledávají potřeby a blaho země; 2. podávají návrhy o věcech všelikých, které chce vláda s ním v poradu vzíti; dle §. 20 zem. zřiz. pečovatí o zachování jmění stavovského a jiné majetnosti země české; dle §. 21 spravovatí jmění domestikální; dle §. 22 opatřovatí prostředky k vyplnění povinností v příčině potřeb zemských; ukládati přírážky do 10%, nad to se schválením císaře; dle §. 23 pečuje o věci obecní, jak zvláštními zákony ustanoveno; dle §. 24 pečuje o rozvrhování, vybírání a odvádění přímých daní císařských dle zvláštních zákonů; dle §. 25 usnáší se o systemisování úřednictva a služebnictva zemského; dle §. 31 a dle článku I. dodatku rozhoduje o platnosti volby poslance; dle §. 41 není dovoleno obcovati se zastupitelstvem jiným a není dovoleno přijímatí deputace.

M o c v ý k o n n á		Vláda
Maršálek	Zemský výbor	
	jimž změněn byl původní §. 3 obec. zřiz., může zemský výbor rozhodovati o rozloučení obcí v tu dobu, když sněm není shromážděn. 12. Řízení výboru zemského jest kolegiální a upraveno v §§. 42 a 43 zemského zřiz.	

Tabulka III.

Orgány a kompetence

Organismus zastupitelstva a výboru okresního	Působnost okresního zastupitelstva (sboru poradního)				
I. Territoriální, t. j. okršku, sídla atd.: Okresy soudní, ježto byly až do organisace politické r. 1868 spolu okresy politickými, jsou dle §. 2 zák. o okres. zastup. zároveň okrsky zastupitelstev doposud. Připouští se spojení dvou neb více zastupitelstev okresních v jedno zastupitelstvo okresní, analogicky jako při obcích. Sídla politických úřadů změnila se organisací r. 1868, zastupitelstva okresní však zůstala na svých provisorně zajatých místech. Okresní zastupitelstva vycházejí ze skupenin velkostatku, velkopřímýslu, měst a městysů a obcí venkovských, čítají zastupců dle počtu obyvatelstva v okresu <table border="0"> <tr> <td>do 20000 obyv. členů 18.</td> </tr> <tr> <td> " 30000 " " 24.</td> </tr> <tr> <td> " 40000 " " 30.</td> </tr> <tr> <td>výše 40000 " " 36.</td> </tr> </table> II. Osobní: Zastupitelstvo zvolí se na dobu tří let; vystoupí-li někdo během doby volební, předsevzme se na ostatní čas doby volební volba doplňovací. Zastupitelstvo zvolí ze sebe starostu a výbor; k volbě starosty třeba císařského stvrzení. Starosta a členové výboru skládají slib poslůností. Výbor skládá se ze starosty a šesti členů.	do 20000 obyv. členů 18.	" 30000 " " 24.	" 40000 " " 30.	výše 40000 " " 36.	I. Všeobecná, vztahuje se ježto se dotýká společného prospěchu okresu a jeho příslušníků, pak působnost směřující k domácímu hospodářství okresnímu, k společnému jmění a k společným potřebám okresu a ústavů okresních (§§. 50 a 51 zák. o okr.) a proto okresní zastupitelstvo 2. podává dobrá zdání vládě a zastupitelstvu zemskému a má právo činiti návrhy; 3. zkouší rozpočty a účty správy okresní a ústavů okresních (§. 53 zák. o okr.); 4. ukládá okresní přírážky do 10%, nad to výše povoluje sněm (§. 54 zák. o okr.); 5. uzavírá, třeba-li, půjčky ne vyšší než 5% přímých daní; nad to pak třeba svolení výboru zemského a k jiným operacím kreditním zákona zemského (§. 55 zák. o okr.); 6. ustanovuje úředníky a služebníky (§. 57 zák. o okr.). II. Působnost v záležitostech obecních dle §. 58 zák. o okr. a v §§. 2, 4, 24, 84, 87, 93, 96, 97, 98; pak §§. 76, 78, 83 a 114 obec. zřiz. 1864 jako orgánu dohledacího jeví se ona působnost takto: 1. jako moc schvalovací a 2. jako moc rozhodovací druhé stolice v případech naznačených v 5. rubrice tabulky IV. o kompetencích samosprávných obcí; v jednom případě jako třetí stolice. (Viz do podrobná provedení v tabulce IV.)
do 20000 obyv. členů 18.					
" 30000 " " 24.					
" 40000 " " 30.					
výše 40000 " " 36.					

samosprávy: b) okresní.

Působnost okresního výboru (orgánu výkonného)	Dohled k zastupitelstvu okresnímu
I. V záležitostech okresních: 1. Konati obyčejné práce týkající se spravování jmění okresního a dohlázení k ústavům okresním, též je řídit a spravovati (§. 59 zák. o okr.); 2. připravovati rozpočet a účty výroční a vůbec činiti přípravy a předběžné práce o tom, o čem má zastupitelstvo okresní jednati (§§. 59 a 60 zák. o okr.); 3. zastupovati okres na venek (§. 61 zák. o okr.); 4. konati moc disciplinární nad úředníky a služebníky okresními (§. 62 zák. o okr.); 5. jest zodpovědným z úřadování svého zastupitelstvu okresnímu (§. 63 zák. o okr.); 6. může ve věcech správních nahá vložených vyhlášení dávatí (§. 75 zák. o okr.). II. V záležitostech obecních mu náleží: 1. Moc rozhodovací jako II. resp. III. stolici pro celý obor samostatné působnosti obcí a pak odvolá-li se někdo, že byly přírážky vyšší, než zákon připouští, aneb že by nesprávně byly rozvrženy. (Viz §. 65 zák. o okr. zast., pak §§. 28, 80, 99 alin. 1 obec. zřiz. Srov. rubriky 1, 2, 3 a 4 tabulky IV.) 2. Moc disciplinární nad obecním představenstvem (dle §. 100 ob. zřiz.) 3. Moc smírčí a kuratorní v případech, když zjeví se, že výbor obecní jest podjatý (§. 101 obec. zřiz.).	I. Sněm: 1. Přímým dozorem skrz výbor zemský, jemuž náleží přihlížeti k tomu, aby kmenové jmění okresův a ústavův okresních zachovalo se neztenčené; může žádati za vysvětlení a ospravedlnění a vysílati komise k vyšetření věcí na místě (§. 76 z. okr.); 2. jako stolice odvolací dle §. 77 zák. okr., a sice: a) jako druhá stolice odvolací v záležitostech okresní správy vnitřní (§. 50 zák. okr.); b) jako třetí stolice odvolací v záležitostech vyhrazených okresnímu zastupitelstvu v druhé stolici, tedy dle §. 83 obec. zřiz. v případech §§. 76, 78 a 82 obec. zřiz. a pak v případech vyhrazených okresnímu výboru jako druhé stolici dle §. 99 ob. zřiz. Poznámka. §. 77 zák. o okr. zast. byl zemským zákonem ze dne 25. října 1868 č. 36 změněn potud, že na místo sněmu nastoupil výbor zemský. „Pokud §. 79 zák. okr. místo má (t. j. kdy nerozhoduje c. k. místodržitelství), rozhodovati přísluší v odvoláních z usnesení zastupitelstva a výboru okresního výboru zemskému.“ II. Státní správa vykonává dohled k zastupitelstvu a výboru okresnímu, aby z mezí působnosti nevykročovaly aničehož proti zákonům nečinily: 1. způsobem požádání, aby prokázala se usnesení a dala vysvětlení neb způsobem intervence komisaře při sezeních zastupitelstva okresního (§. 78 zák. okr.); 2. když zastupitelstvo okresní povinností svých neplní, má místodržitel nákladem a na škodu okresu učiniti pomoc (§. 80 zák. okr.); 3. může zastupitelstvo okresní odročiti neb rozpustiti, v kterémž případě do šesti neděl rozepíše se volba nová (§. 81 zák. okr.), a konečně 4. rozhoduje c. k. místodržitelství o stížnostech na usnesení zastupitelstva neb výboru okresního, jimižto by se zákony rušily neb se jich chybně užívalo (§. 79 zák. okr.).

Tabulka IV.

Orgány a kompetence

Představenstvo obce		Obecní výbor
a) Představený	b) Radové	
Moc výkoná		Moc usnášející
1. Jest hlavou obce, bez jehož svolení a spolučinění není žádného usnesení obce (§. 47 ob. zřiz.) a jeví se dvojným způsobem: a) jest předsedou obecního výboru a tedy předsedou orgánu, usnesení činícího (§. 47 ob. zřiz.) a b) jest ředitelem práce na obce vložené, koná dohled (§. 52 ob. zřiz.) a jest tudíž hlavou moci výkoné. 2. Funkce: c) svolává výbor obecní, když třeba neb když žádá za to jedna třetina členů, aneb politický úřad okresní aneb výbor okresní (§. 42 ob. zřiz.); d) rozhoduje, zdali kdo nepřítomnost svou dostatečně omluvil, aneb zdali pokutě propadl (§. 44 ob. zřiz.); e) koná moc disciplinární nad obecními služebníky (§. 53 ob. zřiz.) i nad členy obecního výboru (§§. 20 a 44 ob. zřiz.); f) moc usnesení obecního výboru zastaviti (§. 56 ob. zřiz.); g) správa jmění obecního dle usnesení obecního výboru (§. 57 ob. zřiz.); h) povolování dobrovolných dražeb (§. 58 ob. zřiz.); i) konání policie místní (§. 28 ob. zřiz.); k) povinnostpolitickému úřadu oznámení činiti (§. 60 ob. zřiz.); l) spravovati záležitosti působnosti přenesené (§§. 29, 61, 104 ob. zřiz.).	Radové jsou: 1. orgány pomocné a vykonávají práce jim představeným uložené dle jeho nařízení; 2. zastupují představeného v pořádku dle zvolení (§. 52, pak viz §§. 12, 24, 51 ob. zřiz.); 3. účastňují se v konání práva trestního pro obor místní policie (§§. 62 a 65 ob. zř.); 4. jsou stavebním úřadem dle §. 124 stav. řádu ze dne 10. dubna 1886 č. 40 z. z. pro Prahu a předměstí Karlín, Smíchov, Král. Vinohrady, Žižkov, pak pro místní obce Košíře, Třešovice s Třešovičkami, Břevnov s Týnkou, Dejvice, Bubeneč, Libeň, Troju, Vršovice, Nusle a Pankrác, Michle a Podolí.	Obecní výbor jest v záležitostech obecních: 1. Orgánem usnesení činícím a dohlédajícím bez moci výkoné (§. 30 ob. zřiz.). 2. Funkce obecního výboru jsou: I. Činnost hospodářská: usnášení se o kmenovém jmění a statku obecním a ústavů obecních; ustanovení užívání a správy, vyřizování rozpočtů, ustanovení kontroly (§§. 31—33 ob. zřiz.). II. Činnost ve směru vnitřní organizace: a) volení představeného (§§. 33, 34—42 řádu vol. v obcích a §. 34 ob. zřiz.); b) ustanovení obecních úředníků a služebníků (§. 32 ob. zřiz.); c) propůjčování práva domovského a městanského (§§. 7, 8, 9 a 34 ob. zřiz., pak §§. 8 a 9 zák. domov. ze dne 3. prosince 1863); d) vypovídání cizinců (§§. 11 a 34 ob. zř.); e) užívání práva patronátního nebo praesentačního (§. 34 ob. zřiz.); f) ustanovení zástupců obce v právních záležitostech (§§. 34 a 101 ob. zř.); g) usnášení o změnách v mezích obecních (§§. 4 a 34 ob. zř.); h) ustanovení důvěrníkův z členů obecních jakožto smírčích (§. 34 ob. zř.); III. Činnost výboru obecního v oboru policie místní: aa) vydávání nařízení v mezích zákona, bb) poskytnouti prostředků na správu policejní, cc) povinnost k nahrazení škod z opominutí policejních

samosprávy: c) obecní.

Okresní výbor	Okresní zastupitelstvo	Zemský výbor a sněm
Moc dohlédací		
I. Jest II. stolicí odvolací ve všech případech samostatné působnosti obce dle §§. 28 a 39 ob. zřiz., a sice: a) propůjčení práva městanského (§. 8 ob. zřiz.); b) propůjčování čestného měšťanství (§. 9 ob. zřiz.); c) uložení pokuty do 100 zl. v příčině nepřijmutí úřadů (§. 20 ob. zřiz.); d) vyměření odměny obecnímu představenému, náhrad členům ob. výboru (§. 25 ob. zřiz.); e) snesení v oboru samostatné působnosti dle obmezení v §. 28 ad 1—12, tedy týkající se správy jmění a policie vůbec; f) snesení v příčině obecního hospodářství dle §. 31 ad 1—6; g) dle §. 34 ad 2, 3, 4 a 6 propůjčování práva domovského a městanského, užívání práva praesentačního, ustanovení smírčích důvěrníků (týkající se §. 34 ad 1 volení představeného příslušejí věci volební vůbec polit. úřadům; ad 2 pokud jde o sporné právo domovské, též polit. úřadům, ad 5 o změnách v mezích obce přísluší okres. zastupitelstvu); h) ustanovení obecních úředníků a služebníků (§. 32 ob. zřiz.); i) vydávání místních policejních nařízení a ustanovení pokut do 10 zl. (§. 35 ob. zř.); k) povolování peněz na obecní potřeby (§. 55 ob. zř.); l) zaopatřování chudých (§. 38 ob. zř.); m) dohlédání ku správě obecní (§. 41 ob. zř.); n) zřizování pomocníků na práce policie místní (§. 54 ob. zřiz.);	Jest dle §. 96 ob. zřiz. orgánem dohlédacím nad kmenovým jměním a proto zůstavena mu: I. Moc schvalovací: a) v příčině spojení obcí a při změnách obce dle §. 2 a 4 ob. zřiz.; b) rozvržení přírážek na jednotlivé druhy daní dle rozličných procent dle §. 84 ob. zřiz.; c) ukládání obecních přírážek a služeb nad míru zákonem položenou §§. 87 a 88 ob. zřiz.; d) spojení obcí k společné správě dle §§. 93 a 95 ob. zřiz.; e) hospod. opatření obce dle §. 97 ob. zřiz.; f) podává dobrá zdání o každém usnesení obce, k němuž třeba schválení sněmu dle §. 98 viz §§. 68 a 85 ob. zřiz.; g) podává dobrá zdání v příčině škod dle §. 37 ob. zřiz.; h) oprávněno jest žádati, aby mu výbor obecní podával dobrá zdání (§. 39 ob. zřiz.) a aby obecní výbor svolán byl (§. 42 ob. zřiz.). II. Moc rozhodovací jako stolice II.: aa) dle §. 83 obecního zřízení týkající se uhrazení výloh ve spojených obcích; bb) dle §. 76 obecního zřízení výloh zvláštních, ježto se týkají jediné prospěchu té neb oné třídy členů obecních neb jen některých držitelů (§. 78 ob. zřiz.);	I. Sněm: a) rozhoduje o rozloučení obcí dle §. 3 ob. zř., event. zemský výbor dle zákona 26. listopadu 1874 č. 87 z. z.; b) rozhoduje o nutném spojení obcí dle §. 94 ob. zřiz. (zákon 26. listop. 1874 č. 87 z. z.); c) schvaluje aa) jedná-li se o rozdělení kmenového jmění a statku mezi členy obce dle §. 68 ob. zřiz.; bb) jedná-li se o hospodářské podniky, k nimž zapotřebí hlasování celé obce dle §. 85 ob. zřiz., t. j. tří třetin voličů, kteří zastupují tři čtvrtiny přímých daní. II. Zemský výbor: jest III. stolicí odvolací ve všech případech přiokresním výboru zde v rubrice 4 uvedených, viz §. 77 zák. o okr. zastupit. 25. července 1864 č. 27 z. z. a zák. zem. dne 25. října 1868 č. 36 z. z.

Představenstvo obce		Obecní výbor
a) Představený	b) Radové	
Moc výkonná		Moc usnášející
t. j. více méně spolučiniti v záležitostech správy aa) politické: vyhlášení zákonů, popisování obyvatelstva, uzavírání sňatků, zemědělství, živnostnictví, vymáhání veřejných poplatků, záležitosti poštovní, volební, vojenské; odvod mužstva, evidence, ubytování vojska, opatření koňstva, záležitosti berní a důchodkové. bb) soudní trestní: vyzvídání skutků trestných, ohledání mrtvol, zřizování poroty; soudní civilní: záležitosti pozůstalostní a opatrovnícké; dodávání a obesílání, zřizování knih pozemkových; m) konání práva trestního pro obor policie místní (§§. 62 a 65 obec. zřiz.); n) odpovědnost z úředního jednání obci a vládě (§. 66 ob. zřiz.); o) hlasuje při volbách, při jmenování úředníků a služebníků a při propůjčování míst; v jiných případech hlasuje jen tehdy, když jsou hlasové stejně rozdělení a rozhoduje hlasem svým (§. 48 ob. zřiz.).		opatření a v případech veřejného násilí a sročení (§§. 28, 35, 36 a 37 ob. zř.), dd) zřizovati pomocné orgány k službě místní policie ze středu oprávněných voličů (§. 54 obec. zřiz.). IV. Péče o zaopatřování chudých (§. 38 ob. zřiz. a zák. dom. 3. prosince 1868 č. 105 ř. z. a zák. zems. 3. prosince 1868 č. 59 z. z.); V. Povinnost podáváti dobrá zdání (§. 39 ob. zřiz.) a sejítí se, když žádá okresní úřad politický aneb zastupitelstvo neb výbor okresní (§. 42 ob. zřiz.). VI. Výbor obecní jest I. stolice odvolací ve všech případech samostatné působnosti obce (§§. 28, 40, 66 a 114 ob. zřiz.). VII. Právo dohlédací nad obecním představenstvem (§. 41 ob. zřiz.). Celá obec, t. j. voličové usnášejí se v případech v §. 85 obec. zřiz. uvedených.

Okresní výbor	Okresní zastupitelstvo	Zemský výbor a sněm
Moc dohlédací		
o) odvolá-li se někdo, že byly přírážky vyšší, než zákon připouští, aneb že by nesprávně byly rozvrženy (§. 99 alin. 2 ob. zřiz.). II. Oprávněn jest (takž i zastupitelstvo okresní) žádati, aby svolán byl obecní výbor (§. 42 ob. zřiz.). III. Mimo to jest mocí disciplinární nad členy představenstva obecního a ukládá pokuty do 20 zl. dle §. 100 ob. zřiz. IV. Moc smírčí a kuratorní v případech podjatosti obec. výboru dle §. 101 ob. zřiz.		
III. jako stolice III. týkajíc se stížností dle §. 114 ob. zřiz. v záležitostech obcí zvláštní jmění a správu majetech.		
Moc dohlédací příslušná orgánům zeměpanským: a) v oboru samostatné působnosti obcí, b) v oboru přenesené působnosti obcí.		
Politické úřadové:		
ad a) 1. Svolují k spojení více obcí v jednu §. 2; 2. svolují k rozloučení spojených obcí §. 3; 3. pronášejí se o změnách v mezích některé obce §. 4; 4. rozhodují v záležitostech volného se zdržování v obcích (§. 11 obec. zřiz.); 5. rozhodují v příčině nahrazení škod z opominutí policejních opatření a škod sročením způsobených (§. 37 ob. zřiz.); 6. svolují k uložení vyšších přírážek obecních §. 87; 7. svolují k zavedení nových platů a dávek §. 89; 8. schvalují úmluvy mezi obcemi v příčině společné správy učiněné §. 93; 9. sesazují členy obecního představenstva s úřadu §. 100; 10. rozhodují dle §. 103 ob. zřiz., podá-li někdo stížnost na opatření a zařízení představenstva obecního v záležitostech §§. 28 a 35 ob. zřiz. naznačených; 11. přihlížejí dle §. 102 ob. zřiz. k obcím (t. j. obecn. výborům), aby z mezí působnosti své nevystupovaly a nečinily ničeho, co by bylo proti zákonům; užívá se moci stavovací.		
ad b) Prostředky moci dohlédací v ohledu přenesené působnosti dle §§. 29 a 61 ob. zřiz. jsou: 1. politické úřadové oprávnění jsou od výborů obecních požadovati dobrá zdání (§. 39 ob. zřiz.); 2. takž i žádati, aby výbor obecní svolán byl (§. 42 ob. zřiz.); 3. opomine-li výbor obecní vybývati, co zvláštními zákony na obec vloženo, a plniti povinnosti na obec náležející, zjedná se pomoc na náklad a škodu obce (§. 104 obec. zřiz.); 4. uloží se obecním představeným pro porušení povinností v záležitostech přenesené působnosti pokuty do 20 zl., aneb případně zřídí se na náklad a nebezpečí obce jiný orgán (§. 105 ob. zřiz.); 5. místodržitelství rozpustí zastupitelstvo obecní a učiní opatření v příčině zřízení zatímní správy (dle §. 106 ob. zřiz.).		

Kapitola druhá.

I. Řízení správní všeobecně a předpisy, na nichž zakládá se řízení správní.

Řízení správní všeobecně.

V dobách těch, než v Rakousku došlo na zřízení správního soudu (r. 1875—1876), rozšířeno bylo mínění, že od správních úřadů přísné spravedlnosti očekávati nelze, alebrž že tuto jediné ovládá chuť či nechť, zkrátka libovůle všeliká.

Avšak i nyní po zřízení správního soudu slychati jest podobné projevy, což má příčinu svou v tom, že mnoho zdá se býti právě těch záležitostí, které z kompetence správního soudu dle §. 3 ad e) zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. ex 1876 vyloučeny a správním úřadům k volnému uvažování vyhrazeny jsou.

Poznamenáváme, že podobné mínění nepříznivé o správní činnosti a o správních nálezech nemá příčin svých jen v nedostatecích předpisů o správním řízení vůbec, alebrž spolu ve zvláštních poměrech rakouských těch, že vládní moc od dob nepamětných a dle tradic a systémů zděděných druhdy vedla války s národy svými, a ve válce, kterak známo, každý prostředek, jenž vede k cíli, dobrý jest.

Tím však octnulo se správní řízení v osklivosti tak veliké, že o dobrých aneb o lepších jeho stránkách věcně ani jednáno nebývalo, neboť každému se zhnusila „libovůle“ přečasto provozovaná, ba hnusila se libovůle i těm některým výkonným orgánům samým, když hnány bývaly do různých podniků, jako na př. slavná národní půjčka z r. 1854, dělání ústavnosti únorové po r. 1861 a teprve prosincové r. 1867 a t. p.

My však nechávajíc všechny politické tendence, ježto v oboru veřejné správy bylo by možno stopovati, stranou, hodláme o předmětu svém jen věcně pojednávat a doufáme tím k lepšímu ocenění veřejné správy přispěti.

Ačkoliv zevnější činnost úředníka správního jest totožná s činností úředníka soudního, neboť oba musí v daných případech jednati dle jsoucích zákonů, čili zákonů těchto užívati, přece jen liší se ona činnost obou od sebe a má při každém z nich jinou do sebe povahu.

Užívání zákona (applikace) méně závisí přímo na doslovném znění zákona než na výkladu, který slovům dáván jest. Soud-

nictví dle zvláštní své povahy a úlohy vyhledává v každém zákoně pouze věcný vnitřní obsah a musí se tudíž jakémukoli uvažování a odůvodňování vyhýbati, jimiž by předpisy zákonodárcem dané byly pozměněny neb doplněny: soudce nesmí v nižádném případě osvojovati sobě autoritu zákonodárce. Nález soudcovský řídit se má pouhým právem, kterak platí, beze všeho přimísení jiných ohledů. Soudce zákony užívající řídí se ponejvíce gramatickým a logickým výkladem předpisů zákona, ovšem ve spojitosti se skutečnými poměry života obecného. *)

Zcela jinak má se ale věc v oboru veřejné správy, která ve svých nálezech a opatřeních nemůže přestati na pouhém právu beze všech jiných ohledů, alebrž musí souběžně s právním nálezem svým obhajovati veřejný prospěch a pořádek veřejný. Správa nerozhoduje pouze spory třetích osob, alebrž v každé věci potud jest sama účastněna, pokud z příčin veřejných některého opatření jest třeba. Rozdíl mezi správou a mezi soudnictvím záleží v tom, že správa zároveň něco činiti, něco opatřiti musí, kdežto soud obmezen jest jediné na to, aby vyřkl, co po právu platí. Spravedlnost líčena a i právem nazvána jest slepou, avšak správa — ta musí s otevřeným zrakem úřadovati, nejen rozhodovati, alebrž jednati, musí do zápletek věcných pevnou a vědomou rukou zasahovati a tím pořádek

*) Srov. §. 437 ř. soud. ze dne 1. května 1781 č. 13 sb. z. s. (vydaného od knihkupce Řivnáče v Praze r. 1848): „Soudové mají řídit a výroky činiti podle pravého a obecného rozumu slov tohoto zákona, a pod žádnou, jaká by se koliv vymyslíti mohla, záminkou nějakého rozdílu mezi slovem a smyslem zákona, nějaké od přisnosti práva rozdílné slušnosti, aneb nějaké jiné zvyklosti a t. p. od zřetelného předpisu tohoto soudního řádu se uchylovati; jen tehdaž, kdyby mu přišla taková případnost, kterážby sice v tomto soudním řádu rozhodnuta nebyla, ale k jiné případnosti, v něm rozhodnuté, úplně se podobala, jest soudeci dovoleno takovou nevyslovenou případnost rozhodnouti podle toho předpisu, kterýž pro vyslovenou případnost ustanoven jest; pakli by se ale podstatná pochybnost udála o smyslu zákona, bude míti taková dvoru oznámena a rozhodnutí toho zjednáno býti. Kdyby však soudce proti tomuto řádu rozepře protahoval aneb strany jinak stěžoval, měl by ručiti za všecku škodu.“

Dvorní dekret ze dne 31. ledna 1827 řízený k českému appellačnímu soudu: „Der Richter habe die Entscheidung eines Rechtsstrittes nur auf die von den streitenden Theilen beigebrachten Beweismittel und wechselseitigen Einverständnisse, dann auf die Grundsätze des positiven Rechtes zu gründen, niemals aber sich auf seine Privatwissenschaft und auf Billigkeitsrücksichten zu berufen.“

i prospěch sjednati. Ovšem jest této správní činnosti dán směr rovněž zákony, avšak způsob užívání těchto zákonů jest volnější a musí volnější býti, poněvadž zákonodárci nemožno jest všecky proměnlivé poměry a zápletky skutečného života předvídati a úpředkem uspořádati.

Soudce má toliko s jednotlivci co činiti, aniž by veřejná moc státu tím byla dotčena. Soudci lhostejny jsou osoby a věci; soudci lhostejno jest a býti musí, zdali někdo v následku výroku jeho ztratí jmění své a stane se žebrákem, aneb zdali vlastník věci rozumně a prospěšně s ní nakládá. Správa však musí přihlížeti k zachování a rozmnožení blahobytu, musí užívání věci řídit tak, aby to bylo pokud možno ku prospěchu.

Soudce měří činy jednotlivců, soukromníků dle předpisů zákona; správa veřejná ale v základě zákonů sama činnost rozvinuje a zákonů užívati musí v poměru k potřebám životním.

Třeba bychom v Rakousku neměli celistvého řádu k řízení sporných záležitostí správních, jako jest na příklad v sousedním Prusku, přece nemusíme zabíhati v krajnost tu oblíbenou, jako by řízení správní jen pouhé libovůli dotýčných orgánů zůstaveno bylo. Největší vada spočívá v rozptýlenosti předpisů správního řízení, která znesnadňuje přehled. Kdežto právo, jehož užívá soudce, zákonodárstvím i vědou propracované a kodifikované jest, musí správní úředník velmi často zákony a různé předpisy od věků historicky pořádati a právo dotud možné a platné z toho teprve odvozovati a konstruovati. Soudce pracuje s materiálem hotovým; správní úředník musí namnoze materiál shledávati, upravovati a různým případům přizpůsobovati sám. Nehodláme zde zabíhati v otázku, pokud více méně možno jest jakési kodifikování zákonů politických — avšak byť i nebylo, přece možno jest nějaký poněkud kloudnější pořádek opatřiti, zejména pokud týče se správního řízení samého, s kterým se zabývati chceme.

Předpisy, na nichž zakládá se řízení správní.

Předpisy k řízení správnímu se vztahující nalézají se:

a) v zákonech všeobecných a zejména v instrukcích dotýčných orgánů;

b) v rozličných zákonech speciálních, na př. v stavebním řádu, v živnostenském řádu, v zákoně o právu vodním atd., a konečně

c) platí obecně uznaná úřední zvyklost.

Starší materiál správního řízení nalézáme v instrukcích krajského a guberniálního úřadování (viz Kostecky: System der polit. Gesetze Böhmens a Roth's Gesetzsammlung), k nimž na příslušných místech ukazovati budeme.

Předpisy rokem 1849 počínající, jimiž nastalo přetvořování starého Rakouska a k nimž především hleděti jest, připomínáme tyto:

1. Organisační předpisy o zřízení úřadů správních v korunní zemi české: Vyhlášení správce zemského ze dne 1. září 1849, z. vl. věst. č. 154 str. 198, jež obsahuje nejpomínanější přednesení ministra vnitřních záležitostí o zásadách správní organizace.

2. Vyhláška c. k. místodržitele ze dne 19. května 1850 č. 103, str. 192 z. vl. věst., obsahující instrukci pro politické úřady.

3. Organisační předpisy, ustanovené Nejvyš. rozhod. ze dne 14. září 1852, vydané pro Čechy nařízením od ministrů záležitostí vnitřních, práv a financí ze dne 19. ledna 1853 č. 13, str. 15 z. vl. věst. odd. I.

4. Nařízení vydané od ministerií záležitostí vnitřních a práv dne 17. března 1855 z. vl. věst. č. 51, str. 116 (ř. z. č. 52, str. 337), jímžto se vyhlašuje instrukce úřední, daná pouze úřadům politickým spojeným a okresním, která, pokud pozdějšími zákony nebyla změněna, dotud platí i pro politické úřady dle

5. organizace ze dne 19. května 1868 ř. z. č. 44, jakož i pro úřady samosprávné v těch případech, když pojednávají o předmětech z oboru veřejné správy jim přikázaných.

Instrukce tato obsahuje předpisy v příčině kompetence úředních funkcionářů, stručnosti řízení, obeslání stran, informace jednajícího úředníka, legitimize stran, způsobu vyjednávání, potřebnosti protokolu, narovnání mezi stranami, v příčině předsebrání komissí, rozhodování a rekursů, a konečně v příčině výkonu čili exekuce.

Za účelem, aby urychlilo se úřední jednání a zmenšila se agenda vůbec, vydáno bylo k §§. 94 a 113 instrukce nařízení ministerské ze dne 19. prosince 1858 č. 11439 o tom, v kterých případech věc ihned na čisto, bez podržení konceptu, vyříditi lze.

K těmto předpisům jednacím, ježto později ve zvláštním zparagrafovaném pořádku do podrobně proběheme, připojuje se

6. exekuční řád daný císařským nařízením ze dne 20. dubna 1854 z. vl. věst. č. 96 (ř. z. 96), jímžto se vydává předpis, jak mají úřadové političtí a policejní vykonávati nařízení od nich vydaná.

V tento náš oddíl spadá pouze část týkající se vymáhání poplatků peněžitých vůbec a konání naturálního; druhá část, týkající se pořádku policejního, spadá v obor trestního práva, o čemž jsme pojednali ve spisu „Trestní právo policejní“ v Praze r. 1882, nákladem J. Otty, za kterou příčinou zde tento celý obor vypouštíme.

7. Nejúplnější návod úředního řízení obsahuje instrukce minist. vnitra a práv ze dne 31. října 1857 č. 217 z. vl. věstn. v příčině vykupování a pořádání břemen na pozemnostech. Zde, poněvadž jednalo se zároveň o předměty soukromoprávné, jež z příčin veřejných musily býti pořádány, nastala nutnost jednání přesněji ustanoviti, než jak vykazuje instrukce úřední všeobecná ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst. Spatřujeme zde zásady vyhledávání věci z povinnosti úřadu, legitimace, slyšení stran, svědků a znalců atd., jakož vůbec onou instrukcí v příčině pořádání břemen na pozemnostech podán jest dobrý příklad, kterak nebylo by žádnou zvláštní obtíž utvořiti i pro záležitosti politické jednacím řád jednotný. Na příslušných místech vrátíme se k podrobnostem dotčené instrukce.

8. Nařízení vydané od minist. vnitra ze dne 27. října 1859 č. 196 zem. vl. věst. (ř. z. č. 195 a 196, str. 556) v příčině zrychlení jednání u politických úřadů.

Obmezuje právo odvolací v následujících případech na c. k. místodržitelství jako poslední instanci, tedy nepřipouští se odvolání k ministerstvu:

a) Když bylo někomu politické povolení k manželství uděleno neb odepřeno. (Odpadá, poněvadž opovědní lístky k sňatkům v Čechách pominuly zemským zákonem ze dne 1. prosince 1868 č. 51 z. z., str. 107.)

b) Když byl učiněn nález v rozepři mezi obcemi téhož okršku správního v příčině příslušnosti domovské některé osoby a v příčině zaopatření s příslušností tou spojeného. (Přešlo do zákona domovského ze dne 3. prosince 1863 č. 105 ř. z. §. 41.)

c) Když jde o nějaké nařízení neb rozhodnutí týkající se policie místní (poměr, který upraven obecním zřízením z r. 1864, jak jsme svrchu již vyložili), a má se v každém podobném rozhodnutí výslovně připomenouti, že další odvolání nemá místa.

K podání rekursu z rozhodnutí politických úřadů zemských, není-li zvláštními předpisy kratší lhůta ustanovena, vyměřuje se

nepřestupná lhůta šedesátidenní, jedině ode dne dodání počítajíc, a nařizuje se zároveň, že se má spis odvolací přímo k politickému úřadu zemskému, jehož nálezu ten spis odporuje, podati a od toho řízení k ministerium předložiti, aby rozhodlo. V rozhodnutí úřadu zemského má se výslovně pojmenovati lhůta odvolací, tak i instance, ku které odvolání jíti může.

Tato lhůta odvolací šedesátidenní z nálezu politického úřadu zemského k ministerium změněna jest

d) nařízením ministeria ze dne 22. července 1869 č. 116 ř. z. na čtyry neděle, pokud nějakým zvláštním zákonem není jiné lhůty položeno. (Platí následovně odvolací lhůta proti I. instanci čtrnáctidenní; proti II. instanci čtyřnedělní, vyjma zvláštní případy.)

e) Dále nařízení ministeria ze dne 30. srpna 1868 č. 124 ř. z., že úřady politické první i druhé instance mohou rozhodnutí svá následkem stížnosti změnit, nebylo-li druhým osobám žádného práva přiřknuto; pakli ale změny neučiní, musí stížnost do osmi dnů vyšším místům předložena býti.

9. Nařízení ministeria osvěty a vyučování ze dne 14. května 1876 č. 8040 (zem. škol. věst. 1876 č. 26, str. 88), kterak v příčině zřízení správního soudu má se předsejti v sporných záležitostech.

Toto nařízení obsahuje předpisy o příslušnosti, o legitimaci, o jednání samém, výslechu svědků, o nálezech, o obnovení jednání a o doručení nálezů.

Poněvadž tyto předpisy mohou obdobně se užívati v řízení správním vůbec, to jest i v záležitostech mimo odbor správy duchovenské školské, zmíníme se o nich později na příslušných místech.

10. Zákon daný dne 19. března 1876 č. 28 ř. z., jímžto se vyměřují lhůty, v nichž se může zjednati platnost prostředkům právním proti rozhodnutím a nařízením orgánů správy finanční.

Předpisy tyto, pro správu finanční zvlášť vydané, nemají nižádné platnosti v záležitostech správních, kterak rozhodl správní soud plenárním snesením č. 3 ze dne 29. října 1883 č. 2097, Judiktb. 1191.

11. Konečně sluší zde uvésti nové instituce, ježto nastaly ústavním životem, a sice

a) oprávněnost, v základě článku 15 stát. základního zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z., proti nálezům správních úřadů řádným pořadem práva pomoci hledati. (Čl. 15:

„Kdykoli úřadu správnímu dle zákonů nynějších nebo těch, které příště budou vydány, přísluší rozhodování v příčině odporujících sobě nároků osob soukromých, může ten, kdož by tímto rozhodnutím ve svých právech soukromých vzal škodu, proti straně druhé řádným pořadem práva pomoci hledati. Měl-li by se mimo to někdo rozhodnutím nebo nějakým nařízením úřadu správního ve svých právech za zkrácena, má toho vůli domáhati se práva svého před soudem správním ve veřejném a ústním řízení proti zástupci úřadu správního. V kterých případech bude soud správní rozhodovati, jak bude složen a jak řízení před ním půjde před se, ustanoví se zvláštním zákonem.“)

b) Oprávněnost obou sněmoven říšské rady, správní výkony vládní zkoušeti, v čem zahrnuje se právo na vládní výkony u říšské rady si stěžovati. Viz o tom stát. základní zákon ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. o zastupitelstvu říšském §. 21: „Každá sněmovna rady říšské má právo, ministry ve všem, čeho obor působnosti její vyhledává, interpelovati, správní výkony vládní zkoušeti, v příčině petic došlých zprávy na vládu žádati, komisse jmenovati, jimž ministeria jsou povinna náležitou informaci vydávati, a mínění své ve způsobě adres nebo resolucí pronášeti.“

c) Správní soudnictví, ježto zavedeno bylo:

aa) Zřízením soudu říšského dle stát. zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z., pak dle doplňujícího zákona ze dne 18. dubna 1869 č. 44 ř. z., jímž upravuje se řízení, a minist. nařízení ze dne 26. října 1869 č. 169 ř. z. (překlady č. 157 str. 480), jenž obsahuje jednacím řád; kompetence táhne se k sporům o příslušnost mezi úřady, k požadavkům jednotlivých království a zemí mezi sebou a k porušení práv politických.

bb) Zřízením správního soudu u provedení druhého odstavce čl. 15 stát. zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. o moci soudcovské, v základě zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. ex 1876, a ze dne 22. října 1875 č. 37 ř. z. ex 1876, pak nařízení minist. ze dne 5. srpna 1876 č. 94 ř. z., jímž vydán byl jednacím řád — kterýžto správní soud stojí mimo organismus správy a povolán jest nálezy správních úřadů kontrolovati s hlediskem zákonitosti.

Jako dosavadní zkušenost tomu nasvědčuje, že právní prostředky, které napřed pod písmenkami a) a b) jako „oprávněnosti“ uvádíme a k nimž ostatně později ještě na některých místech se

vrátíme, v životě praktickém jsou záhadné a neúčinné, rovněž tatáž zkušenost nám ukazuje, že správní soudnictví jest živlem velmi důležitým a že nezůstalo bez účinků na správní řízení v tom směru, že nyní přece poměrně více dbá se přesnosti a zákonitosti v řízení samém, než bývalo v dobách, když rozhodování konečně pouze zůstaveno bylo proměnlivým intencím ministerských instancí, takž i neméně ve směru, že bedlivějším zkoumáním legálnosti vytvořily se v řízení správním přesnější názory a zásady.

Jest tedy nutno o správním soudnictví zmíniti se zevrubněji co do organisace, co do kompetence a co do řízení, i učiníme tak v dvojím oddílu:

- I. o soudu říšském,
- II. o soudu správním.

2. Soudnictví správní.

I. Soud říšský.

Soud říšský co do složení, kompetence a řízení jeví se dle stát. zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z. takto:

a) Složení a sídlo.

Soud říšský má sídlo své ve Vídni a skládá se z presidenta a jeho náměstka, které císař na čas života pojmenuje, a ze dvanácti členů a čtyř náhradníkův, kteréž císař k návrhu říšské rady, též na čas života, pojmenuje, a to šest členů a dva náhradníky z osob od sněmovny poslanecké navržených, a šest členů a dva náhradníky z osob navržených od sněmovny panské, kterýžto návrh učiní se tím způsobem, že pro každé místo, ježto se obsaditi má, pojmenují se tři mužové u věci sběhlí (čl. 5 téhož zák.).

b) Kompetence (článek 1) jest dvojí:

1. v příčině sporů o příslušnost mezi úřady soudními a správními (článek 2), a
2. v příčině sporných věcí veřejného práva (článek 3 ad a a b).

Pokud se týče sporů kompetenčních, rozhoduje soud říšský s konečnou platností:

a) Když vzejde spor o kompetenci mezi úřady soudními a správními v příčině toho, má-li se některá věc vyřídit po-

řadem práva aneb způsobem správním a to v případech zákonem ustanovených. (V tom částečně nastala změna zákonem ze dne 22. října 1875 č. 37 ř. z. z r. 1876, jímž upraven jest poměr, nastanou-li spory kompetenční mezi správním soudem a mezi soudem říšským. V prvním případě rozhoduje soud říšský, v druhém ale senát od obou soudů po čtyřech členech složený.)

β) Když vzejde spor o kompetenci mezi některým zastupitelstvem zemským a nejvyššími úřady vládními, kdež každá strana vyhledává práva, v některé administrativní záležitosti buď opatření činiti nebo rozhodovati.

γ) Když vzejde spor o kompetenci mezi autonomními orgány zemskými rozličných zemí u věcech od nich obstarávaných a spravovaných.

Pokud se týče sporů kompetenčních:

ad α) mezi úřady soudními a správními,

ad β) mezi některým zemským zastupitelstvem a nejvyššími úřady vládními,

budíž si povšimnuto okolnosti, že při velkém počtu různých úřadů soudních, správních a samosprávných srážky kompetenční téměř jsou nezbytné.

Srážky kompetenční jsou povahy buď pozitivní neb negativní, totiž buď oba úřady osvědčují svou příslušnost, aneb oba jí odpírají.

Srážky kompetenční mezi jednotlivými úřady správními při-náleží nadřízenému úřadu vyššímu; srážky kompetenční, ježto by nastaly mezi jednotlivými ministry, musily by se urovnati Nejvyšším rozhodnutím Císaře; avšak srážky kompetenční takové, kde pro obě sporné strany není společné vyšší stolicе, tam nastupuje říšský soud a to právě jest v případech ad α) a β), a má svou příčinu nejbližší v státním základním zákoně ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. článek 6, totiž v nezávislosti moci soudní, a pak v samostatnosti jednak organismu správních úřadů zeměpanských, jednak organismu úřadů samosprávných.

Pokud se týče sporů kompetenčních ad γ) mezi orgány zemskými jednotlivých zemí, dokládá Hye, Sbíрка nálezů říšského soudu díl VI., že podobného případu dosud nebylo, tím častěji však přiházejí se spory mezi soudy a úřady správními, a mezi zeměpanskými úřady správními a mezi úřady samosprávnými. (Ostatně srovnej předmluvy Hye ku Sbírcе nálezů říšského soudu.)

Pokud se týče sporných věcí veřejného práva*) a pokud vyhledávání taková nemohou se vyřídití řádným pořadem práva (článek 3 a), rozhoduje soud říšský s konečnou platností

*) Poněvadž říšský soud zřízen jest k rozhodování sporů o kompetenci a v příčině sporných věcí „veřejného práva“ (§. 1), musíme se zmíniti o rozdílech, které mezi právem veřejným a právem soukromým se činí, a které jsou předmětem takých sporů. Věc tuto líčí prof. dr. Pražák, „Spory o příslušnosti mezi soudy a úřady správními“ díl I., v Praze 1883 str. 85 a t. d. Praveno zde, že v Rakousku zůstal obmezen vliv soudů na konání spravedlnosti v oboru práva soukromého a na částečné vykonávání pravomocnosti trestní. Princip omezení působnosti správy a soudu nebyl nižádným zákonem přesně i zřetelně ustanoven; naopak předpokládají zákony, ježto poměry příslušnosti v speciálních zákonech upravují, obmezení působnosti soudu na obor práva soukromého jakožto věc, která plyne z přirozené povahy věci, jakož i z okolnosti, že úřadům správním přísluší bez odporu moc, by samy též provedly usnesení svá.

K tomu cituje se Fischer, že „soudové mají se zdržovati výroku o předmětu, jenž nenáleží v obor práva soukromého, i tenkrát, kdež není výslovného zákona, kterým se rozhodnutí věci přikazuje úřadům správním“.

Dále cituje se Rönne, Staatsrecht des deutschen Reiches II. str. 25 a 26, že i při zavedení nové organizace soudů v Německu nedošlo k pozitivnímu ustanovení, které spory náležejí před soud. Zákon o organizaci soudů obmezil se na to, stanoviti, že před řádné soudy náležejí všechny rozepře občanské i všechny záležitosti trestní, v příčině kterých není odvodněna příslušnost úřadů neb soudů správních a které nejsou říšským zákonem přikázány soudům zvláštním. V důvodech návrhu bylo k tomu poukázáno, že nelze pojem „rozepří občanských“ (bürgerliche Rechtsstreitigkeiten) nikterak definovati, pročez nezbyvalo než pojem tento jakožto pozitivním právem ustálený novému zákonu za základ položiti. (Poznamenáváme, že tímž způsobem, kterak zde příslušnost soudní definuje se negativně, taktéž prof. dr. Ulbrich „Grundzüge des österr. Verwaltungsrechtes“, Prag 1884 str. 1, se vyslovil o státní správě, kterou prý jen negativně definovati lze, jako soubor záležitostí, ježto nejsou výkony ani moci zákonodárné ani moci soudní. Že věc poznání kompetence podobnými definicemi: soudní jest to, co není správní, a správní jest to, co není soudní — mnoho nezíská, pomalu bychom věřili.)

Dále dr. Pražák cituje Schaffle (str. 597, 598), jenž popírá vůbec možnost, nalézti formuli, dle kteréž by meze působnosti soudův a správy s dostatek mohly býti určeny, poněvadž vytčení těchto mezi dle zásad organické konkurence jediné v té způsobě diti se může, by každému orgánu přikázány byly ony funkce, které obstarávají dle svého cviku, svých forem a schopností zvlášť jest způsobilým. Regelsberger-ovi nevdá dosavadní pochybnosti a chce, aby pokoušeno bylo se o to, vůbec vytknouti principiální protivu agendy soudcovské a agendy správní. Stahl (str. 617) přimlouvá se za to, by vytčení mezi, o kteréž zde jde, nedělo se pouze dle důslednosti kteréhosi principu, nýbrž dle účelu a úspěchu, kterého lze očekávati. Zároveň však opírá se, aby záležitosti, které principiálně náležejí před soud, přikázány

αα) v příčině toho, čeho to neb ono království, neb ta neb ona země v radě říšské zastoupená na veškerých královstvích a zemích vyhledává, a naopak

též v příčině toho, čeho některé z těchto království nebo některá z těchto zemí vyhledává na jiném království neb na jiné zemi;

konečně toho, čeho obce, korporace neb některé osoby vyhledávají na některém z jmenovaných království neb na některé z jmenovaných zemí aneb na veškerých královstvích a zemích.

Zde tedy soud říšský jeví se býti soudem správním pro takové sporné věci, ježto „nemohou se vyřídití pořadem práva soukromého“

byly z důvodu prospěšnosti úřadům správním; pouze naopak připouští, by záležitosti, náležející vlastně před úřady správní, vyřizovány byly soudy za tím účelem, aby podána byla dokonalejší garancie, že zákona bude šetřeno.

Dr. Pražák sám praví zase: „Jak známo, dělí se veškeré právo (v objektivním slova smyslu) na právo veřejné a právo soukromé. Rozdíl obou definovali již Římané v ten smysl, že právo veřejné jest ono právo, kteréž hledí k státu a jeho poměrům, kdežto právo soukromé hledí k prospěchu jednotlivců. L. 4. J. de just. et jure (1., 1): Publicum jus est, quod ad statum rei Romanae spectat. Privatum, quod ad singulorum utilitatem pertinet. (V staročeském překladu takto: „Obecné právo jest, kteréž k stavu obecnému lidu římskému zřenie má; odzvláštnie právo jest, jenž k jedné osobě toliko užitku neb prospěchu přináleží.“) Oproti této definici římského práva není pokrokem vyměření našeho zákonníka občanského (§. 1), dle kteréhož právo občanské jest souhrn zákonů, jimiž se vyměřují soukromá práva a povinnosti občanů státních jedněch k druhým. Nezdá se nám sice přistoupiti k tvrzení, že právo soukromé nelze definovati jinak než negativně jakožto právo, kteréž není právem veřejným; přes to však nelze zneužnati, že nesnadno najíti formulí, kterou by pojem práva soukromého proti onomu právu veřejného byl naznačen s přesností žádoucí.“

Další rozbor, ježž pro obmezenost místa a také z příčiny, že podobné věci leží mimo účel našeho k praktické potřebě směřujícího spisu, musíme opominouti a uvádíme jen zakončení: „Ony poměry životní, které posuzovati jest dle zásad práva soukromého (v objektivním slova smyslu), náležejí, vzejdou-li o nich rozepře, před soud. S druhé strany pak jest tvrditi, že náleží před úřad správní konkrétní uspořádání všech poměrů, které posuzovati jest dle zásad práva veřejného. Zastáváme tudíž náhled, že pro otázku kompetence soudu s jedné a úřadů správních s druhé strany, rozhodným jest obor práva v objektivním slova smyslu, kterým ovládán jest poměr životní, jenž předmětem jest úřední činnosti, o kterou jde. Tomu ovšem nelze rozuměti v ten smysl, jakoby snad rozhodoval o otázce kompetence pramen právní, z kterého se čerpá norma, upravující poměr, o který právě jde, nýbrž přihlížeti tu jest pouze k pravé podstatě normy samé bez ohledu na to, nalézá-li se v zákonníku občanském nebo třeba v zákoně správním.“

a ježto dle povahy své přináležejí v obor práva veřejného, na př. majetkové nároky fyzických i právnických osob k státu nebo k zemím, nároky státních úředníků ze služebního poměru, nároky zemí mezi sebou a k státu v příčině nahrazení správních nákladů, na př. hnanecých, léčebních. (Viz o tom Hye, Sbíрку nálezů říšského soudu, předmluvy a systematické rejstříky.)

ββ) Říšský soud (dle článku 3 b) rozhoduje v příčině stížností občanů státních pro porušení práv politických ústavou jim pojištěných, když věc byla vyřízena způsobem administrativním, kterážto práva dle státního základního zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. jsou tato:

1. Volné zdržování se na každém místě v státě, volné bydlení, nabývání jmění a vládnutí jim (článek 4 a 6).
2. Volné vystěhování (článek 4).
3. Volné nabývání veřejných úřadů (článek 3).
4. Svoboda osobní (článek 8).
5. Právo domácí (článek 9).
6. Svoboda víry a svědomí (článek 15).
7. Volnost mínění své pronáseti (článek 13).
8. Rovnoprávnost národní (článek 19).
9. Volnost u zřizování ústavů vyučovacích (článek 17).
10. Volnost spolčování a shromažďování (článek 12).
11. Aktivní a pasivní právo volební do zastupitelstva obecního a říšského. (Nálezy říšského soudu, Sbířka Hye.)

O tom pak, zdali v některé případnosti náleží soudu říšskému rozhodovati, rozezná jedině soud říšský, z jehož rozhodnutí nemá místa ani další odvolání, aniž lze v tom předsejítí pořadem práva.

Nalezne-li soud říšský, že některá věc přísluší před rádného soudce aneb před úřad správní, nemůže tento úřad rozhodnutí z příčiny inkompetence od sebe odmítnouti (článek 4 téhož zákona).

c) Řízení před soudem říšským upraveno jest doplňujícím zákonem ze dne 18. dubna 1869 č. 44 ř. z. (překladu č. 49 str. 157) o organizaci soudu, pak ministerským nařízením ze dne 26. října 1869 č. 169 ř. z. (překladu č. 157 str. 480), ježto obsahuje jednací řád.

Pro obmezenost místa můžeme sobě jen těch hlavních momentů, pokud se týče práva žalobního a přelíčení, povšimnouti.

Na vrhovati soudu říšskému, aby rozhodl spor o kompetenci mezi některým úřadem soudním nebo správním, může jedině správní úřad zemský nebo některý jiný vyšší úřad administrativní. V návrhu buď prokázáno, že úřad správní se domáhal své příslušnosti u věci nějaké, u soudu první nebo druhé instance zašlé, naproti soudu tomuto již toho času, když výrok v hlavní věci vynešený nenabyl ještě moci právní; návrh ten pak podati se může k soudu říšskému toliko v 60 dnech od toho dne, kdy u soudu v té příčině byl spis podán. (§. 12 zákona ze dne 18. dubna 1869 č. 44 ř. z.)

V případě negativního sporu o kompetenci, t. j. odepře-li soud a taktéž správní úřad příslušnost, může podati návrh soudu říšskému jedině strana tím dotčená, který návrh však opatřen býti musí podpisem advokáta. (§. 14 téhož zák.)

Vzejde-li spor o kompetenci mezi zastupitelstvem zemským a mezi některým nejvyšším úřadem vládním, může každý tento úřad podati soudu říšskému žádost, aby v příčině toho rozhodl. (§. 15 téhož zák.)

Žádá-li se, aby soud říšský rozhodl o něčem, čeho se vyhledává na některém království nebo na některé zemi radou říšskou zastoupené, nebo na veškerých zemích těchto, kteréž vyhledávání nemůže se řádným pořadem práva vyříditi, má ten, kdo žádost za takové rozhodnutí u soudu říšského podá, uvést v ní skutečné příběhy a okolnosti, na nichž se zakládá, a průvody, jimiž ji chce opodstatniti, a má k ní přiložiti doklady náležité.

Žádost stylisována buď proti výboru zemskému toho království nebo země, na níž se něčeho vyhledává; vyhledává-li se však něčeho na veškerých královstvích a zemích, stylisována buď žádost proti vládě, a podá-li ji některá osoba, opatřena buď podpisem advokáta. (§. 16 téhož zákona.)

Jde-li o rozhodnutí v příčině stížnosti některého občana státního pro porušení práv politických, musí býti podána žádost advokátem podepsaná nejdéle ve čtrnácti dnech od dodání nálezu administrativního poslední instance. (§. 17 téhož zák.)

Lhůt v §§. 12 a 17 vyměřených nelze prodlužovati. Obmešká-li kdo tyto lhůty, nemůže žádati za navrácení v předešlý způsob. (§. 18 téhož zák.)

Obnovené řízení připouští se toliko tenkrát, pakli udály se novoty takové, jimižto věcný a zákonný stav byl změněn. (Viz nálezu říšského soudu ze dne 22. října 1873, Sbirka Hye č. 102.)

Přelíčení před soudem říšským jest ústní a veřejné. Z příčin mravopočestnosti a obecného pořádku může se soud usnésti, aby přelíčení nebylo veřejné.

Zastupování. Účastníci mají toho vůli, v ústním přelíčení buď sami se zastupovati nebo se dáti zastupovati advokátem.

Úřadové, korporace a obce zastupují se plnomocníky ze sebe zvolenými.

Vedl-li by kdo stížnost dle §. 17 a nepřišel-li by on aneb jeho zástupce v hodinu k přelíčení ustanovenou, pokládá se za to, že od stížnosti upustil. (§. 23 téhož zák.)

V příčině vykonání nálezů jest se obrátiti k příslušnému úřadu správnímu neb soudu, u něhož taktéž možno žádati o prozatímná opatření.

II. Soud správní.

Základní myšlenka, na nížto správní soudnictví vůbec spočívá, jest ta, že sloužití má k ochraně občanů proti nařízením, ježto od státních, veřejné prospěchy zastupujících orgánů vydávány jsou.

Správní soud, postavený mimo organismus správní, povolán jest nálezy správních úřadů kontrolovati toliko s hlediště zákonitosti. (Srov. zprávu odůvodňovací k vládní předloze, tak i zprávu výboru sněmovny poslanecké; dále nálezu správ. soudu ze dne 30. listopadu 1880 č. 2386, Budw. 936, jímž vysloveno, že správní soud není žádnou instancí správní, alebrž zvláštní, mimo organismus správní postavená instituce.)

Vylčíme instituci správního soudu v základě

1. zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876,
2. zákona ze dne 22. října 1875 č. 37 ř. z. z r. 1876,
3. nařízení veškerého ministeria ze dne 5. srpna 1876 č. 94 ř. z., jímž vyhlášen jednacím řád.
4. nařiz. minist. ze dne 5. srpna 1876 č. 95 ř. z., jímž ustanovuje se vnitřní zařízení správního soudu,
5. nařízení minist. vnitra ze dne 2. března 1877 č. 837, toliko úřadům vydané o tom, co jim činiti jest, když na ně podána byla stížnost k správnímu soudu aneb k soudu říšskému,*) a

*) Stejného obsahu nařízení vydalo: minist. zemské obrany se dne 19. května 1877 č. 3390, minist. obchodu ze dne 29. dubna 1877 č. 255 a minist. orby ze dne 30. dubna 1877 č. 421.

6. ze dne 28. října 1882 č. 151 ř. z. o disciplinárním řízení proti úředníkům soudním, a sice způsobem tím, že uvedeme

- a) složení a organismus správního soudu §§. 10, 11, 12, 13, 46, 47,
- b) kompetence §§. 2, 3, 4, 9, 48, 49 a právo žalobní §§. 5, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
- c) řízení
  - 1) všeobecná pravidla o soudní moci §§. 6, 7, 8,
  - 2) přípravné řízení písemní §§. 22, 23, 24, 25, 26, 27,
  - 3) ústní přelíčení §§. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 45,
  - 4) o nálezech §§. 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44.

a) Složení a organismus správního soudu.
(§§. 10—13, 46, 47 zák. z r. 1875 č. 36 z r. 1876.)

Správní soud skládá se z presidenta a tolika presidentů senátních a radních, kolik bude třeba.

Služba u správního soudu jest placený úřad státní a nemůže býti spojena s jiným úřadem veřejným.

Členy správního soudu pojmenuje k návrhu rady ministerské císař. Nejméně polovice těchto členů má míti kvalifikaci k úřadu soudcovskému. (§. 10.)

V příčině členů správního soudu mají vůbec platnost nařízení, vydaná v příčině úředníků soudcovských. Zvláště se k nim vztahuje to, co ustanoveno v čl. 6 zák. stát. o moci soudcovské a v zákoně ze dne 28. května 1868 č. 46 ř. z. za příčinou provedení dotčeného zákona státního vydaném. Funkce v tomto druhém případě soudu disciplinárnímu přikázané vykonávati bude, co se týče členů správního soudu, tento soud sám. Pokud dotčený zákon jinak se vztahuje k členům správního soudu, ustanoví se způsobem nařízení. (§. 11.)

U provedení tohoto §. 11, pokud týče se disciplinárního postavení členů správního soudu, vydáno jest nařízení veškerého ministerstva ze dne 28. října 1882 č. 151 ř. z.

Širší předpisy o služebném postavení členů správního soudu obsahovati budou v sobě nařízení o vnitřním zařízení správního soudu. (§§. 12 a 46 zák. z r. 1875.)

Nařízením veškerého ministerstva ze dne 5. srpna 1876 č. 95 ř. z. vydány jsou předpisy o vnitřním zařízení, a nařízením veškerého ministerstva ze dne 5. srpna 1876 č. 94 ř. z. vydán jest řád jednací, který v §. 32 obsahuje předpis, jímž zůstává se správ-

nímu soudu, by navrhl změny v tomto řádu jednacím, o kterých však správní soud má v obecném shromáždění rokovati a skrze ministerskou radu císaři ku schválení je předložiti. (Srov. §. 46 zák. z r. 1875.)

Jednací řád pak v §. 31 ustanovuje, že co se týče vnitřního řízení správního soudu, platí obdobně přepisy, jak nařízeno řádným soudům:

„Co se týče dopisování správního soudu s úřady a obcování se stranami, co se týče vykonávání policie při sezení (§. 32 zák.), též co se týče zařízení a vedení úřadů pomocných a veškerého vnitřního vyřizování prací, má dle obdoby platnost to, co v té příčině zákony nařízeno řádným soudům.“

Správní soud počne uřadovati tři měsíce od toho dne, kterého bude tento zákon říšským zákoníkem vyhlášen. (§. 47 zák. z r. 1875.)

V příčině obcování se stranami usnesl se správní soud (Plen. sneš. ze dne 19. března 1877 č. 364, Sbirka Exel č. 859) právě v základě §. 31 jedn. řádu z r. 1876, že při ústním přelíčení před správním soudem připouští se toliko jazyk německý jako jazyk soudní, a že se stranou, která by tímto jazykem jednati nechtěla, tak naloženo bude jako s osobami, které se nedostaví. (§. 34 zák. 1875.)

Poněvadž dotčené vyloučení každého jiného jazyka má do sebe povážlivé stránky, a také skutečně dne 12. listopadu 1886 před správním soudem ve při obce Lisky u Nového Strašecí, která obec jako žalovaná zastoupena byla svým starostou Prokopem, jazyka německého neznalým, třeba jest o tom promluvit.

Svrchu dotčené snesení správního soudu, jímž vylučuje se každý jiný jazyk mimo německý, zakládá se v §. 31 jedn. ř. z r. 1876, že u veškerém vnitřním zařízení a jednání správního soudu má dle obdoby platnost to, co v té příčině zákony nařízeno řádným soudům.

Ptáme-li se nyní, co nařízeno jest řádným soudům, nalézáme pro nejvyšší soud cis. patent ze dne 7. srpna 1850 č. 325 ř. z. §. 27, že jakožto řeč jednací platí z pravidla jazyk německý.

Uvážíme-li ale zvláštní povahu soudu správního, kde se strany samy hájiti mohou, poznáme, že zde v tom puntíku obdoby užívati nelze, tím méně, poněvadž tak výlučné jednání nesrovnává se s ostatními předpisy téhož cis. patentu z r. 1850, kde v témž §. 27 čteme dále: „však bylo-li jednání vedeno v jiném jazyku než německém, má nejv. soudní dvůr své rozhodnutí i s důvody vydati v témže jazyku, v němž byla pře v první stolici

projednána“ — dále v §. 18, že při zřízení senátu (nejvyššího soudu) má se především k tomu hleděti, aby se v každém senátě nalézal dostatečný počet radů, kteří by úplně byli mocni jazyka, v němž se pře líčila v první stolici. Také dlužno si povšimnouti předpisů §. 183 cís. patentu ze dne 3. května 1853 č. 81 ř. z., totiž že co výjimkou platí pro nejv. soudní dvůr — neplatí pro ostatní c. k. soudy, při kterých všech (co do protokolů poradních) rozhoduje neb má rozhodovati řeč, v jakéž záležitost původně byla podána. Zde pak označuje se ono z pravidla německé jednání nejv. soudu jako zcela zvláštní výjimečné nařízení, dané jediné pro nejvyšší soud a nikoliv pro soudy ostatní. Ustanoveno-li pak v §. 31 jedn. řádu z r. 1876, že vnitřní řízení a jednání správního soudu řídí se obdobně předpisy platnými pro ostatní soudy — napotom jest patrné, že tím není míněn toliko nejvyšší soud, alebrž právě za tou příčinou, že správní soud musí jednati se stranami, platí zde také předpisy řízení „ostatních soudů“.

Konečně spočívá celé zřízení správního soudu v zásadách ústavního práva, a má se při tom dbáti čl. XIX stát. zák.

Organismus správního soudu jest kolegiální.

Správní soud jedná a rozhoduje:

aa) pravidelně v senátech, složených ze čtyř radních a z předsedícího; jedná-li se však o platnost nějakého nařízení, toliko v senátech složených ze šesti radních a z předsedícího; jedná-li se o přípravná opatření a rozhodnutí incidenční, mohou se činiti v senátech o dvou radních a předsedícího; pro záležitosti finanční zřízení jsou stálé senáty. (§. 13.)

(Srovnej: Plenární snesení ze dne 6. května 1879 č. 42. Sbirka Theodora Exela č. 744. Malému senátu ponechávají se vyřízení, která jsou bez podstatného účinku na práva účastněných stran, a kterými se ani dotčeným právům účastníků, ani nastávajícímu rozhodování správního soudu nepraejudikuje. K přípravným opatřením náležejí: přikázání stížnosti k odpovědi (§. 22); vrácení vadné stížnosti k napravení (§. 21); požadování repliky a dupliky (§. 24); ustanovení ústního přelíčení a to i tenkrát, pakli žalovaná strana učinila námitku inkompetence, o které námitce rozhodováno býti má teprve při přelíčení (§. 28). K rozhodnutím incidenčním náležejí: povolení aneb odepření nějaké lhůty, aneb odložení přelíčení aneb nějakého výsledku (§§. 26 a 44); požádání, aby předloženy byly jednací spisy administrativní. Ve všech dotčených případech připouští se dle §. 20 jednacího řádu, aby stalo se snesení v krátké cestě per rollam. Má-li však stížnost zavržena býti bez dalšího řízení (§. 21) náleží věc před senát složený ze čtyř radních a předsedy.)

bb) Výjimečně v plných shromážděních soudu, a to sice dle §§. 5, 6, 7 a 8 instrukce, nařízením veškerého ministerstva ze dne 5. srpna 1876 č. 94 ř. z. vydané, v těchto případech:

1. Když předsedící některého senátu jest toho mínění, že návrh nějaký, k němuž přidala se většina hlasujících, odporuje zákonu danému dne 22. října 1875, aneb jednacímu řádu;

2. když senát nebo předsedící senátu shledá, že mínění většiny hlasujících o nějaké věci v poradu vzaté jest v odporu s některým předešlým rozhodnutím správního soudu, a

3. když president správního soudu výjimečně některé obecně a co do zásady důležité otázky, též některé záležitosti o sobě pro uvarování odporu v usneseních nebo z jiných důležitých příčin napřed nebo mezi poradou odkáže k obecnému shromáždění správního soudu, které skládá se z veškerých členů správního soudu.

b) Kompetence (§§. 2, 3, 4, 9 a 48, 49) a právo žalobní (§§. 5, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 a 21).

Správnímu soudu přísluší nalézati v každém případě, když kdo praví, že mu bylo protizákonným rozhodnutím aneb opatřením některého úřadu správního — ať zeměpanského nebo samosprávného — v právích jeho ublíženo (§. 2).

Tři tedy okolnosti musí se v stížnosti prokázati:

1. právo, které bylo porušeno;
2. že dotčené právo přináleželo osobě si stěžující, a
3. že rozhodnutí nebo opatření úřadu, jímž stalo se porušení, bylo protizákonné.

Z pravidla, že správnímu soudu přísluší nalézati „v každém případě“, z této všeobecně dané pravomocnosti soudu správního stanoví se pouze devět vyjímek pro záležitosti zákonně jiným úřadům přikázané, čímž však ničeňož se nezměnilo na posavadním pořadu instancí jak samosprávných (obecní starosta, obecní výbor, okresní výbor, event. okresní zastupitelstvo a zemský výbor) a instancí zeměpanských (okresní hejtmanství, místodržitelství a ministerstvo).

V příčině pak sporů kompetenčních, ježto by vznikly mezi správním soudem a mezi řádnými soudy, aneb mezi správním soudem a soudem říšským, opatřeno jest zákonem ze dne 22. října 1875 č. 37 ř. z. r. 1876, že v prvním případě náleží rozhodovati soudu říšskému, v druhém ale senátu po čtyřech členech z každého soudu složenému.

Praxe správního soudu poskytuje zásady, ježto u výběru stručně zde podáváme.

Srov. snesení správního soudu, pokud se týče řízení a příslušnosti. Sbirka od Theodora Exel-a, Videň 1885.

1. Číslo 2 a 3. Správní soud rozhoduje toliko o nálezech a opatřeních dotčených úřadů, nikoliv ale o jich důvodech. (Stěžovatel žádal totiž, aby důvody zkoumány byly, pokud jsou zákonité.)

Nález správ. soudu ze dne 14. května 1880 č. 802, Budw. 773, a ze dne 7. března 1881 č. 406.

2. Číslo 4. Okolnost, že v nálezů některého úřadu nalézají prý se odpory, není předmětem rozhodování správního soudu, který nezabývá se důvody, alebrž dle §§. 5 a 18 pouze zkoumá zákonitost nálezů.

Nález správ. soudu ze dne 7. února 1877 č. 96, Budw. 36.

3. Číslo 5. Pouhé odůvodnění nálezů nemůže způsobiti porušení nějakého práva.

Nález správ. soudu ze dne 2. března 1885 č. 555 a ze dne 23. března 1885 č. 774.

4. Číslo 7. Zavázal-li se někdo smlouvou, že upouští od práva k stížnosti správní, platí toto vzdání se právních prostředků také o stížnosti k správnímu soudu. (Jednalo se o smlouvu mezi poštmistrem a erárem, mocí nížto poštministr upouští vůči eráru ode všech právních prostředků, pokud týče se pohledávek z poměru služebného, a uspokojuje se s nálezy úřadů správních. Tím závazkem vzdal se také práva stížnosti k soudu správnímu.)

Nález správ. soudu ze dne 7. června 1878 č. 919, Budw. 279.

5. Číslo 8. Porušení práv některé strany může způsobeno býti, aniž by dotčené straně byl výměr vydán. (Jednalo se o případ: Obecní představený nařídil odstranění stavby na veřejné cestě; zemský výbor nařízení zrušil a obec si stěžovala k správnímu soudu. Proti obci učiněna námitka pro nedostatek legitimace, poněvadž rozhodnutí zemsk. výboru nebylo dodáno obci; správní soud rozhodl, že není třeba, aby rozhodnutí skutečně došlo osobu stěžovatele, nýbrž že postačuje, pakli právo stěžovatele bylo porušeno, což zkoumati přináležejí správ. soudu.)

Nález správ. soudu ze dne 20. ledna 1877 č. 72, Budw. 26.

6. Číslo 9. Instrukce úřední pro vnitřní řízení úřední a opatření přípravná nespádají pod §. 2 jako protizákonná rozhodnutí a opatření.

Snesení správ. soudu ze dne 3. března 1879 č. 388.

7. Číslo 15. Platí i v případech, pakli takové nařízení omylným způsobem straně bylo intimováno.

Snes. správ. soudu ze dne 23. června 1884 č. 1379.

8. Číslo 16. Taktéž bylo-li pouze intimováno rozhodnutí jiného úřadu.

Snes. správ. soudu ze dne 24. září 1883 č. 1966.

9. Číslo 19. Taktéž, vydal-li úřad pouze nějaké vysvětlení.

Snes. správ. soudu ze dne 6. září 1880 č. 1636.

10. Číslo 21. Vysloví-li úřad, že pro příště vyhrazuje si právo, náhradu vyhledávati.

Snes. správ. soudu ze dne 7. ledna 1884 č. 26.

11. Číslo 22. Všeobecné výroky in abstracto aneb zásadná pronesení, jimiž se v práva stěžovatelů přímo nezasahuje, nepřináležejí před správní soud.

(Jednalo se o normu všeobecně vyslovenou, že v případě potřeby obec Vídenská povinna bude zříditi pomocnou nemocnici. O platnosti normy rozhodoval by správní soud dle §. 8 teprve tenkrát, kdyby v základě normy nařídilo se obci Vídenské konání, kterým by ona viděla se stížena.)

Snes. správ. soudu ze dne 22. srpna 1876 č. 56.

12. Číslo 29. K správnímu soudu nepřináležejí: požadavek úřadu, jímž jde se pod zákonnou míru, tedy pod povinnost strany (na př. zmírněný poplatek).

Nález správ. soudu ze dne 22. února 1881 č. 325, Budw. č. 1022.

13. Číslo 31. Taktéž: pakli zeměpanský úřad vysloví svůj souhlas s nějakým opatřením autonomního orgánu správního, nelze na zeměpanský úřad podati stížnost, poněvadž on opatření žádného nečinil.

Snes. správ. soudu ze dne 13. listopadu 1879 č. 1954.

14. Číslo 52. Odepřel-li správní úřad opatření učiniti, ačkoliv k tomu dle zákona povinen jest a strana za to žádala, aby meritorně bylo rozhodnuto, oprávněna jest stížnost k správnímu soudu.

Snes. správ. soudu ze dne 24. října 1876 č. 244.

15. Číslo 62. K správnímu soudu nepřináležejí stížnost, pakli někdo z důvodu, že úřad jistá opatření neučinil, domáhá se náhrady. (Jednalo se o pád dobytka.)

Snes. správ. soudu ze dne 25. září 1882 č. 1721.

16. Číslo 66. Stížnost na rozhodnutí ministerstva války, jež dle zákona ubytovacího učiněno bylo o platu náhrady za kasárny zatímné a jež ministerstvem zemské obrany pouze sděleno bylo, nepřináležejí k soudu správnímu.

Snes. správ. soudu ze dne 3. ledna 1884 č. 2972 a 1883.

17. Číslo 68. Taktéž opatření zemského výboru taková, která spadají v obor zákonodárské moci zemské.

Snes. správ. soudu ze dne 20. října 1879 č. 1999.

18. Číslo 73. Úřady podřízené nejsou legitimovány k stížnostem na úřady nadřízené. (Případ: okresní výbor stěžoval si na rozhodnutí výboru zemského, který v záležitosti užívání obecních pozemků zrušil nález výboru okresního. Tím však výbor zemský neporušil nějaká práva výboru okresního, resp. okresu, neboť výbor okresní nebyl v té věci stranou, alebrž úřadem dle §§. 96—99 ob. zřiz. 1864.)

Snes. správ. soudu ze dne 12. března 1877 č. 344 a ze dne 15. dubna 1878 č. 571.

19. Číslo 74. Taktéž oprávněna není obec k stížnosti na ministerstvo, pokud týče se předmětu působnosti přenesené, na př. policie tržní.

Snes. správ. soudu ze dne 14. června 1880 č. 1132.

20. Číslo 85. Stížnost k správnímu soudu má místa jen v případech, když porušeno bylo nějaké právo, nikoliv ale, pakli jednalo se jen o nějaký prospěch. (Případ okresu Vinohradského v záležitosti mýtní.)

Snes. správ. soudu ze dne 30. ledna 1882 č. 211.

21. Číslo 87. Stížnost nepřipouští se na nález úřadu správního, jímž odepřeno bylo prodloužení lhůty odvolací, poněvadž jest to věc volného uvážení.

Snes. správ. soudu ze dne 5. března 1884 č. 794.

22. Číslo 282. Taktéž v příčině obnovení záležitosti, která právomocně jest rozhodnuta.

Snes. správ. soudu ze dne 15. ledna 1883 č. 44.

23. Číslo 99. Taktéž stížnost obce na to, že někomu propůjčena byla koncese šenkovní, poněvadž jest to předmětem volného uvažování úřadu. Srov. §. 146 živn. řádu. Rovněž i pokud týče se uvažování místních dle §. 18 živn. řádu. Obce nemají vůbec práva odvolacího v těchto záležitostech.

Snes. správ. soudu ze dne 14. října 1878 č. 1581.

24. Číslo 133. Ředitelství velkostatku samo o sobě není legitimováno k stížnosti ku správnímu soudu; musí prokázati zmocnění od majetníka velkostatku.

Snes. správ. soudu ze dne 20. září 1880 č. 1568.

25. Číslo 137. Správní soud není k tomu povolán, aby od sebe vydával vysvětlení a právní naučení, která by přesahovala meze konkrétního případu; rovněž není jeho věcí, aby dodatečně k svým nálezům vydával deklarace jakékoliv.

Nález správ. soudu ze dne 10. listopadu 1877 č. 1485, Budw. 150, Exel č. 137.

Snes. správ. soudu ze dne 13. ledna 1879 č. 67, Exel č. 138.

26. Číslo 140. Po vydání nálezu svého nečiní správní soud v dotčené při nižádných dalších opatření a náleží tudíž straně, aby v té příčině obrátila se k příslušnému úřadu správnímu.

Snes. správ. soudu ze dne 20. června 1881 č. 1046.

K správnímu soudu nepřísluší (§. 3):

aa) Zálležitosti, o kterých náleží rozhodovati řádným soudům.

Snesení správního soudu. Theod. Exel.

27. Číslo 169. Zemský výbor rozhodl v jakémisi sporu o mzdu v poměru čeledním. Stížností na taková rozhodnutí v záležitostech čeledních a dělnických, pokud týče se mzdy a pokud přináležejí k úřadům samosprávným, nepřijímá správní soud, poněvadž věc dle článku 15 stát. zák. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. patří před řádného soudce, kdež strana poškozená pomoc hledati může.

Snes. správ. soudu ze dne 14. června 1880 č. 973.

28. Číslo 170. Taktéž v příčině zrušení poměru služebného (týče se hajného při velkostatku).

Snes. správ. soudu ze dne 26. června 1882 č. 1270.

29. Číslo 172. Taktéž ve sporu o smlouvu námezdní dle řádu živnostenského §. 102.

Snes. správ. soudu ze dne 11. července 1881 č. 1172.

Taktéž ve sporu mezi krejčím a pomocníky.

Snes. správ. soudu ze dne 12. září 1881 č. 1299.

Taktéž v případě zadrženi platu čelední mzdy.

Snes. správ. soudu ze dne 18. září 1882 č. 1737.

30. Číslo 178. Otázka, zdali rozhodnutím správního úřadu porušeno bylo nějaké právo nájemce mýta, jež mu náleží v základě smlouvy, nepatří ku kompetenci správního soudu.

Nález správ. soudu ze dne 21. října 1879 č. 2022, Budw. 594.

31. Číslo 182. Rozhodování o tom, kdo v základě licitačních podmínek o zadání povozů hnaneckých a přípravných považován býti má za pachtýře, přísluší soudci civilnímu a nikoli soudu správnímu.

Snes. správ. soudu ze dne 28. března 1878 č. 502.

bb) Zálležitosti příslušející ku kompetenci soudu říšského dle zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z.

32. Číslo 204. Zálležitosti úřednické, když aktivní aneb ve výslužbě jsoucí úředník nějakým opatřením v právích svých vidí se poškozena, patří k soudu správnímu.

Snes. správ. soudu ze dne 12. září 1876 č. 122.

Číslo 205. Žádá-li se však náhrada nějaká, aneb činí-li se nároky na plat jistých obnosů, není správní soud příslušen.

Snes. správ. soudu ze dne 19. září 1877 č. 1165.

cc) Zálležitosti, které podle zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 146 ř. z. v obojí polovici říše společně se spravují.

dd) Zálležitosti, které podle zákona, daného dne 21. prosince 1867 č. 146 ř. z., v obojí polovici říše dle týchž pravidel se spravují, pokud rozhodnutí nebo opatření, jemuž se odporuje, bylo mocí zákona po umluvení s některým společným úřadem správním druhé polovice říše učiněno, nebo pokud se zakládá na nějakém nařízení týmž způsobem umluveném.

33. Číslo 232, 233. Zrušení registrované marky ochranné nepřináležejí k správnímu soudu.

Snes. správ. soudu ze dne 5. ledna 1880 č. 2512 ex 1879, ze dne 27. září 1880 č. 1841.

34. Číslo 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241. Taktéž zálležitosti o propuštění ze svazku vojenského, o odvodu, o osvobození.

35. Číslo 242. Zálležitosti vojenské taxy příslušejí k správnímu soudu, poněvadž rozhodnutí o nich nekoná se v dorozumění se s úřadem správním, který jest společný aneb se správním úřadem uherským.

Snes. správ. soudu ze dne 11. června 1883 č. 997.

36. Číslo 243, 244, 245, 246. Zálležitosti vojenského ubytování přináležejí k správnímu soudu.

37. Číslo 247, 248, 289. Zrušení privileji třetích osob — není věcí správního soudu.

ee) Zálležitosti, v kterých a pokud úřadové správní mají právo dle svého uznání předsejiti (při čemž však budiž si povšimnuto,

že i v těchto záležitostech správní soud oprávněn jest, zkoumati správnost a zákonitost provedeného řízení správního).

38. Číslo 268. Správní soud i v záležitostech, které volnému uznání úřadů ponechány jsou, zkoumá, zdali provedené řízení mělo zákonný podklad a průběh postačující k odůvodnění výroku od úřadu učiněného.

Snes. správ. soudu ze dne 22. srpna 1876 č. 82.

Rozhodnutí ze dne 21. prosince 1876 č. 960, Budw. 269.

39. Číslo 270. Totéž týče se zřízení nového hřbitova.

Nález správ. soudu ze dne 17. května 1882 č. 910, Budw. 1410.

40. Číslo 271. Totéž týče se expropriace v příčině stavební čáry.

Nález správ. soudu ze dne 18. ledna 1883 č. 2460, Budw. 1632.

41. Číslo 274. Okolnost, když shledá se, že příběh skutečný (§. 6) byl proti spisům přijat za pravý, není překážkou, aby správní soud záležitost, která volnému uvažování úřadu ponechána jest, neodmítl a limine. Nesprávné odůvodnění se strany úřadu není v tom směru překážkou.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 14. května 1877 č. 631.

42. Číslo 276. Způsob odůvodnění nálezu jest bez účinku na otázku kompetenční.

Snes. správ. soudu ze dne 18. září 1882 č. 1779.

43. Číslo 279. Povolení lhůty k provedení úředního nařízení vyhrazeno jest volnému uvažování úřadu.

Snes. správ. soudu ze dne 7. července 1884 č. 1485.

44. Číslo 280. Taktéž prodloužení lhůty.

Snes. správ. soudu ze dne 5. března 1884 č. 794.

45. Číslo 281. Taktéž odročení výkonu úředního nařízení z důvodu, že podána stížnost k správnímu soudu.

Snes. správ. soudu ze dne 22. září 1884 č. 1810.

46. Číslo 282 a 288. Taktéž v příčině obnovení řízení v záležitosti, která právomocně rozhodnuta byla.

Snes. správ. soudu ze dne 15. ledna 1883 č. 44.

47. Číslo 473. Otázka, kdo považován býti má za spoluzemějíce čili za osobu účastněnou, týkajíc se zřízení provozovárny živnostenské, není předmětem volného uvažování, alebž náleží tato věc k příběhu skutečnému.

Snes. správ. soudu ze dne 12. února 1885 č. 433, Budw. 2403.

ff) Stížnosti na jmenování někoho k nějakému veřejnému úřadu neb k nějaké veřejné službě, pokud není činiti o porušení nějakého dovozovaného práva navrhovacího neb obsazovacího.

48. Číslo 623. Stížnost místní školní rady na povýšení učitele za řídícího učitele zamítnuta dle §. 3 *f)*, poněvadž stížnost směřovala k zrušení jmenování.

Snes. správ. soudu ze dne 28. ledna 1878 č. 147.

gg) Záležitosti disciplinární.

49. Číslo 626. V záležitostech disciplinárních, ježto z kompetence správního soudu vyloučeny jsou, správní soud ani provedené řízení správní nezkoumá. (Případ Praha, městská stavební rada.)

Snes. správ. soudu ze dne 20. dubna 1885 č. 1046.

hh) Stížnosti na rozhodnutí administrativní, kteráž učinil v poslední instanci nejvyšší soud, též na rozhodnutí, kteráž učinila některá instance složená z úředníků správních a ze soudců.

50. Číslo 637. Sem náleží: Stížnost na rozhodnutí komise vyvazovací.

Snes. správ. soudu ze dne 11. října 1880 č. 1949.

51. Číslo 639. Stížnost na rozhodnutí důchodkového soudu.

Snes. správ. soudu ze dne 10. října 1876 č. 454.

ii) Stížnosti na rozhodnutí a opatření komisí ku vkládání pozemků do výměr tarifových.

K výjimkám těmto připočítí slušitrestní věci policejní, které dle §. 48 zák. z r. 1875 toho času ještě k pravomocnosti správního soudu nenáležejí, anať věc tato vyhrazena jest budoucímu upravení trestního zákonodárství policejního.

Dále dle §. 49 zák. z r. 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876 nemůže se proti rozhodnutím nebo opatřením, kteráž nabyla moci právní prve než tento zákon vešel ve skutek, před správním soudem odpor činiti. Srov. §. 21 zák. a pak §. 47 zák., dle něhož úřadování správního soudu počne tři měsíce od toho dne, kterého bude tento zákon říšským zákoníkem vyhlášen, což napotom stalo se dne 2. dubna 1876. Část XIII č. 36 ř. z.

Správní soud má dle §. 4 ku své příslušnosti z povinnosti úřední přihlížeti. O námitce v příčině příslušnosti rozhoduje sám.

V příčině rozhodování rozepří o kompetenci, které vzejdou mezi správním soudem a soudem říšským, vydán bude zvláštní zákon (§. 9). (Stalo se zákonem ze dne 22. října 1875 č. 37 ř. z. z r. 1876, jímž státní základní zákon ze dne 21. prosince 1867 č. 143 částečně byl změněn.)

Právo žalobní.

Správní soud má předsejítí jedině, když strany za to žádají. Stížnost může se k správnímu soudu podati teprv tehda, když věc jest

způsobem administrativním vyřízena. Byl-li běh instancí administrativních zameškán, nemá stížnost u správního soudu místa (§. 5).

52. Číslo 644. Správní soud přihlíží k tomu z povinnosti úřední sám, zdali nález od příslušného úřadu správního vydán byl, i v případech, pakli stěžovatel sám o sobě námitku kompetenční nečiní.

Nález správ. soudu ze dne 24. listopadu 1881 č. 1756, Budw. 1217.

53. Číslo 645. Taktéž, aniž by strana toho se dovolávala, zkoumá soud ex officio formální správnost řízení správního.

Nález správ. soudu ze dne 31. března 1879 č. 562, Budw. 73.

54. Číslo 646. Nové důvody stížnosti, které v průběhu jednání administrativního uvedeny nebyly, nepřipouštějí se před správním soudem.

Nález správ. soudu ze dne 26. ledna 1877 č. 129, Budw. 30.

55. Číslo 650. Námitky, ježto v stížnosti samé jako důvody stížnosti uvedeny nebyly, nepřipouštějí se v ústním přelíčení před správním soudem.

Nález správ. soudu ze dne 16. ledna 1877 č. 79, Budw. 23.

56. Číslo 651. Okolnost, že v některém nálezu správního úřadu opominut byl předpis min. nař. ze dne 27. října 1859 č. 196 ř. z., dle něhož má se v každém nálezu naznačiti lhůta a instance odvolací, nevaří tomu, aby nález, v tom směru úplný, nenabyl moci práva. Stížnost pak k správnímu soudu se zamítá z důvodu v §. 5 odstavec 3.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 26. listopadu 1877 č. 1589.

57. Číslo 654. V jistém případě stavebním bylo straně pochybno, zdali rozhodnutím místodržitelským vyčerpán byl pořad instancí administrativních, aneb zdali jde ještě odvolání k ministerstvu. Strana podala odvolání k ministerstvu a zároveň případně stížnost k správnímu soudu, která však zamítnuta byla.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 10. října 1876 č. 207.

58. Číslo 657. Podobně.

Snes. správ. soudu ze dne 19. dubna 1881 č. 699.

59. Číslo 660. Věc, o nížto ministerstvo v první a poslední stoličce rozhodlo, považuje se jako administrativně vyřízená.

Snes. správ. soudu ze dne 8. srpna 1876 č. 13.

60. Číslo 662. Odkázána-li jest některá věc mocí zákona na rozhodnutí místodržitelství ve srozumění s výborem zemským, nepřipouští se dalšího odvolání k ministerstvu, poněvadž zemský výbor ministerstvu podřízen není.

Nález správ. soudu ze dne 12. února 1881 č. 204, Budw. 1015.

Snes. správ. soudu ze dne 13. října 1879 č. 1954, Exel 31.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 12. února 1877 č. 202, Exel 846.

61. Číslo 663. Pakli některý správní úřad, nehlédě k okolnosti, že lhůta odvolací prošla, nicméně učiní rozhodnutí meritorní, nemůže se namítati zameškání běhu instancí administrativních.

Nález správ. soudu ze dne 26. června 1879 č. 1233, Budw. 523.

62. Číslo 665. Zvlášť v tom případě, pakli některá účastnická strana na dotčené meritorní rozhodnutí v poslední instanci si nestěžovala.

Nález správ. soudu ze dne 28. září 1882 č. 1800, Budw. 1506.

63. Číslo 667. Když však úřad správní ve svém výměru výslovně konstatuje, že lhůta odvolací byla promeškána, zároveň pak ve věci samé nicméně meritorně rozhoduje, nepřipouští se stížnost k správnímu soudu dle §. 5 alinea 3.

Snes. správ. soudu ze dne 18. června 1883 č. 1437.

64. Číslo 670. Lhůta k odvolání k ministerstvu byla promeškána, nicméně toto vydalo ve věci té odůvodněný výměr, nikoliv jako rozhodnutí, alebrž jen za účelem, aby věc dle práva objasněna byla. Správní soud zamítl stížnost, poněvadž lhůta odvolací byla promeškána a nález místodržitelství dříve již nabyl moci práva.

Snes. správ. soudu ze dne 28. dubna 1884 č. 852.

65. Číslo 675. Za kterých okolností připouští se stížnost na opatření incidentní? Pakli někdo v základě nějakého právního titulu domáhá se práva domovského (§. 40 zák. dom.), úřad však, aniž by o tomto titulu rozhodl, zavede šetření o příslušnosti, připouští se stížnost k správnímu soudu a nepřislušná jest námitka §. 5.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 23. března 1878 č. 247.

66. Číslo 676. Když však úřad správní rozhodnutí o některé věci odeře a učiní opatření, aby záležitost vyřízena byla od moci zákonodárné, nemá místa stížnost k správnímu soudu.

Snes. správ. soudu ze dne 12. dubna 1880 č. 620.

67. Číslo 678. Taktéž pakli poslední instance z důvodu vadnosti dosavadního řízení nařídila nové řízení a instanční rozhodování, poněvadž tímto o opatření ve věci samé definitivně rozhodnuto není.

Snes. správ. soudu ze dne 16. února 1885 č. 2898 ex 1884.

68. Číslo 680. Na nařízení vykonávací, jež vydá se v základě pravomocného rozhodnutí, stěžovati si nelze k soudu správnímu.

Snes. správ. soudu ze dne 9. února 1885 č. 199.

Stížnosti podány buďte k správnímu soudu v šedesáti dnech od dodání rozhodnutí neb opatření v poslední instanci učiněného. (Sr. §. 5.) Den dodání buď ve stížnosti uveden. (§. 14.) Ve lhůtu v předešlém paragrafu vyměřenou nepočítají se dni, po které stížnost jde po poště. Případně-li poslední den lhůty na neděli nebo na svátek, končí se lhůta teprv všedního dne nejprve příštího. Kromě zvláštních případností (srov. §. 21) lhůta se neprodlužuje. (§. 15.)

Navrácení v předešlý způsob z příčin proslé lhůty v §. 14 vyměřené nemá místa. Žádosti za takové navrácení buďtež z povinnosti úřadu odvrženy. (§. 16.)

69. Číslo 745, 747. Dodání nálezu úřadu správního považuje se za perfektní tím dnem, když dotčený nález od magistrátního protokolu podacího přijat byl.

Snes. správ. soudu ze dne 20. dubna 1878 č. 675 (případ Vídeň).

Snes. správ. soudu ze dne 15. května 1885 č. 1096 (případ Liberec).

70. Číslo 747. Vyřízení ministerstva na stížnost některých voličů do obchodní komory nebylo dotčeným stěžovatelům k vlastním rukám dodáno, alebrž vyhlásilo se ve veřejném sezení komory. Lhůta k stížnosti k správnímu soudu počítána byla ode dne vyhlášení a správní soud k tomu přisvědčil.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 7. dubna a 5. května 1884 č. 689, 935 a 961.

71. Číslo 751. Stalo se, že rozhodnutí administrativní doručeno bylo bez příloh a že strana žádala za navrácení příloh za účelem, aby svou stížnost k správ. soudu mohla doložit. Lhůta k podání stížnosti počítala se pak ode dne dodání příloh.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 26. března 1877 č. 371.

72. Číslo 751. Prodloužení lhůty však v tom případě povoleno nebylo, když ukázalo se, že dotčených příloh k odůvodnění stížnosti nebylo třeba.

Snes. správ. soudu ze dne 3. února 1880 č. 221.

73. Číslo 752. Lhůta k stížnosti počítá se ode dne skutečného doručení písemného nálezu a nikoliv ode dne pouhého vyrozumění ústního, jež doručení písemného nálezu předcházelo.

Nález správ. soudu dle §. 6 bez ústního přelíčení ze dne 7. dubna 1885 č. 338.

74. Číslo 753. Dodání považuje se za správné teprv tenkrát, když úplný obsah rozhodnutí dotčené straně sdělen byl.

Nález správ. soudu ze dne 25. října 1879 č. 2065, Budw. 598.

75. Číslo 754. Stížnost a spolu prosba, aby správní soud prominul nedostatky stížnosti (podpis advokáta, udání dne doručení) byla zamítnuta z důvodu, že správní soud není oprávněn upustiti od předpisů, kterak stížnost opatřena býti má.

Snes. správ. soudu ze dne 22. září 1884 č. 1960.

76. Číslo 757. Okresní hejtmanství vydalo v záležitosti živnostenské rozhodnutí od c. k. místodržitelství učiněné straně s mylným doložením, že připouští se další odvolání k ministerstvu. Toto však zamítlo nepřislušné odvolání a tím nastalo promeškání lhůty k stížnosti k správ. soudu na rozhodnutí místodržitelství. Správ. soud však přihlížející k předpisům §. 92 min. nař. ze dne 17. března 1855 č. 52 ř. z. a k min. nař. ze dne 27. října 1859 č. 196 ř. z., dle nichžto strana o lhůtě odvolací a instanci odvolací poučena býti má, připustil, aby počítala se lhůta ode dne dodání ministerského zamítnutí.

Nález správ. soudu ze dne 2. července 1877 č. 901, Budw. 103.

77. Číslo 758. Avšak v jiném případě, kde jednalo se o opravení seznamů voličských dle §. 18 ř. vol. v obcích, a kde v intimátu rozhodnutí místodržitelství taktéž mylně vyhrazeno bylo odvolání k ministerstvu, byla stížnost od správ. soudu zamítnuta, aniž by byl o předmětu rozhodnutí místodržitelství pojednal.

Nález správ. soudu ze dne 10. července 1878 č. 991, Budw. 202.

78. Číslo 760. Okolnost, že právní poučení straně dáno nebylo, aneb že poučení o lhůtě odvolací aneb o instanci odvolací nebylo správné, nezakládá ani protizákonnosti ani podstatné vady řízení, poněvadž tyto okolnosti nemají nižádného vlivu na zákonnost dotčeného rozhodnutí.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 6. listopadu 1882 č. 1752.

79. Číslo 766. Povolení k vybírání platu z nápojů, ježto zemský výbor vydává, není povahou svou rozhodnutím administrativním, alebrž jest to v základě §. 39 ob. říř. a zákona ze dne 27. července 1874 č. 46 z. z. nařízení všeobecnou platnost mající, ježto spadá pod předpisy §. 7 stát. zák. zákonů ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z., proti kterémuž, když se vykonává v konkrétních případech, vystoupiti lze.

Nález správ. soudu ze dne 2. října 1880 č. 1688, Budw. 874.

80. Číslo 767. Lhůta se promešká, pakli proti rozhodnutí zemského výboru, jakož poslední stolice, podá se představení a opomine se v době zákonem vyměřené podati stížnost k správ. soudu.

Snes. správ. soudu ze dne 27. listopadu 1876 č. 371.

81. Číslo 768. Taktéž, pakli promeškání nastane následkem nesprávného poučení se strany c. k. okr. hejtmanství. (Stížnost byla u c. k. hejtmanství podána a od něho straně navracena k opravení.)

Snes. správ. soudu ze dne 24. listopadu 1879 č. 2277.

82. Číslo 769. Taktéž, když stížnost omylem nepodala se přímo k správ. soudu, alebrž u jiného úřadu a tím průtah způsoben byl (stalo se, že podána byla okres. výboru).

Snes. správ. soudu ze dne 30. srpna 1879 č. 1497.

83. Číslo 770. Jistá stížnost byla straně k opravení navracena, avšak stěžovatel mezi tím zemřel a než pak po dlouhých záсылkách sem tam, pozůstalostní kurátor stížnost obdržel, prošla lhůta v §. 14 ustanovená. Žádost, aby opožděná stížnost k jednání se přijala, byla zamítnuta, poněvadž dle §§. 14 a 16 v příčině promeškání lhůty nepovoluje se uvedení v předešlý stav.

Snes. správ. soudu ze dne 11. března 1878 č. 414.

84. Číslo 779. Poznamenání dne doručení nálezu pouze na příloze jest nepostačitelé a stížnost zavržena a limine.

Snes. správ. soudu ze dne 31. května 1880 č. 1044.

85. Číslo 780. Naznačení dne dodání považuje správ. soud tak dlouho za správné, pokud jiným způsobem neprokáže se závadnost.

Nález správ. soudu ze dne 1. července 1882 č. 1022, Budw. 1425.

86. Číslo 782. Stížnost, ve které den dodání naznačen nebyl, nemusí se a limine zavrhovati, alebrž náleží věc k tém formálnostem, kde dle §. 21 alinea 2 může se žádati doplnění stížnosti.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 4. února 1884 č. 18.

87. Číslo 783. O stížnosti, která v den šedesátý odpoledne podána byla na poštu a dne šedesátého prvního došla k správ. soudu, bylo shledáno, že podána byla v čas.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 24. října 1876 č. 236.

88. Číslo 786. O stížnosti, která v příčině promeškání lhůty a limine odmrštěna byla, prokázalo se dodatním podáním, že vada záležela v kolku poštovním a stížnost že v čas na poštu dodána byla. Zavedlo se jednání.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 19. března 1877 č. 375.

89. Číslo 787. Stížnost, která telegraficky v čas byla ohlášena, písemně pak po lhůtě podána, neodmrštěla se a limine.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 12. února 1877 č. 202.

90. Číslo 788. Žádosti, aby řízení o stížnosti ponechalo se in suspenso až k rozhodnutí současně podaného rekursu k ministerstvu v záležitosti stavební, nedalo se místa a byla stížnost sama a limine odmrštěna.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 10. října 1876 č. 199 a 207.

91. Číslo 789. Přihlášení stížnosti spolu se žádostí za prodloužení lhůty nedovoluje se.

Snes. správ. soudu ze dne 12. února 1877 č. 215.

92. Číslo 802. Dodatky k stížnosti, obsahující důležité pomůcky k průběhu skutečnému, připustily se.

Snes. správ. soudu ze dne 31. října 1876 č. 260.

(Viz č. pořadu 106, 107 a 108.)

Kdy má stížnost účinek odkládací?

Stížnost k správnímu soudu podaná nemá dle práva účinku odkládacího. Strana stížnost vedoucí má však na vůli žádati na úřadu správním za takový odklad a nevyhledávají-li toho veřejné příčiny, aby rozhodnutí neprodleně bylo vykonáno, a vzešla-li by tím vykonáním straně škoda nenabytná, má tento úřad ten odklad povolit. (§. 17.)

93. Číslo 804. Žádost, aby výkon nálezu správního byl zastaven, podati náleží u dotčeného úřadu správního. Soud správní takovou žádost zamítl a o stížnosti zároveň zavedl řízení dle §. 22.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 6. listopadu 1876 č. 292.

94. Číslo 805. Za tím účelem, aby vymáhán býti mohl odklad, může správ. soud vydati stvrzení (ve formě dekretu), že stížnost podána jest.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 3. března 1879 č. 403.

95. Číslo 806. Žádost, aby správní soud v té příčině sám telegraficky dal zprávu ministerstvu a hejtmanství, byla dle §. 17 zák., pak dle §. 31 jednacního řádu a zákona ze dne 3. května 1853 č. 81 ř. z. zamítnuta.

Snes. správ. soudu ze dne 30. října 1882 č. 2072.

96. Číslo 807. Povoliti odklad výkonu ponecháno jest volnému uvážení úřadu správního.

Snes. správ. soudu ze dne 20. října 1884 č. 1810.

Obsah a upravení stížnosti.

Ve stížnosti, která se podá správnímu soudu, má býti zevrubně vytknuto rozhodnutí nebo opatření, proti němuž stížnost směřuje, též mají v ní býti vyznačeny veškeré články stížnosti. Ke stížnosti mají se přiložiti buď v prvopise nebo v prepise všechny pomůcky, na nichž strana stížnost svou zakládá. V každé stížnosti má býti podepsán advokát. (§. 18.)

97. Číslo 808. Zamítnuta byla stížnost jakéhosi úředníka, který neukázav k příslušnému rozhodnutí dotyčného úřadu, pouze toho se dovolával, že mu náleží aktivní přídavek a spolu žádal, aby mu k platu poukázán byl.

Snes. správ. soudu ze dne 10. října 1881 č. 1572.

98. Číslo 811 a 812. Místodržitelství v Praze učinilo proti stížnosti v příčině vyměření taxy vojenské námitku, že nepřipouští se, aby do jednoho spisu stížnostního zahrnulo se několik rozhodnutí správních úřadů. Správní soud však shledal, že dle zákona říjnového možnost toho vyloučena není, pokud nespojují se tím způsobem zcela různé záležitosti sporné.

Snes. správ. soudu ze dne 11. června 1883 č. 997.

Snes. správ. soudu ze dne 30. března 1885 č. 849.

99. Číslo 814. Ve stížnosti mají vyznačeny býti veškeré články stížnosti. Pouhé tvrzení všeobecné, že podstatné formy řízení administrativního byly pomínuty, nepostačuje.

Nález správ. soudu ze dne 1. března 1882 č. 394, Budw. 1321.

100. Číslo 815 a 816. Stížnost v záležitostech volebních v obci byla a limine dle §§. 14, 18 a 21 zamítnuta, poněvadž nebyl označen den doručení výměru, na nějž stížnost podána; poněvadž jednotlivé články stížnosti vyznačeny nebyly a poněvadž pouhé odkazování na protesty, vývody a námítky ve spisech administrativních obsažené nepostačují.

Snes. správ. soudu ze dne 25. června 1883 č. 1471.

Snes. správ. soudu ze dne 12. listopadu 1883 č. 2516.

101. Číslo 817. Taktéž když stěžovatel pouze ukazuje na celou řadu úředních rozhodnutí aneb na rekursy, které v řízení správním podány byly, aniž by označil články stížnosti.

Snes. správ. soudu ze dne 10. listopadu 1884 č. 1999.

102. Číslo 818. V stížnosti jakési byla opominuta námitka v příčině kompetence samosprávných úřadů. Při ústním přelíčení před správ. soudem bylo pak z tohoto opominutí odvozováno, že dle §. 18 o této námitce jednáno býti nesmí. Správní soud však shledal, že on, nehledě k opominutí otázky kompetenční ve stížnosti, ku kompetenci přihlížeti musí z povinnosti úřední (§. 4 a 9).

Nález správ. soudu ze dne 24. listopadu 1881 č. 1756, Budw. 1217.

103. Číslo 819. V případě týkajícím se stížnosti patronátního úřadu v příčině přikázání vyvazovací obligace ku jisté škole učinil zástupce teprve při ústním přelíčení před správním soudem námitku nepřislusnosti úřadů správních. Námitka tato považována byla za novotu, za nový v stížnosti neuvedený článek, a nebylo k ní dle §§. 14 a 18 více hleděno.

Nález správ. soudu ze dne 10. ledna 1878 č. 1601 ex 1877, Budw. 190.

104. Číslo 820. Při ústním přelíčení nepřipouští se rozšiřování žalobní prosby na články, které v stížnosti obsaženy nebyly.

Nález správ. soudu ze dne 16. ledna 1877 č. 79, Budw. 23.

105. Číslo 827. Stížnost a spolu žádost, aby prominuly se formální vady (nedostatek podpisu advokátního, udání dne doručení rekurovaného nálezu) zamíta se dle §. 14, 18 a 21, poněvadž správní soud není oprávněn od zákonných předpisů těch, kterak stížnost opatřena býti má, upouštět.

Snes. správ. soudu ze dne 22. září 1884 č. 1960.

106. Číslo 828. Dodatné doplnění stížnosti, předložení pomůcek, připouští se.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 12. září 1876 č. 189.

107. Číslo 802 a 829. Dodatky k stížnosti, jež obsahují důležité pomůcky k příběhu skutečnému, připustily se.

Snes. správ. soudu ze dne 31. října 1876 č. 260.

108. Číslo 803 a 829. Avšak zamítá se dodatek takový, pakli promeškala se lhůta k tomu konci vyměřená (§§. 14, 21).

Snes. správ. soudu ze dne 2. března 1885 č. 522.

109. Číslo 830. Stížnost byla přihlášena a podána; zároveň nastoupena cesta milosti; spolu žádost, aby v příčině dodatného předložení pomůcek poskytnuta byla 60denní lhůta k provedení stížnosti. Zamítnuto, poněvadž lhůty k podání stížnosti prodlužovati nelze; povolena pouze lhůta 14denní k doplnění stížnosti dle §§. 14, 18, 21.

Snes. správ. soudu ze dne 12. února 1877 č. 215.

110. Číslo 832. K opravení navracená stížnost předložila se poznovu, zároveň ale odvolala se příloha dřívější. Připustilo se a přikázala se stížnost k odpovědi.

Snes. správ. soudu ze dne 10. prosince 1877 č. 1648.

111. Číslo 834. Kdosi přiložil k stížnosti pouze prosté opisy příloh, které vzaty byly z vidimovaných opisů; poněvadž žalované ministerium vyhradilo sobě, že při veřejném ústním přelíčení chce nahlédnouti v originály, yla strana při ustanovení dotčeného přelíčení vybidnuta, aby předložila originály aneb náležitě ověřené opisy.

Snes. správ. soudu ze dne 7. ledna 1884 č. 3008 ex 1883.

112. Číslo 835. Není důvodem k zamítnutí stížnosti dle §. 18, pakli rekurovaný výnos ministerský v stížnosti náležitě označen byl, avšak jako příloha se nepřiložil.

Snes. správ. soudu ze dne 30. září 1878 č. 1476.

113. Číslo 836. Stalo se, že k stížnosti nebyl přiložen nález ministerský, proti němuž se čelilo, že nebylo možno poznati, oč vlastně jde, a že také duplum stížnosti scházelo. Nastalo zamítnutí a limine dle §. 18.

Snes. správ. soudu ze dne 16. září 1878 č. 1382.

114. Číslo 837. V odpovědi, kterou zemský výbor podal k stížnosti v příčině nařízeného zbourání budovy, bylo namítáno, že schází příloha, totiž rekurovaný nález. Této námitce nebylo dáno místa, poněvadž dotčený rekurovaný nález zemského výboru nalézá se ve spisech administrativních a tudíž zemskému výboru jest povědom, jakož i že to není příloha, na které by se stížnost zakládala.

Snes. správ. soudu ze dne 15. prosince 1884 č. 2565.

115. Číslo 839. Stížnost, která od stěžovatelů vlastnoručně podepsána nebyla a pouze nesla podpis advokáta, avšak bez prokázaného plnomocenství, zamítá se a limine pro nedostatek legitimace. Stížnost musí buď od stěžovatelů samých vlastnoručně podepsána, aneb pakli nese toliko podpis advokáta, náležitým plnomocenstvím opatřena býti.

Snes. správ. soudu ze dne 23. dubna 1877 č. 520.

116. Číslo 840, 841 a 842. Obecní výbor usnesl se sice na tom, aby stížnost podána byla, avšak stížnostní spis sám pak nebyl podepsán od nižšího člena obecního zastupitelstva a rovněž scházela plná moc pro advo-

káta, který stížnost svým podpisem opatřil. Stížnost tato byla vrácena k doplnění.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 28. května 1877 č. 683.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 11. června 1877 č. 783.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 17. října 1876 č. 213.

117. Číslo 843. Stížnost, která pouze na originálu nesla podpis advokáta, ostatní pak exempláře podpisy opatřeny nebyly, přikázala se k podání odpovědi.

Snes. správ. soudu ze dne 24. února 1879 č. 339.

118. Číslo 844. Poznámka „Vidi“ od advokáta na stížnosti učiněná platí za podpis ve smyslu §. 18.

Snes. správ. soudu ze dne 17. února 1879 č. 276.

119. Číslo 845. Stížnost jedné obce v záležitosti domovského práva měla následující vady: a) neměla podpisu se strany reprezentace obce a byla podepsána nikolivěk advokátem samým, alebrž jen substitutem; b) advokát předložil plnomocenství obce, na němž celá reprezentace obce podepsána nebyla; c) nebyl přiložen výtah z protokolu o zasedání obecního výboru k důkazu, že tento se usnesl na podání stížnosti; d) scházely přílohy pro druhý exemplář stížnosti. Vady tyto byly prominuty: ad a) poněvadž za postačitelny se považoval podpis substituta na místě splnomocněného advokáta; ad b) poněvadž nešlo o žádný předmět obecního hospodářství; ad c) z téhož důvodu, a ad d) vrátila se stížnost k doplnění.

Snes. správ. soudu ze dne 3. února 1880 č. 202.

Ku kterým stranám může se stížnost spolu vztahovati.

Strana stížnost vedoucí může v tomto svém prvním spise stížnost svou kromě správního úřadu vztáhnouti také k osobám, jimž by zrušení administrativního rozhodnutí, za které strana stížnost vedoucí žádá, bylo na škodu. (§. 19.)

Ke stížnosti má se připojiti prepis stížnosti a veškeré přílohy.

Jsou-li tu strany, k nimž stížnost se vztahuje (§. 19), má stížnostvedoucí připojiti tolik prepisů stížnosti své a tolik příloh, aby se každé této straně mohl dáti exemplář. (§. 20.)

120. Číslo 846. K otázce, zdali v případě, když zemský výbor ve srozumění s místodržitelstvím odepřel v Karlových Varech konsens stavební, má ku místodržitelství hleděno býti jako ku straně spolusúčastněné čili nie, rozhodlo se záporně, poněvadž účastenství místodržitelské jeví se pouze ve způsobu jako dobrozdání (srov. §. 81 ad 1 stav. řádu z r. 1864) a poněvadž zemský výbor dle §. 87 stav. ř. samostatně rozhoduje. Předpisy pak §§. 19 a 27 zák. o správ. soudě táhnou se ale patrně pouze k účastníkům dle §. 2 téhož zákona.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 12. února 1877 č. 202.

121. Číslo 847. Ustanovení opatrovníka (kurátora) pro stranu spolužalovanou nebo postiženou, když stěžovatel neudal bydliště. Správní soud uváží, že zákonně povinen jest k tomu přihlížeti, aby každá účastnická strana měla příležitost k obhájení svých práv; že správní soud co do své povahy a vlastnosti dle art. XV st. zák. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. jest soudem, jemuž se k volnému uvažování ponechává, aby ustanovil způsob, kterak svým povinností zadost učiniti chce; že tudíž oprávněn jest tatáž opatření učiniti jako řádný soudce dle §. 391 soud. řádu, usnesl se na tom: Stěžovatel budiž o překážce v příčině doručení zpraven a vybidnut, aby v krátké lhůtě oznámil bydliště dotčené postižené strany, aneb aby v příčině ustanovení kurátora učinil návrh, an by jinak poslednější z moci úřední zřízen byl; dále bylo sneseno, že nebude-li od stížnostvedoucího udáno bydliště, má se pro spolustíženého zříditi kurátor, má se to v zemských novinách oznámiti s doložkou, že postižený oprávněn jest svá práva před správním soudem sám hájiti anebo k tomu zástupce zříditi. Náklady ediktální spadají na stěžovatele.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 19. března 1877 č. 358.

122. Číslo 848. Stěžovatel jest sice povinen pro osoby spolu postižené aneb spolužalované připojiti přepisy stížnostního spisu, nikolivěk ale přepisy předkládati pro osoby pouze účastnické, ježto od správního soudu povolány byly. Taková poslednější osoba žádala za vydání přepisu, avšak správ. soud zamítl nárok ten, poněvadž z §. 20, v němž cituje se §. 19, jasno jest, že stěžovatel povinen jest přepisy podávati pouze pro osoby, jež on bezprostředně sám žaluje neb postihuje.

Snes. správ. soudu ze dne 21. ledna 1878 č. 62 a rozhod. správ. soudu ze dne 31. srpna 1879 č. 1690.

123. Číslo 849. Stížnost v záležitostech voleb obecních podána na okresní hejtmanství a na ministerium vnitra, jež bylo vyslovilo, že rozhodnutí okresního hejtmanství stalo se s konečnou platností. Následovně jsou zde sporné otázky: 1. zdali ministerium povoláno bylo o rekursu rozhodovati a 2. zdali rozhodnutí hejtmanské bylo odůvodněno. Stížnost podána byla pouze o jednom exempláru. Zamítnuto a limine dle §§. 18, 20, 21 pro vady formální, poněvadž správní soud není k tomu povolán, aby ustanovoval, s kterým z obou žalovaných úřadů má řízení se zaváděti.

Snes. správ. soudu ze dne 19. března 1883 č. 588.

124. Číslo 851. Pokud se týče přepisů, viz č. 893—896 zde při §. 22.

125. Číslo 852. Přepisy stížností jsou povahou svou stížnostní duplikáty a podrobeny jsou tudíž témuž kolku jako stížnosti samy.

Stížnost na finanční úřad, který se pozastavil, že přepis stížnosti kolkován byl pouze 15 kr. na místě 50 kr.

Správní soud shledal, že přepis stížnosti témuž kolku podroben jest jako stížnost sama. Ovšem prý v §. 20 alinea 1 zák. o správ. soudu ustanovuje se, že ke stížnosti má se pokaždé přidati přepis stížnosti a veškeré přílohy; avšak v §. 20 alinea 2 žádá se, aby, jsou-li tu strany, stížnostvedoucí předložil tolik přepisů stížnosti, aby se každé straně mohl dáti exemplář. Zákon žádá tudíž, aby stížnost podána byla dvojmo, případně ve více exemplářích. Nastává tedy okolnost, k nížto táhne se §. 40 odst. 1 zákona ze dne 9. února 1850, že každý exemplář stejnému kolku podroben jest. Že zákon v §. 20 slovu „opis“ rozumí ve smyslu „duplum“, vychází z §. 23, kdežto se

nařizuje, že odpověď má dvojnásobně podána býti a že duplikát vydá se stěžovateli. Poněvadž ale dle zákona o správ. soudu v stejné míře hledí se k žalobníku jako k žalovanému (§§. 25, 28, 34, 35), nelze vyhledati, proč by v sporném řízení administrativním právě v příčině vyměňování sporných spisů mělo pro žalobníka něco jiného platiti než pro žalovaný úřad. Dále ukazuje se k řízení upomínacímu §. 19 zák. ze dne 27. dubna 1873 č. 67 ř. z. a k §. 15 zák. ze dne 24. května 1873 č. 97 ř. z.

Nález správ. soudu ze dne 30. listopadu 1880 č. 2386 Budw.

126. Číslo 854. Nedostatek příloh při ostatních exemplářích stížnosti napravuje se z pravidla tím, že nařídí se doplnění stížnosti.

Nedostatek opisu z plnomocenství se promine.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 4. února 1884 č. 18.

127. Číslo 855. Osвобоzení od kolku v základě vysvědčení chudinského nepřipouští se. Viz min. nař. ze dne 28. června 1876 č. 86 ř. z.

Snes. správ. soudu ze dne 28. října 1878 č. 1658.

Poznámka. Zde při §§. 19 a 20 zák. 1875 č. 36 ř. z. na r. 1876 dlužno si povšimnouti rozdílu, který v praxi se činí mezi osobami spolužalovanými čili spolupostiženými (mitbelangt) a mezi osobami pouze spolusúčastnickými (mitbetheiligt). Zákon zná jen osoby spolužalované, jimž náležejí přepisy stížností. Proti komu stížnost směřuje, to určuje stěžovatel. Koho však správní soud považuje za spolusúčastnického a koho dle toho vyrozumí za účelem, aby práv svých obhájit mohl, to ponecháno jest volnému uvažování správ. soudu. Viz nahoře čísla 847 a 848.

Kdy se má stížnost odvrhnouti bez dalšího řízení (a limine).

Shledá-li se, že stížnost nějaká

1. pro patrnou nepřislušnost soudu správního,
2. pro obmeškání lhůty zákonem vyměřené nebo
3. pro nedostatek formálních potřeb v zákoně ustanovených (§§. 14, 18, 20) k jednání se nehodí, budiž beze všeho řízení odvržena, totéž platí o stížnostech, jimž je na odpor
4. obrana věci rozhodnuté nebo
5. obrana nedostatku legitimace k vedení stížnosti, jsou-li i tyto vady zjevné.

V případě nedostatku formálních potřeb v zákoně ustanovených (§§. 18 a 20) může však správní soud stížnost straně vrátiti a vyměřiti ji kratičkou lhůtu neprodlužitelnou, ve kteréž má ty vady zdvihnouti.

O tom, má-li se některá stížnost odvrhnouti nebo vrátiti, učiní správní soud usnesení v sezení neveřejném. Stalo-li se usnesení, že se má stížnost odvrhnouti, má se o tom dáti věděti úřadu.

správním, proti jehož rozhodnutí nebo opatření stížnost směřuje. (§. 21.)

128. Číslo 856 a 857. Stížnost může a limine zamítnuta býti také po zavedeném řízení přípravném (§. 22), když buď z podané odpovědi, buď ze spisů administrativních pozná se nepřislusnost soudu správního.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 3. října 1876 č. 184.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 2. března 1885 č. 353.

129. Číslo 859. Všecka vyřízení správního soudu vydávají se jen v jazyku německém.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 10. srpna 1876 č. 9.

130. Číslo 860. Snesení o zamítnutí stížností vydávají se stranám ve způsobu tergálních výměrů. Doručování stranám koná se z pravidla přímo poštou proti zpátečnímu recepisu. Úřadům správním dává se ve smyslu §. 21 vědomost způsobem přípisů.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 8. října 1876 č. 38.

131. Číslo 863. Kdosi podal stížnost, aby rozhodnutí správního úřadu bylo urychleno. Stížnost tato byla od správ. soudu a limine zamítnuta, strana stěžující však odmítla přijetí výměru od pošty jí dodaného a taktéž obec nechtěla doručení na se vzítí. Vybidnuto bylo okres. hejtmanství k donucovacímu doručení. Srov. poštovní řád, dekret dvor. kan. ze dne 6. listopadu 1833, polit. zák. sbírka svaz. 66 str. 437 §§. 40 a 41; nařiz. minist. obchodu ze dne 15. ledna 1874 č. 32910, Postverordgsbl. str. 79.

Snes. správ. soudu ze dne 31. března 1879 č. 585.

Viz 196, č. 950.

132. Číslo 864. Spolusúčastněnému lze vydati výměr o zamítnutí a limine.

Snes. správ. soudu ze dne 13. listopadu 1876 č. 329.

133. Číslo 865. Avšak osoba, která v řízení podílu neměla, není oprávněna žádati za vydání opisu nějakého rozhodnutí. Viz §. 39.

Snes. správ. soudu ze dne 28. února 1881 č. 355.

Zamítnutí stížností pro nedostatek věcné legitimace v následujících případech:

134. Číslo 8 a 9. Když rozhodnutí nebylo vydáno stížnostvedoucím.

135. Číslo 73. Úřady podřízené nejsou legitimovány k stížnostem na úřady nadřízené.

136. Číslo 85. Stížnost nalézá místa jen v případech, když porušeno bylo nějaké právo, nikoliv ale když šlo jen o pouhý prospěch.

137. Číslo 87. Když stěžovatel vůbec žádného práva nemá.

138. Číslo 135 a 136. Společná stížnost se nepřipouští v případech, když s každou osobou zvláštní řízení administrativní provedeno bylo. Schází k tomu společný právní důvod.

Snes. správ. soudu ze dne 6. října 1879 č. 1944.

Snes. správ. soudu ze dne 11. července 1881 č. 1184.

139. Číslo 133 a 134. Byla-li strana v řízení administrativním považována za legitimovanou, napotom nečiní se též u správního soudu námitka nedostatku legitimace.

Snes. správ. soudu ze dne 20. září 1880 č. 1568.

Snes. správ. soudu ze dne 16. ledna 1882 č. 45.

140. Číslo 838. Viz č. 826. Nedostatek podpisu advokáta.

141. Číslo 877. Městská rada v P. stěžovala si na zřízení německé školy, v základě snesení obecního výboru, jež stalo se per rollam. Následovalo zamítnutí pro nedostatek legitimace dle §. 21 a limine, poněvadž snesení a podání žaloby k správnímu soudu dle §§. 31 ad 5 a 34 ad 4 ob. zřiz. přínáleží toliko obecnímu výboru, a poněvadž hlasování per rollam nesrovnává se s předpisy §§. 47, 48, 49 ob. zřiz.

Snes. správ. soudu ze dne 1. července 1878 č. 1046.

142. Číslo 882. Stížnost obce v záležitosti domovského práva viz č. 845 napřed.

143. Číslo 888. Ztráta legitimace, když stěžovatel mezi tím upadne v konkurs. Ústní přeličení se odloží, správě konkursní massy se vyhradí, zdali chce nastoupiti místo stěžovatele, za kterým účelem připustí se nahlídnutí v stížnost a odpověď. Doručení skrz soud obchodní.

Snes. správ. soudu ze dne 15. října 1877 č. 1083.

144. Číslo 889. Správní soud zrušil rozhodnutí místodržitelství v záležitostech volebních v obci. Místodržitelství rozhodlo poznovu a strana taktéž znova si stěžovala u správního soudu, který však stížnost a limine zamítl, poněvadž nové rozhodnutí nebylo v odporu s nálezem správního soudu předcházejícím (res judicata).

Snes. správ. soudu ze dne 15. července 1878 č. 1116.

c) O řízení.

Pokud týče se řízení, uvážiti jest:

1. všeobecná pravidla o soudní moci správního soudu, která položena jsou v §§. 6, 7 a 8 zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. na r. 1876, napotom předpisy

2. o přípravném řízení písemním §§. 22—27 cit. zák.,
3. o ústním přeličení před správním soudem §§. 28—35 a 45 téhož zák., konečně
4. o nálezích, jak se činí, a o účincích §§. 36—44 cit. zák.

ad 1. Všeobecná pravidla o soudní moci správního soudu

nalézáme v §§. 6, 7 a 8 cit. zák. z r. 1875.

Moc soudní správního soudu záleží v tom:

a) že může rozhodnutí nebo opatření správního úřadu z příčin nedostatečného řízení zrušiti; tato moc táhne se ale

nejen k záležitostem, kde správní soud dle §. 2 cit. zák. jest příslušen, alebrž i k případům dle §. 3 ad e), v kterých správní úřadové mají právo dle svého uvážení předsejítí a tož do té míry, že správní soud oprávněn jest, zkoumati správnost a zákonnost provedeného řízení správního; k případům však dle §. 3 ad d) a g) se dotčená moc netáhne;

b) že může rozhodnutí aneb opatření správního úřadu jakožto zákonu odporující zrušiti.

Vizme o tom §. 6 zák. z r. 1875:

Zrušení rozhodnutí neb opatření pro nedostatky správního řízení.

Správní soud má vůbec rozeznávati podle příběhu skutečného, jež poslední instance měla za pravý.

Shledá-li však správní soud, že příběh skutečný byl proti spisům přijat za pravý aneb že má v podstatných punktech zapotřebí doplnění, anebo že byly podstatné formy řízení administrativního pominuty, tedy má popírané rozhodnutí nebo opatření z příčiny nedostatečného řízení zrušiti a poslati věc nazpět úřadu správnímu, kterýž má nedostatky zdvihnouti a nové rozhodnutí nebo opatření učiniti. (§. 6 zák.)

145. Číslo 711. Stížnost v příčině odepřeného odpisu daně živnostní. Stěžovatel teprve při ústním řízení předkládá průvody a doplňuje příběh skutečný, o čemž v průběhu správního řízení při úřadech finančních nebylo zmínky. Zamítnutí dle §. 6 zák.

Nález správ. soudu ze dne 18. července 1878 č. 1167, Budw. 303.

146. Číslo 712. Taktéž.

Nález správ. soudu ze dne 26. října 1878 č. 1647, Budw. 345.

147. Číslo 713. Taktéž týkajíc se práva voličského do okresního zastupitelstva a průkazu o čestném měšťanství teprve při ústním přelíčení podaném.

Nález správ. soudu ze dne 27. září 1882 č. 1841, Budw. 1503.

148. Číslo 714. Taktéž v příčině veřejnosti cesty při přelíčení předložené dobrozdání civilního ingeniéura.

Nález správ. soudu ze dne 5. října 1882 č. 1557, Budw. 1515.

149. Číslo 715. Taktéž v příčině vyměření vojenské taxy, předloženo vysvědčení teprve k přelíčení.

Nález správ. soudu ze dne 16. března 1883 č. 626, Budw. 1699.

150. Číslo 716. Stížnost v příčině poplatku z převedení. Odmítly se výtahy z obchodních knih, které v řízení správním podány nebyly a teprve v dodatku ku stížnosti se přiložily.

Nález správ. soudu ze dne 26. března 1884 č. 628, Budw. 2069.

151. Číslo 717. Stížnost zednického mistra Sallera. Nelze hleděti k okolnostem, které v době rozhodování při úřadech správních nebyly známy a také netvořily příběh skutečný, a teprve později následovaly.

Nález správ. soudu ze dne 14. května 1880 č. 802, Budw. 773.

152. Číslo 718. Uznává se příběh skutečný, který byl základem dřívějšího nějakého rozhodnutí, poněvadž v poměrech skutečných nenastalo změny.

Nález správ. soudu ze dne 31. ledna 1878 č. 196, Budw. 202.

153. Číslo 719. Obec obnovuje svůj nárok k náhradě za pomoc při požáru obci jiné poskytnutou, dovolává se novot, které záležejí v šetření o obnosu škody, o daních a o důležitosti objektu zničeného. Zemský výbor přestává na tom, že tyto okolnosti nemění ničež na příběhu skutečném, který byl základem dřívějšího rozhodnutí, jakož nemění ničež při otázce, kdo nahraditi má pomoc při ohni. Stížnost zamítnuta.

Snes. správ. soudu ze dne 4. června 1883 č. 1239.

154. Číslo 720. Správní soud nezkoumá vnitřní podstatu a oprávněnost nějakého znaleckého dobrozdání (zemské zdravotní rady v dotčeném případě), poněvadž věc ta náleží v obor volného určení úřadu.

Snes. správ. soudu ze dne 27. května 1878 č. 811.

155. Číslo 721. Příklad při stavbě mostu železničního skrz Vídeňský Prater.

Nález správ. soudu ze dne 24. května 1878 č. 844, Budw. 274.

156. Číslo 722. Příklad vyklizení sklepních bytů ve Lvově.

Nález správ. soudu ze dne 3. června 1879 č. 1077.

157. Číslo 723. Viz 38, 268, 270, 271, 274.

Správní soud oprávněn jest zkoumati provedené řízení správní i v případech dle §. 3 ad e), nikoliv ale v případech ad d) a g).

158. Číslo 724. Stížnost, aby zrušeno bylo rozhodnutí obchodního ministerstva pro vady v řízení, týkajíc se záležitosti privilejní. Zamítnuto z důvodu §. 3 ad d).

Snes. správ. soudu ze dne 14. května 1884 č. 3017.

159. Číslo 725. Stížnost v záležitosti disciplinární zamítnuta dle §. 3 e) a f).

Snes. správ. soudu ze dne 2. listopadu 1880 č. 2112.

160. Číslo 726. Stížnost v příčině odškodnění a trestu pro lesní puch, z důvodu nedostatků řízení dle §. 6, zamítnuta dle §. 48 zák.

Snes. správ. soudu ze dne 26. září 1881 č. 1525.

161. Číslo 727. Taktéž v příčině polního puchu.

Snes. správ. soudu ze dne 12. července 1884 č. 1566.

162. Číslo 728. Stížnost v příčině vyměření daní z příjmů. Správní soud zkoumá formální správnost řízení správního ex officio, tedy i tenkrát, pakli se strana toho nedovolává.

Nález správ. soudu ze dne 31. března 1879 č. 562, Budw. 73.

163. Číslo 729. Všeobecná námitka, že podstatné formy řízení správního byly porušeny, nepostačuje. Stížnost taková zamítla se dle §. 18 zák., poněvadž články stížnosti mají býti zevrubně naznačeny.

Nález správ. soudu ze dne 1. března 1882 č. 394, Budw. 1321.

164. Číslo 730. Pojem „podstatné formy“ objasněn jest tím, že vyrozumívají se okolnosti, které mají vliv na zákonitost rozhodnutí.

Nález správ. soudu ze dne 15. května 1879 č. 924, Budw. 490.

165. Číslo 731. Žádost stěžovatele, aby správní soud samostatně provedl řízení průvodní o výšce jezu, odmítnuto dle §. 6 zák.

Snes. správ. soudu ze dne 13. ledna 1879 č. 51.

166. Číslo 732. Správní soud není oprávněn, úřadům správním nakazovati, aby stranám dovolily nahlédnouti ve spisy jednací. (Okresní hejtmanství totiž nechtělo tak dovoliti straně, která v příčině stížnosti k správnímu soudu zamýšlená za to žádala.)

Snes. správ. soudu ze dne 15. září 1884 č. 1942.

167. Číslo 733. Správní soud užívá při kassacích dle §. 6 zák. z roku 1875 formy: Rozhodnutí, proti němuž směřuje stížnost, zrušuje se dle §. 6 zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ex 1876 z příčiny nedostatečného řízení.

Snes. správ. soudu ze dne 10. října 1881 č. 1639.

Zrušení rozhodnutí neb opatření z důvodů protizákonnosti.

Shledá-li správní soud, že stížnost jest důvodná, má popírané rozhodnutí nebo opatření jakožto zákonu odporující zrušiti a příčiny toho uvésti.

Úřadové správní jsou povinni, u věci další opatření učiniti, spravující se při tom míněním právním, na kterém správní soud nález svůj založil. (§. 7 zák. z r. 1875.)

168. Číslo 734. Hrabě Strachwitz dotazuje se ve své stížnosti, zdali připouští se propůjčení rodinného stipendia žáku druhé třídy obecné školy. Zamítnuto, poněvadž správní soud není k tomu povolán, aby právní výroky činil o věcech, které nejsou předmětem rozhodování.

Nález správ. soudu ze dne 10. listopadu 1877 č. 1485, Budw. 150.

Viz 25 č. 137.

169. Číslo 735. Taktéž k dotazu v příčině škod, které na domě způsobují se sousední továrnou.

Snes. správ. soudu ze dne 2. září 1880 č. 1465.

170. Číslo 736. Rozhodnutí jistého zemského výboru bylo dle §. 6 zák. z příčin nedostatečného řízení zrušeno a náleželo tudíž dotčenému výboru zemskému, aby nedostatky zdvihnul a nové rozhodnutí učinil. Dotčený zemský výbor ale dle toho se nezachoval a nové šetření neprovedl, alebrž znovu rozhodl. Toto poslednější rozhodnutí správní soud napotom zrušil mocí §. 7 alinea 2 jako nezákonné.

Nález správ. soudu ze dne 23. září 1880 č. 1543, Budw. 864.

171. Číslo 737. Správní soud při enunciacích svých užívati bude forem: 1) když odmítá se stížnost: „Stížnost odmítá se jakožto neodůvodněná“; 2) při kassacích dle §. 7: „Rozhodnutí, proti němuž směřuje stížnost, zrušuje se dle §. 7 zák.“; 3) při kassacích dle §. 6: „Rozhodnutí, proti němuž směřuje stížnost, zrušuje se dle §. 6 zák. z příčiny nedostatečného řízení.“

Snes. správ. soudu ze dne 10. října 1881 č. 1639.

Právo zkoumati platnost zákonů a nařízení.

Co se týče práva, zkoumati platnost zákonů a nařízení, roven jest správní soud řádným soudům. (§. 8 zák. z r. 1875.)

Poznámka: Zjeví-li se při ústním přeličení, že bude se rozhodovati o platnosti nějakého nařízení, a neskládá-li se senát ze šesti radních a předsedy, odročí se přeličení. Viz o tom při §. 35 zák. „Odročení ústního přeličení“.

172. Číslo 738. Jednalo se o stížnosti zemské školní rady v Krajinsku na ministerium duchovních záležitostí v příčině remunerace za vyučování náboženství na obecných školách. Dotčená zemská školní rada namítala, že při rozvrhování nelze vypoustěti poplatníky nekatolické, a že tudíž zákon ze dne 20. června 1872 č. 86 ř. z. §. 3 odst. 2 nemožno prováděti. Správní soud shledal, že dle §. 8 zák. ze dne 22. října 1875, potažně dle čl. VII. stát. zák. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. jemu nepřísluší, aby zkoumal platnost zákonů náležitě vyhlášených, pročež v tomto případě, pakli při užívání zákonů zemských ze dne 19. prosince 1874 a 26. října 1875 jeví se nesrovnalost (eine Incongruenz) se zákonem říšským ze dne 20. června 1872 č. 86 ř. z., má se náprava pomoci zákonodárskou vyhledávati.

Nález správ. soudu ze dne 2. března 1882 č. 397, Budw. 1325.

173. Číslo 739. Taktéž v případě, jenž týče se volebního práva čestných měšťanů v Táboře.

Nález správ. soudu ze dne 3. listopadu 1883 č. 2493, Budw. 1895.

174. Číslo 740. Taktéž v případě, pakli zemským zákonem aneb Nejvyšším schválením opatřeným snesením sněmu povolena byla obecní dávka neb přirážka dle §. 78 ob. zřiz. z r. 1864, která nesrovnává se s předpisy čl. XV. říšsk. zák. ze dne 5. března 1862 č. 13 ř. z. a s §. 77 ob. zřiz., totiž se zásadou, že přirážky k dani z potravy vztahují se jediné k tomu, co se v okrsku obce spotřebuje — není správní soud povolán ku zkoumání zákonů dle §. 8 zák. z r. 1875.

Nález správ. soudu ze dne 30. prosince 1882 č. 2373, Budw. 1610.

175. Číslo 741. Stížnost obce, které od zemské školní rady na Moravě nařizeno bylo, aby náklady na vyučování katolického náboženství při měšťanské škole rozvrhly se dle daní na katolické příslušníky. Správní soud odmítl takovým nařízením se zakládati, poněvadž určování, kdo a jak přispívati má k veřejným potřebám, jest toliko předmětem zákonodárství a nikoliv nařízení úřadů.

Nález správ. soudu ze dne 24. prosince 1880 č. 2572, Budw. 965.

176. Číslo 742. Taktéž v případě obce Novopacké v příčině vyučování náboženství na obecných školách.

Nález správ. soudu ze dne 29. listopadu 1878 č. 1783, Budw. 372.

177. Číslo 743. Taktéž, poněvadž dotčené úřední nařízení dle předpisů vyhlášeno nebylo.

Nález správ. soudu ze dne 21. února 1877 č. 233, Budw. 42, 730, 1101 a více.

ad 2. O přípravném řízení písemním dle §§. 22—27 zákona z r. 1875.

Přípravné řízení písemní zavede správní soud vybičnutím k podání odpovědi na stížnost.

Odpověď a lhůta k ní.

Nevidí-li se správnímu soudu stížnost k němu podanou dle §. 21 z povinnosti úřadu odvrhnouti, má přepis stížnosti i s přílohami úřadu, na kterýž stížnost se vede, a jiným stranám, k nimž stížnost se vztahuje, dodatí a vybičnouti je, aby ve lhůtě, ne níže než na 14 dní a ne výše než na 60 dní vyměřené, daly odpověď na stížnost.

Co se týče počítání této lhůty, mají platnost pravidla, daná v příčině lhůty, v které se má podati stížnost (§§. 15 a 16, §. 22 zákona).

178. Číslo 891. V příčině dodatku k stížnosti viz zde čísla poř. 106, 107, 108, Exel č. 828, 829, 802.

179. Číslo 892. Stěžovatel není povinen přepisy stížnosti podávat pro osoby pouze spolusúčastněné. Viz č. poř. 122, Exel č. 848.

180. Číslo 893, 894, 895. K žádosti strany spolusúčastněné za vydání opisu stížnosti bylo v jednom případě dáno místa, avšak zároveň podotčeno, že svolení k tomu zachovává se od případu k případu, neboť může se na to dopustiti jen potud, pokud stačí psací síly.

Snes. správ. soudu ze dne 18. prosince 1877 č. 482.

Snes. správ. soudu ze dne 12. června 1877 č. 809.

Snes. správ. soudu ze dne 17. prosince 1883 č. 1866.

181. Číslo 896. Správní soud není povinen k stížnostem, ježto on straně k odpovědi vydá, opatřovati překlady. (Stížnost jakéhosi K. v. L. v záležitosti honitby byla německá a výbor honební žádal překlad.)

Snes. správ. soudu ze dne 3. února 1885 č. 302.

182. Číslo 897. O zavedení řízení přípravného zpraví se veškeré strany a stěžovatel; poslednějšimu dá se tergální výměr na stížnost samu. Výměr obsahuje pro všechny strany stejně, že žalovaný úřad a spolužalovaná strana se vybízejí, aby ve lhůtě vyměřené podali odpověď a úřad žalovaný aby předložil jednací spisy. Jsou-li mimo to spolusúčastněny jiné osoby, dá se o tom též věděti s doložením, že jim zůstaveno bylo též podati odpověď. Doručení stěžovateli nekoná se proti poštovnímu receptu vratnému.

Snes. správ. soudu ze dne 17. března 1884 č. 30.

183. Číslo 898. Žádosti jednoho zemského výboru za prodloužení lhůty 60denní k odpovědi místa dáno nebylo, poněvadž lhůtu tuto dle §. 22 prodloužovati nelze.

Snes. správ. soudu ze dne 12. září 1876 č. 132.

184. Číslo 899. Byla-li ale lhůta k podání odpovědi vyměřena kratší 60 dnů (stalo se v případě moravského místodržitelství, jemuž dána byla lhůta pouze 30denní), prodlouží se lhůta tato na 60 dnů, počítaných ode dne doručení předcházejícího výměru.

Snes. správ. soudu ze dne 3. ledna 1877 č. 5.

185. Číslo 900. Jistá strana byla vybičnuta k podání odpovědi do 60 dnů. V den 57. podala žádost za prodloužení dotčené lhůty, třetího pak dne po odmítnutí dotčené žádosti zaslána byla odpověď s prosbou, aby ve smyslu §. 11 zákona ze dne 16. května 1874 č. 69 ř. z. tyto 3 dni, jakož zbytek z původní lhůty, se započítaly. Odpověď vrátila se jako opožděná.

Snes. správ. soudu ze dne 3. ledna 1877 č. 559.

186. Číslo 901. Žádá-li osoba spolusúčastněná za vydání přepisu ze stížnosti, neběží lhůta k podání odpovědi teprve od doručení žádaného přepisu.

Snes. správ. soudu ze dne 7. května 1877 č. 559.

187. Číslo 902. Jsou-li žalovány dvě strany, mohou jen tenkrát k společnému podání odpovědi vybičnuty býti, pakli jsou v poměru soupeřství.

Snes. správ. soudu ze dne 9. srpna 1876 č. 47.

Odpověď budiž dvojnásobně podána a buďtež k ní připojeny přepisy příloh, jsou-li tu jaké.

Duplikát i s přepisem příloh dodán buď stížnostvedoucímu. (§. 23.)

188. Číslo 904. Odpověď, která v poslední den lhůty došla o jednom pouze exempláři, přijala se a byla strana vybičnuta, aby v 8 dnech podala druhý exemplář.

Snes. správ. soudu ze dne 4. června 1877 č. 768.

189. Číslo 905. Odpověď opožděná a pouze o jednom exempláři podaná byla dle §§. 21 a 22 vrácena s doložením, že k ní hleděno býti nemůže.

Snes. správ. soudu ze dne 2. července 1883 č. 1592.

190. Číslo 906. Odpověď o jednom exempláři podaná, zamítla se a nařídilo se zároveň řízení ústní. Strana na to pak, po skončeném ale řízení přípravném, podala tutéž odpověď dvojmo, avšak nebylo k ní více hleděno, poněvadž došla po skončeném řízení přípravném.

Snes. správ. soudu ze dne 17. září 1883 č. 1865.

191. Číslo 907. Odpověď, která omylně řízena byla k výboru zemskému, jenž ji v čas předložil, byla přijata.

Snes. správ. soudu ze dne 20. února 1877 č. 252.

192. Číslo 908. Osoba spolusúčastněná, která vybičnuta byla k podání odpovědi, vyjádřila se v ten smysl, aby ona od ní v průběhu řízení administrativního podaná a ve spisech administrativních se nalézající „stížnost“ považována byla nyní za odpověď. Toto vyjádření přiložilo se pouze k jednacím spisům, aniž správní soud o tom vydal výměr.

Snes. správ. soudu ze dne 12. prosince 1881 č. 2052.

193. Číslo 909. Jedna příloha odpovědi od spolusúčastněné osoby v originálu podané obsahovala 149 podpisů; na přepisu téže přílohy nejsou

však podpisy naznačeny a pouze tamto poznamenáno jest „se 149 podpisy“. Bylo k doplnění vráceno, aby nebylo nesrovnalostí mezi originálem a přepisem. Snes. správ. soudu ze dne 9. července 1877 č. 889.

194. Číslo 910. Osoba spolusúčastněná obeslána byla sice k ústnímu přelíčení, avšak k podání odpovědi vybidnuta nebyla. Tataž osoba podala tři dni před přelíčením odpověď, o nížto správní soud rozhodl, že se vrací, poněvadž došla bez vybidnutí se strany správního soudu, jinak ale že se dotčené straně vyhrazuje, aby námítky své přednesla při ústním přelíčení.

Snes. správ. soudu ze dne 1. prosince 1884 č. 2683.

195. Číslo 911. Dojdou-li od žalovaného úřadu v době po ustanovení ústního přelíčení dodatně přílohy k odpovědi, vydají se tyto stěžovateli k nahlédnutí.

Snes. správ. soudu ze dne 10. března 1880 č. 482.

196. Číslo 912. Duplikát odpovědi vydá se stěžovateli teprv potom, když byly spisy administrativní k správnímu soudu došly.

Snes. správ. soudu ze dne 10. října 1876 č. 206.

197. Číslo 913. Odpověď lze stěžovateli dodatně vydati v případě, když stalo se rozhodnutí správního soudu dle §. 6.

Snes. správ. soudu ze dne 6. listopadu 1878 č. 1754.

Replika a duplika.

Vidí-li se správnímu soudu, by ústní přelíčení náležitě se připravilo, toho potřebí, může naříditi, aby se podala replika a duplika.

Lhůta k podání těchto spisů v každém případě zvláště se vyměří, nemá však činiti více než 30 dní. (§§. 15 a 16, §. 24.)

198. Číslo 915. Žádost stěžovatele, který vybidnut byl k podání repliky, za lhůtu 60denní, zavržena jest dle §. 24.

Snes. správ. soudu ze dne 23. července 1877 č. 988.

199. Číslo 916. Žádost stěžovatele, aby při přelíčení čteno bylo vyjádření písemné, jež stěžovatel na odpověď žalovaného ministerstva zaslal, zamítla se a limine dle §§. 24 a 31, poněvadž řízení přípravné bylo uzavřeno, aniž ustanovilo se podání repliky.

Snes. správ. soudu ze dne 15. ledna 1877 č. 69.

Opominula-li ta neb ona strana podati některý ze spisů výše uvedených (§§. 22 a 24), není to na překážku, aby se v přelíčení dále předsešlo. (§. 25.)

200. Číslo 917. Nepodá-li žalované ministerium odpověď, napotom, když lhůta k tomu prošla, nařídí se předložení spisů administrativních.

Snes. správ. soudu ze dne 25. června 1877 č. 876.

201. Číslo 918. Jeden zemský výbor byl vybidnut k podání odpovědi a k předložení spisů. Když opominul tomu vyhověti, byl poznovu vybidnut,

aby jednací spisy předložil do 14 dnů pod následkem, že by jinak rozhodnuto býti musilo pouze v základě dat v stížnosti obsažených.

Snes. správ. soudu ze dne 13. března 1885 č. 439.

Slyšení stran a předložení spisů jednacích.

Správní soud, čině přípravy k přelíčení, může naříditi, aby slyšeny byly strany a úřadové, jichž se týče, zvláště pak aby mu byly poslány spisy o provedeném jednání administrativním.

Úřadové slyšení buďte způsobem korespondence. (§. 26.)

202. Číslo 919 a 920. Správní soud žádá toliko spisy administrativní dotčeného úřadu, který ve věci rozhodoval a žalován jest.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 3. dubna 1877 č. 425.

Snes. správ. soudu ze dne 20. dubna 1885 č. 787.

203. Číslo 921. Ve stížnosti správy statku, který náleží řeckému nábož. fondu, v záležitosti poplatkové jest se odvoláváno k jednacím spisům spojené dvorní kanceláře, ministerstev osvěty a financí, a spolu žádáno jest, aby dotčené spisy dle §. 26 byly vyzdvíženy. Zamítnuto, poněvadž správní soud může vymáhati jen spisy, ježto byly základem rozhodnutí při žalovaném úřadě. Jinak zavedlo se přípravné řízení tím, že stížnost dle §§. 18, 20 a 21 vrácena byla k doplnění ve lhůtě 30denní.

Snes. správ. soudu ze dne 20. dubna 1885 č. 787.

204. Číslo 922. Žádost v době po skončeném řízení přípravném podaná, aby slyšeny byly strany, zamítnuta jest z důvodů §. 26, poněvadž řízení přípravné již uzavřeno bylo.

Snes. správ. soudu ze dne 21. března 1878 č. 479.

205. Číslo 923. Požadování, aby správní soud sám zavedl přímo řízení průvodní tím způsobem, že by sám vyslyšel znalce (v tom případě znalce písma), zamítnuto.

Snes. správ. soudu ze dne 19. listopadu 1877 č. 1424.

206. Číslo 924. Předpisy o tom, pokud připouští se stranám, aby u správního soudu nahlížely ve spisy jednací a pokud smějí činiti opisy, jsou následující:

1. Strany, zástupcové aneb státní úřady mohou v hodinách úředních nahlížeti do všech sporných spisů (stížnosti, odpovědi, repliky a dupliky) a do příloh, a mohou si činiti výpisy, když tak povoleno jest správním soudem, presidentem aneb úředníkem jím k tomu ustanoveným. Totéž platí o protokolech a vyjádřeních, ježto vznikly dle §. 26 v průběhu řízení přípravného. (Sešlo s toho, aby povolení k nahlížení ve spisy od případu k případu vymáhalo se od presidenta, neboť dáno bylo nyní řediteli pomocných úřadů všeobecné zmocnění.)

2. Referáty, zprávy a protokoly poradní soudu správního nesmějí se stranám vydati, aniž dovoluje se, aby strany v tyto spisy nahlížely.

3. Pokud týče se výtahů ze spisů jednacích aneb nahlížení v ně, ježto náležejí některým úřadům správním a toho času nalézají se u správního soudu,

má dotčený úřad správní od strany za povolení požádán býti a musí se přesně ustanoviti, které spisy mohou vydány býti.

4. Předpis dřívější, že spisy jednací alespoň tři dni před ústním líčením mají vyloženy býti k nahlídnutí, pominul v praxi, tak že nahlížení ve spisy není na poslední tři dni obmezeno.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 3. prosince 1877 č. 1542.

207. Číslo 925. Stěžovateli aneb právnímu zástupci jeho dovolí se nahlédnutí do stížnosti též v době po rozhodnutí věci. (Strana žádala za vidimovaný opis stížnosti, k čemuž i správ. soud odpověděl, že strana má na vůli ve spisy nahlédnouti v úředních hodinách.)

Snes. správ. soudu ze dne 2. března 1885 č. 490.

208. Číslo 926. Spisy jednací úřadů administrativních mohou k žádosti dotčeného centrálního úřadu před přelíčením, když tak třeba, vráceny býti, musí se pak ale několik dní před přelíčením znova správnímu soudu předložit.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 10. prosince 1877 č. 1692.

209. Číslo 927. Přihodí-li se, že žalovaný úřad správní dotčené spisy jednací k opětnému vybídnutí správního soudu nepředloží, sneseno jest, aby vybídlo se ministerium k předložení spisů do lhůty 14denní s poznámkou, že, nebude-li tomu vyhověno, správní soud bez dalšího ohledu ustanoví ústní přelíčení.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 18. listopadu 1878 č. 1830.

I když stížnost nesměřuje výslovně proti jiným stranám (§. 19), má správní soud zřetel míti k tomu, aby v řízení, které se má před ním provést, všechny osoby, jichž věc, která se má rozhodnouti, se dotýče, byly slyšeny a mohly svých práv hájiti. (§. 27 zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876.)

Mají-li v té věci, o které se má rozhodovati, účastenství i jiné osoby nežli ty, proti nimž stížnost směřuje (§§. 19 a 27 cit. zák.) a neví-li se, jak se jmenují a kde bydlí, tedy může správní soud povinnosti své dle §. 27 naň náležitě, vidí-li se mu příhodno, dosti učiniti tím, že dá do náležitých úředních novin zemských vložiti oznámení o tom. (§. 11 jedn. řádu ze dne 5. srpna 1876 č. 94 ř. z.)

210. Číslo 928. Žádost jisté obce městské, která v jisté záležitosti živnostenské jako první stolice rozhodovala, aby k řízení před správním soudem obeslána byla jako strana účastněná, zamítla se dle §. 27, poněvadž obecní představenstvo dříve jednalo pouze mocí přenesenou jako úřad a poněvadž rozhodnutí zastupovati přináležejí pouze c. k. místodržitelství a ministerium.

Snes. správ. soudu ze dne 29. října 1876 č. 1396.

211. Číslo 929. Když zemský výbor po dohodnutí se s c. k. místodržitelstvím učiní nález (odepřeno bylo povolení k stavbě), napotom c. k. místodržitelství nelze považovati za osobu účastněnou.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 12. února 1877 č. 202. (Viz číslo poradové 120, při §§. 19 a 20.)

212. Číslo 931. Jistý David Diamant (Halič) byl jako účastník ve sporu v příčině obecního poplatku z piva vybídnut, aby podal odpověď. Jiná ve při nesúčastněná osoba, N. Weidenfeld, přidružil se zvláštním podáním Davidu Diamantovi a podal taktéž odpověď, která však byla odmítnuta, poněvadž rozhodnutí ministerstva, proti němuž směřovala stížnost obce, táhlo se toliko k osobě Diamanta a nelze tudíž Weidenfelda dle §. 27 jako účastníka uznati.

Snes. správ. soudu ze dne 28. října 1883 č. 2220.

213. Číslo 932. Přihodilo se, že účastenství jisté strany, byla to obec, zjevilo se teprve po skončeném řízení přípravném a po ustanovení ústního přelíčení. Byla pak stížnost dotčené straně dodatně zaslána.

Snes. správ. soudu ze dne 19. listopadu 1877 č. 1253.

214. Číslo 933. Zjevili-li se při ústním přelíčení toho potřeba, aby v příčině připravení řízení aneb v příčině povolání účastníků ve smyslu §§. 26 a 27 stala se nějaká opatření, kterážto v řízení přípravném opominuta byla, nepřekážejí tomu ničehož, když správní soud řízení přeruší neb odročí, příslušná opatření neb vyhledávání učiní, řízení pak obnoví buď zcela aneb v něm pouze pokračuje.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 21. listopadu 1881 č. 1850.

215. Číslo 925. Žádosti jistého účastníka, který k ústnímu přelíčení byl obeslán, aby mu do jisté lhůty povoleno bylo podání odpovědi, dalo se místa.

Výměr správ. soudu ze dne 28. ledna 1885 č. 286. Viz: 148 č. 897, 122 č. 848, 146 č. 893.

216. Číslo 936. Lhůta k podání odpovědi některému účastníku a současně i žalovanému ministerstvu vyměřena, 45denní, běží pro účastníka ode dne doručení jemu, a nikolivěk ode dne doručení, kdy stalo se ministerstvu.

Snes. správ. soudu ze dne 9. října 1882 č. 1955.

217. Číslo 937. Není-li bydliště některého účastníka známo, ustanoví správní soud kurátora. Stalo se tak, že za nepovědomého bydlištěm Antonína von Steer, o jehož právo domovské se jednalo, za kurátora ustanoven byl dvor. sekretář správ. soudu rytíř von Raimann.

Snes. správ. soudu ze dne 12. prosince 1881 č. 2061.

218. Číslo 938. Výměr správního soudu, jímž účastník o tom se zpravuje, že stížnost byla odvolána, nemohl býti doručen, poněvadž účastník zemřel. Poštou správnímu soudu vrácený výměr položil se ad acta.

Snes. správ. soudu ze dne 1. března 1881 č. 414.

219. Číslo 939. Je-li více účastníků, pak vybídne se každý z nich zvlášť k podání odpovědi, aniž by se jim ukládalo, aby jmenovali společného příjemce spisů.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 31. října a 6. listopadu 1876 č. 254.

220. Číslo 940. V sporné záležitosti obce Dornbachu zjevilo se 32 účastníků. Byla jim o stížnosti dána vědomost výměrem a prostřednictvím c. k. okr. hejtmanství, a jim zůstaveno, zdali chtějí společně podati odpověď a zdali chtějí pojmenovati příjemce spisů.

Snes. správ. soudu ze dne 19. prosince 1881 č. 2087.

221. Číslo 941. V jiném případě byla 57 účastníkům o zavedení přípravného řízení vědomost dána prostřednictvím obecního představenstva, tedy nikoliv zvláštními výměry.

Snes. správ. soudu ze dne 3. dubna 1877 č. 415.

222. Číslo 932. Ve sporu mezi nějakým vodovodním konsorciem a mezi uživateli vody bylo c. k. okr. hejtmánství žádáno, aby vybědnutí k odpovědi dodalo osobám, které uživatele zastupovaly v řízení administrativním.

Snes. správ. soudu ze dne 25. září 1882 č. 1603.

223. Číslo 943. O stížnosti rustikalistů v H. na zemský výbor v Čechách, týkající se užívání obecních pozemků, zavedlo se přípravné řízení odkázáním k odpovědi. Zároveň vydán byl edikt obsahující vybídnutí, jímž zůstávají se osobám súčastným práva svá před správním soudem hájiti. K tomu konci mají do 60 dnů u správního soudu prokázati, že v sporné věci jsou súčastněny, dále mají prokázati jméno a bydliště, aneb mají v téže lhůtě odpovědi podati. Edikt vyvěsiti se u c. k. okr. hejtmánství a v obci samé obyčejným způsobem.

Snes. správ. soudu ze dne 12. listopadu 1877 č. 1480.

224. Číslo 944. Stížnost zastupující advokát dr. Dostal byl vybídnut, aby opatřil vyhlášení ediktu pro účastníky v úředních novinách a aby to prokázal.

Snes. správ. soudu ze dne 21. února 1881 č. 306.

225. Číslo 945. Žádost jednoho c. k. okresního hejtmánství, aby edikt jemu v německém jazyku zasláný, od správního soudu vydán byl v jazyku českém, byla zamítnuta, poněvadž se to nesrovnává s úředním řízením u správního soudu v příčině užívání pouze jazyka německého zavedeného, a poněvadž ostatně stížnost sama podána byla v jazyku německém. To však nevádí, aby c. k. okresní hejtmánství, uzná-li dle okolností za dobré, samo obstaralo překlad anebo jiným přiměřeným způsobem umožnilo náležité vyhlášení.

Snes. správ. soudu ze dne 19. listopadu 1877 č. 1545.

ad 3. Řízení ústní.

Ústní přelíčení nařídí se po skončeném řízení přípravném. Jednají o tom §§. 28—35 zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876 a §§. 22—25 jednacního řádu ze dne 5. srpna 1876 č. 94 ř. z.

Probereme průběh ústního přelíčení takto:

Ustanovení ústního přelíčení.

Že se má písemné řízení přípravné skončiti a rozepře odkázati k veřejnému a ústnímu přelíčení, vyřknuto budiž k přednesení referentovu radním usnesením. (§. 22 jedn. řádu z r. 1876.)

Po písemném přípravném řízení má president správního soudu, když činiti jest o nález podle §. 6.*) veřejné a ústní přelíčení ustanoviti a úřady i strany, jichž se týče, k němu obeslati. (§. 28 zákona ze dne 23. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876.)

226. Číslo 946. Když byl jeden spolužalovaný žádal, aby spor bez něho se provedl, nařídilo se ústní přelíčení, aniž by mu dána o tom vědomost. Snes. správ. soudu ze dne 27. listopadu 1876 č. 381.

227. Číslo 947. Ústní řízení může se omeziti na jistou část stížnosti a jiná část může a limine odmítnuta býti.

Snes. správ. soudu ze dne 18. srpna 1877 č. 1033.

228. Číslo 948. Připouští se spojení dvou stejných případů, o kterých ústní řízení na jeden den ustanoveno bylo, v jedno přelíčení.

Snes. správ. soudu ze dne 21. října 1877 č. 1638.

229. Číslo 950. Stěžovateli, který c. k. poštou mu doručený výměr správního soudu, jímž nařizovalo se ústní přelíčení, nepřijal, byl výměr způsobem donucovacím pomocí c. k. okr. hejtmánství dodán. (Viz §§. 40 a 41 poštov. řádu ze dne 6. září 1838. Polit. zákony svaz. 66 č. 143.)

Snes. správ. soudu ze dne 12. května 1884 č. 993.

Viz 131 č. 863.

230. Číslo 951. V případě, jenž týkal se osvobození od daně činžovní, zemřel stěžovatel před přelíčením. Dožádán byl pozůstalostní soud, aby obelání doručil dědicům, kteří se mají vysloviti, zdali žádají, aby věc byla provedena aneb zdali od stížnosti upouštějí.

Snes. správ. soudu ze dne 13. dubna 1885 č. 1012.

Veřejnost přelíčení.

Soud se může o to usnésti, aby přelíčení z příčin mravopochestnosti a veřejného pořádku nebylo veřejné.

V takovém případě má každý, jehož se věc dotýče, právo žádati, aby třem osobám jeho důvěry bylo povoleno k přelíčení přijíti. (§. 29 zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. na r. 1876.)

Zastupování.

Zástupce úřadu správního při ústním přelíčení vyšle ministerium, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje aneb v jehož obor působnosti věc náleží.

*) Upozorňujeme na chybu v českém textu zákona: „když činiti jest o nález podle §. 6“. Srovnej německý text, kde stojí pravý opak: „dafern es sich nicht um ein Erkenntniss in Gemässheit des §. 6 handelt“ a to poslední dle smyslu jest správné.

Směřuje-li stížnost proti rozhodnutí nebo opatření některého orgánu správy zemské, okresní neb obecní, vyšle zástupce tento orgán. (§. 30 zák. z r. 1875.)

Strana, již se týče, má na vůli, zastupovati se v ústním přelíčení buď sama aneb dáti se zastupovati advokátem.

Úřadové, korporace a obce vykonávají právo, samy se zastupovati, skrz plnomocníky ze sebe vyslané. (§. 31 zák. z r. 1875.)

Kde dle tohoto zákona advokáti k zastupování se připouštějí neb jest jich potřeba, rozumějí se jimi advokáti, kteří mají právo, v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených strany zastupovati. (§. 45 zákona z r. 1875.)

Advokáti, kteří strany zastupují, též plnomocníci úřadů, korporací a obcí, mají své právo k zastupování náležitě prokázati. (§. 24 jedn. řádu z r. 1876.)

231. Číslo 952. Požádání stěžovatele, aby při ústním přelíčení čtena byla jeho písemně podaná replika na odpověď, zamítá se, poněvadž podání písemné repliky nebylo od něho žádáno.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 15. ledna 1877 č. 69.

Viz 199 č. 916.

232. Číslo 953. Zemský výbor může se dáti zastupovati toliko členem svým, z vlastního středu, a nikolivěk zemským úředníkem.

Snes. správ. soudu ze dne 23. září 1878 č. 1477.

233. Číslo 954. Spolusúčastněná obec nemohouc dáti se zastupovati při ústním přelíčení, žádala, aby jí z moci úřední ustanoven byl zástupce. Nesvolilo se k tomu, poněvadž zastupování jest věcí volného určení obce a nemůže se tedy opatrovati z moci úřední.

Snes. správ. soudu ze dne 30. ledna 1882 č. 212.

234. Číslo 955. K dotazu jisté nemajetné obce, která ve věci byla sčastněná, zdali musí zástupce ustanoviti, bylo sděleno, že zastupování není třeba, poněvadž předseda dle §. 32 zák. z r. 1875 z povinnosti úřadu k tomu přihlíží, aby věc úplně se rozebrala a vysvětlila.

Snes. správ. soudu ze dne 24. března 1884 č. 347.

235. Číslo 956. Taktéž když sčastněná strana oznámila, že z příčin nemajetnosti nemůže se dostaviti ani zástupce zříditi.

Snes. správ. soudu ze dne 7. dubna 1884 č. 732.

236. Číslo 1023. Advokátní kandidáti, byť i byli opatření plnomocenstvím substitučním, nepřipouštějí se k zastupování.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 20. ledna 1878 č. 95.

237. Číslo 1024. Náklady zastupování od advokátů požadované upravuje správní soud analogicky s předpisy pro c. k. soudy. Nález nejv. soud. dvoru ze dne 8. října 1873 č. 9803 (Glaser-Unger XI. 5101), dle dvor. dekr. ze dne 4. října 1883 č. 2633 sb. z. s.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 29. dubna 1878 č. 694.

Ústní přelíčení.

Ústní přelíčení počíná přednáškou referentovou.

Předsedící řídí přelíčení a vykonává policii při sezení. On má z povinnosti úřadu k tomu přihlížeti, aby věc úplně se rozebrala a vysvětlila.

Členové správního soudu mají právo dávatí otázky. (§. 32 zákona z r. 1875.)

Při ústním přelíčení má nejprve referent čísti své písemní přednesení.

V tomto přednesení má se vylíčiti podstatný příběh, mají se v něm uvésti příčiny stížnosti a co proti ní přivádějí pohnaní úřadové správní a strany, však nemá se v něm pronášeti mínění, jaké rozhodnutí se má učiniti.

Potom dovolí se mluvití stížnostvedoucím, po něm zástupci pohnaného úřadu správního a pak těm, kdož v tom mají účastenství.

Pohnaným přísluší v každé případnosti právo, pronést se naposledy. (§. 25 jedn. řádu z r. 1876.)

Účastníci mohou žádati, aby se pro zachování práv jich ustanovily některé punkty v protokole, který se o ústním přelíčení sepíše. (Srov. §. 42 zák. z r. 1875.) Jde-li o to, v která slova se má něco pojmuti, má předsedící k požádání některého účastníka naříditi, aby se náležité místo přečetlo. (§. 26 jedn. řádu z r. 1876.)

Pokud týče se péče, aby věc úplně se rozebrala a vysvětlila, viz nahoře 234 č. 955 a 235 č. 956.

238. Číslo 958. Úřední jazyk. Správní soud usnesl se, že při ústním přelíčení před správ. soudem připouští se toliko jazyk německý jako jazyk soudní, a že se stranou, která by tímto jazykem jednati nechtěla, tak naloženo bude jako s osobami, které se nedostaví. (§. 34 zák. r. 1875.)

Plen. snes. správ. soudu ze dne 19. března 1877 č. 364.

Viz 129 č. 859, pak poznámku naši v tomto spise napřed „a) složení a organismus správ. soudu“.

Námítky proti řízení.

V příčině námitek proti řízení, též v příčině návrhů, které by se činily mezi řízením, rozhoduje správní soud usnesením. (§. 33 zák. z r. 1875.)

Nedostavení se.

Nepřišla-li by některá strana neb úřad anebo jejich zástupce k přelíčení, není to ani přelíčení ani rozhodnutí na překážku. (§. 34 zák. z r. 1875.)

239. Číslo 959. Námitky proti legitimaci zástupce strany, byť i odůvodněné, nepřekážejí průběhu ústního přelíčení.

Snes. správ. soudu ze dne 20. ledna 1877 č. 67.

240. Číslo 960. Rovněž ne okolnost, když zástupce se nedostavil. Požadování stěžovatele, aby v případě nedostavení se čtlo se písemné podání, v té příčině zvlášť podané, se zamítlo.

Snes. správ. soudu ze dne 10. dubna 1879 č. 687.

Odročení ústního přelíčení.

Aby se ústní přelíčení přeložilo, povoliti se může, jen když obě strany jednomyslně to navrhnou aneb když tu jest nějaká nepřemožitelná překážka, pro kterou se nemůže v přelíčení předsejíti. (§. 35 zák. z r. 1875.)

Přijde-li při ústním přelíčení na jevo, že se bude rozhodovati o platnosti nějakého nařízení, a neskládá-li se senát vyjednávací ze šesti radních a z předsedícího, budiž přelíčení ihned přetrženo a o rozepři nové přelíčení před rozmnoženým senátem ustanoveno.

Nové přelíčení má také místo míti tehda, když otázka, jestli nějaké nařízení platné, vzejde při poradě, která se koná po ústním přelíčení (§. 36 zák.) a senát vyjednávací za tou příčinou se usnese, aby se přelíčení znovu zavedlo před senátem rozmnoženým. (§. 28 jedn. řádu z r. 1876.)

241. Číslo 961. Žádosti za odročení ústního přelíčení, která stala se v dohodnutí s odpůrcem, dáno místa. Spoluúčastník v té při nebyl za tou příčinou předběžně slyšen.

Snes. správ. soudu ze dne 19. února 1877 č. 244.

242. Číslo 962. K žádosti stěžovatele se svolením žalovaného úřadu povoleno odročení ustanoveného již přelíčení na dobu neurčitou a k žádosti jedné neb druhé strany. Spoluúčastníka v té věci nebylo žádného.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 26. března 1877 č. 395.

243. Číslo 963. Jistá sporná záležitost byla ve srozumění obou stran až k žádosti jedné neb druhé z nich odročena. Po pěti měsících stal se k žalovanému ministerstvu dotaz, kterak věc se má a zdali obnovení řízení očekávat lze. Když pak vyjednávání smířčí mezi tím započaté zůstalo bez výsledku žádoucího, žádalo ministerium za pokračování v řízení před správním soudem.

Snes. správ. soudu ze dne 25. června 1883 č. 300.

244. Číslo 964. V podobném případě opominulo ministerstvo k dotazu správního soudu, kterak věc stojí, odpověděti. Správní soud uložil dotčenou vzpomínku expeditu, že věc není vyřízena, ad acta, neboť shledal, že řízení jeho není officiosní a že není jeho povoláním, aby na pokračování ve při sám naléhal.

Snes. správ. soudu ze dne 5. června 1882 č. 954.

245. Číslo 965. Odročeni ústního přelíčení povoleno k žádosti žalovaného ministerstva, aniž by o tom slyšen byl stěžovatel, z důvodů, že tentýž zástupce ministerstva současně státi má před soudem říšským.

Snes. správ. soudu ze dne 15. prosince 1884 č. 2818.

246. Číslo 966. Odročeni ústního přelíčení již započatého připouští se vždy, kdykoliv třeba jest dalších příprav aneb slyšení účastníků.

Snes. správ. soudu ze dne 21. března 1877 č. 351.

247. Číslo 967. Stalo se též odročeni za příčinou, poněvadž mezi tím stěžovatel upadl v konkurs.

Snes. správ. soudu ze dne 15. října 1877 č. 1088.

Viz 143 č. 888.

248. Číslo 968. Stěžující si strana žádala prostřednictvím žalovaného ministerstva za odročeni ústního přelíčení za tou příčinou, poněvadž právní zástupce, který s věcí ode dávna obeznámen byl, měl tutéž dobu neodkladné řízení při krajském soudu. Ačkoliv ministerstvo k této žádosti se nepřidalo, přece povoleno bylo odročeni.

Snes. správ. soudu ze dne 22. prosince 1884 č. 2877.

249. Číslo 969. Žádosti jisté městské obce jako stěžovatelky, aby ústní přelíčení teprv k dalšímu požadování se ustanovilo, nedalo se místa, poněvadž svolení žalovaného ministerstva nebylo prokázáno.

Snes. správ. soudu ze dne 9. července 1877 č. 904.

250. Číslo 970. Taktéž z důvodu, poněvadž jinaké zaměstnání jako advokát a říšský poslanec nelze považovati za nepřemožitelné překážky.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 12. února 1877 č. 221.

251. Číslo 971. Okolnost, že dle mínění strany žalující potřebí jest, aby doplněn byl příběh skutečný na př. slyšením někoho, není důvodem k odročeni ústního přelíčení dle §. 35 zák., alebrž důvodem k tomu, aby rozhodnutí dle §. 6 zák. se zrušilo.

Snes. správ. soudu ze dne 31. května 1879 č. 1051, Budw. 505.

252. Číslo 972. Nepřemožitelnou překážkou není, pakli advokát pro neduh na noze dostavití se nemůže a za odročeni se žádá.

Snes. správ. soudu ze dne 19. prosince 1878 č. 2109.

253. Číslo 973. Taktéž není překážkou židovský svátek, poněvadž nedostavení se některé strany není odbývání na závadu a poněvadž odročeni povoliti lze toliko jen k žádosti obou stran a jen pro překážku nepřemožitelnou.

Snes. správ. soudu ze dne 7. září 1882 č. 1668.

254. Číslo 974. Onemocnění advokáta strany súčastněné, krátká lhůta k podání odpovědi, rovněž nedostatek svolení odpůrce nejsou důvody k odročeni, poněvadž zbývalo času k ustanovení jiného zástupce a k informování poslednější.

Snes. správ. soudu ze dne 24. listopadu 1884 č. 2596.

255. Číslo 975. Udaná nemožnost opatřiti si průvody (listinu úředně stvrzenou) není důvodem k tomu, aby odročilo se ústní přelíčení po druhé

již, poněvadž až k době stání ještě dosti času zbývá, opatřiti si úředně stvrzený opis.

Snes. správ. soudu ze dne 6. ledna 1885 č. 62.

256. Číslo 976. Přeložení stání na některý den dřívější, než právě ustanoveno bylo, nepřipouští se.

Snes. správ. soudu ze dne 22. prosince 1884 č. 2873.

ad 4. O nálezech, jak se činí a jakých mají účinků
(§§. 36—44 zák. z r. 1875).

V příčině nálezů jest nám přihlížeti jednak k orgánům, jež je činí, jednak k způsobu, jak tyto nálezy se činí a jakých mají účinků.

Na počátku, kde jednáme o organismu správního soudu, uvedli jsme, že nálezy činí se

- a) pravidelně v senátech a
- b) výjimečně v plných shromážděních soudu.

ad a) Senáty dle §. 13 zák. z r. 1875 jsou rozličně složeny a sice:

1. pravidelně ze čtyř radních a z předsedícího, když jedná se o nález, jenž činí se po ukončení ústního přelíčení (§. 36 zák. z r. 1875 a §. 27 jedn. řádu z r. 1876);

2. ze šesti radních a z předsedícího, jedná-li se o platnost nějakého nařízení (§. 8 a 35 zák. z r. 1875 a §. 28 jedn. řádu z r. 1876);

3. ze dvou radních a předsedícího, jedná-li se o přípravná opatření:

- §. 21 zák. z r. 1875 vrácení stížnosti k napravení,
- §. 23 " " " " příkázání stížnosti k odpovědi,
- §. 24 " " " " požadování repliky a dupliky,
- §. 28 " " " " ustanovení ústního přelíčení,

dále jedná-li se o rozhodnutí incidenční (§§. 26 a 44) o povolení neb odepření lhůty, odložení přelíčení, slyšení stran a úřadů, požádání, aby předloženy byly spisy administrativní.

Jest-li činiti o připravující opatření a rozhodnutí incidenční (§. 13 alin. 4 zák. z r. 1875), může se zavést hlasování způsobem písemným i bez sezení. Byli-li by však dva hlasující radní mezi sebou na rozdíl, budiž v příčině toho na všecken způsob sezení odbýváno. (§. 20 jedn. řádu z r. 1876.)

4. K vyřizování věcí daně a poplatků se týkajících zřízeny budou stálé senáty správního soudu.

ad b) Výjimečně činí se nálezy v plných shromážděních soudu v případech §§. 5—8 jedn. ř. z r. 1876:

1. když předseda senátu má za to, že snesení odporuje zákonu z r. 1875 aneb jednacímú řádu z r. 1876;

2. když shledá se odpor s některým předešlým rozhodnutím a

3. když prezident správního soudu sám některou věc důležitou odkáže k obecnému shromáždění.

Kterak ve všech dotčených případech se jedná, hlasuje a usnesení činí, předpisuje jednací řád z r. 1876 takto:

Úloha referenta.

Při poradě o každé věci má nejprve referent přednésti vylíčení příběhu a navrhnouti, jak se má věc vyřídit.

Jest-li zřízen korreferent, má své dobré zdání podati hned po referentovi.

Rokování.

Potom má předsedící zavést rokování a dáti hlasujícím v tom pořádku, v kterém se přihlásí, povolení mluvit.

Uchylující návrhy buďtež mezi rokováním činěny a odůvodněny.

Když nikdo neřádá za povolení mluvit nebo když jest po rokování, má dáti předsedící o návrzích učiněných hlasovati. (§. 12 jedn. ř. z r. 1876.)

Hlasování.

Předsedící ustanoví, o kterých otázkách se má hlasovati a v kterém pořádku.

Však může se také o to k návrhu každého hlasujícího radní shromáždění raditi a usnesení učiniti.

Radní dávají hlasy podle hodnosti služební, od nejstaršího počínajíc.

V obecném shromáždění mají presidentové senátů, kteří jsou jako hlasovatelé přítomni, hlasovati po radních a to mladší před starším.

Hlasování děje se, aniž se uvádějí důvody. (§. 13 jedn. ř. z r. 1876.)

Usnesení.

Usnesení činí se nadpoloviční většinou hlasů (§. 37 zák. z r. 1875). Jsou-li hlasy mezi dvojím míněním stejně rozděleny,

aneb přidá-li se k některému z několika mínění nejméně polovice všech hlasů, jest předsedící povinen také hlasovati.

Přistoupí-li v některém z těchto případů k mínění, které má již polovici hlasů, stane se toto mínění usnesením.

Byl-li by v případech, uvedených v §§. 40 a 41 zák. z r. 1875, nebo v některém jiném rozdíl mezi dvojím míněním rovně rozděleným jen o velikost, může předsedící zvoliti velikost prostřední.

I když předsedící není povinen hlasovati, má právo, když usnesení jest učiněno, mínění své pronésti a dáti je do protokolu. (§. 14 jedn. ř. z r. 1876.)

Nenabylo-li žádné mínění nadpoloviční většiny hlasů, budiž hlasováno znova a návrhy činěné rozloženy buďte dle potřeby na několik otázek. (§. 15 jedn. ř. z r. 1876.)

Usnesení, učiněné o jedné otázce, položeno buď za základ poradě a usnášení se o všech následujících otázkách tím způsobem, že při usnášení se mají všichni hlasovatelé, kteří se k předešlému usnesení nepřidali, toto usnesení za základ je zavazující pokládati a o ostatních otázkách pod touto výminkou hlasovati. (§. 16 jedn. ř. z r. 1876.)

Zdělávání příčin rozhodovacích.

Týmž způsobem (§§. 12—16) má se předsejítí při zdělávání příčin rozhodovacích. (§. 17 jedn. ř. z r. 1876.)

Odstoupení od hlasu daného.

Chtěl-li by některý hlasující od hlasu odstoupiti, má to před skončením sezení oznámiti. Změnil-li by se tím poměr hlasů tak, že by usnesení učiněné nemělo již nadpoloviční většiny hlasů, budiž hlasováno znova. Také se může v tomto případě učiniti usnesení, aby se obnovila porada. (§. 18 jedn. ř. z r. 1876.)

Výsledek hlasování a úloha zapisovatelova.

Jak hlasování vypadlo, má zapisovatel zaznamenati na referátě nebo na arších k němu připojených.

V tomto zaznamenání má se uvéstí den, kdy byla porada, mají se v něm pojmenovati všichni přítomní a dokonale vylíčiti, jak se při hlasování předešlo.

V témž zaznamenání mají se přivéstí veškeré návrhy učiněné a pojmenovati hlasovatelé, kteří se k nim přidali.

Každý hlasující má na vůli, napsati důvody svého mínění a žádati, aby se jeho spis přiložil k zaznamenání o způsobu hlasování.

Předsedící má zaznamenání zapisovatelova přečísti, vidělo-li by se mu toho potřeba, je opraviti a na nich se podepsati. (§. 19 jedn. ř. z r. 1876.)

Vyřízení sepisuje referent.

Vyřízení, které se má podle učiněného usnesení vydati, má sepsati vůbec referent, a stalo-li se usnesení v hlavní věci proti jeho mínění, má je sepsati onen hlasovatel, jehož návrh učiněn jest usnesením.

Na předsedícího náleží, aby zkoumal, zdali návrh vyřízení s usnesením se srovnává. (§. 21 jedn. ř. z r. 1876.)

Ponevadž věc, pokud se týče orgánů a jich funkcí, ihned na počátku při paragrafech příslušných a též v odstavci napřed probrána jest, budeme zde dále se zabývati toliko předpisy, kterak po provedeném ústním přelíčení činí se nálezy, dále potřebnostmi formálními a následky, k nimž přičítati jest nahrazení útrat sporních a uložení pokut pro svévolnost.

Předpisy tyto nalézají se v §§. 36—44 zák. z r. 1875.

Nálezy po provedeném ústním přelíčení.

Když věc jest dostatečně rozebrána a vysvětlena, přelíčení se uzavře a nález se vynese.

Rokování a hlasování není veřejné. (§. 36 zák. z r. 1875.)

K tomu pak přiléhají předpisy jednacího řádu:

V poradě a usnášení se o nález, který se má dle ústního přelíčení vynésti, mohou účastenství míti jenom ti členové správního soudu, kteří byli při celém přelíčení ústním přítomni.

Co ustanoveno v §§. 5, 6, 7 a 9 jedn. ř., nevztahuje se k usnesení tohoto senátu. (§. 27 jedn. ř. z r. 1876.)

Při poradě v §. 27 jedn. ř. z r. 1876 podotknuté má nejprve referent navrhnouti, jaká usnesení se mají učiniti.

Co se týče formy poradě, hlasování a usnesení, obsahu a věrou opatření protokolu (§. 42 zák. z r. 1875), též co se týče sepsání nálezu, má platnost, co nařízeno v §§. 12—19 alin. 2—5 a §. 21 jedn. ř. z r. 1876 (viz §. 29 téhož jedn. ř.).

Nálezy správního soudu činí se nadpoloviční většinou hlasů.

Předsedící dává svůj hlas naposledy. (§. 37 zák. z r. 1875.)

Vyhlášení nálezu.

Nález vyhlášen buď ústně s podstatnými příčinami rozhodovacími v témž sezení správního soudu, aneb nemohlo-li by to býti, s úplnými příčinami rozhodovacími v některém jiném sezení, které se má stranám ihned oznámiti.

Nález budiž vyhlášen i tehda, když by strany byly odešly nebo by k sezení k tomu ustanovenému nepřišly. (§. 38 zák. z r. 1875.)

Obsah nálezu.

Nálezy správního soudu sdělávány buďte jménem císařovým.

Nálezy sdělané obsahujte v sobě jména všech členů správního soudu, kteří je spolu vynášeli, a podepsány buďte od předsedícího a od zapisovatele.

Nálezy sdělané dodány buďte i s příčinami rozhodovacími co nejdříve těm, jichž se týkají. (§. 39 zák. z r. 1875.)

257. Číslo 977. Nálezy správního soudu mají se všem účastněným osobám, bez rozdílu, zdali byly spolužalovány aneb zdali se v řízení a přeličení účastnily, dodati; není-li bydliště účastníků známo, necht přiměřeným způsobem vyhlásí se prostý nález, anižby třeba bylo přidávati důvody. Stranám vrátí se veškeré spisy s přílohami a plnomocenstvími a sice úřadu, jenž žalován byl, pomocí doprovodovacího přípisu, ostatním stranám bez přípisu pouze proti zevrubnému receptu zpátečnímu.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 31. října 1876 č. 231.

258. Číslo 978. Nelze-li nález stěžovateli poštou dodati za příčinou jeho nepřítomnosti, dodá se advokátovi, jenž stížnost byl podepsal a jemuž také obeslání řízení došlo, dle §. 10 jedn. řádu z r. 1876.

Snes. správ. soudu ze dne 2. dubna 1885 č. 928.

259. Číslo 979. Jednací spisy (stížnost, odpověď, replika a duplika) nevracejí se z úřední povinnosti; přílohy však originální i kopie vracejí se; kopie ale toliko tenkrát, pakli referent neshledá překážku, váženou z toho, že jich při jednání různým způsobem užito bylo.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 26. března 1877 č. 429.

260. Číslo 980. K žádosti stěžovatele učiněné po skončeném řízení a po rozhodnutí, aby vrácen byl originál stížnosti, svolilo se a opatřilo se zároveň, aby k doplnění referátu příslušná místa ze stížnosti byla vypsána a při spisech zachována.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 21. ledna 1878 č. 100.

261. Číslo 981. Ministerstvu vnitra vydají se nálezy i tenkrát, když věc týkala se podřízených úřadů.

Snes. správ. soudu ze dne 3. dubna 1877 č. 421.

262. Číslo 982. Nálezy vydají se jen osobám ve věci účastněným dle §. 39 zák. z r. 1875 a nikomu jinému, proto zamítnuta žádost osoby neúčastněné.

Snes. správ. soudu ze dne 9. prosince 1884 č. 2679.

Taktéž nálezy správ. soudu: ze dne 14. února 1881 č. 264 o žádosti jednoho okres. hejtmanství, ze dne 2. září 1882 č. 1772 o žádosti jednoho zemsk. výboru, ze dne 30. dubna 1883 č. 1002, ze dne 19. listopadu 1877 č. 1537.

263. Číslo 983. Sběhne-li se omyl v zhotovení nálezu (na př. nepravé pojmenování zástupce), stane se oprava zvláštním přípisem, nikolivěk ale změněním původního nálezu.

Snes. správ. soudu ze dne 28. února 1880 č. 385.

264. Číslo 984. Omyl, jenž přihodil se v textu nálezu tím, že uveden byl chybný rok, naprávil se vydáním nového nálezu.

Snes. správ. soudu ze dne 8. února 1881 č. 250.

265. Číslo 985. Taktéž při chybě písařské.

Snes. správ. soudu ze dne 27. října 1884 č. 1920.

O nákladech řízení.

Když stížnost se odvrhne, může se v nálezu stížnostvedoucímu uložit, aby náklady řízení před soudem správním provedeného buď všechny, neb část jich nahradil.

Náklady přiřknuté dobudou se způsobem administrativním. (§. 40 zák. z r. 1875.)

266. Číslo 986. K nákladům řízení počítati dlužno mimo kolky, též deservit za podané spisy a za dostavení se k soudu.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 24. října 1876 č. 259.

267. Číslo 987. Stěžovatel, který od finančního ministerstva usmířen byl, žádal, aby mu nahrazeny byly náklady řízení. Zamítnut, poněvadž náklady řízení mohou jen při vydání nálezu a jen stěžovateli přisouzeny býti. (V tomto případě ale osoba usmířená přestala býti stěžovatelkyní.)

Snes. správ. soudu ze dne 7. září 1882 č. 1568.

268. Číslo 988. Náklady řízení nikdy nemohou žalovanému úřadu ukládány býti.

Snes. správ. soudu ze dne 15. května 1883 č. 1073.

269. Číslo 989. Náhrada nákladu řízení vyřkne se jen u vydání nálezu. Bylo-li tedy řízení dle §. 44 zák. zastaveno, poněvadž příčina stížnosti po-
minula, nelze požadovati náhrady, jakož vůbec úřadům tyto ukládati nelze.

Snes. správ. soudu ze dne 5. února 1877 č. 183 a ze dne 3. prosince 1877 č. 1515.

270. Číslo 990. Taktéž v případě, když od stížnosti upuštěno bylo. Žalované ministerstvo žádalo náhradu útrat za podanou odpověď. Správní soud zastavil řízení, aniž by o nároku k náhradě byl jednal.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 11. června 1877 č. 784.

271. Číslo 991. Taktéž když jedná se o zastavení řízení s podmínkou kompenzace útrat. Zamítnuto, poněvadž nebylo jednání ukončeno.

Snes. správ. soudu ze dne 3. července 1882 č. 1381.

272. Číslo 992. Taktéž ne, byla-li stížnost a limine odmítnuta.

Snes. správ. soudu ze dne: 28. března 1878 č. 488,
18. května 1880 č. 929,
27. června 1881 č. 1108.

273. Číslo 993. Žádost za prominutí nálezem uložených nákladů řízení zamítnuta jest dle §. 40 zák. a limine.

Snes. správ. soudu ze dne 3. března 1879 č. 383.

Pokuta za svévolnou stížnost.

Správní soud má právo, uložit stranám a dle okolností jich zástupcům, kteří proti jasnému znění zákona se prou aneb jinak zřejmě svévolným způsobem vedou stížnosti, pokuty peněžité 5 až i 1000 zl.

Pokuty peněžité jdou do pokladnice chudých toho místa, v kterém stížnost vedoucí má své řádné bydlení. (§. 41 zákona z r. 1875.)

274. Číslo 994. Zamítnuta svévolná stížnost dle §. 41 zák.; uložena zároveň stěžovatelům pokuta k nerozdílné ruce, k platu do 8 dnů k fondu chudinskému; okr. hejtmanský dožádáno o doručení výměru a vydobytí pokuty případně polit. exekuci; obec zároveň o tom zpravena.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 5. února 1877 č. 163.

275. Číslo 995. Stížnost zástupce obce na zemský výbor v příčině vlastnictví obecních pozemků. Po přípravném řízení, zamítnutí stížnosti a limine, zároveň pro shledanou svévolnost uložení pokuty 25 zl. k fondu chudinskému.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 16. ledna 1882 č. 2047 ex 1881.

276. Číslo 996. Uložení pokuty 5 zl. zástupci stěžovatele.

Nález správ. soudu ze dne 16. září 1881 č. 1403, Budw. 1157.

Protokol o provedeném řízení.

O přelíčení sepíše se protokol, kterýž má obsahovati jména přítomných členů správního soudu, jména stran a jich zástupců, jména zástupců úřadů správních a má vysvědčiti, co důležitého se v sezení událo.

Když rokování a hlasování není veřejné, má se sepsati zvláštní protokol.

V každém protokole má se předsedící a zapisovatel podepsati. (§. 42 zák. z r. 1875.)

Právní moc nálezů.

Proti nálezům správního soudu navrácení v předešlý způsob místa nemá. (§. 43 zák. z r. 1875.)

277. Číslo 997. Žádost za obnovení řízení, které před správním soudem již provedeno bylo, zamítnuta.

Snes. správ. soudu ze dne 17. prosince 1883 č. 2387.

278. Číslo 998. Stěžovatel, jehož stížnost po zavedeném řízení přípravném a limine zamítnuta byla, podal žalobu, aby zavedlo se ústní přelíčení a aby sdělila se mu odpověď od ministerstva podaná, a namítal spolu, že zamítnutí a limine nemůže platnosti míti, poněvadž správní soud přípravné řízení byl zavedl. Tato žádost byla dle §. 43 zák. odmítnuta, poněvadž není žádného dalšího právního prostředku; ostatně poznamenáno, že ministerstvo žádné odpovědi nepodal a že zamítnutí a limine mělo příčinu v tom, poněvadž správní soud ze spisů jednacích svou nepříslušnost dle §. 21 zák. shledal.

Snes. správ. soudu ze dne 2. května 1885 č. 580.

279. Číslo 999. Proti nález správního soudu nepřipouští se nižádné ohrazení.

Snes. správ. soudu ze dne 15. prosince 1884 č. 2792.

280. Číslo 1000. Ani dodatečné opravení příběhu skutečného, který sloužil nález správního soudu za základ, nemůže způsobiti obnovení řízení před správním soudem.

Nález správ. soudu ze dne 23. května 1884 č. 1103, Budw. 2140.

Viz 87 č. 786.

Zastavení řízení.

Když v kterémkoli postupu řízení před soudem správním úřad správní, na nějžto stížnost se vede, prokáže, že příčina stížnosti mezi tím byla odvarována, budiž řízení po vyslyšení stížnosti vedoucího usnesením soudu zastaveno. Řízení zastavené nemůže se již obnoviti. (§. 44 zák. z r. 1875.)

281. Číslo 1003. Když žalovaný úřad oznámil, že v záležitosti sporu o cestu zavedl a docílil smír, jímž příčina stížnosti pominula, bylo se obce, která stížnost vedla, dotázáno, aby do 24 dnů se vyjádřila, zdali považuje stížnost celou aneb v kterých punktech za bezpředmětnou.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 28. května 1877 č. 721.

282. Číslo 1004. Za příčinou podání takového vyjádření prodloužila se původní na 8 dní vyměřená lhůta na dva měsíce.

Snes. správ. soudu ze dne 9. července 1883 č. 1656.

283. Číslo 1005. Taktéž prodloužení na dalších 14 dní.

Snes. správ. soudu ze dne 16. února 1885 č. 452.

284. Číslo 1006. Jednalo se o zajmutí nějakého stroje. Zástupce žalovaného ministerstva při ústním přelíčení žádal, aby řízení bylo zastaveno, poněvadž mezi tím stalo se opatření, jímž příčina stížnosti byla odvarována; správní soud však učinil incidenční nález, že tomu místa dáti nelze, poněvadž

judikatura správního soudu přihlížeti musí k tomu stavu věci, který byl v dobu podání stížnosti, a události pozdější jen potud platnosti nabývají, pokud jimi ono porušení práva, k němuž směřuje stížnost, bylo zdviženo. Jen tenkrátě odůvodněno jest zastavení řízení dle §§. 44 zák. z r. 1875. Takováto okolnost ale v tomto právě případě nenastala, neboť pozdějším rozhodnutím obch. ministerstva, jež se uvádí, nebylo zrušeno ono, proti němuž stojí stížnost, alebž pouze odstraněny jsou některé okolnosti, k nimž se tehdy při vydání rozhodnutí, na něž si bylo stěžováno, přihlíželo.

Snes. správ. soudu ze dne 13. ledna 1885 č. 134.

285. Číslo 1007. V případě záporného vyjádření se stěžovatele, odmítl správ. soud zastavení řízení, a žádal zároveň ministerstvo, aby, nepodaří-li se věc usmířiti, předložilo jednací spisy k dalšímu řízení.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 3. června 1879 č. 1028.

286. Číslo 1008. Když zastaví se řízení, přestane nárok k nahrazení nákladů.

Snes. správ. soudu ze dne 7. září 1882 č. 1568.

Viz 267 č. 987.

287. Číslo 1009. Tím, že správní soud formálně zastavil řízení v jedné věci dle §. 44, nevyslovil ještě nižádné právní mínění a také nestvrdil právní důvody stěžovatelů, aby se za to míti mohlo, že v případech příštích jest se tím spravovati.

Snes. správ. soudu ze dne 14. dubna 1885 č. 921.

288. Číslo 1010. Jistá továrna rekurovala proti předpisu daní, daň však zaplatila a vyhradila si navrácení. Finanční úřad vyměření zrušil a vybidnul továrnu, aby ona učinila své soukromoprávní námitky za tím účelem, aby finanční úřad o navrácení daní rozhodnouti mohl. Továrna podala na to stížnost k správnímu soudu a finanční úřad odvolal své vybidnutí. Správní soud pak, proti vůli stěžovatele, shledal, že příčina k stížnosti pominula a zastavil řízení dle §. 44 zák.

Snes. správ. soudu ze dne 20. prosince 1880 č. 2540.

289. Číslo 1011. Taktéž v případě, když finanční úřad odvolal své rozhodnutí a odepsal vyměřenou daň.

Snes. správ. soudu ze dne 7. května 1883 č. 1029.

290. Číslo 1014. Taktéž, snes. správ. soudu ze dne 10. prosince 1883 č. 2795.

Finanční ředitelství v následku stížnosti vyslovilo se, že své rozhodnutí odvolává, že si však vyhraňuje jiné učiniti. S tímto prohlášením podmíněným neuspokojil se stěžovatel a tak správní soud nezastavil řízení dle §. 44 zák.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 15. dubna 1884 č. 697.

291. Číslo 1015. Finanční ředitelství v následku stížnosti oznámilo, že pominuly příčiny stížnosti, poněvadž výnos se odvolává, spolu se hejtmanství nařizuje, aby některé vady odstranilo, a pak že vydáno bude nové rozhodnutí. Strana stěžující s tím se však neuspokojila, a správní soud neshledal důvodů k zastavení dle §. 44 zák., poněvadž rekurovaný výměr v podstatné části, proti které směřuje stížnost, vyzdvižen nebyl. Vybidnuto jest ministerstvo k předložení spisů.

Snes. správ. soudu ze dne 30. března 1885 č. 851.

Zastupování před správním soudem.

Kde dle tohoto zákona advokáti k zastupování se připouštějí, nebo jest jich potřeba, rozumějí se jimi advokáti, kteří mají právo, v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených strany zastupovati. (§. 45 zák. z r. 1875.)

Viz napřed při §. 31 zák. při odst. vci ad 3. Řízení ústní.

Kdy počne správní soud úřadovati.

Správní soud počne úřadovati tři měsíce od toho dne, kterého bude tento zákon říšským zákoníkem vyhlášen. (§. 47 zák. z r. 1875.)

(Stalo se dne 2. dubna 1876 č. 36 ř. z.)

Ustanovení přechodná.

Příslušnost správního soudu v trestních věcech policejních upravena bude zároveň s trestním zákonodárstvím policejním. (§. 48 zák. z r. 1875.)

Proti rozhodnutím neb opatřením, kteráž nabyla moci právní prve než tento zákon vešel ve skutek, nemůže se před správním soudem odpor činiti. (Srov. §§. 21 a 49 zák. z r. 1875.)

292. Číslo 1071. Rozhodnutí neb opatření posledních instancí úřadů správních nabývají dle §. 49 zák. z r. 1875 právní moci dnem tím, kterým byly učiněny, a nikoliv teprve tím dnem, když jsou dodány.

Plen. snes. správ. soudu ze dne 8. srpna 1876 č. 38.

3. Zásady našeho správního soudnictví a porovnání rakouského s pruským.

Po tomto vylíčení organismu správního soudu máme za to, že jest na místě, abychom podrobněji ukázali k zásadám, na nichž naše správní soudnictví spočívá, jakož i abychom je porovnali se správním soudnictvím v jiných státech.

K prvéjšímu užíváme částečně článku „Der österr. Verwaltungsgerichtshof“ von Dr. Hermann Rösler, ordentl. Professor zu Rostok, uveřejněného v „Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht der Gegenwart“, Wien 1877.

K porovnání pak zvolili jsme si organizaci Pruskou, kterou jsme za tím účelem probrali ze zákonů: Kreisordnung vom 13. December 1872; Dotationsgesetz vom 30. April 1873; Provinzial-

ordnung vom 29. Juni 1875; Dotationsgesetz vom 8. Juli 1875; Gesetz, betreffend die Verfassung der Verwaltungsgerichte und das Verwaltungsstreitverfahren vom 3. Juli 1875; Gesetz, betreffend die Zuständigkeit der Verwaltungsbehörden vom 20. Juli 1876. Dále, abychom seznali, kterak zákony tyto v praxi účinkují, probírali jsme pruský odborný časopis „Selbstverwaltung“ od r. 1874.

Věcné podklady a též i prospěchy správního soudnictví, ačkoliv otázka tato dosavad mnohonásobně sporná jest, vyhledávají se všeobecně v následujících okolnostech :

1. musí se jednati o právo, jenž náleží v obor veřejné správy ;
2. totéž právo musí býti sporné ;
3. musí býti před rukama authority, která o sporu rozhodne postupem řádného řízení dle ustálených právních pravidel svobodným určením svým, a
4. musí rozhodnutí toto nabyti právní moci, aby mohlo býti vykonáno aneb musí ono alespoň býti takové závaznosti pro strany účastněné, aby věc rozhodnutá nemohla více v potaz brána býti.

ad 1.

Právo vůbec dělívá se v právo objektivné a v právo subjektivné.

Prvější obsahuje veškerenství platných právních pravidel a zásad; poslední pak poměr dotčených pravidel k jistým skutkům, způsobený osobní vůlí téhož právního subjektu čili právní osobnosti.

Aby vzniknulo některé právo subjektivné, zapotřebí jest stav ten, aby bylo nějakého práva, aby bylo skutku a aby s tím ve spojení byla vůle jisté osobnosti.

Jsoucnost některého práva objektivného nezpůsobuje již nějakého práva subjektivného. Neboť tím, že těšíme se právní instituci vlastnictví a práva obligačního, nestane se nikdo sám vlastníkem aneb věřitelem, pakli nepřidruží se k tomu jisté skutky, na př. prodej, darování, zápůjčka, trhová smlouva, kterými dotyčné osoby nabývají vlastnických práv k věcem aneb vůbec požadavků k osobám třetím.

Rovněž ale nepostačuje pouhý skutek, alebrž musí býti ve spojení takovém, aby dotyčná osoba právní předmět k sobě potáhla, n. př. darování přijala, smlouvu platně uzavřela a t. d.

V četných případech sloučena jest okolnost přijetí se skutkem samým, zejména tak při všech právních záležitostech, kdežto bez vůle dotčené osoby skutek není možný; v jiných případech však musí přijetí zvlášť osvědčeno býti, na př. při nastoupení dědictví.

Podobně má se věc s právem trestním. Pouhé zákony trestní neučiní z nikoho zločince, alebrž dopuštění se zločinu, tedy určitý skutek, na něž položen jest trest. Zločin jeví se jako porušení právního pořádku v státu a jest tudíž v tomto případě státní právní osobností, právním subjektem, a nikoliv ona osoba, která skutečně poškozena byla, n. př. okradený majitel aneb osoba zavražděná. Státu tedy, jehož právní pořádek porušen byl, přísluší stíhání zločince; osobě pak, které byla škoda způsobena, přísluší pouze právo žalobní.

Tytéž zásady mají platnost v právu a v řízení správním, ač tuto dle zvláštnosti práva a předmětů správních nabývají jiných třeba tvarů.

Pokud týče se povahy skutku, třeba na paměti míti, že jak v právu civilním, tak v právu trestním jedná se tu vždy o takové činy, podnikání nebo opomenutí v životě jednotlivce, které neleží na bíledni, alebrž musí teprve provedením komplikovaných důkazů zjištěny býti. Z těch příčin věnuje se v právu civilním i trestním toliko pozornosti a místa okolnosti skutkové a proto záleží každý spor ponejvíce v dovolávání se anebo v odpírání skutků. Příhodí se i také v řízení správním, že třeba jest prováděti obtížné důkazy, ale ponejvíce jedná se tuto o poměry a skutky povědomé aneb snadně prokazané, jako n. př. stav rodinný, stáří, pohlaví, státní neb obecní příslušnost atd., vůbec poměry, které svou příčinu mají ve veřejném, společenském životě. Tímto vysvětliti lze, kterak v řízení správním přísné průvody nenabýly tétož platnosti a kterak celé provádění otázky skutkové namnoze se liší od řízení civilního neb trestního.

Daleko větší důležitost pro řízení správní ale do sebe má třetí okolnost, námi napřed uvedená, totiž pokud třeba jest, aby k „právu“ a „skutku“ připojovala se vůle osobní.

Ve správě veřejné, které náleží obhajování veřejných prospěchů, přidružuje se ale k vůli osobní dotyčného právního subjektu ještě činnost veřejné správy samé, a to jmenem obhajování veřejných prospěchů, a tím vtisknut jest správnímu řízení ten zvláštní znak.

ad 2.

Právo, o něž se jedná, musí býti sporné a tím tedy dospíváme k nauce o právu žalobním v řízení správním.

Práva vůbec nemohou v pochybnost brána býti osobami třetími, alebrž jen těmi osobami, které v dotyčném právním poměru jsou účastněné, jakož i obyčejně nepostačuje pouhé vyslovené odporování, nýbrž musí sběhnouti se skutek nějaký, jímž se právo, o něž jde, v pochybnost uvádí anebo porušuje. N. př.: Pakli osoba *A* tvrdí, že osoba *B* ničehož osobě *C* nedluhuje — nemůže z toho vzniknouti právní spor; jako též nevzniká, pakli nějaký dlužník odpírá věřiteli požadavek slovy, avšak nicméně skutečně zaplatí aneb závazek splní. Aby některé právo, dle zásad práva soukromého, stalo se sporným, k tomu postačuje pouhá vůle oprávněné (účastněné) osoby, ovšem předpokládá se ten skutek, že dotyčný právní nárok nebyl splněn.

Jinak má se věc v právu trestním, kde koná se stíhání z příčin veřejných; zde, vyjma některé případy, nelze upustiti od žaloby, zde soukromé se vyrovnání s žalobníkem nesprošťuje od žaloby.

V řízení správním vznikají spory pravidelně teprve některým výkonem úředním, jemuž dotyčná osoba odporuje. Tato osoba, nezdvihajíc právní nárok proti osobě třetí, má před sebou pouze výkonnou moc, úřad, jehož opatřením porušuje se právo její, nechť dotýká se to pak okolnosti nabytí práva, užití jeho aneb ztráty téhož práva.

ad 3.

Praveno napřed, že musí býti authority, která o sporu rozhodne postupem řádného řízení dle ustálených právních pravidel svobodným určením svým.

Zde vlastně vznikají záhady o postavení správního soudnictví vůbec.

Nejedná se prostě o to, aby sporné záležitosti správní podrobeny byly soudnímu zkoušení, kterak mnozí za to mají, neboť tím byliby správní úřadové postaveni na rovni s obyčejnými účastníky, se stranami, jimiž ale mocí svého určení veřejného dokonce nejsou.

Otázka jest ta: která autorita dle povahy věci a dle všeobecných právních pravidel, způsobilou jest k tomu, aby výkony správních úřadů právnicky zkoumala?

Postaven-li jest správní soud mimo organismus správy veřejné, kterak v Rakousku se stalo, jest se obávati toho, že právní nálezy

budou povahy více formální a abstraktně theoretické, což však nesrovnává se s podmínkami a úlohami živé a ve prospěchu veřejném činné správy veřejné. Z té příčiny tudíž třeba jest, aby správní soud udržoval stálé spojení s organismem veřejné správy, což dosaženo tím, že úřady správní mají v soudě správním stálých svých zástupců.

ad 4.

Že každý soudcovský nález musí nabytí právní moci, samo sebou se rozumí, poněvadž by jinak právní spor nemohl býti nikdy ukončen.

To platí též o nálezech správních úřadů a nejlépe jest, vydá-li se nález ve věci samé k výkonu již způsobilý, aniž by třeba bylo nového jednání moci vykonávací, čímž by spor na novo se obživoval.

Je-li však úřad výkonný zavázán, spravovati se nálezem, pak jest i v tomto případě spor ukončen.

V řádcích následujících probereme podmínky práva žalobního před správním soudem dle zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876.

Dle §. 2 přísluší správnímu soudu nalézáti v každém případě, když kdo praví, že mu bylo protizákonným rozhodnutím nebo opatřením některého úřadu správního, nechť to orgán správy státní neboli orgán správy zemské, okresní neb obecní, v právech jeho ublíženo.

Žaloba čili stížnost k soudu správnímu zakládá se na okolnostech, které musí dříve pilně uvažovány býti, a sice:

1. rozhodnutí anebo opatření musilo učiněno býti úřadem správním;
2. rozhodnutí nebo opatření musí býti protizákonné;
3. stěžovateli muselo býti na právu jeho ublíženo.

Dle zprávy odůvodňovací k dotyčnému zákonu rozumí se pojmu „protizákonnosti“ v ten smysl širší, že za zákon pokládá se každý předpis (norma), jehož případně užití lze. Jsouť následovně v pojem zákona zahrnuti nejprve skutečné zákony spolu s výsadami (leges speciales), provisorní zákony; nařízení, stanovy, smlouvy, listiny zřizovací, nadační a vůbec listiny ustavovací v oboru samosprávy; dále patří sem právo obyčejové a právo podle vědy, pokud se připouští, aby byla pramenem práva.

Z pravomocnosti správního soudu jsou dle §. 3 vyloučeny záležitosti, ve kterých a pokud úřadové správní mají právo dle svého uvážení předsejítí, a nastává příslušnost správního soudu jen v těch případech, může-li kdo prokázati, že mu v právích jeho bylo ublíženo.

V obor záležitostí volnému určení správních úřadů ponechaných přináležejí všechny výkony, ježto vycházejí z moci vládní, anižby poměr zákonem byl upraven, na př. státní smlouvy, diplomatická shodnutí, velická nařízení atd.

Jistá záležitost, při níž zákon byl porušen, nestává se tím prostým porušením zákona již předmětem správního sporu, alebrž jen tehdy jím se stane, pakli dotčným porušením práva zároveň ublíženo bylo právu jisté osobě přináležejícímu.

Příslušnost správního soudu nenalézá místa v případě, když nějakým opatřením neb rozhodnutím úřadu nebylo ublíženo některé osobě v právích jejích, třebať jinak rozhodnutí anebo opatření samo o sobě bylo protizákonné.

Podobných subjektivních práv ale nebývá v případech :

a) když provedení některého zákona ponecháno jest volnému předsejítí úřadů správních, na př. při udělování koncesí živnostenských, a

b) když není zde osoby, která by mohla prokázati, že jí v právích bylo ublíženo.

Dle §. 3 vyloučeny jsou z kompetence soudu správního „záležitosti“ ve kterých a pokud úřadové správní mají právo dle svého uvážení předsejítí.

Zkouáme-li, v čem vlastně záleží ono „volné uvážení“, jaký to do sebe má význam, nalezneme, že toto volné uvážení nalézá místa jen pro takové skutečné poměry, okolnosti věcné i osobní, o nichžto není nižádných předpisů zákonných, o nichžto pro věcnou jich povahu proměnlivou takých úředním zavazujících předpisů ani vydáno býti nemůže a které tudíž od případu k případu v dispozici úřadu ponechávány býti musí.

Má tedy toto politickým úřadům vyhrazené volné uvážování jinou povahu do sebe, než pozorujeme při soudci trestním dle §. 258 tr. ř. ze dne 23. května 1873 č. 119 ř. z.: „O tom, má-li některý příběh pokládati se za prokázaný, rozhodují soudcové ne podle pravidel průvodních zákonem ustanovených, ale podle

svého prostého přesvědčení, jehož nabyli po svědomitém uvážení všech průvodů k tomu a proti tomu přivedených.“

Soudce trestní jedná sice „podle přesvědčení“, avšak přece jest vázán dispozicemi zákonů; při soudci správním ale nastává volné uvážování a určování právě tam, kde zákon přestal anebo ho není.

Tak n. př. spadá v obor volného uvážování, zdali jest některý závod živnostenský dle daných místních poměrů a příčin zdravotních závadný čili nic.

Jinak má a musí míti volné uvážování úřadů správních široké pole v těch četných případech, kde jednotlivci nabývají sice subjektivních práv avšak s podmínkami a pod dohledem úřadů, a vůbec v případech, kde jedná se o prospěchy veřejné, tedy : o prospěchy veřejné bezpečnosti, pořádku, pokoje, zdravotnictví a mravnosti, o věci kulturní, úvěrní a komunikační a t. d.

Oprávněnost stěžovatele k podání stížnosti nastává teprve tím, pakli skutečnému právu jeho ublíženo bylo. N. př. dejme tomu, že někomu proti zákonu byla propůjčena koncesse stavitelská, nemůže za tou příčinou stěžovati si osoba třetí, ač třeba tím osobně jest zkrácena.

Dopustí-li se ale úřad správní porušení předpisů a forem v řízení, anebo dokonce překročí-li meze své příslušnosti, totiž své moci úřední, napotom nelze mu ukrývati se za „volné uvážování“ poněvadž šetření zákonů nemůže býti ponecháno volnému uvážování úřadů.

Uvedeme-li si náležitě v paměť, že dle článku 12 stát. zák. zák. o moci vládní a vykonávací ze dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z. všichni vládní orgánové odpovědní jsou z úřadování svého dle zákonů, jakož i že dle §. 21 stát. zák. zák. o zastupit. říšském ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. říšská sněmovna oprávněna jest, správní výkony vládní zkoušeti, napotom lze otázku svrch uvedenou kompetenci sformulovati takto :

1. Dopustí-li se správní úřad toho, že rozhodnutím aneb opatřením svým poruší některý zákon nebo předpis, anebo jedná-li ačkoliv v rámci toho předpisu, přece ale jen bez uvážení a ocenění skutečných poměrů, aniž by ale někomu v právích jeho subjektivních bylo ublíženo, napotom mohou osoby, jichž prospěchu se věc týče, domáhati se napravení právním prostředkem stížnosti konečně i proti ministerstvu v základě §. 21 stát. zák. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. podané na sněm říšský, který oprávněn jest správní výkony vládní zkoušeti.

2. Bylo-li však někomu v osobních jeho právech ublíženo, aneb od něho z příčin veřejných něco vymaháno, napotom, ač neučiní-li vláda nápravu průběhem obyčejného řízení odvolacího, nastává spor mezi správou a mezi jednotlivci o záležitost veřejnou, následkem výkonu správního úřadu, a tento spor přináleží před soud správní dle článku 15 stát. zák. o moci soudcovské ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. alinea 2: „měl-li by se mimo to někdo rozhodnutím nebo nějakým nařízením úřadu správního ve svých právech za zkrácena, má toho vůli, domáhati se práva svého před soudem správním ve veřejném a ústním řízení proti zástupci úřadu správního“ — kterážto zásada přešla v §. 2 zák. o zřiz. správního soudu ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. r. 1876.

Tudíž záleží otázka žalobní legitimace osobní v tom, aby prokázáno bylo subjektivní právo, jež bylo porušeno.

Co se týče práva, zkoumati platnost zákonů a nařízení, praveno v §. 8, že správní soud roven jest řádným soudům.

Nuže těmto řádným soudům dle článku 7 stát. zák. o moci soudcovské ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. nepřísluší zkouseti, zdali mají platnost zákonové náležitě vyhlášené; však náleží na ně, pořadem instancí dle zákona vyměřeným rozhodovati, zdali nařízení jsou platna.

Vydání některého nařízení jest dle článku 11 stát. zák. o moci vládní a vykonávací ze dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z. takovým právem vlády, které samo o sobě nemůže býti předmětem rozhodování správního soudu, již proto, poněvadž pouhým vydáním dotyčného nařízení, pokud ho v jednotlivých případech ještě užito nebylo, také nezpůsobilo se jednotlivci ono nezbytné ublížení v právech jeho.

Toho času platí obecné mínění, že vůbec právo řádným soudům i soudu správnímu příslušné, zkouseti platnost zákonů a nařízení, toliko ten význam do sebe má a také místa nalézá jen tenkrát, když nařízení v jednotlivém konkrétním případě užito a tím jednotlivci na právech ublíženo bylo. Nařízení však samo o sobě, co do platnosti jeho všeobecné, nelze nikterak zrušiti mocí soudní.

Následovně porovnáme naše rakouské soudnictví správní se soudnictvím pruským. Nemohouce ovšem zde obírat se zevrubně s administrativní organizací pruskou, kterák jsme ostatně ale již na jiném místě učinili (viz „Samosprávný Obzor I. ročník 1879“), ukážeme jen na rozdíl u vyměřování kompetence.

1. Rakouskému správnímu soudu zřízenému pro celý obvod království a zemí v říšské radě zastoupených, přísluší dle §. 2 zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. r. 1876 nalézati v každém případě, když kdo praví, že mu bylo protizákonným rozhodnutím neb opatřením některého úřadu správního v právech jeho ublíženo. Z této všeobecně dané pravomocnosti stanoví se pouze devět výjimek pro záležitosti zákonně jiným úřadům přikázané. Tím ustanovením nezměnilo se ničehož na posavadním pořadu instancí samosprávných (obecní starosta, obecní výbor, okresní výbor event. okres. zastupitelstvo a zemský výbor) a zeměpanských (okres. hejtmánství, místodržitelství a ministerstvo.)

V Prusku naproti tomu zachovala se sice v principu dosavadní příslušnost správních úřadů, avšak z této široké kompetence byly krajinským zřízením ze dne 13. prosince 1872 a zákonem o příslušnosti ze dne 26. července 1876 četné záležitosti vyloučeny a taxativně přikázány buď jako záležitosti správní nesporné úřadům správním (Verwaltungsbeschlussbehörden: krajinský výbor, okresní vládní rada, provinciální rada) aneb jako záležitosti sporné správním soudům (tedy krajinskému výboru, okresnímu správnímu soudu a vrchnímu správnímu soudu).

Zkoumání kompetence správního soudu v Rakousku, která jest všeobecná a pouze devíti snadno přehlednými výjimkami omezena, jeví se snadnější býti než v Prusku. Základní myšlenka, na nížto vůbec správní soudnictví spočívá, jest ta, že sloužiti má k ochraně občanů proti nařízením vycházejícím od státních, veřejné prospěchy zastupujících orgánů; proto musí vždy uvažováno býti, které to jsou veřejné prospěchy a kdo povinen jest je zastupovati.

Uvážíme-li pak věc s hlediště účelu správního soudnictví, aby jím provozovala se právní kontrola nad úřady správními, nelze zneuznati, že tato kontrola ustanovením zásady všeobecné v Rakousku má širší pole než v Prusku, kde kompetenci omezili na určité případy.

2. V Rakousku jest toliko jeden správní soud, jemuž může stížnost jen tehda podána býti, kdy věc způsobem administrativním vyřízena byla. Shledá-li správní soud z á v a d y formální v řízení administrativním, tuť zruší nález administrativní a dotčený úřad musí nové rozhodnutí neb opatření učiniti; shledá-li správní soud závady věcné, tuť opět zruší nález a udá toho příčiny, jimižto pak administrativní úřad při novém opatření má se spravovati.

Z toho pak vychází, že soud rakouský jest soudem kassačním, který co do věci samé nerozhoduje, alebrž jen vadné nálezy úřadů správních zrušuje a závazná naučení dává.

V Prusku vidíme správní soudnictví uspořádáno pořadem instancí a sice: Krajinský výbor (podobný našemu okresnímu výboru) jakožto I.; okresní správní soud jakožto II. a vrchní správní soud jakožto III. instance, kterážto poslední přímo dle svého svobodného uvážení rozhodnouti může s konečnou platností i co do věci samé.

Tvůrcové této organisace správní a soudnictví správního měli při tom na mysli, že spolupůsobení živlu občanského ve správě krajinské i v soudnictví správním bude zvláštní zárukou věrného rozhodování v první instanci, poněvadž tuto nejvíce třeba jest znalosti kraje a lidu. Pečlivé, věcné vyšetření dotčených sporností má tu základem býti k rozhodnutí; proto vyměřil se obor působnosti dle požadavků obyčejného života občanského, proto dávají se zákony snadno srozumitelné a žádá se na krajinských výborech jen tolik, aby jich užívající dbali objektivnosti a nestrannosti. Nedobře tudíž činí ti, kteří opouštějíce onu reální půdu, vyhledávají těžiště své stížnosti v širokých, důvtipných výkladech právnických. Stane-li se kdesi pochybení, a takové přihází se ať tak, ať onak, přece dosti často, povolán jest k nápravě správní soud okresní, který dotýčný případ znova ex fundamento et ex officio přísně zkoumá, skutek zjistí třeba-li novým vyšetřením, přihledne, byly-li zachovány lhůty a předepsané formálnosti, dle toho pak právní povahu ustanoví a o věci rozhodne. Poněvadž k přísnému právu přihlíží se teprve v této druhé instanci, poněvadž i jinak okresní soud správní pro mnohé záležitosti jest první instancí a vůbec jednání vázáno jest zláštním řádem jednacím, nutně zřízena byla třetí instance, vrchní soud správní, který ale bez dalšího šetření skutku, jež konalo se již dvakráte I. a II. instancí, obmezuje se na zkoumání ve způsobu revise.

Jest tudíž pruské správní řízení a soudnictví složitější našeho rakouského nejen co do instancí, ale také co do právních prostředků, poněvadž

a) nejprve činí se rozdíl ve věcné kompetenci, totiž rozeznávají se

1. správní záležitosti nesporné,
2. správní záležitosti sporné a

3. policejní opatření a nařízení místních a krajinských úřadů policejních;

b) dle toho pak různí se i právní prostředky a sice:

1. v záležitostech nesporných, krajinskému výboru přikázaných, jest řádným prostředkem právním stížnost, která se podává na snešení krajinského výboru v druhé instanci okresní vládní radě (Bezirksrath), v třetí instanci k provinciální radě (Provinzialrath). (Srov. §. 24 zákona o kompetencích správních úřadů ze dne 26. července 1876, Gesetzsamml. S. 297);

2. v záležitostech sporných jest právním prostředkem žaloba ku krajinskému výboru, jenž jest zároveň správním soudem I. stolice, řízená; v II. stolici k okresnímu soudu správnímu a v III. stolici k vrchnímu soudu správnímu;

3. v záležitostech pak policejních t. j. jedná-li se o opatření a nařízení místních aneb krajinských úřadů policejních, připouští se dle libosti dotčené strany oba právní prostředky a sice buď stížnost aneb žaloba.

Stížnost nalézá místa:

1. na opatření obecního představeného, a na opatření okresního představeného k radovi krajinskému (Landrath); v druhé pak stolici k vládnímu okresnímu presidentovi (Regierungspräsident);

2. na správce policejního v městech, pak na krajinského radu čili předsedu krajinského výboru, k vládnímu presidentovi; v druhé stolici pak k vrchnímu presidentovi provincie (Regierungs-Oberpräsident).

Tyto vyšší úřady policejní, k nimž jest si stěžováno, mají věc zkoumati v příčině legálnosti, nutnosti a prospěšnosti dotčených policejních opatření.

Když tento postup instancí stížnostních byl vyčerpán, připouští se ještě žaloba k vrchnímu soudu správnímu řízená, která však může se zakládati jen v okolnostech:

1. když policejní úřad některého platného zákona neužil aneb chybně užil, a

2. když nebylo takového příběhu skutečného, který policejní úřad k zakročení oprávnjuje. (Srov. §. 30 téhož zákona.)

Avšak na místě stížnosti svrchu naznačené může strana ihned užiti právního prostředku žaloby k výboru krajinskému jako soudu správnímu, která ovšem zase jen těmitěž důvody může opatřena býti, jak jsme naznačili napřed při §. 30. (Srov. §. 31 téhož zák.)

Na vůli jest sice ponecháno, kterého z obou právních prostředků kdo chce užiti, avšak obou současně užívati nelze, a tudíž dal-li se kdosi cestou stížnosti, nemůže spolu podati žalobu, a opačně.

Než kdo rozhodne mezi právním prostředkem stížnosti neb žalobou, třeba mu je případ pečlivě zkoumati a dobře uvážiti ten zásadný mezi stížností a žalobou rozdíl.

Jsou případy a okolnosti, kdež přednost náleží právnímu prostředku stížnosti, poněvadž stejně úřad rozhodující jako strana se odvolávající mají větší volnost. Zde váží důvody prospěchu, větší neb skrovnější význam věci, větší neb menší náklad, v čem možno stranám činiti ústupky z přísného práva, ovšem nikoliv veřejným prospěchům ku škodě.

Ale zcela jinak má se věc, vystoupí-li se ihned na počátku se žalobou ku krajskému výboru, jakožto soudu, řízenou, neboť dotčený soud klade si vždy jen tyto otázky:

1. které zákony a nařízení v tomto přítomném případě mají platnosti; bylo-li jich šetřeno, neb zůstaly-li nepovšimnuty, neb užilo-li se jich nesprávně;

2. jaký jest skutečný příběh, z něhož policejní úřad vzal sobě příčinu k zakročení; jest příběh ten pravý a pravdivý? (n. př. jest střecha, která se má spraviti, skutečně chatrná?);

3. z kterých důvodů zakročil policejní úřad a byl-li oprávněn opatření učiniti?

Rozhodnutí leží tedy v odpovědích na tyto otázky, aniž by soudce starost měl o to, je-li opatření prospěšné a poměrům přiměřené, může-li neb nemůže-li se věc jinak opatřiti, má-li dotčená strana dostatečných prostředků čili nic a t. d.

Kdykoliv tedy žalující strana sama musí sobě přiznati, že soudce dle povahy věci nucen bude k legálnosti přisvědčiti, tu není radno užívati právního prostředku žaloby, alebrž lépe bude upotřebiti stížnosti.

Jsouť ovšem i případy, kdež připouští se výhradně jen žaloba s vyloučením stížnosti. V těchto případech samo sebou náleží pak správnímu soudu, aby průvody uvažoval též věcně a o věci také rozhodoval.

Svrchu líčená dvojitost právních prostředků nenalézá však ani v Prusku samém valné obliby (kterak jsme se na mnoha místech pruského odborného listu „Selbstverwaltung“ dočtli) a dosti zhusta ožívají se tam hlasy, přednost přiznávající řízení rakou-

skému, t. j. provedení věci pořadem správních instancí a teprve po jich úplném vyčerpání stížnost k soudu správnímu jedinému v příčině, aby zkoumal toliko legálnost. Musíme přisvědčiti, že při všech jinakých nenepatrných vadách našeho rakouského řízení správního v té věci u nás jsou poměry méně složité. Jinak ale připomínáme, že my v Čechách podobně se těšíme dvojici právních prostředků v §§. 94 a 103 obec. zřiz. z r. 1864; máme totiž řádné odvolání během instancí samosprávných a mimořádný prostředek stížnosti k zeměpanským úřadům v příčině legálnosti, čímž se natropilo a tropí dosavad dosti zmatků a mrzutostí a čímž lehkovážným a svévolným stěžovatelům (v starší rakouské úřední hantýrce nazvaným: kverulantům) vložil se vhodný prostředek v ruce.

3. Pokud týče se otázky, kterému způsobu vyměrování kompetence soudům správním dlužno dáti přednost, zdali rakouskému, který všeobecnou zásadu má v čele (s taxativními devíti výjimkami) aneb způsobu taxativního vyměření kompetence vůbec, nechceme rozhodovati, avšak zaznamenáváme, že taxativní kompetenci mají v Itálii, Francii, Prusku, Badensku (nejstarší správní soud r. 1863), ve velkovévodství Hessenském (1874—1875), ve Württembersku a konečně v Bavořích.

Čeho, nám v Rakousku třeba jest, dovolíme si mimochodem stručně naznačiti: nejprv vyrovnání objemu kompetencí úřadů samosprávných s úřady zeměpanskými v základě principu způsobilosti orgánů a správních obvodů, což ovšem podmiňuje úplnou reorganizaci veškeré veřejné správy, a za druhé upravení nějakého všeobecného jednacního řádu.

Naše přítomná práce v dalším svém průběhu směřuje k tomu ukázati, že to jest snadně možno; že by to zároveň bylo prospěšno, o tom asi sotva kdo bude pochybovati.

Kapitola třetí.

Řízení správní zvlášť.

Přehlídneme-li předpisy řízení politického napřed uvedené v celosti, jeví se, že poslednější chová v sobě převahou zásady řízení trestního, a jest to oprávněné, poněvadž tak spočívá ve zvláštní povaze práva správního, tedy v povaze věci samé.

Pokud se způsobu úředního řízení vůbec týče, známé jsou způsoby dva: řízení dle zásady projednávací a řízení dle zásady vyšetřovací. Prvější má platnost při soudech civilních, poslednější před soudy trestními, a v řízení správním lze dle okolností užiti obou.

Význam zásady řízení projednávacího shrnut jest v pravidlech: *judex ne procedat ex officio; judex ne eat ultra petita partium; quod non in actis, non est in mundo.*

Význam zásady řízení vyšetřovacího záleží v tom, ab soudce z moci úřední zjistil pravdu, zjistil příběh skutečný.

Při řízení správním jedná se vesměs spolu o zájmy čili prospěchy veřejné a o poměry osob k těmto prospěchům veřejným, o poměry osob a věcí oněmi veřejnými prospěchy ohraničené a jde tudíž ponejvíce o to, aby mezi právy a prospěchy osobními a mezi právy a prospěchy veřejnými stala se shoda, kompromis. Poněvadž ale ochrana oněch veřejných prospěchů odevzdána jest správním úřadům, vyzumívá se samo sebou, že jednání správního úředníka v mnohé věci se musí lišiti od procedury soudce civilního, ale rovněž tak není za jedno s počínáním si soudce trestního.

Pozorujeme-li při soudci civilním,*) kterak on nikoliv z povinnosti úřední, alebrž teprve k žalobě strany jedná, a pak

*) Srovnej §. 437 obec. řádu soud. ze dne 1. května 1781, vydaný v českém jazyku v Praze r. 1848, knihkup. Řivnáč. „Soudcové mají řídit i výroky činiti podle pravého a obecného rozumu slov tohoto zákona, a pod žádnou, jaká by se koliv vymyslíti mohla, záminkou nějakého rozdílu mezi slovem a smyslem zákona, nějaké od přísnosti práva rozdílné slušnosti, aneb nějaké jiné zvyklosti a t. p., ode zřetelného předpisu tohoto soudního řádu se uchylovati; jen tehdy, kdyby mu přišla taková případnost, kterážby sice v tomto soudním řádu rozhodnuta nebyla, ale k jiné případnosti, v něm rozhodnuté, úplně se podobala, jest soudci dovoleno, takovou nevyslovenou případnost rozhodnouti podle toho předpisu, kterýž pro vyslovenou případnost

vůbec tím vázán jest, co strany sporné k místu přivádějí, jeví se nám při úředníku správním pravý opak, neboť toho zase nejprvější úlohou jest, aby objevil pravdu, aby z moci úřední vše vyšetřil a na jisto postavil, co k objasnění věci slouží, aby mohlo dobře rozeznáno býti, do jaké míry zájmy veřejné jsou dotčeny a v jakém poměru se nalézají se zájmy soukromými a se zákonitostí požadavku dotčených stran. Nemůže on tudíž poután býti na více méně spolehlivá udání stran, na jich vůli, kterak ony strany s právy a průvody svými disponovati chtějí neb nechť, alebrž musí konati šetření takovým způsobem, aby sobě i úřadům dohlédacím vyšším zjednal pravý a pravdivý názor věci. *)

Způsob jednání úřadů správních jest též vyšetřující (procedat ex officio) obdobně s trestním řízením vyšetřujícím dle §. 60 tr. ř. ze dne 29. července 1853 č. 151 z. vl. věst. str. 408, nyní §. 96 tr. ř. ze dne 23. května 1873 č. 119 ř. z. : „Řízení vyšetřovací bere se předse k tomu konci, aby se vyhledal skutek, vypátral se pachatel, spoluvinníci a účastníci, sebraly se příčiny podezření a důkazy viny se strany jedné a prostředky k ospravedlnění se strany druhé, vůbec

ustanoven jest; pakli by se ale podstatná pochybnost udála o smyslu zákona, bude míti taková dvoru oznámena a rozhodnutí toho zjednáno býti. Kdyby však soudce proti tomuto řádu rozepře protahoval, anebo strany jinak stěžoval, měl by ručiti za všecku škodu.“

Viz Handbuch der allg. oder josefinischen Gerichtsordnung von Dr. Wessely, Innsbruck 1834. II. Th. S. 94: „Der Richter muss nach den Gesetzen und Acten Recht sprechen.“ „Auch wenn in einer Streitsache Waisen verflochten sind, muss sich der Richter die Regel gegenwärtig halten, dass er zwar von Amtswegen auf Recht und Gesetz zu sehen habe, wenn sie auch von der Partei irrig, oder gar nicht angebracht worden; dass er aber schuldig sei, was das Factum betrifft, bloss nach den vorgelegten Acten zu sprechen, ohne jenes einzumengen, was ihm aus Privatnotizen bekannt ist.“ (Hofdecr. vom 15. Januar 1787 Nr. 621.)

„Der Richter habe die Entscheidung eines Rechtsstrittes nur auf die von den streitenden Theilen beigebrachten Beweismittel und wechselseitige Einverständnisse, dann auf die Grundsätze des positiven Rechtes zu gründen, niemals aber sich auf seine Privatwissenschaft und auf Billigkeitsrücksichten zu berufen.“ (Just. Hof-Decret vom 31. Januar 1827 an das böhm. Appell.-Ger. Wagner's Zeitschrift. J. 1827, 3. Bd. S. 72.)

*) Srovnej §. 22 organ. předpisů o zřízení a působnosti úřadů okresních, daných v ministerském nařízení ze dne 19. ledna 1853, č. 13, str. 15 z. m. vl. věst.: „Úřadům správním všeobecně uloženo jest, aby přímo pečovali o vykonávání zákonů, o zachovávání bezpečnosti, veřejného řádu a pokoje a o zvelebení obecného dobra prostředkem ústavů, jim pod dohled daných.“

aby se všecko objasnilo, čehož jest potřebí, aby se vynésti mohlo usnešení zastavovací, upouštějící, neb obžalovací.“ — Obdobně tedy: vyhledává se skutek, zjistí se, o jaké jde prospěchy čili zájmy, vypátrají se účastníci i míra jich oprávněností — a to vše činí se z povinnosti úřadu.

Prostředky řízení správního jsou rozmanité, opírajíce se dílem o zvláštní předpisy úřadům správním vydané, dílem o zásady řízení trestního i o řízení civilní.

Látku rozvrhli jsme takto:

- Část I. O pravomocnosti a příslušnosti (§§. 1—7).
 „ II. O průběhu a zásadách správního zřízení (§§. 8—24).
 „ III. O průvodech (§§. 25—32).
 „ IV. O nálezech a nařízeních a o právních prostředcích proti nim (§§. 33—44).
 „ V. O nákladech řízení a zastupování (§§. 45—49).
 „ VI. O doručování úředních výnosů (§§. 50—55).
 „ VII. O vykonávání nálezů a nařízeních politických a policejních úřadů (§§. 56—65).*)

*) Co do materiálu ukazujeme k následujícím pracím:

Zeitschrift f. Verwaltung	1868	str. 171.	Recurse, deren Behandlung.
„	„	1868	„ 141. Die streitige Verwaltung. Abhandlung.
„	„	1869	„ 151. Vertretungskosten, } praktické
„	„	1871	„ 12. „ } rozhodnutí.
„	„	1872	„ 78. „ } theoretický
„	„	1876	„ 47. „ } rozbor.
„	„	1873	„ 106. „ vyjímka v právu o vodách.
„	„	1871	„ 189. Theorie d. Beweismittel, Abhandlung.
„	„	1871	„ 137. Rechtskraft des Urtheils.
„	„	1871	„ 142. Ueber Nullität.
„	„	1870	„ 159. Commissionskosten.
„	„	1870	„ 166. „
„	„	1872	„ 115. Instruirung der Ministerialrecurse.
„	„	1872	„ 13. Processmaxim im Verwaltungsrechtsstritt (badisches).
„	„	1872	„ 25. Untersuchungs-Verhandlungsmaxim.
„	„	1872	„ 77. Rechte und Pflichten der Streitenden Parteien.
„	„	1873	„ 195. Grundsätze des Summarverfahrens pcto. Contumacirung.
„	„	1873	„ 196. Beschwerde gegen Anordnung der Vollstreckung.
„	„	1876	„ 33. Wiedereinsetzung in den vorigen Stand ob noviter reperta, Abhandlung.

Část I.

O pravomocnosti a příslušnosti.

§. 1.

Pravomocnost správní co jest.

Pravomocnost správní jest právo veřejné k vykonávání úřadu správního.

Tato pravomocnost zakládá se v moci vládní a vykonávací, jež přísluší vladaři a již on na orgány vládní — ministry, úředníky — přenáší. (Viz o tom článek 2 stát. zák. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z.: „Císaři přísluší vykonávati moc vládní skrze odpovědné ministry a skrze úředníky a zřízence pod nimi postavené.“)

Příslušnost (kompetence) jest pak povinnost a oprávněnost dotčeného úřadu k tomu, aby v jistých záležitostech zákona opatření učinil, řízení předsebral a případně rozhodoval.

Všeobecná povinnost úřadů správních, aby přímo pečovali o vykonávání zákonů, o zachování bezpečnosti, veřejného řádu a pokoje a o zvelebení obecného dobra, prostředkem ústavů, jim pod dohled daných — vyslovena jest v §. 22 organ. předpisů o zřízení a působnosti úřadů okresních etc. v min. nař. ze dne 19. ledna 1853 z. vl. věst. č. 13 str. 15, ř. zák. č. 10 str. 65, jímžto se vyhláší nejvyš. rozhodnutí ze dne 14. září 1852.

V příčině příslušnosti v řízení správním budiž především rozeznáváno:

a) že každý správní úřad má svůj zvláštní okres teritoriální a svůj zvláštní obor působnosti, tak že předměty této působnosti v dotčeném okrese tvoří příslušnost tak zvanou věcnou; dále

b) že k tomu, aby některý úřad správní v jistém případě zakročiti mohl, zapotřebí jest zvláštní události čili příčiny (Competenzgrund).

Zeitschrift f. Verwaltung 1875 str. 35. Verwaltungstreitverfahren in Preussen.

„ „ 1876 „ 79. Curatorenernennung für Abwesende.

„ „ 1876 „ 88, 132, 137. Verfahren.

Beiträge zur Theorie des Verwaltungsrechtes von Dr. Carl v. Kissling. Wien 1876. Peyrer, Wasserrecht.

Nálezy správního soudu, Sbíрка Budwinski a Judikatenbuch Wolski. Říšské a zemské zákony i nařízení starší i novější.

Při úřadech centrálních spatřujeme následovně pouze kompetenci věcnou, kdežto při úřadech zemských, okresních a místních kompetence podmíněna jest

c) buď polohou majetku pozemkového aneb vůbec některé věci v obvodu jistého okresu (*forum rei sitae*), na př. v záležitostech vojenského ubytování, vodního, stavebního, živnostenského, horního práva a t. d.,

d) aneb poměry osobními, k nimžto úřední činnost se táhne, totiž poměry, jež příčinu svou mají v přebývání osob na jistých místech, v osazení, tedy: místo dočasného přebývání, místo trvalého sídla, ježto jistá osoba za stálé buď sama uznává (*animus sedem fixam habendi*), aneb ježto z jiných příčin za stálé považováno býti musí a konečně místo domovské příslušnosti.

Působení úřadů správních dále podmíněno jest pravomocností zákonů a nařízení vůbec, jichžto materiální i formální stránky musí se tím bedlivěji uvažovati, čím větší neklid zejména zákonodárství správní ovládá, čím větší změny v celém oboru správním nastaly ústavním zařízením říše.

Pokud týče se pravomocnosti zákonů a nařízení, platí zásady: „Když zákon náležitě jest vyhlášen, nemůže nikdo se omlouvat, že by mu znám nebyl“ (§. 2 o. z. obč.) a „Zákonové mají moc a platnost dotud, pokud zákonodárce jich nezmění nebo výslovně nezruší“ (§. 9 o. z. obč.). Srovnej též §§. 3 a 233 tr. zák. ze dne 27. května 1852 č. 117 ř. z.: „Neznáním zákona toho o zločinech (pokud se týče o přečinech a přestupcích) nikdo omlouvat se nemůže“.

Totéž platí o všech nařízeních byť i sebe starších: podrží svou platnost, pokud nejsou výslovně zrušeny, a úřadové mají nad jich plněním bdíti. (Nejv. kabinetní nařiz. ze dne 4. prosince 1824, dekr. dvor. kanc. ze dne 3. ledna 1825.)

Dále jest si povšimnouti ustanovení státního základního zákona o užívání moci vládní, ze dne 21. prosince 1867 č. 145 ř. z. a nynějšího způsobu zákonodárství.

Ustanovujeť článek 10: „Zákonů vyhlášují se jménem císařovým a to tak, že se v nich připomene přivolení zastupitelstev ústavních a že jsou podepsány od některého odpovědného ministra.“

Článek 11: „Úřadové státní mají v mezích své úřední působnosti právo, na základě zákonů nařízení vydávati, rozkazy dávat, a donucovati ty, kteří jsou jimi vázáni, aby jako tyto rozkazy, tak i zákony a nařízení zachovávali. Zvláštními zákony vyměří se exe-

kuční právo úřadů správních, též jaká práva má moc zbrojná, pro zachování veřejné bezpečnosti, pokoje a pořádku trvale zřízená nebo ve zvláštních případech svolaná.“

Veškeré zákonodárství jeví se v skupinách:

1. Zákonů říšské s mocí zavazující v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených, které za účastenství říšské rady k místu přivedeny jsou;

2. zákony zemské, ježto vycházejí z účastenství sněmů zemských a platí toliko v jednotlivých královstvích a zemích, a konečně

3. nařízení ta, která v oborech působnosti a v mezích zákonů vydávají ministeria a zemské úřady, při čemž budiž si vzpomenu též obcí, jimž dle §. 35 obec. zřiz. z r. 1864 v příčině vykonávání policie místní, pokud tato není vznešena na orgány císařské, přísluší v mezích zákonů vydávati nařízení a ustanovovati pokuty do 10 zl., neb vězení až do 48 hodin.

O publikaci zákonů postaráno jest vydáváním následujících zákonníků:

1. Zákonník říšský. Viz zákon ze dne 19. května 1868 č. 45 ř. z., jímž ustanovuje se obvod platnosti zákonů spolupůsobením říšské rady vydaných, pak zákon ze dne 10. června 1869 č. 113 ř. z. (překlady č. 122 str. 316) o vyhlášení zákonů a nařízení zákonníkem říšským.

Zákonníkem říšským mají se s mocí zavazující v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených vyhlášovati:

- a) zákonové, pomocí rady říšské k místu přivedení;
- b) smlouvy státní k obecnému vyhlášení ustanovené a
- c) nařízení dle zákonů říšských vydaná. (§. 1.)

Německý zákonník říšský obsahuje autentický text zákonů a nařízení jím vyhlášených. Zákonníky říšské, vydávané v jiných jazycích zemských, obsahují úřední překlad textu autentického. Zákonník říšský má se krom zvláštních případností ve všech jazycích vydávati a rozesílati zároveň. (§. 2.)

Zákonů a nařízení do zákonníka říšského položené pokládají se za řádně vyhlášené toho dne, kterého byla vydána a rozeslána částka německého zákonníka říšského, v kteréž obsaženy jsou. (§. 5.)

Zavazující moc zákonů a nařízení počíná, není-li v nich výslovně nic jiného vyměřeno, počátkem čtyřicátého pátého

dne od toho dne, kterého byla vydána a rozeslána ona částka německého zákonníka říšského, v kterém vyhlášení obsaženo jest. (§. 6.)

2. Zákonník zemský zařízený dle zákona ze dne 15. února 1867 č. 13 ř. z. o vyhlásování zemských zákonů a nařízení úřadů zemských.

Vydává se s českým a německým textem vedle sebe. (§. 1.) Každý z obou textů jest stejně autentický.

V případech pochybných staň se vykládání zemských zákonů a nařízení úřadů zemských porovnáním obou textův dle jejich znění a smyslu. (§. 2.)

Zákonové a nařízení, jež zákonník zemský v sobě obsahuje, pokládají se za řádně vyhlášené toho dne, kdy byli vloženi do zákonníka zemského, a zavazující jejich moc počíná patnáctého dne, kterého byli v zákonníku vydáni, ač nebyli v té příčině výslovně ustanoven některý den jiný. (§. 3.)

Mimo příslušnost úřadů uvažovati jest příslušnost čili oprávněnost jednotlivých orgánů úředních, osob úředních neboli funkcionářů úředních, k čemuž přecházíme v paragrafu následujícím.

§. 2.

Kompetence úřadů. Povinné zkoumání příslušnosti.

Zde platí zásady:

a) Každý úřad správní povinen jest ihned při početí jednání zkoumati svou příslušnost. (Positivní předpis nalézá se v úřední instrukci, min. nař. ze dne 17. března 1855 č. 52 ř. z., pak č. 51 z. vl. věst. str. 116, a sice v §. 67 v slovích: „Spisy došlé, vztahující se na úřad vůbec anebo na správu politickou, má představený úřadu, prohlédna je bedlivě, presentovati a t. d.“)

b) Jednati má jen onen správní úřad, jemuž žalovaná strana jest podřízena, a bylo-li žalováno několik stran, jež náležejí k rozdílným správním úřadům, povolán jest ten správní úřad, jemuž jest první žalovaný podřízen. (Srovnej: Nařiz. min. záležitostí duchov. ze dne 14. května 1876 č. 8040 z. vl. věst. škol. č. 26.)

c) Zákonné předpisy o mezích správní a soudní příslušnosti jsou povahy donucovací a nikoliv pouze

povolující (permissivní) a nemohou tedy ani volnou praxí úřadů, ani soukromým se dohodnutím mezi stranami změněny býti. Jedná-li se případně o některý požadavek soukromoprávní, nemá to právní platnosti do sebe, pakli strana vzdá se pořadu práva civilního a podrobí se exekuci politické. (Srov. nález správ. soudu ze dne 21. prosince 1881 č. 2014, Budw. 1242, Judikatenbuch 1.)

Poznámka 1. Otázka kompetence valně se stížila příbráním autonomních orgánů do správy veřejné.

K určení kompetence poněkud bezpečnému třeba jest dobré znalosti nejen oboru působnosti dotyčného úřadu, alebrž i dobré povědomosti zvláštních ku speciálnímu případu se táhnoucích zákonů.

Také v politickém řízení platí zásada: povinného zkoumání příslušnosti, která zásada obsažena jest v jurisdikční normě ze dne 20. listopadu 1852 č. 240 z. vl. věst. str. 1032 §. 1: „Každý soud má ihned při početí jednání ve věcech sporných nebo mimosporných pilně zkoumati, jest-li u věci té příslušný, jak co se týče osob, tak co se týče věcí, a shledá-li, že patrně není příslušný aneb že dle zvláštních předpisů řízení soudní nemá místa, má strany z povinnosti úřední odvrhnouti.“

Rovněž správní soud ku kompetenci přihlížeti musí z povinnosti úřední dle §§. 4 a 9 zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876. (Nález správ. soudu ze dne 24. listopadu 1881 č. 1756, Budw. 1217. Viz napřed kapit. II ad 2, č. 101; sbírka Exel 830.)

Jest-li kompetence pochybná, budiž především uváženo, zdali zákon, jehož ve zvláštním tom případě má se užiti, vydán byl před organizací politických úřadů ze dne 19. května 1868 č. 44 ř. z., která opírá se o organizaci ze dne 14. září 1852, vydanou pro Čechy nařízením ministrů záležitostí vnitřních, práv a financí ze dne 19. ledna 1853 č. 13 z. vl. věst.; aneb vydán-li byl zákon teprve v době následující pozdější.

Při zákonech vydaných před organizací politických úřadů svrchu zmíněnými, musí se zkoumati, pokud dotčené speciální zákony neodporují si s předpisy organizačními. Odporují-li si, pak platí pravidlo obecné: že novějším nařízením pomine starší předpis (lex posterior derogat legi priori) a jest se tudíž spravovati předpisy organizačními. Není-li ale odporu takového, platí starší předpis,

a jest jím se spravovati tomu úřadu, který v ten obor působnosti nastoupil, k němuž starší zákon byl směřoval.

Vydán-li byl zákon teprv v době po organizaci, musí se nejprve hleděti k tomu zákonu samému, a nemá-li pak ani ten zákon v příčině kompetence žádného bližšího ustanovení, napotom vyhledává se kompetence dle předpisů organizačních, a není-li snad ani tuto žádoucího pokynu, sáhne se k zákonům starším.

V příčině povinného zkoumání příslušnosti nařízeno jest vnesením c. k. ministeria duch. zálež. a vyučování ze dne 14. května 1876 č. 8040, vl. věst. š. č. 26, že má se pilně pozorovati, které záležitosti správní podléhají pořadu práva správního soudu. Při těchto má se co nejbedlivěji dbáti na legálnost celého jednání, zejména jest si všímáti příslušnosti. Tedy že předně jednati má jen onen správní úřad, jemuž žalovaná strana jest podřízena, a bylo-li žalováno několik stran, jež náležejí k rozdílným správním úřadům, byl by asi, pokud hromadění požadavků a práv vůbec dovoleno jest (viz §. 4 soud. řádu), dle analogie předpisů soudního řádu povolán ten správní úřad, jemuž jest prvně žalovaný podřízen. Tím není však, jak se samo sebou rozumí, rekvisice jiných administrativních úřadů za příčinou jednotlivých výkonů jménem úřadu rozhodujícího vyloučena. Také se samo sebou rozumí, že zachován býti musí pořádek instancí, aby druhá nejednala o věci, o níž první ještě nerozhodla.

Poznámka 2. Vedle zásady: *lex prosterior derogat legi priori* užívá se v praxi také zásady: *lex posterior generalis non derogat priori speciali*. (Srov. Arndt, Pandekty 9. vyd., str. 11.)

V praxi však dosti zhusta o tom nastane spor, pokud některý starší předpis pozbyl právní moci a který ze zákonů za generální aneb speciální zákon považován býti má.

V zákonech vůbec, n. př. v §. 103 zák. vod. ze dne 28. srpna 1870 č. 71 z. z., nalézáme všeobecnou klausuli derogatorní, že dnem platnosti tohoto zákona pozbudou všechny zákony a nařízení, ježto se s ním nesrovnávají, moci a platnosti své. Děje se tak podobně jako skorem ve všech novějších zákonech dle staré zásady: *lex posterior derogat legi priori*. Sněm Dolnorakouský přál si, aby zrušené předpisy uvedly se jmenovitě. Avšak starší předpisy o právu vodním roztroušeny jsou v četných zákonech a nařízeních, dílem i v nejdůležitějších zákonech jako v občanském zákoně, a tudíž

nebylo možno ani radno tyto předpisy zvlášť vyjmenovati a zrušiti. Přijata byla tedy všeobecná zásada a ponechalo se praxi, aby od případu k případu zkoumala, které starší zákony a předpisy nyní mocí §. 103 zák. vod. platnosti pozbyly.

Dle tohoto §. 103 zák. vod. pozbudou všechny zákony a nařízení, ježto se vztahují na věci v zákonu samém obsažené, a ježto se s ním nesrovnávají, platnosti své.

Starší zákony a nařízení o záležitostech práva vodního neplatí tedy jen potud, pokud se nesrovnávají s nynějším zákonem vodním, jinak ale pokud tyto starší předpisy táhnou se k předmetům, ježto v novém zákoně vodním jsou opomenuty, tu platnost svou beze změny podržely.

Takové částečné předpisy k vodnímu právu se táhnoucí nalézáme zhusta v jiných oborech zákonodárství n. př. v lesnickém, rybářském, horním, železničním, aneb v některém speciálním zákoně na př. o plavbě a v příčině policie říční a t. d.

Zde musí se od případu k případu zkoumati, zdali a pokud některý starší zákon zrušen jest zákonem novějším. Který zákon platí pak za zákon všeobecný, a který zákon platí za zákon speciální — jest pojmoutí relativní.

K objasnění služtež následující příklady:

Zákony a předpisy, ježto vyznačeny jsou v §§. 7, 30 a 31 zák. vod., totiž zákony a předpisy o plavbě, všeobecný zákon horní, lesní, pořádky rybářské, jsou zákony speciální, které zákonodárce z toho důvodu zrušiti nechtěl a které by ani nehledě k předpisům svrch uvedeným §§. 7, 30, 31 zák. vod. v platnosti zůstati musely podle zásady: *lex posterior generalis non derogat priori speciali*. Dle této zásady musí se za to míti, že i různé zákony o stavbách silničních, ať říšských, zemských, okresních neb obecních, různé předpisy o erárních stavbách říčních (Wasserbaunormale ze dne 10. listopadu 1830 a dekr. dvor. kanc. ze dne 22. září 1831) potud v platnosti jsou, pokud novým zákonem vodním nebyly změněny, a že pokavad tím zákonem vodním nějaká změna skutečně nastala, tento zákon vodní považovati dlužno za další formu vyvinutí dotčených částí zákonů speciálních.

Mimo to budiž si ale též povšimnuto zásady, že zákony organické mají tu do sebe povahu, že zákonem pozdějším nedoplňuje se a nemění se pouze stav bývalý, alebrž že tento stav bývalý ve všem vsudy dokonale se zrušuje, kterak vyslovil se

správní soud ve svých důvodech k rozhod. ze dne 14. března 1883 č. 577, Budw. 1696, jež uvádíme dole.

Poznámka 3. Zavinení jest povahou svou soukromoprávní titul, a proto nemůže výrok, že někomu přikládá se zavinení a že proto povinen jest k odškodnění, z pravidla vycházeti od úřadu správního, alebrž jen od soudce civilního. Připouští se sice výjimky z tohoto pravidla, avšak musí býti zvlášť prokázány. (Nález správního soudu ze dne 16. března 1883 č. 400, Budw. 1700, Judiktb. 2.)

Poznámka 4. Správní úřadové jsou oprávněni taková podání v záležitostech veřejných, která je došla omylem, postoupiti příslušným úřadům. (Nález správn. soudu ze dne 22. února 1883 č. 373, Budw. 1671, Judiktb. 1197.)

Poznámka 5. Pokud pak týče se otázky, které zákony jsou platné čili nic a v jakém poměru jsou zákony k nařízením vládním, budiž si povšimnuto zásad v následujících nálezech správního soudu obsažených:

Obmezen-li účinek některého zákona pouze na jednotlivou obec (jednotlivý obvod obecní), postačuje k platnosti zákona vyhlášení, jež stalo se v dotčeném místě. Opomenutí, že onen zákon nebyl přibrán do zákonníka zemského, není tak značnou vadou ve způsobu vyhlášení zákona, aby nějaké úřední rozhodnutí o dotčený, pouze v obci vyhlášený zákon se opírající, uznáno býti muselo jako protizákonné a neplatné. (Nález správn. soudu ze dne 22. května 1878 č. 834, Budw. 273 a nález správn. soudu ze dne 12. června 1881 č. 1139, Budw. 1144, Judiktb. 808.)

Byl-li některý dvorní dekret, jímž uznává se nějaký, v jisté obci jsoucí právní poměr, gruntokněhovně vtělen při všech nemovitostech dotčené obce, považuje se to za dostačitelne vyhlášení v obci; okolnost, že onen dvorní dekret nebyl přibrán do sbírky zákonů, není závadou. (Jednalo se o dvor. dekr. ze dne 13. února 1846 č. 2289, jímž obci Královédvorské propůjčeno bylo právo k vybírání poplatku $\frac{1}{2}$ % od cizích a $\frac{1}{4}$ % od domácích k fondu chudinskému z tržní ceny při dobrovolných změnách v držbě. (Nález správn. soudu ze dne 28. září 1882 č. 1800, Budw. 1506, Judiktb. 809.)

Ministerská vynesení, která veřejně vyhlášena nebyla, nelze za závazná nařízení považovati, a strany nemohou nijaká práva z nich odvozovati. (Nález správn. soudu ze dne

31. července 1877 č. 952, Budw. 111 a nález správn. soudu ze dne 5. dubna 1877 č. 444, Budw. 61, Judiktb. 810.)

Nařízení ministerstev ve sbírkách úředních vydávaná (zejména ale nařízení c. k. ministerstva financí), tak zvané „Verordnungsblätter“, nemají vůči stranám nižádné závazné moci; návody tamto podávané zavazují toliko podřízené úřady, nezakládají však práva pro různé strany. (Nález správn. soudu ze dne 1. března 1877 č. 269, Budw. 47 a nález správn. soudu ze dne 2. července 1878 č. 1038, Budw. 294, Judiktb. 811.)

Nařízení, která táhnou se k oboru činnosti toliko jednoho ministerstva a která dle účelu a obsahu nemají vejíti k všeobecné vědomosti, alebrž jen k vědomosti dotčených úředních zřízenců, mohou se vši příslušnou platností uveřejňována býti ve sbírkách nařízení. (Nález správn. soudu ze dne 26. června 1879 č. 1233, Budw. 523.)

Zákony organické mají tu do sebe povahu, že zákonem pozdějším nedoplňuje se a nemění se pouze stav bývalý, alebrž že tento bývalý stav se ve všem všudy dokonale zrušuje. Toto odůvodnění jest v nálezu správn. soudu, který seznal, že obce dle dosavadních obecních zákonů nejsou povinny vybírati daní a že nemohou od úřadů správních pohnány býti k odpovídání a k náhradě za orgány obecní, ježto se něčím provinily. (Nález správn. soudu ze dne 14. března 1883 č. 577, Budw. 1696, Judiktb. 813.)

Pakli zákonodárce buď v státních základních zákonech samých, aneb v některých jiných zákonech pozdějších, výslovně byl sobě vyhradil, že v příčině provedení některých zásad aneb některých oborů práv, vydati chce zvláštních zákonů, pak nelze ze státních základních zákonů ihned přímo nějaké právní nároky odvozovati i taktéž nelze za to míti, že dotčenými státními základními zákony již samo sebou zrušeny jsou dřívější některé zákony. (Nález správn. soudu ze dne 18. listopadu 1876 č. 320, Budw. 4, Judkbt. 814.)

Stávajících způsobů a zvyků může si povšimnuto býti jen v těch případech, když zákon sám k nim se táhne. Mluveno-li „o zvláštních důvodech právních“, nejsou v tom zahrnuty „zvyky“. (Nález správn. soudu ze dne 24. února 1882 č. 1316, Budw. 1316, Judiktb. 815.)

Ani „způsoby“, ani nařízení ministerská nemohou způsobovati zrušení předpisů zákonných. (Nález správn.

soudu ze dne 25. října 1879 č. 2065, Budw. 1316, Judikatenbuch 816.)

Otázka, kdo přispívati má k určitým účelům veřejným, pak způsob, kterak se to státi má, může rozhodnuta býti jen mocí zákonodárnou, nikdy ale samostatně jen mocí nařizovací. (Nález správ. soudu ze dne 24. prosince 1880 č. 2572, Budw. 965, Judiktb. 817.)

Vydáno-li jest nařízení v příčině provedení nějakého zákona, nesmí dotčeným nařízením ničeňož změněno býti v předpisech zákona samého; nesmějí práva ta, kterážto poskytují zákon, vázána býti na podmínky, jež v zákoně samém obsaženy nejsou. Každé nařízení, ježto by nesrovnávalo se se zásadou svrch naznačenou, pozbývalo by zákonného základu a tudíž i platnosti. (Nález správ. soudu ze dne 3. května 1882 č. 687, Budw. 1389, Judiktb. 818.)

Ministerské vynesení, byť i uveřejněno bylo v říšském zákonníku, nemá do sebe moci zrušovací takové, aby jím zrušeno býti mohlo ministerské nařízení, ježto zakládalo se v Nejvyšším rozhodnutí. (Jednalo se v jednotlivém případě o vynesení finančn. ministerstva ze dne 8. října 1854 č. 268 ř. z. v odporu s ministerským nařízením ze dne 3. května 1850 č. 181 ř. z., jež opíralo se o Nejv. rozhodnutí.) (Nález správ. soudu ze dne 24. června 1879 č. 1270, Budw. 520, Judiktb. 819.)

Vynesení vyšších politických úřadů tak zvaná: normální, nemají do sebe moci zákonů. (Nález správ. soudu ze dne 28. května 1881 č. 731, Budw. 1110, Judiktb. 820.)

Jednotlivé zákony buďtež vykládány způsobem, aby se to shodovalo s všeobecnými zásadami zákonodárskými. (Nález správ. soudu ze dne 22. května 1878 č. 834, Budw. 273, Judiktb. 821.)

Výhody někomu dané a výjimky nemají, dle všeobecných pravidel interpretačních, se rozšiřovati, t. j. v širším smyslu vykládati. (Nález správ. soudu ze dne 8. října 1879 č. 1941, Budw. 581, Judiktb. 822.)

Okolnost, že z úřad o některém zákonu ve sborech zákonodárných jest patrno, kterak směřováno bylo k jistým účelům, nemá do sebe významu a důležitosti, pakli opominuto bylo, dotčený úmysl zákonodárců v zákoně samém náležitě označiti. (Nález správ. soudu ze dne 3. listopadu 1883 č. 2498, Budw. 1895, Judiktb. 823.)

Otázka, kdy a pokud dotčený organismus odpovídati musí z provinění svých funkcionářů, jež stalo se u vykonávání úřadu, má se speciálními zákony uspořádati a proto nepřipouští se, aby podobné předpisy v širším smyslu vykládány byly. (Nález správ. soudu ze dne 1. března 1879 č. 369, Budw. 435, Judiktb. 824.)

§. 3.

Sporná příslušnost mezi úřady správními a mezi soudy.
Odkázání k pořadu práva soukromého.

Mnohé záležitosti veřejného práva, ježto úřadům správním přikázány jsou, splývají spolu s nároky soukromoprávními, což má v následku, že buď správní úřadové rozhodují o nárocích soukromoprávních, aneb že vedle úřadů správních rozhodují i řádné soudy. Připomínáme zde na případy v oboru práva výsadního, známkového a vzorkového, v nichžto úřad správní teprve v základě civilního rozsudku může učiniti trestní nález, a naopak na případy, kdežto zase soudce civilní jednati může toliko na podkladě nálezu od úřadu správního vydaného.

Jsou i případy, že rozhoduje-li správní úřad o nárocích soukromoprávních, zůstaveno jest dotčené straně, aby po úplném vyřízení věci se strany úřadů správních, pro svá soukromá práva dovolávala se civilního soudce, jakož jsou i případy, že úřad správní rozhoduje o věci potud, pokud jest povahy veřejnoprávné, a souběžné soukromoprávné nároky že odkáže k pořadu práva civilního.

Soukromoprávné nároky k odškodnění mají obyčejně příčinu svou v nějakém provinění na př. v přestupcích předpisů práva vodního, lesního, honebního, ochrany polí, předpisů zdravotní policie, předpisů řádu živnostenského a čeledního. Avšak i mimo to jsou případy, že vznikají nároky k odškodnění, anižby zde bylo deliktu n. př. v oborech stavebnictví vodního, chudinství, zaopatřování nemocných, práva honebního, škod zvěří způsobených a t. d.

a) Vzešla-li pochybnost o příslušnosti mezi úřady správními a mezi soudy, bylo si povšimnouti §. 5 jurisdikční normy ze dne 20. listopadu 1852 č. 240 z. vl. věst., str. 1032:

„Vzejde-li pochybnost o příslušnosti mezi soudy a mezi úřady správními, šetřiti o tom jest předpisův posavadních.“

Záležitosti, ježto v první řadě týkají se soukromých práv občanů, náležejí v obor soudní; záležitosti ale, při nichž soukromoprávných poměrů není, aneb jsou-li soukromoprávné poměry jen příměskem vedlejším, v popředí však stojí prospěchy veřejné, přináležejí v obor působnosti úřadů politických. Dle dvor. dekr. ze dne 23. června 1820 č. 1669 sb. z. s. buď dorozuměl se vrchní soud zemský s politickým úřadem zemským o sporné příslušnosti aneb rozhodl o tom nejvyšší soudní dvůr. To však pominulo, neboť k rozhodování sporů o kompetenci a v příčině sporných věcí veřejného práva zřízen jest státním základním zákonem ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z. soud říšský, jemuž přísluší s platností konečnou rozhodovati:

1. Když jde spor o kompetenci mezi úřady soudními a správními v příčině toho, má-li se některá věc vyříditi pořadem práva neb způsobem správním;

2. když vzejde spor o kompetenci mezi některým zastupitelstvem zemským a nejvyššími úřady vládními, kdež každá strana vyhledává práva v některé administrativní záležitosti buď opatření učiniti neb rozhodovati; a

3. když vzejde spor o kompetenci mezi autonomními orgány zemskými rozličných zemí u věcech od nich obstarávaných a spravovaných.

Aby se předešlo sporům kompetenčním mezi soudy a mezi úřady správními, bylo dvorním dekretem ze dne 23. června 1820 č. 1669 sb. z. s. nejvyššímu soudu přikázáno, aby v případech pochybných dohodl se s centrálními úřady správními. Zřízením říšského soudu podle zákona ze dne 18. dubna 1869 č. 44 ř. z., pak povoláním senátu složeného ze členů soudu říšského a ze členů soudu správního dle zákona ze dne 22. října 1875 č. 37 ř. z. na r. 1876 ustanoveny jsou pro spory kompetenční nové orgány i upraveno jest řízení jich. V základě těchto zákonů rozhodl nejvyšší soudní dvůr dne 11. července 1872 č. 6984 (Sbírka Glaser-Unger č. 4656) a tak i v knihu nálezů zanešeno bylo, že na dále není třeba, aby nejvyšší soudní dvůr ve sporech kompetenčních vyhledával dobrozdání politických úřadů ústředních dle dvor. dekr. ze dne 23. června 1820 č. 1699 sb. z. s., alebrž že náleží soudům, aby ve vlastním oboru působnosti a průběhem instancí rozhodovaly o mezích soudní kompetence vůči úřadům správním.

Avšak dle jiného rozhodnutí téhož nejv. soudu ze dne 27. září 1872 č. 9420 (Sbírka Glaser-Unger č. 4715) rovněž v knihu nálezu vloženého, vysloveno jest, že soudům nepřekáží se v tom, pakli s úřady správními stejného stupně se dorozumějí. Tomuto názoru přisvědčuje Peyrer Wasserrecht při §. 75, a také Oesterr. Gerichtszeitung č. 22 z. r. 1877, poněvadž spory kompetenční tím způsobem ve prospěch stran lze zkrátiti. Odmítne-li správní úřad příslušnost svou, tu dojistá v nejčetnějších případech shledá se, že příslušnost soudu jest odůvodněna; shledá-li ale soudce nepřislušnost svou, pak má ve sporech o přerušenu držbu spravovati se analogickým předpisem dvor. dekr. ze dne 6. března 1821 č. 1743 sb. z. s., totiž má žalobu postoupiti příslušnému úřadu správnímu, nikolivěk ale ji straně prostě vrátiti.

Ministerium orby v opěťovaných nálezech instancím podřízeným nařídilo, že vůbec rychle jednati se má, že jednání pouze v příčině kompetence má se pokud možná obmezovati, že s otázkou kompetenční spojití se má jednání o hlavní věci a že pak rozhodnouti jest v obojím směru. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 12. dubna 1878 č. 2608.)

Říšský soud pak nalezl, že spory o právním trvání některých soukromých práv uživatelských k vodě náležejí před soudce civilního, mimo to shledal:

1. že výnos ministeria vnitra a práv ze dne 7. července 1860 č. 172 ř. z. o příslušnosti úřadů politických v záležitostech přerušené držby při mlýnech a dílech vodních táhne se jen k žalobám possessorním, nikolivěk k žalobám obsahu petitorního a že nesmí dotčený výnos takto rozšiřován býti;

2. že vodním zákonem (dolnorakouským) normálně omezený obor působnosti úřadů soudních i správních zásadně změněn nebyl, a

3. že otázka kompetenční není závislá na způsobu toho kterého zákona, jehož se kdo dovolává, alebrž jen závisí na způsobu práv, k nimž kdosi se táhne. Jsou-li nároky povahy soukromoprávné, a není-li zde zvláštní nějaký předpis zákona, jímž by věc odkázána byla k úřadům správním, pak přináležejí před soud. (Nálezy říšského soudu ze dne 27. října 1876 č. 235 a 236, sbírka Hye III. 121 a 122.)

Příslušnost úřadů správních nižádným způsobem obmeziti nelze dohodnutím se mezi stranami, neboť nepřipouští se,

aby v záležitostech veřejného prospěchu se týkajících uzavírány byly soukromé smlouvy, jimiž by dotčené předměty vyloučeny byly z veřejného dozoru a takto mohlo se způsobiti ohrožení veřejných prospěchů, i mohly se způsobiti spory kompetenční a zejména zmatky v řízení exekucním. (Nález nejv. soud. dvoru ze dne 31. července 1873 č. 6679, sbírka Glaser-Unger č. 5052.)

Předpisy zákonů v příčině příslušnosti úřadů správních neb soudních mají do sebe moc zavazující a donucovací a nejsou tudíž pouze povahy permissivní (dovolující tak neb jinak činiti). Za tou příčinou zůstávají dotčené předpisy kompetenční v platnosti, byť i úřadové sami jinak praktikovali anebo strany soukromě o něčem jiném se dohodly. Jde-li tedy o nějaký požadavek soukromoprávní a vzdaly-li se při tom strany pořadu práva soukromého a podrobily se exekuci politické, jest to po zákonu neplatné. (Správ. soud ze dne 21. prosince 1881 č. 2014, Budw. 1242, Judiktb. 1.)

Mínění, jakoby správní úřadové oprávnění byli k jednání v příčině užívání a vedení vod aneb bránění se vodám jen v těch případech, pokud by tím zavádilo se o některý prospěch veřejný, nemá důvodů v zákoně vodním. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 17. května 1877 č. 5383.)

Správní úřad má o své kompetenci samostatně rozhodnouti a proto nezávisí příslušnost správního úřadu na okolnosti, zdali soud sám prohlásil se za nepřislušný. (Rozhodnutí minist. vnitra ze dne 22. září 1878 č. 9752.)

Jednání příslušná k působnosti úřadů správních, při nichž zjeví se inkompetence teprve ve vyšších instancích, mají se jako neplatná docela zrušiti i náleží stolicí vyšší, aby bezprostředně sama náleží svůj o kompetenci vynesla. (Rozhodnutí nejv. soudn. dvoru ze dne 13. dubna 1875 č. 2612.)

Jako nepřipouští se žaloba vyzývaví o právním předmětu, který náleží k řízení mimospornému (rozhodnutí nejv. soud. dvoru ze dne 4. června 1878 č. 5970, Gerichtshalle č. 83 z r. 1878), rovněž nepřipouští se žaloba tato, náleží-li předmět dle vodního práva k působnosti úřadů správních. (Rozhodnutí nejv. soudn. dvoru ze dne 1. dubna 1879 č. 2867, Gerichtshalle č. 63 z r. 1879.)

Dále viz nálezy správního soudu, ježto zde při §. 33 zaznamenáváme. (Judiktb. 86, 1167—1176.)

b) Kdy nastává odkázání sporné věci k pořadu práva soukromého, (viz §. 33) jest v některých případech speciálními zákony zvlášť ustanoveno n. př. :

1. V stavebním řádě ze dne 11. května 1864 č. 20 z. z. §. 14: „Vztahují-li senámitky, jež spoluzemující činí v příčině nějaké stavby, k jich právům soukromým, má jim úřad v příčině rozepře jejich ukázati k pořadu práva, na všechny způsob má ale náleží učiniti, zdali a pokud stavba z veřejných příčin se může dovoliti a technicky provésti. — Ostatně musí se námitky, činěné z příčin soukromého práva, které se pořadem občanského práva rozsouditi mají, vždycky jmenovitě u vyřízení úředním uvéstí a náleží pak jedině na civilní občanský soud, aby rozhodl k žádosti stran, zdaž se stavba, z politických příčin dovolená, má až do rozhodnutí právní rozepře zastaviti, čili nic; pak pokud a pod kterými výminkami se může začíti stavěti (§. 340 atd. o. z. obč.).“

V stavebním řádě pro Prahu a předměstí ze dne 10. dubna 1886 č. 40 z. z. §. 35: „Činí-li sousedé neb jiní účastníci námitky proti navržené stavbě, náleží stavebnímu úřadu, aby se pokusil, pokud možno, o smírné narovnání. — Nezdaří-li se narovnání a týkají-li se námitky sousedů jejich práv soukromých, má úřad rozepři odkázati na pořad práva, vždy ale o tom rozhodnouti, zdali a pokud stavbu lze z veřejných příčin dovoliti a technicky provésti. — O všech jiných námitkách sousedů, jež nebyly odstraněny, rozhodne úřad, o povolení k stavbě rozhodující. — Námitky soukromého práva buďtež ve vyřízení výslovně uvedeny. — Soudce civilní rozhodne na žádost strany o tom, zdaliž stavba, o níž vysloveno, že z příčin veřejných lze ji dovoliti, odložití se má až do skončení právní rozepře aneb zdali a s jakými podmínkami může se začíti stavěti (§. 340 a násl. o. z. obč.).“

2. V živnostenském řádu ze dne 15. března 1883 č. 39 ř. z. §. 30, alinea 3 a 4: „Byly-li činěny proti podniku námitky z důvodu práva soukromého, a nepodařilo-li se odstraniti jich úmluvou přátelskou, buďte námitky tyto výslovně uvedeny ve schválení daném a jich provedení buď poukázáno na pořad práva. Úřad politický nemůže proto zapověděti stavbu závodu. (Zásada jiná než při stavebním řádě.) Toliko soud jest příslušným na žádost stran rozhodnouti otázku, zdali se zřízením závodu policí živnostenskou dovoleného sečkati jest, až bude právní rozepře vyřízena, aneb zdali a s jakým obmezením závod mezi tím časem zřízen býti může.“ — Dále zavedeny jsou (§. 122) soudy rozhodčí

pro spory dle §§. 114 a 122 vzniklé. Odvolání z těchto rozhodnutí výborů rozhodčích děje se žalobou k řádnému soudu ve lhůtě 8denní po prohlášení rozhodnutí podanou.

3. V zákoně horním ze dne 23. května 1854 č. 146 ř. z. §. 69: „Vzejdou-li při vyměřování polí dolových rozepře, ježto se nemohou přátelsky narovnat, provedeny buďtež pořadem práva.“

4. V zákoně o právu vodním pro král. České ze dne 28. srpna 1870 č. 71 z. z. §. 88: „Namítá-li se proti podniknutí z veřejných příčin nezávadnému něco, co se zakládá na důvodu soukromého práva, o čem politický úřad na základě tohoto zákona nerozhoduje, usiluj ten úřad, aby to po přátelsku bylo urovnáno. Nepodaří-li se to, obmezí se politický úřad na vyřknutí, že tomu podniknutí z veřejných příčin místa dáti lze. K rozsouzení námitek na soukromém právě se zakládajících vyhrazuje se pořad práva.“

Pokud se týče práva vodního, ukazujeme k poznámkám při §§. 88, 89 „Právo vodní“ (Karel Čížek r. 1885) učiněným.

5. V zákoně o myslivosti ze dne 1. června 1866 č. 49 z. z. §. 46. O žalobách o nahrazení škody, která honbou aneb zvěří způsobena byla (§. 45), rozhoduje smírčí soud bez appellace. Za vykonání výroku soudu smluvčího požádán buď soud příslušný, kterýž, byla-li podána stížnost zrušovací pro nezachování toho, co v tomto zákonu nařízeno, prve než exekuci povolí, v příčině této stížnosti rozhodne.

§. 4.

Postup instancí.

Pořad instancí v oboru politické správy (viz napřed kapitolu I., 1. O organismu správním vůbec, 4. Přehled kompetencí) rozeznáváme dvojí:

a) obyčejný postup instancí:

1. zeměpanských: okresní hejtmanství, místodržitelství, ministerstvo; místní, okresní a zemská školní rada, ministerstvo;

2. samosprávných: obecní představenstvo, obecní výbor, zemský výbor s odznakem tím, že každá z dotčených instancí, mimo zkoumání legálnosti, může ve věci samé činiti dispoice;

b) mimořádné nastoupení:

1. řádných soudů, když některá záležitost veřejného práva do jisté míry spojena jest s nároky soukromoprávními a když

zvláštními zákony ukazuje se k pořadu práva soukromého, aneb v případech těch, když dle článku 15 stát. zák. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. rozhodování soudům přísluší;

2. soudu říšského a soudu správního, ježto však jsou pouze instance kassační a tudíž kontrolují nálezy správních úřadů s hlediště legálnosti, aniž by ve věci samé disponovaly. (O organismu a řízení těchto viz zde kapitolu druhou, oddíl 2; dále pak viz §. 35 zde o právních prostředcích.)

Postupu instancí administrativních musí přísně šetřeno býti, aby instance druhá nikdy o věci nejednala, o které první stolice ještě nerozhodla. (Vynesení minister. duchov. záležit. a vyučování ze dne 26. května 1876 č. 10770 vl. věst. škol. č. 26.)

Pokud zvláštními zákony není ustanoveno vyjímek, platí v řízení správním pravidlo, že může se dovoláváno býti všech instancí neohlížeje se na to, že obě instance nižší stejně a souhlasně byly rozhodly. Tím liší se řízení správní od řízení soudního, kde nepřipouští se revise v tom případě, když nález první stolice od soudu appellačního stvrzen byl. Srov. §. 260 soud. ř. a dvor. dekr. ze dne 7. dubna 1785 č. 405 sb. z. s. při §. 267 soud. ř.

Právo k stížnosti připouští se sice ve všech stolicích, avšak aby „dobrodiní toto nejvyšší“ nebylo zneužíváno, podlehájí stížnosti svévolné trestu. — Tak přikázáno jest ve dvor. dekretu ze dne 16. října 1797 pro Halič. (Srov. Kostecký, díl XI., str. 12.)

V soudním řízení zachovává se praxe ta, že dopustil-li vrchní soudce na nové průvody, n. př. nové svědky, nové očitě spatření, nové jednání, musí se také o tom znova průběhem instancí rozhodovati. Mělo by to býti pravidlem i v řízení správním, neboť obzvlášť zde jsou vážné důvody k tomu, aby nové rozhodnutí se stalo průběhem instančním. Správní soud (nález ze dne 7. července 1879 č. 1353, Budw. č. 538) zrušil rozhodnutí od třetí instance v základě doplňujícího jednání vydané, poněvadž nižší instance o věci nebyly rozhodovaly a poněvadž stranám odňata byla možnost, aby práv svých užívaly, kterak zákon účastníkům vyhrazuje. Viz dále při §. 33 o nálezech a t. d., §. 34 o pravomocnosti rozhodnutí a §. 43 o uvedení v předešlý způsob a t. d.

Vyjímky z dotčeného pravidla shledáváme ve zvláštních zákonech následujících, dle nichž v případech souhlasného rozhodnutí první a druhé instance nepřipouští se odvolání k ministerstvu.

Jest to :

1. Nařízení, vydané od ministra vnitř. záležitostí ze dne 27. října 1859 č. 196 z. vl. věst., pak č. 195, str. 556 říšsk. zák. a sice:

a) Když bylo někomu politické povolení k manželství uděleno neb odepřeno.

(Oповědní listy k sňatkům pominuly v Čechách. Zem. zák. ze dne 1. prosince 1868 č. 51 str. 107.)

b) Když byl učiněn nálezy v rozepři mezi obcemi téhož okršlku správního v příčině příslušnosti domovské některé osoby a v příčině zaopatření s příslušností spojeného.

(Přešlo v zákon domovský ze dne 3. prosince 1863 č. 105 ř. z. §. 14.)

c) Když jde o nějaké nařízení neb rozhodnutí týkající se policie místní (poměr, jenž upraven byl obecním zřízením r. 1864) a má se v každém podobném rozhodnutí výslovně připomenouti, že další odvolání nemá místa.

(Zde však dlužno uvážiti, že místní policie dle §. 28 ob. zřiz. z r. 1864 přešla v samostatnou působnost obcí a odvolání nyní jde postupem instancí samosprávných: k obecnímu výboru, okresnímu a zemskému výboru.)

2. Zákon ze dne 11. května 1869 č. 87 z. z. v příčině dalšího vyvazování pozemků. Dle §. 25 lze se z nálezu komise místní ve 30denní lhůtě odvolati k místodržitelství a nebyl-li nálezy potvrzen, k ministerium vnitřních záležitostí. Byl-li nálezy potvrzen, další odvolání místa nemá.

3. Zákon živnostenský ze dne 20. prosince 1859 č. 227 ř. z. Dle §. 38 obmezeno bylo právo odvolací v záležitostech schvalování provozováren na místodržitelství. (Pominulo ale dle §. 34 nového zák. živnost. ze dne 15. března 1883 č. 39 ř. z., jímž uvolněno jest odvolání pro všechny instance.)

4. Zákon k ochraně výsad ze dne 15. srpna 1852 č. 184 ř. z., pak výnos minist. obchodu ze dne 5. října 1852, jenž obsahuje předpisy o výkonu; §. 41 ustanovuje, že z nálezu dvou souhlasných není další odvolání.

5. Nařízení min. vnitř. ze dne 30. srpna 1868 č. 124 ř. z., dle něhož úřady politické první a druhé instance mohou rozhodnutí svá následkem stížnosti změnit, nebylo-li druhým osobám žádného práva přiřknuto; pakli ale změny neučiní, musí stížnost

do osmi dnů vyšším místům předložena býti. (Viz při §. 34 zde nálezy správního soudu, Judiktb. 30 a 31.)

Připojujeme následující nálezy správního soudu:

Rozhodnutí, kterážto učiní místodržitelství ve shodě s výborem zemským, aneb naopak výbor zemský ve shodě s místodržitelstvím, mají konečnou platnost a považují se za rozhodnutí v poslední instanci daná, z nichž nemá místa odvolání k ministerium. (Správ. soud ze dne 8. srpna 1877 č. 1057, Budw. 115, ze dne 20. července 1880 č. 1380, Budw. 842 a ze dne 12. února 1881 č. 204, Budw. 1015, Judiktb. 13.)

Postup instancí administrativních vede z pravidla až k ministerstvu. Každá výjimka musí zvláštním zákonem ustanovena býti. (Správ. soud ze dne 14. února 1883 č. 355, Budw. 1663, Judiktb. 1185.)

V kterých případech nepřipouští se odvolání ze souhlasných nálezu dvou instancí k ministerstvu, taxativně ustanoveno jest v §. 2 min. nař. ze dne 27. října 1859 č. 196 ř. z. (Správ. soud ze dne 15. března 1882 č. 450, Budw. 1341, Judiktb. 1186.)

Jedná-li se o jednotlivá nařízení aneb rozhodnutí v záležitostech místní policie a byla-li opatření nižších úřadů úřadem zemským stvrzena, nepřipouští se odvolání k ministerium. (Správ. soud ze dne 9. března 1881 č. 416, Budw. 1037, Judiktb. 1187.)

Náleží-li dle zákona úřadu zemskému rozhodování o některé záležitosti a není-li vyšší odvolání výslovně vyloučeno, připouští se rekurs k ministerium. (Správ. soud ze dne 9. října 1878 č. 1545, Budw. 327, Judiktb. 1188.)

Pokud v zákoně ustanoveno jest, že nepřipouští se odvolání k ministerium, má to platnost i v takovém případě, pakli nižší úřad v nálezu svém byl opominul poznámku, že vyšší odvolání nemá místa. (Správ. soud ze dne 9. března 1881 č. 416, Budw. 1037, Judiktb. 1193.)

V případech, když jedná se o veřejné policejní záležitosti, ježto náležejí v obor samostatné působnosti obce (n. př. zbourání nebezpečné stavby), může dle okolností (t. j. pokud by dokázala se podjatost obce) také okresní výbor rozhodovati jako první stolice. (Správ. soud ze dne 28. června 1878 č. 1037, Budw. 293, Judiktb. 268.)

Rozhodne-li poslední instance správní co do věci samé, ačkoliv rekurs opožděn byl, nelze před správním soudem z toho důvodu namítati, že postup instancí nebyl vyčerpán. (Správ. soud ze dne 28. září 1882 č. 1800, Budw. 1506.)

Srov. dále nálezy správního soudu, ježto přinášíme zde při §. 33 z Judiktb. č. 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1190, 1191, 1192.

§. 5.

Kompetence úředních funkcionářů zeměpanských i samosprávných.

Kompetence úředních funkcionářů obmezena jest:

1. příbuzenstvím úředníků mezi sebou;
2. příbuzenstvím k stranám v jisté záležitosti, a konečně
3. nějakým účastenstvím ve věci n. př. utrpení škody atd.

Zásady, jež platí pro soudce civilního dle §. 432 soud. řádu (Weselý) a dvorního dekretu k němu vydaného ze dne 9. června 1826 č. 2189, zásady pak pro soudce trestního v §§. 52—59 trest. řádu z r. 1853, nového trest. řádu z roku 1873 §§. 67—76, shledáváme pro politické řízení modifikovány ministerskou instrukcí ze dne 17. března 1855, z. vl. věst. č. 51 str. 116 (říšsk. zák. č. 52 str. 337).*)

Mezi představenými okresními a pod nimi postavenými úředníky konceptními úřadu okresního nemá býti žádného příbuzenství pokrevního v linii vzhůru vstupující a dolů sestupující, ani příbuzenství pobočného, počítajíc v ně ujce a synovce, ani švakrovství až do téhož stupně, též listovní, kancelisté a služebníci, nemají ani s představeným, ani s adjunktem (soudním) v nižším stupni spríznění neb sešvakření býti (§. 7 svrch uved. instrukce).

*) §. 432 soud. řádu: „Ti, a) o jejichžto jmění byl konkurs počal, když nevinnosti své zouplna nedokázali; b) ti, kteří byli za marnotratníky od soudu prohlášeni, jsou nezpůsobilí, aby soudcovství dosáhli a když jsou v něm postaveni, mají propuštěni býti.“ (S. ř. vyd. Weselý.)

Dvor. dekr. ze dne 18. července 1791 č. 182: „Diejenigen, welche nicht durch ererbte, sondern von ihnen selbst gemachte Schulden sehr verschuldet, oder notorisch leichtsinnige Schuldenmacher sind, sollen zu Bedienstungen keinerlei in Vorschlag gebracht werden.“

Ostatně srovnej předpisy čís. pat. ze dne 3. května 1853 č. 81, str. 381 říšsk. zák. (č. 100 str. 214 z. vl. věst.) o organisaci úřadů soudních, §§. 1—6 o všeobecných vlastnostech úředníků soudních; §§. 52 a 133 v kterých případech se osoby soudní mají úředního jednání zdržeti.

Shledá-li se takový poměr, následuje přesazení na jiné místo (§. 23 instr.).

Úředníci jsou povinni zdržeti se i ve věcech politických vyjednávání jistých záležitostí pro osobní příčiny:

1. Když činiti jest o vlastní soukromé záležitosti úředníkovy, nebo

2. když se záležitost týče jeho manželky, jeho pokrevných příbuzných nebo jeho sešvakřených až do druhého stupně, jeho prisvojitelů neb chovatelů, jeho dětí prisvojených nebo chovanců, jeho poručenců nebo opatrovanců.

V případech takových má úředník, jehož se týče, představeného úřadu žádati, aby byl sprostěn vykonávání rozkazu mu daného neb práce jemu přikázané. (§. 42 instr.)

Tyto zásady mají též platnost pro funkcionáře samosprávných orgánů, a vedle nich ještě předpisy §§. 45 a 46 obec. zřiz. r. 1864 v případech, kdy členové představenstva a výboru mají se zdržovati hlasování, totiž při poradách vztahujících se k úřednímu jednání některého člena a v poradách, týkajících se soukromých práv člena neb manželky, příbuzných neb sešvakřených až do druhého kolena.

§. 6.

Všeobecné povinnosti jednacího úředníka nebo funkcionáře

jsou následující:

a) Jednání a chování úředníků a služebníků, ustanovených ve věcech správy politické, záleží zvlášť v tom, aby osvědčili prozřetelnost, pilnost, nestrannost a oddanost v službě, pevnou a stálou odhodlanost u vykonávání zákonů a udržování veřejného pořádku, aby bedlivě a z vlastního vnutnutí k prospěchu okresu svého přihlíželi a rozkazy obdržené přesně a bez prodlení vykonávali. (§. 31 minist. instr.)

b) Každý úředník a služebník má práce, jež mu uloženy byly, pilně, horlivě a bez zjištění vykonávati. (§. 32 instr.)

c) Úředníci mají dobré srozumění udržovati nejen mezi sebou, alebrž i s úředníky jiných úřadů, s duchovenstvem, c. k. vojskem a jinými veřejnými orgány a korporacemi. (§. 34 minist. instrukce.)

d) V obcování služebném se stranami mají přívětivost a ochotnost spojovati se slušností a vážností. Strany mají ochotně vyslyšeti a s nimi tak jednati, aby se důvodným žádostem jejich platně a co možná rychle vyhovělo, a nezpůsobilost jejich, vyjádřiti se nebo neznámost prostředků, jichž by měli užiti, nemá jim býti na ujmu, anebo nemají se proto žádosti aneb stížnosti jich odvrhovati; byla-li by však žádost nedůvodna neb nedovolena, má se jim jasná zpráva a naučení dáti. (§. 35 minist. instr.)

e) O jednáních a pracech úředních mají úředníci (čili funkcionáři vůbec) ku každému, jemuž nejsou povinni úředně zprávu dávat, zachovati nepřerušitelné mlčení. Kdo by předpis tento přestoupil, budiž přísnou důtkou potrestán; poruší-li úředník povinnost tuto po druhé, nebo jsou-li okolnosti, v kterýchž tajnost úřední byla projevena, takové, že z toho mohla povstati znamenitá škoda, nebo jsou-li tu okolnosti jinak obtěžující, budiž podle povahy následků, ježto z porušení povinnosti jeho buď skutečně vzešly neb vzejíti mohly, potrestán přísným trestem disciplinárním, i také propuštěním ze služby. — Pod kterými podmínkami se vyjevení tajnosti úřední za zločin trestati má, ustanovuje zákon trestní. (Srov. §. 102 lit. e) trest. zák. pak §. 41 minist. instr.) Srov. §. 51 cís. pat. ze dne 3. května 1853 č. 81, str. 381 ř. z., neb z. vl. věst. č. 100, str. 214, o organizaci soudní: „Úředníci, kterýmž svěřeno jest vykonávání úřadu soudního, nemají také kromě soudu pronášeti mínění své o věcech právních na soudě trvajících, nebo o tom, jak dle podoby k pravdě vypadnou“.

§. 7.

Účel řízení.

Správní řízení má za účel, aby zjistil se příběh skutečný, tedy aby zjistila se pravda materielní z povinnosti úřadu.

K tomu konci koná se šetření věci, vyhledávání i zkoumání průvodů a sepisuje se o výsledcích veškerého jednání zápisník čili protokol vyjednávací.

Část II.

O průběhu a zásadách správního řízení, řízení přípravné.

§. 8.

Právo úřední pomoc vyhledávati, čili právo žádati a právo si stěžovati (právo žalobní).

Pokud týče se průběhu správního řízení, budiž nejprve uvažováno, zdali zde jest kompetenční příčina (viz napřed §. 1), totiž jednak, zdali úřad k řízení úřednímu čili k zakročení vůbec oprávněn jest, jednak zdali dotčené osoby čili strany k žádosti neb k stížnosti oprávněny jsou.

Zvláštní ten poměr mezi úřady na jedné straně, a mezi obecněstvem na druhé straně, jež tak valně liší se od civilního práva žalobního, zakládá se v zásadách:

a) že správní úřad povinen jest hleděti k zachování právního t. j. zákonného pořádku;

b) že správní úřad za tou příčinou mocí dotčených speciálních zákonů oprávněn a povinen jest jistá opatření činiti t. j. buď nařízení vydati, výkony neb opomenutí ukládati, aneb nějaký čin neb nějakou věc povoliti, čímž vším způsobí se aneb zruší se nějaké subjektivní právo; a

c) že strana sama vyhledává pomoci úřadu a sice buď ve způsobě žádosti, neb oznámení aneb ve způsobě stížnosti.

Postavení stran vůči úřadům správním jest tudíž

d) buď prosebné

e) neb obranné, poslednější pak zase z příčin veřejných v dvojím směru: buď proti požadavkům správních úřadů aneb proti požadavkům jiných účastněných osob.

Pokud dotčené právo k vyhledávání pomoci úřadů, právo prosebné neb právo k stížnosti, pro různé obory veřejné správy zvláštními zákony a předpisy určeno není, platí všeobecné předpisy instrukce ministerské ze dne 17. března 1855 z. vl. věst. č. 51 str. 116. (Říšsk. zák. č. 52 str. 337.)

V příčině námitek dle práva vodního z r. 1870 viz zde §. 18.

Poznámka. V příčině „oznámení“, k čemuž náleží „denunciace“ viz „Kostecký System“ II. díl, str. 38, kterak s nimi nakládati:

1. Je-li podpis nepravý aneb smyšlený a neobsahuje-li udání určitých skutků, nemá k němu hleděno býti (ist als Scharteke liegen zu lassen). Dvor. dekr. ze dne 31. ledna 1795.

2. Jinak ale má se věc přísně vyšetřovati. (Weil, so sehr der Verleumder Abscheu verdient, eben so sehr auch derjenige zu schätzen ist, welcher durch zeitige Entdeckung der Gefahr dem Uebel vorbeugt, welches dem Staate durch übelgesinnte Menschen oder durch untaugliche oder nachlässige Beamte zuwächst. Hof-dkt. vom 16. März 1792, Polit. Gesetzsammlung Nr. 12.)

3. Každý c. k. úředník, jenž učiní správné udání o nepřístojnostech služebních, má nárok na odměnu podle důležitosti věci a bude k němu s Nejvyšší milostí hleděno. (Dvor. dekr. ze dne 20. června 1782 č. 55 sb. z. s.)

4. Poněvadž za posledních let počet anonymních podání při všech úřadech v Praze a místech u Prahy ležících značně vzrostl (viz o tom „Úřední list c. k. okresního hejtmantství Vinohradského z r. 1887 č. 15), budiž si věci blíže povšimnuto. Taková podání obsahují dílem pouhá oznámení neb udávání (denunciace) různých věcí, dílem přímé žaloby a stížnosti všeho druhu, ve kterých udavatelé dle míry osobní své řevnivosti neb osobní zášti spoluobčany své, z největší části osobní nepřátely, nejen oznamují a z rozličných přestoupení zákonů více méně obviňují, nýbrž jim také ještě hrubým způsobem spílají, užívajíce při tom zároveň i výrazů a mluvy, kteráž úřady, jimž anonymní podání svědčí, patrně uráží a zlehčuje. Mnohdy užije anonymní pisatel i toho prostředku, že aby udání svému neb stížnosti své ještě většího důrazu dodal, napadá a hanobí i úřad sám aneb ty které úředníky jeho. Udání taková nejsou mnohdy již ani udáními, nýbrž pouhými hanopisy a smutným úkazem zloby a povahy těch lidí, kteří proti svým spoluobčanům takovými zbraněmi bojují. Jestliže pak dotčený úřad o takovém bezejmenném udání řízení úřední předsevzal, bývá to udavatelé pohnutkou, aby udávání opětovl, čímž úřadům i stranám způsobují se nesnáze a obtíže.

Správné ovšem jest, aby soudní policie bezejmenných oznámení pouze za podnět k vlastnímu svému pátrání užila, pokud věcný obsah denunziace k tomu příležitost podává; ni žádným způsobem ale nesmí na základě pouhého bezejmenného udání nějaké podezření na oznámené osobě lpěti a nesmí proti ní takové opatření učiněno býti, jehož provedení by k nějakému právnímu podezření ukazovalo. A jako s oznámeními bezejmennými, tak dlužno naložiti také s těmi oznámeními, která sice podpis jména mají, avšak nikoliv jména udavatelova, nýbrž jména jiné osoby, aneb s těmi, která dokonce podepsána jsou jmenem vymyšleným.

V §. 87 trest. řádu ze dne 23. května 1873 č. 119 ř. z. nalezáme předpis: „Jestliže bezejmenná oznámení aneb taková, kteráž od někoho úplně neznámého pocházejí, určitě, trestní čin v e r o h o d n ě označující okolnosti obsahují, budiž sice k vyšetření těchto okolností přikročeno; při tom však nechtě se předsejde s vyloučením všeho nápadného a s nejmožnějším šetřením cti obviněných osob.“

O otázce, která se naskytla: „zdali totiž státní a obecní úřady povinny jsou jména těch důvěrníků, kteří jim oznámení nějakého trestního skutku aneb jiná odhalení za příčinou trestního soudního stíhání proti některé osobě sdělí, trestním soudům k jejich žádosti věděti dáti?“ prohlásilo c. k. ministerium práv, srozuměvši se s ministerstvem vnitra a nejvyšším úřadem policejním, že dle smyslu §. 112 ad b) (nyní §. 151 č. 2) trestního řádu soudního, státní neb obecní úřad právě tak jako jednotliví úředníci státní z pravidla povinni nejsou trestnímu soudu k žádosti jeho udati jména těch důvěrných udavatelů, ježto jim samým pouze pod pečeti úředního tajemství známi jsou, aneb ohledně kterých zatajení jména přislíbeno bylo.

Z toho jsou však ve smyslu platných zákonů pouze ty případy vyňaty, když proti bezejmennému udavatelé nastane právní podezření, že se sám křivým oznámením dopustil některého v §§. 209 a 487 tr. zák. naznačeného trestního skutku, v kterémžto případě obviněný dle předpisů §. 71 (nyní §. 84) řádu trestního od každého veřejného úřadu trestnímu soudu jmenován býti má; aneb když se jedná o oznámení velezrádného podniku, kdež dle §. 61 tr. zák., každý, an by jinak sám trestuhodný byl, k oznámení povinen a proto také zavázán jest, mimo případ §. 62, při oznámení zároveň své jméno udati.

Kdyby v takových případech trestnímu soudu sdělení jména udavatelova odepráno bylo, má též dle předpisu §. 27 (též nyní §. 27) řádu trest. přiměřené odpomoci vyhledávati (min. nař. ze dne 8. listopadu 1855 č. 194 ř. z.).

K tomu připomíná c. k. okr. hejtm. Vinohradské, že žádoucné jest, aby ten zlořád anonymních udání byl odstraněn, a k tomu konci, že žádných podobných udání dbáti nebude, vyjma případy, když půjde o potrestání anonymního udavače neb původce.

§. 9.

Užívání zemských jazyků.

V příčině užívání zemských jazyků při jednáních politických, soudních úřadů a státních zastupitelstev v království Českém se stranami i samosprávnými úřady, budiž nejprve hleděno k zásadě rovnoprávnosti národní dle článku XIX. stát. zák. z dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. („Všichni národové v státě mají rovné právo, a každý národ má neporušitelné právo, chovati a vzdělávati národnost a řeč svou. — Rovné právo všech v zemích obvyklých řečí ve škole, úřadě a v životě veřejném od státu se uznává. — V zemích, v kterýchž bydlí několik národů, zřízena buďte veřejná učiliště tím způsobem, aby se každému národu dostalo náležitých prostředků vzdělání se ve své řeči, aniž by byl kdo nucen, učiti se druhému jazyku zemskému“), napotom k nařízení c. k. ministrů vnitřních záležitostí a práv, z dne 19. dubna 1880 č. 14 z. z., jímž zásadně vysloveno jest, že tyto úřadové vyřízení vydati mají v tom zemském jazyku, v kterémž ústní žádost se přednesla aneb v němž podání sepsáno jest.

Pokud pak týče se užívání jazyků v obecním úřadování, budiž si povšimnuto následujícího rozhodnutí c. k. správního soudu z dne 28. února 1883 č. 385, Budw. 1678, Judiktb. 485: „V obcích, kde mluví se více jazyky, oprávněn jest obecní výbor, aby jeden ze zemských jazyků ustanovil za jazyk úřední, ovšem musí zároveň učiniti přiměřené opatření, že dle státního základního zákona z dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. čl. XIX. připouští se také užívání ostatních v zemi obvyklých jazyků. Zvlášť ale nesmí žádný člen obecního výboru v zasedáních výboru v užívání některého jazyka zemského obmezován býti.“

Poznámka: V příčině užívání zemských jazyků platil v řízení správním obdobně předpis §. 13 o. ř. soud.: „obě strany jakož i jich právní zástupcové užívati mají v řečích svých jazyka v zemi obvyklého“ (haben sich der landesüblichen Sprache zu bedienen).

Ostatně srovnati jest předpis §. 35 minist. instr. úřed. z r. 1855 (napřed §. 6) „že strany mají se ochotně slyšeti a s nimi tak jednati, aby se důvodným žádostem jejich platně a co možná rychle vyhovělo a t. d.“, při čemž samo sebou se vrozumívá, že slyšení musilo býti v jazyku v zemi obvyklém.

Starší předpisy nalézají se:

V zemském zřízení z r. 1564, vydání čtvrté, od vladyky Wolfa z Třešovic, věnované králi Maximilianovi II. odstavec B. XXXII.: „Cizozemci, kteří k koruně nepřísluší, i ti, kteříž k koruně České přísluší, aby všickni před soudem zemským českým jazykem své pře vedli sami skrze se, neb kohož sobě sjednati mohou. A cožkoli jiného činiti by měli, a měliby co buď německým neb latinským jazykem k ukazování svému, toho časně prve nežby na při přišlo k úřadům, kdož by co činiti před kterým soudem měl, aby podali, aby se to na česko od písařů přísežných při týchž soudech vyložilo, a soudci aby se nemeškali: a kteřížby písaři takové věci na česko vykládali, těm aby strana, které by se to vykládalo, podle slušnosti zaplatila.“

Až do události bělohorské r. 1620, platil v Čechách výhradně jazyk český před úřady a soudy. Obnoveným zřízením zemským Ferdinanda II. z r. 1627 zaveden jest i jazyk německý. „A poněvadž tomu milostivě chtíti ráčíme, aby řeč česká i německá v Našem dědičném království Českém zároveň průchod a vzrůst svůj měla: Protož spisové buď v české nebo německé řeči podávání býti mají, na takový však způsob, aby kdež vědomé jest, že obviněný německé řeči povědom není, žaloba v české, a když české řeči není povědom, tehdy v německé, a když obviněný rozený Čech anebo Němec není, v jedné nebo druhé řeči (tím vším způsobem jakž svrchu o ržezaných cedulech dotknuto jest) dodána a pak potom v též řeči až do skončení pře procedírováno bylo, a v takovém processu, tak dobře při soudu zemském, jako při deskách zemských žádnou jinou řečí nic podávána, jednáno a konáno býti nemá.“

Viz rozhodnutí správního soudu: V obcích, kde mluví se více jazyky, oprávněn jest obecní výbor, aby jeden ze zemských jazyků ustanovil za jazyk úřední, ovšem musí se zároveň učiniti přiměřené opatření, že dle stát. zák. z dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. art. XIX. připouští se také užívání ostatních v zemi obvyklých jazyků. Zvlášť ale nesmí žádný člen obecního výboru v zasedáních výboru v užívání některého jazyka zemského obmezován býti. (Nález správ. soud z dne 28. února 1883 č. 385, Budw. 1678, Judiktb. 485.)

§. 10.

Způsoby řízení správního: stručnost, ústní vyjednávání, jednání komissionální, řízení ediktální.

Pokud týče se řízení, platí všeobecně zásady, že pokud možná, má se vyjednávat stručně a ústně, dle potřeby pak komissionálně; v případech zvláštními zákony ustanovených provádí se řízení provolací (ediktální).

§. 11.

Jednání stručné a ústní.

Zásada stručného a ústního jednání vytčena byla již v starších předpisech.*) Posléz ustanovuje se v ministerské instrukci ze dne 17. března 1855 z. vl. věst. č. 51 str. 116 (ř. z. č. 52 str. 337) v §. 77: „Při odbývání prací, kteréž náležejí k působnosti polit. úřadů, budiž vůbec za pravidlo pokládáno, že se mají co možná krátce a ústně vyjednávat i odbývat, pokud není podle Nejvyššího ustanovení ze dne 14. září 1852, z. vl. věst. z r. 1853, oddíl I, str. 15, potřebí zvláštního rozhodnutí v první instanci s výhradou odvolání k úřadu vyššímu.“

*) „Die kreisämtlichen Geschäfte sollen so viel als möglich kurz, bündig und zweckmässig mit Vermeidung alles Mechanischen, wie auch mit so wenig Leuten als möglich geleitet und beschleunigt werden.“ (Nařízení ze dne 25. května 1781, Roth's Gesetzsammlung, článek „Kreisamt“.)

Viz dále článek: Rechte und Pflichten der streitenden Theile im Administrativprocesse von Dr. Ernst Baron Exterde, Z. f. V. 1872 č. 20. „Die Sprache der Parteien im Administrativprocesse soll anständig sein. Auch haben die Parteien sich an die Sache zu halten, Weitschweifigkeiten und nicht zur Sache Gehöriges zu vermeiden. Veritatis simplex oratio est. (Seneca.) Es ist unnöthig für die Parteien des Administrativprocesses, alle möglichen Angaben und Einwendungen aufzuhäufen, vorsichtsweise zu behaupten und eventuelle Gegenreden zu machen. Der Administrativrichter ist selbst berufen, die Verhandlung zu vervollständigen und zu erschöpfen, sowie nichts von dem, was zur Aufklärung dienen kann, ausser Acht zu lassen. In diesem Sinne kann man von ihm sagen: „Procedat ex officio.“ Selbst die Recursinstanz ordnet auf Befinden neue und neuerliche Erhebungen an, ohne dass es die Parteien begehren.“

Cituje napotom „Kostecký, System der politischen Gesetze Böhmens“, kdežto nalázá se nejv. nařízení ze dne 23. ledna 1782, „wornach bei politischen Eingaben Kürze und Deutlichkeit bestehen, dagegen alle unnöthige Weitläufigkeit, Wiederholung und Verworrenheit im Vortrage vermieden werden sollen. Es sei Alles aber auch nur dieses anzuführen, was das Gesuch zu begründen fähig erscheine. Erweiterungen und Verlängerungen seien abzuschneiden.“

„Sem náležejí zvlášť nařízení policejní, informace, naučení, napomenutí, předběžná jednání s jednotlivými stranami, pokud není nevyhnutelně potřeba korespondence písemní, nebo pokud není korespondence taková výslovně nařízena.“

V §. 78: „Představeným úřadů a úředníkům, jimž představený odbývání prací svěřil, ukládá se, aby kdykoliv se nějaká žádost, nějaké oznámení a t. d., nebo nějaká stížnost a t. d. podá, ku krátkému ústnímu řízení obeslali představené obcí, strany a jiné osoby, jichž se týče, anebo aby přítomnosti jich v úřadě užili a při cestách úředních neopomíjeli, kdyby se nějaké příhodné nařízení, opatření a vyhledání jednoduše s menším nákladem a bez mnoho psaní učiniti dalo.“

V §. 79: „Strany, ježto osobně k úřadu přijdou, nemají se vůbec přidržovati, aby záležitost svou písemně na úřad vznášely. Záležitosti takové mají se co možná ihned ústně odbyti. Nemůže-li se ústní žádost pro důležitost věci, aneb pro opatření, kteréž se po tom učiniti má, krátkým způsobem odbyti, má se o tom sděliti protokol.“

Zásada stručnosti opakuje se v §. 81, že úředník, jenž jednání řídí, má vždy podstatu věci na zřeteli míti a všelikého odchylování a všeliké rozvláčnosti se varovati, pak v §. 88 alin. 2: „Přísně budiž k tomu hleděno, aby se úředníci varovali všeliké zbytečné rozvláčnosti a obcházký, jakož i všelikých nepotřebných výsledků a dopisů.“

§. 12.

Jednání komissionální.

Nevystačí-li jednání stručné a pouze ústní dle paragrafu napřed položeného, ustanoví se další jednání komissionální, při němž především hleděti jest k předpisům v příčině obeslání stran, v příčině legitimace stran a jich zastupování, v příčině kontumace, v příčině jednání se stranami a v příčině potřebnosti protokolu jednacího.

Ředitel komise má (kterak v dolnorakouském zákoně vodním §. 78 zřejmě nařízeno jest) při řízení samém prokázati, že dotčeným stranám byla řádně vědomost dána a má pak v protokolu komissionálním zjistiti, kd o se dostavil a kterak legitimován jest.

Nejdůležitější část řízení ať stručného, ať provolacího jest vyjednávání komissionální, jež dle různosti předmětů také různé jest co do způsobů a rozměrů.

Úředníku takové jednání řídicímu třeba jest, aby se o otázkách právnických, hospodářských i technických dobře připravil, neboť na jeho pevném a uvědomělém řízení věci závisí úspěch celého řízení.

Minist. instr. z r. 1855 vyslovuje se o tom v §. 81 krátce: „Úředník, který jednání řídí, má si dříve zjednati známost stavu věci a předpisů k věci se vztahujících.“

§. 13.

Obeslání stran.

Platí zde pravidlo:

Jednání má se ustanoviti na takový čas, aby účastníci, náležitě připraveni jsouce, mohli se dostaviti, a má se poznamenati, jaké následky by mělo nestání.

Nejpřednější přípravné opatření v řízení správním záleží v tom, aby zkoumala se povaha věci, i uvažoval se obsah zvláštních k tomuto předmětu se táhnoucích předpisů na př. řádu stavebního, živnostenského, práva vodního a p., pokud jimi něco zvláštního v příčině řízení ustanoveno jest. Pokud takých buď povahou věci, buď různými zákony podmíněných zvláštností jest, musejí se tyto srovnati s všeobecnými pravidly správního řízení dle svrch uvedené minist. instrukce z r. 1855 v §§. 80 a 81.

Má-li se ke spisu podanému aneb k ústní žádosti další jednání s povoláním stran, svědků, znalců a t. d. předsevzítí, budiž veškeré jednání co nejvíce zrychleno a zjednodušeno.

Lhůta k vyjednávání věci budiž tak ustanovena, aby účastníci v pravý čas a náležitě připraveni jsouce k němu přijítí mohli.

Při obeslání, není-li to úřednímu řízení na ujmu, má se vytknouti účel jeho, též jaké by nestání mělo následky, jakož i které průkazy a zprávy se mají přinéstí, pokud jich třeba. — Poněvadž vůbec při řízení správním mohou ve jménu stran plnomocníci přicházeti, má se, pakli třeba, v obeslání výslovně vytknouti, aby strany samy přišly. (§. 80 minist. instr.)

Viz dále předpis §. 9 cís. nař. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z., dle něhož zeměpanští úřadové političtí i policejní

mají právo, obeslati osoby v jejich obvodu úředním se nalézající, jichž jest při nějakém jednání úředním třeba. Nemůže-li se připustiti, aby obeslaný dal se zmocněncem ověřeným zastupovati, má se tak v obsylce výslovně připomenouti, aby obeslaný dostavil se osobně.

Ostatní viz pak zde v §§. 28, 29 a 63 o donucení osob odpor kladoucích.

Některými speciálními zákony jsou ustanoveny zvláštní lhůty na př. stavební záležitosti mají se vyřizovati co nejrychleji a komise stavební má se odbyvati do 8 dnů od podání žádosti. (§. 90 st. ř. ze dne 11. května 1864 č. 20 z. z., jež platí dosud pro obce mimo Prahu a předměstí; pak §. 32 st. ř. ze dne 10. dubna 1886 č. 40 z. z., jež platí pro Prahu a předměstí.)

Jednání v příčině zřízení živnostenských podniků jest dle §. 26 řádu živn. z r. 1883 buď stručné, aneb dle §. 27 provolací s lhůtou 14denní neb 4nedělní.

Řízení dle práva vodního z r. 1870 §. 79, 80—83 jest dle okolností přípravné, stručné aneb provolací a t. d.

O řízení provolacím čili ediktálním viz §. 22.

Předpisy §§. 82 a 83 zák. vod. z r. 1870 ukazují zřejmě k tomu, kterak bylo úmyslem zákonodárce, aby účastníci záležitosti vodní, o nížto jednáno býti má, o obsahu dotčené žádosti nabyli vědomost již před jednáním samým, aby dobře připraveni k jednání se dostaviti a zde svá vyjádření bez průtahů podati mohli.

Ale táž zásada platí i v případech těch, pakli v následku podání některé strany, aniž by šlo o přípravné řízení dle §. 79, nařídí se úřední jednání buď na úřadě, buď na místě samém. I v těchto případech úředního řízení bez příprav má stranám napřed dána býti vědomost o předmětu jednání takovým způsobem, kterak buď zákonem zřejmě nařízeno jest, aneb kterak jeví se nejprůhodněji. V případech, jež mimo žádajícího týkají se více jiných podílníků aneb účastníků, může žádáno býti, aby dotčené podání čili žádost učinilo se dvojmo, načež pak jeden exemplář vydá se ve způsobu oběžníku všem účastníkům k nahlédnutí.

Než se o tom rozhodne, má-li některé dílo vodní považováno býti za novotu samomocně zřízenou, aneb za oprávněné opatření ochranné, musí účastněným stranám dána býti příležitost, aby při řádném řízení a před komisí úřední, případně s pomocí znalců právních i technických námitky učinily, doklady podaly a práva hájily. (Nález c. k. správ. soudu ze dne 23. července 1879 č. 1253, Budw. §. 6, č. 84.)

§. 14.

Legitimace stran a jich zastupování (plnomocenství.)

Úředník jednání řídicí má zkouseti oprávněnost osob, jež se k řízení dostavily t. j. svéprávnost, plnomocenství zástupců. Zastupování se připouští ve všech případech vyjma ty, když úřad dle §. 9 cís. nař. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. osobní se dostavení byl nařídil. Poněvadž v řízení správním vůbec mohou jmenem stran plnomocníci přicházeti, má se, když tak třeba, kterak již napřed v §. 13 řečeno, v obelání výslovně vytknouti, aby strany samy přišly. (§. 80 minist. instr.)

Vynesením c. k. ministeria záležitostí duchovních a vyučování ze dne 26. května 1876 č. 10770, vl. věst. škol. č. 26 nařízeno jest, aby při každém jednání oprávněnost (legitimace) stran ku věci dokonale byla zkoumána. (Srovnej nauku o žalobní legitimaci aktivní i pasivní dle práva civilního, legitimatio ad causam activa et passiva.) Kdo za jiného jedná, ať se vykáže plnomocenstvím.*) U osob, které mocí všeobecného splnomocnění jednájí (na př. u soukromých úředníků), uvažujme, zdali povaha věci nepožaduje plnomocenství zvláštního.

Pokud týče se předmětu jednání, budiž pozorováno, že se jenom o konkrétních požadavcích jednati a souditi může, a že tedy všeobecná nařízení a podnikání úřadů, tak jako záležitosti, o kterých úřadové dle svého uznání jednati oprávněni jsou, nemohou býti předmětem administrativního jednání soudního.

Zastupování stran skrz advokáty výslovně se připouští v rozhodnutí ministeria vnitra a spravedlnosti ze dne 17. dubna 1854 č. 8502.

*) Určitá forma plnomocenství předepsána jest v řízení v příčině vykupování a uspořádání břemen pozemních, dle nařízení ministeria zálež. vnitřních a práv ze dne 3. září 1855 č. 161 ř. z. §. 35:

„Aby plnomocník byl k řízení připuštěn, potřebí, aby předložil řádně vydané plnomocenství zmocnitele svého. Toliko manžel pokládá se za plnomocníka manželky své, leč, že by byl s ní rozveden, aneb by nebyl sám soběprávný, anebo by plnomocenství toto mlčky dané výslovně bylo odvoláno.

Plnomocenství má zníti tak, že se plnomocníkovi dává moc, aby buď veškeré řízení vykupovací neb pořádací, ježto se dle patentu, daného dne 5. července 1853 konati bude, ku konci přivedl, anebo aby je přivedl ku konci v příčině jistého statku neb práva, čili jinde břemene pozemního: ono nemá v ničem obmezeno býti aniž si v něm zmocňující může vyhraditi schválení toho, co plnomocník učiní, sice nebude tento za plnomocníka uznán a nebude k řízení připuštěn.“

Osobám nepřítomným náleží v příčině dodání výměru zříditi opatrovníky, a to sice příslušným soudem k žádosti dotčeného politického úřadu. (Rozhodnutí nejvyš. soudu, Zeitschrift f. Verwltg. z r. 1876 str. 79.)

Ředitelství některého velkostatku samo o sobě není legitimováno k stížnosti ku správnímu soudu, alebrž musí prokázati zmocnění od majetníka velkostatku. (Sneš. správ. soudu ze dne 20. září 1880 č. 1568, Sbíрка Exel, Verfahren č. 133.)

Bylo-li v řízení správním plnomocenství vydáno dvěma mandatarům, pak musí nálezt, aby plné právoplatnosti nabyli, oběma mandatarům doručen býti. (Nález správ. soudu ze dne 17. listopadu 1879 č. 2184, Budw. §. 6, č. 99, Judiktb. 17.) Viz pak zde §. 33 o vlastnostech nálezů.

Byla-li strana v řízení administrativním považována za legitimovanou, napotom nečiní se též u správního soudu námitka nedostatku legitimace. (Sneš. správ. soudu ze dne 20. září 1880 č. 1568, sneš. správ. soudu ze dne 16. ledna 1882 č. 45, Sbíрка Exel č. 133 a 134.) Viz napřed zde kapit. II. ad 2 č. 138.

Pokud týče se správních sporů obcí, třeba jest otázku žalobní legitimace pilně uvažovati.*)

Ve sporu o domovské právo, jež komusi se strany správních úřadů přiznáno bylo v základě jeho přebývání v domě c. k. invalidů v Karlíně (viz Sam. Obzor z r. 1879 str. 314), byla od obce Karlínské podána stížnost k vys. c. k. správnímu soudu, který předběžným výměrem ze dne 1. prosince 1879 č. 2316 stížnost vrátil k prokázání, že obecní výbor snesl se na tom, aby stížnost byla podána.

V té věci naskytuje se ale zásadná pochybnost, neboť patrně jest, že zákonné rozdíly mezi záležitostmi správními a mezi věcmi soukromoprávními uvádějí se ve zmatek a třeba jest o tom promluvití tím spíše, poněvadž ani c. k. soudy nejsou jednotejného mínění o žalobní legitimaci v záležitostech obecních těch, ježto co do povahy své jsou soukromoprávné.

Dle svrch uvedeného výnosu soudu správního jedná se o tak zvanou „žalobní legitimaci“, jížto nutnost soud správní vyvozuje z §. 31 ad 5, §. 34 ad 4 a §. 55 ob. zřiz. a ukládá, aby stížnost

*) Viz článek: „O nutnosti žalobní legitimace ve správních sporech obcí“. Sepsal Karel Čížek, Sam. Obzor r. 1880 č. 2, str. 41.

obce, totiž purkmistra, doplnila se snešením obecního výboru na tom, že stížnost vůbec podána býti má.

Že se tak nestalo úředkem, odůvodniti lze dosavadní praxí. Ve sporných věcech administrativních až dosud nikdy a nikde ani od I., ani II., ani III. stolice nežádalo se zvláštního prokázání snešení obecního výboru, poněvadž obecní představený právě mocí §. 55 ob. zřiz. považován byl za zákonně ustanoveného zástupce obce, jemuž netřeba zmocnění a legitimace od případu k případu, když k obhájení prospěchů obce v mezích zákona právních prostředků užívá.

Obmezení, ježto nalézáme v druhé větě §. 55, vztahuje se pouze k poměrům soukromoprávným obce a zvlášť důležitou jest, povšimnouti si druhého odstavce §. 55, kde patrně rozdíl se činí mezi jednáním, k němuž třeba jest přivolení výboru neb vyššího schválení, a mezi jednáním, k němuž třeba není.

Jednání ta, k nimž třeba jest přivolení výboru aneb vyššího schválení, jsou v zákoně zvlášť označena, a platí tudíž pro ta ostatní jednání, při nichž ani svolení výboru ani schválení vyšších míst se nevyhledává, ono první větou §. 55 ob. zřiz. všeobecně vyslovené zmocnění představeného k zastupování obce v mezích zákonů.

Kdyby byl býval úmysl zákonodárce z r. 1864 ten, že i v záležitostech správních představenému třeba jest zmocnění od případu k případu, nebyl by předně činěn býval rozdíl ten v §. 55 mezi jednáním, k němuž potřebí přivolení výboru obecního aneb vyššího schválení, a mezi jednáním mimo to; a bylo by se tak v člancích, jimiž se kompetence obecního výboru určuje, tedy v §§. 31 a 34, náležitě vytknulo.

Následovně opírá se dosavadní praxe o přesný výklad zákona.

Že v daném případě jednajícím o právo domovské nenalézají místa §. 31 ad 5 a §. 34 ad 4, taktéž máme za nepochybné, neboť přece nejde o žádnou záležitost obyčejné neb kromobyčejné správy jmění, ani o ustanovení zástupce obce v právních záležitostech, o kterých poslednějších se vyrozumívalo a vyrozumívá: soukromoprávné záležitosti obce.

Avšak ani ze zákona o zřízení správního soudu samého ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876 nelze vyvoditi nutnost prokázání zvláštního snešení obecního výboru jakožto legitimace. V §. 31 téhož zákona vyhrazeno jest stranám, že v ústním přelíčení mohou se samy zastupovati aneb dáti zastupovati advokáty,

a obce že vykonávají právo se zastupovati samy skrze plnomocníky ze sebe vyslané.

A jen tenkrát, dá-li se obec zastupovati advokátem, mohlo by se užití obdobně §. 34 ad 4 ob. zřiz., totiž že obecní výbor ustanovuje právního zástupce, ale platí to pouze pro ústní přelíčení a nikoliv o podání stížnosti čili o právu k stížnosti.

Požadování zvláštní legitimace žalobní nelze tudíž odvoditi ani z obecního zřízení ducha a textu, ani ze zvláštního zákona, jímž zřízen byl správní soud, v němž právě zvláštních o tom předpisů postrádáme. Avšak, že zvláštní legitimace žalobní na straně obecního představeného ani od c. k. správního soudu žádáno býti nemusí, jeví se v úloze, která c. k. správnímu soudu samému připadá. Co náleží mu činiti? On pouze legálnost jednání „podle skutečného příběhu, jež poslední instance administrativní měla za pravý (§. 6), zkoumá a rozhodne mocí kassační (§. 7).“

Nebylo-li tedy prokázání žalobní legitimace zákonným požadavkem jednání v průběhu administrativních instancí, jako že nebylo, tudíž také nebyly zanedbány podstatné formy řízení administrativního (§. 6), aniž není možno při podané stížnosti nedostatek těch formálních potřeb, ježto zákon v §§. 14, 18, 20 zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876 žádá, a nezdá se tudíž vrácení stížnosti pro nedostatek legitimace odůvodněno dle §. 21.

Když úřadové správní o sporném právu domovském obci k ujmě rozhodovali, tu náleželo obci, aby zákonných obran vyhledávala. Tato povinnost zákonná, obrany vyhledávati, není dle povahy obecního zřízení předmětem usnášení se výboru obecního, alebrž jest povinností obecního představeného, jakožto spravujícího a vykonávajícího náčelníka obce, jemuž především jiným přináležejí prospěchy obce hájiti. Když pak dotčené hájení skutečně záleží jen v užívání zákonných prostředků, k nimž přece právo stěžovací přičísti sluší, pak již za tou příčinou, poněvadž mu v §. 55 ob. zřiz. zřejmě zastupování obce za povinnost uloženo jest, nemá on třeba vyhledávati zvláštních legitimací, zejména ne usnešení obecního výboru.

Naše posuzování věci nalézá opory v rozhodnutích c. k. soudů, jež pečlivě rozeznávají mezi věcmi soukromoprávními a mezi věcmi správními.

První případ: V právní záležitosti obce K. jakožto žalobnice proti D. žalovanému pro obnos 266 zl., který namítal nedostatek žalobní legitimace, našel c. k. vrchní soud Štýrský po

dohodnutí se s výborem zemským ze dne 10. února 1865, že obecní představenstvo oprávněno není podstoupiti právní spor bez snešení a uložení obecního výboru (§§. 107 a 108 ob. zřiz. z r. 1849, §§. 26 a 27 alin. 4, 5 ob. zřiz. štýrsk. z r. 1864, českého §. 34), poněvadž podstoupení právního sporu nepřináleží k obyčejné správě jmění, alebrž že dle §. 233 obč. zák. o poručnictví a §. 1008 obč. zák. potřebí jest zmocnění speciálního. (Z. f. V. z r. 1868 str. 19.)

Druhý případ: A., jakožto představený v zastoupení obce B., vindikuje proti manželům C. jakýsi pozemek. Poslednější namítají nedostatek žalobní legitimace dle §. 34 ad 4 ob. zřiz. z r. 1864, poněvadž neprokázalo se snešení obecního výboru. Avšak okresní soud v Mělníce rozsudkem ze dne 15. února 1878 č. 1070 dal žalobě místa, a c. k. vrchní soud zemský následkem appellace žalovaných stvrdil dne 13. května 1878 č. 13732 dotčený rozsudek první stolice, s doložením, že, ačkoliv ustanovení právního zástupce obce dle §. 34 ob. zřiz. vyhraženo jest obecnímu výboru, přece jen dle §. 55 ob. zřiz. náleží obecnímu představenému, aby obec zastupoval na venek, a tudíž tato na zákoně spočívající legitimace vystačuje odpůrci ve sporu, poněvadž není třeba, aby obecní představený od případu k případu jako kurátor býval ustanovován. S tím srovnal se i revidující c. k. nejv. soudní dvůr dne 27. listopadu 1878 č. 96999.

Myslíme, že tímto věc dostatečně objasněna jest i ve směru sporu administrativního, kde kassační instancí jest soud správní.

V záležitostech práva vodního má ředitel komise (kterak v dolnorakouském zákoně vodním §. 78 zřejmě nařízeno jest) při řízení samém prokázati, že dotčeným stranám byla řádně vědomost dána, a má pak v protokolu komissionálním zjistiti, kdo se dostavil a kterak legitimován jest. (V příčině legitimace stran a v příčině plnomocníků a zástupců stran, srovnej §. 80 minist. instr. ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst., pak vynesení min. záležitostí duchovních a vyučování ze dne 26. května 1876 č. 10770, vl. škol. věst. č. 26.)

V záležitostech vodního práva může každý účastník buď osobně se dostaviti aneb plnomocníkem dáti se zastupovati, buď si to právní přítel aneb jiná splnomocněná osoba. K jednání komissionálnímu může se dostaviti sám aneb se svými právními aneb jinakými znalci.

Manžel ve svazku manželském žijící považuje se dle §§. 91, 1034, 1238 a 1239 obč. zák. potud za zákonného zástupce manželky, pokud poslední sama o sobě k jednání se nedostaví aneb jiného zástupce nejmenuje. Bylo-li opomenuto obeslání manželek účastníků při některé záležitosti vodní, není opomenutí toto důvodem zrušovacím (nullitou). (Rozhodnutí ministr. orby ze dne 10. listopadu 1876 č. 11825.)

Zákon připouští jen „pomocníky v právech a u věci zběhlé“, jimiž jsou advokáti, notáři, technické, stavitelé oprávnění. Jiné osoby z pravidla připuštěny býti nemají, ačkoliv ponechává se řediteli komise na vůli, chce-li připustiti jiné důvěrníky stran, pokud tito průběhu řízení nejsou na závalu. Jsou-li však na překážku, mohou ihned mocí §. 84 vyloučení býti. Že se pokoutníci nemají připouštěti, to staršími i novějšími předpisy jest nařízeno.

Zjeví-li se ale, že žádoucí jest, aby strany sobě opatřily znalce právní i jiné, má je úřad na to upozorniti.

§. 15.

Nestání a následky jeho (kontumace).

V kterých případech někdo buď v příčině nestání aneb v příčině, že při stání samém námitek nečiní, se svým právem k námitkám propadá, to obsaženo jest v speciálních zákonech; vůbec jest to všude tam, kde uloženo jest řízení ediktální.

Viz §. 30 instr. minist. ze dne 31. října 1857 č. 218 ř. z., č. 217 z. vl. věst. v příčině vykupování břemen „— neznámé účastníky ediktem, v němž se věc, o kterou jde, zevrubně poznamená, k řízení ustanovenému pozvati a doložiti, pakli by nepřišli, že se to bude pokládati tak, jako by samochťic práva jim příslušného se byli vzdali.“

Srovnej §. 29 živn. řádu z r. 1883. Námitky proti zřízení závodu živnostenského mají se podati před komisí aneb při komisi, jinak nebude k nim hleděno.

Srovnej §. 33 staveb. řádu z r. 1886 pro Prahu a předměstí: náleží, aby námitky učinily se při komisi; taktéž dle §. 14 stav. řádu z r. 1864 pro obce mimo Prahu a předměstí dotud platného, mají se námitky činiti při komisi.

Srovnej §§. 82, 83 zák. vod. z r. 1870. Taktéž ustanoveno, že k pozdějším námitkám nebude se míti zřetí a vynesese se náleží.

Takové omezení nutno jest k ochraně podnikatelů, aby díla s velkým nákladem započatá, nemohla u prostřed práce aneb i po ukončení jich prostředkem námitek zmařena býti.

Srovnaj §§. 18 a 22 v příčině námitek, ježto v řízení provolacím nebyly učiněny, že docela pomíjejí a nemohou k platnosti přivedeny býti ani v pořadu práva soukromého; taktéž má se věc v řízení stručném v příčině námitek od osob, které k jednání řádně byly obeslány, avšak se nedostavily.

Nedostaví-li se některá strana ani osobně ani plnomocníkem, staniž se osobou úřední dotaz k straně druhé, zdali žádá, aby učiněn byl nález dle §§. 82 a 83 zák. vod. pro nestání, aneb zdali strana svoluje k odročení. Nedostaví-li se žadatel k jednání komissionálnímu, má se za to, že od žádosti upustil, v kterémž smyslu vydá se mu výměr s vybídnutím, aby ostatním, ježto se byli dostavili, nahradil náklady řízení. (§. 99 zák. vod.)

Takové ale nestání nepřekáží tomu, aby věc ve způsobu nového podání nebyla obnovena a aby se v jednání, když náklady dřívějšího řízení byly uhrazeny, nepokračovalo.

V řízení správním neplatí zásady summárního řízení dle dvor. dekretu ze dne 24. října 1845 č. 906 sb. z. s., zejména ne v příčině nestání žalovaného. (Rozhodnutí minister. ze dne 20. října 1873 č. 16597, Z. f. V. 1873 str. 195.)

§. 16.

Jednání se stranami (komissionální).

Úředník, jenž jednání řídí, má si dříve zjednatí známost stavu věci a předpisů k věci se vztahujících.

Když jednání se počne, má se přesvědčiti, jsou-li osoby příšle ty pravé a potahmo mají-li plnomocenství; pak má shromážděným věc, kteráž se má vyjednávat, krátce a jasně vylíčiti a jest-li více punktů, jeden od druhého náležitě oddělití, vůbec pak má při dalším rozebírání věci vždy podstatu věci na zřeteli míti a všelikého odchylování a všeliké rozvláčnosti se varovati. (§. 81 minist. instr. z r. 1855.) Viz napřed §. 10 tohoto spisu.

Po předcházejícím zkoumání legitimací stran, o čemž viz napřed §. 14, záleží tedy další jednání v následujících hlavních kusech:

- a) v prohlášení věci,
- b) v slyšení stran, účastníků, znalců a svědků, a
- c) v pokusu smírném.

§. 17.

Prohlášení věci.

Jednání započne prohlášením věci, a kde toho třeba, místním ohledáním pomocí znalců a u přítomnosti stran.

Ředitel komisse má, kterak jsme již napřed při §. 12 připomenuli, při řízení samém prokázati, že dotčeným stranám byla řádná vědomost dána a má v protokolu komissionálním zjistiti, kdo se dostavil a kterak legitimován jest.

Když byl stav věci náležitě zjištěn, předsevezme se slyšení stran, svědků a znalců v pořádku, kterak to vyžaduje věcná důslednost.

O tom podrobněji vyslovuje se teprve novější zákonodárství a sice nařízení ministeria záležitostí duch. a vyučování ze dne 14. května 1876 č. 8040, vl. věst. škol. č. 26.

Kdo jednání řídí, mějž na paměti, že se nemá žádnému jakési právo, jehož on sám nepožaduje, vnucovati, avšak rovněž nesmí se opominouti povinností, aby se věcné a právní poměry z moci úřední co nejjasněji zjistily.

Tato tak zvaná „úřední povinnost“ zakládá se ve všeobecné působnosti úřadů správních, aby přímo pečovali o vykonávání zákonů, o zachování bezpečnosti, veřejného řádu a pokoje a o zvelebování obecného dobra prostředkem ústavů, jim pod dohled daných. (Srovn. §. 22 organis. předpisů o zřízení a působnosti úřadů okresních a t. d. Minister. nařiz. ze dne 19. ledna 1853 č. 13 str. 15 z. vl. věst., pak říš. zák. č. 10 str. 65, jimžto se vyhlašuje nejvyš. rozhod. ze dne 14. září 1852.)

§. 18.

Slyšení stran, účastníků, znalců a svědků.

Pro jednání samé platí zásada civilního práva, že mají obě strany slyšány býti a že se nesmí žádné rozhodnutí učiniti, pokud všichni, jichž se to týče, slyšení nebyli a příležitosti neměli, práv svých hájiti.

V záležitostech těch, když mezi stranami jedná se o práva a nároky sobě odporující, musí se oběma stranám poskytnouti příležitost k hájení práv. (Nález správního soudu ze dne 26. dubna 1880 č. 751, Budw. §. 6, č. 114, Judiktb. 3.)

Právo slyšánu býti, nemají však pouze strany přímo žalované, nýbrž všickni ti, jichž věc se týče (tak zvaní účastníci čili

interessenti), na př. při sporu o kostelním patronátu také obec, na kterou po případě zrušení patronátu by přešlo břemeno stavební. (Viz §. 19 zákona o zřízení správního soudu ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876: „Strana stížnostvedoucí může v tomto svém prvním spise stížnost svou kromě správního úřadu vztáhnouti také k osobám, jimž by zrušení administrativního rozhodnutí, za které strana stížnostvedoucí žádá, bylo na škodu“.)

Právo slyšánu býti obsahuje v sobě také to, že se mají stranám též veškeré při jednání předložené a uvedené právní důvody oznámiti, po případě předložiti, aby měly příležitost o nich se vyjádřiti. Totéž právo mají strany v příčině úředních aneb mocí úřadu opatřených pomůcek, na něž úřad své rozhodnutí zakládá. Sem náležejí i výpovědi svědků a dobrozdání znalců.*)

Jakým způsobem se koná výslech stran, svědků a znalců, zdali protokolárně neb písemným vyjádřením, zdali obesláním k úřadu, jenž jedná, aneb prostředkem rekvisice skrze jiný úřad, budiž dle toho souzeno, jak věc stojí. Pravidlem buď, zvoliti způsob řízení stranám i úřadu nejméně obtížný a nákladný.

Rovněž jest úřadu ponecháno, jak daleko má sahati výslech účastníků, na př. chce-li v záležitostech kontradiktorních po vyjádření a odpovědi ještě připustiti repliku a dupliku; kolik svědků a pamětníků má se slyšeti a t. d. Jednání má se uzavřítí, jakmile věc dostatečně objasněna jest.

Pokud možná mají se v jednání všecky s věcí souvisící otázky zahrnouti a jedním nálezem vyřídití. Toho jest se vystříhati, aby tatáž věc ve svých rozdílných částkách byla předmětem opětného jednání a rozhodování. Pravidelně na př. když sporná jest stavba kostelní, farní neb školní, má se pojednávatí o nutné potřebě, o způsobu vedení stavby a přispívání k nákladu,

*) Srov. minist. instr. ze dne 31. října 1857, z. vl. věst. č. 217, str. 480, v příčině vyvazení břemen pozemkových:

§. 27. Ke každému řízení se stranou jednou má se vždy také strana druhá obeslati a řízení tak vésti, aby se ta i ona strana jak o věci, o kterou činiti jest, tak i o všem tom, co podstatného strana druhá pověděla, o seznání svědků a pamětníků, o dobrém zdání znalců, též o průkazech předložených mohla vyjádřiti a zvlášť ku konci jasně a zřetelně žádost vyřknouti, zdali chce, aby břemena byla vykoupena neb spořádána a jakým způsobem.

§. 28. Vidělo-li by se potřebné neb příhodné býti, aby se k vyhledávání nebo k ohledání něčeho jedna strana přivzala, má se vždy také strana druhá o tom zpravití a vyzvatí, aby též k tomu přišla.

ve spojení a takto také rozhodnouti a nikoliv snad o každé věci zvlášť.

Strany mohou navrhnouti, jaká vyhledávání a šetření mají konána býti, a úředník jednání řídicí má pečovati o věcné objasnění. (§. 29 minist. instr. o vyvaz. břem. pozem. ze dne 31. října 1857 č. 217 z. vl. věst.)

V záležitostech práva vodního z r. 1870 §. 84 jest řízení, pokud týče se stran nebo-li účastníků, kontradiktorní, a sice v tom způsobu, že žadatel neb navrhovatel jest stranou jednou, kdežto ostatní účastníci jsou stranou druhou. Jedná-li se o zadání uživatelských práv k vodě, o povolení k zařízení, rozšíření a změnění děl vodních, o stavby ochranné neb upravovací, připouští se kontradiktorní řízení sporné.

Námítky (dle práva vodního z r. 1870 §§. 81—83) záležejí:

a) v odporu proti jistému podniku vůbec aneb jen proti části jeho; tyto námítky činí se pak buď v příčině množství vody od jistého podniku zabrané, buď v příčině výšky vody aneb v příčině jakosti vody (znečišťování), aneb

b) táhnou se námítky k otázkám, pokud jde o náhradu, aneb konečně

c) činí se námítky z důvodů soukromoprávných, n. př. v příčině sporného vlastnictví k pozemkům aneb k vodám a t. d.

Námítky činiti mohou jen osoby k tomu oprávněné, totiž ve věci nějakým způsobem účastněné, buď jako držitelé práv uživatelských k vodě aneb jako držitelé sousedních pozemků a t. d.

Námítky mohou se podati již před komissionálním jednáním, aneb mohou se učiniti při jednání samém ústně neb písemně. Podají-li se námítky před jednáním komissionálním, má se o nich při komisi pojednati způsobem kontradiktorním. O námítkách dříve podaných budiž podnikateli dána vědomost i budiž mu dovoleno v ně nahlédnouti před jednáním, aby jednání bylo lépe připraveno.

O účinku námitek soukromoprávných viz §. 88 zák. vod.

Námítky, ježto v řízení provolacím nebyly učiněny, pomínuly docela a nemohou k platnosti přivedeny býti ani v pořadu práva soukromého; taktéž má se věc v řízení stručném, v příčině námitek od osob, které k jednání řádně byly obeslány, avšak se nedostavily.

Stranám a jich zástupcům nezabraňuje se nahlížení do veškerých jednacích spisů.

Dvorním dekretem ze dne 18. dubna 1807 č. 6132 zakázané vydávání opisů z protokolů jednáních pozbývá platnosti vůči zásadám o ústním a veřejném jednání, ježto platí před správním soudem.

V záležitostech vodních oprávnění jsou účastníci opatřiti sobě před řízením náležitou vědomost o projektu, jsou tedy oprávnění nahlédati ve spisy. Musí tedy předlohy náležitě a věcně upraveny býti.

V případech, když rozhodovati jest o právech účastníků, netrpí se, aby doklady k žádosti teprv při řízení samém byly podávány. (Nález správ. soudu ze dne 23. června 1880 č. 1065, Budw. 812, Judiktb. 2527.)

Též v záležitostech živnostenských připouští se nahlédání ve spisy, neboť dle §§. 28 a 29 ř. živ. z r. 1883 mohou námitky podány býti písemně před řízením aneb ústně při řízení, musí se následovně dovoliti, aby se účastníci mohli informovati.

§. 19.

Narovnání mezi stranami a smírčí jednání vůbec.

Shodnou-li se strany o požadování nějakém, tehdy má úřad v protokolu jednáním zjistiti, že věc byla narovnaním vyřízena, a požádají-li strany za to, vydá se jim přepis protokolu.

Není-li při tom z příčin veřejných nějakého opatření třeba, odpadá další řízení. (§. 83 minist. instrukce z r. 1855.)

V některých zákonech jest úřadům správním jednání smírčí přímo uloženo:

Srovnej §. 35 stav. řádu z r. 1886 pro Prahu a předměstí: „Činí-li sousedé aneb jiní účastníci námitky proti navržené stavbě, náleží stavebnímu úřadu, aby se pokusil, pokud možná, o smírné narovnění.“ Taktéž dle §. 14 stav. řád. z r. 1864, jenž platí pro obce mimo Prahu a předměstí, praveno: „Činí-li sousedé spoluzemčující proti navržené stavbě námitky, hled' úřad, pokud se dělati dá, je po dobrém porovnatí.“

Dále dle §. 10 stav. řádu z r. 1886, když jedná se o parcelování pozemků stavebních, má k tomu hleděno býti, aby stalo se dohodnutí.

Dle §§. 19, 21 a 22 stav. řádu z r. 1886, když jedná se o postupování pozemků ku zřízení ulic a o náhrady za to.

Rovněž dle stav. řádu z r. 1864 pro obce mimo Prahu, §. 7, když jedná se o náhradu za vyvlastněný pozemek.

Srovnej §. 30 řád. živ. ze dne 15. března 1883 č. 39 ř. z.: „naskytlé námitky důkladně prozkoumati a se snažiti, aby pokud možná přátelskou úmluvou se skončily.“

Srovnej §. 84 zák. vodního ze dne 28. srpna 1870 č. 71 z. z.: „Při komissi má vyjednávání k tomu směřovati, aby předkem a nejprve námitky po přátelsku byly zdviženy a aby účastníci k úmluvě mezi sebou byli připraveni, zvlášť pokud se týče náhrady.“

Narovnění před soudcem civilním učiněné, ježto jest v odporu s politickými zákony, pozbývá platnosti. (Případ, jenž týče se lesního zákona ze dne 3. prosince 1852 č. 250 ř. z. Srovnej §§. 878, 1380 o. z. obč. Nález nejvyššího soudu ze dne 17. října 1878 č. 8941. Z. f. V. 1879 str. 175.)

Narovnění před okresním hejtmanstvím učiněné v příčině náhrady za poškozený privilej dle zákona ze dne 15. srpna 1852 č. 184 ř. z., nezakládá právo k tomu, aby osoba k náhradě oprávněná mohla ihned a přímo u c. k. soudu o povolení k exekučnímu vymahání žádati. (Nález nejvyš. soud. dvoru ze dne 26. dubna 1881 č. 4608. Z. f. V. 1881 str. 134.)

V příčině moci exekuční, ježto do sebe mají smíry před správními úřady učiněné, srov. dvor. dekr. ze dne 16. června 1801 č. 516 sb. z. s., pak dvor. dekr. ze dne 8. června 1832 č. 2567 sb. z. s. a min. nař. ze dne 18. června 1853 č. 114 ř. z.

Nálezy i narovnění v příčině vykoupení služebností lesních učiněné mají moci exekuční do sebe, a soudce civilní má je k žádosti stran vykonati. (Srov. §. 38 čís. pat. ze dne 5. července 1853 č. 110 ř. z.; Z. f. V. 1881 str. 191.)

Smír, jenž při jednání stavebním v příčině provádění stavby uzavřen byl s majetníkem spoluzemčující osobou, zavazuje také každého právního nástupce toho posléz jmenovaného majetku i tenkrát, pakli smír do knih pozemkových vložen nebyl; rovněž netřeba stavebníkovi, aby z příčiny, poněvadž při sousedním majetku nastala změna v osobě vlastníka, vymahal nové povolení stavební. (Rozhodnutí nejv. soudu ze dne 11. ledna 1881 č. 12658 z r. 1880. Z. f. V. 1882 str. 177.)

Pokud týče se práva vodního, vyslovil správní soud dne 26. února 1877 č. 146 (Budw. §. 6 č. 6), že smírčí jednání jest podstatnou částí řízení správního.

Ačkoliv v §. 84 zák. vod. ze dne 28. srpna 1870 č. 71 z. z. pravidlu, že především hleděno býti má k smírnému upravení, popráno jest místo první, není tím obmezen aneb určen postup

v jednání v tom snad smyslu, aby pokus smírčí předcházení měl další šetření věci, kterak přikázáno jest ostatními odstavci téhož §. 84. Ba naopak, než stane se pokus o smíření stran, třeba jest, aby věc, byť i jen jaksi sumárně, vyšetřena byla v každém směru, neboť ukvapený smír obrací se ve svých následcích přecasto v nové urputné spory.

Jest žádoucí, aby okolnost, že řídicí úředník učinil pokus smírčí, v komissionálním protokolu byla konstatována.

Pokus, aby stal se smír, jest podstatnou částí řízení správního po právu vodním, a proto vidělo se správnímu soudu v jednom případě zrušiti nález pro vadné řízení, poněvadž v komissionálním protokolu nebylo výslovně vytčeno, že pokus se stal.

Ačkoliv nesnadno za to míti, že by pouhé opomenutí v protokolu komissionálním způsobovalo nullitu, poněvadž dosti zhusta stane se smírčí pokus, aniž by se o tom zmíněno bylo v komissionálním protokolu, nicméně budiž si toho povšimnuto, že v h o d jest tak učiniti, poněvadž, jak již řečeno, toto pokoušení se o smír jeví se býti podstatnou částí řízení po právu vodním a tudíž náleží, aby této části řízení v protokolu komissionálním příslušný výraz dán byl.

Dle jiného však nálezu (ze dne 15. května 1879 č. 924, Budw. č. 490) spatřil správní soud již v okolnosti, že řídicí úředník vyvracoval neodůvodněné námitky proti povolení díla vodního činění, takový skutek, jež zahrnouti lze v pojem „směrování k tomu, aby námitky po přátelsku byly zdviženy“.

V případech, kde na jedné straně jasno jest právo, jemuž z druhé strany klade se urputný a neodůvodněný odpor, nemá říditel komisse stranu v právu jsoucí doháněti k nepřiměřeným ústupkům, alebrž má na druhou stranu působiti, aby od krivdy své ustoupila.

Vůbec mělo by toho dbáno býti, že pokus smírčí v rukou zkušeného, obratného a jen k věci přihlížejícího úředníka mocným prostředkem jest k blahonosnému působení. Zásluhy správního úředníka mají se měřiti tím, co dovedl uspořádati, a nikolivěk tím, co, ať z pohodlnosti aneb z nechuti k věci a k osobám, aneb z jiných důvodů, dovedl pouze rozvaditi, aby pak buď vyznamenal se nějakým zvláštním rozhodnutím aneb aby věci se zbavil pohodlným odkázáním k pořadu práva civilního — kterak dosti zhusta se dělo.

Přátelské shodnutí může se táhnouti pouze k předmětům soukromoprávným, nikdy však k předmětům, jichž příznakem jest prospěch veřejný.

Smír, jenž úředního schválení došel, nechť týče se prospěchů veřejných aneb prospěchů soukromoprávných, nabývá tím schválením povahu koncesse.

Právoplatně uzavřené smlouvy, smíry, daná vyjádření a provedená odhlasování nemohou více jednostranně odvolány nebo rušeny býti. (Peyrer, Wasserrecht při §. 84.)

Pokud se týče smírného pokusu, vyhověl správní úřad své povinnosti, pakli účastníkům v průběhu jednání vyložil, že pochybnosti o dotčeném díle vodním vyslovené nejsou důvodné. (Nález správ. soudu ze dne 15. května 1879 č. 924, Budw. 490, Judiktb. 2554.)

Stane-li se o sporném právu vodním smíření mezi stranami, anižby jedna z dotčených stran žádala za přiznání nákladů řízení, nemůže napotom v době pozdější za přičtení nákladů žádati. (Rozh. ministr. orby ze dne 5. ledna 1877 č. 13773.)

§. 20.

Potřebnosti protokolu vyjednacího.

Protokol vyjednací má se, šetříc předpisů kolkových, jasně a krátce sdělati s opominutím všeho, co by k věci nenáleželo; má podati věrný obraz toho, jak jednání před se šlo a jak vypadlo. —

Podstatná vyjádření stran a svědků a shledání znalců mají se co nejvíce možná vlastními jejich slovy zapsati.

V hlavě protokolu uveden buď čas, místo, kdy a kde bylo vyjednáváno, a věc, již se jednání týče, a bylo-li v té záležitosti již dříve jednáno, má se krátce vytknouti, v kterém stavu se věc nyní nalézá; ku konci má se vůbec uvésti, jak jednání vypadlo a když byl protokol přečten a dle potřeby opraven neb doplněn, mají se strany, svědci nebo znalci a pak osoby úřední, které v tom měly účastenství, v něm podepsati.

Nechť-li se někdo podepsati, má se to zvlášť vytknouti a příčina připomenouti. (§. 82 min. instr. ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst.)

Viz pak napřed §§. 12, 17 a 18 tohoto spisu.

§. 21.

Komisse mimo sídlo úřední

mají se jen tehda předsebráti, když jest toho skutečná potřeba a má se při nich co nejvíce času a nákladu šetřiti.

Vzneseli-li někdo na úředníka, na komissi přespólní meškajícího, nějakou jinou záležitost úřední, která s tím, proč jest vyslán, není spojena, má ji, pokud se to bez zanedbání záležitosti komissionální učiniti může, vzíti u vyjednávání a podle úředního oprávnění svého a podle povahy věci buď ji odbyti neb další jednání o ní zavésti. (§. 84 min. instr. ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst.)

§. 22.

Řízení povolací (ediktální).

Řízení povolací má všeobecný účel ten, aby účastníci s předloženými návrhy se obeznámili a aby se jim obhajování vlastních již jsoucích práv a prospěchů usnadnilo.

Řízení povolací nalézá místa zejména;

a) V záležitostech vykupování a pořádání břemen pozemkových dle minist. nařízení ze dne 31. října 1857 č. 217 z. vl. věst., kdež v §. 30 nalézáme všeobecné pravidlo: „Není-li z opovědi neb provokace, o které se jednati má, s jistotou patrné, kdo ve společné majetnosti jako oprávněný nebo povinný nebo jako spoluoprávněný účastenství má, náleží komissi místní, aby prve než říditi počne, vyslyšením představených obce a jiným příhodným způsobem všechny ty vyhledala, jichž se věc týče. Pakli by se tím při řízení všeliké pochybnosti nezdvihly, že všickni oprávnění náležitě jsou vyhledáni, pozvou se neznámí účastníci k řízení ustanovenému ediktem, v němž se věc, o kterou jde, zevrubně poznamená a doloží, že nedostavení se pokládáno bude tak, jakoby práva jim příslušného dobrovolně se vzdali.“

b) V záležitostech práva vodního dle §§. 81, 82, 83 zák. vod. ze dne 28. srpna 1870 č. 71 z. z., a

c) V záležitostech živnostenských v příčině zřízení jistých v §. 27 jmenovaných závodů dle §§. 28—31 řád. živ. z r. 1883.

Tu zásadu práva vodního, že práva řádně nabytá mají se chrániti (srov. §. 102 zák. vod.), platně provésti lze jen tím způsobem, když před tím, než propůjčí se nová práva k vodě, na jisto postaví se stav jsoucích již práv.

Tatáž zásada platí v příčině zřizování živnostenských závodů v §. 27 živ. řádu z r. 1883 uvedených.

Prostředek k tomu záleží v přímém obelání stran a účastníků aneb v řízení povolacím.

Veškeré řízení koncessionální zakládá se na zásadě veřejnosti (publicity). Práv k vodě, povolení k zřízení aneb změnění děl vodních, nabývati lze jen s vědomím a po vyslyšení účastníků a za vedení a schválení dotčených úřadů správních. Opatření, že plán každého podniku musí vyložen býti již před jednáním samým, má za účel, aby úřad i účastníci nebyli překvapeni, spolu ale také účel ten, aby podnik sám chráněn byl před pozdějšími námitkami spoluzemčících a účastníků vůbec.

V řízení povolacím nabývá podnikatel vědomosti, která práva neb prospěchy staví se mu v cestu, kdežto zase z druhé strany ostatním účastníkům uloženo jest, aby práva svá opověděli pod ztrátou oprávněnosti později námitky činiti.

Řízení povolací nastává:

1. pakli podnikatel, aby předešel pozdější námitky, za ně žádá, aneb

2. pakli úřad, přiblížeje k důležitosti podniku a spolu k tomu, aby ostatním účastníkům dána byla příležitost k obhajování dotčených práv a prospěchů, tak nařídí; oproti tomu nastává řízení pouze stručné, pakli úřad není v pochybnostech o osobách účastněných, jichž dílo vodní se týče a pakli podnikatel ne žádá řízení povolacího.

V řízení vůbec, ať povolacím ať stručným, buď především věnována pozornost těmto potřebám:

1. aby stala se náležitá vyhláška,

2. aby zjistilo se, kdo jest účastníkem a

3. aby dobře uvážila se povaha dotčených námitek.

O vyhlášce, která učiní se v řízení povolacím i v řízení stručném, budiž připamatováno, že obsahovati má:

1. stručný popis podniknutí s poznámkou, že na úřadě v plány nahlédnouti lze,

2. jméno, stav a bydliště podnikatele,

3. naznačení vody neb pozemku, kde dílo vodní má se zříditi,

4. ustanovení dne komissionálního jednání a vyměření lhůty, do které, a úřad, u kterého námitky podati lze, a připomenutí, že k námitkám pozdějším nebude hleděno; mimo to

5. obešle se podnikatel i ostatní účastníci, o nichž se ví, aby se dostavili ku komissi, pod ztrátou práva k pozdějším námitkám.

Pokud pak týče se námitek dle práva vodního z r. 1870, viz zde §. 18. Námitky, ježto v řízení provolacím nebyly učiněny, pominuly docela, a nemohou k platnosti přivedeny býti ani v pořadu práva soukromého; taktéž má se věc v řízení stručném v příčině námitek od osob, které k jednání řádně byly obeslány, avšak se nedostavily.

Vyloučení námitek pozdějších v řízení provolacím dle §. 82 zák. vod. z r. 1870 omezeno jest pouze na námítky soukromoprávní a neplatí o námitkách učiněných z příčin veřejných, z příčin prospěchu veřejného. K těmto prospěchům veřejným hledí se již v řízení předběžném a přípravném dle §§. 79 a 80, neb u vydání nálezu dle §. 86, bez ohledu, byla-li neb nebyla-li o nich řeč při jednání nebo v průběhu řízení provolacího.

§. 23.

O řízení expropriačním.

O řízení expropriačním pojednáme:

A. všeobecně, pak uvedeme

B. případy vyvlastnění dle §. 365 o. z. obč. v oborech:

1. záležitostí duchovních a vychování,
2. ochrany veřejného zdravotnictví,
3. záležitostí komunikačních a stavebních,
4. záležitostí hospodářských a zemědělských, a
5. potřeb moci branné, konečně
6. případy omezení vlastnictví dle §. 364 o. z. obč.

A. Všeobecně.

Jako v životě státním podrobiti se musí fysická osoba různým předpisům, ježto směřují k blahu a prospěchu i pořádku celé společnosti, byť i osobní svoboda tím omezoována byla; jako státní správa povolána jest k tomu, aby v dotčených poměrech fysického života potud pořádek činila a udržovala, pokud fysické poměry jednotlivců dotýkají se spolu poměrů jiných osobností a v dalších pak následcích i účinkují na širší společnost (viz napřed kapitola první: O organismu správním vůbec a t. d.) — podobně vyvinula se v poměrech majetkových instituce vyvlastnění, která vůbec v obor občanského práva nepřínáleží, alebrž v obor práva správního, blíže pak v obor správy hospodářské spadá.

Vyvlastnění jest tedy takovým výkonem veřejné správy, který zakládá se v principu vyvazení a záleží v tom, že ve prospěch účelů veřejných zruší se neb omezí se právo vlastnické při jednotlivém majetku soukromém — ovšem za náhradu.

Odkazující stručné poznámky historické pod čáru, *) můžeme se zde pouze s předpisy zákonů expropriačních a se způsoby řízení zabývat.

*) Historické vylíčení vývinu a filosofické odůvodnění expropriační podává Dr. Lorenz Stein: Innere Verwaltungslehre. Drittes Hauptgebiet: Die wirtschaftliche Verwaltung, str. 292 a dále. Líčí tři doby. První: Doba nauky století XVII. (Hugo Grotius), kdy hlavě státu přikládáno jakési nejvyšší právo vlastnické (dominium eminens), ba i neomezené dispoziční právo s osobností státního občana (potestas eminens). Poněvadž v starších těch dobách nebylo lze nauku o expropriační vyvozovati z práva římského, pěstovalo se učení o nejvyšším právu vlastnickém hlavy státu, aniž by ale bývalo možno z toho sestrojiti právo expropriační, kterak se toto ukazuje v době pozdější. Právo expropriační počíná teprv v době, když na místo jednotlivce, koruny, nastupuje stát a sahá na právo vlastnické ve prospěch účelů veřejných. To patrně při vzniku a vyvinutí tak zvaných práv regálních při dílech horních a vodních již průběhem století XIV., XV. a XVI.

Druhá doba: V polovici XVIII. století nabývá však učení o pojmu a podstatě státu jinou tvárnost. Vystupuje tu stát s vytknutým účelem působení blahobytného (der Wohlfahrtsstaat oder die eudämonistische Staatsidee). Touto myšlenkou postaven jest stát k svým příslušníkům v poměrův dobrotvitého otce svých poddaných. Byl to organismus ovládaný mravní povinností vyhledávati blaho celku. Stavělo tudíž blaho celku proti právu jednotlivce. Pojem vrchní vlastnictví (dominium eminens) zmizí a místo zaujímá stát (imperium). Názory tehdejší doby označuje charakteristicky Kreitmayer (vergl. Bayerische Städte- und Marktordnung von 1748 str. 37) ve svých poznámkách ku Cod. Max. Bavaricus. Kap. vom Eigenthum, Th. II. C. 2, §. 2: „Im gleichen gehört das sogenannte dominium eminens daher, kraft dessen die Landesherrschaft der Unterthanen Güter im Falle der Noth wegnehmen, und zum gemeinen Besten verwenden kann, denn, obwohl diese Benennung, welche von Hugo Grotius auf das Tapet gebracht worden, etwas hart klingt, und in sonderheit zwischen Hornio (de dominio eminente), Leysero (in Diss. de imperio contra dominium eminens) grosser Streit entstanden, so läuft doch das Meiste hiebei auf eine blosse Logomachie hinaus. Im Hauptwerk läugnet der Landesherrschaft obverstandene Gewalt, so weit sie in gehörigen Schranken bleibt, Niemand a. b, liegt also im Ueberrest nicht viel daran, wie das Kind getauft werde, und ob es eigentlich dominium eminens oder imperium heissen soll.“

Zvítězila nová zásada nad starými názory a tak nalézáme na konci XVIII. věku v zákonodárství rakouském (§. 365 o. z. obč.) a v pruském („Landrecht“ Tit. 11) již vysloveno, že každá vláda oprávněna jest za přiměřenou náhradu vymáhati, aby, když tak k obecnému dobru žádoucně, postoupilo se vlastnictví.

Svrch dotčené právo státní správy k zasahování v majetkové poměry z příčin veřejných vůbec, jeví se ve třech formách:

1. jakožto obmezení práva vlastnického v příčině užívání věci ve smyslu §. 364 o. z. obč.;

2. jakožto zrušení práva vlastnického ve způsobu postoupení úplného práva vlastnického k věci ve smyslu §. 365 o. z. obč.

3. jakožto oprávněnost státu v případech nezbytné nutnosti sahati na majetek soukromý.

Obmezení aneb úplné postoupení práva vlastnického k nějaké věci zakládá se v §§. 364 a 365 o. z. obč., dle nichž vlastník, pakli tak z příčin obecného dobra žádoucí jest, dopustiti musí dočasné toliko užívání věci své ve formě věcného nebo obligačního práva, jakož i případně postoupiti musí úplné vlastnictví, kteréžto postoupení znamená nejzazší meze povinnosti vlastníkovy, kterak ze skladby: „i (auch) úplné vlastnictví postoupiti“ vysvítá. (Randa, Právo vlastnické vyd. z r. 1880 str. 42.)

Jest nám následovně probrati:

a) důvod, jímž zakládá se státní moc k obmezování aneb zrušení práva vlastnického, totiž „obecné dobro“; dále

Třetí doba označuje se tím, že právo vyvlastňovací pořadá se způsobem ústavním. Zásahu o to má zákonodárství francouzské revoluce, které jednak občanské svobodě, jednak moci a oprávněnosti státní správy platnost zjednálo. Toto zákonodárství bez rozpaku přijalo všeobecnou zásadu expropriační, kterak tato ve věku XVIII. se vyvinula, avšak nepostavilo ji v popředí, alebrž naopak prohlásilo individuální vlastnictví, jež dosud bylo neporušitelnou zásadou právní, za ústavní právo občanů státních. Ačkoliv tím jen vysloveno jest, o čem pochybnosti nebylo, přece jen přijetím práva vlastnického mezi ústavní základní zákony se způsobuje, že vyvlastnění nelze více prováděti mocí pouhého nařízení úřadů správních, alebrž toliko mocí zákona.

V tom záleží význam dějin francouzského zákona vyvlastňovacího, v čem pak ostatní státy následovaly. Již „Declaration des droits de l'homme“ ze dne 26. srpna 1789, odehlyující se od stanovité XVIII. století, vyslovuje ústavní zásadu o tak zvané „svatosti majetku“, spolu však též zásadu, že k účelům obecného dobra může státi se vyvlastnění.

Srov. náš článek 5 stát. zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z.: „Jméni jest neporušitelné. Mimo vůli může se někomu odejmouti něco, což jeho jest, jen v těch případnostech a tím způsobem, jak ustanovuje zákon.“

Když pak zásada, že připouští se expropriační, zákonně uznána jest, pak náleží provedení v jednotlivých případech mocí výkonné.

Není-li ale dalšími speciálními zákony opatřeno, kterak má se před-sejíti, nezbyvá vládě jiného, než aby užila mocí nařizovací.

Viz v příčině historického vývinu též Dr. Pražák: „Das Recht der Enteignung 1877“ str. 18 a dále.

b) řízení úřední, jež koná se nejprve v příčině zjištění okolnosti, že skutečně jde o záležitost veřejného dobra, dále k tomu konci, aby změna vlastnictví byla provedena a aby přiměřená náhrada se stala. Konečně

c) uvedeme jednotlivé případy, kdy dle různých zákonů obmezení aneb postoupení práva vlastnického nastává.

ad a) Pojem „obecného dobra“, ačkoliv určitě vyměřen není, jest základem pro oba směry, nechť jde toliko o obmezení práva vlastnického v příčině užívání věci v základě zvláštních zákonných předpisů ve smyslu §. 364 o. z. obč.; aneb jedná-li se o postoupení úplného vlastnictví dle §. 365 o. z. obč. Co se týče požadavku „obecného dobra“ seznáváme (praví Randa, Právo vlastnické vyd. z r. 1880 str. 43), že se tento pojem postupem času dle potřeb a pokroků časových vždy více a více rozšiřoval i na případy takové, v kterých zájmy nikoliv veřejné (státní neb obecní), nýbrž soukromé v popředí vystupují, ovšem že takové soukromé zájmy, ježto s veřejným blahem tak úzce souvisí, že je zákonodárství zájmům veřejným rovná.

Poněvadž v ten čas nemáme zákona, který by všechny jednotlivé případy vyvlastnění a spolu řízení vyvlastňovací soustavně a důsledně uváděl, jest se především držeti zásad všeobecných, vytčených:

1. v §. 365 o. z. obč.: „Žádá-li toho obecné dobro, jest každý úd státu povinen, za přiměřenou náhradu i úplného vlastnického práva k věci postoupiti.“

2. v dvor. dekr. ze dne 10. února 1834 (Kropatschek Gesetzsammlung, Fortsetzung, Bd. 60 Nr. 29), že: „na soukromé vlastnictví proti vůli majitelově sahati se nemá, nečiní-li toho dokázané veřejné ohledy potřebným“, kteréžto nařízení ve výroku „dokázané veřejné ohledy“ obsahuje direktivu pro řízení expropriační; dále zásad obsažených

3. v čl. 5 stát. zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z.: „Jméni jest neporušitelné. Mimo vůli může se někomu odejmouti něco, což jeho jest, jen v těch případnostech a tím způsobem, jak ustanovuje zákon“; a konečně zásad obsažených

4. v těch speciálních zákonech a nařízeních, ježto táhnou se k jednotlivým případům expropriačním.

O dosahu čl. 5 stát. základ. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. a účinku jeho na předpisy §. 365 o. z. obč. vznikl spor, který pro praxi ovšem na ten čas judikaturou správního soudu odklizen jest. O sporu tom viz Dr. Pražák, „Das Recht der Enteignung“ str. 84, pak „Spory o příslušnost“ str. 161.

Někteří spisovatelé (Grünhut str. 96, 97; anonymní článek v Jur. Bl. z r. 1873 č. 50; Meyrhofer II. str. 1371; Roesler v „Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht der Gegenwart. Wien bei Hölder 1877“, který poslednějším pojednává o Dr. Pražákovu spisu: „Das Recht der Enteignung“) dovozují totiž ze čl. 5 stát. zák. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z., dle něhož vyvlastnění místa má toliko v oněch případech a v oné způsobě, kterak to zákon dopouští, že nyní úřad správní nemůže více vyvlastňovati jediné v základě skutečnosti, že obecné dobro káže dotknouti se vlastnictví soukromého, nýbrž že tak činiti lze toliko v případech, již speciálními zákony naznačených. Tomu ale Dr. Pražák dovolává se souhlasu Randy v Ger. Ztg. z r. 1876 č. 101, v Grünhutově časopisu sv. 10 str. 623, pak Schiffnera str. 127, odporuje takto: „že není příčiny, vyrozuměti zákony v čl. 5 dovolanými toliko speciálními zákony, kteréž o expropriaci jednájí, že naopak zde i všeobecný předpis §. 365 o. z. obč. jest dovoláván tak, že spíše jest za to míti, že základními zákony státními ve směru uvedeném nebylo utvořeno právo nové, nýbrž že jimi toliko dosavadní právo chráněno bylo sankcí ústavní.“ (Srovnej napřed poznámku pod čarou o historickém vyvinutí expropriace dle Dr. Lorenze Steina „Doba třetí“.)

Správní soud pak shledal, že článek 5 stát. zák. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z., dle něhož jmění jest neporušitelné a mimo vůli může se někomu odejmouti něco, což jeho jest, jen v těch případech a tím způsobem, jak ustanovuje zákon, nepůsobil na §. 365 o. z. obč. derogativně nebo mocí obmezující. (Plenární snešení ze dne 3. prosince 1877 č. 1620, Judiktb. Wolski 393.)

O tom, zdali v daném případě zapotřebí jest, aby z příčin veřejných, ježto se prokáží, proti vůli vlastníka zasáhlo se v majetek soukromý; následovně o tom, zdali a pokud z příčin veřejných užiti se má expropriace — rozhodují úředové političtí v mezích §. 365 o. z. obč. dle volného určení. (Snešení ze dne 3. února 1879 č. 112, Sbírky III. 64; plenární snešení ze dne 17. října 1881 č. 1445, č. 6 z r. 1881. Judikatb. Wolski 394.)

Jinak jest nám ještě zmíniti se o rozdílu mezi expropriací dle §. 365 o. z. obč. a mezi policejním obmezením, jímž podrobena jest užívání věci dle §. 364 o. z. obč., a mezi případy, kdy nastává konání tak zvaného práva státu z nouze (Staatsnothrecht, jus supremacie necessitatis). Dr. Pražák, Spory o příslušnost,

díl II. str. 158, dovolává se takřka všeobecného uznání se strany spisovatelů, ustanovuje dotčený rozdíl takto: „Vyvlastnění (expropriace) jestiž funkcí správy státní, mocí kterouž tato na základě volného usnesení svého ve prospěch podniku všeužitečného zrušuje neb obmezuje právo jednotlivci v příčině určité věci příslušející, za účelem, ležícím mimo předmět, jehož se týče. Takto liší se expropriace jednak od vykonávání t. zv. práva státu z nouze (Staatsnothrecht), jež nám značí možnost státní moci, dotknouti se v případě neodvratitelné nutnosti majetku soukromého, jednak od policejních obmezení, kterých vlastníku té které věci ukládá státní moc z ohledů veřejných v příčině užívání této věci samé (§. 364 o. z. obč.), kterážto obmezení tudíž nejví se býti útokem na majetek soukromý od jiných podnikaných, nýbrž toliko formou, ve kteréž se ve státu vůbec jeví majetek soukromý. Principiálně jest tvrditi, že vyvlastnění spadá v obor správy národohospodářské, poněvadž toliko zde expropriací řeší se konflikt mezi zájmy stejného druhu, totiž hospodářským zájmem jednotlivce a hospodářským zájmem lidské společnosti, zastoupeným podnikem všeužitečným, kterýžto zájem stát za svůj vlastní uznává. Obyčejně však užívá se názvu vyvlastnění v širším slova smyslu, neobmezujíc jej na opatření správy hospodářské“, k čemu pak v poznámce 5. připomíná se: „Kontroverze dotčená tak dalece nemá významu praktického, pokud se i v případech, kde vyvlastňuje správa vojenská, zdravotní, finanční a t. d. uznává zákonem nárok expropriáta na přiměřenou náhradu a pokud se i v těchto případech připouští řízení expropriační.“

Předmětem úředního řízení expropriačního jest, aby zjistila se okolnost, že jedná se o záležitosti veřejného dobra aby ustanovily se předměty vyvlastnění, aby přeměna vlastnictví byla provedena a konečně aby vyšetřila a zaplatila se náhrada.

Úřední činnost záleží tedy ve výkonech:

schválení podniku,

schválení plánu, dle něhož vyvlastnění má se konati;

vynesení nálezu expropriačního,

vyšetření a zjištění náhrady, dále provedení nálezu expropriačního a opatření, aby plat konán byl.

Dle podobné soustavy Dr. Lorenze Steina spracován jest jediný uspořádaný zákon expropriační, jež v Rakousku máme,

a sice zákon ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z., o expropriaci při podnicích železničních, o němž později se zmíníme.

1. Schválení podniku.

Napřed, než schválí se podnik, musí býti uvažováno:

a) není-li určitého zákona, jímž by v daných případech expropriace byla nařízena, na př. při železnicích, při dílech horních, vodních a t. d., a zdali účel podniku jest toho způsobu, že dotčených předpisů užívati lze;

b) není-li pak expropriace v určitých případech zvláštním zákonem napřed vyslovena, alebrž zakládá-li se pouze na všeobecném předpisu §. 365 o. z. obč., musí okolnost, že skutečně jde o veřejné dobro, na jisto postavena býti.

V případech ad a) spravuje se úřad politický dotčenými předpisy zákonů; v případech ad b) jest nález, že jde o veřejný prospěch čili obecné dobro a že vyvlastnění jest nutno, ponechán volnému uvážení.

Pouhé ohledy okrášení nikdy nepostačují k odůvodnění expropriace. (Randa, Právo vlast. vyd. z r. 1880 str. 43 pozn. 6.)

Okolnost, že především jde o zjištění, zdali vyvlastnění jest nutné, a zakládá se skutečně ve veřejném prospěchu, ukazuje k tomu, kterak řízení expropriační a konečně nález vyvlastňovací, přináležeti musí v obor působnosti úřadů politických. Nálezy tyto ponechány jsou volnému uvážení úřadů politických a nelze tudíž dovolávati se ani správního soudu dle §. 3 lit. e) zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 z r. 1876, aniž nelze proti nálezu expropriačnímu vydanému od úřadu politického nastoupiti pořad práva soukromého, poněvadž dle článku 15 stát. zák. z r. 1867 ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. tak učiniti možno jen tenkrát, když úřad správní rozhodl v příčině odporujících sobě nároků osob soukromých a tímto rozhodnutím někdo ve svých právech soukromých vzal škodu.

Při expropriaci ale nejedná se o nároky soukromoprávné. (Viz Payrer Wasserrecht §. 28 str. 312 nález nejv. soudu ze dne 30. listopadu 1875 č. 12211, jenž uvádí se též „Vodní právo“ Mercy z r. 1886 str. 140. V zákoně pak ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z., jenž se týče vyvlastňování k účelu stavění železnic a provozování jízdy po nich, praví se v posledním odstavci §. 18 výslovně: „V příčině toho, které věci se mají vyvlastniti a v jaké míře, není dovoleno nastupovati právní cestu.“)

Když však nejedná se o skutečný nález expropriační, alebrž jen o dohodnutí, kteréž se stalo mezi podnikatelem a vlastníkem věci, jehož k provedení podniku jest zapotřebí, a mocí kteréhož poslednější věc svou dobrovolně prvnějšímu postupuje, vyslovuje Dr. Pražák „Spory o příslušnost“ díl II str. 163, že „takové dohodnutí, třeba by se bylo stalo vzhledem k hrozící expropriaci, není než smlouvou, dle zásad soukromého práva uzavřenou a není prážádné příčiny, popírati příslušnost soudu k rozhodování sporů, jež z toho poměru vycházejí.“

Srovnej mimo snešení správního soudu ze dne 3. prosince 1877 č. 1620, Judiktb. Wolski 393, pak ze dne 3. února 1879 č. 112, a 17. října 1881 č. 1445, Judiktb. Wolski 394, jež co do obsahu napřed připomínáme ad a) 4 str. 202, ještě další:

Nález expropriační nemůže učiniti ministerstvo jako I. stolice, alebrž může se tak státi jen v následku odvolání. Nález ze dne 25. ledna 1882 č. 2031, Budw. 1278, Judikatenbuch Wolski 396.

2. Schválení plánu, dle něhož vyvlastnění má se konati.

Plán, dle něhož vyvlastnění má se konati, obsahujž přesné označení dotčených pozemků aneb majetků.

Úřad šetření konající nechť spravuje se zásadou, že soukromých práv, pokud možná, šetřeno býti má, a že jen takové předměty podrobeny býti mohou vyvlastnění, jichžto jistý podnik nezbytně potřebuje. Je-li tedy ještě jiných prostředků aneb jiných způsobů po ruce, jimiž věc docíliti lze, pak nemá saháno býti na vlastnictví. Pouhý prospěch podniku bez nezbytné nutnosti není dostačitelým důvodem k expropriaci.

Při zkoumání detailních plánů jest také k tomu přihlížeti, aby šetřeno bylo práv všech súčasťných osobností, aby jednání konalo se s náležitou publicitou a takto každému umožnilo se zastupování svých práv a zájmů. (Dr. Lorenz Stein str. 327.)

3. Nález expropriační a převod vlastnictví.

Nález expropriační obsahuje výrok, jímž

a) zrušuje se soukromé právo vlastnické jisté osoby k jistému předmětu a převádí se toto právo na osobu jinou, a

b) jímž spolu činí se opatření v příčině vyměření náhrady.

Nesnadna jest otázka, má-li náhrada fakticky konána býti před tím než provede se vyvlastnění, aneb lze-li připouštěti, aby nález expropriační byl učiněn dříve a napotom teprve aby jednalo se o vyhledání a zjištění přiměřené náhrady.

Taktéž zde uvážiti dlužno kompetenci, pokud tak má se státi od úřadů správních aneb soudních.

Správný v té příčině jest názor Dr. Lorenze Steina str. 333, který praví, že patří-li jednání expropriační a též i odškodňovací před úřady správní, pak též tyto jen mají se současně o to postarati, aby náhrada nejen zjištěna ale i fakticky vykonána byla. Úřad, který mocí svou vlastnictví nějaké zrušiti chce, má osobu k náhradě povinnou zavázati k pojištění přiměřené náhrady a má pak v nálezu vyvlastňovacím přikázati, aby náhrada se vykonala.

Pražák „Spory o příslušnost II.“, str. 164 pojednává o věci podrobně takto: Pokud jde o nárok expropriačtív, směřující k vyplacení náhrady, lze sice v zákonodárství rakouském taktéž za převládající konstatovati názor, že tu jedná se o pohledávku soukromoprávní, kterou k platnosti přivesti jest před soudem. (Dovolává se při tom všeobecného učení Zeiller-a, Nippel-a a Winiwarter-a.) Avšak nedostatek jednotného zákona expropriačního jestiž příčinou, že k jednotlivým případům, ve kterých se připouští vyvlastnění, též co do kompetence k výroku o náhradě z rozličného přihlédnouti jest stanoviska. Zejména jest tu rozeznávati:

1. Pravidelně vyšetřuje náhradu úřad správní, však toliko provisorně v té způsobě, že určí, mnoho-li náhrady podnikatel musí zaplatiti a pokud se týče aspoň pojistiti, aby se mohl uchopiti držení věci vyvlastněné. Při tom však vyhrazuje se straně, která s tímto výrokem není spokojena, aby nastoupila na pořad práva. Za tím účelem musel by expropriačt, který chce obdržeti náhradu vyšší nežli jaká vyšetřena byla úřadem správním, podati o zaplacení přebytku na podnikatele žalobu soudní, kdežto by podnikatel, který chce dodělati se výroku, že náhrada správním úřadem vyměřená jest přílišnou, musel k soudu podati na expropriačt žalobu vyzývací, by provedl nárok svůj na vyplacení náhrady, správním úřadem vyměřenou, chce-li se uvarovati toho, by jemu uloženo bylo mlčení věčné. (Pokud se týče práva vodního, srovnej Peyrer str. 605 a 606.)

Pravidlo toto platí při expropriaci k účelům dělání hor (§§. 27 a 103 ad 2, hor. zákona ze dne 23. května 1854

č. 146 ř. z., pak §. 104 téhož zákona a §. 70 nařiz. výk.); při expropriaci k účelům lepšího využitkování síly vodní (srov. §§. 17 říšsk. zák. vod., pak §§. 37, 38 a 87 zemsk. zák. vod., při čemž ale Peyrer str. 604—606 ukazuje k tomu, že soud vyšetřiti má náhradu cestou řízení nesporného, aniž by řádné žaloby třeba bylo; dále viz §. 14 zák. ze dne 30. června 1884 č. 116 ř. z. o zvelebení zemědělství stavbami vodními, a zákon ze dne 30. června 1884 č. 117 ř. z. o svádění horských vod); při expropriaci dle zákona lesního ze dne 3. prosince 1852 č. 250 ř. z. §§. 24, 40 a 42; při expropriaci k účelům stavby a vydržování veřejných cest a průplavů (zde v praxi nalézáme všechny možné způsoby: odhad soudní v řízení nesporném, odhad politický a odhad dle řízení sporného §. 201 ř. soud.); konečně když jde o náhradu škod, způsobených přípravnými pracemi za účelem zřízení železnice podniknutými dle §. 42 zák. ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z.

Ve všech těchto případech nelze nastoupiti pořad práva, dokud nebyla náhrada provisorně určena úřadem správním, a dokud výměr, jímž se tak stalo, nenabyl moci práva. Není o tom sice výslovného ustanovení zákona, avšak vyplývá tak z povahy věci. (Viz Peyrer str. 608 a 604; správ. soud ze dne 4. ledna 1884 č. 15. Budw. 1972.)

Lhůta, do které by slušelo nastoupiti na pořad práva, není zákonem ustanovena, pročež nezbývá, než připustiti žalobu soudní, o kterou tu jde, po celou lhůtu promlčecí. (Opět jiného náhledu jest Peyrer str. 607, který zastává, že úřad správní měl by určit, do které lhůty by se mělo nastoupiti na pořad práva, aneb že má platiti lhůta 14denní dle normálu o stavbách vodních z r. 1830.) Možnost žaloby po celou lhůtu promlčecí sluší ale za velký nedostatek zákonodárství poznamenati, poněvadž se tím uvázání se v podnik všeužitečný valně stěžuje.

2. Při expropriaci za účelem stavby železnic a provozování jízdy po nich, odstraněny jsou zákonem ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z. dřívější rozdíly a vyměřuje se náhrada definitivně od soudu v řízení nesporném, a takž i ustanoveno v příčině neškodného svádění vod horských, dle zákona ze dne 30. června 1884 č. 117 ř. z. §§. 15 a 17.

3. V některých případech — ovšem v obor správy hospodářské nenáležejících — vyměřuje se náhrada definitivně úřadem správním, aniž by bylo lze, nastoupiti proti tomuto výroku na pořad práva soukromého.

Tak ustanoveno v příčině náhrady za dobytek usmrcený z rozkazu úředního, když jest mor (§§. 37—41 zák. ze dne 29. února 1880 č. 35 ř. z.; §§. 35, 36 zák. ze dne 29. února 1880 č. 37 ř. z.; nález správ. soudu ze dne 7. dubna 1881 č. 488, Budw. 1065), pak v příčině náhrady za koně, při mobilisaci vojska assentované. (Pořad práva tu výslovně vyloučen jest, §. 9 zák. ze dne 16. dubna 1873 č. 77 ř. z.)

4. Když účely správy zdravotní kážou dotknouti se vlastnictví soukromého, nevyšetří se náhrada úřadem správním, nýbrž opatření, jehož zapotřebí, provede se z nařízení úřadu správního; nároky k náhradě pak odkáží se na pořad práva soukromého, ač nestalo-li se o nich dohodnutí v cestě politické. Tak výslovně, pokud jde o škody zřízením zdravotních kordonů způsobené, ustanoveno dekr. dvor. kanc. ze dne 13. května 1832 č. 7242 (Kropatschek, sbírka zákonů, pokračování Pichlovo 58). Praxe pak užívá tohoto předpisu i v jiných případech sem nenáležících, tak zejména když ohledy zdravotní vyžadují vysušení močálů a rybníků. (Nález správ. soudu ze dne 8. dubna 1879 č. 535, Budw. 467; schváleno rozhodnutí minist. orby, ježto odmítlo i jen provisorně rozhodovati o nárocích v příčině nařízeného odstranění rybníků z příčin zdravotních.)

V případech zde zvláště nevytčených jest se zachovati dle toho, co tuto pod 1 str. 206 bylo uvedeno jakožto pravidlo s povahou věci nejvíce se srovnávající. Tvrdí-li expropriát, že se s podnikatelem o náhradu smluvil, musí ovšem o platnosti smlouvy rozhodovati soud, aniž by však proto odpadlo provisorně vyšetření náhrady politickým úřadem, když druhá strana existenci smlouvy popírá. (Peyrer, Wasserrecht str. 602 a 603, rozhodnutí min. orby ze dne 10. dubna 1879 č. 9898.)

Samo sebou se rozumí, že výrok úřadu správního, jímž náhrada provisorně byla vyměřena, nehodí se k tomu, by na jeho základě soudem povolena byla proti expropriantu exekuce neb jiný vklad neb záznam práva zástavního pro vyšetřenou náhradu. (Nejvyš. soud ze dne 6. června 1882 č. 6343, Ger.-Halle 1882.)

4. Vyšetření a zjištění náhrady, provedení nálezu expropriačního, konání platu.

Když napřed náležitě bylo zjištěno, že vyvlastnění z příčin veřejných jest nutné, pokračuje se v řízení expropriačním ve směru, aby vyšetřila se a případně pojistila se náhrada v stejné

hodnotě věci vyvlastněné a aby nález expropriační vůbec proveden byl.

Zde pak hleděti jest k okolnostem:

- a) který orgán hodnotu určití má;
- b) dle kterých pravidel má se hodnota určovati;
- c) musí příkaz náhrady nabyti moci práva a
- d) jest se postarati o provedení nálezu expropriačního

a o to, aby náhrada skutečně se stala.

ad a) Pokud týče se ustanovení orgánu, který hodnotu určití má, platí v Rakousku zásada, že úřad povolá znalce. (Ve Francii a v Anglii povolávají zvláštní odhadní poroty.)

ad b) Obtížnější jest otázka, dle kterých pravidel má se odhadování konati. Má se prostě vyšetřiti obecná odhadní cena, aneb má se též hleděti ku škodám, ježto vyvlastnění způsobuje, aneb dále mají-li se při tom uvažovati i budoucí možné prospěchy? Poněvadž odhadem má se vyměřiti hodnota vyvlastněného předmětu, který jest částí jistého hospodářského celku, jest zcela na místě, aby uvažována byla škoda na celku způsobená, k budoucím však neznámým prospěchům hleděti nelze. (Viz Stein str. 339.)

Též mohou nastati případy, že by expropriát sám žádal za rozšíření exproprie, o čemž zmiňuje se Pražák „Spory o příslušnost“ II. str. 171.

Případy jsou dva: když buď jde o uložení služebnosti, kdež pak žádati lze za expropriaci předmětu samého, anebo když se odejme toliko část věci, expropriát však části, kteráž by jemu zbyla, s prospěchem nemohl by užívati. (Tak stanoveno n. př. italským zákonem expropriačním ze dne 25. června 1865 čl. 23, že i ony zbytky pozemků k žádosti expropriáta musí býti vykoupeny, které jsou redukovány na takovou míru, že již nepřipouštějí prospěšného určení (utile destinazione) neb které vyžadují značných prací, by byly udržovány neb s prospěchem užívány. Velmi podrobných ustanovení v tom směru má také uherský zákon expropriační z r. 1881 §§. 13 a 14.)

Právo rakouské uznává takový nárok expropriátův toliko v míře velmi obmezené:

1. při expropriaci k účelům dělání hor dle §. 100 horn. zák. ze dne 23. května 1854 č. 146 ř. z., odejme-li se totiž za příčinou provozování podniku horního pozemek k takovým účelům, které dají předvídati, že pozemku trvale bude užito, může vlastník pozemku žádati, by podnikatel hor vykoupil vlastnictví pozemku;

2. při expropriaci dle práva vodního dle §. 15 zák. říšsk. ze dne 30. května 1869 č. 93 ř. z. v případech, když k účelům svádění vod zřizují se služebnosti; držitel pozemku může se sprostíti služebnosti, postoupí-li proti přiměřené náhradě kus země, jehož k vedení vody jest zapotřebí; nemohl-li by držitel zřízením takového vodovodu pozemku svého příhodně užívati, budiž k požádání jeho celý pozemek odkoupen;

3. při expropriaci k účelům zřízení železnic a provozování jízdy na nich dle §. 3 zák. ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z., jenž se týče vyvlastňování k účelu stavění železnic, když pomíjející užívání pozemku trvalo déle než šest měsíců od početí jízdy, aneb byl-li pozemek postoupen, když jízda již se počala, déle než dvě leta.

ad c) Nechť již odhad konají znalci aneb případně porotci, vždy třeba jest, aby určila se lhůta, kdy nález odhadní nabývá moci práva.

ad d) Že starost o provedení nálezu expropriačního, potažně o vykonání platu přináležejí úřadu, který nález expropriační byl učinil, již napřed ad 3 str. 206 dle názoru Steina poznamenáno bylo. Totéž připomíná Pražák str. 174—177, že jest věcí úřadu politického, aby podnikatele uvedl v držení věci vyvlastněné a aby mu případně umožnil vykonávání služebnosti. (Viz o tom též Peyrer str. 610, Právo vodní, vyd. Mercy str. 336.) Uvedení v držení nebo ve služebné užívání některé věci pomocí politického úřadu děje se jen v těch případech, když nález expropriační aneb dohodnutí provedeno býti musí prostředky donucovacími, kdežto v případech těch, kde dosavadní držitel zřejmě aneb mlčky k okupaci věci svoluje, zvláštního uvádění úředního třeba není. Uvedení v držbu záleží v tom, že úřad politický první stolice k žádosti dotčeného podnikatele zvláštním písemným výnosem svolí k okupování věci, o čem druhé straně zároveň vydá se vrozumění s doložením, že, pokud třeba k provedení okupace, propůjčí náležitou assistenci. Dle okolností, totiž dle způsobu a dle síly odporu na straně expropriačtí, může se užití donucovacích prostředků §. 7 cís. nařiz. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 z. vl. věst., to jest exekučního vyklizení expropriačtí, pokut peněžitých neb vězení. V ministerském nařízení ze dne 5. září 1874 č. 119 ř. z., ježto se týče vykonávání nálezu vyvlastňovacích v záležitostech železničných, praví se výslovně, že toto uvedení v držení jest exekučním výkonem nálezu od úřadu správního vydaného a že přísluší politickému úřadu první stolice. (Nález

nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 1875 č. 12211, Ger.-Halle z r. 1876 č. 62.)

Další provedení nálezu v knihách pozemkových n. př. (v základě §. 87 zák. vod.), vložení práva vlastnického nebo služebnosti anebo rozdělení nemovitosti, koná se dle dotčených předpisů zákonů v knihách pozemkových.

Materielní podmínkou provedení nálezu expropriačního jest, aby náhrada, nechť vyměřena jest definitivně nebo provisorně, byla zaplácena, aneb pokud tak nelze činiti, aby náležitě byla pojištěna, kterak ustanoveno n. př. v §. 103 ad 2 zák. horního; §. 7 zák. vod.; §. 35 odst. 2 zák. ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z. o vyvlast. při železn. O tom pak, zdali zde jest podmínka svrch zpomenutá, musí rozhodovati ten úřad politický, jemuž provedení nálezu expropriačního přináležejí.

Zbývá ještě otázka dotud sporná, může-li expropriačtí vůbec od expropriačtí upustiti v době, když nález expropriační již nabyl moci práva, ano i po vyšetření náhrady.

Peyrer, Wasserrecht str. 609 (Mercy, Právo vodní str. 336) zastává se toho v základě §. 29 zák. vod. ve smyslu affirmativním, řka, že to plyne z doslovného znění zákona, jímž připouští se ustanovení jisté lhůty, do které má se povolení užívání vody uskutečniti, a jímž též připouští se, že povolení k užívání vody vůbec pomine, když ustanovená náhrada se neodvádí.

Lhůta svrchu dotčená prospívá oběma stranám. Pakli expropriačtí práva svého neužije, osvobozen jest expropriačtí od všech závazků. Lhůta prospívá též expropriačtí, který teprv z nálezu úředního nabývá vědomosti o výšce ceny expropriačtí a tudíž ve lhůtě běžící sobě rozvážiti může, zdali mu expropriačtí hospodářsky jest prospěšna čili nic. Ustoupí-li expropriačtí napotom od expropriačtí, nemá expropriačtí žádného práva táhnouti se k náhradě, toliko může žádati náhrady těch útrat, ježto mu dosavadním řízením byly způsobeny. Peyrer připomíná, že někteří (Grünhut a Pražák) v tomto učení spatřují přesřličnou tvrdost proti expropriačtí, který prý bez ochrany vydán jest libovůli expropriačtí, poznamenává, že ustanovením přiměřené lhůty v nálezu expropriačtí zamezeno jest přílišné tvrdosti. Srovnej o tom rozhodnutí ministeria vnitra ze dne 21. prosince 1873 č. 18857, Zeit. f. Verwaltungsrechtspflege 1875 č. 3, jímžto otázka, zdali expropriačtí, který ustoupil, zbaven jest povinnosti k platu náhrady,

odkázána byla k pořadu práva soukromého, a srovnej nález nejvyššího soudu ze dne 15. března 1871 č. 2837 (Glaser-Unger č. 4094), pak ze dne 25. listopadu 1871 č. 10875, a ze dne 11. prosince 1875 č. 31371, (Jur. Bl. 1876 č. 9), dle nichž připustilo se expropriantovi, aby jednostranně ustoupil i v dobu, když nález expropriační již byl nabyt moci práva.

Praxe nejvyššího soudu (Pražák) ovšem doposud stále bere se směrem opačným, majíc za to, že nález expropriační podnikateli toliko práv propůjčuje, že však z nálezu tohoto, dokud k němu nepřistupuje skutečné uchopení se držení věci vyvlastněné, závazek k zaplacení nikterak nevyplývá. Takto pokládá se odstoupení podnikatele za možné i po vzejití nálezu expropriačního.

Dr. Pražák zastává náhled, že vůbec od té doby, když nález expropriační nabyt moci práva, nárok expropriátův na vyplacení přiměřené náhrady nikterak nemůže býti dotknut tím, že třeba podnikatel prohlásil, že na vyvlastněný předmět již nereflktuje.

Správní soud nálezem ze dne 28. ledna 1881 č. 68, Budw. 996, Judiktb. 402, vyslovil se takto: Správní úřadové nejsou oprávněni, exproprianta, k jehož prospěchu exproprie povolena byla a který vyvlastněné věci se nechápe, donucovati k tomu, aby náhradu konal aneb aby proti vůli své vyvlastněnou věc převzal. Při podnicích železničních může podnikatel k soudu pohnán býti, aby náhradu konal dle výměru expropriačního, aneb odškodnil za to, že věc nepřevzal.

My o věci té dovoluujeme si souditi takto: V oboru práva vodního dle zvláštní povahy užívání vod mohou nastati okolnosti, jimiž opatření v §. 29 zák. vod. položená jsou zcela na místě a zcela výhodná oběma stranám, avšak jsou to zvláštnosti takové, ježto nelze stotožňovati s jinými četnými případnostmi expropriačními v jiných oborech hospodářského života. Samovolné ustoupení exproprianta po nálezu příčí se hlavní zásadě, na které exproprie spočívá, totiž průkazu, že vyvlastnění z příčin veřejných bylo nutné. O tom, jsou-li zde příčiny veřejné, obecného dobra, dosti závažné, o tom, je-li zde nutnosti, lze vésti spor, avšak bylo-li jednou shledáno, že ano, napotom bylo by s obtíží propouštěti exproprianta, bez poškození všeobecné zásady, na které odnětí aneb obmezení vlastnictví založeno jest.

B. Případy vyvlastnění dle §. 365 o. z. obč. a obmezení vlastnictví dle §. 364 o. z. obč.

Nejhlavnější případy, v kterýchž nastává vyvlastnění za náhradu (§. 365 o. z. obč.), pořádáme dle oborů správních takto:

1. v oboru záležitostí duchovních a vychování;
2. v oboru ochrany veřejného zdravotnictví;
3. v oboru záležitostí komunikačních a stavebních;
4. v oboru záležitostí hospodářských a zemědělských, a
5. v oboru potřeb moci branné, pak
6. případy obmezení vlastnictví dle §. 364 o. z. obč.

ad 1. V oboru záležitostí duchovních a vychování.

a) V případech, když jde o nutnou stavbu veřejných škol a nelze způsobilého pozemku stavebního z volné ruky nabyti, připouští se vyvlastnění dle vynešení ministr. vnitra ze dne 14. února 1857 č. 31980 (Randa právo vlast. vyd. z r. 1880 str. 44 ad d), Stubenrauch str. 169, Stubenrauch komentář z r. 1887 str. 461, při čemž upozorňujeme na nesprávné citování Manzova vydání občanského zákona při §. 365, který udává rok 1837.)

Novější zákonodárství školní od r. 1869 neobsahuje zvláštního předpisu o expropiaci. V uvážení pak, že takové případy nastati mohou, jakož v uvážení, že zřízení veřejné školy jest záležitostí obecného dobra, lze za to míti, že svrch dotčený výnos ministerský, jenž není v odporu s novějším zákonodárstvím školským, dosud v platnosti trvá.

ad 2. V oboru ochrany veřejného zdravotnictví.

b) Dle §. 2 ad c) zákona o službě zdravotní ze dne 30. dubna 1870 č. 68 ř. z. přísluší státní správě k tomu přihlížeti, aby se vykonávaly zákony o nakažlivých nemocech, o endemiích, epidemiích a pádu dobytka, o karanténách a kontumaci dobytka. Sem náležejí různá opatření jako n. př. zařízení nemocnic z nouze, ústavů isolačních, zřízení stráží i kordonů, vůbec opatření, která v zákonech již přikázána jsou aneb která od znalců dle zkušenosti a dle vědy se požadují. Pokud k tomu třeba jest budov aneb pozemků, ježto z volné ruky nelze získati, připouští se exproprie. Viz §§. 52 a 56 Normálu o Epidemiích, dekret dvor. kanc. ze dne 21. ledna 1830 č. 25087; pak guber. nařízení ze dne 9. listopadu 1848 č. 62687. (Zákony sestavil MDr. Jaroslav Štastný, c. k. okresní lékař.)

c) Postavení zdravotního kordonu, viz dvor. dekr. ze dne 28. září 1832 č. 2563 sb. z. s., pak §. 30 zákona ze dne 29. února 1880 č. 37 ř. z., v příčině zamezení a udušení pádu dobytka. Aby se obmezení obchodu, které z příčiny zřízení okresů nakažených nastane, zachovávalo, budiž dle potřeby postaven kordon vojenský.

d) Za účelem zamezení a udušení nakažlivých nemocí zvířecích lze užívatí expropriace na zvířata sama, na jisté předměty i pozemky.

Viz zákon ze dne 29. února 1880 č. 35 ř. z., §. 19 alinea 4: „Uzná-li úřední lékař zvířecí, že jen sekci podezřelého zvířete může býti na jisto postaveno, jest-li tu nakažlivá nemoc zvířecí, může zmocněním politického úřadu okresního, není-li tu mrtvého těla, zvíře podezřelé býti usmrceno.“

Dle §. 29 mohou zvířata na ozhrivku či červivost onemocnělá bez prodlení usmrcena býti.

V těchto obou případech dá státní pokladnice náhradu dle obvyčejné ceny (§. 37), která se ustanoví odhadem, dříve než se zvíře zabije. Odhadní komisse skládá se z tří odhadníků, totiž ze dvou důvěrníků k tomu zvlášť pod přísahu vzatých a z osoby od úřadu politického ustanovené. Souhlasí-li členové komisse odhadní v ustanovení ceny, budiž náhrada podle toho vyměřena. Byla-li by mínění o tom rozdílná, vzat buď za cenu odhadní průměr cen od tří odhadníků vyřknutých. Cena částí, jimiž majetník může podle úředního nařízení volně nakládati, odpočte se od ceny odhadní (§. 38).

Dle §. 36 instrukce, dané nařiz. ministerským ze dne 12. dubna 1880 č. 36 ř. z. může se naříditi, aby zvířata nemocná neb podezřelá oddělena byla od jiných, a aby místnosti byly vyčištěny a desinfikovány.

e) Za účelem zamezení a udušení pádu dobytka, viz předpisy zákona ze dne 29. února 1880 č. 37 ř. z.

Dle §. 18 mohou zvířata usmrcena býti. Dle §. 21 ad b) mohou se místnosti uzavřítí, a koná se náhrada týmž způsobem jako nahoře (§§. 35 a 36) při zvířatech nemocných.

ad 3. V oboru záležitostí komunikačních a stavebních.

Zde přihlížeti jest nejprve k železnicím, pak silnicím erárním, zemským, okresním a obecním.

f) Pokud se týče železnic, nahrazeny jsou dřívější předpisy o expropiaci dle ministr. nařiz. ze dne 14. září 1854 č. 238 ř. z. (z. vl. věst. z r. 1854 č. 238 str. 612) §. 9 ad c, pak článek 1 ad d) zákona ze dne 13. dubna 1870 č. 56 ř. z., pak min. nař. ze dne 8. prosince 1855 č. 213 ř. z. novým zákonem ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z. dle něhož každé podnikatelstvo železnice může užívatí práva vyvlastňovacího v plné míře §. 365 o. z. obč. povolené dotud, pokud státní úřad správní k tomu ustanovený obecnou užitečností toho podniku uzná. (§. 1.)

Soustavné rozvržení dotčeného zákona jest toto:

I. K čemu se vyvlastňování vztahuje a v které míře se ho může užití.

Vyvlastnění připouští se trvalé aneb pomíjející, jen dotud, pokud ho potřebí, aby se železnice mohla vystavěti a po ní jezdití.

Právo vyvlastňovací obsahuje v sobě právo žádati: 1. aby se postoupil nějaký pozemek; 2. aby se postoupily prameny a jiné vody soukromé; 3. aby se propůjčila nějaká služebnost a nějaké jiné věcné právo na věcech nemovitých, též aby se postoupila, obmezila nebo zdvihla práva toho způsobu a taková práva, jichž lze jen na určitém místě užití; 4. aby se snášela opatření, jimiž se obmezuje užívání práva vlastnického nebo některého jiného práva na nějakém pozemku anebo díle horním.

Práva vyvlastňovacího může se také užití v příčině příslušenství nějaké věci, která se má vyvlastniti. (§. 2.)

II. Co se má nahraditi a v které míře.

Další předpisy dotčeného zákona táhnou se k tomu, že se má nahraditi škoda všeliká na jmění způsobená, aby vyvlastněnc došel nápravy ve smyslu §. 365 o. z. obč. a do jaké míry má se nabražovati (§§. 4—10).

III. O řízení vyvlastňovacím.

A. Jak se ustanovuje věc, která se má vyvlastniti a mnoholi se má vyvlastniti. (§§. 11—21.)

B. Jak se má vyhledávati náhrada (§§. 22—34), totiž neustanoví-li se to úmluvou dovolenou mezi podnikatelstvem železnice a vyvlastněncem, vyměří ji soud.

Podniky železničné požívají práva expropriačního netoliko pro první zařízení dráhy, alebrž také pro taková rozšiřování původního zařízení, kterých k řádnému provozování zapotřebí jest; to platí o všech potřebných opatřeních a také o veřejných

komunikacích, ježto by stavením železnice přivedeny byly do stavu nesjízdnosti. (Nález správ. soudu ze dne 30. března 1883 č. 671, Budw. 1713, Judiktb. Wolski 399.)

Výsledky komissionální obchůzky za účelem zřízení dráhy lokální mohou býti základem k nálezu expropriačnímu jen tenkrát, pakli při šetření věci hledělo se k předpisům o řízení expropriačním. (Nález správ. soudu ze dne 14. února 1883 č. 356, Budw. 1664, Judiktb. Wolski 400.)

Pakli železniční společnost, které ve vlastním prospěchu vydán byl nález expropriační, sama žádala za to, aby náhrada od soudu vyměřena byla, napotom nemůže tatáž společnost zrušení dotčeného nálezu vymáhati ani v tom případě, že následkem změny směru dráhy, úředně povolené, věci vyvlastněné již k stavbě dráhy zapotřebí není. (Nález správ. soudu ze dne 9. února 1880 č. 298, Budw. 1295, Judiktb. Wolski 402.)

IV. Jak se vykonává vyvlastnění. Jaká práva a jaké povinnosti mají podnikatelstvo železnice a vyvlastněnci (§§. 35—38), totiž vykonávají vyvlastnění způsobem donucovacím přináležejí politickému úřadu.

Správní úřadové nejsou oprávněni, expropriaanta, k jehož prospěchu expropriaace povolena byla a který vyvlastněné věci se nechápe, donucovati k tomu, aby náhradu konal aneb aby proti vůli své vyvlastněnou věc převzal. Při podnicích železničních může podnikatel k soudu pohnán býti, aby náhradu konal dle výměru expropriačního, aneb odškodnil za to, že věc nepřevzal. (Nález správ. soudu ze dne 28. ledna 1881 č. 68, Budw. 996, Judiktb. 403.)

V. Jaké řízení má místo v případě přerušení jízdy. (§§. 29—41.)

VI. O prácech přípravných (§§. 42). Politický úřad povoluje vkročení na cizí majetek a ustanoví jistotu za způsobenou škodu.

VI. Ustanovení závěrečná (§. 43—48). Náklady řízení vyvlastňovacího a soudního nese podnikatelství, pokud nevzešly nějakým nepodstatným požádáním některé strany. Také podnikatelství Tramwaye lze dle §. 1 tohoto zákona povolití expropriaaci, čehož dříve (viz Nejv. rozh. ze dne 25. února 1859 č. 598, minist. obch. ze dne 1. července 1868 č. 8858) nebylo.

g) Pokud se týče erárních staveb silničních aneb staveb vodních, zaznamenáváme následující předpisy:

Vyvlastňování pozemků k účelům staveb silničních připouštělo již starší zákonodárství. Dvorní dekret ze dne 2. května 1818 č. 21734, vyhlášen guber. dekr. ze dne 15. května 1818 č. 22025, P. G. S. 1818 č. 106, přikazuje, aby v příčině vyvlastnění pozemků, k účelům rozšiřování silnic poštovních a komerciálních potřebných a soukromníkům náležejících, bylo se spravováno předpisy §§. 364 a 365 o. z. obč.

Pozdější nařiz. ministerií záležitostí vnitřních a obchodu, práv, průmyslu a stavby veřejné ze dne 21. dubna 1857 č. 82 ř. z. obsahuje předpisy o tom, jak se má předsejítí při expropriaaci pozemností potřebných k stavění veřejných silnic a staveb na vodě.

Rovněž odkazem k §§. 364 a 365 o. z. obč. rozeznávají se dva případy vyvlastnění a sice: trvalé, když úplně zabere se pozemek soukromý a převede se do vlastnictví eráru, pak dočasné, když užije se pozemků k pracím stavebním, k dobývání kamene neb šterku.

Náhrada vyměří se rádným odhadem a nespokojí-li se vlastníci s dotčenou úředně vyšetřenou náhradou, odkáží se k pořadu práva.

V příčině kamenných lomů a šterkovišť viz starší předpis dvor. dekr. ze dne 11. října 1821 č. 29059, vydaný gub. dekr. ze dne 3. listopadu 1821 č. 53091, P. G. S. č. 317.

Dle nařiz. státního ministerstva ze dne 8. prosince 1860 č. 268 ř. z. o organizaci státní služby stavební, §. 39, jest vydání nálezů expropriačních vyhraženo politickému úřadu zemskému.

h) Pokud se týče ostatních silnic zemských, okresních a obecních, i cest obecních, předpisuje zákon zemský ze dne 12. srpna 1864 č. 46 zem. zák. §. 19: „Pozemků, jichž zapotřebí k silnicím a cestám, nabyti lze jediné prostředkem vyvlastnění, ač nesnesou-li se o to strany dobrovolnou úmluvou. Nálezy činiti v příčině vyvlastnění pozemků přísluší politickému úřadu zemskému dle zákonů a nařízení o tom vydaných.“

Obzvlášť oprávněni jsou správní úřadové, aby v otázkách expropriačních, když z příčin veřejné komunikace aneb z jiných příčin veřejných třeba jest rozšiřování dosavadních ulic a náměstí, aneb přeložení obecních cest, rozhodovali dle volného určení, zdali opatření tato jsou nutná a zdali má se sáhnouti na soukromý majetek. (Nález ze dne 18. března

1880 č. 471, Budw. 733; ze dne 18. ledna 1883 č. 2460, Budw. 1632; ze dne 17. listopadu 1883 č. 2434, Budw. 1914, Judiktb. Wolski 395.

i) Soukromá mýta silniční a mostní mohou se vyvlastňovati, dvor. dekr. ze dne 16. října 1838, P. G. S. svaz. 63.

k) V oboru stavebnictví nastává obmezování práva vlastnického a povinnost k odstoupení pozemků ve více případech a to v některých zdarma, v některých proti náhradě.

1. Při rozdělování pozemků na místa stavební dle §§. 8 a 19 staveb. řádu ze dne 10. dubna 1886 č. 40 z. z. pro Prahu a předměstí.

Rozdělí-li se podle §. 8 st. ř. pozemky na staveniště, povinen jest ten, kdo za rozdělení žádal, v době, kdy rozdělení počne se ve skutek uváděti, postoupiti obci k její žádosti zdarma a bez závad takovou část svého pozemku, které jest zapotřebí pro ulice, jeho parcelovaný majetek protínající, avšak šíří nejvýše 20 metrů mimo ustanovenou čáru stavební.

V téže době a za týchž podmínek povinen jest ten, kdo za rozdělení žádal, postoupiti také pozemek, potřebný pro ulici, jeho parcelovaný majetek ohraničující, a to taktéž až do největší šířky 20 metrů mimo ustanovenou čáru stavební tehdy, když ulice ta vede při náměstí neb větší ulici již zařízené, aneb podle plánu polohy navržené.

Rozdělují-li se rozsáhlejší prostory, zachováno budiž dosti místa na veřejná náměstí podle toho, jak toho vyžadují zájmy zdravotnictví neb jiné veřejné ohledy. Pozemek k tomu potřebný, pokud by převyšoval šířku 20 m., která se má dle prvního odstavce zdarma postoupiti k ulici, popuštěn buď obci od toho, kdo za rozdělení žádal, za přiměřenou náhradu. Budiž pak hned prohlášeno, že na pozemku tom stavěti nesmí.

Jestliže ale pozemek, jenž se má rozdělit, má polohu takovou, že ten, kdo za rozdělení jeho žádal, toliko na jedné straně nové třídy neb ulice může staveniště obdržeti, jest též povinen, k ulici zdarma postoupiti tolik, mnoho-li obnáší poloviční šířka nové ulice a to po celé délce těchto stavenišť.

Uzná-li však obec, že zájmy veřejné toho vyžadují, aby taková, pouze z části zařízená ulice buď hned aneb v budoucnosti v celé své šířce odevzdána byla veřejnému používání, má právo: jednak vykoupiti za přiměřenou náhradu od dotýčných majitelů

také druhou část pozemků nezastavených, pokud je jich zapotřebí, aby se ulice mohla podle ustanovených stavebních čar zařídit, jednak pohledávati náhradu útrat, tím jí vzešlých, avšak bez úroků, na těch, kdo mají staveniště při této ulici, až by svým časem je zastaviti chtěli a to v poměru k zastavené délce ulice a má právo, na zaplacení této náhrady závislým učiniti povolení k stavbě. (§. 19 st. řádu.)

2. Když při nových stavbách, přístavbách nebo přestavbách vzejde potřeba, podle ustanovené čáry stavební ustoupiti za mezní čáry posavadní budovy nebo pozemku dosud nezastaveného, jest vlastník povinen, obci bez průtahu postoupiti onen dílec pozemku, o nějž muselo se za čáru tuto ustoupiti. Pakli ale podle ustanovené stavební čáry nastane potřeba, aby stavba vystoupila z mezních čar pozemku stavebního, postoupí obec stavebníkovi část ulice, již k tomu konci třeba. V obou případech budiž za to postoupení dána přiměřená náhrada. (§. 20 st. řádu.)

3. Kdyby zájmy volné komunikace, bezpečnosti před ohněm aneb zájmy zdravotní potřebu toho kázaly, aby v obvodu obce zařízena byla nová ulice nebo třída, povinni jsou majitelé nemovitostí, jichž pozemkem tato třída neb ulice vedena býti má, obci za přiměřenou náhradu postoupiti parcely k tomu potřebné i s budovami, jsou-li jaké na nich zřízeny; obec má pak právo na těch, kdo při této nově zařízené ulici provéstí chtějí novou stavbu, přístavbu neb přestavbu, žádati náhradu části útrat vzešlých zakoupením této ulice a na zaplacení tohoto nezáročitelného podílu učiniti závislým povolení ku stavbě; podíl ten vyměřiti sluší z předu podle poměru prospěchu, jaký připadne obci i sousedům a určen budiž podle jednotné míry průčelí ulice. Zemský výbor jest povolán k tomu, aby posoudil, jaký prospěch mají v jednotlivých případech obec jakož i sousedé z toho, že nová ulice se zařídí, pak aby určil, jakou část útrat, zakoupením nové ulice vzešlých, nahraditi mají ti, kdo žádají za povolení k stavbě při ulici té, a aby nad tím bděl, by při určování cen, podle kterých se podíl vyměřuje, jednalo se dle zákona; proto jest obec povinna v každém takovém případě žádati zemský výbor za schválení. (§. 21 stav. řádu.)

4. V případech, kdy pozemek nepostupuje se zdarma, budiž především učiněn pokus, aby ti, jichž se to týče, smluvili se o jeho výměru a cenu. Nebylo-li v příčině výměry a ceny

docíleno dohodnutí dobrovolné, rozhodne politický úřad zemský o vyvlastnění. Nestane-li se dohodnutí o výši náhrady, ustanovena budíž soudním odhadem. (§. 22 st. řádu.)

5. Z příčin veřejné bezpečnosti naříditi lze vyklizení a zbourání budov neb jich částí. (§. 119 st. řádu.)

Dle stavebního řádu ze dne 11. května 1864 č. 20 z. z., jenž dosud platí pro obce mimo Prahu a předměstí, nastává obmezování práva vlastnického a povinnost k odstoupení pozemků v případech:

§. 7. „O tom, zdaž a pokud za příčinou nějakého regulování soukromé jmění nucením se vyvlastniti má, rozhodne představený politický úřad podle platných zákonů obecných; a řízení dle práva občanského má průchod jen o to, mnoho-li se má dáti náhrady, ač nemohlo-li se k místu přivesti přátelské narovnání. Pro takový spor právní může se však dáti stavěti, když se vlastníkovu za pozemek k stavbě postoupený dá přiměřená kauce čili jistota, kterou úřad k stavbám povolující vyměří.“

§. 67. „Ten, kdo žádá za rozdělení prostory, jest povinen postoupiti obci zdarma tolik své pozemnosti, na kusy rozdělené, kolik potřebí, by tam příště mohly býti ulice. — Naproti tomu takové části pozemku, jichž postupuje na samých mezích k tomu konci, aby se čára stavební spořádala, odkoupí se jemu za náhradu tak, jako když se to týče staveb jiných.“

§. 85. Z příčin veřejné bezpečnosti může se rovněž naříditi vyklizení a zboření budov.

ad 4. V oboru záležitostí hospodářských a zemědělských:

m) Dobývání soli a obchod se solí jest státní výsadou (monopol). Objeví-li se solnaté prameny, náleží vlastníkovu pozemku, aby v 90 dnech příslušnému úřadu správnímu, c. k. finanční direkci okresní učinil oznámení, který pak úřad správní oprávněn jest opatřiti, aby pramen byl zničen aneb aby zřídilo se k využitkování dílo solní. Potřebné k tomu pozemky podrobeny jsou expropriaci. (§§. 408 a 411 státního řádu celního a monopolního ze dne 11. července 1835.)

n) K účelům katastrního vyměřování mohou se v lesích soukromých činiti průseky. (Dekret dvor. ze dne 19. července 1824 č. 27345.) K provedení užiti lze exproprie.

o) Dopravování plodin lesních, viz zákon lesní ze dne 3. prosince 1852 č. 250 ř. z., pak nařiz. minist. orby ze dne 3. července 1873 č. 66 zem. zák. obsahující instrukce k prozkoumání lesů a vedení lesního katastru.

Každý vlastník gruntu čili pozemnosti povinen jest, nechati po něm voziti takové plodiny lesní, které by se jinak buď docela nemohly z lesa vykliditi a dále dopravit, anebo při kterých by se to státi mohlo jenom s příliš velkým nákladem. Má se to však dáti tak, aby se tím co nejmenší škoda učinila, a držitel lesa jest povinen, nahraditi vlastníkovu pozemnosti úplně škodu, jeho vinou způsobenou.

Zdaliž toho je potřeba, aby se vozilo dříví přes cizí pozemnosti, o tom rozhoduje nejnižší úřad politický, slyšev prve strany a znalce, a on má také při tom napřed ustanoviti, jaká náhrada se má dáti.

Nechtějí-li strany na této náhradě přestati, mohou z rozhodnutí nejnižšího úřadu politického vzíti rekurs k vyšším instancím politickým.

Jest-li mezi stranami spor o sumu náhradní a nemůže-li se mezi nimi cestou politickou nižádné sjednocení k místu přivesti, nechá se jim na vůli, aby šly v příčině toho na cestu právní. Složí-li však strana, již se týče, náhradu prozatím vyšetřenou, nesmí se jí ve vožení dřev překážeti. (§. 24 les. zák.)

p) Les pod spravidlo daný (Bannlegung). Když toho pilně vyhledává bezpečnost osob, statku státního a soukromého; aby se v lesích nějaké zvláštní opatření učinilo, jako ku př. aby se učinilo ochránění proti lavinám, proti stržení skal, padání kamení, sesutí hor, sesypávání země a p., může to stát naříditi a v následku toho může se část lesa, již se týče, dáti pod spravidlo. To záleží v tom, že se zevrubně předepíše, jakým zvláštním způsobem se má les opatřiti, a že se co možná nejvíce zjistí, aby se dle toho předsešlo. Žádá-li někdo za příčinou opatření takového jaké náhrady, tedy se má strany požadování toho předsejiti podle zákonů průchod majících. Osoby, jimž se svěří hospodářství v lesích pod spravidlo daných, mají se v příčině toho zvláště pod přísahu a v povinnost vzíti, a ony mají z toho býti právy, že se zvláštní ten způsob hospodaření ve skutek uvede. (§. 19 les. zák.)

V příčině škody hašením požáru lesního způsobené na cizím majetku viz §§. 44—49 zák. les.

q) Zřízení staveb plavebních k dopravě dřev. (§§. 26—43 les. zák.)

Kdyby za příčinou dopravení plodin lesních vůbec, zvláště ale za příčinou staveb plavebních, nastala potřeba vyvlastnění cizích pozemků, budiž se spravováno způsobem tím, kterak předpisuje nařízení minist. záležitostí vnitřních, práv, financí a obchodu ze dne 27. dubna 1859 č. 71 ř. z., jímžto se vyhláší, že řízení, kteréž předepsáno jest v příčině zakupování pozemností ke stavbě železnic státních nařízením ministeriálním, vydaným dne 8. prosince 1855 č. 213 ř. z., má také platnost míti, když činiti jest o zakoupení pozemností způsobem expropriace k jiným potřebám veřejným.

Dle nařízení toho náleží úřadům politickým, aby o vyvlastnění k veřejným účelům jednaly a rozhodovaly, z čehož ale odvolati se lze k úřadům vyšším. Tyto mají pozemnosti, o jichž vyvlastnění se jedná, náležitě naznačiti a toho vymoci, aby soud reální vyhlášku o tom vydal, v kteréž by všickni, kdož na pozemnost tu nějaké právo věcné mají, se vyzvali, aby toto své právo oznámili; jenom při předmětech docela nepatrných a kde pokladu státnímu nehrozí žádné nebezpečí, může se opomenouti taková vyhláška. Lhůta k oznámení ustanoví se na 90 dní a mezi tím časem má se odhádati pozemnost k vyvlastnění určená. Každé oznámení musí obsahovati: Jmeno a bydliště oznamovatelovo anebo jeho plnomocníka, zevrubné udání jeho nároku s právním důvodem téhož, pak listiny, jimiž toho dokázati chce, buď v originálu, buď v přepisu.

Kdo v čas své oznámení nepodá, na toho nevezme se zření při dělení náhrady a také pozbude všeho práva k náhradě z pokladu státního. Na to se předvolají účastníci, kteří se byli přihlásili a počne s nimi jednání. Spokojí-li se s náhradou jim nabízenou, zapíše se do protokolu vyjádření jejich; nejsou-li s ní spokojeni, hleděti se má k tomu, aby se stalo narovnání a když žádné se nestane, oznámí se jim, aby vyššího požadavku vymohli si na cestě právní, avšak sporem takovým nezadrží se oddělení pozemnosti vyvlastněné, alebrž toto státi se má při dobrovolné úmluvě ihned a kde o vyvlastnění učinil se nález, jakmile tento nález vejde v moc práva.

V případech velmi důležitých může úřad okresní naříditi, aby oddělení se stalo ještě dříve, leč musí se ustanoviti hodnota takové pozemnosti, vezmouc k tomu jejího majetníka. Těm, kdož

s náhradou jsou spokojeni, tato hned se vyplatí; těm, kdož spokojeni nejsou, kdož se nedostavili anebo o rozdělení náhrady se nesjednotili, uloží se tato u soudu reálního.

(Pokud svrch uvedené předpisy nyní ještě platnost mají ve všech případech zakoupení pozemností způsobem expropriace k potřebám veřejným, jest poněkud záhadno.

Původní předpis ministeriální ze dne 8. prosince 1855 č. 213 ř. z. táhl se toliko k expropriaci při stavbách železničních, a tento předpis rozšířen byl svrch uvedeným minist. nařízením ze dne 27. dubna 1859 č. 71 ř. z. na „zakupování pozemností způsobem expropriace k jiným potřebám veřejným“. Avšak ministerské nařízení o expropriaci při stavbách železničních ze dne 8. prosince 1855 č. 213 ř. z. pozbylo platnosti novějším zákonem ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z. a nastává tudíž otázka, nemá-li se nyní tento poslednější zákon užívatí analogicky také v případech, když jedná se „o zakupování pozemků způsobem expropriace k jiným potřebám veřejným“.)

r) Při vykupování služebností lesních a pastevních užívá se vyvlastnění v případech §. 14, B, 2 b; §. 1: 1, 2, 3; §. 5 c; §§. 21 a 22 cís. patentu ze dne 5. července 1853 č. 130 ř. z., pak instrukce ze dne 31. října 1857 č. 218 ř. z.

s) Za účelem scelování hospodářských pozemků, aby úspěšněji mohly býti vzdělávány, připouští se vyvlastňování pozemků, služebností, výminků a břemen reálních, viz zákon ze dne 7. června 1883 č. 92 a 94 ř. z.

t) Za účelem zaokrouhlení hranic lesních a očišťování lesů od cizích zákličků (enklav) mohou reálná břemena vyvlastňována býti, viz zákon ze dne 7. června 1883 č. 93 ř. z.

u) Opatření proti rozšiřování révnice (*Phylloxera vastatrix*) dle zákona ze dne 3. dubna 1875 č. 61 ř. z. Dle §. 5 může úřad okresní, bylo-li by toho třeba a aniž by výlohy nebyly větší než očekávaný užitek, učiniti pro ochranu větších vinic taková opatření, jimiž by sadby na pozemcích nakažených a v jich nejbližším okolí přišly k porušení nebo ke zkažení; též může okresní úřad naříditi, aby se na takových pozemcích po určitý čas vína nesázelo a aby vzdělávaly se pozemky jináč. Dle §§. 6 a 10 alinea 2 náleží majetníkovi pozemku náhrada za škodu a výlohy, ježto jsou spojeny s vykonáním opatření dle §. 5, která náhrada dána budiž z příspěvků držitelů vinic v též zemi polo-

žených (§§. 7 a 8), při čemž však zastupitelstvu zemskému zůsta-
veno jest, převzítí vyhledané částky náhrady na fond zemský (§. 19).
Byla-li však nákaza zaviněním majetníka pozemku vnešena aneb
rozšířena, pozbývá on nároku k náhradě.

v) Pokud se týče případů vyvlastňování a způsobu řízení dle
práva vodního, budiž si povšimnuto §§. 86 a 87 zák. vod. z r.
1870 č. 71 z. z.

Po skončeném řízení o žádosti (§. 78 zák. vod.) za propůjčení
práva k užívání vody, aneb v příčině postavení strojů k užívání
a svozování vody, a k bránění vodě, vydá se nález důvody
opatřený, jehož obsah v §. 86 zák. vod. určen jest takto:

1. zdali se podniknutí vůbec povoluje;
2. do jaké míry, kterak a s jakými podmínkami;
3. zdali a v jaké míře jest třeba, aby zřídily se služeb-
nosti, a
4. zdali a v jaké míře třeba jest, aby postoupeny byly
pozemky.

Následující §. 87 zák. vod. jedná pak o současném vymě-
ření náhrady a o řízení expropriačním takto:

Politický úřad má v svém nálezu, jest-li zde
výminka §. 38 (§. 17 zák. říšsk.), také vyměřiti, jaká
náhrada a mnoho-li se jí má dáti. Neusnesli-li se
knihovní věřitelé v té příčině, má náhrada ta složena
býti k úřadu knihovnímu.

Nejsou-li strany, jichž se týče, s tím spokojeny,
vyměří se suma náhrady nálezem soudním, přivezmouc
k tomu obě strany.

Avšak tomu nemůže býti bráněno, aby služebností
se neužívalo, aneb aby vyvlastnění nešlo před se,
jakmile nález politickým úřadem vydaný vešel v moc
práva, a náhrada neb výkupná cena k soudu byla
složena, aneb výroční náhrada pojištěna.

1. Řízení expropriační, o němž pojednává §. 87 ve
spojení s §. 86, záleží v třech oddílech:

a) uvážení, jsou-li zde zákonné podmínky expropriační, to
jest nutnost ta, již §. 86 naznačuje slovy: „zdali a v jaké míře
služebnosti jsou potřebné, a zdali a v jaké míře pozemky mají
býti postoupeny“;

b) uvážení míry a objemu požadovaných práv a

c) vyměření náhrady.

Předpis §. 87, že politický úřad ve svém nálezu koncessionálním
(čili v listině koncessionální) zároveň má také vyměřiti náhradu,
ukazuje k úmyslu zákona, aby řízení expropriační, pokud možná,
nebylo od řízení koncessionálního odlučováno, nýbrž spíše aby věc
v žádoucí souvislosti a jednotě byla pojednána. V případech pak
nemožnosti anebo převeliké nesnadnosti jednání jednotného budiž
alespoň dbáno, aby dodatné vyhledávání náhrady se urychlilo.

Z pravidla třeba, aby v průběhu řízení, jež dle §. 84 zák. vod.
zavedeno bylo, slyšání byli znalci o všech třech oddílech jednání
expropriačního.

Pokud týče se otázek nutnosti a míry expropriační, ukazujeme
k poznámkám při §§. 28, 32 a 49 zák. vod.; pokud však týče se
otázky vyměření náhrady, budiž tato zde obsírněji probrána.

Jedná-li se o vyměření náhrad aneb o určování příspěvků,
budiž si nejprve povšimnuto poměrů kompetenčních.

Dle práva vodního rozhodují o příspěvcích a náhradách buď

1. političtí úřadové sami jak co do stránky povinnosti,
tak co do stránky náhrady čili míry náhrady na př. v případech
§§. 34, 44, 45, 51, 64, 66, 67, 72, 77, 99;

2. aneb vyhrazuje se soudu, aby potom, když úřad politický
dříve byl o povinnosti a o míře náhrady sám rozhodnul, soud roz-
hodl toliko o míře náhrady neb příspěvku, kterak vidno při
§§. 28, 32, 37, 38, 41, 49, 50, 87;

3. aneb vyhrazuje se soudu, aby po předcházejícím rozhodnutí
politického úřadu rozhodl jak o povinnosti tak o míře, kterak
vidno v případech §§. 40 a 52;

4. aneb připouští sice zákon nárok k odškodnění nějakému,
aniž by však určil kompetenci, kterak spatřuje se v pří-
padech §§. 6, 8, 9, 24, 48 a jiných;

5. aneb konečně přikazuje se to výhradně soudům, jako
při §. 22.

K rozdílu těmto bylo již při svrchu uvedených paragrafech
ukazováno. Co nám nyní při §. 87 pověditi jest o vyhledávání
náhrad, měžž všeobecnou platnost i v případech svrchu uvedených
paragrafů, pokud v nich nic zvláštního ustanoveno není, a pokud
věc buď výhradně aneb alespoň s vyhrazením výroku soudcova
přináleží k působnosti úřadů politických.

Politici úřadové rozhodují o náhradách a o příspěvcích zásadně v těchto případech:

a) jedná-li se o příspěvky ku stavbám vodním, jež zřizují a vydrží se ve prospěchu veřejném; tuto nabývají příspěvky povahy jako příspěvky konkurenční a rovnají se veřejným daním a přírůžkám obecním, i byly také v té podobě již před vydáním zákona vodního vymahány politickou exekucí; sem pak náleží příspěvky na stavby ochranné dle III. části zák. vod., k nimž druží se dle §§. 62 a 69 také všechny příspěvky a výkony společenstev vodních;

b) jedná-li se v trestním řízení o to, aby vyhledala se způsobená škoda (§§. 72 a 74);

c) jedná-li se o případy expropriace v tom širším smyslu vzato, když zákon zruší neb obmezí vlastnictví z příčin veřejných ve prospěch některého vodního díla vůbec aneb ve prospěch některého podniku, od něhož očekává se a uznáno bylo, že poskytne převážný užitek hospodářský. Jakož ukládání a užívání prostředků donucovacích přináležejí v obor práva veřejného, rovněž mu přísluší, aby náhrada za to vyhledána byla. Správní úřadové mají se tedy o to postaratí, aby škoda, která propůjčením koncesse aneb jiným nálezem způsobena byla expropriátovi, jemu zároveň nahrazena byla.

Ale domáhá-li se někdo v záležitostech práva vodního nějaké náhrady v základě předpisů soukromého práva a tedy nikoliv v základě zvláštních předpisů práva vodního, jimiž rozhodnutí o tom výslovně přikázáno jest úřadům správním, tu přináležejí soudci civilnímu, aby o nároku rozhodl. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 12. června 1877, č. 382.)

Jedná-li se o náhrady, o nichž rozhodují úřadové správní, přináležejí poslednějším, aby předsebrali očitá spatření a nálezy znalců k věčné paměti, jichžto k odůvodnění pozdějších nároků třeba jest. Nastává tak v případech, když úřadové správní propůjčí práva požitečná k vodě aneb práva donucovací proti náhradě, která později ciferně určena býti má. Jedná-li se ale o náhrady, o nichž rozhodovati náleží soudům, napotom předsebere soud místní ohledání a nálezy znalců k věčné paměti k tomu konci, aby zjistily se okolnosti, jichžto k odůvodnění pozdějších nároků třeba jest. (Nález nejvyššího soudního dvoru ze dne 30. června 1874, č. 6337.)

2. Způsob náhrady a množství vyměřuje politický úřad (§. 87).

Náhrada může záležeti v penězích, v pozemcích ale i také v ročních důchodech. (Viz poslední odstavec §. 87 „výroční náhrada.“) Vůbec jest se u vyměřování náhrady spravovati dotčenými poměry a spolu pravidlem, že co bylo odňato, má se nahraditi a pokud možno v předešlý stav uvésti. (Srov. poznámky při §§. 28, 49.)

V některých cizozemských zákonech se ustanovuje, že na postoupené pozemky mohou v náhradu dány býti jiné pozemky. Ačkoliv náš zákon nepředpisuje, kterak má se státi náhrada, může i taká směna pozemků dle okolností příhodným býti prostředníkem, avšak třeba jest slyšeti o tom dobrozdání znalců.

Jinak ale vyhoví se zásadě úplného odškodnění nejlépe asi tím způsobem, vyměří-li se náhrada na hotovosti.

V případech těch, kde nežadá se vlastnictví některého pozemku, nýbrž jen dočasné jeho užívání, prikazuje se ve dvor. dekretu ze dne 11. října 1821 v Pol. Ges. Sam. 46. svaz. str. 149, že náhrada nedá se kapitálem, nýbrž ročním důchodem dle nestranného odhadu. S toutéž zásadou shledáváme se v §. 43 instrukce o řízení expropriačním dle dvor. dekr. ze dne 8. listopadu 1842 č. 654 sb. z. s. Roční užitek, jež vlastník mohl míti, má se nestranně odhadnouti a nahrazovati tak dlouho, pokud trvá užívání. Po skončeném užívání odhadne se při pozemku dotčeném ztráta na hodnotě.

Expropriát pozemek postupující může žádati, aby v nález pojato bylo, že v případě, když neprovede se projektované dílo vodní, aneb když zanikne, expropriát oprávněn jest, proti vrácení náhrady, již byl obdržel, žádati za navrácení pozemku.

3. O řízení, jež úřadové správní zachovati mají při vyhledávání náhrady, není v právu vodním zvláštních předpisův.

Ale poněvadž podobných předpisů rovněž není v obecném řízení správním, a poněvadž předpisy o tom, pokud vydány jsou pro jednotlivé obory veřejné správy, na př. pro stavby železnic, pro vozbu, pro vyvazení pozemků atd. (viz §. 84 zák. vod.), pak předpisy pro soudní odhadování sobě dílem odporují, dílem neúplny jsou a dílem jich pro jiné odbory správní užití nelze, nezbylo v právu vodním jiného, než ponechati tuto část od případu k případu volnému určení úřadů správních.

Úřad správní bude dbáti, aby o způsobu provedení odhadu mezi stranami stalo se dohodnutí, aby případně ustanovil se soud smírčí a aby ustanovilo se, zdali a do jaké míry připouští se proti nálezům odhadním právních prostředků buď jako odvolání, buď jako nastoupení k pořadu práva soukromého.

Je-li některé právo sporné co do jsoucnosti aneb co do objemu, tu ustanovovati lze náhrady z pravidla jen tehdy, pokud strany se o tom dohodnou.

Často přihází se v záležitostech práva vodního, že žádáno jest za propůjčení uživatelských práv k vodě aneb za povolení ku zřízení děl vodních, aniž při tom lze předvídati aneb na jisto určití, jakých účinků to mítí bude na jiné pozemky, na jiná díla vodní a na jiná požitelná práva k vodě.

O námitkách z toho plynoucích rozhodují správní úřadové, a zmíníme se o tom při §. 88 zák. vod.

Ale předvídá-li úřad, že nějaké zlé účinky nastati mohou, má on z pravidla jen tehda povolení vydati, pakli strany napřed se dohodnou o náhradu aneb alespoň o tom, že vyhledávání a vyměření náhrady vyhrazuje se době pozdější; zároveň má se státi dohodnutí o tom, který úřad v té příčině šetření konati má a jak při něm jest se zachovati.

Není-li jisto, zdali zřízení nového díla vodního na jiná práva k vodě zle účinkovati bude či nebude, a vysloví-li v těch okolnostech podnikatel, že nastane-li účinek zlý, on náhradě se podrobuje a ji konati chce dodatně ihned, jak bude možnost dána, aby se náhrada vyšetřila a ustanovila, napotom nebudiž mu se strany úřadu bráněno v braní vody aneb ve zřizování díla vodního, ale staniž se vyhrazení, že otázka poškození a náhrady zachovává se pozdějšímu dodatnému jednání. Dle okolností může od podnikatele i kauce žádána býti.

Může-li náhrada za služebnost na pozemku ustanovena býti teprve v době po zřízení a provedení dotčeného díla vodního, nalezlo minist. orby ze dne 22. listopadu 1876 č. 12420, že dodatné šetření v příčině ustanovení náhrady přináleží úřadu správnímu a nikoliv soudu.

Pokud jde o některou náhradu dle §. 87 zák. vod., může jeduání a rozhodování o tom s přivolením účastněných stran odloženo býti. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 5. července 1878 č. 5952.)

Rovněž mohou strany o tom se dohodnouti, aby o otázce, je-li nárok k odškodnění odůvodněný a jaká náhrada

má se dáti, nejednalo a nerozhodovalo se v průběhu jednání koncessionálního, nýbrž aby jednalo a rozhodlo se o tom zvlášť. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 26. prosince 1878 č. 8963.)

Analogický předpis obsažen jest v §. 9 zákona želez. Není-li poškození tak patrné, aby mohla se náhrada ustanoviti jedním rázem, koná se šetření ve lhůtách nejméně jednorozných.

Smluvilo-li se některé podnikatelství s nějakou jinou stranou o postoupení pozemků nebo vod soukromých aneb o náhradě, náleží správnímu úřadu, aby tuto náhradu v základě dotčeného dohodnutí na jisto postavil. Ale nastane-li spor o jsoucnosti onoho dohodnutí aneb o platnosti jeho, vyměří správní úřad náhradu dle předpisů §. 87 zák. vod., dále povolí provedení podniku proti složení aneb zajištění dotčené náhrady a odkáže spor o platnosti dohodnutí a o náhradě dle dohodnutí k pořadu práva soukromého. (Rozhod. minist. orby ze dne 10. dubna 1879 č. 9898.)

4. Otázka, pokud vyhledávání náhrady v řízení expropriačním jest funkcí soudcovskou aneb funkcí úřadů správních, sporna jest v literatuře i v praxi. Peyr vyslovuje se o tom takto: V zákonodárství i v praxi správní v Rakousku není v té věci zásadné ustálenosti a rozhodnosti. V starších zákonech prikazuje se vyhledávání náhrady někdy soudům, někdy úřadům správním a kolísání toto mělo za následek, že v novějším zákonodárství platívá oboje, ač to chybné jest. Uváženo-li, kterak skutky vyvlastnění aneb uložení služebnosti jsou předmětem práva veřejného a z příčin veřejného prospěchu se ukládají, pak patrné, že rovněž řízení směřující k vyhledání náhrady jest částí expropriačního řízení vůbec a takto přináleží úřadům správním a nikoliv soudům. Nesprávná jest tudíž zásada v novějším rakouském zákonodárství se jevící, mocí níž připouští se, aby náhrada ustanovena byla postupem stolic úřadů správních, proti čemuž však volno jest dovolati se rozhodnutí soudu ve všech stolicích. Tímto způsobem projíti lze šest instancí, pak správní soud a zrušil-li tento rozhodnutí ministerské, nastati může nové řízení ve čtyrech instancích! Takové dlouholeté processování odstraší každého, aby podnikal rozsáhlejší exproprieace a tím ihned v zárodcích zanikávají veliká podnikání hospodářská. Důvody k tomu, aby expropriační řízení odhadní postaveno bylo pod kontrolu soudu, mají jakousi platnost, pokud se týče železnic, avšak v jiných skrovnějších oborech hospodářské činnosti jest takové nakupení právních prostředků rozhodně se škodou. Při železnicích,

ježto někdy probíhají několik zemí, ježto od státu samého buď jsou podnikány, buď podporovány a stát tedy sám ve věci podjatý jest, tam poskytuje soudní odhad snad větší bezpečnost pro expropriáta, avšak právě tu bije v oči, kterak není vhod tytéž zásady prováděti při jiných docela různých předmětech expropriačních.

5. V příčině dovolávání se pomoci soudce v záležitostech expropriačních dle práva vodního (§§. 38 a 87, 40 a 52 zák. vod.) platí za pravidlo, že to má učiniti strana ta, kteráž nespokojuje se s rozhodnutím úřadu správního. Zásada tato vyslovena jest také v zákoně lesním ze dne 3. prosince 1852 č. 250 ř. z. §. 24, a konečně i v stát. zák. zákoně ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. art. 15.

Když vyčerpán byl postup instancí správních, může v těch případech, kde zákony naznačeno jest, užito býti pomoci soudů, nechť jedná se o rozhodnutí processuální v případech §§. 40 a 52, aneb jen o soudcovský nálezh odhadní v případech §§. 38 a 87 zák. vod. Lhůta k tomu v zákoně určena není, ačkoliv již v návrhu zákona r. 1862 stala se o potřebě toho zmínka. Jest o tom dvoje mínění: jedni dovolávají se toho, že soudní pomoc žádati lze každou dobu, pokud vůbec nenastalo promlčení: druzí mají za to, že správní úřad od případu k případu ve svém nálezu ustanoviti má k tomu lhůtu a že, opominul-li tak učiniti, platí pak odvolací lhůta 14denní dle §. 99 rovněž pro dovolávání se pomoci soudu. Peyrer souhlasí s poslednějším názorem, který již v normálu o vodních stavbách z r. 1830 vysloven byl. Rozhodování o tom, do které doby soudní žalobu s pravomocným účinkem podati lze, vyhrazeno jest soudci samému. V případě dle §. 52 zák. vod. rozhodlo ministerium orby, že ti, jižto nechťi se spokojiti s nálezem úřadu správního v příčině uloženého jim příspěvku, mají jiné vyměření vymahati u soudce civilního. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 17. prosince 1877 č. 11003.) Stížnost pak na to u cis. král. správ. soudu vedená zamítnuta byla pro nepřislušnost. (Nález ze dne 22. července 1878 č. 1164.)

Soudce civilní, jemuž taková věc předložena byla, nerozhoduje o nálezem úřadu správního takovým snad způsobem, jakoby vrchní soudce zkoumal nález nižšího soudce. Nikoliv, soudce civilní rozhodne o věci v základě nového, dle předpisů soudního řádu provedeného šetření věci a takovým soudním nálezem pomine platnost rozhodnutí úřadu správního, aniž by poslednějším výslovně byl stvůzován anebo zrušován.

Ale pomoc soudu může vyhledávána býti teprve tenkrát, když věc prošla všechny instance správní.

6. Náhrada peněžitá, ježto dá se za postoupený pozemek, nastupuje místo dotčeného pozemku a přibírá na sebe všechny právní vlastnosti a břemena toho odstoupeného pozemku. Odstoupí-li se z fideikomisu pozemek, pak jest náhrada za něj fideikomisem peněžným a složí se u úřadu fideikomisního. V jiných případech, na př. když není zde dohodnutí se věřitelů knihovních, složí se náhrada, dle §. 87 vyhledaná, u soudu knihovního. Poněvadž o dalším postupu věci u soudu knihovního není v zákoně vodním ničehož předepsáno, užiti lze analogicky předpisů §. 34 zákona o expropriačních při železnicích ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z.

7. Aby nastati mohl účinek v odstavci 3 §. 87 naznačený, totiž aby mohlo se užívati služebnosti, musí náhrada k soudu dříve složena býti. Dle analogického předpisu nařízení ze dne 5. září 1874 č. 119 ř. z. musí složení to býti bezvýminečné, totiž složení s účelem platu.

Složení náhrady s podmínkou — na př. že náhrada má se expropriátovi teprve tehdy vydati, až proti odhadu politickému rozhodnuto bude od soudu, který za pomoc žádán byl — nemá těch účinků do sebe, aby mohlo se připustiti vydání a užívání pozemku ve smyslu §. 87 odst. 3 zák. vod., poněvadž složení tím způsobem podmíněné nerovná se platu, nýbrž jen zajištění. Nežádá-li expropriant prozatím výhod odst. 3 §. 87 zákona vodn. a chce-li vyčkati výsledek soudního odhadu, pak netřeba mu vůbec, aby náhradu skládal.

Složení náhrady spojené s ohrazením, aby se nevyplácela, opravňuje k užívání pozemku jen tenkrát, pakli proti výplatě jsou právní důvody; ale tím důvodem není, pakli za pozemek mimo hodnotu odhadní ještě činí se nároky.

Tak rozhodl nejvyšší soudní dvůr ze dne 7. července 1874 č. 7106 v základě §. 9 lit. c zákona ze dne 14. září 1854 č. 238 ř. z. a §§. 1 a 3 zákona ze dne 29. března 1872 č. 39 ř. z.

8. Nesloží-li se náhrada v čas k tomu ustanovený, pomine dle §. 29 zák. vod. právo exproprianta k užívání vody nebo k užívání pozemku.

Má se totiž za to, že expropriant oprávněn jest ve lhůtě dle §. 29 zák. vod. ustanovené, od exproprieace vůbec upustiti. To plyne z doslovného znění zákona. Lhůta svrchu dotčená prospívá oběma stranám.

Pakli expropriant práva svého neužije, osvobozen jest expropriát od všech závazků. Lhůta prospívá též expropriantovi, který teprve z nálezů úředního nabývá vědomosti o výšce ceny expropriační a tudíž ve lhůtě běžící sobě rozvážití může, zdali mu expropriační hospodářsky je prospěšna čili nic. Ustoupí-li expropriant napotom od expropriační, nemá expropriát nižádného práva táhnouti se k náhradě, toliko může žádati náhradu těch útrat, ježto mu dosavadním řízením byly způsobeny. Peyrer připomíná, že někteří (Grünhut a Pražák) v tomto učení spatřují přespřílišnou tvrdost proti expropriátovi, který prý bez ochrany vydán jest libovůli exproprianta, poznamenává, že ustanovením přiměřené lhůty v nálezů expropriačním zamezeno jest přílišné tvrdosti. Srovnej o tom rozhodnutí ministeria vnitra ze dne 21. prosince 1873 č. 18857 Zeit. f. Verwaltungspfleger 1875 č. 3, jímžto otázka, zdali expropriant, který ustoupil, zbaven jest povinnosti k platu náhrady, odkázána byla k pořadu práva soukromého, a srovnej nález nejvyš. soudního dvoru ze dne 15. března 1871 č. 2837 (Glaser-Unger č. 4094), pak ze dne 25. listopadu 1875 č. 10875 a ze dne 11. prosince 1875 č. 31371, Jurist. Bl. 1876 č. 9, dle nichž připustilo se expropriantovi, aby jednostranně ustoupil i v dobu, když nález expropriační již byl nabyt moci práva.

9. Vyplacením náhrady aneb složením jí k soudu přechází vlastnictví na exproprianta, aniž by k tomu třeba bylo svolení expropriáta. Od téhož okamžiku přecházejí užítky a nebezpečí při věci vyvlastněné na exproprianta.

10. Provedení nálezů expropriačního přináležejí politickému úřadu.

Uvedení v držení nebo v služebné užívání některé věci pomocí politického úřadu děje se jen v těch případech, když nález expropriační aneb dohodnutí provedeno býti musí prostředky donucovacími, kdežto v případech těch, kde dosavadní držitel zřejmě aneb mlčky k okupaci věci svoluje, zvláštního uvádění úředního třeba není.

Uvedení v držbu úředně záleží v tom, že úřad politický první stolice k žádosti dotčeného podnikatele zvláštním písemným výnosem svolí k okupování věci, o čemž druhé straně zároveň vydá se vyzoomění, a že, pokud třeba k provedení okupace, propůjčí náležitou assistenci. Dle okolností, totiž dle způsobu a síly odporu na straně expropriáta, může se užiti donucovacích prostředků §. 7 cís. nařiz. ze dne 24. dubna 1854 č. 96 ř. z.: exekuční vyklizení expropriáta, pokut peněžitých neb vězení.

V ministerském nařízení ze dne 5. září 1874 č. 119 ř. z.*) praví se výslovně, že toto uvedení v držení jest exekučním

*) Nařízení vydané od ministerií záležitostí vnitřních a obchodu ze dne 5. září 1874 č. 119 ř. z., ježto se týče vykonávání nálezů vyvlastňovacích v záležitostech železničných.

Má platnost v královstvích a zemích radou říšskou zastoupených, až na Tyrolsko a Vorarlbersko.

Uváděti dle §. 1 zákona daného dne 29. března 1872 č. 39 ř. z. v držení nebo v užívání věci, se strany kterýchž byl k dobrému některé železnice nález vyvlastňovací vydán, nebo se stala úmluva přátelská v §. 4 téhož zákona dotčená, přísluší, ježto se tím vykonává nález politický nebo úmluva na jeho místo nastoupilá, císařskému politickému úřadu první instance, to jest cís. král. okresnímu hejtmanství, v jehož okrese věc leží, aneb v obcích, kteréž mají svá statuta, obecnímu úřadu. Toto uvádění v držení neb užívání nemá však místa v každém případě vyvlastnění nuceného k dobrému některé železnice vyřknutého aneb úmluvy na místě takového vyvlastnění nastoupilé, nýbrž jen tehda, když jest činiti o to, aby se takový nález vyvlastňovací nebo taková úmluva způsobem donucovacím vykonala; jestliže však posavadní držitel výslovně nebo mlčky k okupaci čili přiosobení věci vyvlastněné aneb věci, o níž se stala úmluva, přivolí, tehdy netřeba, aby úřad podnikatelstvo železnice zvlášť v držení uváděl.

Toto uvedení v držení vykonává se tím, že politický úřad první instance podnikatelstvu železnice k jeho požádání písemně povolí, by si věc vyvlastněnou nebo věc, o níž se stala úmluva, přiosobilo, a že toto povolení vedle potřebných opatřením náležitě assistence ve skutek uvede, a dá se o něm zároveň straně druhé věděti.

Ale poněvadž nucené uvedení v držení nebo v užívání zakládá se na domněnce, že náhrada odhadem soudním vyhledaná byla zaplacená, tedy může úřad politický toto nucené uvedení ve skutek uvést jen tehda, když podnikatelstvo železnice prokáže, že plnou náhradu odhadem soudním vyhledanou vlastníkově věci vyvlastněné nebo věci, o níž se stala úmluva, zaplatilo nebo u soudu složilo.

Že však v tomto druhém případě škoda na majetku nestala se vůbec stavbou železnice, nýbrž jest jediné účinkem vyvlastnění, tedy se má suma, která náleží za náhradu za škodu na majetku, dle §. 9 nařízení ministeriálního ze dne 14. září 1854 č. 238 ř. z., způsobem expropriační vyhledanou, bez výminky, t. j. ku placení u soudu složití, a pouhé složení s výminkou, totiž s výhradou, že se náhrada vlastníkově věci vyvlastněné vydá teprve potom, když odhad soudní z některé příčiny popíraný nabude moci právní, není dostatečné, aby podnikatelstvo železnice stalo se účastným výhod zákona daného dne 29. března 1872 č. 39 ř. z. poněvadž takové složení nemůže se pokládati za zaplacení, nýbrž toliko za zjištění, způsobuje, že vyvlastňovatel v jistém případě může část sumy složené nazpět vzíti, a nemůže skutečného zaplacení nahraditi.

Co se pak dotýče náhrady třeba i v odhad pojaté, v příčině kteréž má platnost §. 10 nařízení ministeriálního, vydaného dne 14. září 1854 č. 238 ř. z. a ku kteréž se tedy řízení vyvlastňovací nevztahuje, nezávisí uvedení v držení

výkonem nálezu od správního úřadu vydaného a že přísluší politickému úřadu první stolice. (Nález nejvyš. soud. dvoru ze dne 30. listopadu 1875 č. 12211, Gerichtshalle 1876 č. 62.)

11. Další provedení nálezu v základě §. 87 zák. vod. v knihách pozemkových, vložení práva vlastnického nebo služebnosti anebo rozdělení nemovitosti koná se dle dotyčných předpisů zákonů o knihách pozemkových.

12. Příspěvky k vodním stavbám dle §. 52 zák. vod. mohou se exekučně dobývat, jakmile nález první, druhé aneb třetí stolice správní dospěl v moc práva, aniž by se tím, pokud strana s vyměřením správního úřadu se nespokojila a k soudu se utekla, vyčkati musilo, až dojde výrok soudce aneb až projde doba k promlčení práva žalobního.

To plyne ze slov §. 52, jímž předešláno, že dotčení držitelé pozemků pořadem právním k tomu přidržení býti mohou, aby na stavbu přiměřeně přispěli.

Analogii k tomu poskytují §. 87 zák. vod. a §. 24 zák. lesního. Dle těchto předpisů považují se nálezy správních úřadů v tom smyslu za pravomocné, že nastoupení pořadu práva soukromého není překážkou pro zřízení díla vodního anebo pro dopravu dříví přes cizí pozemek.

Ministerium orby ze dne 10. října 1878 č. 9647 rozhodlo: Nastoupení pořadu práva soukromého v případech §. 52 zák. vod. není překážkou, aby se neprovedl nález správního úřadu; §. 17 zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. ex 1876 platí analogicky též v příčině dovolávání se pomoci soudu.

Stížnost na to podanou zamítl c. k. správní soud dne 10. července 1879 č. 1364, poněvadž dle císař. nařiz. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. §. 1 všecka od politických úřadů učiněná opatření, nařízení i všecky nálezy mají těmito úřady s užitím příslušných donucovacích prostředků provedeny býti a poněvadž v §. 52 zák. vod. zřejmě vysloveno jest, že držitelé pozemků mají pořadem právním k tomu přidržení býti, aby k stavebním nákladům přiměřeně přispívaly, kterýžto příspěvek v řízení správním se zjistí a ustanoví.

Z toho jde, že správní úřad oprávněn jest příspěvky určit, je povinníkům ukládati a případně je exekučně vymáhati. Naproti

na tom, byla-li náhrada taková dána, pročez byla-li taková náhrada složena jen s výminkou, není to na závadu, by úřad podnikatelstvo železnice v držení uvedl.

tomu není takového předpisu, dle něhož by úřad správní vázán byl, dotčeným povinníkům vyměřovati lhůtu k vymožení soudní pomoci, aneb dle něhož by úřad správní vyčkati musil projítí lhůty k žalobě, výrok soudce aneb dokonce promlčení práva žalobního.

w) K účelům hornickým vyhražuje se právo vyvlastňovací v zákoně horním ze dne 23. května 1854 č. 146 ř. z. takto:

Horní právo rakouské spočívá na zásadě regality, kteráž vyslovena jest v §. 3 takto: Co jest regál horní. Regálem horním rozumí se právo vrchní nejvyššímu zeměpánu náležité, dle kteréhož jsou mu jisté mineralie, na svých přirozených ložiskách se nalézající ponechány, aby s nimi výhradně nakládal. — K regálu hornímu náležejí mineralie všeliké, jichž se může užiti, proto že v sobě obsahují kovy, síru, kamenec, vitriol nebo sůl kuchyňskou, kromě toho vody cementové, grafit a pryskyřice zemské a konečně všeliké uhlí černé a hnědé. — Mineralie takové slovou mineralie vyhražené.

O postoupení pozemností a vody k podniknutím hornickým a o náhradě škod horních jedná čtvrtá hlava zákona §§. 98—107.

Všeobecná zásada vyslovena jest v §. 98: „Každý povinen jest, postoupiti tomu, kdo chce hory vzdělávati, potřebné k tomu pozemky k užívání, proti tomu, že mu dá za to přiměřenou náhradu (§. 365 o. z. obč.).“

Pak v §. 105 o postoupení denních vod: „Vody denní, jichž k děláni hor potřeba, povinen jest každý postoupiti, a štolníkovi revírnímu povinni jsou je postoupiti i jiní majitelé hor, jest-li se nadíti, že by vody, za jichž postoupení se žádá, poskytl jakých větších výhod vzhledem na hospodářství národní, ač nejsou-li tomu na odpor nějaké příčiny, vztahující se k policii vodní nebo jiné příčiny veřejné. — Toto má se dle předpisů o postoupení pozemností vyšetřiti a v rozhodnutí o tom vyneseném mají se zároveň podmínky ustanoviti, pod kterými vzdělavatel právo vodní obdrží.“

Zde budiž si povšimnuto, že horním zákonem připouští se donucovací postoupení toliko pozemků a denních vod, nikolivěk ale nějakých věcí movitých, zejména nikolivěk snad dříví, jehož by bylo k dílu hornímu třeba; dále budiž v paměti chováno, že podnikatel díla horního nemůže žádati, aby mu postoupeno bylo vlastnictví, alebrž toliko jen dočasné užívání, že však

naproti tomu vlastník pozemnosti v tom případě, když předvidati lze, že užívání bude stálé, oprávněn jest na to naléhati, aby podnikatel díla horního převzal vlastnictví. Žádost tato učiniti se může i tehda, když se teprv později ukáže, že užívání, které se z počátku pokládalo za dočasné (při kutání na zkoušku), přechází v užívání stálé (§. 100).

K účelům provozování hornictví musí majetník pozemku proti náhradě trpěti kutání (§. 13 a §. 98) a postavení znamenání kutacího (§. 24), pak kladení mezníků a kol, jichž potřeba k vyměření propůjčených měr dolových nebo denních, k poznamenání kutíšť a jich vyhrazení na dni; se znamenání nemá hýbati (§. 104).

Co jest kutání, naznačuje se v §. 13: „Kutati čili šorfovati slove, mineralie vyhrazené v ložištích hledati, a když se najdou, tak je odkryti, aby se k nim propůjčiti mohlo právo vlastnické.“

Kutání připouští se vůbec ale jen v místech, kde není závad z příčin veřejných n. př. možné poškození pramenů léčivých. (Dr. Pražák, Enteignung 1877 cituje A. Schneider-a, s dvor. nálezem ze dne 18. ledna 1836 č. 15382, jímž zamítnuto povolení ku kutání při Mariánských lázních, poněvadž mimo všecky lidské síly jest, aby nahradila se škoda zničením pramenů způsobená.)

Bez přivolení majetníka není dovoleno kutati v místech:

a) Uvnitř stavení obývacích, hospodářských neb jiných; b) ve dvorech uzavřených; c) v zahájených zahradách domovních, ozdobných a jiných, též na hřbitovech a v nivách zdmi ohrazených, k čemuž náležejí dle minist. nařiz. ze dne 19. dubna 1859 č. 95 ř. z. též obory, při nichž k účelům kutání též zapotřebí jest přivolení toho, kdo má právo myslivosti; d) okolo stavení a prostor pod lit. a) a b) jmenovaných u vzdálenosti méně dvaceti sáhů. Aby se kutati mohlo na silnicích veřejných, na železnicích, u staveb ochranných proti vodě, v obvodu pevností, okolo pevností, na hranicích říšských a zemských, třeba jest povolení dotčeného úřadu správního (§. 17).

O tom, jak se zachovati jest, aby se předešly a odstranily nesnáze mezi vzdělavateli hor a podnikateli železnic a všeliká nebezpečnost, ježto by tím životu a majetnosti vzejíti mohla, vydáno jest nařízení ministerií záležitostí vnitřních, financí, práv, též obchodu, průmyslu a stavby veřejné dne 2. ledna 1859 č. 25 ř. z. (zem. vl. věst. č. 25 str. 16).

K provozování hornictví náleží mimo dobývání mineralií (§§. 42 a 99) v přírodních ložiskách, také zřízení štol a šachet (§. 85) jakožto děl pomocných.

Majetník pozemku povinen jest postoupiti pozemky (§. 98) vyjma případy v §. 17 při kutání uvedené a s obmezením v příčině železnic dle min. nařiz. ze dne 2. ledna 1859 č. 25 ř. z. Pokud se týče předpisů §. 17 upozorňujeme na odchylku v příčině vodovodu v §. 99 učiněnou: „V místech, kde není dovoleno prve kutati, pokud majitel pozemnosti neb úřad správní (§. 17) zvláště k tomu nepřivoli, nemůže se také žádati, aby někdo pozemnosti postoupil. — Pakli by se ale vodovod k děláni hor jiným způsobem buď naprosto zříditi nedal, aneb dal-li by se zříditi toliko s nákladem nepřiměřeným, může ten, kdo hory vzdělává, žádati, aby mu bylo povoleno, vésti jej pod zemí i skrze pozemnosti v §. 17 jmenované, vyjímajíc stavení a hřbitovy. — Takové vodovody mají se však zříditi tak, aby voda nikterak neprorážela, a aby byly trvanlivé, a podnikatel práv jest ze škody všeliké, ježto by zřízením jich pošla.“

Pokud se týče propůjčení měr denních (§. 76), platí též vyjimky dle §. 17 a srovnej v příčině staveb na měrách denních, které stavby by podniknouti chtěi majetník pozemku, ustanovení §. 107, jímž uloží se majiteli díla horního lhůta k vyklizení.

Konečně náleží k děláni hor a podrobena jest vyvlastnění dle §. 131 zřizování příslušných přístrojů, vzduchovodů, vodovodů, děl vodních, skladišť, budov manipulačních, příbytků, cest, lávek, mostů a železnic.

ad 5. V oboru potřeb moci branné.

x) Postoupení koní státu v případě mobilisace za přiměřenou náhradu; zákon ze dne 16. dubna 1873 č. 77 ř. z. §. 1. Náhradu vyměřují tři odhadatelé, od politického úřadu povolání a k tomu jednání zvlášť pod přísahu vzatí (§. 6) většinou hlasů, aneb nemohou-li se shodnouti, jest cenou průměr trojího odhadu (§. 9).

y) Postoupení pozemků k účelům trvalého neb přechodního ubytování vojska, jichž zapotřebí k zařízení cvičišť, střelnic, koupadel a brodů koňských. Práva vlastnická, potažité práva k užívání nechť sobě správa vojenská dobude způsobem přátelské úmluvy, a nestalo-li by se takové úmluvy, způsobem vyvlastnění (§. 365 o. z. obč.); zákon ubytovací ze dne 11. června 1879 č. 93 ř. z. §. 55.

V příčině střelnic dělostřeleckých viz starší předpis nejv. rozhod. ze dne 24. prosince 1821, dvor. dekr. ze dne 2. ledna

1822 č. 37277, vyhlášený gub. dekr. ze dne 17. ledna 1822 č. 1631, P. G. S. 4. svaz. č. 22.

z) Postoupení pozemků k stavbám fortifikačním.

Škodu tím na soukromém majetku způsobenou vyšetří smíšená komise politicko-vojenská a nahradí ji státní důchod dle předpisů o zakoupení pozemků k účelům silničním. (Dvor. dekr. ze dne 11. listopadu 1821 a 19. července 1827.)

ad 6. Případy obmezení práva vlastnického dle §. 364 o. z. obč. Mimo případy skutečné expropriace dle §. 365 o. z. obč. jest si však ještě povšimnouti velmi hojných případů obmezení vlastnického práva, která zakládají se v předpisu §. 364 o. z. obč., aby se při užívání práva vlastnického nevystupovalo z mezí „za tou příčinou zákonem vyměřených, aby se obecné dobré zachovávalo a zvelebovalo“. K tomu pak druží se ještě případy nezbytné nutnosti, když stát musí se dotknouti majetku soukromého. V dotčených případech obmezování vlastnictví dle §. 364 o. z. obč. lze požadovati náhradu jen tenkrát, když zákon sám tak určuje. Srovnej: Nález c. k. správ. soudu ze dne 16. července 1880 č. 1411, Budw. 839, Judikt. Wolski 404.

Uvedeme stručně několik případů obmezování vlastnictví.

aa) Právo stavební, jež zakládá se v právu vlastnickém, obmezeno jest předpisy k ochraně obecného dobra směřujícími a smí se tedy užívati jen v mezích stavebního povolení. Zákon ze dne 10. dubna 1886 č. 40 z. z. §. 24 atd.

Z příčin veřejné bezpečnosti může se naříditi vyklizení a zbourání budov neb jejich částí §. 119 st. ř. (Srovnej dále předpisy stavebního řádu ze dne 11. května 1864 č. 20 z. z., jenž dosud platí pro obce vyjma Prahu a předměstí, §§. 1, 15 a 85.)

bb) Povinnost při ohni pomahati dle řádu policie v příčině ohně ze dne 25. května 1876 č. 45 z. z.

Držitelé koní v obci jsou povinni podle nařízení obecního starosty propůjčiti koně ku zapřažení do stříkaček a vozů s vodou. Může se také užití spřežení, která se náhodou v místě nalézají. Žádáno-li, dá se za to přiměřená náhrada (§. 15). Každý jest povinen, k hasení ohně propůjčiti vodu (§. 26).

Když nezbyvá jiného prostředku k uhasení ohně, může se sáhnouti v majetek soukromý, n. př. prolomení, stržení zdí a pod. (§. 51).

Pokud se týče požárů lesních a škod hasením způsobených, viz §§. 44—49 zák. les. ze dne 3. prosince 1852 č. 250 ř. z.

cc) Závody provozovací dle živnostenského řádu ze dne 15. března 1883 č. 39 ř. z. §. 25 a t. d. podrobeny jsou schválení z příčin veřejných.

dd) Konání příprave a opatřování i ubytování vojska jsou záležitosti zemské. (Zemské zřízení ze dne 26. února 1861, §. 18, II, 3.)

Každý majetník potahu povinen jest příprež k účelům státní služby konati za přiměřenou náhradu. Viz starý normál o konání přípreží ze dne 13. července 1748; nejvyšší rozhodnutí o konání vojenských přípreží ze dne 9. června 1782, že povinnost ta tíží všechny majetníky nemovitostí, ježto tažního dobytku mají, vyjma vrchnosti. Ministerské nařízení ze dne 15. ledna 1849 č. 88 ř. z. zrušilo rozdíl svrch vzpomenutý a platí nyní povinnost stejnou měrou pro každého majetníka potahu. Dále viz nařízení místodržitelské ze dne 25. května 1873 č. 24322, zem. zák. 1873 část XV, o nynějším řízení.

Ubytování vojska upraveno jest zákonem říšským ze dne 11. června 1879 č. 93 ř. z., který doplňuje se zemským zákonem ze dne 28. prosince 1882 č. 78 z. z.

Povinnost, dávatí byt naturální a opatřiti potřeby vedlejší, leží na domě, potažitě na jiných místnostech, které se mají zjednati (§. 8*).

ee) Škody válečné, ježto spadají v obor tak zvaného práva státu z nouze, odkazuje §. 1044 o. z. obč. k předpisům politickým.

Škody, způsobené operacemi rakouských vojsk k rozkazu velitelů vojenských, nahražují se z důchodu státního, nejvyš. rozhod. ze dne 5. dubna 1816.

Ža škody, způsobené pouze výtržnostmi vojska rakouského, neposkytuje stát náhrady, odpovědni z toho jsou velitelé, dvor. dekr. ze dne 16. dubna 1821.

*) Zde připomínáme zajímavé rozhodnutí c. k. místodržitelství ze dne 7. února 1883 č. 4167 (obec Karlín č. 809), jímž nalezeno bylo, že obec sice povinna jest dle §. 13 ubytování důstojníků provésti, avšak že není zavázána, na tarifní náhradu erární příplácti ze svých důchodů. Takové donucené ubytování gažistů může dle §. 28. požadováno býti toliko na lhůtu nájemní v každém místě dle zákona neb obyčeje platnou (v Karlíně čtvrtletní). Minist. rozhodnutí intimované od c. k. místodržitelství ze dne 9. listopadu 1883 č. 78718 (obec Karlín č. 7958). Následkem toho, poněvadž by důstojníci a gažisté ostatní při donucovacím ubytování museli se každého čtvrtroku stěhovati, bylo od požadavku za nucené dodání bytů upuštěno, čímž obec Karlínská získala každoročně obnos 7000—8000 zl., kterou částku druhdy na důstojnické byty přioplácela.

Za škody způsobené vojskem nepřátelským neposkytuje se náhrady nižádné; ty musí se snášeti jako nutné zlo válečné, nejvyš. rozh. ze dne 5. dubna 1816.

ff) Zákaz vydaný pro zvelebení chovu koňstva, že hřebci soukromí nesmějí se klisnám připouštěti, nejsou-li opatřeni licencí. Minist. nařiz. ze dne 15. května 1874 č. 76 ř. z.

gg) Zápověď, rozdělovati domy v království Českém dle zvláštních částí hmotných, minist. nařiz. ze dne 27. prosince 1856 č. 1 z. vl. věst. z r. 1857.

§. 24.

O jednání komissionálním v záležitostech vodních dle §. 84 zák. vod. ze dne 28. srpna 1870 č. 71 z. z.

Dotčený §. 84 zák. vod. ustanovuje:

„Při komissi má vyjednávání k tomu směřovati, aby předkem a nejprve námitky po přátelsku byly zdviženy a aby účastníci k úmluvě mezi sebou byli připraveni, zvláště pokud se týče náhrady.

Nesjednali-li se účastníci pod dobrém mezi sebou, mají se důkladně rozebíratí námitky, které se týkají podniknutí a toho, jak se v skutek uvéstí má, a jaké v něm kdo účastenství míti bude, pak pokud se týče vyvlastnění a služebností, za něž se žádá.

Jest-li třeba, aby věci, ježto k sporu příčinu zavdaly, blíže byly ohledány, učíň setak bez prodlení, a pokud třeba pozvouc k tomu znalců.

Všeliké řízení se stranami v těchto záležitostech budiž kromě zvláštních případností ústní, a buďte připuštěni k němu pomocníci v právích a u věci zběhlí a dle potřeby přivzati z povinnosti úřadu znalci.

Jest-li případ nějaký méně důležitý, může politický úřad vyzvati představeného obce, jíž se týče, aby to neb ono úřední řízení předsevzal.

Celé jednání buď do protokolu zapsáno, v němž má býti obsaženo, oč se usnesení učinilo, aneb nebylo-li žádného usnesení, co bylo ústně vyjednáno, co a jakými důvody odporující strany se prohlásily a co na to s druhé strany žadatel odpověděl.

Nejdůležitější část řízení ať stručného ať řízení provolacího jest vyjednávání komissionální, jež dle různosti předmětů také různé jest co do způsobu a rozměru.

Úředníku, takové jednání řídicímu, třeba jest, aby se o otázkách právnických, hospodářských i technických dobře připravil, neboť na jeho pevném a uvědoměném řízení věci závisí úspěch celého řízení. (Srovnej o tom všeobecné pravidlo, dané v §. 81 minist. instrukce pro politické úřady ze dne 17. března 1855, zem. vl. věst. č. 51, ř. zák. č. 52: „Úředník, který jednání řídí, má si dříve zjednatí známost stavu věci a předpisů k věci se vztahujících“ atd.)

Průběh jednání komissionálního označen jest tím, že má státi se pokus smíru; nesjedná-li se tento, že má se předsevzítí rozbor námitek, třeba-li místní ohledání a znalecké prozkoumání sporného předmětu.

Odstavec druhý a pak poslední §. 84, kde uvedeno, že námitky mají se důkladně rozebrati, pak že v protokol vepsáno býti má, „co a jakými důvody odporující strany se prohlásily a co žadatel na to s druhé strany odpověděl“, ukazují k tomu, že uznána jest zásada řízení kontradiktorního.

O vyjednávání komissionálním dle práva vodního dlužno si povšimnouti, že tuto platí nejprve všeobecné předpisy správního řízení, jež vydány jsou ministerskou instrukcí pro politické úřady ze dne 17. března 1855, č. 52 ř. z. a že zákon vodní obsahuje jen ty speciální předpisy, jež zakládají se ve zvláštní povaze práva vodního. Musí tedy k oběma hleděno býti. Na dále probereme jednotlivé stránky komissionálního vyjednávání.

1. Řízení jest, pokud týče se stran neboli účastníků, kontradiktorní, a sice v tom způsobu, že žadatel neb navrhovatel jest stranou jednou, kdežto ostatní účastníci stranou druhou.

2. Ředitel komisse má (kterak v dolnorakouském zákoně vodním §. 78 zřejmě nařízeno jest) při řízení samém prokázati, že dotčeným stranám byla řádně vědomost dána, a má pak v protokolu komissionálním zjistiti, kdo se dostavil a kterak legitimován jest. (V příčině legitimace stran, v příčině plnomocníků a zástupců stran srovnej §. 80 minist. instrukce ze dne 17. března 1855 č. 52 ř. z., pak vnesení ministra záležitostí duchovních a vyučování ze dne 26. května 1876 č. 10.770 vl. věst. škol.)

3. V záležitostech vodního práva může každý účastník buď osobně se dostavití aneb plnomocníkem dáti se zastupovati, buďsi to právní přítel aneb jiná splnomocněná osoba. K jednání komissionálnímu může se dostavití sám aneb se svými právními aneb jinakými znalci.

Manžel, ve svazku manželském žijící, považuje se dle §§. 91, 1034, 1238 a 1239 o. z. obč. potud za zákonného zástupce manželky, pokud poslední sama osobně k jednání se nedostaví aneb jiného zástupce nejmenuje. Bylo-li opominuto obeslání manželék účastníků při některé záležitosti vodní, není opominutí toto důvodem zrušovacím (nullitou). (Rozhodnutí minist. orby ze dne 10. listopadu 1876 č. 11.825.)

Zákon připouští jen „pomocníky v právích a u věci zběhlé“, již tedy jsou advokáti, notáři, technické a stavitelé oprávnění. Jiné osoby z pravidla připouštěny býti nemají, ačkoliv ponechává se řediteli komise na vůli, chce-li připustiti jiné důvěrníky stran, pokud tito průběhu řízení nejsou na závadu; jsou-li však na překážku, mohou ihned mocí §. 84 vyloučení býti. Že se pokoutníci nemají připouštěti, to staršími i novějšími předpisy jest nařízeno.

Zjeví-li se ale, že žádoucí jest, aby strany sobě opatřily znalce právní i jiné, má je úřad na to upozorniti.

4. Nedostaví-li se k jednání některá strana ani osobně ani plnomocníkem, staniž se úřední osobou dotaz k straně druhé, zdali žádá, aby učiněn byl nález dle §§. 82 a 83 pro nestání aneb zdali strana svoluje k odročení. Nedostaví-li se žadatel k jednání komissionálnímu, má se za to, že od žádosti upustil, v kterémž smyslu vydá se mu výměr s vybídnutím, aby ostatním, jižto se byli dostavili, nahradil náklady řízení. (§. 99.)

Takové ale nestání nepřekáží tomu, aby věc ve způsobu nového podání nebyla obnovena a aby se v jednání, když náklady dřívějšího řízení byly uhrazeny, nepokračovalo.

5. Při vyjednávání komissionálním budiž pak hleděno k okolnostem těmto:

a) Nejprve buďtež řídicím úředníkem žádost s přílohami, po případě i spisy předběžného a přípravného jednání dle §. 79, předloženy všem účastníkům k nahlédnutí, spolu pak náleží dotčenému úředníku řídicímu, neb technickému znalci aneb i žadateli, by věc, o niž jde, náležitě vysvětlili.

Námítky proti tomu učiněné aneb návrhy, jimiž žádají se změny projektu, mají se za účastenství stran a znalců náležitě probrati, jakož má se třeba-li místním ohledáním zjistiti, pokud možno jest těmto námitkám aneb žádoucím změnám u provedení podniku vyhověti.

Je-li třeba předsebráti ještě další technická aneb jiná šetření, mohou účastníci opět námítky činiti aneb doplňky navrhovati.

b) Jedná-li se o povolení nového díla vodního aneb o změnu některého díla, náleží úřadu, aby napřed sobě opatřil všecky pomůcky k náležitému posuzování a pak k rozhodnutí věci. Pomůcky tyto jsou povahy buď právnícké, buď skutkové aneb technické.

c) Nejprve, nestalo-li se tak již při jednání přípravném, má se zjistiti, zdali proti podniknutí závad z příčin veřejných, a napotom teprve má se přejíti na okolnosti v §. 78 a) až e) naznačené.

d) Pokud týče se poměrů zdravotních, budiž povolán okresní lékař; pokud týče se ale odvádění různých látek do vody, nechť povolají se chemikové (prof. chemie).

e) Hlavním účelem komissionálního vyjednávání jest, aby se zjistilo, pokud při některém díle vodním nejsou závady v příčině policie stavební, v příčině policie ohně aneb v příčině policie zdravotní, aby se zjistilo, pokud způsobuje se nebezpečnost pro obecnost, aneb poškození neb obtížení a dále aby se zjistilo, může-li povolení vůbec anebo s kterými podmínkami dáno býti.

Po odbytí těchto všeobecných otázek policejních hleděti jest k zvláštním předpisům zákona vodního, zejména k těm, jež vydány jsou v příčině stavidel a stavení vody.

f) Je-li právní vlastnost některé vody sporná a závisí-li rozhodnutí politického úřadu na tom, kterak spor sám bude rozhodnut, budiž věc důtklivě vyšetřena. Dosavadní zkušenosti ukazují k tomu, že v nejčtetnějších případech zavlekává se právní otázka v jednání správní beze vsí potřeby a že správní nález učiniti lze, aniž by se k právní stránce přihlíželo. Záleží na tom velmi, aby správní úřad pečlivě zjistil stávající práva uživatelská a tato ve svém nálezu náležitě ochránil; v hojných případech spokojí se s tím strany a upustí od neplodného sporu v příčině právní vlastnosti vod.

g) Je-li při některém podniku třeba, aby k umožnění jeho postoupena byla práva vlastnická neb uživatelská jiným osobám náležející, aneb má-li cizí statek stížen býti služebností, tu budiž od politického úřadu, pokud dotčené strany dříve nebyly k tomu svolily, se všemi účastníky zavedeno řízení. Nebylo-li ve vyhlášce všeobecné dle §§. 82 a 83 učiněné již podotčeno, že o každém účastníku, který by se k jednání nedostavil, bude se za to míti, že k odstoupení práv uživatelských nebo vlastnických anebo zřízení služebností svoluje, staniž se zvláštní obelání dotčených účastníků s připomenutím svrchu uvedeným.

O těchto záležitostech postoupení práv vlastnických neb uživatelských aneb o zřízení služebností budiž nejprve jednáno pouze mezi podnikatelem a mezi držiteli oněch práv; nedocílí-li se shodnutí, zavede se řízení a šetření ve směru, pokud jsou zákonné podmínky k donucenému postoupení nebo stížení a pojedná se s pomocí znalců o náhradách i o jiných sporných otázkách.

Jde-li o podniky společenské, provede se napřed jednání v §§. 90—93 zák. vod. ustanovené, a pak teprv následuje jednání dle §. 84.

h) Další úloha jednání komissionálního (srovnej co pověděno shora ad e) záleží v tom, aby se zjistilo, jsou-li při podniku a které zájmy čili prospěchy konkurující nebo kollidující a aby docíleno bylo dohodnutí mezi stranami.

Šetření toto staniž se obšírně a jasně; podaří-li se dohodnutí, postačí výsledek pouze do protokolu zapsati. Ale nepodaří-li se dohodnutí, musí o věci tím způsobem pojednáno býti, že nejprve přednášejí se návrhy jedné strany, pak slyší se námítky druhé strany, a konečně poznámky navrhovatele proti poslednějším námítkám. Tato vyjádření všecka mají se i s odůvodněním v protokol vepsati.

Při jednání tom nebudiž se obmezováno pouze na rozhodování jednotlivých sporných otázek, nýbrž budiž, pokud tak možno jest, užito příležitosti k upravení veškerých dosud neurovnaných poměrů vodních, a sice pomocí smíru, statut aneb úředních předpisů tak, aby všem účastníkům usnadnilo se všeobecně užitečné užívání vody. Zásada tato vyslovena jest již v starších rádech mlýnských, opakuje se ve více rozhodnutích c. kr. ministeria orby a konečně přijata jest v §. 79 zák. vod., jímž předpisuje se rozsáhlé šetření o poměrech vodních. Taktéž má se věc při §. 94. Ovšem ponecháno býti musí rozhledu ředitele komisse, pokud s prospěchem rozšířiti lze jednání bez dalších příprav.

Dotčená rozhodnutí ministerská jsou:

Úřadové správní nechť přihlížejí k rychlému a úplnému upravení právních poměrů vodních; nemají z pravidla přestati pouze na otázce, zdali a pokud v jistém případě třeba jest povolení k nějakému dílu vodnímu čili nic, nýbrž pokud možno, nechť se starají o to, aby prospěšné užívání vody upravilo se způsobem trvalým. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 19. dubna 1877 č. 3808.)

Jde-li spor o účastenství v užívání vody dle práva vodního, nemají úřadové správní obmezovati se na pouhé zjištění posledního skutečného držení, nýbrž náleží jim, aby dle předpisu o řízení administrativním zkoumali nároky k užívání vody vůbec a aby toto užívání dle §. 94 zák. vod. upravili. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 29. března 1877 č. 1462.)

Správní úřadové nemají v jednání a rozhodování obmezovati se jen na stížnosti, k nimž táhne se závěrečná prosba, nýbrž majísi povšimnouti i stížností těch, ježto původní žadatel přednese v jednání samém, aneb ježto odpůrcové jeho činí. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 28. února 1878 č. 15042.)

i) O sporných otázkách má ihned při jednání samém příslušné šetření zavedeno býti; není-li však možno šetření ihned konati, budiž alespoň nové stání k tomu, pokud možno, ihned při komissi ustanoveno a stranám oznámeno.

k) Smírné jednání.

Dle §. 84 zák. vod. má vyjednávání při komissi k tomu směřovati, aby předkem a nejprve námítky po přátelsku byly zdviženy a aby účastníci k úmluvě mezi sebou byli připraveni, zvláště pokud se týče náhrady. (O tom viz: Část II. §. 19: Narovnání mezi stranami a smírcí jednání vůbec str. 193 a násl.)

Pokud týče se práv donucovacích a pokud týče se příslušných náhrad za ně, staniž se dohodnutí ihned o určitém obnosu, aneb tak, že svolí se k věci (t. j. k postoupení pozemku aneb ku zřízení služebnosti), avšak náhradu za to vyměří buď zvláštní soud smírcí, aneb úřad správní podle práva vodního, vždy ale s konečnou platností a s vyloučením pořadu práva civilního, aneb i konečně vyměří se náhrada ve způsobu soudního odhadu.

Takové shodnutí, ježto i soud civilní zavazuje, uvede se v úředním nálezu dle §. 87 zák. vod. vydaným.

Úřadové správní z povinnosti úřední k tomu přihlížeti mají, aby do smluv a smírů mezi stranami v záležitostech vodního práva uzavřených nevloudilo se takových ustanovení neb předpisů, ježto by se neshodovaly s prospěchy veřejnými aneb i s právy třetích osob, pokud úřad o nich má vědomost.

Zdenecht i uváží se otázka, zdali smlouvy o ustanovení neb o změně práva uživatelských k vodě podrobeny jsou schválení úřadů správních.

Poněvadž v zákoně vodním požaduje se výslovně schválení úřední jen pro stanovy společenstev vodních, potažně jen pro smlouvu společenskou, lze k hořejší všeobecné otázce odpověděti toliko záporně. Avšak pokud dotčenými smlouvami zakládají se uživatelská práva k vodě, kterážto závislá jsou na schválení úřadu správního, musí i tyto smlouvy úřadu správnímu předloženy býti, který je prozkoumá a o jich dosahu a platnosti v koncesi se vysloví. Docílí-li se v záležitostech sporných mezi stranami dohodnutí, tu bývá smír vepsán v protokol a schvaluje se takový smír u vyřízení, jež o tom se vydává. Tak přihází se, že úřadové správní dle okolností přímo neb nepřímo schvalují podobně smlouvy, čímž valně prospívá se k zabezpečení práva uživatelských k vodě a tendenci zákona, aby podporovalo se výhodné užívání vody. Rovněž není proti zákonu vodnímu, aby úřad správní schvaloval smlouvy o práva požitelná k vodě, když strany smlouvy tyto uzavrou mimo úřad a pak teprve za úřední schválení žádají, ba mohou tyto smlouvy i do knihy vodní vloženy býti.

Smír, jenž úředního schválení došel, nechť týče se prospěchů veřejných aneb poměrů soukromoprávních, nabývá tím schválením povahu koncesse.

Pravoplatně uzavřené smlouvy, smíry, daná vyjádření a provedená odhlasování nemohou více jednostranně odvolány nebo rušeny býti.

Poněvadž práva požitelná k vodě dle §. 26 zák. vod. spojena jsou s držbou díla vodního aneb nemovitosti, platí všechny tyto smlouvy, vyjádření a odhlasování jakož i všechny nálezy i pro každého pozdějšího držitele díla vodního a nemovitosti. Také z této příčiny jest radno pro podobné smlouvy o práva vodní úřední schválení žádati. Není to sice zákonem přímo přikázáno, jako ve Výmarsku, avšak jest z nejedné příčiny výhodné.

l) O průvodech. Zůstane-li smírné vyjednávání bez žádoucího výsledku, napotom budiž další jednání v tom způsobu zavedeno,

že nejprve slyší se námítky každého účastníka proti podniku vůbec aneb proti způsobu provedení činěné, že zjistí se míra účastenství každého jednotlivce, že o sporných otázkách jedná se dle pokynutí v druhém odstavci §. 84 zák. vod. ve způsobu kontradiktorním, při čemž užívá se prostředků průvodních, jak vůbec jich v řízení správním dle instrukce ministerské pro politické úřady ze dne 17. března 1855 č. 52 ř. z. užívati lze a jak jsme se již na počátku o tom zmínili.

Jak ale nepostačitelné jsou dotčené předpisy správního řízení a jak nutno jest, aby stalo se upravení celého řízení, o tom nejlépe svědčí nerozhodnost, pokud připouští se hlavní přísaha, přísahy svědků atd. (O tom viz zde dále: Část III.: O průvodech, kdež uvádějí se odporující si nálezy nejv. soudu, které mají normou býti pro řízení správní!)

Ostatně záleží to nejvíce na stranách samých, kterých průvodních prostředků užíváno a kdo za svědka neb znalce slyšán býti má. Pro řízení průvodní platí zásada, že mají se provésti všechny důvody, ježto řídicí úředník při vyjednávání neb později úřad sám ustanoví.

Řízení v příčině skládání přísah před soudem upraveno jest zákonem ze dne 3. května 1868 č. 33 ř. z.

Obecní představení oprávněni jsou, vydávati vysvědčení o faktickém držení pozemku a to nejen v příčině dělení některých pozemků, v příčině zakládání železničních knih dle minist. nařiz. ze dne 16. dubna 1871 č. 3003 a §. 19 zákona ze dne 19. května 1874 č. 70 ř. z., alebrž jsou oprávněni tato vysvědčení vydávati také k jiným soudním aneb správním účelům a potřebám.

Pokud však tato vysvědčení mají do sebe moci průvodní, o tom rozhodovati náleží dotčenému úřadu. (Rozhod. minist. vnitra ze dne 5. července 1877 č. 7285.)

V tom způsobu mohou se vysvědčení obec. představených přijímati i v záležitostech vodních.

m) O znalcích ustanovuje se ve třetím odstavci §. 84, že mají, pokud třeba, od úřadu povolání býti.

Na povaze věci, totiž jde-li o otázku vodní techniky neb stavební, neb o otázku zdravotní aneb o jinou otázku hospodářskou buď polní aneb lesní, záleží, kterého druhu nebo povolání znalcové mají se obeslati.

Jedná-li se v záležitostech vodních o vyšetření nějaké náhrady, viz o tom poznámky při §. 87 zák. vod.

O způsobu, kterak ustanovují se znalci, není v zákoně vodním bližšího určení; dlužno tedy táhnouti se k předpisům jiných zákonů a tu nalézáme především v předpisech vůbec důkladných o řízení v záležitostech vykupování služebností lesních ze dne 31. října 1857 č. 218 ř. z. v §. 63, že činí se v příčině slyšení znalců pod přísahu vzatých rozdíl předmětný v tom:

1. mají-li od sebe dáti dobré zdání o věcech, k jichž rozhodnutí zvláštních vědomostí potřebí jest, aneb
2. mají-li od sebe vydati nález o míře nějakého požívání aneb o hodnotě nějaké věci.

Jedná-li se pak o nález ad 2, má každá strana sporná pojmenovati stejný počet znalců, jež komisse místní ustanoví, a znalcové tito mají ve lhůtě praeklusivní jim položené vrchního znalce mezi sebou pojmenovati a komissi místní oznámiti, sice jej pojmenuje komisse tato.

V bavorském zákoně vodním §. 94 ponecháno jest stranám, aby si znalce volily jen potud, pokud se shodnou o všech znalcích; jinak ustanovuje je úřad.

Byť i dle rakouských zákonů nebylo na překážku, pakli úřad ustanoví znalce ty k návrhu stran (viz rozhodnutí minist. orby ze dne 8. dubna 1878 č. 2357), přece lépe jest zejména v obtížných otázkách práva vodního, povolání-li jsou znalci od úřadu samého.

Jedná-li se ale mimo požadavky sporných stran spolu o prospěchy veřejné, tu samo sebou se rozumí, že o těchto poslednějších otázkách musí znalci slyšáni býti z povinnosti úřední.

Jakož v zákoně vodním ponechává se úřadům na vůli, aby z moci úřední povolávali znalce, rovněž tak jim zůstaveno jest ustanoviti počet znalců, t. j. má-li povolán býti toliko jeden aneb jich více.

Ačkoliv v textu §. 84 užívá se v odstavci třetím o znalcích množného počtu, nelze z toho odvozovati, že o technických otázkách musí slyšáni býti nejméně dva znalci; vysvítá to z podmínky připojené „pokud třeba jest“. (Nález c. kr. správního soudu ze dne 15. května 1879 č. 824.)

Strany však, pokud jim vůbec volno povolávati znalce právní neb jiné, nejsou sice co do počtu znalců nikterak obmezeny, ale k tomu nemají strany práva, aby od úřadu vymahaly povolání znalců. Ony mohou připomínati, kterak důležité jest, aby povolání byli

znalci úřední, mohou také navrhovati, které osoby znalecké povolány býti mají, úřad však tím nikterak vázán není. Ostatně povolává se dle starého obyčeje v nejčtetnějších případech státní technický orgán, což zakládá se již v starších předpisech tak zvaného řádu mlýnského ze dne 1. prosince 1814, pak normálu o stavbách vodních (Wasserbaunormale) ze dne 10. listopadu 1830, a konečně v předpisech o organizaci státní služby stavební ze dne 8. prosince 1860 č. 268 ř. z.

O způsobu, kterak znalci mají vyslyšeni býti, t. j. pokud sdělí se jim toliko předmět všeobecně, pokud připouští se nahlídnutí ve spisy a jinak se jim na vůli ponechává, aby věc zjistili očitým spatřením aneb svým volným způsobem, aneb pokud náleží, aby jim od úřadu i stran kladeny byly otázky — o tom všem není nižádných podrobných předpisů i jest se řídití jednak všeobecnými, v řízení správním platnými předpisy, jednak to od případu k případu ponecháno jest dobrému uvážení dotčeného úřadu.

V záležitostech vodního práva užívá se velmi zhusta prostředků průvodních těch, jež záležejí ve zkoušení cejchu, stavidel, a ve zkoušení děl vodních (na př. mlýnů), aby zjistilo se množství potřebné neb užívané vody. Ovšem řídí se zkoušky tyto dotčenými zvláštními poměry od případu k případu. Nicméně dlužno jest přihlížeti k následujícím nálezům vyšších úřadů.

Zkoušení cejchů neb stavidel má se předsebráti u přítomnosti stran pod úředním dozorem. Byť i při takové zkoušce nezjevily se ihned všechny účinky, ježto očekávati možno jen po delším trvání, mohou výsledky těchto zkoušek závažnější býti než plány a počty sebe přesnější. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 4. září 1878 č. 7295.)

Abyste poznaly se účinky, jež některé nové dílo vodní má na jsoucí díla vodní, zejména aby poznalo se, mnoho-li třeba jest vody, může nařízeno býti, aby dílo vodní pokusně uvedeno bylo v činnost, může nařízeno býti zkušební provozování (při mlýnech mletí zkušební — Mahlprobe). (Rozhodnutí minist. orby ze dne 15. června 1879 č. 4217.)

Kdyby však zkouška od některé strany k provedení důkazu ponavržená překážeti mohla druhé straně v řádném a uznaném užívání některého práva k vodě a kdyby druhé straně spolu způsobila se značná škoda, tu nelze na takový důkaz připustiti. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 27. července 1876 č. 6700, správního soudu ze dne 14. února 1877 č. 232.)

Menší nesprávnosti a pokud týče se metody měření, ježto udají se při všech dílech vodních jednoho směru, a ježto se v celku pak vyrovnají tak, že celkový výsledek tím netrpí, nejsou příčinou k tomu, aby celé měření se obnovilo. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 11. září 1878 č. 5480.)

Úřadové, jimž rozhodování záležitostí vodních přísluší, při zkoumání nálezů znaleckých vázání jsou potud, pokud ten nález znalecký zakládá se na číslicích; pokud ale jedná se o sporné faktory dotčeného nálezu, pokud jedná se o příběhy skutečné, v nichž zakládá se nález anebo skutek poškození, tuť mohou úřadové zkoumati průvody svobodně dle svědomitého uvážení a přesvědčení. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 13. února 1877 č. 381.)

Dobrozdání znalecké má do sebe jen potud moci průvodní, pokud odůvodňování zakládá se v zásadách vědeckých a provádí se logicky správně.

Stane-li se, že vyšší stolice nařídí, aby provedlo se nové šetření znalecké, napotom náleží stolici první, aby v základě dotčeného doplněného jednání učinila nový nález. (Rozh. nejv. soudu ze dne 23. září 1875 č. 6041.)

O tom, že případně stolice druhá i třetí mohou spornou záležitost poznovu pomocí znaleců prozkoumávat, ano že povinny jsou tak učiniti, když dle povahy věci k posouzení zvláštních znalostí třeba jest, není pochybnosti a netřeba důkazů.

V jistém případě, když jednalo se o vyšetření množství vody, ustanovilo c. kr. minist. orby dne 12. dubna 1877 č. 1977 všecken způsob, kterak u měření má se předsejiti.

n) Z pravidla nařízeno jest, že všeliké jednání se stranami, kromě zvláštních případností, má býti ústní. V dřívějším návrhu zákona bylo každé podávání jakýchkoliv písemností úplna vyloučeno; ministerská komise však v uvážení, že naskytají se případy, kdy písemné jednání jest přiměřenější, poněvadž řízení samo se tím urychlí, jakož v uvážení, že zejména to platí o dobrozdáních znalců, ustanovila se na tom, aby ústní jednání bylo pravidlem, z něhož v příhodných případech připouští se výjimka.

Přihlížejícím k celému průběhu a výsledku jednání jest se za to přimlouvati, aby i v případech těch, když dostaví se právní zástupcové stran, ředitel komise všechny výsledky ústního jednání a smlouvání, všechna vyjádření stran i jich odpory, sám v protokol

diktoval; lépe tak jest, než když ponechá se to stranám, ježto snadno upadávají v přílišnou rozvlácnost. Avšak domáhají-li se toho strany výslovně a záleží-li na přesném určení dotčených vyjádření aneb jedná-li se o obšírné výklady a rozbor, nelze to stranám odepříti, aby samy vše v protokol diktovaly.

Již výrok v §. 84 obsažený: jednání „budiž kromě zvláštních případností ústní“, ukazuje k tomu, aby se řízení písemné připouštělo pouze vyjímecně, když k tomu jsou zvláštní příčiny, ježto v úředních spisech vytknuty budtež. Obezřelý ředitel komise zajisté dovede si pomoci, aby připouštěl písemnosti jen potud, pokud věc, t. j. jednání tím získá. Jest povždy pochybením ředitele komise a nemělo by od vyšších instancí trpěno býti, aby i v záležitostech docela prostých beze všech příčin na místo jednání ústního připouštělo se jakési celé písemní jednání sporné až s osmi od advokátů obou stran podanými písemnostmi.

o) Delegování obecních představených k tomu, aby, kterak připouští zákon, předsebrali záležitosti méně důležité, mělo by se ve prospěchu veřejném užívati, pokud jen možno a pokud dobrý výsledek očekávati lze, zejména v případech, není-li se obávati větší škody jiné, než záleželo by v tom, že by jednání u představeného nezdařené musilo se úřadem obnoviti, a v případech vůbec, nejde-li o velmi důležitý prospěch veřejný a nevzchází-li stranám značného poškození. Záležitosti, ježto se obecním představeným ponechávati mohou, jsou na př. pokusy smírného jednání a šetření v příčině změněných toků vody. (Rozhod. minist. orby ze dne 17. května 1877 č. 5383.)

C. kr. místodržitelství v Čechách oběžníkem ze dne 14. června 1876 č. 28624 nařídilo cís. kr. okresním hejtmanstvím, aby četné spory o svlažování luk příkazovány byly obecním představeným k šetření a možno-li k porovnání.

p) Opatření zatímná (provisorní) připouštějí se v právu vodním v případech, když tak zapotřebí jest k ochraně před nebezpečnostím aneb k odvrácení škod; však musí zároveň z moci úřední a pokud možno rychle k tomu účinkovati, aby věc uspořádána byla s konečnou platností. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 24. února 1877 č. 508.) Okolnost, že provisorního opatření třeba jest, budiž v komissionálním protokolu náležitě odůvodněna.

q) O nákladech řízení budiž zároveň s hlavní věcí v tomtéž protokolu pojednáno, poněvadž dle §. 99 zák. vodního

musí nález o nákladech komissionálních spojen býti s nálezem o hlavní věci, a nepřipouští se, aby o nákladech nějaké dodatní řízení bylo vedeno. Ostatně viz při §. 99. Žádají-li strany náhradu za náklady komissionální, napíše se likvidace v protokol aneb přiloží se k němu zvláštní seznam.

r) Co obsahovati má protokol komissionální, zřetelně předpisuje poslední odstavec §. 84. Popisy, nástiny a vůbec doklady mají v protokolu jakožto přílohy zvlášť uvedeny a poznamenány býti.

Ministerium vnitra dne 2. března 1877 č. 837 nařídilo všem zemským úřadům, kterak spisy jednací mají spořádány býti, a sice mají spisy každé instance zvlášť o sobě spořádány, seznamovány a obálkou opatřeny býti.

Ministerium orby dne 30. dubna 1877 č. 424 a poznovu dne 2. září 1878 č. 1318 (Verordnungsblatt des Ackerbauministeriums 1878 str. 55) podobně se vyslovilo i dodalo, že jednotlivé spisy mají číslicemi seznamu spisů poznamenány býti.

V příčině volného ustanovení znalců z moci úřední povolanych, úřad správní obmezen není §. 12 minist. naříz. ze dne 8. prosince 1860 č. 268 ř. z., jímž upravuje se technická služba státní. (Nález c. k. správ. soudu ze dne 24. ledna 1883 č. 198, Budw. 1639, Judiktb. 2548.)

O všech sporných a rozhodujících okolnostech má se se stranami s příbráním znalců jednati. (Nález c. k. správního soudu ze dne 20. června 1877 č. 852, Budw. 96, Judiktb. 2547.)

Ve všech případech řízení dle práva vodního není zákonně předepsáno, že musí více znalců než jeden povoláno býti; ustanovení toliko jednoho znalce zejména v tom případě nelze považovati za nedostatek řízení, když povolávání znalců v zákoně samém podmiňuje se poznámkou „jest-li třeba.“ (Nález c. k. správ. soudu ze dne 30. prosince 1882 č. 2372, Budw. 1609; ze dne 22. června 1883 č. 1528, Budw. 1808; ze dne 11. října 1883 č. 2323, Budw. 1863; Judiktb. 2549.)

Povolán-li byl c. k. stavební praktikant za znalce, nelze v tom spatřiti vadu řízení. (Nález c. k. správního soudu ze dne 11. října 1883, č. 2323, Budw. 1863, Judiktb. 2550.)

Nezákonnitost nelze v tom shledati, pakli nepřipustí se provedení znaleckého nálezu v tom případě, kdyby tím dlouholeté užívání práv požitečných k vodě ku zřejmé škodě účast-

níků mělo přerušováno býti. (Nález c. k. správ. soudu ze dne 14. února 1877 č. 232, Budw. §. 6 č. 88, Judiktb. 2551.)

K jednání komissionálnímu v záležitostech práva vodního připouští se toliko pomocníci v právích a u věci sběhlí; kvalifikace tato má se při jednání zjistiť a přihlíží se také k tomu při ustanovení nákladů zastupování. (Nález c. k. správ. soudu ze dne 15. září 1879 č. 1595, Budw. §. 6 č. 88, Judiktb. 2552.)

Pokus smíru v řízení o sporných právích vodních, považuje se za podstatnou část řízení. (Nález c. k. správního soudu ze dne 26. února 1877 č. 146, Budw. §. 6 č. 6, Judikatenbuch 2553.)

Pokud týče se smírného pokusu, vyhověl správní úřad své povinnosti, pakli účastníkům v průběhu jednání vyložil, že pochybnosti o dotčeném díle vodním nejsou důvodné. (Nález c. k. správního soudu ze dne 15. května 1879 č. 924, Budw. 490, Judiktb. 2554.)

Část III.

O průvodech.

§. 25.

Všeobecné zásady

záležejí v tom:

1. Že též v řízení průvodním musí hleděno býti k základům správního řízení vůbec, totiž (viz §. 7) k tomu, že správní řízení má za účel, aby zjistil se příběh skutečný, aby zjistila se pravda materiální z povinnosti úřadu.

Pokud týče se prostředků průvodních a jich vhodného užívání, musí nejprve uvažováno býti, zdali a pokud některými speciálními zákony něco obzvláštního ustanoveno není (n. př. §. 20—42 zák. les.).

Není-li zvláštních předpisů, budiž uvažováno, pokud, ovšem vždy přihlížejíc k účelům správního řízení, užívati lze všeobecných průvodních prostředků, ježto poskytuje řád soudní.

V řízení správním připouštějí se průvody: doznání, místní ohledání, důkaz znalecký, důkaz svědecký, důkaz listinami a výjimkou snad i důkaz hlavní přísahou. (Viz „Zur Theorie von den Beweismitteln im Administrativprocesse“ von Dr. Ernst Baron Exterde. Z. f. V. 1871, str. 189.)

2. Kdežto soudci civilnímu dvorním dekretem ze dne 6. října 1783 č. 197 sb. z. s. přímo zakázáno jest, aby strany k prokázání průvodů vybízely, platí v řízení správním opak toho, kterak vysvítá z §. 80 ministr. instrukce ze dne 17. března 1855 č. 52 ř. z.

Politický úředník opírá se o zásadu, že má věc všestranně objasniti, a musí tudíž k tomu se přičiňovati, nejen aby strany prokázaly své průvody, alebrž kdyby tak nečinily, má, pokud srovnává se s věcí, sám napomahati k doplnění průvodů.

Viz předpis §. 29 ministr. instrukce ze dne 31. října 1857 č. 218 ř. z. v příčině vykupování a uspořádání břemen. Komise místní má všechny případnosti, práv a skutku sběhlého se týkající, kteréž v příčině nálezu jsou důležité, z povinnosti úřadu vyšetřiti a také vyhledati průvody, jichž nabyti lze.

3. Nauka o právních domněnkách (praesumptiones), kterak ji shledáváme v občanském právu, má v řízení politickém jen význam vedlejší a sloužívá v nálezech pouze k sesílení důvodů — neboť přední zásada politického řízení ukazuje k vyšetření a zjištění věcnému a mohou tudíž domněnky teprve tam počínati, kde vyšetření pozbylo podkladu. (Viz Baron Exterde v Z. f. V. 1871 str. 202, jenž k doložení toho, že v řízení správním musí především vyhledávána býti pravda, cituje: „Plato amicus, sed magis amica veritas.“)

Oproti tomu

4. mnohem důležitější jest tak zvaná notorita, to jest věc neb událost, která veřejně uznána jest tak neodolatelně, že odpor proti takové pravdě pokládá se za jednání úskočné. Naproti události všeobecně známé pomíjejí námitky. („Notorium est factum ita publicum, ut nulla tergiversatione celari possit.“ Viz „Zur Theorie von den Beweismitteln“, Z. f. V. 1870 str. 189 a t. d.)

5. Doplnňování průvodů. V řízení politickém připouští se stranám súčasněným, aby průvody průběhem instancí až do poslední doplňovaly.

Tak přikázáno vynesemím ministr. stát. ze dne 30. září 1865 č. 4567 (Z. f. V. 1872, str. 115).

6. Při ústním přelíčení před správním soudem připouštějí se nové průvody jen potud, pokud slouží k objasnění skutečného příběhu, který poslední instanci administrativní byl základem roz-

hodnutí. (Nález c. k. správního soudu ze dne 9. ledna 1878 č. 21, Budw. 189.)

§. 26.

Doznání.

Doznání některou stranou učiněné, buď písemným podáním buď ústně při jednání samém, považuje se potud za pravdivé, pokud se srovnává s věcí, neodporujíc přirozené její povaze. Avšak v případech těch, jedná-li se spolu o zájmy veřejné, není úředník sprostěn povinnosti, přesvědčiti se přiměřeným způsobem o pravdivosti dotčených fakt; nesrovnává-li se pak doznání s listinami a se stavem věci podle úřední vědomosti, pak netřeba k němu hleděti jako k prostředku průvodnímu. Srov. zásadu trestního řízení dle §. 206 tr. řádu ze dne 23. května 1873 č. 119 ř. z.:

„Tím, že obviněný činí vyznání, není soudce vyšetřující prost povinnosti, by povahu skutku, pokud možno, vyhledal. Jest-li vyznání úplné, a potvrzuje-li se tím, co přípravným vyšetřováním přišlo na jevo, tedy záleží na zvláštních návrzích žalobníkových, má-li se vyhledávání vésti dále.“

§. 27.

Místní ohledání.

Za nejpřednější pomůcku průvodní v řízení politickém pokládá se místní ohledání (inspectio ocularis), kterak my tomu říkáme, aneb kterak tomu předkové za panování městských práv říkali: „Výchoz učiniti kočitému spatření“ (Práva městská 1579, De aedificatione. K. XIII.).

Očité spatření jest zajisté nejspohlivějším prostředkem k zjištění věci a protož bývá nařizováno ve všech značnějších výkonech politické agendy n. př. v záležitostech vyvazení služebností, v záležitostech stavebních, živnostenských, hornických, vodních a t. d.

O tom však, kterak se koná, vyskytá se velmi skrovných předpisů, ježto musí se vyhledávati v speciálních zákonech. Všeobecně platí pravidlo, že k místnímu ohledání obesláni býti mají všickni účastníci ve věci. Pokud a jakých znalců třeba jest, ustanovuje úřad buď v základě dotčených speciálních zákonů aneb není-li přiměřených předpisů, dle volného svého uvážení.

Pokud se týče práva vodního z r. 1870, musí se předpisy o řízení uvážiti v souvislosti.

Řízení jest:

1. předběžné a přípravné dle §§, 79 a 80.

2. provolací a stručné dle §§. 81—83.

Řízení předběžné a přípravné záleží v následujících kusech.

a) Nejprve předsevezme se zkoumání žádosti, která dle §§. 75, 76 a 78 příslušnému úřadu podána byla, potud, zdali nejví se nepochybné závady z příčin veřejných; ano-li, zavrhně se žádost dle §. 79.

b) Není-li žádost dostatečně odůvodněna aneb potřebnými průkazy opatřena, vrátí se straně s náležitým poučením k doplnění, aneb, je-li tak výhodněji, předsevezme se vyhledání na místě.

c) Shledají-li se napotom závady z příčin veřejných, ať po doplnění žádosti, ať po vyhledávání na místě, zavrhně se žádost ihned bez dalšího řízení dle §. 84 zák. vod. Takové závady jsou n. př. kdyby užívání vody překáželo plavbě, způsobovalo zaplavení neb zbahnění, neb jinaké nebezpečnoství pro osobu a majetek; kdyby zařízení nesrovnávalo se s předpisy policie stavební, v příčině ohně nebo živnostenské a t. d.

d) Je-li však pochybně, jsou-li závady z příčin veřejných, pokračuje se v řízení dle předpisů §. 84 a učiní se nález dle §. 86, ačkoliv i tuto radno jest, aby podnikatelům dle §. 80 dala se dříve vědomost a takto jim na vůli se ponechalo, zdali se v řízení pokračovati má.

e) O pochybnostech, ježto zjeví se v příčině otázek v §. 79 ad a) a e), budiž podnikatelstvo zvlášť slyšáno i budiž upozorněno na možné opravy.

f) Neshledá-li se ale závad z příčin veřejných, aneb jsou-li odstraněny, nebo setrvají-li žadatelé při svých návrzích, tu nechť pokračuje se dle §§. 81—83 zák. vod.

Úmysl ministerské komise, která připravovala zákon vodní, směřoval k tomu, aby ve všech případech vykonalo se znalecké zkoumání návrhu, ale zároveň také aby šetření na místě předsebralo se jen v případech nutných.

Předběžné zkoumání bez šetření na místě provádí se tím způsobem, že správní úřad vydá žádost úřadu stavebnímu, jemu příkázanému, ku zprávě. Předběžné místní ohledání, jež nařizuje se jen v případech zvlášť nutných, anof těžiště veškerého řízení dle práva vodního spočívá v komissionálním jednání

dle §. 84, koná buď stavební úřad sám anebo předsevezme se úřadem správním u povolání znalců a dotčených stran.

Z pravidla postačí toliko jeden, ovšem způsobilý a oprávněný znalec; jde-li ale o věci důležité a různé, kde třeba jest speciálních vědomostí, n. př. jedná-li se o otázky zemědělské, lesnické, lékařské a chemické, rybářské, plavební a t. d., užije se tolik znalců, kolik třeba.

Znalci sice jmenováni a povoláni jsou příslušným úřadem správním, avšak připouští se, aby strany navrhovaly úřadu znalce aneb aby je dle §. 84 ku své pomoci k jednání přibraly.

Prostředku předběžného vyhledávání na místě budiž ale dle tendence zákona užito jen v případech skutečně nutných; jinak ponechává se místní ohledání až k tomu řízení, ježto provádí se dle §. 84. Takž rozhodl správní soud: Z doslovného znění §. 79 patrně jest, že není úmysl zákona ten, aby o každé žádosti za povolení k zřízení nějakého vodního díla jednalo se dvakrát se stranami a dvakrát aby konalo se místní ohledání; naopak tímto paragrafem směřuje se k tomu, aby jednání bylo pouze připraveno, a pokud možno, totiž zjeví-li se vady, aby s jednáním vůbec sešlo. (Nález správního soudu ze dne 15. května 1879 č. 924, Sbírka č. 490.) Viz napřed §. 24 „O jednání komissionálním v záležitostech vodních“ dle §. 84 zák. vod. z r. 1870.

§. 28.

Důkaz znalecký.

Jde-li o posuzování věci aneb příběhu, kde zapotřebí jest odborných vědomostí, povolávají se znalci.

Mají-li neb nemají-li povolání býti znalci a kolik jich, ustanovuje dotčený úřad sám, dle povahy věci; strany, jichž se týče, mohou k tomu konci učiniti návrhy, jež úřad má uvažovati; tyto strany pak mají býti při výkonu přítomny a jsou oprávněny ve smyslu §. 195 soud. řádu k znalcům činiti dotazy. Rovněž připouští se proti znalcům námítka podjatosti.

O způsobu, kterak ustanovují se znalci, známe všeobecný předpis pouze ve dvor. dekretu ze dne 5. července 1808. (Srov. Kostecký XI. Theil. 2. Abthlg. 2. Band, §. 903):

„Wenn bei einer Untersuchung Kunstverständige (Feldmesser, Bauverständige, Wirthschaftskundige, Gewerbleute) beizuziehen kommen, muss der durch selbe zu erhebende Gegenstand zuvor durch

Einvernehmung beider Theile genau bestimmt und den Kunstverständigen bestimmt angegeben werden, worüber sie ihr Gutachten abzugeben haben, der Augenschein von denselben im Beisein beider Theile vorgenommen und ihnen freigelassen werden, ihre Erinnerung dabei, auch allenfalls ihre Einwendung wegen deren Verwerflichkeit zu machen. Die Kunstverständigen haben dann ihr Gutachten (Localbefund, Schätzung, Mappe, Bauriss etc. etc.) entweder besonders beizubringen oder nach Umständen ihre Aussage zum Protokoll zu geben, welches den Parteien vorzulegen, bei vorkommender Dunkelheit, Unvollständigkeit mit ihrem Einverständniss zu verbessern und von den Parteien nebst den Kunstverständigen zu unterfertigen ist.“

Na dále nezbyvá tedy jiného, než probrati některé speciální předpisy a příklady, kterak věc v praxi se vyvinula, a tu nalézáme především v předpisech vůbec důkladných o řízení v záležitostech vykupování služebností lesních ze dne 31. října 1857 č. 218 ř. z. v §§. 14, 63, 64 a 65, že činí se v příčině slyšení znalců pod přísahu vzatých rozdíl předmětný v tom:

1. mají-li znalcové dobrá zdání dáti o věcech, k jichž rozhodnutí zvláštních vědomostí zapotřebí jest, aneb

2. mají-li znalcové vydati nález o míře nějakého užívání aneb o hodnotě nějaké věci.

Jedná-li se o nález ad 2, má každá strana sporná pojmenovati stejný počet znalců, jež komise místní ustanoví, a znalcové tito mají ve lhůtě praeklusivní, jim položené, vrchního znalce mezi sebou pojmenovati a komisi místní oznámiti, sice jej pojmenuje komise tato.

Znalci buďtež k vyslechnutí na určitý den obesláni, a mají-li vydati dobrá zdání, budiž o tom také stranám věděti dáno a jim připomenuto, aby též přišly.

Komise místní má ustanoviti, která ohledání se mají na místě samém předsevzítí, má dáti dotázky, na které znalci dobré zdání neb nález vydati mají, a má vůbec celé jednání řídití.

Znalcům dovoleno jest, pro poučení své do všech spisů jednacích a do všech potřeb nahlédnouti a navrhnouti komisi místní, aby způsobila vysvětlení doplňující, nevyhnutelně potřebná k opatření průkazů scházejících, nebo vyslechnutím svědků neb pamětníků anebo stran samých.

Strany k slyšení znalců obeslané mohou pro důkladnější posouzení věci doplňující dotázky navrhnouti, a jsou povinny, dáti znalcům vysvětlení a průkazy, jichž by žádali.

Z nálezu od znalců vydaného odvolání místa nemá. Komise zemská má toho vůli, vidělo-li by se jí toho třeba, v příčině dobrého zdání od znalců podaného, prve než o něm rozhodne, buď sama vyslechnouti nebo vyslechnouti dáti i jiné znalce, nežli ty, kteří vyslyšeni byli od komise místní.

Dle §. 14 jsou znalci povinni úřednímu pozvání místní komise, aby se dostavili, vyhověti, a mohou pokutami peněžitými k tomu přidrženi býti.

Mimo svrch uvedené předpisy řízení vyvazovacího, není o způsobu, kterak znalci mají vyslyšeni býti, t. j. pokud sdělí se jim toliko předmět všeobecně, pokud připouští se nahlídnutí ve spisy a jinak se jim na vůli ponechává, aby věc zjistili očitým spatřením aneb svým volným způsobem, aneb pokud náleží, aby jim od úřadu i strany kladeny byly otázky — o tom všem nižádných podrobných předpisů, i jest tedy se řídití jednak všeobecnými v řízení správním platnými předpisy, jednak to od případu k případu ponecháno jest dobrému uvážení dotčeného úřadu.

Nález znalecký nemá se stranám zadržovati, kterak se druhdy stávalo v základě dvor. dekretu ze dne 16. dubna 1807 č. 6132 s tím předstíráním, že nález znalecký jest pouze věcí úřední, k informaci úřadu samého sloužící.

Poněvadž v záležitostech správních jde o prospěchy čili zájmy veřejné a o poměry osob a předmětů k těmto veřejným prospěchům, musí úředník jednající znalcům i svědkům takové otázky klásti, aby míra a oprávněnost všech těch veřejných i soukromých prospěchů byla zjevna. Na př. ukazujeme k otázkám, ježto dle §. 70 zák. vod. mají se klásti znalcům, jedná-li se o podnik vodní.

Vyjádření znalců (i svědků) mají se co nejvíce možná vlastními jich slovy zapisovati (§. 82 minist. instrukce z r. 1855), což ostatně jest i zásada trestního řízení.

Znalce lze v přísahu bráti, když toho třeba, dle vzoru zákona ze dne 3. května 1868 č. 33 ř. z., jímž upravuje se řízení v příčině skládání přísah před soudem. Přísežní formule zní takto: „Přisahám Bohu Všemohoucímu a Vševědoucímu přísahu čistou, že svůj nález a své dobrozdání dle svého nejlepšího vědomí a svědomí a dle pravidel své vědy (resp. umění, řemesla) podám, k čemuž mi dopomahej Bůh!“

O hodnověrnosti znalců platí obecně totéž co o svědčících. Znalost věci v pochybnost bráti při těchto znalcích, jest

velmi nesnadnou námitkou, poněvadž buď byly se strany na osobách znaleckých shodly a tuto odpadá taková námitka, aneb byl úřad povolal znalce veřejně oprávněné, a tu opět nepřipouští se námitka podobná.

Obyčejně postačí jeden veřejně oprávněný znalec, jemuž učiní se pouze připamatování na složenou úřední přísahu. Jinak povolávají se obyčejně dva znalcové, jižto slíbí v ruce jednacého úředníka, že spravedlivě a nestranně si povědou. Liší-li se jich nálezy a spočívá-li různost v nedobrému pojmání věci, aneb v omylných závěrkách, učiní je řídící úředník na to pozorný, a nedocílí-li se shodnutí, má pak úřad na vůli, buď přijmouti dobrozdání, ježto jest důvodnější, aneb povolati znalce třetího k rozhodnutí.

Rovněž v zákoně vodním z r. 1870 není nic podrobnějšího opatřeno, neboť v §§. 79, 80 a 84 pouze vysloveno jest, že politický úřad oprávněn jest k prozkoumání záležitosti vodní na místě povolati znalce.

V praxi pak ustálily se zásady, že z pravidla postačí toliko jeden, ovšem způsobilý a oprávněný znalec; jde-li ale o věci důležité a různé, kde třeba jest speciálních vědomostí n. př. jedná-li se spolu o otázky zemědělské, lesnické, lékařské a chemické, rybářské, plavební a t. d., užije se toliko znalců, kolik třeba.

Povolání znalců přináležejí sice příslušným úřadům správním, avšak připouští se, aby strany navrhovaly úřadům znalce aneb aby je dle §. 84 zák. vod. ku své pomoci k jednání přibraly.

V bavorském zákoně vodním §. 94, ponecháno jest stranám, aby si znalce volily jen potud, pokud se shodnou o všech znalcích, jinak ustanovuje je úřad.

Byť i dle rakouských zákonů nebylo na překážku, pakli úřad ustanoví znalce ty k návrhu stran (viz rozhod. ministr. orby ze dne 8. dubna 1878 č. 2357), přece lépe jest zejména v obtížných otázkách práva vodního, povolání-li jsou znalci od úřadu samého.

Jedná-li se ale mimo požadavky sporných stran spolu o prospěchy veřejné, tuť rozumí se samo, že o těchto poslednějších otázkách musí znalci slyšáni býti z povinnosti úřední.

Jakož v zákoně vodním ponechává se úřadům na vůli, aby z moci úřední povolávali znalce, rovněž tak jim zůstaveno jest, aby ustanovili počet znalců, t. j. má-li povolán býti toliko jeden aneb jich více.

Ačkoliv v textu §. 84 zák. vod. užívá se v odstavci třetím o znalcích množného počtu, nelze z toho odvozovati, že o technických otázkách musí slyšáni býti dva znalci; vysvítá to z podmínky připojené „pokud je třeba“. (Nález správ. soudu ze dne 15. května 1879 č. 924.)

Ustanovení toliko jednoho znalce, zejména v tom případě nelze považovati za nedostatek řízení, když povolávání znalců v zákoně samém podmiňuje se poznámkou „jest-li třeba.“ (Nálezy správ. soudu ze dne 30. prosince 1882 č. 2372, Budw. 1609; ze dne 22. června 1883 č. 1523, Budw. 1808; ze dne 11. října 1883 č. 2323, Budw. 1863; Judiktb. 2549.)

Strany však, pokud jim vůbec volno povolávati znalce právní neb jiné, nejsou sice co do počtu znalců nikterak obmezeny, ale k tomu nemají strany práva, aby od úřadu vymahaly povolání znalců. Ony mohou připomínati, kterak důležité jest, aby povolání byli znalci úřední, mohou také navrhovati, které osoby znalecké povolány býti mají, úřad však tím nikterak vázán není. Ostatně povolává se dle starého obyčeje v nejčtetnějších případech státní technický orgán, což zakládá se již v starších předpisech tak zvaného řádu mlýnského ze dne 1. prosince 1814, pak normálu o stavbách vodních (Wasserbaunormale) ze dne 10. listopadu 1830 a konečně v předpisech o organizaci státní služby stavební ze dne 8. prosince 1860 č. 268 ř. z.

Znalci, k řízení správnímu povolání, nejsou oprávněni činiti návrhy v tom směru, kterak by úřad rozhodovati měl, neboť úřadu nemůže v tom překáženo býti, aby si v základě spisů jednacích neutvořil svůj vlastní názor a úsudek. (Nález správ. soudu ze dne 24. října 1883 č. 2404, Budw. 1882, Judiktb. 5.)

Ostatně viz při §. 32 zde, o zkoumání průvodů.

V příčině volného ustanovení znalců, z moci úřední povolaných, úřad správní obmezen není §. 12 minist. nařiz. ze dne 8. prosince 1860 č. 268 ř. z., jímž se upravuje technická služba státní. (Nález správ. soudu ze dne 24. ledna 1883 č. 198, Budw. 1639, Judiktb. 2548.)

O všech sporných a rozhodujících okolnostech má se se stranami s přibráním znalců jednati. (Nález správ. soudu ze dne 20. června 1877 č. 852, Budw. 96, Judiktb. 2547.)

Povolán-li byl c. k. stavební praktikant za znalce, nelze v tom spatřiti vadu řízení. (Nález správ. soudu ze dne 11. října 1883 č. 2323, Budw. 1863, Judiktb. 2550.)

Nezákonitost nelze v tom shledati, pakli nepřipustí se provedení znaleckého nálezu v tom případě, kdyby tím dlouholeté užívání práv požitečných k vodě, ku zřejmé škodě účastníka, mělo přerušováno býti. (Nález správ. soudu ze dne 14. února 1877 č. 232, Budw. §. 6 č. 88, Judiktb. 2551.)

K jednání komissionálnímu v záležitostech práva vodního připouštějí se toliko pomocníci v právích a u věci sběhlí; kvalifikace tato má se při jednání zjistiti a přihlíží se také k tomu při ustanovení nákladů zastupování. (Nález správ. soudu ze dne 15. září 1879 č. 1595, Budw. §. 6 č. 88, Judiktb. 2552.)

O znalcích viz ještě předpisy zákona ze dne 29. února 1880 č. 35 ř. z., jenžto se týče zamezení a udušení nakažlivých nemocí zvířecích.

Za zvířata z úředního nařízení zabitá dá se náhrada ze státní pokladnice. Cena ustanoví se odhadem, dříve než se zvíře zabije. Odhadní komisse skládá se ze tří odhadníků, totiž ze dvou důvěrníků k tomu zvláště pod přísahu vzatých a z osoby od úřadu politického nebo jeho zástupce vyslaného ustanovené. Souhlasí-li členové komisse odhadní v ustanovení ceny, budiž náhrada podle toho vyměřena. Byla-li by mínění o tom rozdílná, vzat buď za cenu odhadní průměr cen ode tří odhadníků vyřknutých. Cena částí, jimiž majetník může podle úředního nařízení volně naložiti, odpočte se od ceny odhadní (§. 38).

Totéž platí v případech zamezení a udušení pádu dobytka dle zákona ze dne 29. února 1880 č. 37 ř. z. §§. 35 a 36.

O znalcích, když jedná se o vyvlastňování k účelu stavby železnic a provozování jízdy po nich dle zákona ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z., nařízeno:

Náhradu ustanoví soud v základě nálezu vyvlastňovacího vydaného od úřadu politického (§. 23). Soud přivezma tři znalce, rozhoduje dle pravidel řízení mimosporného (§. 24). Soudce má znalce vybídnouti, aby ohledavše věc vyvlastněnou podali zdání své, jaká náhrada se má za ni dáti. Každý znalec jest povinen, udati zásady, na nichž své dobré zdání založil a na čem jiném zakládá své vypočtení ceny. Vzejde-li spor o zásady, a požádá-li za to některá strana, budiž podle každé zásady sporné podáno zvláštní dobré zdání, jaká náhrada se má dáti (§. 25). Nestane-li se narovnání, má soud, nejsa vázán pravidly průvodními, rozhodnouti o náhradě, která se má dáti (§. 30).

Slyšení znalců pod přísahou má též místa v trestních případech porušení výsad dle čís. pat. ze dne 15. srpna 1852 č. 184 ř. z., č. 315 z. vl. věst. §. 44;

porušení práva známkového dle čís. pat. ze dne 7. prosince 1858 č. 229 ř. z., č. 213 z. vl. věst. §. 25; a

porušení práva týkajíc se vzorkův a modelů k výrobkům průmyslovým dle čís. pat. ze dne 7. prosince 1858 č. 237 ř. z., č. 238 z. vl. věst. §. 22.

§. 29.

Důkaz svědecký.

Též důkaz svědecký připouští se v řízení správním. Svědkové mohou býti slyšáni u přítomnosti stran, jimž volno jest pomocí řídicího úředníka činiti dotazy jak věcné tak i v příčině podjatosti. Úřad však není v té míře vázán na daná svědectví jako soudce civilní; závažnost svědků a jich věrohodnost uvažuje správní úřad a proto také není třeba dvou svědků k plnému důkazu.

Obyčejně neberou se svědkové pod přísahu, bývá se spokojováno se slibem rukou dáním učiněným. Formule svědecké přísahy dle zákona ze dne 3. května 1868 č. 33 ř. z. jest následující: „Přisáhám Bohu Všemohoucímu a Vševědoucímu přísahu čistou, že na všechny otázky, které mi od soudu dány budou, povím jen čistou a pouhou pravdu a nic jiného než pravdu, k čemuž mi dopomáhej Bůh“.

V příčině slyšení svědků dána jest i politickým i policejním úřadům moc, aby obeslaly osoby v jejich obvodu úředním se nalézající, jichž jest při nějakém jednání úředním zapotřebí. Nemůže-li se připustiti, aby obeslaný dal se zmocněncem ověřeným zastupovati, má se v obsylce výslovně připomenouti, že obeslaný má osobně se dostaviti. K tomu užiti lze prostředků donucovacích dle §. 9 čís. pat. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z.

O tom viz dále zde při §. 63 „Osobní donucení osob odporkladoucích“.

Ačkoliv správní řízení má za účel, aby zjistil se příběh skutečný, tedy aby zjistila se pravda materiální z povinnosti úřadu, nelze tu užívati donucovacích prostředků proti svědkům, ježto by

vydání svědectví odepřeli, jako připouští se v §. 160 trest. říz. z r. 1873.

V příčině slyšení svědků a vážení jich výpovědí jest si ještě povšimnouti §. 170 trest. řádu z r. 1873, kde vyjmenovány jsou osoby, které nemohou se bráti v přísahu.*)

V příčině přísežného slyšení stran, svědků a pamětníků nalézají se nejobšírnější předpisy v ministerském nařízení z r. 1855 pro jednání vyvazovací, §§. 14, 59, 60, 61, 62.

Kohokoli místní komisse obešle za znalce, pamětníka neb svědka, ten povinen jest dle obeslání takového ihned se zachovati, sice, kdyby se zpěchoval, bude moci k tomu přidržen býti pokutami, kteréž komisse místní vyměří a úřad politický na něm vymůže a jich k místnímu fondu chudých odvede. Byly-li pokuty peněžité bez účinku uloženy, aneb nemohou-li se pro chudobu uložit, má úřad politický k neposlušnému náležitým trestem vězení přikročiti (§. 14).

Vidí-li se komissi místní toho potřebí, aby byli vyslyšeni svědkové a pamětníci, má je obeslati, jestliže bydlejí v tomž okresu, kde komisse úřaduje; bydlejí-li ale jinde, má osobnímu jich úřadu články průvodní a dotázky odeslati, anebo nebylo-li by jich, příběhy skutečné určitě mu oznámiti a jeho požádati, aby svědky neb pamětníky v příčině jich pod přísahu vzal a vyslechl (§. 59).

Strany, které se táhnou k svědkům neb pamětníkům, mají hned v protokole jednacím určitě přivésti příběhy sku-

*) §. 170: Osoby níže uvedené nemohou se pod neplatností přísahy v přísahu bráti:

1. Ti, jenž sami jsou usvědčeni nebo v podezření, že čin trestný, pro který jsou vyslýcháni, spáchali neb v něm měli účastenství;
2. ti, kdož jsou pro nějaký zločin ve vyšetřování nebo pro odsouzení k trestu na svobodě, kteréhož ještě nepřestáli;
3. ti, kdož byli již pro křivé svědectví neb pro křivou přísahu odsouzeni;
4. ti, kdož v čas výslechu ještě 14. roku věku svého nedokonali;
5. ti, kdož jsou patrně mdlého smyslu neb mdlé paměti;
6. ti, kdož žijí s obviněným, proti němuž seznávají, v nepřátelství takovém, kteréž podle osobnosti a hledíc k okolnostem, vylučuje hodnověrnost svědků;
7. ti, kdož ve výslechu svém uvedli podstatné okolnosti, jichž nepravdivost jest dokázána, a v příčině kterýchž nemohou dokázat, že jen z omylu tak seznali.

tečné, na které mají vyslyšení býti, anebo mají zvláštní články průvodní předložiti, na které strana druhá může v protokole jednacím zvláštní dotázky činiti aneb do něho vložit. (§. 60.)

Svědům a pamětníkům, jež mají vyslýcháni býti, má se připomenouti, že jsou povinni, plnou pravdu pověděti a pak se mají vzíti pod přísahu, ač nevzdaly-li se toho obě strany.

U výslechu užiti se má článků průvodních a dotázek od stran předložených, zbytečné články a dotázky mají se vynechati, temně vysvětliti a neúplné doplniti neb jiné za ně položiti.

Nebylo-li žádných článků průvodních a dotázek předloženo, má komisse místní sama otázky sepsati a vůbec má výslech tak řídit, aby svědek o věcech sporných co možná nejurčitější a jasnou zprávu dal a aby se dle potřeby hodnověrnost výpovědi jeho na jisto postavila. (§. 61.)

Vidělo-li by se k tomu konci příhodno býti, aby se sporné případnosti skutku úplně vysvětlily, může komisse místní svědky a pamětníky u přítomnosti stran sporných za tou příčinou obeslaných vyslechnouti, svědky, jichž seznání v podstatných punktech od seznání jiných svědků rozdílné jest, jedny druhým v oči postaviti (konfrontace), a v punktech jejich posavadního seznání, v nichž jsou mezi sebou na rozdílech, znovu vyslyšeti. (§. 62.)

V novější době rozhodl c. k. správní soud ze dne 20. prosince 1882 č. 2477 (Budw. 1598, Judiktb. 4) v příčině věrohodnosti pamětníků v ten smysl, že svědectví jejich platí za řádné jen tenkrát, pak-li složeno bylo před příslušným úřadem.

§. 30.

Důkaz listinami.

V příčině důkazu listinami hleděti jest k rozdílu mezi listinami veřejnými a mezi listinami soukromými.

Pokud týče se moci listin veřejných, platí v plné míře předpisy §§. 111 a 112 soud. řádu*); pokud však týče se listin

*) Obecný řád soudní (vydán v Praze v komissi Fr. Řivnáče 1848) §. 111: „Listinám veřejným má se v příčině skutku, o kterém udělány byly úplná víra dáti.“

§. 112: „Za listiny veřejné pokládati se mají:

a) spisové ti, kteréž úředníci při deskách zemských, při soudech a jiní vladařští aneb stavovští přísežní, a právem k vydávání takových listin zvlášť

soukromých, nemá předpis §§. 113 a 114 soud. řádu,*) že soukromá listina někým vydaná svědčí proti vydateli, vždy platnosti rozhodující, poněvadž úředník správní musí zároveň ke všem jiným okolnostem přihlížeti, musí zkoumati, pokud listina srovnává se s nimi, neboť správnímu úřadu nejde pouze o pravdu formální, která stranami k platnosti se přivádí, alebrž správní úřad vyšetřuje, kterak má se věc bez ohledu na udání stran, hledá tedy pravdu materiální.

Viz rozhodnutí správ. soudu ze dne 5. dubna 1883 č. 809, Budw. 1721, Judiktb. 9, jež zde při §. 32 o zkoumání průvodů uvádíme.

§. 31.

Důkaz hlavní přísahou.

Může-li či nemůže-li v řízení správním užíváno býti hlavní přísahy, jest věcí dosud pochybnou. Z praxe povědomy jsou toliko dva případy; jeden, jenž týče se Haliče a sporu nějakého čeledínského, v němž rozhodnuto, že v Haliči přípouští se hlavní i svědecká přísaha; druhý v Dalmacii ve sporu o nějakou farní záležitost, v němž opačně rozhodnuto, že přijímání přísah v řízení správním nemá místa.

Theoreticky formuloval pak Dr. Carl von Kissling „Beiträge zur Theorie des Verwaltungsrechtes“, Wien 1876 str. 67, věc v ten rozum, že v řízení politickém hlavní přísahy užití lze jen výjimkou v těch jednáních, jde-li o soukromoprávní poměry, o nichž rozhoduje úřad politický. V záležitostech ale, kde spolu jde

nadaní úředníci o věcech úředních; b) které vrchnost aneb její služebníci k vykonávání skutků vrchnostenských přisežní, a právem k vydávání takových listin zvláště nadaní, též o věcech úředních udělají; c) spisové od osob, v cizích zemích právem k vydávání veřejných úředních listin zvláště nadaných, udělaní a legalisací v každé zemi obyčejnou opatření; d) směneční protesty řádně přijatých notářů; e) knihy řádně přijatých sensalů, když ve předepsané způsobě vedeny byly; f) křestní, oddávací a umrlčí knihy farářů.“

*) §. 113: „Listinám, které kdo udělal, má víra dána býti na něho.“

§. 114: „Takovými soukromými listinám, když opatřeny jsou těmi náležitostmi, kterých se obzvláštními zákony na té neb oně listině snad vyhledávají, má víra dána býti na toho, kdož je jakožto vydavatel byt i jen vlastní rukou podepsal; k úpisům však dlužním, co se případností budoucích dotýče, má jen tehdy víra položena býti, když je vydavatel vlastní rukou psal i podepsal, anebo když tyto vedle podpisu vydavatelova též ode dvou svědků podepsány byly.“

o prospěchy veřejné, nelze již dle této povahy věci dovoliti, aby přísaha soukromníka měla rozhodující účinek na vyřízení věci. Srov. též vícekrátě již citovaného Dr. Ernst Baron Exterde „Zur Theorie von den Beweismitteln“, Z. f. V. 1871 str. 197.

V dotčeném svrch sporu čeledínském v Haliči rozhodla dvor. kancelář ve shodě s nejvyšším soudem a s dvor. komisí v záležitostech soudních ze dne 18. září 1828 č. 21870 (Hal. gub. nařiz. ze dne 11. listopadu 1828 č. 69925 P. G. S. Halič, svaz. X., Zeitsch. f. Verwaltungspflege 1870 str. 177), že v tom, jde-li o spor z poměru čeledínského, není závady ani dle dřívějších předpisů, ani dle dvor. dekretu ze dne 30. března 1828, proti užívání průvodního prostředku přísahy hlavní a svědecké. V uvážení, kterak prý správní úřadové v případech těžkých přestupků policejních přijímají přísahy svědků, nelze proti tomu ničehož namítati, pakli úřad správní v jisté, jemu příslušné záležitosti sporné, stranu vezme v přísahu.

V jiném pak případě sporu o nějakou farní záležitost v Dalmacii rozhodla dvor. kanc. dnem 5. června 1835 č. 13866, i vyhlásilo se také zemským vládám v Dalmacii, Terstu, Inšpruku a Lublani, že přijímání přísah v řízení správním se nepřipouští.

Hledě k těmto případům, jež jiných zemí se týkají, jest si povšimnouti, že zřízení zeměpanských úřadů v roce 1850 nastaly změny organizační a kompetenční, a že nyní rozhodovati musí předpisy úředních instrukcí novějších, aneb předpisy speciálních zákonů, na příklad instrukce v příčině vykupování břemen na pozemnostech ze dne 31. října 1857 č. 218 ř. z. Není-li tedy v těchto poslednějších organizačních předpisech, v úředních instrukcích, neb v zákonech speciálních k tomu podkladu, nelze hlavní přísahy užívati. Nicméně mohou ale nastati případy, kde jiných průvodů není. Na příklad: Stojí spor o mzdu mezi dělníkem živnostenským a mezi pánem práce; dělník dovolává se, že smlouvena byla mzda týdně 8 zl., kdežto pán tomu odpírá a toliko 7 zl. přiznává. Není písemností, není svědků. Dle §. 87 c) živnost. řádu ze dne 8. března 1885 č. 22 ř. z. pojednává a rozhoduje úřad politický spory z poměru pracovního, učebního a mezdního mezi živnostenskými majiteli a jejich pomocnými pracovníky.

Zde vskutku nezbyvá jiného prostředku než hlavní přísahy jako ve sporu civilním.

V podobném postavení nalézají se obecní představení dle §. 39 čeledního řádu ze dne 7. dubna 1866 č. 11 z. z.: „Vzejde-li mezi pánem a čeledínem rozepře nějaká ze svazku služebního a byla-li podána, pokud služba trvá, neb nejdéle do 30 dnů, když svazek služební přestal, budiž od starosty obecního způsobem krátkým vyjednávána a rozhodnuta. — Vzešla-li by ale rozepře po projití této lhůty, přísluší soudu v příčině její řídit.“

Mohl by někdo v podobném případě chytiti se myšlenky, že bylo by vhod věc odkázati ihned k soudu. Avšak tomu překáží zcela přesná stylisace „budiž od starosty (resp. v záležitostech živnostenských, od politického úřadu) vyjednávána a rozhodnuta.“

Stojí celá věc tedy takto: není sice předpisu určitého a výslovného, jímž by se přijímání hlavní přísahy politickým (a samo-správním) úřadům ukládalo; rovněž ale není předpisu, jímž by se to přímo zakazovalo; nicméně ale jsou případy, kterak jsme ukázali, že jiného průvodního prostředku nezbyvá: stojí tedy nutnost právní pomoc zjednati proti nedostatku zákonných předpisů. — Při tom budiž ale uváženo, že ani v soudním řízení bagatelním dle zákona ze dne 27. dubna 1873 č. 66 ř. z. §. 65 nepřipouští se přísahy hlavní, doplňovací a vyceňovací, alebrž jen dle §. 53 „přísežné slyšení strany za svědka“. Zdali v řízení správním dovoleno jest, pomahati sobě analogicky, týmž způsobem — to v případech nutných ponecháno býti musí praxi a rozhodnutím vyšších úřadů.

§. 32.

Zkoumání průvodů.

Zde platí zásada volného uvažování důkazův, kterak ji nalézáme v předpisech trest. říz. z r. 1873 §. 258:

„Soud má průvody, co se týče jich hodnověrnosti i moci průvodní, bedlivě a svědomitě zkoušeti jak každý o sobě, tak i všechny u vnitřním spojení. O tom, má-li některý příběh pokládati se za prokázaný, rozhodují soudcové ne podle pravidel průvodních, zákonem ustanovených, ale podle svého prostého přesvědčení, jehož nabyli po svědomitém uvážení všech průvodů k tomu a proti tomu uvedených.“

Nezbývá jiného již proto, poněvadž v řízení správním jen po skrovnu nalézáme určitých předpisů o průvodech, n. př. zde v §. 27 a 28 o pravidlech průvodních v řízení vyvazovacím, a vůbec zakládá

se tak ve zvláštní povaze řízení správního. Toliko §. 6 zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ex 1876 o zřízení správního soudu obsahuje pravidlo, že příběh skutečný musí se srovnávati se spisy jednacími, na kterémž základě správní soud pak buď rozhoduje, aneb jednání k doplnění vrací.

V právu vodním udála se v příčině zkoumání průvodů následující rozhodnutí:

1. Úřadové, jimž rozhodování záležitostí vodních přísluší, při zkoumání nálezů znaleckých vázání jsou potud, pokud ten nález znalecký zakládá se na číslicích; pokud ale jedná se o sporné faktory dotčeného nálezu, pokud jedná se o příběhy skutečné, v nichž zakládá se nález aneb skutek poškození, tuť mohou úřadové zkoumati průvody svobodně a dle svědomitého uvážení a přesvědčení. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 13. února 1877 č. 381.)

2. Dobrozdání znalecké má do sebe jen potud moci průvodní, pokud odůvodňování zakládá se v zásadách vědeckých a provádí se logicky správně.

Stane-li se, že vyšší stolice nařídí, aby provedlo se nové šetření znalecké, napotom náleží stolicí první, aby v základě dotčeného doplněného jednání učinila nový nález. (Rozhodnutí nejvyš. soudu ze dne 23. září 1875 č. 6041.)

3. O tom, že případně stolice druhá i třetí mohou spornou záležitost poznovu pomocí znalců prozkoumávati, ano, že povinny jsou tak učiniti, když dle povahy věci k posouzení zvláštních znalostí třeba jest, není pochybnosti a netřeba důkazů.

V jistém případě, když jednalo se o vyšetření množství vody, ustanovilo minist. orby dne 12. dubna 1877 č. 1977 všecken způsob, kterak u měření má se předcházeti.

Dále zaznamenáváme následující nálezy správního soudu:

4. Svědectví pamětníků platí za řádné jen tenkrát, pakli složeno bylo před příslušným úřadem. (Nález správ. soudu ze dne 20. prosince 1882 č. 2477, Budw. 1598, Judiktb. 4.)

5. Okolnost ta, zdali stal se čin protizákonný (n. př. porušení práva známkového způsobené paděláním známky), není předmětem nálezu znaleckého, alebrž pouze předmětem nálezu úředního. Když úřad v tomto případě pak nedbá nálezu znaleckého, nelze v tom spatřiti nešetření zákona. (Nález správ. soudu ze dne 23. června 1882 č. 1271, Budw. 1456, Judiktb. 6.)

6. Pakli ale v nálezů znaleckém vyhověno bylo všem požadavkům zákona a dotčená věc náležitě se objasnila, tu zase není úřad v právu, který proto nedbá nálezů znaleckého, poněvadž v odůvodnění nálezů znaleckého zavádilo se mylně o takové právní otázky, ježto toliko úřad rozhodovati jest oprávněn. (Nález správ. soudu ze dne 5. května 1883 č. 928, Budw. 1755, Judiktb. 7.)

7. Také v případech, když na místě řádného soudce úřad správní dle zákona vyvolá nález znalecký, jemuž odporováno býti může toliko pro vadu pokud týče se osoby znalce aneb pro nějakou vadu formální, nepřestává dotčený znalecký výrok býti nálezem znaleckým, totiž prostředkem průvodním a spolu pak základem i podstatnou částí následujícího rozhodnutí úředního. Z toho jde, že správní úřad v řízení svém není vázán výroky znaleckými, alebrž je patrné, že má, užívaje výroku znaleckého jako podkladu, o věci rozhodovati dle vlastního uvažování. (Nález správ. soudu ze dne 5. května 1883 č. 928, Budw. 1755, Judiktb. 7.)

8. V případech, jsou-li soukromoprávné poměry v pochybnosti, oprávnění jsou úřadové správní, aby v záležitostech veřejnoprávných své nálezy dle vlastních svých názorů učinili. Jsou-li však dotčené soukromoprávné poměry veřejnými listinami alespoň formálně prokázány (n. př. právo vlastnické knihovním vkladem), napotom nelze rozhodnutí zakládati na okolnosti, která s prokázaným právem soukromým jest v odporu. (Nález správ. soudu ze dne 5. dubna 1883 č. 809, Budw. 1721, Judiktb. 9.)

9. Pro rozhodnutí úřadu správního mají jen výroky těch znalců, kteří v jednání se účastnili, závaznou důležitost do sebe. Případná jiná dobrozdání technických orgánů ve vyšších instancích jsou povahy pouze informativní. (Nález správ. soudu ze dne 24. ledna 1883 č. 198, Budw. 1639, Judiktb. 1177.)

Část IV.

O nálezích a nařízeních, a o právních prostředcích proti nim.

§. 33.

Vlastnosti nálezů a nařízení.

Předním účelem každého rozhodnutí, nálezů a každého nařízení jest, aby dotčená záležitost tak byla urovnána, jak to vymáhá věc a kterak zákony jest přikázáno.

Každé rozhodnutí i jakékoliv nařízení má býti jasné a úplné, má se věcně a právně odůvodniti i nesmí se nalézati v odporu s povahou skutku a s průběhem skutečným. (Výnos minist. vnitř. ze dne 15. února 1860 č. 840.)

V nálezích budiž sporná otázka vždy úplně uvedena, aby budoucně o totožnosti rozhodnuté věci žádná pochybnosti býti nemohlo. (Srov. §. 248 soud. řádu. *)

V každém rozhodnutí má úřad okresní vůbec uvésti příčiny a zákony, jichž bylo užito.

Připouští-li se z rozhodnutí takového odvolání k vyššímu úřadu, má se to ve vyřízení podočknouti: má se pojmenovati úřad, k němuž se odvolati lze; má se naznačiti lhůta, v kteréž se tak státi má, a má se konečně připomenuti, že spis odvolací podati jest u téhož úřadu, jež nález byl učinil.

(Srov. §. 92 ministr. instr. ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst., pak minist. nařiz. ze dne 27. října 1859 č. 196 ř. z., pak nařízení minist. duch. zálež. a vyučování ze dne 15. února 1869 č. 840, pak §. 2 zákona ze dne 19. března 1876 č. 28 ř. z., pokud se týče záležitostí finančních, ustanoveno jest, že má se výslovně pojmenovati úřad, ku

*) §. 248 soud. řádu: „V každém rozsudku mají všickni účastníci, jakož při písemném řízení v podepsaných sporných spisech neb od sebe daných plnomocenstvích přicházejí, anebo při ústním řízení k stání osobně neb některým plnomocníkem přišli, tak vysloveni a pojmenováni býti, aby budoucně žádná pochybnost nemohla povstati, kdo by v tom obsažen byl; avšak jest při protokolovaných společích obchodních dosti, když se uvede pojmenování to, jehož užívají a kteréž protokolováno jest. Po jmenování stran náleží i předmět, o kterýž pře vedena byla, v rozsudku zevrubným a zřetelně udaným způsobem vysloviti. Výrok sám má podle žádání stran, srozumitelně a zřetelně sepsán, v něm ale nemá nic o příčinách rozsudku, kteréžto soudce k vynešení jeho vedly, zmiňováno býti.“

kterému se má podati představení, stížnost nebo rekurs, a lhůta, v které se má podati, sice že jde lhůta od dodání dodatného vynešení, jež by dáta tato obsahovalo.

Odvolání v čas podané má účinek odkladný (effectum suspensivum), může-li se věc dle povahy své odložit a nezpůsobí-li se okamžitým vykonáním straně škoda nenahraditelná a taková, kterážby po dobrém výsledku rekursu nedala se více napravit.

Viz o tom §. 93 minist. instrukce ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst. zde, pak §. 33 a o výkonu §. 56.

Všecky nálezy buďtež důvody opatřeny aneb odkázáním k důvodům nižší stolice odůvodněny. (Výnos ministr. zálež. duchov. a vyučování ze dne 26. května 1876 č. 10770, z. vl. věst. škol. č. 26.)

Viz „Kostecký, díl XI, str. 12“: Na každé písemné podání aneb i ústní požádání, vyjma toliko případ, že věc sama o sobě jest nepatrná, budiž vždy vydán písemní, důvody opatřený výnos.

Okolnost, že v některém nálezu správního úřadu opomenut byl předpis ministr. nařiz. ze dne 27. října 1859 č. 196 ř. z., dle něhož má se v každém nálezu naznačiti lhůta a instance odvolací, nevádí tomu, aby náleze v tom směru neúplný, nenabyl moci práva. Stížnost k správnímu soudu na to byla zamítnuta dle §. 5 alin. 3. (Plen. snes. správ. soudu ze dne 26. listopadu 1877 č. 1589, Judiktb. 1189. Sbíрка Theod. Exel č. 651. Viz napřed zde kap. II. ad 2, č. 55.)

Okolnost, že právní poučení straně dáno nebylo, aneb že poučení toto o lhůtě odvolací aneb o instanci odvolací nebylo správné, nezakládá ani protizákonnosti ani podstatné vady řízení, poněvadž tyto okolnosti nemají nižádného vlivu na zákonnost dotčeného rozhodnutí. (Plen. snes. ze dne 6. listopadu 1882 č. 1752. Sbíрка Theod. Exel č. 760. Viz napřed zde kapit. II. č. 77.)

Na jiném místě zase rozhodnuto jest takto: „Nesprávné poučení strany, že může se ještě odvolati k vyšší stolici, nezamezuje toho, že lhůta se prospává.“ (Nález správ. soudu ze dne 10. července 1878 č. 991, Budw. 302.)

Kterak patrně, jsou předpisy o tomto předmětu neúplné a v následku toho také praxe velmi kolísavá. V Prusku platí na př. předpis ten, že nesprávné poučení strany o lhůtě odvolací není překážkou. Úřad, byla-li omylná lhůta k odvolání vůbec zachována, může odvolání připustiti.

Viz Kompetenzgesetz vom 26. Juli 1876 §. 29: „Bei Eröffnung der Verfügungen und Beschlüsse der Verwaltungsbehörden sind die Betheiligten über die Rechtsmittel, die Fristen zur Einlegung derselben und über die Folgen der Versäumniss derselben zu belehren.“

Die Unterlassung der Belehrung hält den Lauf der Fristen nicht auf.

Ist in Folge irriger Belehrung die gesetzliche Frist versäumt, so kann die zur Beschlussfassung über das Rechtsmittel berufene Behörde, sofern die in der Belehrung angegebene Frist innegehalten ist, die Frist für gewahrt erklären.

Die vorstehende Bestimmung findet auf die Bescheide und Endurtheile der Verwaltungsgerichte entsprechende Anwendung.“

Obsah rozhodnutí vyšších stolic jest následující:

a) buď zamítne se stížnost pro nemístnost, aniž by se jednalo meritorně, z důvodů n. př. že lhůta odvolací prošla, neb že stěžovatel pozbývá práva žalobního a t. d.,

b) neb zamítne se stížnost jako neúvodná a stvrdí se náleze rekurovaný z důvodů týchže aneb odůvodní se zvlášť, a konečně

c) dá se odvolání místa a zruší se neb změní se náleze.

Shledá-li ale vyšší stolice, že jednacím spisy jsou neúplné že konané šetření a řízení je neúplné a vadné, že jest zde skutečných nedostatků, pak nařídí se doplnění aneb zcela nové řízení.

Táhne-li se žádoucí doplnění jen k takovým okolnostem, ježto by očividně byly zůstaly bez účinku na rozhodnutí nižší stolice a ježto toliko slouží k lepšímu objasnění věci v příčině vyššího rozhodnutí, pak dává si vyšší instance doplněné spisy předkládati k novému rozhodnutí.

V případě druhém však má vyšší stolice rekurované rozhodnutí zrušiti a v základě nových šetření a doplňků naříditi nové instancní rozhodnutí.

Dodatné doplnění stížnosti, případně předložení pomůcek připouští se. Plen. snes. správ. soudu ze dne 12. září 1876 č. 139.

Dodatky k stížnosti, jež obsahují důležité pomůcky k přiběhu skutečnému, připustily se. Snes. správ. soudu ze dne 31. října 1876 č. 260. Exel 802, 828, 829. Viz napřed kapit. II ad 2 č. 105 a 106.

Opět budiž politováno, že praxe v těch věcech při druhých i třetích stolicích zase je velmi velice kolísavá a zasluhuje tedy otázka tato, aby blíže uvažována byla.

Přečasto zapomínají vyšší stolice na svou povinnost, že tato zásadně jest totožná s povinností každého soudce appellačního, totiž: zkoumati příběh skutečný, zkoumati, zdali náležitěho zákona užito bylo, t. j. zdali příběh skutečný náležitě subsumován byl pod zákon, a konečně zdali nepřihodily se závažné vady v průběhu řízení.

Dosti zhusta přihází se, že vyšší stolice (jak zeměpanské tak samosprávné) příliš nadchnuty byvše svou mocí volného uvažování, mění nálezy neb dokonce zrušují celé řízení stolic nižších, bez náležitěho uvážení, že úřad vyšetřující stojí věci blíže a že poměry zná z očitěho nazírání. Podobně stěžuje si Peyrer, Wasserrecht při §. 95 a 96.

V soudním řízení zachovává se praxe ta, že dopustil-li vrchní soudce na nové průvody, na př. nové svědky, nové očitě spatření, nové jednání, musí se také o tom znova průběhem instancí rozhodnouti.

Mělo by to býti pravidlem i v řízení správním — neboť obzvlášť zde jsou vážné důvody k tomu, aby nové rozhodnutí se stalo průběhem instančním.

Nehledě ani k formálnímu právu stran, aby o nových průvodech rozhodovalo se řádným průběhem instancí, docílila by se tímto způsobem bezpečnější a lepší judikatura. Velká záruka právní bezpečnosti spočívá v tom, aby úřad, jenž věci jest blíže postaven a jenž nové průvody na místě uvažovati a zkoumati může, se svým nálezem nejprve slyšán byl. A byť se tu přihodilo pochybení, může od vyšších stolic snadno napraveno býti; avšak zkušenost tomu nasvědčuje, že v případech přehojných nález prvního soudce, o nových průvodech učiněný, sporné strany do té míry uspokojívá, že dalšího odvolávání zanechávají, což podobno jest skutečnému smíru.

Mimo to trpí vážnost nižších úřadů, pakli odnímá se jim rozhodování o nových průvodech, neboť tyto úřady měly by v moci své, nálezy prvější napravití a instance vyšší nemusily by tak často nálezy opravovati a měniti.

Avšak povážlivý jest zjev, kterak množí se rozsudky vyšších instancí, ježto jsou velmi pochybné a ježto příčinu svou nejbližší mají v tom, že vyšší instance rozhodují bez

slyšení nižších, často i v otázkách podrobných, n. př. o podmínkách konsensu, o čemž nižší stolice ani se nevyсловily.

Pochybení nižších stolic nejsou tak povážlivá jako pochybení vyšších. Prvější dají se napravití právě průběhem instancí — avšak chybné nálezy vyšších stolic často ani pomocí správního soudu napravití nelze a ty pak jsou státní autoritě k nemalé škodě.

Správní soud (nález ze dne 7. července 1879 č. 1353, sbírka Budw. č. 538) zrušil rozhodnutí třetí instance vydané v základě doplňujícího jednání, poněvadž nižší instance o věci nebyly rozhodovaly a poněvadž stranám odnata byla možnost, aby práv svých tak užívaly, kterak zákon účastníkům vyhražuje.

Dále budiž hleděno k rozhodnutím:

Pakli skutky, na nichž má se zakládati rozsudek, od soudu nebyly náležitě na jisto postaveny, tu soud kassační vrátí věc první instanci k novému šetření a rozhodnutí. (Plen. rozhod. nejvyš. kassačního soudu ze dne 9. února 1877 č. 12996.)

Shledá-li vyšší stolice, že řízení, v jehož základě nižší stolice byly rozhodovaly, jest neúplné a vadné, a že doplňujícím řízením zjednájí se nové základy k rozhodnutí, o nichž nižší stolice ještě nebyly pojednávaly, napotom buďtež prvější nálezy zrušeny a nové doplňující šetření a i nové rozhodnutí nařízeno. (Rozhodnutí minist. vnitra a orby ze dne 23. října 1877 č. 12252.)

O žádosti, aby proti pravomocnému rozhodnutí vyšší stolice povolilo se obnovené řízení (Reassumirungsverfahren), rozhoduje tato vyšší stolice. Připustí-li se obnovené řízení, pak má je první stolice provésti a o tom spolu rozhodnouti. (Rozhod. minist. orby ze dne 4. ledna 1877 č. 10815.)

Není-li ze spisů, vyššímu úřadu předložených, patrný skutek, na němž úřady nižší rozhodnutí svá zakládaly, pak může vyšší úřad nové šetření věci a nové jednání naříditi s doložením, že, zjeví-li se dotčeným novým jednáním jiná povaha skutku, než byla ta, na nížto prvější nálezy založeny byly, má se učiniti nález nový, opačně ale mají spisy předložiti se k vyššímu rozhodnutí. (Rozhod. minist. orby ze dne 9. ledna 1878 č. 12108.)

Proti rozhodnutí druhé stolice (v právu vodním), jímž nařizuje se v příčině žádoucího objasnění věci nové šetření, ježto by mohlo způsobiti změnu nálezu první stolice, připouští se stížnost

k třetí stolici v tom směru, že dotčeného nového šetření není třeba a že instance druhá má rozhodnouti meritorně. (Rozhod. minist. orby ze dne 18. února 1877 č. 14976.)

Bylo-li některé rozhodnutí v záležitostech práva vodního z příčiny nedostatku řízení zrušeno a doplňující řízení uloženo, tu taková práva, kterážto v průběhu dřívějšího jednání byla nabyta a uznána, zůstávají v platnosti potud, pokud netknuta jsou řízením novým. (Rozhod. minist. orby ze dne 11. února 1877 č. 781.)

Bylo-li v řízení správním plnomocenství vydáno dvěma mandatarům, pak musí nález, aby plně pravoplatnosti nabyt, oběma mandatarům doručen býti. (Nález správ. soudu ze dne 17. listopadu 1879 č. 7184, Budw. §. 6 Nr. 99, Judikatenbuch 17.) Viz napřed zde §. 14 o legitimaci stran.

Osobám nepřítomným náleží v příčině dodání výměru zřídití opatrovníka a to příslušným soudem k žádosti dotčeného politického úřadu. (Rozhod. nejvyš. soudu, Zeitschrift f. Verwaltg. z r. 1876 str. 79.) Viz §. 50 zde.

Kdy nastává odkázání sporné věci k pořadu práva soukromého, viz §. 3 o kompetencích.

Pokud se týče okolnosti, že I. a II. instance v následku stížnosti mohou své nálezy měniti, viz část IV. §. 36; v příčině provisorních opatření viz část IV. §. 44; v příčině uvedení v předešlý způsob a v příčině obnovení řízení viz část IV. §. 43, v příčině doručení viz část VI. §. 50.

Pokud pak týče se otázky, které zákony jsou platné čili nic vedle zásad: „lex posterior derogat legi priori“ a „lex posterior generalis non derogat priori speciali“, viz část I., §. 2, poznámka 2 a 5, zde, a nálezy správ. soudu tam citované Judikatenbuch 808—825.

Srov. Právo vodní z r. 1870 §. 86, vydání z r. 1885 s poznámkami od Karla Čížka. Nálezy správních úřadů všech stolic opatřeny býti mají důvody. Výjimky z toho připouštějí se pouze pro vyřízení vedlejší. Odůvodnění nechť je stručné a má v něm ukázáno býti k těm zákonům a předpisům, na nichž nález se zakládá; mimo to má se vyměřiti lhůta odvolací i naznačiti další stolice odvolací. (Srovnej o tom §. 92 instr. pro pol. úřady z r. 1855 č. 52 ř. z.)

Dle poučení, jež vydáno je v jistém případě, mají se důvody nálezů sestaviti tak, aby stranám byly srozumitelné; avšak nesluší se v důvodech těchto táhnouti se k obsahu zpráv, ježto

nižší úřady byly podaly. (Rozhodnutí minist. vnitra ze dne 20. června 1876 č. 7323.)

Poněvadž v §. 86 zák. vod. zřejmě ukládá se, že úřad vydati má nález opatřený „rozhodovacími příčinami“ čili důvody, zřejmý jest smysl zákona k tomu směřující, aby nález čili vlastní výrok oddělen byl od důvodů t. j. aby nález a důvody samy o sobě stály nejsouce smíšený, kterak při úřadech politických z příčin pouhé pohodlnosti zhusta se naskytává. (Viz napřed uvedený §. 248 soud. řádu.) Dle nařízení ministr. vnitra ze dne 27. října 1859 č. 196, ježto i v záležitostech vodního práva platí, mají v nálezech vždy lhůty odvolací a stolice odvolací uvedeny býti. Nedostatek toho, ačkoliv pokárání hodný, není ale takovou vadou, aby nález z té příčiny nemohl dospěti v moc práva. (Snesení plenární správ. soudu ze dne 26. listopadu 1877 č. 1589. Samitsch, Zeitschrift für Verwaltungsrechtspflege I., str. 543.)

Zaznamenáváme následující nálezy správního soudu:

V případech, když některá strana v příčině nějaké dávky pro stát neb zem oprávněna jest nastoupiti pořad práva soukromého, nemohou úřadové správní právo žalobní obmezovati kratší lhůtou, než dle práva civilního vyměřeno jest, vyjma toliko případ, že by tak zvláštním zákonem zřejmě ustanoveno bylo. (Nález správ. soudu ze dne 10. července 1879 č. 1364, Budw. 536, Judiktb. 11.)

Povolování, aby některá veřejnému fondu dlužná náhrada zaplatila se ve lhůtách, vyhraženo jest volnému uvažování úřadů. (Nález správ. soudu ze dne 30. června 1882 č. 1334, Budw. 1465, Judiktb. 12.)

Pakli vyšší úřad v rozhodnutí svém odvolacím takovým způsobem opomine původní žádost strany rekurující, že o této žádosti rozhodnuto není, spatřuje se v tom podstatný nedostatek řízení. (Nález správ. soudu ze dne 21. června 1880 č. 1157, Budw. §. 6 č. 117, Judiktb. 20.)

Nález vyššího úřadu, v němž opominuto bylo vysloviti, že některá část nálezů nižší instance se zrušuje, ačkoliv tak zamýšleno bylo, stížen jest podstatnou vadou formální. (Nález správ. soudu ze dne 10. listopadu 1879 č. 2165, Budw. §. 6 č. 96, Judiktb. 21.)

Byl-li proti nějakému nálezu v náležitém postupu instancí podán rekurs, o němž ale instance odvolací nerozhodla ani

meritorně, ani z formálních důvodů jej nezavrhl, nemůže se, pokud týče se účastníků, za to míti, že rekurovaný nález nabyt mocí práva. (Nález správ. soudu ze dne 2. listopadu 1882 č. 2091, Budw. 1544, Judiktb. 22.)

Nebyla-li doložka, jižto vyšší instance v nálezu svém učinila, straně účastněné intimována, napotom nelze doložku za pravomocnou považovati, pokud týče se dotčené strany. (Nález správ. soudu ze dne 27. října 1882 č. 2051, Budw. 1541, Judiktb. 24.)

O podaném odvolání z výnosu nižší instance samosprávné má vyšší stolice samosprávná rozhodovati, nikolivěk ale obmezovati se pouze na právní poučování. (Nález správ. soudu ze dne 2. října 1878 č. 1482, Budw. §. 6 č. 50, Judiktb. 86.)

Předpisů soukromoprávních nelze z pravidla užívati v poměrech státoprávních, čili poměry státoprávní nelze z pravidla měřiti předpisy soukromoprávními. (Nález správ. soudu ze dne 2. dubna 1880 č. 632, Budw. 740, Judiktb. 1167.)

Nelze připustiti, aby užívalo se předpisů občanského práva o předmětech, ježto dle veřejného práva měřiti jest. (Jednalo se o navrácení daní neprávě zaplacených, dle §. 1431 obč. zák.) (Nález správ. soudu ze dne 7. ledna 1879 č. 17, Budw. 393, Judiktb. 1168.)

Pokud týče se dávek veřejných, nepřipouští se *condictio indebiti* (právo žádati o navrácení konaného platu, jež někdo povinen neb dlužen nebyl). Pakli v předpisech o určitých veřejných dávkách o tomto právu (*condictio indebiti*) ničehož ustanoveno není, jest se spravovati zásadou, že platí pouze předpisy o obyčejném postupu instancí. (Nález správ. soudu ze dne 2. dubna 1880 č. 632, Budw. 740, Judiktb. 1169.)

Rovněž může se užívati předpisů obecného práva občanského o promlčení jen v případech, když jde o právo občanské; mimo to pak jen v případech, pokud zvláštními předpisy se tak připouští. Zvlášť pak nelze předpisů o promlčení práv užívati v případech, když jedná se o zásadních závazcích jednotlivých občanů neb celých obcí, dle nichžto mají veřejná břemena nésti aneb k nim přispívati. (Nález správ. soudu ze dne 28. května 1879 č. 991, Budw. 501, Judiktb. 1170.)

Také v záležitostech práva veřejného připouští se smlouvy soukromoprávní, jimiž se buď nová, zákony dosud neupravená práva nabývají aneb práva dočasně jen upravená

na vždy zabezpečují. (Na př. různé poměry konkurenční.) (Nález správ. soudu ze dne 21. prosince 1876 č. 495 a 496, Budw. 17 a 18, Judiktb. 1171.)

Nastane-li změna v zákonných předpisech o tom, které osoby a do jaké míry jsou povinny k veřejným účelům přispívati, nemohou nově nastupující osobnosti vzdalovati se svých povinností konkurenčních, ve veřejném právu se zakládajících, pod záštitou nějakých soukromoprávních smluv. (Nález správ. soudu ze dne 8. listopadu 1877 č. 1391, Budw. 147, Judiktb. 1172.)

Dle rakouských zákonů neplatí zásada, že některá osoba ať fysická, ať právnická, toliko příslušnými zákony své země korunni souzena býti smí; naopak každý podroben jest tomu právu, jež o dotčeném právním poměru platí, v nějž osoba vstupuje. (Nález správ. soudu ze dne 3. února 1883 č. 274, Budw. 1650, Judiktb. 1173.)

O otázce, kdo dle veřejnoprávních předpisů povinen jest k veřejným účelům přispívati, rozhodují úřadové správní. Jedná-li se ale o náhradu takového nákladu (§. 1042 obč. zák.), jež někdo za jiného učinil, může o tom jen civilní soudce rozhodovati. (Nález správního soudu ze dne 7. prosince 1881 č. 2023, Budw. 1230, Judiktb. 1174.)

Pachtýř nějaké oprávněnosti aneb důchodu veřejnoprávního může práv těchto vůči třetím osobám jen potud užívati, pokud jemu od osobnosti oprávněné vyhrazeno bylo. (Nález správ. soudu ze dne 18. ledna 1883 č. 2476, Budw. 1631, Judiktb. 1176.)

U vybírání poplatku povinni jsou úřadové správní, stranám udati jednotlivé položky, z nichž hlavní suma požadavku se skládá. (Nález správ. soudu ze dne 24. listopadu 1880 č. 2134 a 2135, Budw. 929 a 930, Judiktb. 1178.)

Opominutí, že stranám nebylo dáno právní naučení, aneb okolnost, že dáno bylo mylné naučení o dalším postupu instancí aneb o lhůtách, nejví se býti ani skutkem protizákonným ani podstatnou vadou řízení. (Nález správ. soudu ze dne 6. listopadu 1882 č. 1752, Plen. snes. č. 1 z r. 1882, Judiktb. 1190.)

Okolnost, že bylo opominuto naučení o lhůtách odvolacích, nemá v řízení správním nižádných určitě vyslovených právních následků. Předpis v příčině prodloužení lhůt odvolacích v případech zvláštního zřetele hodných, jež nalézáme v zákoně ze dne 19. března 1876 č. 28 ř. z., jímž se

vyměřují lhůty odvolací v záležitostech správy finanční, nemají nižádné platnosti v záležitostech správních. (Nález správ. soudu ze dne 29. října 1883 č. 2097, Plen. snes. č. 3 z r. 1883, Judiktb. 1191.)

Okolnost, pakli úřad vydal straně vyšší rozhodnutí takové, z něhož dalšího odvolání není, s omylnou poznámkou, že připouští se další odvolání, nesmí u úřadu vyššího způsobiti, aby on od předpisů zákona se odchýlil a o věci pravoplatně rozhodnuté znova jednal. (Nález správ. soudu ze dne 27. prosince 1879 č. 2535, Budw. 653, Judiktb. 1192.)

Nesprávné poučení strany, že může se ještě odvolati k vyšší stoličce, nezamezuje toho, že lhůta se prospává. (Nález správ. soudu ze dne 10. července 1868 č. 991, Budw. 302.) Viz též při §. 40 o lhůtách odvolacích a při §. 43 o uvedení v předešlý způsob a t. d.

Srovnej nález správ. soudu zde při §. 4 Judiktb. 1193, pak při §. 2 Judiktb. 808—825, pak při §. 34 o právních prostředcích Judiktb. 29.)

Opominutí předpisu, že v nálezech zemských úřadů politických naznačena býti má lhůta odvolací a instance odvolací, není závadou, která by pravoplatnosti překážela. (Nález správ. soudu ze dne 26. listopadu 1877 č. 1589, Plen. snes. Judiktb. 1189.)

Správní soud rozhoduje toliko o nálezech a opatřeních dotýčných úřadů, nikolivěk o jich důvodech. (Stěžovatel žádal totiž, aby důvody zkoumány byly, pokud jsou zákonité.) (Nálezy správ. soudu ze dne 14. května 1880 č. 802, Budw. 773 a ze dne 7. března 1881 č. 406. Sbíрка Theod. Exel, Vídeň 1885 č. 2 a 3.) Viz napřed zde kapit. II., ad 2, č. 1.

Okolnost, že v nálezu některého úřadu nalézají se prý odpor, není předmětem rozhodování správního soudu, který nezabývá se důvody, alebrž dle §§. 5 a 18 pouze zkoumá zákonitost nálezu. (Nález správ. soudu ze dne 7. února 1877 č. 96, Budw. 36. Sbíрка Theod. Exel č. 4. Viz napřed zde kap. II., ad 2, č. 2.)

Pouhé odůvodnění nálezu nemůže způsobiti porušení nějakého práva. (Nálezy správ. soudu ze dne 2. března 1885 č. 555 a ze dne 23. března 1885 č. 774. Sbíрка Theod. Exel č. 5.) Viz napřed zde kap. II. ad 2, č. 3.

Odepřel-li správní úřad opatření učiniti, ačkoliv k tomu dle zákona povinen jest a strana za to žádala, aby meritorně rozhodnuto bylo, oprávněna jest stížnost k správnímu soudu. (Sneš. správ. soudu ze dne 24. října 1876 č. 244.) Sbíрка Theod. Exel č. 52. Viz napřed zde kap. II. ad 2, č. 14.

Všeobecné výroky in abstracto, aneb zásadná pronesení, jimiž se v práva stěžovatelů přímo nezasahuje, nepřináležejí před správní soud. (Sneš. správ. soudu ze dne 22. srpna 1876 č. 58. Sbíрка Theod. Exel č. 22.) Viz napřed zde kapit. II. ad 2, č. 11.

Za kterých okolností připouští se stížnost na opatření incidentní, viz Plen. snes. správ. soudu ze dne 28. března 1878 č. 247 a sneš. ze dne 12. dubna 1880 č. 620. Sbíрка Theod. Exel č. 675 a 676. Viz napřed zde kap. II. ad 2, č. 64 a 65.

§. 34.

Pravomocnost rozhodnutí.

Každé rozhodnutí musí účinek míti, že ukončí se spor mezi stranami jsoucí na dobro a pro vždy.

Rozhodnutí dospívá v moc práva dvojím způsobem:

a) buď přispěním strany t. j. když tato vzdá se právních prostředků odvolacích, aneb jich opomine; aneb

b) pakli strana, která ve sporu podlehla, dotčeným nálezem se spravuje, neb lhůtu k tomu si vyžaduje.

Pravomocnost od poslední instance vydaného rozhodnutí aneb učiněného opatření bere svůj počátek dnem vydání nálezů a nikoliv teprv dnem doručení. (Snes. správ. soudu ze dne 8. srpna 1876 č. 38, Z. f. V. z r. 1876 str. 132 a 137.)

Pravomocný nález zavazuje pravidelně jen dotčené strany sporné, jimž svědčil nález.

Policejní nálezy, jimiž činí se z příčin veřejných policejní opatření o některé věci (n. př. demolování a odklizení nezákonné stavby), zavazují i nástupce v držení. (Rozhodnutí zemsk. výb. král. Česk. ze dne 24. května 1876 č. 9040.)

Jen ona výrok obsahující část nálezu, kterou činí se dispoice, dospívá v moc práva. Proti nálezu, jenž obsahuje výrok straně sice příznivý, avšak vadně odůvodněn jest, netřeba užívati právních prostředků. (Quid mihi causa, sententia si favorabilis.)

Zaznamenáváme následující nálezy správního soudu:

Viz nálezy, ježto uvádíme napřed při §. 33, Judiktb. 22 a 24.

V záležitostech těch, ježto sice náležejí v obor práva veřejného, avšak nedotýkají se prospěchů veřejných, alebrž jenom prospěchů soukromníka samého, nabyvá soukromník z pravomocného rozhodnutí úředního, v jeho prospěch svědčícího, práv, která tomu brání, aby zákonný podklad dotčeného rozhodnutí poznovu byl prozkoumáván.

V těchto případech musí především šetřena býti pravoplatnost rozhodnutí, aniž by dovolovalo se užívati předpisů zákona k vyvrácení pravoplatného rozhodnutí. (Nález správ. soudu ze dne 18. dubna 1883 č. 762, Budw. 1735; nález správ. soudu ze dne 17. listopadu 1883 č. 2383, Budw. 1913, Judiktb. 25.)

Za tou příčinou nemohou v záležitostech soukromých (n. př. ve sporech v příčině užívání vod) pravomocné nálezy nižších stolic v následku opožděného rekursu od vyšších stolic změněny býti. (Nález správ. soudu ze dne 24. června 1880 č. 1064, Budw. 813, Judiktb. 26.)

Vydán-li byl úřední výnos bez předcházejícího náležitého řízení, zvlášť pak bez předcházejícího slyšení účastněných stran, napotom úřadové vyšší oprávnění jsou takový výnos i v době pozdější a aniž by byl podán býval rekurs, nepovažovati za řádné rozhodnutí, ježto by stranu trvale zavazovalo, a mohou pak věc poznovu zkoumati a uvažovati. (Nález správ. soudu ze dne 31. března 1882 č. 635, Budw. 1357, Judiktb. 27.)

Pakli v důvodech některého úředního výnosu uzná se nějaké mezi stranami sporné právo, ježto ale samo o sobě předmětem dotčeného rozhodnutí nebylo, napotom, přihodí-li se, že strana odporující odvolání z dotčeného rozhodnutí nepodala, nemůže se za to míti, že strana ta vzdala se nároků aneb pozbyla práva další uspořádání věci u správních úřadů vyhledávati. V tomto případě nelze opírat se o pravomocnost onoho rozhodnutí. (Nález správ. soudu ze dne 15. září 1881 č. 1413, Budw. 1153, Judiktb. 28.)

Rozhodnutí speciální, ježto v jedné věci vydáno bylo, nemá do sebe moci praejudikátní pro jiné případy co do věci podobné, nechť tyto přihodily se mezi těmiž stranami aneb mezi jinými osobami a nelze takovým rozhodnutím speciálním zakládati námitku, že věc rozhodnuta jest. (Nález správ. soudu ze dne

9. června 1882 č. 1198, Budw. 1436; Nález správ. soudu ze dne 1. června 1881 č. 949, Budw. 1114, Judiktb. 29.)

Pakli některá strana v základě pravomocného nálezu úřadu správního nabyla jaksi právých vůči straně druhé, napotom může dotčené rozhodnutí zrušeno a nové učiněno býti jen v tom případě, jestliže mezi tím nastaly důležité novoty. (Nález správ. soudu ze dne 13. května 1881 č. 716, Budw. 1097, Judiktb. 30.)

Správní úřad smí svůj vlastní nález jen tenkrát změnit, nebylo-li některým osobám nějaké právo, tedy nikoliv jen právo soukromé, přiznáno. (Nález správ. soudu ze dne 8. října 1879 č. 1515, Budw. 580, Judiktb. 1194.)

V případech, když nejedná se o pouhou záležitost stran, totiž o rozhodnutí správních úřadů, o sporu mezi stranami, naopak jedná-li se o výkon správní, o uspořádání záležitosti veřejnosprávní (n. př. výškolení), tu strany čili účastníci dotčeným rozhodnutím nenabývají jedni proti druhým zvláštních formálních práv a proto nelze při podobných úředních rozhodnutích vykládati si pravomocnost v ten smysl, že by upravení věci, jež se jednou stalo, změněno býti nesmělo a nemohlo. (Nález správ. soudu ze dne 2. listopadu 1883 č. 2480, Budw. 1893, Judiktb. 31.)

V případech, když jde o prospěchy všeobecné, nikoliv jen o prospěchy jednotlivců, nelze táhnouti se k pravoplatnosti nálezu od úřadu správního učiněného v té míře, jako v případech, když jde jen o prospěchy jednotlivců. V případech prvéjších povinni jsou úřadové, aby vždy ochranu veřejných prospěchů na zřeteli měli, a netřeba jim, aby se vázali jakýmikoliv lhůtami aneb dřívějšími nálezy úředními. I tenkrát, pakli podobný nález úřední nejen dospěl v moc práva, alebrž třeba již proveden byl, nemůže strana za to žádati, aby při opatřeních těch, ježto dříve byly úředně povoleny, později ale z příčin veřejných zrušeny býti mají, zachována byla; v těchto případech může strana táhnouti se toliko k nárokům v příčině vyvlastnění aneb odškodnění. (Nález správ. soudu ze dne 17. května 1882 č. 910, Budw. 1410, Judiktb. 32.)

Obzvlášť ale mohou úřední opatření v příčině místní policie vždy dle potřeb a okolností změněny býti. (Nález správ. soudu ze dne 20. ledna 1877 č. 72, Budw. 26, Judiktb. 33.)

Dozví-li se vyšší úřad správní, že úřad nižší nesprávně užil zákonů, jež k ochraně prospěchů veřejných vydány

byly, napotom oprávněn jest z povinnosti úřední zakročiti a věc napravití. Pokud při tom šetřeno býti má takých právních poměrů, které v základě nesprávných rozhodnutí úředních vznikly, budiž od případu k případu uvažováno. (Nález správ. soudu ze dne 19. června 1880 č. 1123, Budw. 807, Judiktb. 34.)

Kdo ihned z předu proti uložení a vybírání nějaké dávky v zákonné lhůtě neodporoval, napotom ale později za navrácení konaného platu žádal a s touto žádostí odmrštěn byl, nemůže se toho dovolávati, že odmítnutí jest protizákonné. (Nález správ. soudu ze dne 22. listopadu 1878 č. 1850, Budw. 368, Judiktb. 35.)

V případech, když v zákoně zvlášť ustanoveno není, zdali a pokud rekurs proti rozhodnutí výboru okresního má účinek odkladný, platí všeobecné pravidlo, že rozhodnutí aneb úřední opatření v záležitostech stran nevykonává se dříve, než dospěje lhůta k odvolání aneb dříve, než o rekursu nerozhodne se pravoplatně. Výjimka z toho pravidla, má-li nastati, musí v rozhodnutí uvedena a odůvodněna býti. (Nález správ. soudu ze dne 2. května 1883 č. 1043, Budw. 1751, Judiktb. 87.)

Opominutí předpisu, že v nálezech zemských úřadů politických naznačena býti má lhůta odvolací a instance odvolací, není závadou, která by pravoplatnosti překážela. (Nález správ. soudu ze dne 26. listopadu 1877 č. 1529, Plenární snešení, Judiktb. 1189.) Sbíрка Exel č. 651. Viz napřed při §. 33 a Plen. sneš. ze dne 6. listopadu 1882 č. 1752. Exel č. 760. Viz napřed zde kapit. II. č. 77 a napřed při §§. 33 a 37.

Bylo-li v řízení správním plnomocenství vydáno dvěma mandatárům, pak musí nález, aby plné pravoplatnosti nabyli, oběma mandatárům doručen býti. (Nález správ. soudu ze dne 17. listopadu 1879 č. 2184, Budw. §. 6 č. 99, Judiktb. 17.)

§. 35.

O právních prostředcích.

Nastalo-li porušení právního pořádku tím způsobem, že bylo někomu protizákonným rozhodnutím nebo opatřením některého úřadu správního v právech jeho ublíženo, vyhledává se napravení věci pomocí tak zvaných právních prostředků, ježto v hlavních kusech jsou:

1. Ohražení čili představení.
2. Odvolání.
3. Stížnost.
4. Oprávněnost proti nálezům správních úřadů vyhledávati pomoci řádným pořadem práva.
5. Uvedení v předešlý stav a obnovení správního řízení.

Tyto právní prostředky ad 2, 3, 5, když jest se dovoláváno obyčejného postupu instancí, zovou se také řádnými prostředky právními, a když ad 3 a 4 jest se dovoláváno buď obyčejných soudů aneb soudu říšského aneb správního, nazývány jsou mimořádnými prostředky právními. (Viz zde §. 4, postup instancí.)

O pojmech „Odvolání“ a „Stížnost“ dovolíme si napřed všeobecnou poznámku:

Odvolání jest povahou svou všeobecný, řádný prostředek právní, jímž směřuje se proti nějakému rozhodnutí oprávněné stolice, a má za předmět svůj

a) všeobecné zkoumání zákonnosti dotčeného nálezu neb rozhodnutí, a

b) mimo to, pokud třeba, změnění tohoto rozhodnutí co do věci samé.

Povinnost každé stolice odvolací jest tedy totožna s povinností každého soudce appellačního: zkoumati příběh skutečný; zkoumati, zdali náležitěho zákona užito bylo t. j. zdali příběh skutečný náležitě subsumován byl pod zákon, a konečně zkoumati, zdali nepřihodily se závažné vady v průběhu řízení.

Odvolání má tedy do sebe jistou podobnost se řízením appellačním dle soudního řádu občanského.

Stížnost pak užívá se na všeliká opatření orgánů zeměpanských i samosprávných nejvíce v příčině provádění zákonův a předpisů, aneb v příčině nedbání čili porušení těch zákonů a předpisů.

Stížnost podobá se tedy poněkud rekursu v civilním řízení soudním.

Jest si zde dobře povšimnouti znění zákonů a předpisů samých, kdy k tomu konci užívá se pojmu „odvolání“ aneb pojmu „stížnost“, o čemž později ještě se zmíníme.

Zde vysloviti musíme jen politování nad tím, že v zákonodárství samém jeví se místy veliké kolísání v užívání terminů

„stížnost, odvolání, rekurs“, čímž právě žádoucím vytríbení a ustálení názoru špatně poslouženo jest. K doložení toho uvádíme doslovně §. 35 zák. v příčině opatrování chudých ze dne 3. prosince 1868 č. 59 z. z., který paragraf nadepsán jest: „Kam jde odvolání a komu přísluší právo dohlédací.“ Nyní text: „Výboru okresnímu přísluší, přihlížeti k obcím, aby náležitě plnily povinnosti zákonem jim uložené.“

„Každý tedy, kdo by nějakým nařízením obce u věcech chudých se týkajících, měl se za stížena, může podati výboru okresnímu rekurs nebo stížnost svou“ (§. 99 ob. zř.).

(V tomto poslednějším paragrafu obec. zřízení připouští se ale odvolání k výboru okresnímu, a činí se spolu výjimka pro stížnosti, o nichž rozhodovati ponecháno toliko zastupitelstvu okresnímu.)

„Z opatření výboru okresního, učiněných u věcech chudých se týkajících, jde odvolání k výboru zemskému.“

„Rekurs proti rozhodnutí, kterýmž bylo obci uloženo, aby zaopatřil a některého chudého, nemá moci stavující.“

„V městech, která mají svůj zvláštní statut obecní, spravuje se pořad instancí týmiž předpisy, ježto dány jsou v statutu obecním v příčině rekursu u věcech obecních.“

Tedy dle §. 35 zák. chud. z r. 1863 alinea 2 připouští se „rekurs nebo stížnost“ a ukazuje se k §. 99 ob. zřiz., jenž ale zná pouze „odvolání“; alinea 3 mluví se o „odvolání“ a alinea 4 a 5 zase „rekurs“!

§. 36.

Ohražení čili představení.

Ohražení čili představení jeví se jako mimořádný prostředek právní směřující k tomu, aby možné omyly co do vyhledávání příběhu skutečného i co do užívání zákonů mohly se v první a v druhé stolici napravit, čímž zároveň jednak urychlení jednání samého, jednak ochrana stolic vyšších, aby odvoláními neb stížnostními spisy nebyly přetíženy, má se docílit.

Tato úřadům správním první a druhé stolice vyhrazená volnost k reformování svých nálezů podmíněna jest toliko tím, že změna jen tenkrát smí se učiniti, pokud jiným osobám nějakého práva přiznáno nebylo. Správní úřad, který neshledá důvodné

příčiny k nějaké změně, povinen jest ohražení jako stížnost považovati a je do 8 dnů kam náleží předložiti.

Ačkoliv strany k dotčenému prostředku ohražení dosti zhusta se uchylují, poněvadž průtahům, postupu ve správním řízení se čtyřmi instancemi a s pátou kassační každý rád se vyhne, přece ohražení jen zřídka se setkává se žádoucím výsledkem, neboť úřadové i při zjevných vadách spíše nechají dojíti na rozhodnutí vyšších míst, než aby vlastní nálezy reformovali.

Předpisy, jimiž zakládá se právní prostředek ohražení, jsou:

1. Cís. patent ze dne 28. června 1850 č. 255 ř. z. str. 1057, jímžto se ustanovuje řízení při vyjednávání pozůstalostí a v záležitostech poručenských a opatrovnických.

Oddělení třetí: O řízení při odvolání se k soudci vyššímu.

§. 144. Domnívá-li se strana některá stížena býti rozhodnutím soudu, vydaným u vykonávání dobrovolné moci soudní, má na vůli, vyjímajíc případnost v §. 146 dotčenou, podati ve čtrnácti dnech po dodaném vyřízení ozvání k témuž soudu, s kterýmžto ozváním má se zároveň spojití stížnost k vyššímu soudci, kdyby ozvání nemělo dáno býti místa.

§. 145. Soud má vzíti v uvážení, uznává-li za přiměřené, upustiti od svého rozhodnutí, nebo setrvati při něm. V oné případnosti má ozvání způsobem náležitým vyříditi; v této pak má je i se všemi k němu náležitými spisy soudci vyššímu předložiti a stížnostvedoucím o tom dáti věděti.

§. 146. Týká-li se rozhodnutí soudcovské, na něž se vede stížnost, práv nebo nároků stran, ježto jsou vespolek v odporu, nebo jsou-li s nimi spleteny záležitosti jiných osob, nemůže první instance na ozvání jedné z těchto stran od svého předešlého rozhodnutí již upustiti. Strana má se tedy v takové případnosti se svou stížností k vyššímu soudci obrátiti, spis stížný ale ve 14 dnech po dodaném vyřízení k první instanci podati, která jej neb ozvání, bylo-li by snad přece omylem podáno, se všemi k němu náležejícími spisy soudu přímo představenému předloží.

2. Nařízení minist. ze dne 30. srpna 1868 č. 124 ř. z.

První a druhá instance mohou rozhodnutí svá následkem stížnosti změnit, nebylo-li některým osobám nějaké právo přiznáno; pakli ale změny neučiní, musí stížnost do 8 dnů vyšším místům předložena býti.

3. V záležitostech finančních, dle zákona ze dne 19. března 1876 č. 28 ř. z. §. 1 uznává se „představení“ zřejmě jako právní prostředek a činí se patrně rozdíl mezi pojmy „představení“, „stížnost“ a „rekurs“. Viz nálezy správního soudu:

Pakli některá strana v základě pravomocného nálezu nabyla jakýchsi práv vůči straně druhé, nemůže rozhodnutí zrušeno a nové učiněno býti leč v tom případě, jestliže mezitím nastaly důležité novoty. (Nález správ. soudu ze dne 13. května 1881 č. 716, Budw. 1097, Judiktb. 30.)

Správní úřad smí svůj vlastní nálezn jen tenkrát změnit, nebylo-li některým osobám nějaké právo, tedy nikoliv jen právo soukromé, přiznáno. (Nález správ. soudu ze dne 8. října 1879 č. 1515, Budw. 580, Judiktb. 1194.)

§. 37.

Odvolání.

V §. 35 určili jsme rozdíl mezi odvoláním a mezi stížností a naznačili jsme podstatu odvolání jako právní prostředek, jímž směřuje se proti nějakému rozhodnutí oprávněné stolice s tím účelem, aby zkoumána byla zákonnost dotčeného nálezu neb rozhodnutí, a aby, pokud věcně třeba, stala se žádoucí změna co do věci samé.

Nastává nám dále zmíniti se obdobně o tak zvané žalobní legitimaci, totiž o tom, kdo oprávněn jest k právnímu prostředku odvolání se táhnouti, taktéž zmíniti se o účincích odvolání a konečně promluvíti o některých formálních otázkách.

a) Právo odvolací přísluší z pravidla každému účastníku, jenž dotčeným rozhodnutím aneb opatřením úřadu ve svých právech poškozen se cítí.

Žaloby tak zvané populární, jakou Římské právo připouští z důvodu poškození veřejných prospěchů každému komužkolivěk, náš zákon nezná; avšak každý účastník má právo odvolací v příčině porušení prospěchů veřejných, když zároveň s těmi porušeny byly prospěchy anebo práva jeho soukromá.

Pokud se týče práva vodního z r. 1870 §§. 82 a 83 a řízení provolacího (viz Peyrer Wasserrecht), přísluší právo k námitkám a právo odvolací i osobám, které nebraly podílu v jednání a které v rozhodnutí jmenovány jsou jako účastníci.

Z výnosu, jímžto prokazuje se nějaký čin milosti, není, jak se samo sebou rozumí, žádného odvolání. (Rozhodnutí minist. vnitra ze dne 22. srpna 1869 č. 12577, Meyerhofer I. str. 491.)

Takové třetí osoby, jimž po zákonu nepřísluší právo odvolací, musejí, pakli chtějí se odvolati, prokázati se plnomocněním oprávněné k tomu osobnosti. (Rozhodnutí ministra vnitra ze dne 17. listopadu 1869 č. 14089, Meyerhofer I. str. 491.)

Na nařízení, jež vydáno bylo pouze za příčinou výkonu nějakého rozhodnutí, nepřipouští se stížnost.*) (Ministr. výnos ze dne 4. listopadu 1873 č. 11863, Z. f. V. 1873 str. 196.)

Pakli strana, která v průběhu řízení správního od úřadu správního slyšána byla, ve svém odvolání vysloví se ve smyslu zcela opačném, odporujícím dřívějšímu udání, a pakli vyšší úřad další šetření v té věci nezavede, nemůže v tom podstatná vada řízení vyhledávána býti. (Nález správ. soudu ze dne 26. května 1882 č. 1105, Budw. 1419, Judiktb. 19.)

V záležitostech stavebních oprávněna jest obec, potažně výbor obecní, užívati práva odvolacího, ovšem nikoliv ve své povaze jako úřad, alebrž ve vlastnosti jako orgán, jenž povolán jest k ochraně obecních prospěchů. (Nález správ. soudu ze dne 28. listopadu 1878 č. 1909, Budw. 371; nálezn správ. soudu ze dne 30. června 1882 č. 1350, Budw. 1464, Judiktb. 97.)

Pokud v zákoně ustanoveno jest, že nepřipouští se odvolání k ministerium, má to platnost i v takovém případě, pakli nižší úřad v nálezu svém byl opominul poznámku, že odvolání k vyššímu místu není žádného. (Nález správ. soudu ze dne 9. března 1881 č. 416, Budw. 1037, Judiktb. 1193.)

Bylo-li v úředním nálezu straně vyhrazeno právo odvolací proti předpisům zákona, tedy aniž by straně příslušelo, může nicméně odvolání pro nepřislušnost zamítnuto býti. (Rozhod. minist. vnitra a orby ze dne 7. listopadu 1878 č. 13362 a 11663.)

Nesprávné poučení strany, že může se ještě odvolati k vyšší stolici, nezamezuje toho, že lhůta se prospává. (Nález

*) Viz část VII.: O vykonávání nálezn §. 65 „Právní prostředky proti náleznům“.

s práv. soudu ze dne 10. července 1878 č. 991, Budw. 302.) Viz zde též při §. 43 o uvedení v předešlý způsob a t. d.

b) Odvolání v čas podané má účinek odkladný (effectum suspensivum) jen tehdy, může-li se věc dle povahy své odložití a způsobila-li by se okamžitým vykonáním straně škoda nenahraditelná a taková, kteráž by po dobrém výsledku rekursu nedala se více napravit. Jinak ale platí pravidlo, že nařízení, kteráž se pro dobro veřejné vydají, mají se i v běhu lhůty rekursní vykonati.

Nařízení týkající se stran, jmenovitě taková, jimiž se, ačkoliv od jiné strany bylo odporováno, někomu něco přiřklo nebo odešlo, nebo se někomu něco dovolilo, aneb něco uložilo, nemají se vůbec vykonávati, pokud lhůta k rekursu neprojde aneb pokud o rekursu podaném není rozhodnuto; má-li se ale rozhodnutí úřadu politického ihned ve skutek uvést, poněvadž by z prodlení vzešlo nebezpečí, má se to ve vyřízení výslovně připomenouti. (§. 93 minist. instrukce ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst. *)

c) Odvolání opožděné: Ministerská komise, která připravovala návrh zákona vodního (Peyrer, Wasserrecht k §§. 95 a 96) navrhovala k §. 94 závěreční odstavec: „odvolání opožděné budiž z moci úřední zamítnuto“, k čemuž pak Benoni navrhl dodatek: „pokud náležením třetí osoby nabyly nějakých práv.“ Tímto dodatkem mělo se vyšším úřadům usnadniti, aby bez porušení práv třetích osob mohly chybný, často na patrném omylu založený náležením nižšího úřadu ponapravit. Tato zásada platí v přísnějším vůbec řízení soudním, a tím spíše byla by na místě v řízení správním. Ministerská komise ale škrtnla pak celý závěrečný odstavec a přestala na všeobecných předpisech správního řízení.

*) Srovnává se starým předpisem dvor. dekretu ze dne 2. března 1799 č. 459 (Kostecký díl XI): Ist allgemein verordnet worden, dass der Recurs im politischen Wege dann eine innehaltende Wirkung (effectum suspensivum) haben soll, wenn durch den Vollzug des geschöpften Erkenntnisses der günstige Erfolg des Recurses ohne Frucht und Wirkung sein würde; hingegen kann die einhaltende Wirkung nicht Platz finden, wo durch den Verzug der Partei, gegen welche, oder Sache, in Ansehung welcher der Recurs genommen wird, ein keinen Ersatz zugebender Nachtheil zu wachsen würde, oder wo es um eine auf das Oeffentliche sich beziehende Vorkehrung und vorzüglich um eine solche zu thun ist, bei welcher entweder ein Provisorium nothwendig ist oder die Amtspflicht selbst einzuschreiten hat.

Nenabyla-li třetí osoba nějakým rozhodnutím jakéhosi práva, napotom má se za to, že vyšší stolice meritorně rozhodovati může i tenkrát, když lhůta odvolací byla prošla. Totéž platí, pakli odpůrce opoždění byl prominul, buď tím, že ve svém odvětění o promeškání lhůty byl pomlčel, aneb tím, že v rekursu proti druhému náležením promeškání lhůty nevytýká. Dle náležením nejvyš. soud. dvoru ze dne 3. prosince 1878 č. 12615 musí se předkládati stížnosti byť i nepřislušné, jimiž strana domáhá se revise, a není soud nižší oprávněn, sám je zamítati.

d) Opověď odvolání.

Odvolání může také jen ústně opovězeno neb přihláшено býti a stalo-li se tak v čas, má to účinek, třebať později písemně provedeno nebylo. (Rozhodnutí stát. minist. ze dne 19. října 1862 č. 20309, Meyerhofer I. str. 491.)

Přihláška k odvolání aneb opověď odvolání jest právní prostředek všeobecně sice uznáný, ač v řízení správním nikdež, vyjma obor trestního práva policejního, výslovně tak ustanoveno není. Ministerská komise, která radila se o návrhu zákona vodního z r. 1870, shodla se v tom, i srovnává se také se soudní praxí, že opověď odvolání i tenkrát, bylo-li bližší provedení si vyhraženo a napotom ale nepodáno, má do sebe právní účinek odvolání samého. (Peyrer, Wasserrecht při §§. 95 a 96.) Srov. §. 253 soud. ř.

Opověď může se také telegraficky státi, jako vůbec možno telegrafu užívati k podání spisů úředních. V příčině kolkování telegramu budiž si povšimnuto nařízení vydaného od minist. financí ze dne 9. ledna 1869 č. 8 ř. z., aneb překlada č. 7 str. 61.

§. 1. Když se podá spis nějaký ve způsobě telegramu, může ten, kdo jej podává, povinnosti kolkové, ustanovené v tarifové položce 43 zák. ze dne 13. prosince 1862, na místě toho, jak se jí dosti činilo dle 5. odst. a) nařiz. ze dne 28. března 1854, také dosti učiniti způsobem, že podá k úřadu, jemuž telegram svědčil, obyčejný spis, obsahující úplně neb ve výpisu to, co obsahoval telegram, že přilepí na něj známky kolkové za telegram vycházející, a napíše naň: „Doplňovací kolek za telegram níže položeného obsahu“.

§. 2. Tento spis podán buď v osmidenní lhůtě praeklusivní jdoucí od toho dne, kdy došel telegram, sice se k tomu, kdo by

toho obmeškal, přikročí dle §. 3 tohoto nařízení (totiž pokutováním kolkovním) atd. atd.

e) Způsob podávání spisů odvolacích.

Promluvíme zde o jednom skutečně velkém nedostatku správního řízení vůbec, jenž záleží v tom, že co do způsobu podávání odvolacích spisů také v právu vodním nestalo se opatření nutné, věci přiměřené. (Srov. Peyrer Wasserrecht při §§. 95, 96.)

Jest žádoucno, aby spisy odvolací podávány byly dvojmo, kterak v každém poněkud spořádaném řízení spatřujeme, s tím účinkem, že jeden exemplář vydá se odpůrci, jenž ve lhůtě určené má na vůli, k tomu odpovědět. Tak má se věc v soudním řízení appellačním a mimo to v řízení v příčině vyvazení pozemků dle §. 130 instrukce ze dne 31. října 1857 č. 218 ř. z.

Jest ovšem pravda, že v odvoláních nemají se uvádět nové skutky, jakož pravda je, že úřady nižší mohou u doprovázení rekursů dle potřeby se vyslovovati, i že úřady vyšší, pokud v rekursu uvedeny byly nové skutky, mohou nová šetření nařizovati a zavádět a t. d., čímž uvaruje se nehodě, aby úřad vyšší obsahem rekursu nebyl donucen k jinému rozhodnutí, než zakládalo by se ve spisech jednacích. Avšak nebezpečství přece stává a konečně nelze upřít, že strana, v jejíž prospěch svědčí nějaké rozhodnutí, oprávněna je seznati prostředky, jimiž odpůrce u vyššího úřadu vymáhá zrušení příznivého rozhodnutí prvejšího, jakož oprávněna jest také před vyšším úřadem práva svá proti rekursu hájiti. Kdyby zároveň slyšán byl odpůrce se svou odpovědí, předešly by se dojísta mnohé nesprávné změny rekurovaných nálezů. Dle nyní běžné praxe podává se ale spis odvolací jen v jednom exempláři a tu druhá strana ani nedoví se, že rekurs byl podán, tím méně, co v něm obsaženo jest. Často má to velké škody v zápětí.

f) Prošba závěrečná.

Odvolání obsahovati má určitou prosbu závěrečnou, poněvadž jinak stěžovatel vydán jest nebezpečství, že zamítne se odvolání neb i stížnost z důvodu nejasnosti. Avšak z pravidla má se za to, že právě okolnost, která byla předmětem v řízení správním, také jest předmětem odvolání neb případně stížnosti.

Odkázána-li jest některá věc mocí zákona na rozhodnutí místodržitelství ve srozumění s výborem zemským, nepřipouští se další odvolání k ministerstvu, poněvadž zemský výbor ministerstvu podřízen není. (Nález správn. soudu ze dne 12. února

1881 č. 204, Budw. 1015; sneš. správn. soudu ze dne 13. října 1879 č. 1954, Exel 31; plen. sneš. správn. soudu ze dne 12. února 1877 č. 202, Exel 846. Viz napřed zde kapit. II. ad 2, č. 59 Exel 662.)

Mylné poučení, že připouští se odvolání, a následkem toho počítání lhůty: viz nález správn. soudu ze dne 2. července 1877 č. 931, Budw. 103, již napřed zde kapit. II. ad 2, č. 75, Exel 757; nález správn. soudu ze dne 10. července 1878 č. 991, Budw. 202, již napřed zde kapit. II. ad 2 č. 76, Exel 758; plen. sneš. správn. soudu ze dne 6. listopadu 1882 č. 1752, již napřed zde kapit. II. ad 2 č. 77, Exel 760, takž i napřed při §. 33.

§. 38.

Stížnost.

V kterých případech na místě je stížnost, o nížto jsme se napřed v §. 35 zmínili, to v speciálních zákonech zvlášť vyčleno jest.

Předmětem práva stížného jest vůbec nějaké opatření některého úřadu neb orgánu správního co do stránky legálnosti.

Celkem lze stížnosti roztržiti asi takto:

1. Stížnosti, ježto mají příčinu svou ve výkonech a opatřeních správních orgánů zeměpanských i samosprávných vůbec a zvlášť pak v působení všeobecné státní moci dohlédací, na př.:

a) Obecní výbor rozhoduje o stížnostech podaných na opatření obecním představenstvem učiněná v záležitostech samostatné působnosti obce. (Srov. §. 40 ob. zřiz. z r. 1864.)

b) Okresní zastupitelstvo dle §. 83 ob. zřiz. z r. 1864 rozhoduje o stížnostech na usnešení obecního výboru podaných v případech §. 76 ob. zřiz., jak se zapravuje vydání ve spojených obcích; §. 78 ob. zřiz. kdo má zapraviti výlohy zvláštní; §. 82 ob. zřiz. v příčině rozvržení obecních přírážek k daním přímým.

c) Politický úřad první stolice rozhoduje dle §. 103 ob. zřiz. o stížnostech podaných na nějaké opatření aneb zařízení představenstva obecního, jímžto zákon byl porušen nebo chybně vyložen. Jsouť to záležitosti v §. 28 ob. zřiz. jmenované.

d) Místodržitelství rozhoduje dle §. 79 zák. o okres. zastup. ze dne 25. července 1864 o stížnostech na usnešení zastu-

pitelstva nebo výboru okresního, jimižto by se zákony dané rušily anebo by se jich chybně užívalo.

2. Stížnosti směřující pouze proti výkonům exekučním dle čís. nařiz. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z., o nichž pojednáváme dále v části VII. §. 65 „Právní prostředky proti nálezům exekučním.“

3. Stížnosti, ježto zakládají se v ústavních právech:

a) Stížnost na vládní výkony řízená k říšské radě v základě §. 21 stát. základního zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. o zastupitelstvu říšském: „Každá sněmovna rady říšské má právo, ministry ve všem, čeho obor působnosti její vyhledává, interpelovati, správní výkony vládní zkoušeti, v příčině petic došlých zprávy na vládu žádati, komisse jmenovati, jimž ministeria jsou povinna náležitou informací vydati, a mínění své ve způsobě adress nebo resolucí pronášeti.“

b) Stížnosti k říšskému soudu v základě stát. základního zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z. řízené, jehož kompetence jest dvojí, totiž rozhoduje o

aa) stížnostech v příčině sporné příslušnosti mezi úřady a

bb) stížnostech v příčině sporných věcí veřejného práva.

c) Stížnost k správnímu soudu, jenž u provedení druhého odstavce článku 15 stát. zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z., o moci soudcovské, zřízen byl dle zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 a 37 ř. z. z r. 1876, opatřen jednacím řádem dle minist. nařiz. ze dne 5. srpna 1876 č. 94 ř. z.

Správní soud stojí mimo organismus správy, povolán jest k tomu, aby nálezy správních úřadů kontroloval s hlediště legálnosti čili zákonitosti.

Správnímu soudu přísluší nalézati v každém případě, když kdo praví, že mu bylo protizákonným rozhodnutím nebo opatřením některého úřadu správního v právech jeho ublíženo.

Úřadové správní, na jichž rozhodnutí neb opatření se může u správního soudu stížnost vésti, jak jsou orgánové správy státní, tak i orgánové správy zemské, okresní a obecní.

Správní soud jest povahou svou soudem kassačním.

(Ostatní o zřízení správního soudu a o řízení před ním viz napřed v kapitole druhé.)

Kdy připouští se stížnost na opatření incidentní viz napřed při §. 33 zde, pak kapit. II. ad 2, č. 64.

§. 39.

Oprávněnost proti nálezům správních úřadů vyhledávati pomoc řádným pořadem práva.

Tato zvláštní oprávněnost zakládá se v prvním odstavci článku 15 stát. základ. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z., jenž celý zní takto:

„Kdykoli úřadu správnímu dle zákonů nynějších nebo těch, které přístě budou vydány, přísluší rozhodovati v příčině odporujících sobě nároků osob soukromých, může ten, kdožby tímto rozhodnutím ve svých právech soukromých vzal škodu, proti straně druhé řádným pořadem práva pomoci hledati.

Měl-li by se mimo to někdo rozhodnutím nebo nějakým nařízením úřadu správního ve svých právech za zkrácena, má toho vůli, domáhati se práva svého před soudem správním ve veřejném a ústním řízení proti zástupci úřadu správního.

V kterých případech bude soud správní rozhodovati, jak bude složen a jak řízení před ním půjde předse, ustanoví se zvláštním zákonem.“

Oprávněnost, tutéž věc, která správními úřady rozhodnuta byla, poznovu soudnímu řízení podrobovati, jest ustanovení v oboru veřejného práva nejen velice podivné, alebrž i velice pochybné co do následků.

Alespoň ozývaly se proti tomu již počátečně vážné hlasy (viz článek: „Ueber die Reform der Verwaltung durch das Staatsgrundgesetz“ von Dr. Carl Jäger, Z. f. V. 1868 str. 25, pak zde napřed kapit. V. část II. všeobecné poznámky o povaze správního řízení) a také nasvědčuje tomu praxe, že prostředku toho asi jen velmi zřídka se užívá.

Že právy veřejnými vůbec obmezují se práva soukromá, že při správních výkonech a řízeních zhusta možný jest konflikt mezi právem veřejným a právem soukromým, to leží v povaze věci. Poněvadž ale obmezení práva soukromého děje se z příčin veřejných, odůvodněno jest, aby o míře toho rozhodovali úřadové správní a nikolivěk vedle nich pak civilní soudy, ježto vázány jsouce processuálními předpisy soudního řádu, k prospěchům veřejným ani v nejmenším přihlížeti nemohou. V těchto případech nejedná se o okolnost a nerozhoduje tato, že osoby soukromé sobě v nárocích svých odporují a že někdo domnívá se ve svých právech soukromých poškozeným býti, alebrž povšimnutí hodno jest, že předmět práva, z něhož strany soukromá práva odvozují, povahou

svou náleží v obor práva veřejného. Kdežto v soukromoprávné při rozhoduje okolnost, aby právo uznáno a k platnosti přivedeno bylo beze všeho ohledu na prospěchy veřejné, platí opak toho při předmětech práva veřejného: zde předchází prospěch veřejný a podřízeno jest právo soukromé; nehodí se tudíž rozhodování o tom před soudy dle řádu soudního. Ustanovení svrch dotčené tím méně nutno jest, uvážíme-li, že k ochraně legálnosti správních nálezů a opatření zároveň zřízeno jest správní soudnictví záležející v soudě říšském a v soudě správním.

Připustí-li se v základě rozhodnutí správního úřadu v poslední stolici učiněného — žaloba strany domněle poškozené na stranu druhou ve smyslu §. 15 stát. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. u soudce civilního, může se jednati toliko o tom, pokud nárok jest vůbec oprávněn a do které míry. Jiná pak opatření úřadu správního zkoumati, nepřisluší soudci civilnímu.

§. 40.

O lhůtách odvolacích a stížnostních

- a) v řízení úřadů správních,
- b) v řízení úřadů finančních.

O lhůtách odvolacích a stížnostních jedná mimo ministr. instrukce ze dne 17. března 1855, č. 52 zem. vl. věst. §. 92, pozdější nařízení, vydané od ministra vnitř. záležitostí dne 27. října 1859 č. 196 zem. vl. věst. v příčině, aby jednání u politických úřadů zrychleno bylo:

1. „K podání rekursu z rozhodnutí politických řízení zemských (místodržitelství), není-li zvláštními předpisy kratší lhůta ustanovena, vyměřuje se nepřestupná lhůta šedesátidenní, ode dne dodání počítajíc, a nařizuje se zároveň, že se má spis odvolací přímo k politickému řízení zemskému, jehož nálezu ten spis odporuje, podati a od toho řízení k ministerium předložiti, aby rozhodlo. V rozhodnutí řízení zemského (místodržitelství) má se výslovně pojmenovati lhůta odvolací, takž i instance, ku které odvolání jíti může.“

Tato lhůta odvolací šedesátidenní proti nálezům zemského řízení k ministerium jest změněna

2. Nařízením minist. ze dne 22. července 1869 č. 116 ř. z. na čtyry neděle, pokud nějakým zákonem není jiná lhůta položena.

3. Celkem, pokud vůbec nějakým zvláštním zákonem jiné lhůty ustanoveny nejsou, platí následující lhůty odvolací:

a) lhůta čtrnáctidenní k odvolání se z výnosů

a) první stolice zeměpanských úřadů politických dle §. 92 minist. instrukce ze dne 17. března 1855 č. 52 zem. vl. věst.: „V každém rozhodnutí má úřad okresní vůbec uvéstí příčiny a zákony, jichž bylo užito. Jest-li dovoleno, z rozhodnutí takového k úřadu vyššímu se odvolati, má se to ve vyřízení podotknouti, a pojmenujíc úřad, ku kterémuž se odvolati lze, i lhůta, v kteréž se to státi má, a doložíc, že se má rekurs u samého úřadu okresního podati. Kde zvláštními předpisy není ustanovena kratší lhůta k odvolání, ustanovena buď k podání rekursů z vyřízení úřadů okresních lhůta 14denní od toho dne, kteréhož vyřízení bylo dodáno, tento nepočítajíc. Den, kteréhož rekurs byl dán na poštu, má se tak počítati, jakoby rekurs toho dne podán byl úřadu. Rekurs podaný buď se spisy jednacími a důkladnou zprávou vyšším úřadům předložen.“

β) z usnešení výboru obecního k výboru okresnímu dle §. 99 obec. zřiz. z r. 1864 a od poslednějšiho k výboru zemskému dle §. 77 zák. o okr. zastup. ze dne 25. července 1864 č. 27 z. z.

β) lhůta čtyřnedělní k odvolání se z výnosu II. stolice zeměpanských úřadů politických k ministerium dle nařízení ministr. ze dne 22. června 1869 č. 116 ř. z., pokud některým zákonem neklade se zvláštní lhůta.

4. V záležitostech finančních platí dle zákona ze dne 19. března 1876 č. 28 ř. z., jímžto se vyměřují lhůty, v nichž se může zjednati platnost prostředkům právním proti rozhodnutím a nařízením orgánů správy finanční, platí lhůta

a) třicetidenní dle §. 1: „Představení, stížnosti nebo rekursy proti příkazům, nařízením nebo rozhodnutím vydaným způsobem administrativním od úřadů a orgánů správy finanční, na které náleží rozvrhovati, vyměřovati a spravovati daně přímé, dávky nepřímé a jiné důchodky k potřebám státním, podány buďte, pokud dle zákonů dovoleno jest je podávati, ve třiceti dnech tomu orgánu, který vydal příkaz, nařízení neb rozhodnutí,

b) osmidenní, směřuje-li představení, stížnost neb rekurs toliko proti uložení nějakého trestu pořádečného.

Lhůta počíná (dle §. 2) ode dne po dodání nejprve příštího; bylo-li představení podáno na poštu na úřední

potvrzení přijímací, nepočítají se ve lhůtu dni, po které šlo představení po poště.

Případne-li poslední den lhůty na neděli nebo na obecný den sváteční, skončí se lhůta teprve ve všední den nejprve příští.

5. Pokud pak týče se správního soudnictví, zaznamenati sluší

a) o soudu říšském:

a) v případech sporů kompetenčních, aneb v případech, vyhledává-li se čeho na některém království neb zemi nebo na veškerých zemích dle zákona o zřízení říšského soudu ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z. článek 2 ad a), b), c), pak článek 3 ad a), platí

lhůta šedesátidenní dle §. 12 zákona ze dne 18. dubna 1869 č. 44 ř. z., překladu č. 49 str. 157, od toho dne, kdy u soudu v té příčině spis byl podán;

β) v případech stížností pro porušení práv politických dle zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z. článek 3, ad b)

lhůta čtrnáctidenní dle §. 17 zákona ze dne 18. dubna 1869 č. 44 ř. z., překladu č. 49 str. 157, od dodání nálezu administrativního poslední instance, do kteréž lhůty nepočítají se dni, po které žádost šla po poště.

Ani prodlužování lhůt, ani, obmešká-li kdo tyto lhůty, navrácení v předešlý způsob nenalézá místa. (§. 18.)

b) o soudu správním dle §. 14 zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876 platí lhůta šedesátidenní od dodání rozhodnutí neb opatření v poslední instanci učiněného. Dle §. 15 nepočítají se dni, po které stížnost jde po poště. Dle §. 16 navrácení v předešlý způsob v příčině prošlé lhůty nemá místa.

Šedesátidenní lhůta k stížnosti (§. 14, 15) se neprodlužuje, vyjma zvláštní případ, když jeví se formální nedostatky (§§. 18, 20), může se stížnost straně vrátiti a vyměřiti kratičká lhůta neprodlužitelná.

6. Kterak počítají se lhůty odvolací.

Všeobecné pravidlo nalézáme v §. 92 ministr. instrukce ze dne 17. března 1855 č. 52 zem. vl. věst. „Den, kteréhož rekurs byl dán na poštu, má se tak počítati, jakoby rekurs toho dne byl podán úřadu.“

Ministerium vnitra a orby ze dne 20. listopadu 1877 č. 15666 a 13387 rozhodlo v té příčině takto: Do lhůty čtrnácti-

denní v záležitostech vodního práva dle §. 95 zák. vod. z r. 1870, nepočítá se den poštovního běhu, a sice obdobně s §. 92 ministr. instrukce ze dne 17. března 1855 a obdobně s §. 15 zák. o zřízení správního soudu ze dne 22. října 1875 č. 36 z r. 1876.

Bylo-li rozhodnutí dodáno bez důvodů, počítá se lhůta odvolací ode dne dodání důvodů. Ustanoví-li úřad omylem jinou lhůtu odvolací než zákonem přikázáno jest, připouští se odvolání i v této nepravé lhůtě. (Rozhodnutí nejvyšš. soud. dvoru ze dne 11. července 1877 č. 6951, Gerichtshalle 1878 Nr. 2.)

Dále sluší rozeznávati mezi obyčejným řízením správním, k němuž vztahují se předpisy svrch uvedené, a mezi správním čili policejním řízením trestním, kde počítají se neděle a svátky do lhůty odvolací. Viz o tom následující rozhodnutí ministr. vnitra a orby ze dne 26. července 1877 č. 9704, 8759:

Dle předpisů §. 71 lesního zákona ze dne 3. prosince 1852, dle §. 5 soud. řádu trestního z r. 1873, dle ministr. nařiz. ze dne 22. června 1859 č. 196 ř. z. a ze dne 22. června 1869 č. 116 ř. z. počítají se neděle a svátky do lhůty odvolací v záležitostech lesnických, kdežto podle zákona o správním soudu tak se neděje v případech stížností k tomuto správnímu soudu příslušných.

V případech, když vyhlašuje se úřední nález v novinách, poněvadž osoby, jichž se týče, nejsou přítomny aneb nejsou povědomy a také nebyl jim ustanoven kurátor, počítá se lhůta odvolací ode dne třetí vyhlášky.

7. Prodloužení lhůty odvolací.

Dle všeobecné praxe může lhůta k podání spisu odvolacího, stala-li se opověď v zákonné lhůtě čtrnáctidenní, přiměřeně prodloužena býti, neboť zhusta bývá toho třeba k vyhledávání pomůcek právních a znaleckých a t. d.

Pokud se týče záležitostí finančních, ustanoveno v §. 1 alinea 3, zákona ze dne 19. března 1876 č. 28 ř. z., že v případech zvláštního zřetele hodných může úřad, u něhož se má prostředkům právním průchod zjednati, lhůtu prodloužiti.

Žádost za prodloužení lhůty odvolací bývá v praxi též na roveň stavena přímé opovědi odvolání, nicméně radno je,

aby v této žádosti řeklo se zřejmě, že má za opověď považována býti.

O tom, který úřad v řízení správním oprávněn jest prodlužovati lhůty odvolací, není určitého předpisu a praxe samá velice kolísá. Dle dvor. dekretu ze dne 27. června 1823 č. 20077 (sbírka zákonů krajských V. str. 244) přiznává se prvnímu úřadu, u něhož odvolání podáno býti má, že z důvodných příčin může přiměřenou lhůtu odvolací povolit, což pak u předložení spisů náleží mu patřičně ospravedlniti.

Naproti tomu zase v speciálním případě vydalo ministerium vnitra ze dne 15. října 1871 č. 13511 (Meyerhofer I. str. 491) místodržitelství v Čechách poučení toho obsahu, že místodržitelství není oprávněno povolovati lhůty k podání rekursů ministerských.

Podle praxe ministeria orby v záležitostech vodního práva byly žádosti za prodloužení lhůty odvolací, ježto zemský úřad byl předložil, vyřizovány od ministeria samého, avšak nestalo se nižádného pozastavení i byl rekurs také řádně v jednání vzat v tom případě, pakli úřad nižší prodloužení lhůty byl povolil, aneb pakli již v původním nálezu svém delší byl vyhradil lhůtu, než ona v §. 95 zák. vod. vyměřená čtrnáctidenní je.

V speciálním případě bylo rozhodnuto, že žádosti za prodloužení lhůty odvolací při rekursech ministerských mají od nižších úřadů předloženy býti se zprávou v příčině důvodnosti a s určitým návrhem o délce lhůty. (Výnos minist. orby ze dne 11. října 1878 č. 10622.)

Avšak učení, že jen vyšší úřad ten, k němuž odvolání je řízeno, oprávněn jest k povolení lhůty, nejen nesrovnává se s předpisy soudního řádu a s praxí soudní, alebrž nelze je ani věcně odůvodniti, neboť uvažování o tom, zdali v jistém případě jsou postačitelné důvody k prodloužení lhůty, mělo by se ponechati instančnímu rozhodnutí; dále očekávati lze, že stolice nižší způsobilejší je k tomu, aby důvodnost žádosti posuzovala, poněvadž věci bezprostředně stojí blíže; konečně ani netřeba obávati se zneužívání dotčeného práva, poněvadž strana odporující oprávněna je k stížnosti na nedůvodné povolání lhůt.

Nenabyla-li nějaká třetí osoba nějakým rozhodnutím jakéhosi práva, napotom má se za to, že vyšší stolice může meritorně rozhodnouti i tenkrát, když lhůta odvolací byla prošla. (Viz zde při §. 37, c.)

Nesprávné poučení strany, že může se ještě odvolati k vyšší stolici, nezamezuje toho, že lhůta se prospává. (Nález správ. soudu ze dne 10. července 1878 č. 991, Budw. 302. Viz napřed při §. 33 „Vlastnosti nálezů.“)

Povolení lhůty potažně prodloužení lhůty jest předmětem volného uvážení úřadu ve smyslu §. 3 ad e) zák. o správ. soudě ze dne 22. října 1875 č. 36 z r. 1876 a nepřipouští se v té příčině stížnost k správnímu soudu. (Sneš. správ. soudu ze dne 5. března 1884 č. 794. Sbírka Exel, Verfahren a t. d. č. 87.)

Pakli některý správní úřad, nehledě k okolnosti, že lhůta odvolací prošla, nicméně učiní rozhodnutí meritorní, nemůže se namítati zameškání běhu instancí administrativních. (Nález správ. soudu ze dne 26. června 1879 č. 1233, Budw. 523. Sbírka Exel, 663. Viz napřed kap. II. ad 2, č. 60.)

Zvlášť v tom případě, pakli některá účastněná strana na dotčené meritorní rozhodnutí si nestěžovala. (Nález správ. soudu ze dne 28. září 1882 č. 1800, Budw. 1506. Sbírka Exel 665. Viz napřed kapit. II. ad 2, č. 61.)

Když však úřad správní ve svém výměru výslovně konstatuje, že lhůta odvolací byla promeškána, zároveň ale ve věci samé nicméně rozhoduje, nepřipouští se stížnost k správnímu soudu dle §. 5 alinea 3. (Sneš. správ. soudu ze dne 18. června 1883 č. 1437. Sbírka Exel 667. Viz napřed kap. II. ad 2, č. 62.)

Lhůta k odvolání k ministerstvu byla promeškána, nicméně toto vydalo ve věci té odůvodněný výměr, nikoliv jako rozhodnutí, alebrž jen za účelem, aby věc dle práva objasněna byla. Správní soud zamítl stížnost, poněvadž lhůta odvolací byla promeškána a nález místodržitelství dříve již nabyt moci práva. (Sneš. správ. soud. ze dne 28. dubna 1884 č. 852, Exel 670. Viz napřed kapit. II. ad 2, č. 63.)

Lhůta k stížnosti (k správ. soudu) počítá se ode dne skutečného doručení písemního nálezu a nikolivěk ode dne pouhého vyrozumění stran ústního, jež doručení písemného nálezu předcházelo. (Nález správ. soudu dle §. 6, bez ústního přelíčení, ze dne 7. dubna 1885 č. 338, Exel 752. Viz napřed kapit. II. ad 2, č. 72.)

Lhůta se promešká, pakli proti rozhodnutí zemského výboru jakož poslední stolice podá se představení a opomine se v době zákonem vyměřené podati stížnost k správnímu soudu. (Sneš.

správ. soudu ze dne 27. listopadu 1876 č. 371, Exel 767. Viz napřed kapit. II. ad 2, č. 79.)

Taktéž pakli promeškání nastane v následku nesprávného poučení se strany c. kr. okres. hejtmánství. (Stížnost byla k c. kr. okres. hejtmánství podána a od něho straně navracena k opravení.) (Sneš. správ. soudu ze dne 24. listopadu 1879 č. 2277. Exel 768. Viz napřed kapit. II. ad 2, č. 80.)

Stížnost, která telegraficky v čas byla ohlášena, písemně pak po lhůtě podána, neodmrštila se a limine. (Plen. sneš. správ. soudu ze dne 12. února 1877 č. 202. Exel 787. Viz napřed kapit. II. ad 2, č. 88.)

Dále viz zde při §. 37 citované nálezy, které uvedeny jsou v kapit. II. ad 2, č. 59, 75, 76, 77 neb Exel č. 662, 757, 758, 760.

§. 41.

Doprovázení rekursů k vyšším místům.

V příčině doprovázení rekursů nařízeno jest:

1. V §. 92 minist. instr. ze dne 17. března 1855 č. 52 zem. vl. věst.: „Rekurs podaný buď se spisy jednacími a s důkladnou zprávou vyššímu úřadu předložen.“

2. V příčině doprovázení ministerských rekursů nařízeno jest minist. osvěty ze dne 10. prosince 1870 č. 12816, aby podřízené úřady předkládaly spisy v náležitě úplnosti a s příslušnými vysvětlivkami, tak aby žádných dalších dotazů nebylo třeba. K tomu konci mají úřadové zemští spisy náležitě prozkoumati a o novotách v nich shledaných se vysloviti. Jest to k urychlení jednání třeba, neboť v řízení správním mohou strany průvody své až do poslední stolice doplňovati. Tak bylo přikázáno již výnosem stát. minist. ze dne 30. září 1865 č. 4567 (Z. f. V. 1872 str. 115).

3. Ministerium vnitra dne 2. března 1877 č. 837 nařídilo všem zemským úřadům, kterak spisy jednací mají pořádně býti, a sice mají spisy každé instance zvlášť o sobě pořádně, seznamovány a obálkou opatřeny býti.

4. Ministerium orby dne 30. dubna 1877 č. 424 a poznovu dne 2. září 1878 č. 1318 (Verordnungsblatt des Ackerbauminist. z r. 1878 str. 55) podobně se vyslovilo i dodalo, že jednotlivé spisy mají číslicemi seznamu spisů poznamenány býti.

§. 42.

Důvody zmatečnosti.

Pokud se týče důvodů zmatečných, jest si povšimnouti předpisů §. 262 atd. soudního řádu, kdy zmatečnost nastává, a pak předpisů §. 281 trest. řádu z r. 1873 u porovnání se všeobecnými předpisy správního řízení, ježto na různých místech zde uvádíme.

Uvažující základní povahu správního řízení jakožto řízení z povinnosti úřední, spatřujeme následující důvody zmateční:

1. nepříslušnost úřadu a podjatost funkcionářů, znalců a svědků;
2. nedostatek legitimace stran;
3. opominuté neb opozděné jich obeslání;
4. neslyšení jich návrhů v příčině vyhledávání věcí důležitých;
5. obmezování stran v příčině nahlédnutí ve spisy jednací, v příčině odůvodňování jich nároků a v příčině práva dáti se zastupovati;
6. nešetření nějakého soudního praejudikátu;
7. nedbání průvodů bez odůvodnění;
8. nejasnost a neúplnost nálezů, aneb když v něm odpory vnitřní se nalézají;
9. přesahuje-li nález meze sporné věci a
10. nedostatek důvodů.

§. 43.

Uvedení v předešlý způsob a obnovení řízení správního.

1. Právní prostředek uvedení v předešlý způsob v základě nových průvodů dle §. 372 soud. ř. užíván jest i v řízení správním, když strana po rozhodnutí věci prokáže se takými vážnými průvody, o kterých dříve vědomosti neměla.

Restituce připouští se v praxi obdobně se soudním řádem, poněvadž není o tom předpisů, ač rozumí se vlastně samo sebou, že úřad, když byl spatřil, že jistý nález, případně provedení veřejnému prospěchu jest na odpor, buď následkem návrhu některé strany, buď vlastním popudem, závadný nález zruší. *)

*) Že připouští se restituce, vysvítá z dvor. dekretu ze dne 1. prosince 1788, ježž cituje „Kostecký System“ díl XI. v kapitole: „Recurse in politischen Angelegenheiten“ §. 199:

„Gegen eine in diesem Civilurtheile (rozuměj nález v záležitostech politických, o kterých právě pojednává) verhängte Strafe hat keine Wiedereinsetzung Statt, sondern dann hat sich die Partei an den Richter zu wenden,

Byla toliko a jest v praxi sporná otázka ta: má-li restituce žádána býti i rozhodována od úřadu toho, který byl nález učinil (§. 375 soud. ř.), aneb má-li, přihlížejece k momentu podřízení nižších pod vyšší úřady, o žádosti restituční rozhodovati onen vyšší úřad, který byl vydal konečný nález, aby předešlo se tomu, aby na př. I. stolice uvazovala se v jednání restituční proti konečnému nálezu II. neb III. stolice, a tedy propůjčovala se ku zničení nálezu, jenž od představeného úřadu vyššího vydán byl.

Doposud c. k. ministersvo zálež. duch. a vyučování, nehledíc k takovému přílišnému odstíňování, vedeno asi uvážením, že vlastně nové průvody jsou při restituci tou hlavní věcí a že o změněné poloze věci také zcela nové řízení nastává (viz dvor. dekr. ze dne 25. srpna 1783 č. 179), přidrželo se prostě zásady v §. 375 soud. ř. obsažené. O tom svědčí vynesení ze dne 8. července 1873 č. 8779 věst. vl. škol. str. 143 následující:

„Z týchže důvodův, z kterých ve věcech sporných, týkajících se práva soukromého, restituce proti zavřenému jednání a pravomocnému nálezu se připouští, nemůže restituce taková ani ve sporných věcech administrativních odepřena býti, jelikož to povaha věci sebou nese, že i ve sporných věcech toho druhu nemohou processuální pravidla vyšší měrou donucovacími býti, ani že z učiněných nálezů skrovnější měrou lze se odvolati než v jednání civilním.

Jenom jest, kdykoli se za restituci žádá, dbáti, že o přípustění restituce rozhoduje pouze úřad ten, který učinil nález, jenž restitucí odstraněn býti má neb jenž v opomenutém processuálním pravidle zákonnou sankci vyslovil, naproti čemuž postupuj potom ovšem jednání nové pořadem instancí.“

2. Pokud týče se řízení před soudem říšským dle zákona ze dne 18. dubna 1869 č. 44 ř. z. (překlada č. 49 str. 157):

a) nelze prodlužovati lhůty odvolací v §§. 12 a 17 vyměřené, a obměšká-li kdo tyto lhůty, nemůže žádati za navrácení v předešlý způsob (§. 18).

ihm ihre reinen Behelfe vorzulegen und derselben Untersuchung sowie daraus etwa fließende Mässigung oder Nachsicht der Strafe zu erlangen, in welchem Falle, solange gegen das Strafurtheil ein Weg offen ist, dessen Ausgang man vorher nicht wissen kann, mit Vollziehung der Strafe innezuhalten ist.“

Připouští se tedy restituce v případech mimotrestných.

b) Připouští se obnovené řízení jen tenkrát, pakli udály se novoty takové, jimižto věcný a zákonný stav byl změněn. (Viz nález říšsk. soudu ze dne 22. října 1873, Sbíрка Hye č. 102.)

3. Pokud se týče řízení před správním soudem dle zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876:

a) nemá místa navrácení v předešlý způsob z příčiny proslé 60denní lhůty k stížnosti dle §. 14 (§. 16) a

b) též nemá místa navrácení v předešlý způsob proti nálezům správního soudu (§. 43).

4. V příčině obnovení správního řízení budiž si povšimnuto nálezu správního soudu ze dne 13. května 1881 č. 716, Budw. 1097, Judiktb. 30.

Pakli některá strana v základě pravomocného nálezu úřadu správního nabyta jakýchsi práv vůči straně druhé, napotom může dotčené rozhodnutí zrušeno a nové učiněno býti jen tenkrát, jestliže mezi tím nastaly důležité novoty.

Povoliti obnovení záležitosti, která pravomocně rozhodnuta byla, jest předmětem, o němž úřad ve smyslu §. 3 ad e zák. o správ. soudě ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876 volně uvažovati oprávněn jest. Nepřipouštějí se tedy v té příčině stížnosti k správnímu soudu. (Sneš. správ. soudu 15. ledna 1883 č. 44, Sbíрка Exel, Verfahren, č. 282.)

V poslední době pak, když jednalo se o záležitost správy chudinského fondu, totiž o propuštění kapitálu ze špitálního fondu býv. panství Pacovského a přikázání dotčeného kapitálu k fondu chudinskému obce Catorazské, rozhodl správní soud dne 3. března 1886 č. 635, Sbíрка Budw. 2946, že nestává nižádného ustanovení zákonného, mocí jehož by autonomní úřadové v záležitostech chudinské správy povinni byli, proti pravomocnému rozhodnutí, zaváděti nové řízení z příčiny, že objevily se nové průvody, a napotom poznovu rozhodovati. Předpisů civilního řízení obdobně prý užívati nelze.

Dle našeho mínění a dle staré praxe není ale restituce vyloučena, když ji řádně odůvodniti lze.

Ostatně srovnej poznámky

při §. 4 o postupu instancí,

při §. 33 o nálezích,

při §. 34 o pravomocnosti nálezů,

při §. 36 obražení neb představení.

§. 44.

Provisorní opatření.

Právo úřadů politických, jakož i úřadů obecních, k tomu, aby provisorní opatření učinili, zakládá se:

a) ve všeobecné povaze dotčených úřadů jakožto policie správní,

b) v organizačních předpisech nejvyš. rozhodnutí ze dne 14. září 1852 č. 10 ř. z. z r. 1853, z. vl. věst. 1853, č. 13, str. 15,

c) pokud se týče policie místní, jižto konati náleží obecnímu představenému, zakládá se v §§. 28, 59, 60, 61 ob. zřiz. z r. 1864,

d) v §. 93 minist. instr. ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst.,

kde všeobecně ustanoveno:

aa) že nařízení, která se pro dobro veřejné vydávají, pak nařízení daná v případech nebezpečnosti z prodlení mají se i v běhu lhůty rekursní vykonati,

bb) že výjimkou jen připouští se účinek odkladný (effectus suspensivus);

e) v §. 39 zákona ze dne 18. dubna 1869 č. 44 ř. z., jímž upravuje se řízení před říšským soudem: v příčině vykonání nálezů jest se obrátiti k příslušnému úřadu správnímu nebo soudu, u něhož taktéž možno žádati o prozatímná opatření aneb zjištění.

Pokud se týče práva vodního, rozhodnuto bylo: Je-li nějakého nebezpečnosti, může úřad správní, nehledě k podanému odvolání, učiniti přiměřená opatření ochranná. V témž případě nebezpečnosti může úřad nález svůj, na nějž podána byla stížnost, provésti ve smyslu §. 96 zák. vod. jako provisorní opatření. (Rozhod. minist. orby ze dne 6. března 1879 č. 13221.)

Taktéž úředník k jednání komissionálnímu vyslaný může jménem úřadu, který ho vyslal, „ex commissione“ nutná opatření učiniti. (Peyrer, Wasserrecht str. 547.)

Opatření zatímná (provisorní) připouštějí se v právu vodním v případech, když tak zapotřebí jest k ochraně před nebezpečnostím aneb k odvrácení škod; však musí se zároveň z moci úřední a pokud možno rychle účinkovati, aby věc uspořádána byla s konečnou platností. (Rozhod. minist. orby

ze dne 24. února 1877 č. 508.) Okolnost, že provisorního opatření třeba jest, budiž v komissionálním protokolu náležitě odůvodněna.

V záležitostech církevních mohou úřadové správní dle zákona ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z. o poměrech církve katolické §. 56, zatímná opatření činiti: „kdykoli vzejde nějaká rozepře o příspěvek k účelům náboženským, mohou úřadové správní, vyhledává-li toho pilná potřeba správy duchovní, učiniti opatření prozatím dle posavadního pokojného držení anebo, nebylo-li by lze toho držení ihned vyhledati, dle skutečných a právních poměrů sumovně vyhledaných.“

Srov. zde při §. 37 „Odvolání“, pak část VII. „O vykonávání nálezů“.

Část V.

O nákladech řízení a zastupování.

§. 45.

Hlavní zásada.

Platí sice hlavní zásada, že náklady řízení nese strana žádající nebo prospěch mající, avšak náklady tyto spadávají také na osoby, které při tom vinu měly aneb svévolnými námitkami příčinu zavdaly.

K nákladům řízení správního náležejí:

1. náklady na kolky a poplatky,
2. diety a cestovné úředníků, služebníků a úředně povolovaných znalců a svědků,
3. cestovné stran, náklady zastupování právními a jinými znalci,
4. poplatky za dodání úředních spisů.

V příčině uhražování dotčených nákladů řízení správního třeba jest uvážiti

- a) předpisy všeobecným nařízením dané a
- b) předpisy ve speciálních, odborných zákonech obsažené.

Správní soud rozhodl zásadně takto:

Správní úřad, který oprávněn jest k projednávání hlavní věci, rozhoduje též o nákladech řízení. (Nález správ. soudu ze dne 28. února 1878 č. 312, Budw. 221, Judiktb. 1180.)

Výrok úřadů správních v příčině uhrazení nákladů správním řízením způsobených není předmětem pouze volného uvažování

dotčených úřadů správních. (Poznámka: Následovně může tedy v podobných případech podána býti stížnost k správnímu soudu.) (Nález správ. soudu ze dne 5. ledna 1878 č. 1763, Budw. 185, Judiktb. 1181.)

Z pravidla náleží straně žádající, aby nesla náklady komissionálního řízení, aniž by hledělo se k okolnosti, že strana táhne se k náhradě na odpůrci aneb na osobě třetí požadované. Nebylo-li ale žádosti o úřední jednání vůbec třeba, padne nárok k náhradě. (Nález správ. soudu ze dne 5. ledna 1878 č. 13 a 1763, Budw. 184 a 185, Judiktb. 1182.)

Pakli ale odpůrce žadatelův k žádosti příčinu zavedl buď svémocnými novotami aneb vinou nějakou, může nahrazení nákladů tomuto odpůrci uloženo býti. Bylo-li však řízení předsevzato toliko ve prospěchu strany žádající, aniž by odpůrce při tom stihlo provinění, spadají náklady na žadatele. (Nález správ. soudu ze dne 28. února 1878 č. 312, Budw. 221, Judiktb. 1183.)

§. 46.

Předpisy všeobecné.

Sem náleží nařízení, vydané od ministerstva záležitostí vnitřních, práv a financí dne 3. července 1854 z. vl. věst. č. 168, str. 351 (ř. z. č. 169, str. 713).

Nahradiť útraty má vůbec ta strana nebo plnomocník její, která žádost učinila, bez ujmy práva žádati náhrady na straně odporující nebo na někom jiném. (§. 24.)

Ostatně jest od minist. vnitřně dne 29. května 1870 č. 7327 Z. f. V. str. 166 rozhodnuto, že nepřičí se předpisu §. 24, pakli uloží se nahrazení nákladů odporujícímu, který svým zavinením komissionální jednání byl způsobil.

Byl-li jiný úřad za nějaké jednání úřední dožádán, za které úředníkům, diurnistům aneb služebníkům jeho náleží náhrada za útraty komissionální neb pocestní, za stravné, plat od cesty neb za dodání, a nejsou-li strany povinny platy takové služebníkovi ihned nahraditi, buďtež platové ti uhrazení ze zálohy úřední. (§. 27.)

Nechce-li strana k placení zavazaná to, co jí podle přítomného nařízení se vypočtlo, z příčin nepodstatných platiti, nebo nemůže-li se to přímo od ní vybrati, budiž pohrožením exekuce vybídnuť, aby v krátké lhůtě dlužný poplatek zaplatila, a projde-li lhůta bez účinku, budiž k straně obmeškale, jest-li činiti o poplatky

v záležitostech politických vzešlé, přikročeno dle §. 3 cís. nařiz. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z.; v záležitostech soudních následuje pak exekuční zájem a odhad věcí movitých, jež se při první dražbě prodají. (§. 29.)

Stížnosti na bezprávné jednání při účtování a vybírání poplatků takových podány buďtež úřadu představenému. Stížnosti a spisy úřední, za tou příčinou zdělané, osvobozeny jsou od kolků.

V příčině záloh na náklady komissionální rozhodnuto bylo od minist. vnitřně ze dne 10. září 1870 č. 9278 Z. f. V. str. 162, že úředně placení útrat komissionálních nemá místa, a že nesluší se, aby strany k tomu byly držány; později ale zase vysloveno, že zálohy na náklady komissionální skládati povinny jsou strany žádající. Rozhodnutím minist. vnitřně ze dne 3. května 1873 č. 4283 Z. f. V. 1873 str. 106 nařízeno jest I. stolicí, aby zkoušela likvidace a připomíná se, že podobně řízení soudnímu připouští se zmírnění útrat.

Dle nařízení finančního ministeria ze dne 21. července 1877 č. 18683 (vynesení minist. vnitřně ze dne 12. srpna 1877 č. 11078) mají se stížnosti úředníků a znalců na upravení likvidací podávati ve lhůtě nepřestupné 14denní ode dne doručení upravené likvidace.

Dle jiného nařízení finančního ministr. ze dne 26. srpna 1859 č. 5171 Fin. Min. Verordnungsblatt Nr. 46, pak ze dne 13. listopadu 1877 č. 22669, má nejen při substitucích, alebrž i při komissích déle trvajících přihlížeti se k zmírnění diet, pakli se tomu úředník poddá. (!)

Pokud se týče platu, jenž náleží svědkům a znalcům v řízení trestním, platí obdobně předpisy trestního řádu soudního a koná se plat ze zálohy politických úřadů proti náhradě od odsouzeného, kterážto, třeba-li, vymůže se prostředkem politické exekuce. (Výnos minist. vnitřně ze dne 31. května 1869 č. 5536.)

Politické úřady mají o to dbáti, aby strany nebyly přílišnými náklady komissionálními obtěžovány.

Znalci úředně povolání nesmějí se s podnikateli smlouvat v příčině vyšších platů, než jim dle předpisů náležejí; jinak ale není závadno, pakli strany se svými „právními a odbornými zástupci“ dle libosti se dohodnou.

Pokud se týče otázky, v kterých případech obec není povinna k náhradě nákladů komissionálních, bylo rozhodnuto:

Zavdá-li obec nějakým oznámením příčinu k jednání komissionálnímu, nesmí se obec pokládati za „stranu“ ve smyslu nařízení ze dne 3. července 1854 č. 168 z. vl. věst. (jak se samo sebou rozumí, poněvadž obec jest zákonně povinna, oznámení učiniti.) (Rozhod. minist. ze dne 6. srpna 1870 č. 9691 Z. f. V. str. 159.)

Způsobil-li obecní představený některým vadným výkonem, že nastala potřeba věc zvláštní komissí napraviti, nemůže mu uloženo býti, aby nahradil útraty komissionální. (Minist. rozhod. ze dne 21. září 1872 č. 13757 Z. f. V. VI. str. 47.)

§. 47.

Předpisy v speciálních zákonech obsažené.

1. Zákon lesní ze dne 3. prosince 1852 č. 250 ř. z. §. 23.

Útraty komisse nese obviněný, ač nebyl-li za nevinného uznán; bylo-li ale obvinění a obžalování nepodstatné, má nésti útraty ten, kdo tím vinen jest.

2. Nařízení minist. záležitostí duchovních a vyučování ze dne 25. května 1859 č. 99 z. vl. věst. str. 261 (ř. z. č. 99) v příčině staveb kostelních, farních neb školních.

Útraty, nechť při komissí byl kdokoliv, povinna jest nésti ta strana, korporace nebo fond, který dle zákona jest povinen nésti náklad na dotčené stavby neb na zřízení hřbitova.

Jest-li kromě patrona i někdo jiný povinen na stavbu kostelní, farní neb školní náklad nésti, má patron na zapravení útrat výše dotčených přispěti jen tím, co na něho dle míry konkurence vychází, a tu kde náklad na stavení nejprve se zapraviti má z přebývajícího jmění kostelního, mají se útraty připomenuté také z jmění toho zaplatiti. Pakli by se ale komisse taková konala ku zvláštní žádosti aneb jediné ku prospěchu některé strany neb korporace, povinna jest strana neb korporace sama útraty té komisse nésti, nehledíc k tomu, co by na ni vyšlo dle míry konkurenční. To vše vztahuje se také k útratám za vyhledávání v novinách.

Poznámka 1. Pokud setýče staveb kostelních a farních, viz zákon ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z., jímžto se upravují právní poměry církve katolické, a tu zejména budiž si

povšimnuto předpisů §. 57, že v záležitostech konkurenčních zachovávají se staré předpisy.

Poznámka 2. Pokud se týče škol, viz zákon zemský ze dne 19. února 1870 č. 22 z. z. o zřizování, vydržování a navštěvování škol; pak vynes. zemsk. škol. rady ze dne 22. března 1875 č. 6327, ze dne 29. března 1877 č. 6342, náklady komissionální nese školní obec.

3. Řád živnostenský dle zákona ze dne 15. března 1883 č. 39 ř. z. nařizuje v §. 31: „Náklady na ohlášení a řízení, se živnostenskými závody spojené, povinen jest nésti podnikatel; náklady, které svévolnými námitkami vznikly, nahraditi musí ta osoba, která tyto námitky dělala.“

4. Řád stavební pro král. České ze dne 11. května 1864 č. 20 z. z., který dosavad platí pro obce mimo kr. hl. město Prahu a předměstí, opatřuje v §. 83: když se k místní komissí povolá znalec, musí útraty nésti stavebník.

Dle nového řádu stavebního ze dne 10. dubna 1883 č. 40 z. z. pro Prahu a předměstí opatřeno jest o taxách za konání komissí a o taxách stavebních takto:

§. 130. „Obci Pražské jakož i předměstím, jež mají svůj zvláštní úřad stavitelský aneb které podle §. 116 znalce po zákonu oprávněného zřídily k tomu konci, aby dohlížel k provádění staveb, přísluší právo, za každou stavbu prováděnou, vybírati od stavebníka poplatek (taxu) stavební, který má býti v přiměřeném poměru k rozsáhlosti stavby a k vykonávání dozoru nad stavbou, kromě toho i poplatky za konání komisse. Oba tyto poplatky vybírány buďte podle určité sazby, o kterou usnáší se v Praze sbor obecních starších, v předměstích obecní zastupitelstvo a kterou potvrzuje výbor zemský, dohodnuv se s c. k. místodržitelstvím a slyšev po případě výbor okresní.“

§. 131. „Co se týče vymahání zadržalých poplatků stavebních neb komissionálních, jakož i peněžitých pokut, byly-li jaké uloženy, platí tytéž předpisy, které mají průchod při exekucím vymahání daní a přírážek.“

5. Zákon o užívání vod ze dne 28. srpna 1870 č. 71 z. z. §. 99.

1. Náklady komissionální nese

a) strana, která za řízení žádala, tedy strana podnikající některé dílo vodní neb žádající za propůjčení některého práva vodního, žádající o expropriaci aneb o zřízení služebnosti;

b) strana, která k tomu svou vinou, a

c) strana, která k tomu zvlášť svými svévolnými námitkami příčinu dala.

Přihodí-li se v průběhu jednání, že některá strana odpor kladoucí za účelem, aby práv svých uhájila, za komissionální řízení žádá, nevyplývá z toho, vyjma, pakli prokáže se svévolnost, že tato strana nésti má náklady komissionální; naopak strana koncessi vymahající povinna je, nésti i ty náklady, ježto vzniknou následkem odporu strany druhé, v příčině, aby zjistila se věcná povaha žádosti. (Rozh. minist. orby ze dne 5. dubna 1878 č. 192.)

V případech, když strana odpor kladoucí k odůvodnění svých námitek za komissionální šetření žádala, náleží úřadu uvažovati, zdali námitky jsou svévolné, aneb jsou-li v základě dobrého přesvědčení učiněné. Byť i napotom se ukázalo, že námitky nejsou podstatné, nevyplývá z toho, že by strana bona fide odporující musela odsouzena býti k nákladům tak, jako v řízení soudním stane se straně, která podlehla.

2. V řízení expropriacním, aneb jde-li o zřízení služebnosti, v případech zřízení nucených společenstev, když některé straně ukládá se ve prospěch druhé strany aneb z příčin veřejných nějaký výkon aneb nějaké trpení, spadají náklady komissionální na stranu žádající i v tom případě, pakli strana odporující nespokojila se s náhradou jí podávanou a s požadavkem vyšší náhrady podlehla.

Jedná-li se o zřízení vodního společenstva, spadají náklady na společenstvo; byl-li ale návrh ku zřízení vodního společenstva zamítnut aneb nazpět vzat, nese navrhovatel náklady.

3. V příčině nákladů komissionálních při vodních stavbách společných, aneb od společenstev vodních podnikaných, srovnej §§. 44, 45, 52, 66 a 67 zák. vod. Nelze-li míru příspěvků určití jinak, užije se v nejčtetnějších případech měřítko v §. 839 o. zák. obč. daného.

4. Žádá-li obecní představenstvo jménem osadníků za komissionální řízení dle práva vodního, náleží obci, aby náklady nesla; avšak obec může náklady rozvrhnouti na účastníky aneb může od úřadu správního žádati, aby příspěvek náležitě vyměřil.

5. Zavedeno-li řízení dle práva vodního z moci úřední, aniž by některou stranu tížila vina, budtež komissionální náklady

dle většího neb menšího účastenství neb prospěchů dotčených stran vyměřeny.

Byla-li strana s nárokem svým k nějakému právu vodnímu odkázána k pořadu práva soukromého, má úřad správní rozhodnouti o nákladech dosavadního řízení správního a může dotčená strana podlehlá k náhradě odsouzena býti. (Rozh. minist. orby ze dne 12. dubna 1877 č. 3599.)

Tatáž zásada platí v předběžném řízení soudním. Pakli vrchní soud zemský v základě dvor. dekr. ze dne 23. června 1820 č. 1669 sb. z. s. o spisech jemu předložených sezná nepřislušnost soudu, náleží mu spolu rozhodnouti o nákladech řízení soudního. (Nález nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 1875 č. 3612.)

Předcházelo-li v záležitostech vodního práva řízení soudní před řízením správním, nemají úřady správní o nákladech soudního řízení ani v tom případě rozhodovati, když soudní řízení pro nepřislušnost bylo zastaveno a když úřad správní výsledky soudního řízení upotřebil pro své další řízení správní a pro rozhodnutí pozdější správní. (Rozh. minist. orby ze dne 25. července 1877 č. 7918.)

Předpisy §. 99 zák. vod. o nákladech komissionálních platí také v případech, pakli obecní představenstva k vybidnutí úřadů správních řízení předseberou. (Rozh. minist. orby ze dne 7. července 1878 č. 5574.)

Záležela-li příčina k jednání komissionálnímu v tom, že některý předchůdce v držbě opominul zadost učiniti závazkům, ježto naň jako na držitele náležely, napotom má držitel nynější — ovšem s regressem proti předchůdci — náklady komissionální zaplatiti. (Rozh. minist. orby ze dne 18. července 1877 č. 8043.)

Náklady řízení soudního mají se pod následkem ztráty likvidovati v průběhu řízení a sice v okamžiku, když o věci se rozhoduje. (Rozhodnutí nejvyš. soudu ze dne 28. února 1877 č. 1383, Gerichtshalle Nr. 65 z r. 1871.) Tatáž zásada platí v řízení správním a budiž se tomu pečlivě vyhýbáno, aby o nákladech vedlo se řízení zvláštní a vydalo se rozhodnutí zvláštní. S rozhodnutím o věci vždy spojeno býti má rozhodnutí o nákladech provedeného řízení. (Rozhod. minist. orby ze dne 18. října 1878 č. 5661.)

V nálezu správního úřadu dle §. 99 zák. vod. budtež jednotlivé položky předloženého účtu o nákladech řízení, ježto mají se platiti,

přesně naznačeny. (Rozh. minist. orby ze dne 18. října 1878 č. 10734.)

Stane-li se o sporném právu vodním smíření mezi stranami, anižby jedna z dotčených stran žádala za přisouzení nákladů řízení, nemůže se napotom v době pozdější za přiřčení nákladů žádati. (Rozhod. minist. orby ze dne 5. ledna 1877 č. 13773.)

§. 48.

Zmírnění nákladů řízení.

Zmírnění nákladů řízení má místa obdobně se řízením soudním — kterak rozhodnuto bylo od ministerstva ze dne 3. května 1873 č. 4283 Z. f. V. 1873 str. 106, jež první instanci nařídilo, aby likvidaci zkoušela a k zmírnění nákladů hleděla.

§. 49.

Náklady právního zastupování.

Všeobecně platilo i dosud platí pravidlo, že náklady ve sporu správním, ježto způsobí se povoláním právního přítele, nemohou se ukládati straně podlehlé, poněvadž zastupování strany právním přítelem zákonně za nutnost uznáno není. Takové zastupování jest poměrem soukromoprávním mezi zástupcem a stranou, která jej povolala, z kterého poměru závazky pro osobu třetí odvozovati nelze, jako činí se v řízení soudním. (Minist. rozhod. ze dne 27. listopadu 1870 č. 17083, Z. f. V. 1871 str. 12.)

Otázka, zdali v záležitostech správních k nákladům komissionálním a kolkovním, ježto některá strana nésti odsouzena byla, počítati dlužno i náklady zastupování odpůrcova, je na mnoze sporna. Peyrer přimlouvá se rozhodně za to; táhna se k článku „Die Gebühren der Advocaten in Verwaltungsangelegenheiten. Oesterr. Zeitschrift für Verwaltungsrechtspflege 1877 č. 24 a 25“ dovolává se obdobného užití §§. 24, 25 a 26 zákona ze dne 16. května 1874 č. 69 ř. z., jímžto se mění některá ustanovení o ústním, písemném a sumovním řízení v civilních rozepřích právních, dle něhož v civilních sporech přiznají se náklady zastupování straně vítězíci potud, pokud toho k náležitému vymáhání práva aneb k obraně třeba bylo.*)

*) §. 24. Co se týče nákladů soudních. Strana, která v právní rozepři úplně padne, povinna jest v každém případě nahraditi náklady straně druhé způsobené, jichž k příhodnému stíhání neb obhajování práva potřebí.

V praxi správní však přihází se zhusta, že není-li o nákladech zastupování v některém speciálním zákonu nic vyměřeno, odkazují se nároky toho druhu k pořadu práva soukromého. To však schvalovati nelze, i jest to důstojnosti úřadů správních přímo k ujmě, pakli úřad, který dle povahy věci k úřednímu řízení a k rozhodování o nákladech toho řízení povolán byl, toho se vzdaluje a věc k jinému úřadu, který o podstatě věci ani souditi nemůže, odkazuje. Úřad povoláný souditi nechce, úřad nepovoláný pak souditi nemůže. (Viz Allg. Oest. Gerichtszeitung 1877 Nr. 18.)

V případech ale, když v některém speciálním zákoně ustanoveny jsou určité předpisy o nákladech zastupování, mizí pak každá další pochybnost, je-li úřad správní oprávněn, náklady zastupování stranám přisuzovati. Tak vizme §. 393 tr. ř. soud. ze dne 23. května 1873 č. 119 ř. z.*)

Dle §. 40 zákona ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876 o zřízení správního soudu, „když stížnost se odvrhne, může se v nálezu stížnostvedoucímu uložit, aby náklady řízení před soudem správním provedeného, buď všechny nebo část jich nahradil. Náklady přiřknuté dobudou se způsobem administrativním.“

Dle názoru správního soudu přináležejí náklady odpůrcova zastupování k nákladům řízení vůbec.

Soudce uváživ bedlivě všechny okolnosti, má ustanoviti, které náklady se mají pokládati za potřebné, a pokud se mají zvlášť několikráte prodloužené lhůty a odročená stání míti za zpravená.

§. 25. Když každá strana z části zvítězí a z části padne, buďtež náklady dle poměru rozděleny nebo obapolně zdviženy. Avšak i v tomto případě může se jedné straně uložiti úplná náhrada nákladů, když strana druhá zůstala křiva jen v části poměrně nepatrné, jejíž dobývání nezpůsobilo zvláštních nákladů.

§. 26. Co vyměřeno v §§. 24 a 25, má také platnost při rozhodování soudů druhé a třetí instance o soudních nákladech instance první a instancí vyšších, a v příčině změnujících rozhodnutí vyšších instancí nemá to váhy do sebe, že výroky nižších instancí znějí ku prospěchu některé strany.

*) §. 393 tr. ř.: Kdo v řízení trestním užije zástupce, má vůbec také platiti náklady za toto zastoupení všečlě, a to i tehda, když mu byl zástupce zřízen z povinnosti úřadu.

Byl-li obžalovanému přidán zástupce chudých, mají se mu, požádá-li za to, nahraditi hotové výlohy, kterých bylo třeba a které byly skutečně zapraveny a to ze státního pokladu.

Když obviněný, soukromý žalobník, soukromý účastník (§. 48) aneb ten, kdo vědomě křivě oznámení učinil, vůbec povinen jest nahraditi náklady soudní, tedy jest také povinen nahraditi všeliké náklady za obhajování a zastoupení.

Tétéž zásady přidržovala se stále judikatura ministerstva orby, že k nákladům řízení počítati dlužno i náklady odpůrcova zastupování, pokud tak k náležitému vymáhání práva aneb k obraně bylo třeba.

Rozhodnuto bylo takto:

K nákladům řízení dle §. 99 zák. vod., ježto nésti má strana, která svou vinou příčinu dala, náležejí mimo platy úředním funkcionářům, svědkům, znalcům atd., také náklady, ježto měl odpůrce s povoláním znalců svých právních a odborných dle §. 84 zák. vod. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 3. května 1873 č. 4283, pak ze dne 27. července 1876 č. 8509.)

Poněvadž zákon vodní připouští, aby strany povolávaly právní a odborné znalce k zastupování, a poněvadž úřadové správní rozhodovati mají o tom, pokud strana podlehlá povinna je k náhradě nákladů řízení, tedy mají se nahraditi též náklady odpůrci způsobené zastupováním, pokud tak třeba bylo k vymáhání práva aneb k ochraně a pokud vina na straně dotčené. Strana, která zúplna podlehne, považuje se z pravidla za vinnou. (Rozhodnutí minist. orby ze dne 23. února 1877 č. 14368.)

Nejnověji ministerstvo orby rozhodnutím ze dne 7. července 1884 č. 4568 odsoudilo stranu, která podlehla v rozepři vodní, by nahradila odpůrci náklad, způsobený intervencí advokáta, poněvadž zákon vodní výslovně praví, že řízení se provésti má za připuštění rádců právních a technických, pročez nelze pochybovati o tom, že k nákladům řízení, které ten, kdož ve při propadl, odpůrci má nahraditi, náležejí také útraty, kteréž vzešly intervencí zástupců druhu naznačeného.

Je-li advokát v některé záležitosti vodní sám účastníkem, tedy stranou, a to vítězíci, mohou se mu přisouditi náklady zastupování. Je-li advokát členem společenstva vodního a zastupuje-li společenstvo, přísluší mu honorář a náhrada hotových výloh od společenstva. (Rozhodnutí nejvyššího soudního dvoru ze dne 18. dubna 1877 č. 417.)

Naproti tomu ale nemohou se náklady zastupování přisouditi takové osobě, která k zastupování oprávněna není.

K nákladům řízení počítati sluší i náklady odvoláním způsobené, ježto stěžovateli dle §. 99, pakli zvítězí, přisouzeny býti mohou. Die nálezu nejvyš. soud. dvoru platí §. 26 zákona ze dne 16. května 1874 č. 69 ř. z. také pro řízení odvolací a mohou

tedy vítěznému stěžovateli přisouzeny býti náklady rekursu, byl-li tento přiměřeným a nutným prostředkem k ochraně práva. (Nález nejv. soud. dvoru ze dne 10. prosince 1878 č. 13743.)

Poněvadž v záležitostech vodních připouštějí se právní a odborní zástupcové, přináležejí úřadům správním, aby náklady zastupování, ježto odpůrce má nahraditi, průběhem instancí na jisto postavili a upravený seznam dotčených nákladů straně vrátili. (Rozhodnutí min. orby ze dne 24. května 1877 č. 4609.)

Rovněž sporna je otázka, jakou moc mají úřadové správní v těch případech, vznikne-li mezi advokátem a mezi klientem jeho spor v příčině výšky honoráru.

V řízení soudním platil o tom před vydáním nového advokátního řádu ze dne 6. července 1868 č. 96 ř. z. předpis obsažený v dvor. dekretu ze dne 4. října 1833 č. 2633 sb. z. s. že: požadavky advokátů mají se likvidovati před tím soudcem, u něhož věc, jížto náklady zastupování vzešly, pojednána byla; likvidování toto koná se úředně, třeba-li po vyslyšení stran, avšak nikolivěk tak, aby prováděl se celý proces. O žádosti advokáta, aby klient k zaplacení likvidovaných a jím uznaných nákladů zastupování přidržán byl, má napotom kompetentní pro klienta soudce po předcházejícím kontradiktorním řízení rozsudkem rozhodnouti. (Die Gebühren der Advocaten sind von jenem Richter, vor welchem das Geschäft, woraus sie entstanden sind, verhandelt wurde, im ämtlichen Wege und falls es nöthig wäre, nach vorläufigem Einvernehmen der Parteien, ohne jedoch einem förmlichen Processe stattzugeben, zu liquidiren. Unter das Begehren des Advocaten, den Clienten zur Bezahlung der obbemeldetermassen liquidirten und von dem Clienten als richtig erkannten Gebühren zu verhalten, hat der competente Richter dieses Letzteren nach vorläufigem contradictorischen Verfahren durch Urtheil zu entscheiden.)

Dle opětovaných nálezů nejvyššího soudu (srovnej č. 3408, 3590, 3747, 3772 a 3796 sbírky Glaser-Unger svaz. VII. a VIII.) nepozbyl svrchu uvedený dvor. dekret ze dne 4. října 1833 č. 2633 sb. z. s. platnosti v následku advokátního řádu ze dne 6. července 1868 č. 96 ř. z., naopak jest jako doplněk k §§. 1152 a 1153 ob. zák. obč. doposud platným předpisem pro řízení, kdykoliv jde o plat nákladů zastupování od advokátů požadovaných.

Peyrer v roce 1877 hájí náhled svůj, jenž později i od správního soudu uznán byl, že rovněž správní úřadové mohou v záležitostech správních obdobně užiti dvorního dekr. ze dne

4. října 1833 č. 2633, kdykoliv jim, buď k žádosti advokátů aneb k žádosti klientů, o správnosti aneb o výšce nákladů zastupování rozhodovati jest.

Správní soud plenárním usnešením ze dne 29. dubna 1878 č. 694 (Samitsch's Zeitschr. II. Band S. 239) dal místa žádosti jistého advokáta, aby mu upraveny byly náklady zastupování před správním soudem, a usnesl se, že v té věci má se jednati obdobně dle předpisu pro soudy, jenž dán jest dvor. dekr. ze dne 4. října 1833 č. 2633 sb. z. s. a jenž rozhodnutím nejvyššího soudu ze dne 8. října 1873 č. 9303 (sbírky Glaser-Unger č. 5101) za dosavad platný uznán byl.

Avšak celá věc zase má háček ten, že musí se činiti rozdíl mezi pouhým likvidováním nákladů zastupování a mezi exekucím pak vymaháním. Peyrer sám zase poznamenává, že náklady zastupování, ježto obdobně dle dvor. dekretu ze dne 4. října 1833 č. 2633 sb. z. s. byly likvidovány, nemohou, kterak prý z dekretu samého vysvítá, exekučně vymahány býti od úřadu správního, alebrž jen od příslušného úřadu soudního.

Pokud týče se otázky, zdali na rozhodnutí správních úřadů v příčině nákladů správního řízení připouští se stížnost k c. k. správnímu soudu, bylo rozhodnuto:

Při nálezech v příčině nákladů správního řízení, vyjma předpisy speciální, jest volné uvažování úřadů správních omezeno §. 24 minist. nařiz. ze dne 3. července 1854 č. 169 ř. z. Připouští se tudíž stížnost k soudu správnímu. (Nález správ. soudu ze dne 5. ledna 1878 č. 1763. Sbíрка Budwinsky 1878 č. 185.)

Na rozhodnutí správních úřadů v příčině nákladů komissionálních a nákladů řízení předsevzatého dle §. 99 odst. 1 zák. vod. připouští se stížnost k správnímu soudu; avšak v případě dle §. 99 odst. 2 zák. vod., jde-li o náklad řízení, jenž ten, který kriv zůstal, druhé straně svou vinou způsobil a nahraditi má, nepřipouští se stížnost k správnímu soudu dle §. 3 lit. e) zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876, alebrž jest to volnému uvažování úřadů ponecháno. (Nález správ. soudu ze dne 13. února 1878 č. 248.)

Správním úřadům náleží, aby v záležitostech práva vodního náklady řízení vymahaly způsobem politické exekuce, pokud dotčené náklady rovnají se nákladům v §. 69 zák. vodního naznačeným.

Avšak většinou přikazují se úřadům správním vůbec všechny náklady, o nichžto rozhodují, k exekucímu vymahání politickému.

Určitých předpisů o tom není. (Srovnej poznámku napřed ad 8 v příčině nákladů zastupování.) Ostatně platí v praxi všeobecně, že náklady komissionální pravomocně likvidované, vymahají se prostředkem politické exekuce.

Rozhodnutí o tom, pokud v záležitostech vodního práva ten, jenž ve při podlehl, povinen jest, odpůrci svému náklady sporní nahraditi, ponecháno jest volnému uvážení úřadu. (Nález správ. soudu ze dne 13. února 1878 č. 248, Budw. 1157, Judiktb. 2564.)

Byla-li v následku nedůvodné žádosti některé strany ustanovena a odbyvána komisse, nese tato strana útraty komissionální. (Nález správ. soudu ze dne 16. září 1881 č. 1403, Budw. 1157, Judiktb. 2565.)

V článku „Ueber die Kosten der Parteivertretung im Administrativverfahren“ von E. Freih. v. Schwartzenu, Statthalttereiconcipisten, Z. f. V. 1887 č. 15, odporováno jest tomu, aby náklady zastupování odpůrcova svalovaly se ve všech případech bezvýminečně na stranu, která podlehla. Hájí se princip dosavad v praxi zachovaný, ačkoliv určitých předpisů o tom nikde není, že náklady ve sporu správním, ježto způsobí se povoláním právního přítele, nemohou ukládány býti straně podlehlé, poněvadž zastupování strany právním přítelem zákonně a všeobecně za nutnost uznáno není. V četných případech takového zastupování proto není třeba, poněvadž jednání správní jest povahy officiální a tudíž úředník správní věc všestranně mocí úřední vyšetřiti má. Zastupování a tudíž přisouzení nákladů odůvodniti lze jen v těch případech, když některý zákon zastupování zvlášť nařizuje aneb pakli dle zvláštních okolností povolání právního přítele žádoucné jest. Odporuje se obdobné užívání předpisů zákona ze dne 16. května 1874 č. 69 ř. z., aby uvažováno bylo, kterých právních prostředků ku stíhání a obhajování práv bylo třeba a které náklady tudíž jsou odůvodněné.

Odporuje se dále, aby věc nákladů za zastupování uspořádána byla mocí zákonodárnou dle zásad:

Náklady zastupování ve sporech správních, ježto nastanou povoláním advokátů, nese každá strana sama. Přisouzení nákladů zastupování odpůrcova tím způsobem, aby strana podlehlá povinna byla platiti, z pravidla se nepřipouští a může místa nalézati toliko výjimkou a sice z důvodů věcných neb formálních, ježto však taxativně ustanoveny buďtež. Důvody věcné nastávají n. př. v pří-

padech vodního práva, důvody formální nalézají se v zákoně o zřízení správního soudu ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876.

Mimo to jsou ale i případy zvláštní, kde patrně právní pomoci ku stíhání neb obhajování práv zapotřebí jest, a tuto pak budiž se zachováno obdobně dle zákona ze dne 16. května 1874 č. 69 ř. z., kterak již napřed řečeno bylo.

Část VI.

O doručování úředních výnosů.

§. 50.

Zásady všeobecné a předpisy.

Průkaz o tom, že úřední rozhodnutí aneb nařízení dotčeným stranám řádně doručeno bylo, považuje se za podstatnou část správního řízení vůbec (nález správ. soudu ze dne 29. prosince 1879 č. 2437) a proto třeba jest k tomu pilněji přihlížeti, než druhdy se dělo.

Doručování úředních výnosů jak od úřadů správních tak i soudních vycházejících, koná se

a) nejprve vlastními úředními zřizenci úřadů politických neb soudních dle zvláštních o tom vydaných instrukcí úředních, aneb

b) pomocí úřadů poštovních, a konečně

c) podmíněčně pomocí obecních úřadů v základě předpisu §. 29 obec. zřiz. z r. 1864 o působnosti přenesené, a tož v případech a způsoby, kterak opět speciálními instrukcemi úředními, o nichž jsme se svrchu zmínili, uloženo jest.

Předpisy o tom jsou tyto:

aa) ministerská instrukce pro politické úřady ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst., pak §. 21 minist. nařízení ze dne 3. července 1854 z. vl. věst. č. 168 str. 351, jímžto se ustanovují diety a platy za cestu úředníkům a služebníkům, s dodatkem minist. nařiz. ze dne 19. prosince 1858 č. 1 z. vl. věst. 1859, jímžto vyměřuje se plat za dodání spisů;

bb) instrukce ministra práv ze dne 28. června 1850 č. 256 ř. z. a z. vl. věst.;

cc) instrukce soudní, císař. patent ze dne 3. května 1853 č. 81 ř. z. (z. vl. věst. č. 100 str. 214);

dd) zákon ze dne 2. října 1865 č. 108 ř. z. o osvobození od poštovního, pak min. nař. ze dne 29. ledna 1874 č. 762, v příčině donuceného dodávání úředních listin a

ee) vynes. minist. zálež. duch. a vyuč. ze dne 14. května 1876 č. 8040 věst. vlád. škol. č. 26, výnos poštovní direkce v Čechách ze dne 5. února 1878 č. 35403 v též příčině.

Poznámky:

Pokud se týče práva vodního, jest v příčině doručení neb dodání nálezů spravovati se všeobecnými předpisy správního řízení.

Aby úřední nález vůči všem účastníkům nabyt moci práva, nezbytně třeba jest, aby dotčený nález každému z nich řádně doručen byl, vyjma případ, že jeden z nich od ostatních k přijetí splnomocněn byl. (Nález správ. soudu ze dne 11. listopadu 1883 č. 2324, Budw. 1864, Judiktb. 2566.)

Rekurs pro promeškání lhůty jen tenkrát zamítnouti lze, pakli předcházelo řádné doručení rekurrovaného výměru a pakli to též řádně prokázáno jest. (Nález správ. soudu ze dne 17. listopadu 1879 č. 2184, Budw. §. 6 č. 99, Judiktb. 14.)

Nedostává-li se lístku dodacího aneb stvrzení v knize dodací, pak pouhá poznámka v protokolu podacím učiněná, že dodání se stalo — není nižádným důkazem řádného doručení. (Nález správ. soudu ze dne 25. září 1883 č. 2205, Budw. 1844, Judiktb. 15.)

Závisí-li posouzení toho, stalo-li se doručení úředního výměru řádně a pravomocně, spolu na otázce, byl-li výměr vydán oprávněným zákonným zástupcům dotčené strany — napotom musí nejprve tato poslední otázka vyšetřena a rozhodnuta býti. (Nález správ. soudu ze dne 29. prosince 1879 Budw. §. 6 č. 106, Judiktb. 16.)

Bylo-li v řízení správním plnomocenství vydáno dvěma mandatárům, pak musí nález, aby plné pravoplatnosti nabyt, oběma mandatárům doručen býti. (Nález správ. soudu ze dne 17. listopadu 1879 č. 2184, Budw. §. 6 č. 99, Judiktb. 17.)

Osobám nepřítomným náleží v příčině dodání výměru zříditi opatrovníky a to sice dle §. 276 o. z. obč. příslušným soudem k žádosti dotčeného politického úřadu. (Rozhodnutí nejvyš. soudu, Zeitsch. f. V. 1876 str. 79. Viz napřed zde §. 33 o nálezech.)

Obsylka, která na obecním domě obyčejným způsobem vyvěšena byla, považuje se za platnou tenkrát, když povědomo jest místo, kde strana se zdržuje, a toliko její dočasný byt se nezná. (Plen. rozhod. kass. soudu ze dne 29. března 1883 č. 13731.)

Dodání nálezu úřadu správního považuje se za perfektní tím dnem, když dotčený nález od magistrátního protokolu podacího přijat byl. (Sneš. správ. soudu ze dne 20. dubna 1878 č. 675 [případ Vídeň] a ze dne 15. května 1885 č. 1096 [případ Liberec]. Sbirka Exel č. 745 a 747.)

Vyřízení ministerstva na stížnost některých voličů do obchodní komory nebylo dotčeným stěžovatelům k vlastním rukoum dodáno, alebrž vyhlásilo se ve veřejném sezení komory. Lhůta k stížnosti k správnímu soudu počítána byla ode dne vyhlášení a správní soud k tomu přisvědčil. (Plen. sneš. správ. soudu ze dne 7. dubna a 5. května 1884 č. 689, 935 a 961. Sbirka Exel 7473.)

Dodání považuje se za správné teprv tenkrát, když úplný obsah rozhodnutí dotčené straně sdělen byl. (Nález správ. soudu ze dne 25. října 1879 č. 2065, Budw. 598, Exel 753.)

§. 51.

O doručování úředních výnosů správních úřadů nařízeno jest ministerskou instrukcí ze dne 17. března 1855 č. 51 z. vl. věst. §§. 106—110:

a) že v místě úředním mají věci od úřadu vycházející dodávati bedlivě služebníci úřadu okresního;

b) že k dodávání věcí v okresu mimo místo úřední užiti se má pošty, neb

c) není-li místo, kam se něco má dodati, příliš vzdáleno, a není-li s místem úředním přímo poštou spojeno, představených obecních;

d) že dodání poštou učiněná vykážati se mají předepsanými denníky poštovskými; jiná doručování skrze služebníky konají se proti stvrzení v seznamech dodavacích;

e) že, bylo-li dodání nálezu nějakého, z kterého se strana může odvolati, nebo nějaké důležité odpovědi nebo rozkazu, vykonáno skrze představené obcí, mají představení tito úřadu okresnímu listy přijímací rádně a v náležitý čas odeslati. Úřad má však v případech takových představenému obce výslovně naříditi, aby list obdržecí předložil;

f) že edikty a jiná vynesení úřadu okresního, kteráž se mají obecně vyhlásiti, mají služebníci úřadu na tabuli úřední, nebo kde jinde se činívá nebo se přikáže, aby tak se učinilo, přibíti a podle okolností vyvoláním vyhlásiti. K podobnému vyhlásování mimo sídlo úřední užívati jest vůbec představených obecních a výjimkou služebníků úředních.

Avšak mohou nastati i případy, že k dodání spisů mimo místo úřední, tedy v okresu, musí se užiti úředních služebníků, a tu jest se následujícími předpisy spravovati:

1. Ministerským nařízením ze dne 3. července 1854 č. 168 str. 351 zem. vl. věst., jímžto se ustanovují diety a mílné úředníkům, stravné diurnistům i služebníkům a platy za cestu a za dodání a t. d.

§. 21. „Má-li v právních záležitostech občanských sporných nebo mimosporných, nebo v politických záležitostech stran se týkajících, služebnictvo (§. 14) něco mimo místo úřední dodati, budiž za jedno každé dodání, kteréž bylo dále než půl míle od místa úředního vykonáno, služebníkovi dodávajícímu deset krejcarů konv. m. zapraveno, bez rozdílu, jak daleko šel. Má-li se v případnostech b a c §. 16 zároveň něco dodati, co se týče téhož jednání, nebo téhož úředního nařízení, nesmí se za to krom platu od cesty žádati ještě zvláštního platu za dodání.“

K tomuto předpisu §. 21 vydáno jest později zvláštní nařízení ministr. ze dne 19. prosince 1858, č. 1 z. vl. věst. z r. 1859 str. 1 (ř. z. 1859 č. 1), jímžto poplatek za dodání určuje se na sedmáct a půl krejcaru rak. č., dále dodá-li se několik exemplářů téhož spisu, má se zaplatiti „dodavné“ za každý exemplář bez rozdílu; dodá-li však takový služebník někomu spis nějaký a vykonává-li u něho zároveň nějaké jednání úřední, jeho se týkající, nemá se mu za dodání nic platit, nýbrž má se dáti jenom plat od cesty.

§. 22. „Co se má za dodání zaplatiti, budiž jak v knize dodávací, tak i na spise, který má býti dodán, poznamenáno; na spise tomto má služebník také potvrditi, že plat obdržel a žádá-li strana, která to zaplatila, za to, má také zvláštní potvrzení na obdrženou vyhotoviti.“

§. 23. „Vybrané platy za dodání má služebnictvo představenému úřadu nebo úředníkovi od něho k tomu ustanovenému, odvésti, a pak se rozdělí měsíčně nebo v kratších lhůtách, jak to představený úřadu ustanoví, mezi služebníky, kterých se k dodávání

užívá, majíc slušný zřetel k tomu, v které míře jich bylo k tomu užito.“

§. 52.

Analogické předpisy soudní.

Mimo to platí v politickém řízení analogicky následující předpisy instrukce ministra práv ze dne 28. června 1850 č. 256 ř. z. v příčině soudních výkonů obecním představeným svěřených: *)

1. Představený obce má dodávání úředních vyřízení a obsýlek, které v řízení civilním i trestním od soudu prostředkem archu dodávacího dostane, opatřiti a osobu bezpečnou k tomu zříditi. Vyslanec obecní má vykonané dodání tím vysvědčiti, že napíše na kuse dodaném pod vyřízením nebo pod nápisem: „dodáno dne —“.

2. Kdyby se některá strana dodání vyhýbala, anebo vůbec v obydlí svém nebyla nalézena, má vyslanec obecní, vyhledav prve, jak se věc má, tištěné připomenutí zůstaviti, že se má strana za příčinou přijmutí jistého dodání v určitou hodinu tím jistěji ve

*) Dotčených předpisů dá se užití jen obdobně, pokud týče se způsobu, kterak dodání úředních spisů má se prováděti, neboť absolutní platnost této instrukce i pro výkony soudní, ježto záležejí

a) ve věcech, týkajících se pozůstalosti,

b) ve věcech poručenských,

c) ve věcech týkajících se dodávání úředních spisů,

jest nálezem správního soudu ze dne 27. února 1884 č. 441 (Sbírký č. 2036) v pochybnost uvedena výrokem tím, že představený obecní není povinen sepisovati případy úmrtí, což odůvodněno jest takto: Platnost minister. nařízení ze dne 28. června 1850 č. 256 ř. z. pomínula článkem III. vyhlášovacím patentu k zákonu ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z. o řízení mimosporném, kdežto výslovně řečeno jest, že jakmile tento zákon ve skutek vejde, pozbudou všeliké dříve vydané předpisy, na záležitosti toho zákona se vztahující, moci své.

V §. 31 téhož zákona ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z., jímž se vyměřuje, kdy mohou spolupůsobiti obce a představení jich, praví se doslovně: „Pokud obce a představení jich mohou spolupůsobiti v záležitostech na vyjednávání pozůstalosti se vztahujících, ustanovuje se ve zvláštních předpisech.“

Nuže pomínuly staré předpisy ministerského nařízení ze dne 28. června 1850 č. 256 ř. z., a nových předpisů dosavad vydáno nebylo, nejsou tedy představení povinni k sepisování úmrtních zpráv.

Pochybná ale dosud je věc, pokud týče se doručování soudních spisů vůbec. Srovnej o tom §. 213 instrukce soudní ze dne 3. května 1853 č. 81 ř. z. v následujícím paragrafu 53 tohoto spisu.

svém obydlí dáti najíti, sice by se dodání vykonalo tím, že by vyřízení bylo od soudu zavěšeno.

V určitou hodinu má se pak vyslanec obecní jistě najíti dáti, a nebyla-li by strana přítomna, vyřízení na vhodném místě uvnitř obydlí, bylo-li by ale zavřené, u vchodu k němu u přítomnosti dvou svědků zavěsiti, což v dodacím archu se poznamená.

3. Zpěčuje-li se někdo dodávku přijmouti, nebo že obdržel kus nějaký, v archu dodávacím podpisem svým vysvědčiti, má obecní vyslanec dodávku toliko u strany zůstaviti, a že se zpěčovala jí přijmouti, v archu dodacím poznamenati.

§. 53.

Doručování soudních výnosů prostřednictvím obecních úřadů.

Nařizuje císařský patent, obsahující instrukci soudní, ze dne 3. května 1853 č. 81 ř. z. (zem. vl. věst. č. 100 str. 214) §. 213 takto: „... dodávání v místě soudním se má skrze přísežného služebníka soudního, kromě místa soudního vůbec poštou. Stranám však, které bydlí mimo místo soudní, ale v okrese soudním, mohou se, pakli za to žádají aneb když se soudu vidí, že toho jest pro bezpečnost třeba, dodati vyřízení též prostředkem služebníka soudního. Také může soud k dodávání, jak v okrese soudním, tak i kromě okrese soudního užití představených obecních, anebo může za to dožádati úřad okresní jakožto soud okresní, v jehož okrese se něco dodati má.“

Z toho předpisu jasno jest

- a) že dodávání v místě soudním má se z pravidla dítí vlastním soudním služebníkem;
- b) mimo místo soudní poštou;
- c) výjimkou „když toho potřeba“, že i mimo místo soudní může se dodání učiniti služebníkem soudním a
- d) že též výjimkou může se užití prostřednictvím obecního úřadu.

Nuže přihodilo se v okrese soudním Holickém, že okr. soud z dotčených svrch výjimek učiniti chtěl pravidlo a ukládal nejen všem obcím v okrese ale i obci Holické, jakožto sídlu okresního soudu, dodávání vůbec všech civilních i trestních výnosů, čemuž opřely se všechny obce okresu Holického a došlo obec Holickou konečně rozhodnutí minist. vnitra v souhlasu s minist.

spravedlnosti ze dne 3. června 1885 č. 8549 obsahu toho, že částečně vyhovuje se stížnosti obce Holické, jakožto sídla soudu okresního, poněvadž §. 213 cís. pat. ze dne 3. května 1853 č. 81 ř. z. ustanovuje, že doručování v sídle okresního soudu diti se má přísežným soudním sluhou, pročež tento způsob doručování platí jakožto pravidlo a výjimka z něho jen v závěrečném odstavci paragrafu tohoto ustanovena jest, která zní, že k doručování jak v soudním okresu tak i mimo okres soud užití může také obecních starostů.

Naproti tomu však že ona v §. 213 cís. patentu z r. 1853 založená povinnost obce Holické k vykonávání soudních dodávek v případech výminečných, mocí §§. 29 a 115 obec. zřiz. z r. 1864 v platnosti se zachovává. (Viz Samosprávný Obzor z r. 1884 str. 309, z r. 1885 str. 233.)

§. 54.

Kterak prokazuje se doručení úředního výnosu.

Vynesením ministeria záležitostí duchovních a vyučování ze dne 14. května 1876 č. 8040 věst. vl. škol. č. 26 nařízeno jest, že průkaz o doručení má se dáti buď knížkou dodací, buď zpátečním listem.

Odpírá-li kdo dodávku přijati, neb potvrzení neb datování, má se to úředním spisem zjistiti.

Při doručování úředních výnosů společníkům budiž, pokud o tom nestává zvláštních předpisů a možno jest, obdobně jednáno dle soudního řádu.

Jinak připomínáme na předpisy minist. instrukce ze dne 17. března 1855 č. 51 zem. vl. věst. §§. 106—110 (napřed zde při §. 51), že dodání poštou učiněná vykážati se mají předepsanými denníky poštovskými. Jiná pak dodání zapisována buďte do seznamu podle formuláře V. (kniha dodávací). Seznamů takových udělá se tolik, kolik služebníků úředních nebo poslů okresních a obecních se k dodávání užívá; krom toho ale vede se zvláštní kniha dodávací v příčině těch věcí, které se u úřadu samého stranám přímo dodají. Úředním služebníkům a poslům, jimž dodání bylo uloženo, dají se zároveň s kusy, které se mají dodatí, knihy dodávací, v nichž první tři rubriky jsou vyplněny, a oni mají dáti od toho, komu něco dodali, poslední dvě rubriky vyplniti a tím prokázati, že to dodali. Seznamy dodávání mají se číslý poznamenati a vše-

liká dodání učiněná tím způsobem v patrnosti chovati, že se v rejstříku expedičním, který se má dle formuláře VI. zařídití a podle posloupnosti čísel jednacích věsti, připiše slovo „pošta“ neb příslušné číslo knihy dodávací.

§. 55.

O donuceném dodávání úředních dopisů a zásylek poštou.

Buďtež uváženy předpisy:

1. zákona ze dne 2. října 1865 č. 108 ř. z. o osvobození od poštovního,
2. ministerského nařízení ze dne 29. ledna 1874 č. 762 v příčině donuceného dodávání úředních listin a
3. výnos poštovní direkce v Čechách ze dne 5. února 1878 č. 35403 v též příčině.

Úřední zásylky aneb dodávky, poštou dopravované a dodávané, ježto by strana, jížto svědčí, nepřijala od poštovního dodavatele, mají ihned odevzdány býti k úřadům příslušným, aby vykonaly dodání způsobem exekucním a takž i aby vymohly poplatek poštovní (porto).

Příslušnými úřady jsou:

- a) c. k. místodržitelství, pokud týče se obcí zvláštním statutem obdařených,
- b) c. k. okresní hejtmanství, pokud týče se ostatních obcí, okresních zastupitelstev a podobných korporací, a
- c) obecní úřadové, pokud týče se osob soukromých.

Poznámka.

V příčině osvobození dopisů a zásylek mezi okresními zastupitelstvy a okresními výbory se strany jedné a mezi obcemi se strany druhé nastal v roce 1885 spor, který způsobil jednání sněmovní. (Viz návrh poslance Fr. Schwarze č. 126 sněm. 1885.)

Po celých 20 let, co do veřejné správy v Čechách zavedena jsou okresní zastupitelstva a co vydán byl zákon ze dne 2. října 1865 č. 108 ř. z. o osvobození od poštovního, byly úřední dopisy, které zasílali okresní výborové a okresní zastupitelstva obecním představenstvům ve vlastních okresích (art. II. ad 6 a 7) prosty poplatku poštovního, až teprve nařízením poštovního a telegrafního ředitelství pro Čechy ze dne 4. března 1885 č. 38275—9 z r. 1884 (sbírky oběžných nařízení tohoto ředitelství

č. 197) bylo vysloveno, že dopisy a zásylky okresních výborů a zastupitelstev, ježto svědčí „podřízeným“ obcím (klademe proto do závorek, poněvadž výraz tento, ačkoliv zhusta užíván bývá, docela nepřislušný jest a docela v odporu se nalézá se zásadami naší samosprávné organisace; tento výraz nepravě převzat jest z hierarchické organisace zeměpanské) a odevzdány byly k dopravě c. k. poště, podrobeny jsou tomuto poplatku.

Tento výklad výše zmíněného zákona a jeho provádění měly účinek, že totéž c. k. poštovní a telegrafní ředitelství vydalo další oběžník ze dne 22. června 1885 č. 38275-11 z r. 1884 (sbírky č. 203), kde vzhledem k tomu, že okresní výborové dopisy své na obce nefrankují a obce pro poštovné, které se jim z nich předpisuje, přijímají jich nechtějí, nařizuje se poštovním úřadům, aby dovolávaly se v takových případech toho, by příslušné c. k. okresní hejtmánství donutilo obce, aby takové dopisy přijaly.

Z toho je patrné, že těmito opatřeními velice se stěžuje dopisování okresních výborů a zastupitelstev s obcemi, které jsou jim „podřízeny“, a poškozují se veřejná samosprávná služba, kterou tyto orgánové společně vykonávají, a že by to a ono u větší míře se jevílo, kdyby podobným výkladem dopisy a zásylky obcí na tuto vyšší samosprávnou stolicí měly býti podrobeny poplatku poštovnímu; jelikož pak slav. sněmu po zákonu náleží, aby spolupůsobil v zákonodárství, které se této části veřejné služby dotýká, přísluší mu tedy také, aby se přičinil o nápravu toho, co by této službě vadilo.

Účiněn a sněmem přijat byl tento návrh:

Slavná c. k. vláda vyzývá se v základě ustanovení §. 19 odst. 1 lit. a) zemského zřízení pro království České, aby přiměřeným způsobem urychleně učinila, aby doprava úředních dopisů a zásylek okresních výborů a zastupitelstev, které svědčí obcím, ježto jsou jim „podřízeny“, a doprava úředních dopisů a zásylek těchto obcí, které svědčí okresním výborům a zastupitelstvům, ježto jsou jim „nadřízeny“, prosta byla poplatku poštovního. (O tom, že nesprávně užívá se pojmu „podřízený a nadřízený“ pojednali jsme na jiném místě.)

Část VII.

O vykonávání nálezů a nařízení politických a policejních úřadů.

§. 56.

Předpisy a zásady všeobecné.

Předpisy o tom, kterak všeliká nařízení, opatření a všeliké nálezy úřadů politických i policejních mají se vykonávati, nalézáme hlavně v těchto kusech:

1. Dvorní dekret ze dne 19. ledna 1784 č. 228 sb. z. s. (Wessely Gerichtsordg. str. 14) vydaný v příčině vymáhání zeměpanských pohledávek, jímž soudům nařízeno bylo, že úřadům správním na tyto pohledávky povolena býti má exekuce dle předpisů soudního řádu, aniž by však konalo se řízení sporné.

2. Dvorní dekret ze dne 26. února 1789 č. 977 (Wessely Gerichtsordg. str. 383), vydaný všem soudům appellačním, jenž obsahuje zásady: *)

*) a) Im Allgemeinen ist die Regel zu beachten, dass die Erkenntnisse der politischen Behörde auch durch dieselbe zur Vollziehung zu bringen seien und sich hiezu der ihr eingeräumten Executionsmittel zu bedienen sei.

b) Diese Regel leidet nur damals eine Ausnahme, wenn entweder die politischen Executionsmittel nicht ausreichen, oder wegen des eintretenden Rechtes eines Dritten nicht anwendbar sind; a) wenn also der Ersatz so beträchtlich oder b) das Gut, woraus solcher geleistet werden soll, so verschuldet ist, dass die Bezahlung des von der politischen Behörde zuerkannten Ersatzes nicht anders, als durch die Veräußerung der Realität geleistet werden kann; c) wenn ein Concurs über das Vermögen des Eigenthümers eröffnet worden ist; d) wenn das Gut, woraus der Ersatz einzutreiben ist, für Rechnung eines Dritten bereits gerichtlich sequestrirt worden; e) wenn ein landtäglich vorgemerkter Gläubiger der Partei, welche die zuerkannte Vergütung zu fordern hat, das Vorzugsrecht streitig macht. In allen diesen Fällen kann die Eintreibung des Ersatzes durch die politische Behörde nicht geschehen, sondern sie ist in dem gerichtlichen Wege unter Vertretung des Fiscalamtes zu suchen.

c) Jedoch steht auch in solchem Falle der Gerichtsstelle, bei welcher das Executionsgesuch eingereicht wird, nicht mehr die Erörterung der Rechtmässigkeit der durch das Erkenntniss der politischen Behörde bereits erwiesenen Forderung zu, sondern sie hat in eben der Art zu verfahren, als wenn das Executionsgesuch ein gerichtliches Erkenntniss zu Grunde hätte.

d) Damit aber, wenn es auf eine der Gerichtsstelle allerdings zukommende Entscheidung über das Vorzugsrecht ankömmt, die durch das Fiscalamt vertretene Partei nicht leide, so hat das Fiscalamt jedesmal im Voraus die landtäfliche Versicherung zu erwirken; es wäre denn der zuerkannte Ersatz

a) že nálezy politických úřadů z pravidla mají od těchto úřadů vykonávány býti a že má se při tom užívati donucovacích prostředků zákonných;

b) že dopouští se z toho pravidla výjimky jen potud, pakli donucovací prostředky politické exekuce nepostačují k vymožení náhrady aneb jestliže práva třetích osob jsou překážkou, že politické exekuce užívati nelze;

aa) když požadovaná náhrada jest v té míře značná, a

bb) když majetek, na němž má se hojeno býti, tak zadlužen jest, že jiného nezbyvá než prodej statku;

cc) když na jmění majetníka uvalen byl konkurs;

dd) když majetek, z něhož náhrada se vyhledává, od třetích osob již soudně sekvestrován jest, a

ee) když věřitel v zemských deskách zaznamenaný opře se přednosti pohledávky.

Ve všech těchto případech nemůže politický úřad náhradu vymahati vlastními donucovacími prostředky, alebž musí se tak díti pod zastoupením fiskálního úřadu pomocí soudu.

c) Avšak též vyslovena jest zásada, že v těchto výjimečných případech nepřisluší soudu, aby zkoumal legálnost pohledávky, která uznána byla od úřadu správního, nýbrž že soud má sobě toliko tak počínati, jako kdyby jednalo se o žádost exekuční v základě některého soudního rozsudku.

Tyto zásady přešly pak v exekuční řád politický daný cís. nařízením ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. (jímž zrušeno předcházející cís. nařízení ze dne 11. května 1851 č. 131 str. 290 zem. vl. věst.) a dále v exekuční řád v příčině vymahání c. k. daní dle instrukce česk. zemsk. finančního ředitelství ze dne 10. srpna 1855 č. 33550.

entweder an sich selbst, oder im Verhältnisse zu den bekannten Vermögensumständen des Schuldners zu unbeträchtlich, um diese Vorsicht zu erheischen.

e) Diese Sicherstellung soll aber niemals darin bestehen, dass, wie es hier beobachtet worden ist, der sachfällige Grundeigentümer zur Ausstellung einer Schuldverschreibung über den Betrag des Ersatzes verhalten, und diese Schuldverschreibung zur landtäflichen Vormerkung gebracht werde; sondern es ist mit Vermeidung dieses unnützen und oft nachtheiligen Umweges die landtäfliche Vormerkung des politischen Erkenntnisses, wodurch die Richtigkeit des Ersatzes entschieden worden ist, genug.

f) Endlich ist die Vormerkung jederzeit ohne mindesten Zeitverlust zu bewirken, damit anderen Gläubigern des nämlichen Schuldners die Gelegenheit benommen werde, durch frühere Ansuchung derselben das Vorzugsrecht zu erwerben.

3. Exekuční řád správní, vydaný cís. nařízením ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z., jest komplikovaný a obsahuje následující předpisy o užívání moci donucovací:

a) v příčině vymahání poplatků a dávek (§§. 2, 3, 4),

b) v příčině povinnosti k nějaké práci neb konání naturálnímu, která práce neb které konání, v případě odporu, dá se na škodu a náklad povinníka udělati (§. 5),

c) v příčině práce, která v případech nebezpečnosti nedá se jinak než osobně vykonati (§. 6),

d) v příčině všeobecných policejních nařízení k zachování veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku (§§. 1, 7, 8, 9 a 11),

e) v příčině demonstrativního chování na veřejných místech vůbec (§. 11) a proti vládě (§. 11) i proti orgánům politickým a policejním zvlášť (§. 12).

Dotčený exekuční řád jest povahy všeobecné a pouze doplňovací v těch případech, kde v speciálních zákonech a nařízeních administrativních zvláštních předpisů o výkonu není.

Doplňovacím jeví se zejména v záležitostech vymahání poplatků a dávek (ad 1 a 2 nahore), kde v speciálních zákonech, jimiž povinnost se zakládá, obyčejně schází předpis exekuční; a rovněž tak v záležitostech, pokud týče se všeobecné povinnosti a moci úřadů správních, aby opatření učinili k zachování veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, jakož i moci k vydávání zákazů pod pokutou (ad 3, 4 a 5 nahore), jeví se tyto předpisy jako doplňky k §§. 22 a 35 organizačních předpisů, po Nejvyšším rozhodnutí ze dne 14. září 1852 vydaných pro Čechy od ministrů zálež. vnitř., práv a financí dne 19. ledna 1853 (zem. vl. věst. I. odd. č. 13, str. 15*) a k §. 27 organizačních předpisů o působnosti úřadů policejních ze dne 10. prosince 1850.

*) §. 22. „K působnosti úřadu okresního náleží, nejsou-li k tomu jiní orgánové ustanoveni, by přímo pečoval o vykonávání zákonů, o zachování bezpečnosti, veřejného řádu a pokoje a o zvelebování obecného dobrého, prostředkem ústavů pod dohled mu daných.“

§. 35. „Úřad okresní má činiti opatření všeliká, ježto v záležitostech správy policejní zákonem nebo od představeného úřadu nařízena, aneb kteráž úřad okresní sám v mezích působnosti své učiniti za dobré uzná. On má opatření tato vykonávati buď sám, přivezma k pomoci orgány k tomu zvláště ustanovené (orgány zdravotní, technické, policejní, četnictvo a jiné sbory strážní) anebo přidržujíc ty, jenž jsou podle daných poručení pomoc činiti povinni, a přihlížeje k nim.“

V novější době přibýly ještě zákony:

4. Zákon ze dne 19. září 1883 č. 51 zem. zák., jenž se týče rozepsání přírážek obecních, vztahmo okresních, samosprávnými úřady vyššího řádu.

Kdykoliv by některé zastupitelstvo obecní, výbor okresní aneb zastupitelstvo okresní opominuly, v dotčených rozpočtech učiniti opatření, aby se uhraditi mohly peněžné závazky obce, jež jim buď k účelům veřejným po zákonu mocí příslušného výroku jsou uloženy aneb na titulu soukromého práva se zakládají a exekucí vymahány býti mohou, mají výbor okresní, případně výbor zemský ve srozumění s c. k. místodržitelstvím právo i povinnost, takovoto prokázané pohledávky vložiti v rozpočty obecní neb okresní a podle míry potřeby uložiti přírážky k přímým daním v obcích a okresích.

5. Zákon ze dne 10. června 1887 č. 74 ř. z., jímž se mění, pokud se týče doplňují některá ustanovení řízení exekučního k vydobytí peněžních pohledávek.

Bude třeba i v řízení politickém k tomuto zákonu, jenž obsahuje mírnější předpisy ve prospěch lidskosti vůbec a k uhájení hrozící zkázy na poli národohospodářském, alespoň analogicky přihlížeti.

Vidouce, kterak hlavní kusy exekučního řádu záležejí v předpisech:

1. o vymahání poplatků,
2. o formálním provedení v tomž způsobu, jehož užívá se při dobývání c. k. daní přímých a
3. v předpisech o užívání moci k osobnímu donucování osob odpor kladoucích, podává se nám tím sám sebou rozvrh k dalšímu pojednání, jež v následujících paragrafech provedeme.

Před tím však musíme připomenouti některých speciálních zákonů a nařízení, jimižto povolování exekuce k provedení nálezů úřadů správních aneb smírů před úřady správními uzavíraných, přímo soudům se přikazuje. Děje se tak při následujících, dle skupin uspořádaných předmětech:

1. Jedná-li se o vymahání c. k. daní, dávek a pohledávek tomu podobných, když nastane nutnost, aby vedena byla exekuce na nemovitost (t. zv. reální exekuce), viz dvorní dekr. ze dne 19. ledna 1784 č. 228 sb. z. s., pak dvor. dekr. ze dne 26. února 1789 č. 977 a exekuční řád o vymahání c. k.

daní dle instrukce česk. zemského finančního ředitelství ze dne 10. srpna 1855 č. 33550.

2. Jedná-li se o provedení smírů, ježto přičiněním politických úřadů uzavřeny byly, a sice:

a) v přičině výkonů vyvazovacích dle minist. nařízení ze dne 9. srpna 1850 č. 326 ř. z., pak cís. patentu ze dne 5. července 1853 č. 130 ř. z. §. 38;

b) v přičině smírů u c. k. policejních úřadů dle §. 26 organizačních předpisů pro úřady policejní ze dne 10. prosince 1850, a pak dle nařízení ministerstva práv ze dne 18. června 1853 č. 114 str. 359 z. vl. věst. (ř. z. č. 114 str. 652) učiněných, kterýmžto poslednějším se prohlašuje, že se na narovnání u c. k. úřadů policejních k místu přivedená a od nich potvrzená, rovněž jako na narovnání soudní, udělovati má exekuce soudní podle soudního řádu civilního, který v jedné každé zemi korunní má průchod;

c) v přičině smírů, ježto uzavřely se před smírčím úřadem obecním o pohledávky nebo věci do 300 zl. ceny dle §. 28 obec. zřiz. z r. 1864, pak zákona ze dne 21. září 1869 č. 150 ř. z., a zákona zemsk. ze dne 10. února 1873 č. 12 z. z. §. 27.

3. Jedná-li se o nálezy úřadů horních, ježto dle §. 232 zák. hor. ze dne 23. května 1854 č. 146 str. 266 z. vl. věst. (č. 146 str. 551 ř. z.), vykonávati je mají, pokud toho dle povahy okolností potřeba, úřadové političtí prostředky donucovacími jim příslušnými, a dle potřeby i pomocí soudů.

4. Jedná-li se o další vyvazování pozemků dle zákona zemsk. ze dne 11. května 1869 č. 87 z. z., dle §. 26 vydá se nález výkupní soudu k provedení knihovního vkladu.

5. Jedná-li se o pohledávky stát. správy za zřízenci státními; nepostačují-li donucovací prostředky správní, má ihned fiskus o provedení exekuce soudní dožádán býti; viz nařiz. dvor. komory ze dne 12. září 1832, kdežto ukázáno jest k cís. pat. ze dne 16. ledna 1786 (Wessely, Gerichtsordg. str. 132).

Soudní exekuce může tedy povolena býti toliko v základě nálezů neb smírů od správních úřadů vydaných aneb před správními a policejními úřady uzavřených jen v případech, když zvláštními zákony neb předpisy tak ustanoveno jest, a pak v případech, když jedná se o potřeby nebo pohledávky veřejné.

Povaha exekučních předpisů jeví se také v následujících nálezech správního soudu:

Jde-li o nějakou požadavku soukromoprávní a vzdaly-li se při tom strany pořadu práva soukromého i podrobily se exekuci politické, jest to po zákonu neplatné. (Nález správ. soudu ze dne 21. prosince 1881 č. 2014, Budw. 1242, Judiktb. 1. Srovnej při §. 3 zde o kompetencích.)

Všecky administrativní nálezy vykonávají se z pravidla politickou exekucí. Nezakládá-li se nárok v některém materiálním předpisu zákona, alebž výhradně jen na pravomocnosti nálezu některého správního úřadu, který nález má proveden býti, napotom jeví se podání strany jako žádost exekuce, o nížto rozhodovati náleží úřadu tomu, jenž nález byl učinil, a nikolivěk nemá strana k řádnému soudci odkazována býti. (Nález správního soudu ze dne 5. dubna 1883 č. 680, Budw. 1720, Judiktb. 1195.)

Vyšší orgány samosprávné nemají moci exekuce; pokud se týče obcí, mohou jim v mezích obecním zřízením daných toliko pořádkové pokuty dle volného uvažování ukládány býti. (Nález správ. soudu ze dne 7. prosince 1881 č. 2023, Budw. 1230, Judiktb. 88.)

Okresní výbor postrádá moci exekuce, on není oprávněn vykonávati rozhodnutí zastupitelstva okresního, alebž měl od úřadu politického vyžádati pomoci. (Nález správ. soudu ze dne 14. července 1880 č. 1399, Budw. 836, Judiktb. 269.)

Žádost, aby výkon nálezu správního byl zastaven, podati náleží u dotčeného úřadu správního. Soud správní takovou žádost zamítl a o stížnosti zároveň dle §. 22 zavedl řízení. (Plen. snešení správ. soudu ze dne 6. listopadu 1876 č. 292, Exel 804.)

Za tím účelem, aby vymahán býti mohl odklad výkonu rozhodnutí, může správní soud vydati stvrzení (ve formě dekretu), že stížnost podána jest. (Plen. sneš. správ. soudu ze dne 3. března 1879 č. 403, Exel 805.)

Povoliti odklad výkonu, ponecháno jest volnému uvážení úřadu správního. (Snešení správ. soudu ze dne 30. října 1884 č. 1810, Exel 807. Viz napřed zde kapit. II. ad 2, č. 92, 93, 95.)

§. 57.

Vymahání poplatků.

V příčině vymahání poplatků dle exekučního řádu ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. rozeznává se:

a) mezi poplatky likvidními, ježto se rozvrhují přírážkou k přímým nebo k nepřímým daním;

b) mezi poplatky peněžitými jiného způsobu, ježto se v oboru působnosti politické správy vymahati mají k potřebám veřejným (n. př. léčební náklady, příspěvky zdravotní, pokuty peněžitě, příjmy úředníků obecních od státní správy na náklad obce zřízených, příspěvků konkurenčních, farních, kostelních, školních, patronátních a t. p.);

c) mezi poplatky peněžitými k potřebám obecním.

Pokud týče se způsobu vymahání svrch naznačených poplatků:

ad a) vymahají se poplatky likvidní k nařízení úřadů politických od orgánů k vybírání daní těchto povolovaných a užíváním prostředků donucovacích k tomu konci ustanovených;

ad b) poplatky peněžitě jiného způsobu mají k nařízení úřadů vybírati jejich vlastní orgánové anebo v jejich jméně a z jejich uložení orgánové obecní; a konečně:

ad c) poplatky peněžitě, ježto se buď dle zákona aneb dle usnešení obecního [od příslušného politického úřadu schváleného*)] dávati mají k nějaké potřebě obecní, anižby to ale byly přírážky k daním přímým nebo nepřímým, mají vybírati představení obcí svými vlastními orgány.

V příčině poplatků na potřeby obecní budiž hleděno k předpisům §. 91 ob. zřiz. z r. 1864, jimiž působení a případně exekuce moc obecnímu představenému vyhrazena jest takto:

1. že přírážky k daním vybírají se týmiž orgány a prostředky jako daně samy, a

2. že jiné dávky peněžitě, ježto dle zákona nebo dle platného usnešení obecního pro potřeby obecní odváděti se mají, vymahají se prostředkem exekuce věcí movitých, jako se vymahají daně nezaplacené.**)

*) Toto schvalování úřadem politickým pomínulo obecním zřízením z r. 1864 a přešlo na zastupitelstva okresní a na sněm resp. zemský výbor.

**) Srov. §. 91 ob. zřiz. z r. 1864: Přírážky k daním vybírají se týmiž orgány a prostředky jako daně samy. Jiné daně peněžitě, ježto dle zákona neb dle platného usnešení obecního pro potřeby obecní odváděti se mají, vybírají představení obce svými orgány a nechtěl-li by kdo platiti, vymahaj jich prostředkem exekuce věcí movitých, jako se vymahají daně nezaplacené. Nechtěl-li by kdo služeb konati, budiž cena jich vyhledána (§. 88) a na něm týmž způsobem vymožena, jak se vymahají jiné platy peněžitě.

Poněvadž právě v té věci na mnoze panuje zmatek, budiž si povšimnuto:

ad 1. že v příčině vymahání přírážek jest spravovati se předpisy vydanými o vymahání c. k. daní, instrukcí česk. zemsk. finanč. ředit. ze dne 10. srpna 1855 č. 33550, o nižto se blíže zmíníme při následujícím §. 58 „Prostředky donucovací“; poznamenáváme toliko, že dotčenými orgány jsou c. k. úřadové berní. *)

ad 2. v příčině ale jiných dávek peněžitých přináleží právo exekuční nad každou pochybnost obecnímu představenstvu. Tím spolu utrpěl změny §. 4 exekuč. řádu ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. potud, že c. k. politickým úřadům nepřísluší nižádné další ingerence na ukládání exekuce, jako bývávalo druhdy. (Viz o tom rozhodnutí ministerská ze dne 18. dubna 1869 č. 3154 Z. f. V. z r. 1869 str. 98, ze dne 28. prosince 1872 č. 19497 Z. f. V. z r. 1873 str. 30.) Vybírání a vymahání třeba-li prostředkem exekuce na movitosti (mobilární) náleží obecnímu představenému, který jest výkonnou mocí obce, a jemuž tak přímo uloženo jest. Co do formy ukazuje se pouze k způsobu „jako daně samy“, tudíž k analogickému užívání dotčených předpisů. Zjevno to také jest ze všeobecné zásady, že jen úřad ten, jenž snešení aneb nález učinil, také knálezu exekučnímu t. j. vedení exekuce oprávněn jest. Když tedy obecní zastupitelstvo činí snešení v příčině konání platů nebo dávek anebo prací, nebo když rozhoduje obecní představenstvo v záležitostech samostatné působnosti (§. 28 ob. zřiz.) a obecní zastupitelstvo jako instancé odvolací, jest k výkonu oprávněno a povoláno obecní představenstvo (§. 51 ob. zřiz.). Odpadá tudíž každé schvalování nálezu exekučního a každé povolování exekuce, jako druhdy bývalo mocí §. 4 cís. pat. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z., a pro exekuční průběh zbývá toliko forma ostatní.

*) V ostatních zemích bylo obcím na vůli ponecháno, chtí-li přírážky samy vybírati a je jako jiné dávky také svou vlastní mocí exekuční vymahati, aneb chtí-li o vybírání a vymahání přírážek dožádati c. k. berní úřady. Srov. §. 80 obec. zřiz. Štýrského i ostatních. Jen právě u nás v Čechách musela se věc z přílišné opatrnosti stížiti, jako i v jiných případech. Celá věc nabyla ale v novější době v následku stížnosti obce Karlínské a rozhodnutí c. k. správního soudu ze dne 31. října 1884 č. 2369, jímž seznáno, že obec není povinna vybírati c. k. daně, jinou tvářnost. Není-li obec povinna vybírati c. k. daně, pak mizí i povinnost k vybírání a vymahání přírážek dle §. 91 ob. zřiz.

Totéž platí o vymahání trestních pokut (viz §. 3 téhož cís. patentu), ježto rovněž dobývají se exekucí mobilární. (Srovnej Karel Čížek „Trestní právo policejní“ z r. 1879 díl I. str. 125.)

Musíme zde zaznamenati nejnovější rozhodnutí správního soudu ze dne 14. října 1887, učiněné ve při čeledínské, kde jednalo se o náhradu dle §. 32 čeledního řádu ze dne 7. dubna 1866 č. 11 zem. zák. Správní soud rozhodl, že k vedení exekuce oprávněn jest politický úřad dle všeobecné exekuční normy z r. 1854, poněvadž v zákoně zřejmě ustanoveno není, že exekuci vykonávati má rozhodující obec. To jest sice pravda, že tak zřejmě ustanoveno není, nicméně nelze nám odůvodnění takové negativní považovati za docela postačitelné, a máme k našemu opačnému tvrzení positivních důvodů, založených na všeobecných právních zásadách, v jichž čelo stavíme: že soudce, jenž činí nález (judex cognitionis), zároveň jest soudcem, jenž povoluje exekuci (judex executionis).

Tato v povaze věci spočívající zásada platí ve správě soudní i politické. [Viz jurisd. normu ze dne 20. listopadu 1852 č. 251 ř. z. §§. 6 a 69, dvor. dekret ze dne 26. února 1789 č. 977 sb. z. s. (Wessely Gerichtsordg. str. 383, k §. 298: „Im Allgemeinen ist die Regel zu beobachten, dass die Erkenntnisse der politischen Behörden auch durch dieselben zur Vollziehung zu bringen seien und sich hiezu der ihnen eingeräumten Executionsmittel zu bedienen sei.“) Viz dále exekuč. řád ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z.] Věru nelze dostřehnouti, proč by právě pro obecního představeného, jenž jest dle §. 62 ob. zřiz. z r. 1864 soudcem policejním, a dle §§. 51, 63, 91 ob. zřiz. z r. 1864 správním a výkonným orgánem pro veliký obor hospodářské a policejní správy obecní, měla vyumělkována býti výjimka a odňata mu býti měla možnost, aby správu náležitě s prostředky zákonnými a s příslušným důrazem vésti mohl. Budťo jest obecní představený způsobilý k tomu, aby byl soudcem policejním a výkonným orgánem obce ve věcech správních, aneb není k tomu způsobilý. Je-li způsobilý a svěřeno-li mu soudnictví policejní, pak s tím zajisté sama sebou spojena jest a býti musí moc exekuční.

Je-li však takových příčin a důvodů před rukami, jimižto by se dokázati dalo, že není radno, aby se obecním představeným svěřovala moc exekuční, napotom tentýž obecní představený dojista vůbec není způsobilý k tomu, aby byl soudcem policejním a orgánem výkonným správy obecní. Tím pak podvrácena byla by celá soustava

našeho obecního zřízení a bylo by nejlépe, aby celá organisace přetvořena byla, neboť nezpůsobitelných orgánů nelze trpěti ani ve samosprávě ani ve správě zeměpanské.

Avšak správní soud nerozbírá záležitost tuto po stránce věcné, alebrž drže se pouze stránky formální užívá důvodu negativního: že není předpisu, jímžto by se moc exekuční obecním představeným přikazovala. Uvážíme-li dobu a poměry, když vydáno bylo obecní zřízení z r. 1864, jeví se nám svrch dotčený nedostatek, že není pozitivního příkazu, v jiném světle a vede nás spíše k poznání opačného, totiž, že byl-li obecní představený učiněn soudcem policejním a orgánem správním, sama sebou mu připadla tatáž exekuční moc, jížto v dotčených oborech dříve užívali orgánové zeměpanské správy, poněvadž judex cognitionis a judex executionis jsou úřady nedělitelné. Ovšem bylo by bývalo na snadě, aby uvarovalo se nedorozumění, vytknouti toto na příslušném místě obecního zřízení, avšak okolnost, že to opomenuto bylo, neopravňuje k úsudku, že zamýšleno bylo nepřirozené jinak oddělení moci soudcovské od moci exekuční, alespoň tak ani z tendence ani z textu celého obecního zřízení odvozovati nelze. Připomínáme, že z počátku tak se nedělo a že teprve průběhem času, když patrně se jevílo, kterak ale jinak ani býti nemohlo, že nové obecní zřízení někdy kolliduje se staršími zákony, na př. s exekuční normou ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z., sáhnuto bylo k podobným umělým výkladům, jichžto stigma povždy ale zůstane, že příčí se soustavě obecního zřízení.

Že s našimi názory nejsme osamoceni, dokládáme některými dřívějšími nálezy ministerskými, na př. ze dne 18. dubna 1869 č. 3154 (Z. f. V. 1869 str. 98), kdež doslovně řečeno: „Die Vornahme der Mobilarexecutionen rücksichtlich Gemeindeleistungen, welche nicht Steuerzuschläge sind, ist ausschliesslich Pflicht und Aufgabe des Gemeindevorstehers und es kann diesfalls die im §. 4 der kais. Verordnung vom 20. April 1854 R. G. Bl. Nr. 96 normirte Ingerenz der politischen Behörden nicht mehr Platz greifen.“ V jiném případě, když jednalo se o příspěvek na silniční stavbu, proneslo minist. dne 28. prosince 1872 č. 19497 (Z. f. V. 1873 str. 30): „Die executive Einbringung von Geldleistungen als Aequivalent von Arbeitsleistungen für Gemeindezwecke liegt in der Competenz des Gemeindevorstehers, weil die Angelegenheiten nach §. 11 steiermärkischen Strassengesetzes vom 23. Juni 1866 und nach §. 80 Gemeindeordnung sowohl im Stadium der

Cognition als auch in dem der Execution in den Wirkungskreis der autonomen Verwaltung fallen.“

Tímto způsobem bylo také v Čechách v základě §. 91 ob. zřiz. praktikováno a není příčiny, aby v tom nastala změna.

Rovněž není příčiny k tomu, aby obecní představený zbaven byl moci exekuční pro celý rozsáhlý obor místní policie, a mělo by se uvážiti a uznati, že, když zákonodárství, aby zavedlo samosprávu a aby polehčilo úřadům zeměpanským, přikázalo tak rozsáhlý obor do samostatné působnosti a do trestní moci obcím, musilo jim také těchže donucovacích prostředků poskytnuto býti, ježto dříve k dosažení těchže účelů přináležely úřadům zeměpanským.

Máme za to, že k uhájení právního pořádku a právní bezpečnosti dosti učiněno jest, užívá-li se stávajících právních prostředků. Vždyť může exekuce jen v základě pravomocného nálezu povolena býti, kterýžto nález co do kompetence i legálnosti mohl v postupu instancí zkoumán býti. Dále pak připouští se zase i proti výměru exekučnímu nová stížnost.

Tážeme-li se dále, jaký vlastně prospěch kyne, kdyby povolení k exekuci muselo od politických úřadů vymaháno a dáváno býti, nesnadno nám jej nalézt. Dá-li se takové povolení k exekuci se strany politického úřadu bez předběžného zkoumání legality co do věci i co do formy, pak postrádá takové povolení exekuční každé vlastní, vnitřní oprávněnosti a jeví se pouze jako prázdná formálnost, kterážto způsobuje daremné rozmnožení úředních prací, kterážto jest nesprávným rozšiřováním exekuční normy z r. 1854 na agendu zeměpanským úřadům odňatou a úřadům autonomním přikázanou.

Spojuje-li se ale s povolováním exekuce úmysl ten, aby nálezy a opatření samosprávných úřadů byly zkoumány než dospějí k výkonu, napotom jest v tom obsaženo zřejmé porušení principu samosprávného, na němž nynější organisace založena jest, napotom osobuje si politický úřad z moci své úřední, anižby nějakým žalobníkem k tomu byl vybídnut, právo censorské nad všemi nálezy a opatřeními samosprávných úřadů a tu velmi snadno může se přihoditi, že vysoký zemský výbor rozhodne tak a tak, avšak c. k. okresní hejtmanství nález za odůvodněný neuzná a politickou exekuci nepovolí. Věru rozkošný to obrázek správních poměrů, do nichž zabředáme, jakmile se zásad organisačních spustíme a jednostranných slovičkářských výkladů se chytíme.

Pokud soudce v základě nálezů autonomních orgánů povoliti může exekuci na nemovitosti za pohledávky k účelům veřejným, jest dosavad sporné, ačkoliv i zde totéž oprávněno jest, co jsme co do změněné platnosti §§. 3 a 4 cís. pat. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. nahoře uvedli.

Nejvyšší soud rozh. ze dne 14. června 1871 č. 7055 a ze dne 20. prosince 1870 č. 15455 vyslovil se pro nedostatek předpisů záporné; jinak zase tentýž soud rozh. ze dne 2. srpna 1865 č. 6189 a ze dne 8. srpna 1871 č. 9988 (Z. f. V. z r. 1873 str. 11), v příčině exekuce vedené pro vyřízení obecních účtů obce A... v Tirolsku (dle předpisu cís. pat. ze dne 16. ledna 1786 č. 516, a dvor. komory ze dne 12. září 1832 č. 2575 sb. z. s.) připustil obdobné užívání předpisu o vymahání pohledávek státní správy.

§. 58.

Prostředky donucovací

jsou následující:

1. exekuční řád v příčině vymahání c. k. daní dle instrukce česk. zemsk. finančního ředitelství ze dne 10. srpna 1855 č. 33550;
2. exekuce tak zvaná politická, a
3. právo povolávatí assistenci četnictva, policejní strážé anebo i vojenskou pomoc.

§. 59.

Vymahání daní.

Vymahání daní koná se v následujícím postupu:

a) První opatření záležejí v prostém upomenutí trestním. Dluhujícímu poplatníku dodá se exekuční lístek, za nějž tento zaplatiti má trestní poplatek pět až deset krejcarů. Upomínání provádí se prostřednictvím obecních představených, a výjimkou jen připouští se, aby dělo se tak civilním exekventem (trestním poslem) zvlášť k tomu ustanoveným.

Poněvadž při vybírání exekučních poplatků sběhly se nepořádky, nařídilo vys. c. k. minist. financí dne 16. dubna 1883 č. 12330 (vyhláška c. k. okres. hejtm. v Karlíně ze dne 9. srpna 1883 č. 32562), že exekuční platy přijímati (tedy poplatky za upomenutí, náklady zabavením a dražbami movitostí vzniklé, též dlužné nedoplatky daní samých) oprávněni jsou jen orgánové

k vybírání daní ustanovení: c. k. berní úřadové a představení, nikolivěk exekventi. Výlohy exekuční vyplácí pak c. k. berní úřad k nařízení c. k. okresního hejtmanství.

b) Druhé opatření záleží ve vložení vojenské exekuce. Dluhující poplatník povinen jest vojenskému exekventovi prvních sedm dní denně 5 krejcarů, v dalších sedmi dnech denně 10 krejcarů platiti a mimo to přístřeší a oběd dle předpisů o vojenském ubytování poskytnouti.

§. 60.

Politická exekuce. Zabavení věcí movitých, sekvestrace, soudní deponování platů, složení kauce, exekuce reální.

Neprospěla-li exekuce vojenská, následuje exekuce na jmění movité i nemovité, kteráž zove se exekuce politická; užívá se jí i ve všech jiných případech donucování neb vymahání, aniž by šlo o daně.

Exekuce politická záleží v zabavení, odhadu a prodeji věcí movitých, případně v sekvestraci požitků a důchodů a konečně v zabavení, odhadu a prodeji nemovitostí (tak zvané exekuci reální).

a) Zabavení, odhad a prodej věcí movitých předsebere se takto:

Zabavení vykonati dá berní úřad buď obecním představeným nebo úředníkem zvlášť k tomu vyslaným. Výkonu mají přítomni býti dva členové obecního zastupitelstva anebo, v případě nějaké překážky, dva občané zachovalí; takž i dluhující poplatník neb jeho zástupce, jenž, pakli třeba, z moci úřadu se ustanoví. Zabavení má se obmezovati aneb rozšiřovati na takové předměty, jejichž domnělá cena k uhrazení berního nedoplatku a výloh exekučních stačí; avšak předměty, které dluhující k dalšímu provozování živnosti nebo hospodářství nevyhnutelně potřebuje, jako zvlášť potřebný oděv, mají se ze zabavení vyloučiti.

Zabavené věci mají se sepsati, ihned odhadnouti a ceny odhadní zaznamenati. Pokud třeba zvláštních znalců, buďtež přibráni.

Úředník nebo obecní představený, kterýž zabavení řídí, ustanoví, mohou-li zabavené věci u exekuta zatím pozůstati, nebo mají-li se ve zvláštní uschování, a v tomto případě kam, odnésti.

Protokol o jednání zabavovacím předloží se politickému úřadu, jemuž pak náleží veřejnou dražbu ustanoviti, vyhlášku

o tom vydati, jakož k tomu buď úředníka vyslati nebo obecního představeného o výkon dožádati. Protokol o dražbě sepsaný odevzdá se i se strženými penězi politickému úřadu, který opatří, aby z peněz těch zapraven byl nedoplatek daní a náklad exekuční, kdežto zbytek, pokud se zjevil, exekutovi se vrátí. Rozumí se samo sebou, že byly-li pohledávky i s náklady exekučními před dražbou zaplacený, že s ní sejde a zabavené věci že se propustí.

Nestačí-li výnos dražby k úplnému uhrazení nedoplateků daní s náklady exekučními. postupujž politický úřad, byla-li zjištěna nedobytnost pohledávky, s návrhem k odepsání, anebo v případě opačném, pokračováním v exekuci na movitosti, nebo konečně exekucí na jmění nemovité, při čemž vůbec jest se zachovati dle předpisů soudního řádu, kterak zásadně již v dvor. dekretu ze dne 19. ledna 1784 vysloveno bylo.

Pokud obecní starostové jsou povinni, aby doprovázeli k stranám úřední osoby, které jsou vyslány, aby vymahaly daně — jest věc, vzdor rozhodnutí minist. vnitra ze dne 16. května 1879 č. 191, vydaného zemské vládě v Celovci (Z. f. V. z r. 1879 str. 178) velice pochybna: Vedle §. 15 služebních pravidel pro berní exekutory (!) vykonávati má takový zřízenec zabavení svršků u přítomnosti obecního starosty nebo jeho náměstka nebo člena obecního představenstva, jež obecní starosta k tomu ustanoví. Jelikož §. 28 obec. zřiz. korutanského ze dne 15. března 1864 (srovnává se s čl. VI. ř. z. ze dne 5. března 1862 a s §. 29 obec. zřiz. z r. 1864 pro Čechy) praví, že přenesená působnost obcí vyměřuje se zákony obecnými a v mezích zákonů obecných zákony zemskými, pochybovali mnozí obecní starostové o tom, že mají povinnost doprovázeti berní exekutory. Ministerstvo vnitra vydalo o tom poučení: Jakkoliv říšský zákon ze dne 5. března 1862 č. 17 ř. z. a obecní řád korutanský neustanovují podrobně přenesenou působnost obecní, jak to činil obecní zákon z r. 1849, není tím nikterak odůvodněno mínění, že spolupůsobení obcí při vybírání a odvodu přímých daní, k němuž poslední zákon z r. 1849 §. 128 ohled bral, vyloučeno jest z přenesené působnosti obecní. Neboť když spolupůsobení to již jednou zákonem bylo ustanoveno, a nové zákony nezahrnuly je do samostatné působnosti obecní, aniž by je byly obcím odňaly, nebylo třeba žádného nového zákona, aby dotčené spolupůsobení na dále platilo a do oboru přenesené působnosti náleželo. Proto odpovídá to zákonu, když obce v Korutansku se povolávají, aby spolupůsobily při exekučním dobývání

daní, a to tím více, jelikož zde závažnými jsou také policejní ohledy, které vyžadovati mohou, aby obecní starosta zamezil možné zprotivení se nebo jiné bezpečnost osoby ohrožující případy a jelikož při tomto stavu věcí vedle §. 10 cís. nařiz. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. nelze se zříci zásady, že obce poskytovati mají politickým úřadům potřebné pomoci u provádění zákonů.

Rozumování toto, dle našeho mínění, není správné.

Povinnost obcí, přičiňovati se spolu k účelům veřejné správy, vyměřuje se dle §. 29 ob. zřiz. z r. 1864, zákony obecnými a v mezích zákonů obecných zákonů zemskými.

Nuže svrch dotčený §. 15 jakési instrukce pro berní exekutory, jímž přikazuje se, že exekuce má se dít u přítomnosti obecního představeného atd. atd., není žádným zákonem obecným ani zemským, a protož nezavazuje obecního představeného ani sám o sobě, ani nelze ho zahrnouti v §. 115 ob. zřiz.

Pokud pak týče se dovolávání se §. 10 cís. pat. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. alinea 1, jest nad každou pochybnost patrně derogován §. 29 ob. zřiz. z r. 1864, kterýžto pozdější organický zákon povinnost obcí přesně obmezuje na předpisy „zákonů obecných neb zákonů zemských“.

Z těchto důvodů naprosto nelze vyvoditi povinnost obecního představeného k assistenci exekuční.

Pokud ale assistenci obecního představenstva žádati lze z příčiny bezpečnosti osoby, pak musí se věc odůvodniti z §. 28 ad 2 ob. zřiz. z r. 1864, a má o to obecní představený od úřadu exekuci vysílajícího slušně dožádán býti, což se ale neděje, nýbrž prostě přijde si exekutor pánovitě k obecnímu představenému, zkrátka: aby s ním šel!

(Ostatně srov. nález správního soudu ze dne 31. října 1884 č. 2369, jímž k stížnosti obce Karlínské rozhodnuto bylo, že obce nejsou povinny c. k. daně vybírati a odváděti. Rovněž tak dopadlo by to s exekuční assistencí. Viz spis: „O povinnosti obcí k vybírání a odvádění c. k. daní“ od Karla Čížka, v Praze 1885, nakladatel Rudolf Storch v Karlíně.)

b) Sekvestrace užívá se v tom případě, pakli exekuce na věci movité nevedla k cíli. Ustanoví se správce požitků, který z domů, usedlostí, polí a jiných nemovitostí, jakož i z průmyslových podniků tolik vybere, kolik k uhrazení dlužné částky s náklady exekučními jest třeba.

Politickou sekvestraci nelze vkládati na nemovitosti, které již dříve soudní exekucí obstaveny byly, poněvadž dispozice vlastníka při nich již přestala. Dvor. dekret ze dne 2. září 1824 č. 2039 (Wessely Gerichtsortd. str. 450).

Sekvestrovi náleží, aby kladl účty a má k tomu od úřadu správního přídržán býti. Účetní však rozepře z tohoto poměru náležejí před soud. Dvor. dekret ze dne 17. listopadu 1798 č. 1798 sb. zák. pol.

Sekvestrace příjmů pro dlužné obecní přirážky a dávky může se uložit jenom tehdy, když právní podstata takové pohledávky prokáže se pravoplatným rozhodnutím. (Vynesení minist. vnitřní ze dne 18. července 1869 č. 8087.)

c) Pokud se týče práva vodního, viz Peyrer Wasserrecht při §§. 95 a 96.

Soudní deponování nějakého platu, jenž od politického úřadu pravomocně uložen byl, nestaví politickou exekuci. (Rozhod. minist. orby ze dne 22. března 1878 č. 3024.)

Složení kauce a stanovení pokut pořádkových počítati dlužno též k politickým prostředkům donucovacím. Podobnými prostředky donucovacími vládní a soudce civilní, tím méně jich postrádati lze ve správě veřejné, kde jedná se o ochranu prospěchů veřejných.

d) Exekuce reální.

K vymahání c. k. daní, dávek a pohledávek veřejných užívá se po předcházejícím náležitém šetření, když první tři stupně exekuce mobilární, neb případně i sekvestrace bez výsledku zůstaly, exekuce reální.

V příčině té hleděti jest nejprve k předpisům, jimiž ustanovuje se výsadnost a přednost dotčených pohledávek před jinými, za druhé k předpisům, jimiž vyhrazují se prostředky zajišťovací, a za třetí k předpisům, jimiž upravuje se řízení správních úřadů k tomu konci, aby vymohla se exekuce reální.

Práva zástavního propůjčuje zákon (§. 450 o. obč. z.) v následujících v obor veřejné správy náležejících případech, k nimžto soudce dle dvor. dekr. ze dne 17. května 1796 č. 298 sb. z. s. z povinnosti úřední hleděti má:

za nedoplatky daní z nemovitosti za dobu tří let s předností před všemi ostatními zjištěnými požadavky věřitelů (dvor. dekr. ze dne 15. dubna 1825 č. 2089 sb. z. s., ze dne 16. září 1825 č. 2132 sb. z. s. a ze dne 4. listopadu 1831 č. 2533 sb. z. s.);

starší pak nedoplatky následují za hypotekárnými věřiteli (dekr. dvor. kanceláře ze dne 14. února 1840 č. 409 sb. z. s.);

za nedoplatky daně výtěžné (cís. patent ze dne 31. prosince 1812 sb. z. pol. svaz. 3, §. 18);

za nedoplatky daně potravní (dvor. dekr. ze dne 14. března 1831 č. 2507 sb. z. s.);

za nedoplatky cla (§§. 200 a 244 řádu celního);

za taxy (§. 240 cís. pat. ze dne 27. ledna 1840 č. 404 sb. z. s.);

za pokuty důchodkové (§§. 159 a 162 tr. z. důch.);

za pohledávky eráru za úředníky a služebníky státními (dvor. dekr. ze dne 1. prosince 1834 č. 2755 sb. z. s.);

za poplatky kolkovní (§. 8 cís. pat. ze dne 8. února 1850 č. 50 a 329 ř. z.);

za poplatky z převodu vlastnictví (§. 72 téhož patentu);

za poplatky pozůstalostní (§§. 43 a 145 cís. pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.);

za poplatky opatrovací (§. 14 cís. pat. ze dne 26. ledna 1853 č. 18 ř. z.);

za příspěvky konkurenční (dvor. dekr. ze dne 4. ledna 1836 č. 113 sb. z. s.);

za zálohy státem poskytované (dvor. dekr. ze dne 21. května 1795 a 20. června 1837);

za pohledávky vyvazovací (cís. pat. ze dne 4. března 1849 č. 152 ř. z. §§. 21 a 22, ze dne 15. srpna 1849 č. 361 ř. z. §§. 22 a 23, ze dne 15. března 1851 č. 89 ř. z. §. 59, ze dne 23. října 1853 č. 234 ř. z. §. 72, minist. nařiz. ze dne 29. září 1852 č. 198 ř. z., ze dne 19. května 1856 č. 83 ř. z.);

za pohledávky z ávodů horních (§§. 142, 160 a 268 zákona hor. ze dne 23. května 1854 č. 146 ř. z.);

za pohledávky z práva vodního t. j. z poměru společenstev vodních (dle zák. vod. ze dne 28. srpna 1870 č. 71 z. z.);

za nedoplatky obecních přirážek, ježto rovnají se příspěvkům konkurenčním dle dvor. dekr. ze dne 4. ledna 1836 č. 113 sb. z. s.; při dobývání požívají přednost jako daně (snešení nejvyš. soudu ze dne 27. června 1865 č. 5384) a při konkursu účtují se přímo za daněmi, k nimž náležejí (§. 31 řádu konkurs. ze dne 25. prosince 1868 č. 1 ř. z. z r. 1869).

Oprávněnost úřadů správních, případně v jich zastoupení finanční prokuratury, táhnouti se k prostředkům zajišťovacím,

zakládá se ve dvor. dekr. ze dne 18. září 1786 č. 577 sb. z. s., dále ve dvor. dekr. ze dne 25. října 1805 č. 752 sb. z. s., jakož i konečně v předpisu §. 38 lit. e) zákona v příčině zavedení knih pozemkových ze dne 25. července 1871 č. 95 ř. z.

Prostředkem zajišťovacím jest zaznamenání knihovní (praenotace), kteroužto soud dle §. 38 ad c) povolí „na základě dožadání některého úřadu veřejného, když tento úřad dle své působnosti jest k tomu ustanoven, aby z moci úřadu zástavou zjistil pohledávání pokladu státního aneb některého fondu nebo ústavu, jenž jest postaven pod správou státu, některé země nebo obce, též aby zjistil pohledávání náhrady ze spravování nějaké majetnosti, kteráž jest pod opatrováním soudním.“

Dle §. 40 zák. knih. ze dne 25. července 1871 č. 95 ř. z. musí každé prozatímné zaznamenání (§. 8 ad 2) býti spraveno.

Dle §. 42 má žalobník v rozepři spravovací prokázati důvod právní k nabytí pohledávaného práva knihovního, tedy nejen pravost pohledávání, ale také důvod právní k nabytí práva zástavního a jeho meze.

Pokud ale o pravosti pohledávky rozhoduje úřad správní, jenž o zatímné zjištění žádal, tuž dle dvor. dekr. ze dne 24. října 1806 č. 789 sb. z. s., pak dle §. 41 ad b) zák. knih. z r. 1871, nemá místa žaloba spravovací, alebrž postačuje k tomu pravomocný nález dotčeného úřadu, jemuž přísluší v příčině platnosti pohledávaného práva zjištěného rozhodovati.

Rozhoduje-li ale soud o pravosti pohledávky, musí se každé spravení diti žalobou spravovací dle §. 42 zák. knih.

Zde třeba zmíniti se o orgánech samosprávných. Nejvyšší soud dne 23. března 1873 č. 3066, Z. f. V. z r. 1875 č. 30, rozhodl, že obec, pokud se týče správy obecního jmění, nerovná se úřadům veřejným a tudíž oprávněna není z moci úřední žádati za zatímné zjištění. Dle §. 38 ad c) zák. knih. mohou ale obcím povoleny býti praenotace pohledávek na nemovitostech správců jmění obecního jakož i na jmění, jež jest pod dozorem obce, avšak spravení takových záznamů musí se provésti řádnou žalobou spravovací. Srovnej §. 66 obec. zřiz. z r. 1864, dle něhož přináleží obci, aby náhrady za svými orgány vyhledávala řádným pořadem práva.

Řízení správních úřadů v příčině vymožení exekuce reální k dobytí c. k. daní upraveno jest následujícími předpisy:

Vynesení c. k. minist. financí ze dne 8. června 1871 č. 13402, Verordg. Blatt č. 22.

První stupeň t. j. vklad exekučního práva zástavního vydobude se v základě řádně upraveného průkazu c. k. berního úřadu.

Zůstane-li to bez účinku, má berní úřad vydobýti druhý stupeň exekuční t. j. odhad.

V příčině třetího stupně, exekučního prodeje, musí se ale svolení c. k. zemského úřadu finančního vyhledati, případně žádati zastoupení c. k. finanční prokuraturou.

Další předpis o tom dán jest ministerským nařízením (práv a financí) ze dne 24. dubna 1871 č. 50 ř. z., ježto se týče kompetence úřadů berničných při vedení exekuce reální.

Když správa finanční, aby dobyla zadrželých daní a přírážek, dle zákona vede exekuci na věci nemovitě, které zapsány jsou do knih veřejných k nabývání věcných práv na nemovitostech ustanovených, mají úřadové berniční v místech takových, kde není finanční prokuratury, toho moc, vyžádati sobě co řádní zastupcové eráru prvního a druhého stupně exekuce (exekučního v zástavu braní a odhádání), aniž mají zapotřebí, prokázati zvláštní příkaz svého představeného úřadu; třetího exekučního stupně (exekučního prodeje) však vyžádati sobě mohou jedině tehda, když k tomu obdrží zvláštní příkaz finančního úřadu zemského.

Co se týče všelikých jiných případů vedení exekuce na věci nemovitě, nechť jde o kterýkoliv stupeň exekuční, má i příště finanční prokuratura erár řádně zastupovati.

Toto ustanovení jest napotom dalším vynesemím minist. práv a financí ze dne 14. května 1879 č. 76 ř. z. rozšířeno na dobytí zadrželých poplatků z jednání právních, listin, spisů a jednání úředních.

Zaznamenáváme následující rozhodnutí:

Jenom daním, které se platí z nemovitostí, a nikoliv „činžovnímu krejcaru“, jímž uhražují se potřeby obecní, nebo jiným osobním daním, náleží vedle dvorního dekretu ze dne 16. září 1825 č. 2132 zákonní zástavní právo toho dosahu, že by působilo také na následovního majetníka (§. 33 zák. knih. a §. 450 o. zák. obč.), jelikož tak zvaný činžovní krejcar jest dávkou, kterou nájemníci podle činže, již platí, na uhrazení potřeb obecních přispívati

musejí, a zavedeným obyčejem, že ji majetník domu vybírá a odvádí, nestane se tato dávka takovou, aby vážla na domě, aniž jest zvláštního zákona, kterým by se vybírání a odvádění této daně beze všeho a bez ohledu na změny ve vlastnictví, které se mezi tím staly, ukládalo jakožto břímě nemovitému statku a na něm zjištěno býti mělo. (Nález nejvyš. soudu ze dne 8. ledna 1874 č. 13522, Z. f. V. z r. 1879 str. 83.)

V případech, kde o to šlo, aby bylo pohledávce z daní a přírážek při súčtování tržní ceny, která vzešla prodejem nemovitosti, do podstaty konkursní náležející, přiznáno přední právo, uznal nejvyšší soudní dvůr, že podle dvor. dekretu ze dne 16. září 1825 č. 2132 sb. z. s. toto právo z tržní ceny nemovitosti exekučně prodané přísluší před ostatními hypotečními věřiteli jenom těm dlužným daním a dávkám, které platiti se měly z takové nemovitosti, ale nikoliv jiným, třeba v konkursu náležely mezi pohledávky privilegované. Totéž právo přísluší přírážkám okresním, obecním a školním jakožto konkurenčním příspěvkům pro účely veřejné, které mají ve smyslu dvor. dekr. ze dne 4. ledna 1836 č. 113 sb. z. s. privilegované hypoteční právo všech pohledávek, když přes tři leta nesahají, jenom že musejí se takové pohledávky, když se u soudu přihlašují, uvésti podrobně dle daní, z nich plynuly, aby se z důvodu výše uvedeného povaha a oprávněnost jejich posouditi mohla. (Nález nejvyš. soudu ze dne 28. března 1877 č. 3244.)

§. 61.

Assistance stráží a vojska.

Právo povolávaní assistenci četnictva, policejní strážce aneb i pomoc vojenskou zakládá se v §. 8 cís. nařízení ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z.: „Při vykonávání nařízení a záповědí od úřadů politických neb policejních vydaných, a při vedení exekuce jimi přikázané, má četnictvo nebo stráž policejní v místě zřízená dle instrukce své propůjčiti assistenci, již potřebí, a úřadové mají právo, dodatí nařízením svým váhy dostatečné použitím assistance vojenské.“

Vojenská pomoc čili assistance nastává jen v případech porušení veřejného pokoje a pořádku, a jest tudíž rozdílna od vojenské exekuce za účelem vymáhání daní a dávek, o čemž činí se zmínka již v dvor. dekretu ze dne 25. listopadu 1785 a 2. ledna 1786.

Povinnost vojska pomoc poskytovatí vyslovena jest v služebních pravidlech vojenských (císařský rozkaz ze dne 9. srpna 1873 §. 1 ad 2) tím, že moc vojenská jest obranou proti nepříteli vnějšmu, jako jest oporou trůnu a zákonného pořádku uvnitř.

V kapitole XI. §. 70 jedná se napotom o pojmu vojenské assistance, v §. 71 o zachování se v případech srocení neb vzpoury, a §. 72 obsahuje předpisy, kdy užívá se zbraně k překonání odporu.

Oprávněnost assistance se dovolávaní a způsob, kterak tato se má konati, vyměřuje se různými předpisy politickými, jež co do zásad srovnávají se celkem s předpisy vojenskými svrchu uvedenými.

Z oněch politických předpisů připomínáme nejprve k otázce, který úřad politický oprávněn jest vojenské assistance žádati, že jest to politický úřad okresní a sice z důvodu organizačních předpisů ze dne 14. září 1852, vedle nichž právo toto příslušelo bývalým c. k. úřadům krajským, přešlo však organizační politických úřadů po zákonu ze dne 19. května 1868 č. 44 ř. z. na nynější c. k. okresní hejtmanství.

Dále připomínáme na reskript c. k. dvor. rady vojenské ze dne 8. října 1847 č. 1527, dále na dvor. dekret ze dne 19. října 1844 obsažený v Sbírce zákonů prov. č. 329 str. 872, jímž vysloveny jsou zásady, kdy v příčině zachování veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti aneb k obnovení toho porušeného pořádku smí se užívati zbraní.

Služebním řádem vojenským §. 70 definuje se „assistance“ takto: „Assistenci nazývá se takový oddíl vojska, který k podpoře veřejných úřadů jest vyslán, aby jim při úředních opatřeních a výkonech přispěl patričnou silou hmotnou k přemožení násilného odporu.“

Všichni úřadové veřejní, v případech nebezpečnosti i výkonní orgánové, jsou oprávněni vojenské pomoci žádati k tomu konci, aby zachován neb obnoven byl veřejný pořádek, i má se tak státi u místního velitelství vojenského, pokud možno písemně a vždy s naznačením účelu, aby vypravena býti mohla náležitá síla vojenská.

Dovolávaní se vojenské pomoci připuštěno však jen v případech nejnutnějších (ministerské nařiz. ze dne 17. května 1874 č. 2255), k účelům místním policejním jen od případu

k případu, když nezbytně třeba jest. (Minist. nařiz. ze dne 29. září 1869 č. 3469.)

Jak se chovati má vojenská assistance, a kdy dovoleno jest užívati zbraní, vytknuto jest zásadně v §§. 70 a 72 voj. služeb. řádu.

Jaký smysl zákonové zahrnují v pojmu „assistance“ při c. k. četnictvu, jaké výkony jsou s tím spojeny, o tom poučuje nás především organizační statut pro četníky ze dne 18. ledna 1850 č. 19 ř. z., pak dle Nejvyššího nařízení ze 27. června 1860 provedená reorganisační četnického ústavu dle minist. nařiz. ze dne 16. července 1860 č. 21503, a konečně v nejposlednějším zákonu o četnictvu ze dne 26. února 1876 č. 19 ř. z.

Ostatně budiž v příčině c. k. strážě bezpečnosti nahlídno v organizační statut pro Prahu, vydaný dne 27. března 1869; v příčině c. k. finanční strážě pak, která též povolána jest k podporování úřadů, když toho k ochraně veřejné bezpečnosti nastane potřeba, budiž nahlídno v organizační předpisy dvor. dekr. ze dne 21. dubna 1843, sb. zák. pol. str. 251.

C. k. finanční stráž u vykonávání své rozmanité služby požívá zákonných práv strážě vůbec a zvlášť také práva k užívání zbraní, o čemž vydán v základě nejvyššího rozhodnutí ze dne 24. ledna 1846 předpis dekr. dvor. komory ze dne 8. února 1846 č. 4742, gub. nařiz. ze dne 26. února 1846 č. 11648, sb. zák. pol. str. 166.*)

§. 62.

Povinnost k práci neb konání naturálnímu.

Jest-li tato povinnost vyřčena zákonem, nařízením úřadu politického neb usnešením obce, od příslušného úřadu schváleným a neučiní-li někdo za dost povinnosti této nevšímaje si vybidnutí úřadů neb představených obce, kteří ji mají vykonati, buď docela ne nebo ne úplně anebo v čas náležitý, má se dáti práce, která ještě schází, na škodu a náklad povinníka udělati, a náklad na ni učiněný má se od obmeškance podle ustanovení §§. 2, 3 a 4 cís. nařiz. ze dne 20. dubna 1854

*) Obšírný rozbor celé věci nalézá se v knize mé „Trestní právo policejní“ díl I., kap. IV.: „O řízení policejním“. Vydána v Praze. Nakladatel J. Otto, r. 1882.

č. 96 ř. z. (viz nahoře §. 57 „Vymahání poplatků“) obsažených vymoci, aniž se připouští jaké námitky proti summě za to vypočtžené, již byl úřad politický za pravou uznal. (Viz §. 5 svrch uvedeného cís. nař.)

Jest-li pak potřeba takové práce, kteráž se pro nebezpečnosti s prodlením spojené, anebo za příčinou zvláštní povahy své od jiných osob byt i nákladem povinníků nedá vykonati, mají povinníci přidrženi býti, aby ji sami vykonali. (Viz §. 6 téhož cís. nařiz.)

Připomínáme zde na povinnost obcí, aby opatřovaly proházení sněhu na silnicích zemských a okresních dle §. 11 zemsk. zák. ze dne 12. srpna 1864 č. 46 zem. zák., na silnicích erárních (říšských) dle zák. říšsk. ze dne 2. ledna 1877 č. 33 ř. z. a minist. nařiz. ze dne 5. května 1877 č. 34 ř. z.

Dále rozhodl správ. soud dne 18. května 1877 č. 622, Budw. 1671, Judiktb. 1196, že strana, která nevykoná práci, jakáž jí od politického úřadu pravomocně uložena byla, povinna je náklady nahraditi, ježto tím způsobeny byly, že politický úřad práci od jiného vykonati dal.

Srov. zde §. 23 o expropriaci, kdež činí se zmínka o právu státní moci, aby v případech nutných činila opatření.

§. 63.

Osobní donucení osob odpor kladoucích.

Zde především náležitě rozeznávati jest, jde-li o některý poměr věcný takový, kde trvající právní pořádek byl porušen a který politickým neb policejním úřadem může býti napraven bez násilného osobního donucení některé osoby, která fysicky odporuje.

Osobní donucení jen tenkráté nalézá místa, když jiného prostředku není po ruce, n. př. násilné vyklizení zakázané cesty, násilné odejmutí věci některé, násilné zamezení útěku atd.

Dle §. 9 cís. nařiz. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. mají zeměpanští úřadové političtí i policejní právo, obeslati osoby v jejich obvodu úředním se nalézající, jichž jest při nějakém jednání úředním potřeba. Nemůže-li se připustiti, aby se vyslaný dal zmocněncem svěřeným zastupovati, má se v obsylce výslovně připomenouti, že se obeslaný má osobně dostaviti.

Kdo neprokáže, že nemůže přijíti pro nemoc, pro churavost nebo jinou podstatnou překážku, jest povinen, obesláni učiniti za dost a dáti zprávy, jichž úřad na něm požádá.

Nedostaví-li se obeslaný, obešle se krom zvláštních případů poznovu s vyhrožením peněžitě pokuty jednoho až včetně dvaceti zlatých konvenční mince, a toho, že se naň vydá neb vymůže rozkaz postavovací, pakli by se nedostavil. Nepřijde-li obeslaný přece, ačkoliv se prokáže, že byl obeslán, a nepředloží-li žádných platných příčin omluvních, může se k němu přikročiti pokutou a dle potřeby vyhotoviti rozkaz postavovací.

Výjimkou může se v případech pilných již v prvním obesláni s výslovným připomenutím, že postavení jest pilné, podotknouti, že nedostaví-li se obeslaný, bude naň vydán rozkaz postavovací, načež jest dovoleno, postavit obeslaného ihned po prvním nepřijetí, z něhož se nebyl platnými omluvami vyvedl. Stalo-li se obesláni od úřadu politického, vyhotoví úřad politický sám rozkaz postavovací. Představený obce ale má žádati, aby byl vydán rozkaz postavovací na toho, kohož byl bez účinku obeslal, u úřadu politického, jemu přímo představeného a má prokázati potřebu postavení a to, že obesláni řádně bylo učiněno.

Rozkaz postavovací vykoná se služebníky úřadů politických aneb četnictvem nebo stráží policejní v místě zřízenou a dle potřeby assistencí vojenskou. Ustanoveními těmito neruší se jiné následky, ježto podle zákona s nedostavením se obeslaných jsou spojeny, ať obesláni bylo osobě, již se týče, přímo dodáno aneb učiněno vložením do veřejných listů neb přibitím na místech veřejných. Taktéž nevztahuje se ustanovení toto na ty případy, kdežto má býti někdo podle předpisu zákonného před úřad postaven anebo zatčen.

§. 64.

Všeobecná povinnost a moc úřadů politických opatření učiniti k zachování veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti a spolu moc zákazy pod pokutou vydávati

zakládá se v §§. 1 a 7 cís. naříz. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z.

§. 65.

Právní prostředky proti nálezům exekučním.

Zde nezbyvá jiného, než exekuční řád ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. opět rozložití v jeho elementy, kterak napřed se stalo, a dle toho pak právní prostředky ustanoviti.

Dotčený exekuční předpis jedná:

1. o poplatcích (§§. 2, 3, 4),
2. o povinnosti k nějaké práci aneb konání naturálnímu, která práce aneb které konání v případě odporu dají se na škodu a náklad povinníka udělati (§. 5),
3. o práci, která se v případech nebezpečnosti nedá jinak než osobně vykonati (§. 6),
4. o všeobecných policejních nařízeních a opatřeních v příčině zachování veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti (§§. 1, 7, 8, 9),
5. o demonstrativním chování na veřejných místech vůbec (§. 11) a proti orgánům politickým a policejním zvlášť.

ad 1. Pokud se týče poplatků vůbec, rozumí se samo sebou, že tyto musí likvidními býti, t. j. že prve, než povolí se exekuce, oprávněnost a míra prokázány býti musí pravomocným nálezem analogicky s §. 298 řádu soudn.

Poněvadž pak vymahání koná se prostředky politické exekuce, již naznačili jsme napřed, a poněvadž tuto zřejmě vysloveno jest, že postupovati se má pokud možno obdobně dle soudního řádu, následovně mají i zde právní prostředky místa obdobně dle soudního řádu a sice:

- a) pokud týče se exekuta, který by dokazoval, že správní nález, jenž se exekvuje, pozbyl moci své událostmi pozdějšími n. př. povinným výkonem aneb platem, nalézá místa žádost za zrušení nálezu exekučního, potažně za navrácení věcí odňatých a p.,
- b) pokud týče se osob jiných, jimž provedením nějakého exekučního nálezu v právích ublíženo bylo, připouští se jako při exekuci soudní, vyloučení cizího majetku (žaloba vylučovací), částečné neb úplné zrušení exekuce.

V té příčině zachovávala se až doposud praxe, že při exekučním zabavení movitostí připouštějí se námitky třetích osob, které k zabaveným věcem jako ku svému majetku se táhnou.

Aby se dokázalo, že tomu tak, koná se šetření zkoumáním listin, slyšením svědků a t. d. a shledá-li se, že námitky jsou důvodné, propustí se věc ze zabavení. Jest to snadné a nejkratší opatření, zejména pokud na jiných předmětech lze se hojiti.

Obtížnější ale jsou případy, když jiných předmětů k zabavení není a běží tudíž o bezpečnost pohledávky veřejné. V takovýchto případech od zabavení upustiti nelze a nezbyvá jiného než dotčenou k zabavenému majetku se hlásící osobu třetí dle §. 456 o. z. obč. odkázati, aby práva svá provedla řádným pořadem práva soudní žalobou vylučovací.

Nastává další otázka, zdali soud, jemuž podána byla žaloba vylučovací, oprávněn jest mocí dvor. dekretu ze dne 29. května 1845 č. 889 sb. z. s. další vedení politické exekuce, kterou správní úřad byl povolil, zastaviti aneb zdali politickému úřadu, jenž nález exekuční byl učinil, náleží, aby o žádosti směřující k zastavení exekuce až do pravoplatného rozhodnutí námitek vylučovacích, rozhodoval on a nikolivěk soud.

Nejvyšší soud dle plenárního snešení ze dne 12. listopadu 1872 č. 11305, kniha Judik. č. 78, vyslovil se sice, že zastavení exekuce dle dvor. dekr. ze dne 29. května 1845 č. 889 sb. z. s. přísluší soudu. Avšak nicméně staví se v cestu vážná pochybnost, že by tímto způsobem snadného processování mohla mařena býti opatření správních úřadů. Mimo to lze namítati, že vůbec ani takového zákona není, jímžto by se soudům propůjčovala moc k zastavování exekučních nálezů od politických úřadů vydaných.

Ostatně nejv. soud sám dříve též vyslovil (snešení senátní ze dne 4. června 1872 č. 5773), že námítky vylučovací proti politické exekuci nepřislušejí před soud a že dvor. dekr. ze dne 29. května 1845 platí toliko pro exekuci soudní. Vůbec jest v tom jako i v jiných poměrech, kdykoliv stýkají se kompetence správní a soudní, neshoda; v praxi však nejlépe jest zachovati se tak, kterak jsme nahoře se zmínili.

ad 2. Pokud týče se prací nějakých neb konání naturálního, eventuálně škod a nákladů dle §. 5 cís. pat. ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z., dlužno si povšimnouti, že nepřipouštějí se námítky proti summě a v příčině vymahání že platí politická exekuce jako ad 1.

ad 3 a 5. Pokud pak týče se vymahání pokut a opatření v příčině osobního donucení osob odpor kladoucích, přináleží věc v obor trestního práva policejního i zaznamenáváme toliko, že pokuty peněžité vymahají se politickou exekucí jako ad 1 (srov. §. 3 cís. pat. ze dne 20. dubna 1854).

V případech trestních, když buď přímo uložen jest trest vězení (§. 11 dotčeného patentu z r. 1854) aneb když za příčinou

nemajetnosti vězení nastává, připouští se, aby političtí odsouzení věznění byli při soudech okresních, ovšem ve zvláštním oddělení. Výnos minist. práv ze dne 26. srpna 1868 č. 10267, Meyerhofer 1875 str. 248.*)

Na konci této kapitoly o exekuci, kdežto správní moc s mocí soudní mnohonásobně propletena jest a kde dosavadní judikatura na mnoze si odporuje, máme za to, že nebude nevhod, ukážeme-li k správním předpisům exekučním v Prusku, ježto vyznamenávají se nejen stručností a přesností, alebrž i důkladnějším opatřením v příčině právních prostředků proti vedení exekuce.

V §. 33 zákona o kompetencích ze dne 26. července 1876 ustanovují se prostředky donucovací:

1. Pokud nějaké konání, jež vynuceno býti má, provésti lze osobou třetí, provede tak úřad na náklad povinníka a vymůže náklad prostředkem exekuce.

2. Nelze-li konání provésti osobou třetí, aneb nemá-li povinná osoba dostatek prostředků, aby náklad výkonem způsobený mohl uhrazen býti, aneb v případech, má-li opominutí něčeho vynuceno býti, pohrozí úřad pokutou a uloží ji (krajinský rada do 150 mark, okresní představený do 60 mark, obecní představený do 3 mark) a ustanoví se pro případ nedobytnosti eventuální vězení (10 dní, 5 dní a jeden den). Pohrožení stane se vždy písemně i ustanoví se též lhůta k provedení.

3. Přímé donucení opatřiti lze jen v těch případech, pakli věc jinak provedena býti nemůže.

V §. 34 pak, pokud týče se právních prostředků proti exekuci, ustanovuje se, že v příčině každého opatření, jímž pohroženo jest některým prostředkem donucovacím, neb jímž ustanovuje se aneb

*) Zde budiž připomenuto, že c. k. minist. dne 4. listopadu 1873 č. 11863, Z. f. V. 1873 str. 196, rozhodlo, že na nařízení, jež vydáno pouze za příčinou výkonu nějakého rozhodnutí, nepřipouští se stížnost. Jednalo se totiž o následující případ: Dělník ve sklárně opustil proti tovarnímu řádu práci a bylo dle §. 80 živ. ř. z r. 1859 nalezeno, že se do práce navrátiti má. Dotčený dělník sběhl do jiné továrny v jiném okresu. Okresní hejtmanství v T., jež prv nález bylo učinilo, obrátilo se na hejtmanství v R., aby dělník zdvižen a do T. dodán byl. Hejtmanství R. vydalo dělníku nařízení, aby do 3 dnů navrátil se do práce v T. Odvolání z toho bylo pak zamítnuto z důvodů napřed uvedených. Dále budiž si zde ještě povšimnuto sneš. správ. soudu ze dne 9. února 1885 č. 199, sbírka Exel 680: Na nařízení vykonávací, jež vydá se v základě pravomocného rozhodnutí, stěžovati si nelze k soudu správnímu.

provádí se donucování, připouští se dle §§. 30 a 32 buď stížnost aneb žaloba. (Viz o tom část II. o správním soudu.)

Žaloba může býti založena:

a) jen na těchže důvodech, jako v §. 30 platí o žalobě k vyššímu správnímu soudu podané, totiž

1. že vůbec příslušného zákona užito nebylo, aneb že bylo zákona nesprávně užito, aneb že úřad k dotčenému opatření nebyl povolán;

2. že nebylo zde příběhu skutečného, který k zakročení opravňuje;

b) aneb může žaloba založena býti na okolnosti, že prostředek donucovací co do způsobu a účinku svého není odůvodněn a vůbec že ho k dosažení účelu není třeba.

PŘÍLOHY.

K §. 33 (Vlastnosti nálezů) na str. 281 jako odstavec čtvrtý:

Jedná-li se o záležitost z oboru veřejného práva takovou, která dotýká se stran, a odvolá-li se jedna z těchto stran, napotom nepřipouští se, aby rozhodnutí změněno bylo v neprospěch toho, kdo se odvolal, a v prospěch toho, který se neodvolal. (Nález správ. soudu ze dne 17. března 1887 č. 511.)

I. Zřízení politických úřadů správních v korunní zemi České.

(Vyhláška místodržitelství ze dne 1. září 1849, Zák. zem. a Věst. vl. č. 154.)

Jeho c. k. Milost nejvyšším rozhodnutím ddtto. v Schönbrunu ode dne 4. srpna t. r. k nejponiženějšímu přednešení pana ministra záležitostí vnitřních, Dra. Alexandra Bacha, od 31. července t. r. nejmilostivěji schváliti ráčil zřízení správních úřadů politických v korunní zemi České.

Nejponiženější toto přednešení, ve kterémž se obsahují netoliko důvody politického zřízení země České zvláště, něbrž vůbec vedoucí zásady, kterýmiž pan ministr záležitostí vnitřních u provádění základních rysů od Jeho Milosti nejvýše schválených obecně se spravoval, pak vyšlé na to nejv. rozhodnutí a spolu schválený návrh o zřízení správních úřadů politických v korunní zemi České, tímto se vyhlašuje.

Zároveň se připomíná, že všechny písemnosti, ježto se dotýkají zřizování správy politické, podávati se mají c. k. zemské komisi ke zřizování politickému, kterážto sídlo své má v Praze v domě guberniálním.

Nejponiženější přednešení

věrně poslušného ministra vnitřních záležitostí Dra. Alexandra Bacha o navrženém zřízení správních úřadů politických v korunní zemi České.

Nejmilostivější Pane!

Nejvyšším rozhodnutím od 26. června t. r. vzložena byla na mne povinnost, bych provedl základní rysy k novému zřízení správních úřadů politických, od Vaší Jasnosti nejmilostivěji schválené, a předložil brzy zřizovací operáty, připravené pro jednotlivé země korunní.

Bera přístup k vyplňování nejmilostivější této úlohy s předložením operátu pro království České, především sobě dovoluji, chtěje širě provésti náhledy své vyvinuté v nejponiženějším mém přednešení od 21. června t. r. č. 4484 M. I., bych pojednou na vždy předeslal stručné vyličení důvodů a ohledů, jimiž se spravuji u vypracování zřizovacích návrhů pro jednotlivé země korunní, moha se takto vyhnouti všemu opakování, až budu předkládati nejponiženější návrhy pro každou zemi korunní zvláště, a moha, ukazujíc k obecným zásadám tuto vyloženým, předkládati Vaší Milosti nejponiženěji ještě jen připomenutí zvláštní, any se týkají každé země o sobě.

Jednotlivé návrhy zřizovací rozpadají se ve dva díly, z nichžto

I. ukazuje rozdělení korunní země na podkraje, a kde tak jest, na kraje, pak rozsáhlost těchto podkrajů a krajů, a konečně sídla správních úřadů v nich ustanovených; II. díl pak ukazuje stav osob potřebných k obsazení těchto úřadů správních, jakož i počítky a úřední platy úhrnkové, které se pro ně nejponiženěji navrhuji.

Ad I. Rozděluje země korunní na menší obvody správní, zřetel máti sluší dílem k takovým důležitostem, kteréž se vztahují k zastupitelskému postavení a působení podkrajů a krajů, dílem k těm, které vyplývají z potřeb služby správní.

Co se prvního týká, základní rys k nové budově státní císařství říšskou ústavou od Vaší Milosti danou a obecním zákonem nejvýše potvrzeným již jest ustanoven, a udělány jsou nákresy, ve které, co příhrady a souvisní články, organicky vpraviti se musí politické kraje a podkraje, obvody soudní a obce, ač nemá-li se přerušiti souměrnost stavby celé.

Ústava říšská, jakkoli určitě a nedotknutelně stavi zásadu „jednoty veškeré říše“, přece ponechala přirozenou samostatnost jednotlivým částem státním, pokud se snaší s jednotnou mohutnou vládou ústřední, jsouc daleka všeho jednotvaření, aby věci nejrozmanitější vměšťnávati chtěla v jistou danou formu; do řady říšských zemí korunních vzala krajiny, které podle zvláštního postavení svého anebo podle vyvinutí dějinného mají právo k životu svézákonnému, nehledíc v tom k jich lidnatosti ani k území jich rozlehlosti, i chtějí očekávati, jak zkušenost budoucích časů a další provedení osnovy konstituční určitěji rozřeší otázku, k jakému stupni svézákonnosti části se vésti smí, a v jaké míře každá země korunní chová v sobě výminky samostatného vnitřního života a postoupného vyvíjení.

Stejný, s pravou svobodou shodný duch, uznávající a šetřící každé svéživotné osobnosti, rozmanitost souměrně sjednocující, a části v celosti ústrojně spojující vane v základních rysech zákona obecního.

Obec místní nesmí se pokládati ani za náhodnou hromadu lidí, ani za nějaké spojení jistého počtu osob v jednom místě k vůli správě a k vůli usnadnění života státního, ani za pouhý kus státního stroje, jež podle libosti lze zasunouti, rozdělati anebo svařiti. Obec místní, pocházejíc ze svobodného spojení více rodin na jedné zemi usedlých a nalézajíc trvanlivý svůj svazek ve společných prospěchách, dílem místních, dílem vyšších, jeví se jednak jako společná domácnost, jejímžto účastníkům přísluší samostatné řízení vnitřního hospodářství, jednak jakožto pravý stavební a základní kámen celého ústrojí státního a jakožto nejnižší uzelní svazek politického života na menší částeční sbory již se nerozštěpující, na něž stát z příslušenství svého vkládati může to, oč v domácím hospodářství jedné každé obce pečovatí mohou zřízení její, jakoby přímo od vlády k tomu byli zřízení.

Podobně rozuměti sluší i také obcím vyššího způsobu, totiž obcím okresním a krajským, ježto stojí mezi obcí místní a zemskou. Příčilo by se duchu zákona obecního, aniž by se dalo srovnati s ústrojním zřízením říšským, kdyby se obce místní libovolně chtěly slátati s podkrají, a podkrajské obce s krají, a nebo kdyby se při tvoření jejich za hlavní měřidlo chtělo bráti schema prostory a lidnatosti, sestavené dle statistických dat.

Kraj a podkraj přirozeně se tvoří jediné tam, kde se polohou zeměpisnou, dějinným vyvinutím, mravy a jazykem, společenskými poměry přemyslními a hospodářskými, vzděláváním a obcováním vyvine trvanlivé společenství prospěchů a potřeb, kteréžto se sice šíří tak daleko, že zástupcové jednotlivých obcí místních poradami a péčí svou již nedovedou jich obsáhnouti, nicméně však s obecnými důležitostmi veškeré země korunní za jedno počítati se nemohou. Vůbec tedy musí podkraje rozlehlejší býti,

neboť tehda toliko dosáhnou zastupitelstva k osobnímu životu způsobného, když několik obcí spojeno bude prospěchy a potřebami takovými, které vyhledávají k zastání svému vyššího sboru politického. A kdyby země korunní takové, které se pro skrovnější svůj objem anebo pro zvláštní poměry lidnatosti své nerozpadají na dvě neb několik krajů, různými interesy se lišících, na kraje rozdělily, bylo by zastupitelstvo jejich v ústroji zastupitelském netoliko zbytečným článkem prostředním, ba bylo by v něm na překážku, majíc vždy zastupovati a opatrovati tytéž interesy a záležitosti buď co výbor podkrajský, buď co zemský sněm.

I musí tedy zřízení politické, obcí ani podkrajů dle libosti nebo dle umělých forem nesestavujíc, hlavně zakládati se v tom, aby se rozmanitostí potřeb i jednotejností interesů jedné každé krajiny zákonitý dal výraz a ochrana v článkovitém seřazení obecním. Jedině způsobem tímto ujme se život občanský na přirozených svých základech postoupných, a probudí se pravá mysl obecní, která občana učí a přivývá, aby soběctví osobní, zvláštní interesy rodinné, neužílost ducha sborního a zvláštních snah krajinných podroboval a obětoval vědomé a posvátné lásce k pospolitě vlasti.

Na výsledky podobné přijdeme, pozorující rozdelení na kraje a podkraje s druhé strany nahoře vytčené, totiž s hlediska správního.

Správa politická s ústrojím zastupitelským v tak přímém jest působení vzájemném, že se zřízení její k tomuto přirovnati musí.

Vláda dadouc obcím samosprávu, odřekla se všeho poručnického vkládání se u vnitřní život obce, i všeho přílišného vládcování, blahobytu neméně jako svobodě škodlivého, a vzdala se podrobného spravování v nejnižším oboru života státního. Ano i co se týká působnosti obcím jen svěřené, má vůbec dohlédati toliko a poučovati, a řízení toto tak zjednodušiti a usnadniti, aby je bylo lze vyříditi bez zvláštních nesnází, bez učené přípravy a bez maření času a práce na ujmu jiným úkolům obecním.

Není tedy zapotřebí, aby se již v obcích místních a vedle nich zřizovali zvláštní zřízení vládní; zřízením tito nech začnou přímě působiti teprve ve vyšším oboru podkrajském, který není tak rozlehlý, aby úřad podkrajský, ač postaví-li se jen údově jeho na místo k poměrům spojovním přiměřené, všude mohl se vkládati napomínaje a dohlédaje, veřejný pořádek a bezpečnost opatrovati a k plnění zákonů vší silou prohlédati.

Nestejnost jednotlivých podkrajů a krajů, jakož i to, že v kolika zemích korunních krajského rozdělení docela není, mate sice na oko jednoduhost stroje správního. Avšak nesluší hověti žádosti po správě pohodlnější a méně složitě na ujmu působnosti zastupitelství podkrajských a krajských, jižto se předkem šetřiti musí, a na zkrácení pravé potřeby lidu; jesti jednou z nejdůležitějších úloh správního zřízení, aby se jím přes tato nepohodlí způsobila srovnalost u veškerém stroji moci státní.

K prostředkům, potřebě této pomáhajícím, náleží, že dovoleno jest, jakž již v základních rysech a instrukcích o politickém zřizování od JMstí. schválených podotknuto, vysílati jednotlivé podkrajské komisary do vzdálenějších pokrají; že předepsáno jest za pravidlo, aby se podkraje srovnávaly s obvody soudův a s mezemi obcí; že se úřad krajského i místodržícího v korunních zemích, kterých na kraje rozděliti lze není, zastává jednou osobou; dále pak že ustanoveny jsou trojí instance a podávání stížností,

jimiž jest učiněno za možné, aby se místodržícím zemí korunních, záležejících z několika krajů, zůstaviti mohlo bezodkladné posuzování všech takových podání, ba podle okolností pro jistá řízení i také rozhodnutí v třetí instanci. Jestliže se politická správa zřídí podle položených tuto zásad, bude příhodna netoliko k ústrojní článkovitosti obecné ve všech stupních, zrůstajíc se zvláštními potřebami lidu, nébrž přinese spolu prospěch pro zvelebení služby veřejné i pro ušetření financí stejně důležitý, že totiž bude co možná jednoduchá a laciná.

Abych při jedné každé zemi korunní náležitě uvážil všechny tyto důležitosti, které nějakou váhu mají při sestavování krajů a podkrajů, a při vybírání sídel úředních, prozkoušel a použil jsem bedlivě a zevrubně při vypracování podrobných operátů netoliko návrhů zemských správ, nébrž i také rady důvěrníků, v poměrách země a jich obyvatelstva dobře povědomých, schvalně k tomu na potaz vzatých. I doufám, že se mi takto podařilo, pro jednotlivé země korunní sestaviti zřizovací návrhy, které mohouce vždy částečně býti opravovány, v celosti předce bohda vyhoví nynějším ústavám, potřebám služby správní a žádostem lidu.

Obsažená v jednotlivých operátech rozdělení příslušných zemí korunních a ustanovení sídel úřadův zemských, krajských a podkrajských, měla by se pokládati vůbec za konečná. Tím však není učiněno nemožné, aby se dle poučení instrukce pro politické zřizovací komise, dne 20. června t. r. od JMsti. schválené, staly proměny částečné, podstatu politického zřizování nematoucí, buď v přidělení obcí a soudů, buď u vybírání úředních sídel, ač budou-li toho žádati zvláštní ohledy na jevo vyšlé.

Nyni pak dovoluji si přistoupiti k nejponiženějším připomenutím o II. dílu zřizovacích návrhů vůbec. Co se nejprve týče osobního stavu úřednictva, nedostávalo se míry, o obsáhlosti řízení jejich ze zkušenosti vzaté, aby se určití mohli, kolik úředníkův u každého nového úřadu politického bude zapotřebí. Teprv až úřadové tito úřadovati budou, nalezne se, zdali by se úřednictvo tu i tam nemělo rozmnožiti, anebo-li úřednické síly z části na skrovnější počet přivésti, zvláště až zřízení obecní víc a více v porozumění obecném se ujímajíc ve spořádání běh přijde, a mnohé řízení, posud k politickým úřadům nepravě přikázané, z něho se bude moci vymeziti.

Místodržícím zemí korunních, které se na kraje rozdělují, přidání jsou radní místodržitelští, těm pak, kteří zároveň zastávají úřad krajského, přidání jsou nad to ještě také krajští radní.

Kde pro vzdálenost některého obvodu anebo pro zvláštní poměry jednotlivých míst nyní již předvídati lze, že zapotřebí bude zříditi tam okresního komisařa, vytknula se úřední jich sídla již ve zřizovacích operátech; ostatně ale opatřily se podkrajské úřady v okresích rozlehlejších a lidnatějších tolikým úřednictvem, žeť se dle potřeby jeden neb druhý podkrajský komisař může vně ustanoviti.

Důstojenství a služné úředníků přiměřeno jest k důležitosti a nesnadnosti jich úlohy; první jim dává příslušné místo v hierarchii úřednické, druhé jich opatřuje prostředky ke slušné výživě.

Vyměřujíc požitky a ustanovujíc poměry důstojenské, hledělo se k tomu, aby se služební třídy nových úřadů jednak uvedly v nějakou srovnalost s posavadními úřady správními, jednak ve spořádanou poslušnost mezi sebou.

Místodržící co do důstojenství i služného dvojího jsou způsobu, podle toho, spravují-li zemi korunní na kraje rozdělenou, neboli nerozdělenou. Přídatky služební jejich jsou rozdílné, i vyměřují se hledíc k důležitosti jich postavení, k úřednímu jich sídlu a k potřebě nákladnějšího živobytí.

Krajští předseďní a radní místodržitelští vyšší třídy rovnají se v důstojenství a služném ministerským radním, a radní místodržitelští druhé třídy odborním radním v ministeriích.

Krajští radní rovnají se podkrajským hejtmanům, i dělají spolu s nimi, jako zase komisaři podkrajské, posavadním komisařům krajským se rovnající, mezi sebou stav konkretální. Vyšší stupeň služného se zvláštním sídlem úředním spojen není, i nezávisí tedy postoupení k němu na žádném přesazení.

V kterých sídlech úředních je živobytí dražší, uděli se přídatky místní.

Ustanovuje stav a požitky úřednické, hlavně jsem se spravoval tím přesvědčením, žeť podstatně prospívá službě veřejné, když se úředník zřídí méně, ale s lepšími výhodami nežli posud bývalo. Úhrnečné platy kancelářní jednoho každého úřadu a náklad potřebný na nájem úředních místností posud jen přibližitelně lze vytknouti čísly, i bude se muset vyměřiti tehda, až velikost těchto potřeb zjištěna bude ze zkušenosti, a až se dá posouditi dostatečnost nynějších stavení erárních anebo místností nabídnutých od soukromých osob a obcí.

Ustanovení o přidělení úředníků manipulačních, nyní již usazených, kteří při novém zřizování na prázní zůstanou, obsažené v §. 12 schválené od JMsti instrukce pro politické komise zemské, překáží též zevrubnějšímu ustanovení úhrnkového kancelářního. Dočasným tímto přidělováním dostane se právům z posavadní služby nabytým slušného opatření, které mnohými platy odpočivními důchody státní stěžovati nebude, a dosáhne se prostředku k zahrazení potřeby pisařských sil, která bezpochyby za prvních dob výše vzroste. Jakož ale z toho bude následovati, že vyměřený kancelářní úhrnek každému úřadu nebude moci vypláceti se plnou sumou; taktéž dá se předvídati, že se zaopatřením úředníkův kancelářských, které se tím bude moci státi, rozpočetní výlohy kancelářní rozmnoží po první léta.

I také úhrnkové platy pocestní přibližitelně toliko spočítá se dají, neboť teprve tehda, až nové ústrojí správní prakticky bude provedeno, ukáže se dokonale, mnoho-li bude potřeba cestovati vůbec, a podle rozličnosti jednotlivých krajin a okresů zvlášť.

Požitky, v příčině této nejponiženěji navržené, ustanovují se však pro celý úřad, ne pak pro představeného toliko.

Požitky ty rok od roku úhrnkem se spočtou a složí, údové pak příslušného úřadu politického, kdo pohledávati mohou náhrady za útraty na úředních cestách udělané, anebo jiných pravidelných diet nebo útrat pocestních, dostanou je z nich tím způsobem, že sice vlastněmu svému úřadu, nikoliv ale k důchodům státním sumu náhradní vyplácejícím, útraty pocestné po každé budou sčítati a vykazovati. Způsob a výměra platův zůstavuje se na snešné úřad příslušného úřadu, a kde se takového nesvede, na rozhodnutí úřadu představenému.

Dle připomenutí tuto položených, nedá se sice nyní hned pro každý úřad vyměřiti zevrubným číslem, kolik bude potřeba úředníkův, kolik platů

úhrnkových, nájemného a jiných výročních výloh; a však se vši podobnosti lze jest se domnívati, že potřeba pracovníkův a peněžitých prostředků bude větší za prvních let a nežli se věci v čas tohoto zřízení ještě visící vyřídí, než se věci ku politické správě již nenáležitě přikáží ku příslušným úřadům a řády obecní i ostatní nové ústavy na všech stranách prakticky provedou. I musím sobě tedy vyprositi nejmilostivější povolení k úhrnkové sumě, jakožto přídatku mimořádnému, která by se v procentální poměře vypočítala podle výloh pro každou zemi korunní navržených a v rozpočtu jejím vykážala, abych z ní zahrazovali mohl vyšší výlohy, ač budou-li jaké, nemuse pokaždé zvláště nejponiženěji navrhovati každé částečné vykročení nad rozpočet. Mimo to se do rozpočtu řádných a mimořádných útrat, pro každou zemi korunní vyměřeného, připsati nemohly výlohy, jichž potřebí bude k vystavení, přizpůsobení a nábytkem opatření místností úředních, ani výlohy, které případnou na uvádění správních úřadů politických, neboť aby se číslem vyměřily, k tomu se nedostává všech jen poněkud jistých náležitostí.

Konečně přežádoucí jest, aby se jednak zřídila řádná škola pro politickou správu z mužů mladších, ke vstoupení do státní služby způsobilých, ježto si praktickým cvičením v úřadě dosáhnouti přejí zběhlosti k vyšším úřadům vyhledávané, jednak ale zapotřebí jest, aby se vypátral způsob nějaký, jakby se v době přechodní vyplnití mohl předpis, v §. 12 úvodní instrukce o posavadních konceptních praktikantech daný, a zároveň opatřil větší počet pracovních sil konceptních, jichžto by dle potřeby na čas nebo na vždy k tomu neb onomu úřadu politickému bylo lze přikázati.

Prohlédaje k tomu, dovoluji si, pro každou zemi korunní nejponiženěji navrhnouti, by se přijal přiměřený ku potřebám počet konceptních adjunktů, kterým by se vykážati musil mírný plat (adjutum), materiálně živobytí jim pojišťující, aby stát, jako posud bývalo, mnoholetých služeb zdarma neuzíval.

Tatof jsou vůbec hlediska, ku kterýmžto prohlédati mně za dobré se vidělo, když jsem korunní země rozdělával na kraje a podkraje, úřední sídla určoval a stav osob a výměru nákladův vůbec ustanovoval, i prosím nejponiženěji Vaší Milosti, abyste je nejmilostivěji měli na mysli, když budete zkoušeti zřizovací práce pro jednotlivé země korunní.

Obraceje tedy zásady tuto vyložené ku království Českému, dovoluji si v nehlubší pokoře navrhnouti, aby se místo posavadních 16 krajů zřídilo 7 vládních obvodů krajských, ježto by se dělily na 79 úřadů podkrajských.

Vyjímajíc kraj Pražský, v samém srdci země ležící, a jeden toliko soudní obvod stejného jména obsahující, každý nový kraj pojímá v sobě celý objem dvou obvodů zemských soudů, a to tak, že dva kraje mají obyvatelstvo z cela německé, dva z cela české a tři míchané.

Toto vyměření krajů shoduje se větším dílem se starým, již před stoletím bývalým rozdělením země České, i výsledek jeho jest, že krajiny a obyvatelstva, ježto co do polohy zeměpisné a ponební, co do živnosti a obchodu, co do jazyka a vzdělání největší mají k sobě podobu, hovic společným jich interessům, spojeny jsou v jedno, i také co se týče správy. Tak mají kraje Pražský a Pardubský na pozemí svém, dílem rovinatém, dílem pahorkovitém, lidnatost hlavně rolnickou; Plzeňský kraj a Budějovický provozují hospodářství polní i lesní; hustě lidnatý kraj Lipský představuje hlavně průmysl České země, kraj Jičínský, prostíraje se s výšin Krkonošských po úrodném středo-

zemí až do rovin, spojuje rolnictví a štěpnicí s rukodělným bavlním a plátením, a v kraji Chebském, rozkládajícím se do Krušných hor, nalézají se všechna slavná léčící a minerální zřídla země České, hornictví, pak dílny porcelánové, krajkářství a chmelařství jsou hlavní prameny výživní tamního lidu.

Co se týká sídel úředních pro nově vlády krajské, rozhodovala při volení jejich dílem historická znamenitost měst, dílem příhodná jich poloha, lidnatost a rozsáhlost jich obchodu, dílem to, že se u nich scházejí široce rozvětvené spojovací dráhy.

Rozděluje kraje na podkraje, mohl jsem v Čechách méně nežli v jiných zemích korunních šetřiti toho pravidla, aby se obvod okresního soudu sborového vždy shodoval s obvodem podkrajského úřadu, neboť poměry lidnatosti a zeměpisné postavení Čech usnadňují s jedné strany sestavování soudních okresů poměrně rozsáhlejších, ale zvláštní poměry této země korunní požadují s druhé strany ustanovení většího počtu podkrajských úřadů. I dělí se tedy všechny téměř obvody sborových soudů okresních na dva neboli tři podkraje; což však není na překážku, aby se zachovala důležitá zásada, dle kteréžto se každý podkrajský úřad neprotrhujíc meze soudů okresních, rozkládá v celém obvodu jednoho nebo několika takových soudů jednotných.

Město Praha dáno není pod žádný podkrajský úřad, než postaveno jest pod vládu krajskou, jakožto okres zvláštní. Až zřízení obce Pražské bude ustanoveno, učiním Vaší Milosti další svou nejponiženější přednášku o tomto zvláštním postavení Prahy.

Rozdělení korunní země České na kraje a podkraje, jich rozsáhlost a jména sídel úředních račiž Vaše Jasnost nejmilostivěji vyrozuměti z příloženého v nehlubší účtě přehledu a stavu osob k novým úřadům potřebných, z výkazů pak ustanovené jim požitky.

2. Základové zřízení úřadů policejních.

(Vyhláška místodržitelství ze dne 1. srpna 1850. Zák. zem. a Vl. věst. č. 142.)

Úřadové k policejní správě.

§. 1. Policii státní a místní, pokud tato nenáleží k působnosti obce, vykonávati povinni jsou úřadové političtí. Tito také mají toho bedlivost míti, kterak se místní policejní práce v obci vedou, mají je kontrolovati, a třeba-li, potřebnou pomoc opatřovati.

§. 2. Podkrajský má policejní správu v podkraji. Krajský má vrchní řízení v kraji; v místodržícím sjednocuje se policejní správa země korunní. Ministr záležitostí vnitřních má nejvyšší řízení policie v celé říši.

Ustanovení zvláštních úřadů policejních.

§. 3. Ve větších městech anebo v jiných místech, kdež policejní práce větší rozšířenost mají, anebo kde zvláštní okolnosti toho vyhledávají, zřízení budou zvláštní policejní úřadové. Tito náležejí k politickým úřadům správním.

Rozdělení jich.

§. 4. Policejní úřadové jsou buď c. kr. městská hejtmanství a policejní ředitelství, anebo c. kr. policejní komisařství.

Zvláštními nařízeními ustanoveno bude, v kterých místech býti mají městská hejtmanství, a v kterých policejní komisařství. Městská hejtmanství zřízena budou vůbec jen v sídle místodržících.

Policejní obvod.

§. 5. Zdali a pokud se působnost úřadu policejního ven za obvod místa toho, kdež jeho sídlo jest, vztahovati má, ustanoveno bude zvláštními nařízeními. Celý okrsek té působnosti činí policejní obvod.

1. Městská hejtmanství a policejní ředitelství.

Městský hejtman.

§. 6. V čele městského hejtmanství a policejního ředitelství jest městský hejtman a ředitel policejní, kterýž pod svým z toho odpovídáním policejní práce v obvodu policejním řídití povinen jest.

Postavení jeho a řád.

§. 7. Hejtman městský přímo jest podřízen pod místodržícího. Má řád i služné místodržitelského radního I. neb II. třídy.

Osoby pomocné.

§. 8. K městskému hejtmanu přidání budou podle potřeby: městský místohejtman co náměstek, policejní radní, policejní vrchní komisaři, policejní komisaři a konceptní příručí, spolu s osobami úředními a pomocnými, jichž krom toho potřebí jest.

Městský místohejtman jest v řádu i v služném místodržitelského radního II. třídy.

Policejní radní jsou v stejném řádu s podkrajskými, policejní pak komisaři s podkrajskými komisarary.

Policejní vrchní komisaři jsou na prostředním stupni mezi podkrajskými a podkrajskými komisarary.

§. 9. Městský hejtman dostane také potřebný počet vojenské i civilní policejní stráže.

Povinnost městského hejtmana.

§. 10. Městský hejtman má sobě bez ustání chovati přehled událostí a prací; jemu náleží, by úředníkům a služebníkům práci prikazoval, jich k tomu potřeboval a je ve své kázni držel. Každého dne dvakráte má dávatí zprávu místodržícímu. Městský hejtman ve Vídni má krom toho také každý den své zprávy činiti ministru záležitostí vnitřních.

Podřízenost osob pomocných.

§. 11. Všickni úředníci a služebníci městského hejtmanství povinni jsou městskému hejtmanu služebním poslušenstvím; i mají nařízení a rozkazy jeho na vlas a bez odkladu plniti a práce jim svěřené konati dle jeho poručení.

Pakli se jim které práce zůstavi k samostatnému jich provedení, odpovídají také oni z toho, by svou úlohu na vlas vyplnili, i z opatření, ježto v té příčině učinili.

Dosazování na úřad.

§. 12. Městského hejtmana a městského místohejtmana dosazuje císař.

Ministr záležitostí vnitřních dosazuje ostatní konceptní úředníky městského hejtmanství, a to k návrhu, kterýž jemu městský hejtman prostředkem místodržícího podávati má. Místodržící dosazuje úředníky kancelářské i po-

voluje tomu, by někdo ku přípravnému se cvičení při městském hejtmanství připuštěn byl.

Osoby služebně ustanovuje městský hejtman, i má také právo, s přivoláním místodržícího přijímati denní písaře, diurnisty tak řečené.

Odpouštění.

§. 13. Povolení odpouštěcí má se dávatí, pokud se to bez podstatné ujmy v službě činiti dá, tak a v ten způsob, aby odpustic téhož času více osob z úřednictva, tím se neztencily pracovní síly na ujmu veřejné služby.

Městský hejtman má moc a právo, úředníkům sobě podřízeným dávatí odpuštění nejvýše na dvě neděle.

Místodržitel může městskému hejtmanu odpuštění dáti nejvýše na dvě neděle, ostatním pak úředníkům městského hejtmanství nejvýše na šest neděl.

Odsazování od služby a propouštění.

§. 14. Když některý úředník nebo služebník povinnost svou poruší, když nedbale neb nenáležitě službu plní, anebo když taková okolnost nastane, pro kterou v úřadě neb ve službě zůstaven býti nemůže, učiní městský hejtman k místodržícímu návrh, aby byl takový úředník neb služebník odsazen, aneb i také, kdyby z prodlení pošlo nebezpečení, může toto sám ihned naříditi a místodržícímu oznámiti ke schválení.

Konceptní příručí, osoby k cvičení-se připuštěné a služebně osoby mohou od místodržícího z podstatných příčin ihned propuštěni býti. Ostatně pak náleží zachovávatí předpisy kázně, ježto v příčině odsazování a propouštění úředníků a služebníků vydány jsou.

Odkládání se služby a stav odpočinutí.

§. 15. Když úředníci městského hejtmanství služby své se odřeknou, může místodržící toto přijmouti. Každé takové přijaté vzdání služby vrchního komisaře neb osoby v úřadě výše postavené oznámiti se má ministru vnitřních záležitostí.

Když policejní komisaři a nižší osoby konceptní, jakož i úředníci kancelářní a služebníci dáti se mají na odpočinek do času aneb na vždy, nařizuje toto místodržící. Pokud nová ustanovení zákonní vydána nebudou, náleží přitom šetřiti dosavadních pravidel.

Povinnosti obecné.

§. 16. Úředník policejní musí ve vnější službě každého času oblečen býti v předepsanou uniformu. Aby zvláště poznán býti mohl, nositi má červeně bílou kokardu.

Při všem svém úředním konání má pamětliv býti zákona a ve svém chování spojovati vlídnost s důstojnou vážností. Maje před očima pravdu, že úřad policejní nejvíce působiti může tehdež, když důvěry obecnstva požívá, musí hleděti, aby si jí dobyt neukrytým a nestranným svým počínáním.

Rozdělení obvodu policejního v okrsky.

§. 17. Pokud toho k snadnějšímu a důraznějšímu vykonávání policie potřebí jest, má obvod policejní podle lidnatosti a zvláštních okolností rozdělen býti v okrsky; v každém pak tom okrsku zřídi se zvláštní policejní komisařství.

Toto rozdělení v okrsky, jakož i hranice jich ustanoví se zvláštními nařízeními.

Okršková policejní komisařství znamenána budou čísly pořád jdoucími.

Ustanovení policejních komisařství okršlkových.

§. 18. Okršlková policejní komisařství jsou prostředníky městského hejtmanství, jimiž toto vykonávací policejní službu a neprostředěnou dohlídku plní.

K tomu cíli a konci mají sobě okršlková komisařství policejní neustále chovati dokonalou známost obyvatelstva i místních okolností v okršlcích k nim přikázaných.

Jich podřízenost.

§. 19. Okršlková policejní komisařství jsou neprostředěně poddána městskému hejtmanu, a zavázána jeho rozkazy, které na vlas vykonávají mají.

Řízení v okršlku.

§. 20. V čele každého policejního komisařství okršlkového jest vrchní policejní komisař anebo policejní komisař jakožto řídicí úředník.

K němu přidáno bude potřebné úřednictvo a služebnictvo i náležité strážnictvo.

Tito úředníci a služebníci, jakož i strážnictvo, přikázání jsou k rozkazům komisařského ředitele.

Spojení policejních komisařství okršlkových s městským hejtmanstvím.

§. 21. Okršlková policejní komisařství mají každý den dvakrát, totiž ráno a u večer, městskému hejtmanu dávatí zprávy, ve kterých oznámí náležitě vše, co se bylo přihodilo i která opatření učiněna jsou.

Důležité události mají se bez prodlení věděti dáti městskému hejtmanu a v pochybných případech mají se vyžádati jeho rozkazy.

§. 22. Kdykoli se udá k tomu příčina, shromáždí městský hejtman komisařské ředitele ke společnému jim naučení dáni a k poradě.

Kterak se okršlková policejní komisařství zachovávají mají jedno k druhému.

§. 23. Nevyhnutelná povinnost okršlkových komisařství policejních jest, aby při plnění vykonávací služby policejní co nejúsilněji spolu působily a sobě vespolek pomáhaly.

Obvody jejich nejsou nikoli v ten způsob ohrazeny, aby v důležitých a pilných činech úředních jedno komisařství nesmělo překročiti mezi druhého.

V takových však případech má se to ihned oznámíti policejnímu komisařství, jehož se dotýče, aby spolu působilo.

Úřední sídlo policejních komisařství okršlkových.

§. 24. Okršlková policejní komisařství mají podle možnosti sídlo své míti prostřed okršlku.

V sídle úředním obdrží komisařský ředitel příbytek hotový; přidané pak mužstvo policejní stráže vojenské má položeno býti v strážnici, kteráž otevřena jest do ulice.

Abý se místo úřední mohlo poznati, má v domě přidělána býti tabule s nápisem: „C. k. policejní komisařství okršlku č. —“, v noci pak vyvěsiti se má červená lampa.

Úředníci a služebníci policejního komisařství musí bydliti v okršlku.

Stálost služby.

§. 25. Služba policejních komisařství okršlkových trvá bez ustání. A protož musí vždy některá úřední osoba mimo obyčejné úřední hodiny v místě úředním přítomna býti.

Ústřední úřadovna.

§. 26. V takových městech, jichž obvod policejní v okršlky rozdělen jest, zřídí se v samém sídle městského hejtmanství ústřední úřadovny, v kterých se všechny takové práce scházeti budou, ježto toho vyhledávají, aby se v sjednocenosti a s důsledností z jediného místa konaly, anebo které jen ve svém spojení potřebný přehled celého obvodu policejního dávají, z kterýchžto úřadoven také výkonná služba policejních komisařství okršlkových svůj směr obdrží.

Takové ústřední úřadovny zvláště býti mají: pro ústřední řízení výkonné služby policejních komisařství okršlkových, pro dohlídku k bezpečnosti osoby a jmění v celém policejním obvodu, pro záležitosti listů průvodních, cizinské a oznamovací, pro dohlídku k tisku, ke spolkům a k veřejným shromážděním.

§. 27. Každá ústřední úřadovna obdrží za představeného jednoho policejního radního s potřebnými osobami pomocnými.

Nejvyšší řízení těch ústředních úřadoven, jakož vůbec veškeré působnosti policejní, sjednocuje se v osobě městského hejtmana.

Policejní stráž vojenská.

§. 28. Ku pomoci a k hájení výkonné služby přidána bude k městskému hejtmanství ozbrojená moc, totiž policejní stráž vojenská, jejížto díl jeden jest na koních.

Tato jest ve všech příčinách služby městskému hejtmanství poddána, i povinna rozkazy od něho vycházející plniti. Vojenské věci stráže této vede velitel vojenský, jemuž se k tomu konci přidá potřebný počet důstojníků. Služba vojenské policejní stráže sporádána bude zvláštními pravidly. Zvláště pak důstojníci povinnost míti budou, aby mužstvo v stále známosti těch pravidel zachovali a je vůbec ve všech věcech vyučovali, jichžto známost jim ve službě nevyhnutelně potřebná, aneb aspoň prospěšná jest.

§. 29. Policejní stráž vojenská požívá, když ve službě jest, všech těch práv, ježto stráž dle zákonů přísluší, i té zvláštní ochrany zákonní, kteráž náleží osobám vrchnostním, a strážním civilním i vojenským. §§. 45 a 46 zákona o zemském četnictví ze dne 18. ledna 1850,*) co se týče užívání zbraně, platí též o policejní stráž vojenské.

Stráž civilní.

§. 30. Městskému hejtmanství přidána bude také stráž civilní. Tato koná svůj úřad v oděvu civilním, i opatřena jest plechovou známkou pro svůj průkaz. Přikázána jest dílem k ústředí úřadu, dílem ku komisařstvím. Údy té stráže přijímá městský hejtman, i může je každého času propustiti. Dostávají plat měsíční.

Zvláštní naučení šire ustanoví, které služby konati mají.

*) Zákoník říšský a vládní věstník, částka XII., strana 217 a 218, §. 45 a 46.

Odvolávání-se na krajského.

§. 31. Ve všech případech, kdež městské hejtmanství, jakožto první stolice v záležitostech místní policejní služby k němu přikázaných dá některé straně příčinu k odvolávání, přísluší rozhodnutí v druhé stolici krajskému.

Poměra městského hejtmanství:

a) k jiným politickým úřadům a k obecním představeným.

§. 32. Političtí úřadové země korunní povinni jsou, všechny události, které v ohledu policejním mají nějakou důležitost, ihned oznámiti místodržícímu pod adresou k městskému hejtmanu, kterýž v ty zprávy nahlednouti a je se svým „viděl“, aneb se svými snad úvahami bez prodlení místodržícímu předložiti má. Zprávy, kterých městské hejtmanství od politických úřadů a od obecních představených požádá, mají se bez meškání dáti.

b) k soudům a k státnímu zastupitelství.

§. 33. V oboru policie soudní má městské hejtmanství soudům a státnímu zastupitelství k dosažení společného účele co nejúsilněji pomáhati.

Zvláště pak ústřední úřadovna povinna jest, pro zachování bezpečnosti svou činnost úřední a činností soudů a státních zastupitelů vzájemně spojovati.

§. 34. Státním zástupcům ku pomoci neprospědné ustanovena jsou okršlková policejní komisařství, a v těch městech, kde takových komisařství není, policejní komisařství spolu s policejní stráží. Ty poslušny býti mají rozkazu státního zastupitelstva (§. 59 řádu tr.*) a nemusí sobě nikoli k tomu teprv vyhledávati poručení od městského hejtmana. A však mají městského hejtmana o tom zpravit, které služby konaly a s jakým prospěchem.

§. 35. Policejní komisaři při policejních komisařstvích okršlkových, ježto se v obvodu soudů okresních nalézají, a tam, kde takových komisařství není, policejní komisaři vůbec jsou k tomu povoláni, aby konali práce zastupitelství státního při přestupcích před soudy okresní náležitých. Vrchní zástupce státní při vrchním soudu zemském poznamená ty policejní komisaře, jimž tyto práce svěřiti chce. Působnost těch policejních komisařů poznává se z 20té hlavy řádu tr.*)

c) k obci.

§. 36. Městské hejtmanství povinnno jest, obci při vykonávání policie místní, kteráž jí přísluší, pomáhati a jí k tomu dáti potřebnou policejní stráž vojenskou.

K odvarování nedostatků a vad policie místní, byly-li by jaké, má s obcí zůstávati v přátelském jednání a v ochotné účinnosti.

d) k zemskému četnictvu.

§. 37. Poměra městského hejtmana k zemskému četnictvu spořádána jest zákonem ze dne 18. ledna 1850.**)

Policejní noviny.

§. 38. Při městském hejtmanství vydávati se mají policejní noviny o všem, co k zachování jistoty a bezpečnosti prospívati může, i mají se tiskem dáti u veřejnost.

*) Zákoník říšský, částka XVII., strana 302, §. 59 a strana 377.

***) Zákoník říšský, částka XII., strana 216, 219, 222, §§. 38, 40, 50 a 59.

Tyto policejní noviny mají se dáti všem podkrajským, státnímu zastupitelství, zemskému četnictví a představeným obcí v zemi korunní, pak i všem policejním úřadům ostatních korunních zemí, těmto posléze jmenovaným totiž přiměřený počet výtisků, aby je dále v zemi rozšířili.

II. Policejní komisařství.

Dosazování na úřad.

§. 39. V čele policejního komisařství jest vrchní policejní komisař anebo policejní komisař. K němu přidáno bude náležité úřednictvo a potřebné strážnictvo.

Podřízenost.

§. 40. Policejní komisařství podřízena jsou podkrajskému, v těch pak místech, kde krajský své sídlo má, jsou přímo jemu podřízena.

§. 41. Policejní komisařství mají o všem, co se důležitého přihodí a shledá, přímo místodržícímu dávatí zprávu. Pakli v sídle místodržícího jest městské hejtmanství, mají se ty zprávy podávati pod adresou k městskému hejtmanu.

Jsou pak ta komisařství přikázána k rozkazům, jež od městského hejtmana obdrží.

§. 42. V policii soudní mají poslušna býti toho, co státní zástupce nařídí. Pakli jsou v místě okresního soudu, tehdy má policejní komisař, kteréhož vrchní zástupce státní k tomu ustanoví, při okresním soudu konati práce státního zastupitelství.

Působnost.

§. 43. Působnost městských hejtmanství a policejních komisařství zvláštními pravidly podrobněji spořádána bude.

Vůbec dají se meze té působnosti tak a na ten způsob vytknouti, že policejní úřadové povinni jsou, pozorováním, předcházením, stavováním a vyjevováním způsobem zákonným bedlivost míti na pokoj, na pořádek a na bezpečnost.

Což se tímto podle vysokého dekretu ministerského ze dne 29. června 1850 č. 3880 M. V. Z. vůbec oznamuje.

Mecséry, m. p.

3. Působnost policejního měst. hejtmanství v obvodu Pražském

(dle zásad organizačních ze dne 10. prosince 1850).

(Vyhláška místodržitelství ze dne 14. února 1851. Zák. zem. a Věst. vl. č. 35.)

Podle nejvyššího rozhodnutí od 10. července 1850 zahrnuje policejní obvod Pražský, to jest, okres, na nějžto se má působnost c. kr. městského hejtmanství a policejního ředitelství Pražského vztahovati, obec Pražskou v celé té rozsáhlosti, jak v nejvýše potvrzeném obecním řádu od 27. dubna 1850*) vytknuta jest, pak místa: Břevňov, Střešovice, Dejvice, Bílou Horu, Šárku, Libeň, Kobylisy, Střížkov, Prošek, Vsočany, Hloupětín, Vršovice, Hrdlořezy, Volšany, Nusle, Michli, Vyšehrad, Pankrac, Krč, Braník, Dvorec, Podolí, Smíchov, Slichov, Kuchli, Hlubočepy, Radlicí, Košíř, Bubeneč, Bubny, Holešovice, Troju, Podbabu a Karlín, a okršlek, který tato místa zavírají.

Obecní řád Pražský od 27. dubna 1850 a působnost c. kr. policejních úřadů od 10. prosince 1850**) ukazují, v jaký způsob místní policie v obci Pražské rozdělena jest mezi touto obcí a c. k. městským hejtmanstvím a policejním ředitelstvím.

Z přivzetí pak jmenovaných míst a pokud se týče, vytčeného okršlku do policejního obvodu Pražského, ježto jeho Veličenstvo Císař Pán schváliti ráčil, samo sebou vychází, že tam místní policie stejným způsobem mezi obcí a c. k. městským hejtmanstvím a policejním ředitelstvím rozdělena býti musí, a že tedy tam působnost ve věcech, místní policie se týkajících, jakou obecní zákon od 17. března 1849***) obci propůjčuje, na ta odvětví místní policie obmezena jest, která v obecním řádu Pražském od 27. dubna 1850*) k obci přikázána jsou.

Ostatní odvětví místní policie náležejí také v těchto místech a, pokud se týče, v tomto okršlku do oboru c. kr. městského hejtmanství a policejního ředitelství, jemužto vůbec působnost c. k. policejních úřadů od 10. prosince 1850**) meze vyměřuje.

Opatření toto, nařízené vysokým listem ministerským od 6. tohoto měsíce č. 605, uvádí se tak jako působnost c. kr. policejních úřadů, vysokým listem ministerským od 10. prosince m. r. č. 6370****) sem oznámená, tímto v obecnou známost.

Mecséry, m. p.

***) Působnost c. kr. policejních úřadů.

Povinnost těch úřadů.

§. 1. C. kr. policejní úřadové povinni jsou, nebezpečnost, která hrozí zeměpánu, císařskému domu, zákonnému pořádku, a vůbec právnímu obstání i dobru jak státu tak i jednotlivců zákonnými způsoby předcházení a zabraňování, veřejný pokoj a pořádek v obvodu okresu svého zachovávatí,

*) Zákonník zemský na rok 1850, strana 124, č. 85.

**) Viz zde strana 372.

***) Zákonník říšský na rok 1849, strana 203, č. 170.

****) Místodržitelstvího předsednictví č. 4095 roku 1850.

útoky naň a všeliké škodění osobě i vlastnictví, necht' toto pochází z příhody anebo se způsobí lidským konáním z úmyslu neb bez úmyslu, zamezovati, když se nějaké přerušení pořádku a bezpečnosti přihodí, dalším škody rozmáhání přitřž činiti, nastalé škodlivé následky odvracovati, konečně přestupce zákona vypatřavati, jímati a příslušným úřadům dodávati.

§. 2. Aby policejní úřad těmto povinnostem dostáti mohl, musí především známost míti obyvatelstva i jeho pohybování, a potom místních okolností. Známosti té nabude zvláště:

1. popsáním stavu obvatelstva (popisem, konskripci),
2. bedlivým vykonáváním předpisů o opovídání,
3. bděním nad cizinci a průvodními listy.

Záležitosti popisní (konskribní) a opovědní.

§. 3. Záležitosti popisní (konskribní) a opovědní zahrnují v sobě chování v patrnosti stavu obyvatelstva v úředním obvodu, k policejnímu úřadu přikázanému, na základě úplného jeho sepisu, kterýžto se podle vydaných o tom předpisů děje, tedy obzvláště vedení protokolů vždy správně o nájemnicích ročních a podnajímacích, o cizincích, kteřížto se ubytují v hostinecích, o živnostních pomocnicích, dělnicích ve fabrikách a čeledínech, dohlížení k tomu, aby hostinští a otcové hospodní knihy o cizincích a tovaryších pořádně vedli, přehlížení od času k času hostinců a řemeslnických hospod, obzvláště podezřelých míst a skrýší, pak péče o to, aby se každá změna, ježto se s obyvatelstvem stane, podle vydaných o tom předpisů opověděla, každé pak přestoupení těch předpisů k zákonnému potrestání přivedlo.

Záležitosti cizinské.

§. 4. Co se záležitostí cizinských týče, povinni jsou c. kr. policejní úřadové s cizozemci přicházejícími podle předpisů o tom stávajících nakládati, účel cesty a zdržování-se na jisto postavovati, povolení k zdržování-se udělovati, podezřelé cizince, zvláště cizozemské vyslančiky a pokoje rušitele ze země vypovidati, udělené k zdržování-se lhůty a cizince vyznačené nebo vyklizené v přehledu míti, konečně taxy cizinské, ač jest-li jich kde, vybírati a účtovatí.

Záležitosti listů průvodních.

§. 5. Záležitosti listů průvodních zahrnují v sobě chování v patrnosti tuzemců, kteřížto buď v obyčejném obcování nebo po železnicích a parních lodích přicházejí a odcházejí, jednání s osobami zvláště vyznačenými a podezřelými a přihlížení k nim, zkoušení přicházejících listin cestovních, co se jich podstatných známek týče, a vidování (osvědčování) jich, vydávání listin cestovních osobám domácím na cesty do zdejších zemí, to však jen po vyslyšení úřadu popisního (konskribního), a činění návrhů krajským a, pokud se týče, místodržícím, když činiti jest o vydání cestovních listin tuzemcům na cesty do cizích zemí.

Dávání zpráv.

§. 6. Na základě předepsaného ruky držení nad záležitostmi opovědními, listů průvodních se týkajícími a cizinskými, jsou c. kr. policejní úřadové s to, odpovídati na dotazy nebo žádosti za zprávy o osobách, kteréžto jich od úřadů nebo stran dojdou.

§. 7. Úkol, který c. kr. policejní úřadové dle §. 1 plniti povinni jsou, dá se vůbec na tři hlavní články shrnouti.

Záleží totiž:

1. z udržování veřejné bezpečnosti a vnitřního pokoje;
2. z péče o bezpečnost osoby a vlastnictví,
3. ze zachovávání veřejného pořádku.

Úřední jejich činnost jest v trojnásobném tom ohledu:

a) pozorující, předcházející a zamezující (policie správní čili administrativní);

b) s strany přerušení práv a škod, ježto se skutečně staly, k vypátrání přestupce zákona, a pokud jim samým právo k potrestání nepřísluší, k dodání ho příslušnému úřadu trestnímu směřující (police soudní).

a) Policie správní.

I. Udržování veřejné bezpečnosti a vnitřního pokoje.

§. 8. K hlavním povinnostem policejních úřadů náleží, aby znali smýšlení lidu.

Co se toho týče, povinni jsou, okolnosti politické a společenské (sociální), které na život státní působí, bedlivě pozorovati, a zvláštní zřetel k veřejnému smýšlení tehda obracet, když se nové říšské nebo zemské zákony o politických a správních zřízeních vydávají, při čemž však na tom dosti není, aby jen jednotlivé hlasy poslouchali, a jejich mínění za obecný úsudek pokládali.

Policejní úřadové si mají o potřebách a tužbách obyvatelstva vědomosti dobytí, skutečné okolnosti, na kterých se potřeba nových zřízeních a tužba po změnách v stávajících zřízeních zakládá, bedlivě zkoušeti a spravedlivě tužby a stížnosti bez líčení výše oznamovati.

Nespravedlivým tužbám a stížnostem zabraňovati mají, omylná představení a ponětí, ježto jim jsou základem, opravující, a zlomyslnému působení, ježto by se rádo zmohlo ku vzbuzení nespokojenosti bez příčiny nebo rozjítření, co nejurčitěji přítrž činiti musí.

§. 9. O tom, co se c. kr. policejním úřadům podle §. 8 zpozorovati udá, předkládati se mají představenému úřadu občasové zprávy s průměrnými návrhy.

Čas, kdy ty občasové zprávy podávati náleží, zvláštními nařízeními zevrubněji se určí.

§. 10. Jakou působnost mají policejní úřadové v příčině tisku, politických spolků a shromáždění, ustanovují zákony a zvláštní naučení o tom vydaná.

Přihlídka k občasovým spisům tiskovým a k záповědi, aby se s tiskovými spisy po domech obchod nevedl, ani se na veřejné silnici nevyvolávaly, nerozdělovaly, neprodávaly a nevyvěšovaly, k hlavním jejich povinnostem náleží.

Neméně na to pozor dávatí mají, kterak domácí i cizozemské listy, běhlé spisy a větší díla na obecné smýšlení působí, a důležité okolnosti vyšším místům oznamovati.

§. 11. Zvláštní povinností policejních úřadů jest, aby bděli nad tajnými šmejdami a úklady, z nichžto by veřejné bezpečnosti nebezpečnosti nastati

mohlo, a v přehledu měli osoby, ježto pro takové věci buď již ve vyšetřování byly, nebo v tom ohledu podezřelé jsou.

Musí se o to zasazovati, aby způsobili, by přerušení veřejné bezpečnosti a veřejného pokoje k vypuknutí nepřišla, ale již, jak vznikati začnou, udušena byla. Když však předce vypuknou, a v dobrotě jim konce učiniti nelze, povinni jsou policejní úřadové, se vši určitostí vystoupiti, a kdyby policejní stráž vojenská, kterou vládnou, nepostačovala, bez prodlení spolupůsobení četnictva, a kdeby toho potřeba kázala, c. kr. vojska vymoci.

II. Péče o bezpečnost osoby a vlastnictví.

§. 12. Péče o bezpečnost osoby zavírá v sobě dozor na veškeré činění i nečinění v celém policejním okresu, z něhožto by buď příhodou buď z úmysla živobyti, zdraví a tělesné bezpečnosti obyvatelů nějaké nebezpečnosti povstati mohlo. Tento dozor se vůbec vykonává jednotlivou dohlídkou, předcházejícími hlídkami, vycházkami a patrolami ve dne i v noci, zvláště pak přihlížením k takovým ulicím, náměstím a veřejným místům, kde obyčejně nebo ze zvláštních příčin, jako při národních veselostech, slavnostech, plesích, ohních a t. d. větší schůzka lidí místo mívá.

Sem ještě obzvláště náleží bedlivě přihlížení k vožení po železnicích podle policejního zákona o železnicích, nejvyšším rozhodnutím dne 30. ledna 1847*) vydaného, a nařízení v té příčině později vynešených, pak dohlídka ku provozování plavby po parních lodích podle vydaných o tom předpisů.

Soudní moc, policejním zákonem o železnicích policejním úřadům udělená, přešla na soudy, kterýmžto tedy policejní úřadové takové přestupky oznamovati musí.

§. 13. Tato péče se také vztahuje na působení při veřejných nehodách, ohních, povodních, epidemiích a t. d. podle zvláštních předpisů, v příčině takových případů vydaných, neb nařízení, v každém jednom případě od vyšších úřadů učiněných, nebo když se nějaké neštěstí neb na smyslech pomatení přihodí, někdo na ulici z nenadání onemocní, při samovraždách a pokoušení se o ně a t. d.

§. 14. Na policejní úřady náleží, dohlížeti k děláním a nošení zapovězených neb jinak podezřelých zbraní, jako pušek v holích, bodců, dýk, holí s kordami, nožů o dvojmj nebo vícenásobném ostří a t. d.

Další povinnosti policejních úřadů udá zákon o zbraních.

§. 15. Bezpečnost vlastnictví žádá, aby se k zahalecům, poběhlíkům, žebračkům a jinak nebezpečným osobám dohlíželo, aby se v přehledu chovali propuštění káraní, jich spolky a místa, kde se zdržují, hnanci a vypovězenci, přechovavači a živnostníci, kteřížto jsou v podezření přechovávání, aby se od času k času v současném srozumění se sousedními úřady neb obcemi rozsáhlé, na celý okres se vztahující vycházky předse braly, a podezřelá místa a skrýše pilně přehledávaly.

Dále sem patří sbírání a do rejstříků zapisování popisů věcí ukradených a loupeží odňatých, pak zpáchaných zločinů; popisování věcí ztracených, nalezených a uložených; osobní popisování osob uběhlých i pohřešených a nalezených mrtvol, a rozšiřování zatykačů, kteréžto soudové vydají.

*) Sbírka prov. zák., sv. 29 str. 189 č. 77, a str. 202 §. 28 a 29.

§. 16. Se žebráky, poběhlíky a zahaleči, kteří lapeni budou při dohlídkách na ulicích, přehledávkách a vycházkách, naloží c. kr. policejní úřadové tak jako s jinými osobami, bydlíště, výkazů neb výzvy nemajícími, podle předpisů, užívajíce při tom jsoucích před rukama osobních popisů a zatykačů, seznamů potrestaných zločinců, osob dohnaných a vypovězených; cizinci dle okolností buď pouze vypovězení neb místo od místa hnání buďtež, domácí pak žebráci a zahaleči podle vyšetření, o osobních jich okolnostech učiněných, buď k opatření chudinskému příkázání, neb do dobrovolné pracovny dodání, nebo s nimi budiž naloženo podle předpisů o přinucovacích pracovnách vydaných.

III. Udržování veřejného pořádku.

§. 17. Jaké povinnosti mají c. kr. policejní úřadové, v příčině divadelních představení, ustanoveno jest divadelním řádem a zvláštním naučením.

Zvláštně povinni jsou c. kr. policejní úřadové netrpěti pokoutních divadel v soukromých domích, a zabraňovati provozování dramatických scén na veřejných místech, ježto k tomu nejsou oprávněna.

§. 18. Aby se veřejný pořádek zachoval, povinni jsou policejní úřadové dohlížeti ke krčmám, hostincům a hospodám, kavárnám, řemeslnickým hospodám, k místům, kde se veřejné schůzky neb zábavy odbyvají a t. d.

Mají nad tím bdíti, aby se krčmy, hospody a kavárny v pravý čas zavíraly.

§. 19. K oboru policejních úřadů náleží, povolení dávatí k veřejným produkcím deklamatorním a hudebním jakéhokoli způsobu vedle programu, ježto podnikatel předložiti musí, a dohlížati k tomu, aby se odbyvaly zrovna podle povoleného programu.

Dále potřebí jest povolení policejních úřadů ku všelikým vystavováním na odív, veřejným plesům a tanečním hudbám, nebo když krčmy, hospody a kavárny přes policejní hodinu otevřeny zůstati mají. Za taková povolení mají policejní úřadové předepsané poplatky vybírati a účtovatí, a při všech takových příležitostech pořádek udržovati.

Mimo to na ně náleží, dohlížeti k potulným šaškářům, kejklířům, putovním hudebníkům, harfenistům, písničkářům a t. d.

§. 20. Co se týče svěcení nedělí a svátků, pravidlem budiž policejním úřadům, že se tam, kde větší počet obyvatelstva z katolíků záleží, svěcení nedělí a katolických svátků hřmotnými pracemi a veřejným obchodu provozováním rušiti nesmí.

Taktéž bedlivě se zachovávati mají předpisy, aby se v posvátném čase taneční hudby nedovolovaly.

§. 21. Dohlídka policejních úřadů ku hrám na veřejných místech nevztahuje se pouze na skutečné hry náhodní a odvázně, ježto zákony o tom vydanými zapovězeny jsou, ale i na ty, které z ohledu místa a osob, ježto se při nich zastanou, zákony zakázány jsou.

§. 22. Rovně přísnou pozornost mají policejní úřadové obracetí k uvarování veřejného smilství a nemravností, z nichžto pohoršení pochází; nevěstky mají v přehledu chovati, a k nim zvláště, co se jejich zdraví týče, přihlížeti, kuplířství dle možnosti zabraňovati, a k veřejným koupelím bedlivě dohlížeti.

§. 23. Vůbec musí policejní úřadové vše to odstraňovati, čímžto se veřejná mravopoctnost uráží. V tom ohledu bedlivě přihlížino budiž ku všelikým veřejným vystavením na odív, výkladkům, vývěsním štítům a t. d.

§. 24. Na policejní úřady náleží k tomu přihlížeti, aby se zachovávaly řády čelední, pokudž směřují k policejnímu účelu, aby se totiž škodnému služebního poměru přerušování přítrž činila, poměru tomu rychlejší ochrana propůjčovala, a oběma stranám možné učinilo, by nejkratším způsobem a bez obtížných útrat těch práv nabytí mohly, která jim čelední řád z ohledu na veřejné dobro uděluje.

Vykonávání policie čelední záleží v tom, aby policejní úřadové k cizím čeledním a osobám, služby nemajícím, pak k čeledním hospodám přihlíželi, a je v přehledu měli.

Rozeprě za příčinou služby a mzdy, pokudž činiti jest o soudcovské přisouzení práv, ježto pocházejí ze smlouvy služební a námezdní, porizovati se mají u soudu.

§. 25. Policejní úřad přihlížeti musí k fiakrům, nájemním povozníkům, majitelům dostavníků a nosičům v seslích, co se týče provozování živnosti jejich a přijímání jejich pacholků (§. 181 2. dílu zákonníka trestního), a ruku držeti nad řády provozovacími a taxovými, které se toho týkají.

Pokud se má policejní úřad tehda slyšeti, když se o propůjčení živnosti jedná, ustanovují zákonové živnostní.

Smírcovské řízení.

§. 26. Policejním úřadům sice při rozepřích mezi stranami žádné soudcovství nepřisluší; a však, když se strany k policejním úřadům o rozhodnutí rozepří svých uchýlí, mají tito, co na smírného soudce náleží, konati, a důvěře stran nápomocni býti výrokem rozhodcím, kterýžto účinek míti bude soudním řádem ustanovený.

Trestní právo policejních úřadů.

§. 27. Pokud policejní úřadové právo mají, nová policejní nařízení vydávati, a přestoupení jich, pak policejních předpisů již dříve vydaných, trestati, a jaké má při těch přestupcích řízení jejich býti, zvláštní nařízení ustanovuje.

b) Policie soudní.

§. 28. Policejní úřadové podle §. 49 trestního řádu od 17. ledna 1850 povinni jsou, po všelikých zločinech, přečinech a přestupcích pátratí, ač nejsou-li takové, které se toliko k žádosti někoho, koho se to týče, vyšetřují, a přípravní nařízení činiti, s nimižto se odkládati nedá, a která k objasnění věci sloužití, nebo odstranění známek trestného činu neb uprchnutí pachatelovo zameziti mohou.

Pošlo-li by z odkladu nebezpečnosti, mohou jak policejní úřadové tak i nižší jich služebníci, třeba by k tomu vyzvání nebyli, v domích hledati a osoby obviněné zatím vězením opatřiti.

A však mají protokoly své o tom bez prodlení příslušnému státnímu zastupitelovi nebo vyšetřovacímu soudcovi podati.

Pokud policejní úřadové mimo to trestním soudům a státním zastupitelstvím nápomocni býti mají, ustanovují §§. 59, 95, 144—149, 186, 187, 209, 189, 418—421 a 501 trestního řádu od 17. ledna 1850.*)

§. 29. Při okresních soudech, které se v obvodu policejního úřadu vynacházejí, budou se při přestupcích k nim náležitých práce státního zastupitelství odbývat od komisaře policejního úřadu, jehožto působnost se z 20. hlavy trestního řádu od 17. ledna 1850*) poznává.

§. 30. V jaké poměře jsou policejní úřadové k soudům a k státnímu zastupitelství, ustanovují zevrubněji schválení nejvýše základové zřízení úřadů policejních.**)

Působnost policejních úřadů s strany místní policie obcím příslušné.

§. 31. Ačkoli správa místní policie v té rozsáhlosti, kterou obecní statuty šířeji určují, obcím přísluší, přece jest povinností policejního úřadu, aby měl bedlivý zřetel k nedostatkům a vadám při té správě, k odvarování jich s povoláními k tomu obecními zřízeními v přátelském jednání a v ochotné účinnosti zůstával, zvláště pak při větších nehodách, jako: při ohních, povodních a t. d. obecním zřízením nápomocen byl, a pokud možné jest, již dříve se s nimi o prostředky umluvil, jichžto se chopiti jest.

§. 32. Kdyby obec žádosti policejního úřadu nevyhověla, musí tento pilná opatření, s nimižto odkládati nelze, ihned sám učiniti, pokud toho příčiny, obecního dobra se týkající, vyhledávají, a úřad představený o tom zpravití. Jest-li jinak, má se to úřadu oznámiti.

§. 33. Policejní úřad povinen jest, obci při vykonávání příslušné jí policie místní zřízením svými co nejúsilněji pomáhati, a jí přestoupení předpisů o místní policii, jichžto trestání obci přísluší, ihned oznamovati.

Ve Vídni dne 10. prosince 1850.

Bach, m. p.

*) Zákoník říšský na rok 1850, částka XVII., č. 25, strana 300, 302, 305, 316, 317, 324, 325, 328, 373, 374, 389, 377.

***) Zákoník zemský na rok 1850, č. 124, strana 273, 274, §§. 33 až 35 a 42.

4. Organisační předpisy pro úřady politické

dle nejv. rozhodnutí ze dne 14. září 1852.

Nařízení, vydané od ministrů záležitostí vnitřních, práv a financí dne 19. ledna 1853,*)

jímžto se vyhláší nejvyšší rozhodnutí o tom, jak mají býti zřízeni a jakou působnost úřední mají míti úřadové okresní, úřadové krajští a místodržitelstva, a jak se mají zřídití úřadové soudní a t. d.

(Zem. vl. věst., oddíl I., částka III., č. 13.)

Jeho c. kr. apoštolské Veličenstvo ráčil nejvyšším rozhodnutím od 14. září 1852 ztvditi ustanovení, obsažená v přílohách A, B, C a D o tom, jak mají býti zřízeni a jakou působnost úřední mají míti úřadové okresní a úřadové krajští, pak místodržitelstva a vlády zemské, a jak se mají zřídití úřadové soudní.

V královstvích Českém, Chorvatském a Slavonském, Haličském a Vladimířském s velkovojevodstvím Krakovským a vojvodstvími Osvětimským a Zátorským; v arcivojevodství Rakovském nad Enží a pod Enží; ve vojvodstvích Salcburském, Štyrském, Korutanském, Krajinském, Horno- a Dolnoslezským i Bukovinském; ve velkoknížectví Sedmíhradském; v markrabství Moravském; v knížecím hrabství Tyrolském a ve Vorarlbersku; v knížecím hrabství Gorickém a Gradištském kromě markrabství Istrianského a říši přímo podřízeného města Terstu s okrškem, jakož i ve vojvodství Srbském s banátem Temešským, mají ustanovení tato míti platnost úplně; v království Dalmatském ale jen potud, pokud v zemi**) této nebyla již v příčině zřízení úřadův soudních zvláštní nejvyšší nařízení vydána a vyhlášena.

Pro dotčené země korunní, vyjímajíc Dalmatsko, vidělo se Jeho c. k. apoštolskému Veličenstvu ustanoviti vrchní soudy zemské v těchto místech:

1. pro Rakousy nad Enží a pod Enží a pro Salcbursko ve Vídni,
2. pro Čechy v Praze,
3. pro Moravu a Slezsko v Brně,
4. pro Štyrsko, Korutany a Krajinsko v Hradci,
5. pro Tyrolsko a Vorarlbersko v Inšbruku,
6. pro Gorici a Gradištku, Istriansko a Terstsko, a jakožto druhou instanci pro záležitosti práva námořského se týkající a pro rozhodování soudní konsulátů rakovských v Turecku, vyjímajíc Multansko, Valašsko a Srbsko, v Terstu,
7. pro východní část Haliče a pro Bukovinu ve Lvově,
8. pro západní část Haliče a pro Krakovsko v Krakově,
9. pro vojvodství Srbské a pro banát v Temešváru,
10. pro Chorvatsko a Slavansko pod jménem tabule banské v Záhřebě, a
11. pro Sedmíhradsko v Sibiň.

*) Zákoník říšský, částka IV., vydaná dne 25. ledna 1853, č. 10 str. 65.

***) Zákoník říšský na rok 1852, částka LXIV., strana 927, č. 210.

Jakožto politická řízení zemská mají býti ve Vídni, Linci, Inšbruku, Hradci, Terstu, Zadru, Záhřebě, Praze, Brně, ve Lvově, v Temešváru a Sibirě místodržitelství pod řízením a předsedáním místodržících pro příslušné země korunní; pak v Celovci, Lublání, Opavě, Salcburku a Černovicích pro korunní země Korutany, Krajinsko, Slezsko, Salcbursko a Bukovinu, a v Krakově pro západní část Haliče a pro Krakovsko vlády zemské pod předsedáním a řízením presidentů zemských s působností a postavením, v přidavku k nejvyšším ustanovením o místodržitelstvích vytknutým.

Korunní země Korutany, Krajinsko, Salcbursko, Horní a Dolní Slezsko a Bukovina nemají se za příčinou správy politické dělití v kraje, co se týče ostatních zemí, ustanoviti se má rozdělení jich v kraje při provedení organisace.

Jeho c. kr. apoštolské Veličenstvo ráčil jest ministrům záležitostí vnitřních, práv a financí uložiti, aby nejvyšší ustanovení o organisaci úřadův politických a soudních v zemích jmenovaných provedli, smluvíce se i s jinými ministeriemi, pokud spolupůsobení jich potřeby bude, a ráčil jim dáti tato širší nařízení:

1. Za příčinou organisace přikročiti se má k vykonání těchto úkolů:

- a) má se ustanoviti rozdělení země, jmenovitě se mají ustanoviti okresy pro úřady okresní, kraje pro politické úřady krajské a okršlky soudní pro soudy krajinské a krajské (dvory soudní první instance).

Okršlkové soudní mají, co se týče jich hranic, býti stejní s okresy a kraji pro správu politickou, to však nemá býti na překážku, že by okršlek některého soudu krajinského nebo krajského nemohl v sobě obsahovati více celých krajů, a některý kraj nebo některá země korunní, která není rozdělena v kraje, více celých okršlků soudů krajinských nebo krajských.

- b) Mají se vyhledati místa, do kterých úřadové rozliční přijdou, při čemž se má zřetel míti k tomu, aby dvorové soudní první instance měli sídlo své v téměř místě, v kterém se nalézati bude sídlo politického úřadu stejného postavení;

- c) má se ustanoviti stav osob u jednotlivých úřadů a soudů, osoby mají se vřaditi do stupňů v schematictě obsažených a má se užití připomenutí k schematictému tomuto připojených v příčině úřadů a soudů jednotlivých, a

- d) mají se vyhledati ty věci, jichž ustanovení v nejvyšších nařízeních o zřízení úřadů zůstaveno jest k provedení organisace.

2. Za příčinou organisace úřadů okresních, úřadů krajských a dvorův soudních první instance zřízena bude v každé zemi korunní pod předsedáním a řízením správce zemského nebo jeho náměstka komise, záležející ze stejného počtu úřadů z úřednictva správy soudní a správy politické a z jednoho úředníka finančního.

V čem bude záležeti úkol komise této, vytkne se zvláštní instrukcí.

3. Návrhy, týkající se stavu osob a platů při místodržitelstvích a podobně vládách zemských, místností k tomu potřebných a všelikých jiných věcí, ježto jsou s organisací těchto politických úřadův zemských spojeny, činiti budou správce země.

Taktéž budou předkládati vypracování a návrhy, týkající se organisace vrchních soudův zemských (tabule banské), presidia vrchních soudův zemských (soudův apelačních, tabule banské).

4. Pro záležitosti úřadův školních, jichž funkce přejdou na řízení zemská, ustanoviti se mají při řízeních těchto jeden nebo dva odbory.

5. Úřadové a orgánové, jimž působení nějaké v organisaci přísluší, jsou z toho Jeho c. kr. apoštolskému Veličenstvu právi, že se jednání za příčinou ve skutek uvedení organisace této důkladně budou předse bráti a že bez ujmy důkladnosti této co nejvíce možná budou zrychlena.

Tato nejvyšší nařízení vyhláší se s tím doložením, že komise organisací v zemích korunních, jichž se týče, zároveň již jsou sestaveny.

Bach m. p. Krauss m. p. Baumgartner m. p.

Příloha A.

Nejvyšší ustanovení

o tom,

jak mají býti zřízeni a jakou působnost úřední mají míti úřadové okresní.

Hlava první.

Jak mají býti zřízeni úřadové okresní.

§. 1. Úřad okresní jest v okrese jemu přikázaném nejnižší úřad zemské knížecí ve všelikých záležitostech správních a soudních, ježto nejsou výslovně ponechány jiným úřadům a orgánům.

§. 2. Úřad okresní jest, co se týče běhu jednání a instancí, podle rozličnosti věcí postaven pod vyšším úřadem politickým, soudním nebo bernickým; on má přijímati od nich příkazy a nařízení, má je vykonávati, a činiti k nim zprávy a oznámení.

§. 3. Představený okresní má řídití veškeré práce úřadu ve všech odvětvích jeho a přihlížeti k pracem těmto, pak má odpovídati z veškerého vedení prací, pod obmezeními v §§. 5, 6 a 13 uvedenými.

§. 4. Personál úřadu okresního záležeti bude z představeného okresního, z adjunktů, aktuárů, kancelistů a služebníků.

Kterí úředníci a služebníci podle pravidel těchto se ke každému úřadu okresnímu přikázati mají, ustanoví se při provedení organisace; nyní ustanovuje se toliko, co se týče úředníků, jimžto se má svěřiti vedení kněh pozemních, že mají v příčině tohoto jich jednání úředního býti vzati pod přísahu, že mají z něho sami odpovídati a že se k nim má v příčině toho zvláště přihlížeti.

Také se budou podle potřeby úřadům okresním z počtu praktikantů konceptních a auskultantů, pro okršlek správní místodržitelstva a vrchního soudu zemského ustanovených, přidávati auskultanti a praktikanti konceptní dílem s adjutem, dílem bez adjutem, by činili pomoc při vyřizování prací a vzdělávali se z nich potřební úředníci budoucí; praktikanti konceptní a auskultanti, k některému úřadu okresnímu ke službě přidání, činiti budou po ten čas, po který k němu budou přikázání, část personálu jeho a budou představenému úřadu toho v té míře podřízeni, v které mu jsou podřízeni ostatní úřadové toho personálu.

Kromě toho vyměří se suma úhrnková na diurna k obstarávání psacích prací úřadu okresního.

§. 5. Z prací kasovních a početních jsou přímo právi a odpovídají úředníci, u úřadu berničného s kauceí ustavení (výběřci a úředník, který jej kontroluje). Jak bude postaven úřad berničný k úřadu okresnímu a představenému jeho, pak k vyšším úřadům berničným a finančním, spořádá se zvláštními předpisy.

§. 6. Co se týče prací, ježto jsou úředníkům v §. 5 jmenovaným se zvláštním odpovídáním přikázány, z těch jest představený okresní práv jenom dotud, pokud odpovídání pochází z řízení úřadu okresního a z přihlížení k úřadu berničnému; totiž že k nim má v příčině jednání jich úředního dohlížeti, a pakliby shledal v něm nějaké zanedbání nebo zneužívání, vedle okolností buď sám pomoc učiniti, anebo u vyššího úřadu za pomoc žádati.

§. 7. Naproti personálu úřadu okresního přísluší představenému okresnímu, vyjímajíc degradaci, přesadění donucené a propuštění ze služby, všechna ta práva, kteráž podle předpisů průchod majících náležejí k autoritě disciplinární představence úřadu.

§. 8. Zašlaliby představenému úřadu okresního nějaká překážka, zastáváti bude místo jeho úředník konceptní, který mu jest v řadu nejbližší.

§. 9. Každý úředník, praktikant konceptní, auskultant a služebník úřadu okresního povinen jest, konati nejen ty práce, ježto se s jménem služby jeho srovnávají, anebo mu jsou se zvláštním odpovídáním přikázány, nébrž on se má dáti vůbec potřebovati, jak to představený okresní ustanoví, a jak to v naučení úředním předepsáno jest. (§. 20.)

Zvláště jsou povinni úředníci úřadu berničného, činiti pomoc při pracech úřadu okresního, když by toho potřeba služby žádala a pokud by to nebylo na ujmu vlastním pracem úřadu berničného.

§. 10. Úřadové okresní, potřebují v záležitostech stavebních, ježto k působnosti jich náležejí, nějakého spolupůsobení technického, obrátiti se mají k tomu úředníkovi stavitelskému, v jehož okresu stavebním se nalézají, a úředník tento má, ve věcech stavitelských, strany kterýchž bylo administrativní jednání úřední přikázáno k úřadu okresnímu, nařízení úřadu tohoto poslušen býti. Též se úřadům okresním ukládá za povinnost, aby k tomu přihlíželi, by se veřejná služba stavební příhodně obstarávala a zvláště by silnice říšské, zemské a krajské v okresu jich v dobrém stavu se udržovaly, a aby všeliké zanedbání nebo jiné vady, jichž vina by padala na úřady stavitelské, vyššímu úřadu politickému v známost uváděli.

§. 11. Jaké platy a příjmy přísluší osobám, ježto jsou u úřadů okresních ve službě, a v které třídě diétní úředníci úřadu okresního mají postavení býti, ustanovuje se v schematictém příjmů systemisovaných, úředníkům a služebníkům u úřadů politických a soudních náležitých.

Představený okresní bude míti byt zdarma v domě úředním, kde by ale bytu takového nebylo, anebo kde by se jím nemohlo vládnouti, obdrží přiměřený plat na příbytek.

§. 12. Zřízení u úřadů okresních úředníci stejné kategorie mají se v každé korunní zemi pojmouti v jeden status konkrétní, mají, co se řadu týče, býti sobě rovni, a postupovati podle let služebních do vyšších stupňů

platů, ač neučinili se ten neb onen chováním svým takového postoupení nehodným.

§. 13. Až do té doby, kdežto se ustanoví, že k tomu, aby někdo mohl býti představeným úřadu okresního, potřebí jest uzpůsobení k úřadu soudcovskému i k vedení prací politických, má se na toho, kdo tuto dvojí způsobilost míti bude, zvláštní zřízení míti.

U takových úřadův okresních, jichž představení k úřadu soudcovskému nejsou uzpůsobeni, má vésti práce judiciální, jmenovitě soudcovství trestní, vynášeti výroky v rozeprech občanských a řídití ona odvětví mimosporné moci soudní, při kterýchž to záleží na nálezu nebo na výroku soudu, samostatně a pod svým odpovídáním adjunkt, pro toto odvětví služby uzpůsobený, a k obstarávání odvětví toho ustanovený.

Jakého působení mají míti představení úřadu okresního, kteří nejsou k soudcovství uzpůsobeni, na záležitosti soudcovství mimosporného, ježto nenáležejí v kategorii dotčenou, ustanoveno bude v instrukci úřední. Nižších osob úředních může se s přivolením představence úřadu, pod vedením a odpovídáním adjunkta okresního, který obstarává záležitosti soudcovské, užití k takovým pracem soudním, ku kterým jsou způsobny.

Též se má k tomu prohlížeti, aby u každého úřadu okresního ustaven byl jeden nebo několik úředníků k soudcovství uzpůsobených, za kterouž příčinou se má v to působiti, aby sobě auskultanti a praktikanti konceptní v obojím oddělení potřebného uzpůsobení dobyli.

Majíli úředníci okresní kvalifikaci potřebnou pro to nebo ono odvětví služební anebo pro oboje, mají dle systému právo k postupování u vyšších úřadův soudních a správních.

§. 14. V obvodu správním každého místodržitelství zřízena bude pro všeliké osobní záležitosti úředníků, u úřadův okresních ve službě postavených, zvláště co se týče osazování služebních, kteráž nejsou nějakému nižšímu úřadu ponechána, a dělání návrhů k nim, vyměřování náležitostí služebních a nařizování, aby byly vyplaceny, odpouštění na dovolenou, pak vykonávání moci soudní v příčině služebních přečinů komise, sestavená ze stejného počtu radních místodržitelských a radních vrchního soudu zemského, u níž předsedati a již řídití bude místodržící nebo náměstek jeho, ježž on k tomu pojmenuje.

Usnešení většinou hlasů učiněná ihned se vyhotoví.

Viděloli by se místodržícímu nebo náměstkovi jeho usnešení takové pro pochybnosti všešle zastaviti, má se jednání způsobem nejkratším presidentovi vrchního soudu zemského sdělití, a nepřísluší-li dle povahy věci rozhodovati ministerium, má se podle onoho mínění vyřídití, o kteréž se místodržící s presidentem vrchního soudu zemského shodne. Nepřijdeli shodnutí takové k místu, předloží místodržící jednání k ministerium záležitostí vnitřních, kteréž pak půjde předsedě v srozumění s ministerium práv.

V případech pilných může místodržící učiniti v příčině personálu úřadův okresních pod vlastním z toho odpovídáním opatření prozatímní, jichž potřeba služby vyhledává; má se to však zároveň oznámiti ministerium záležitostí vnitřních, a dáti o opatření učiněném věděti komisí smíšené.

§. 15. Pro místo představeného okresního činiti má komise smíšená návrh ternový k ministerium záležitostí vnitřních, ježto se má v příčině něho smluviti s ministerium práv.

Co se týče jmenování okresních adjunktů a aktuárů, činiti má úřad krajský návrh ternový ke komisi smíšené, kteráž místa aktuárská obsadí, v příčině míst adjunktů ale předloží návrh k ministerium záležitostí vnitřních, aby o něm rozhodlo, kteréžto rozhodnutí se stane v srozumění s ministerium práv.

Kancelisty u úřadů okresních jmenovati bude krajský k návrhu představeného okresního.

Komise smíšená má míti zvláštní zření k tomu, zdaliž a v které míře potřebí jest, aby se k tomu neb onomu úřadu okresnímu přidali konceptní praktikanti a auskultanti; strany přidání potřebných praktikantů konceptních obrátiti se má k místodržícímu, strany auskultantů ale k presidentovi vrchního soudu zemského.

Diurnisty přijímati bude představený okresní, a sice tolik jich, kolik mu jich bude povoleno.

Služebníky úřední jmenovati bude představený okresní, zřetel maje na osoby vojenské, kteréž dle předpisů jsou k tomu povolány.

Představený okresní má moc, dávatí postavenému pod ním personálu, prohlížeje při tom přísně k potřebě služební, dovolenou nejdéle na osm dní, krajský pak k návrhu představeného okresního nejdéle na čtrnáct dní.

Remunerace, pomoci a zálohy platu nebo mzdy udělovati bude komise smíšená, zření majíc k dotaci k potřebám těmto ustanovené.

Dávati podle normálu na pensi nebo do kviescence a přesazovati úředníky a služebníky okresní, přísluší komisi smíšené, toliko když by se týkalo představeného okresního nebo adjunkta, učiní se návrh k ministerium záležitostí vnitřních, kteréž se v příčině toho srozumí s ministerium práv.

Týmž způsobem má se předse jíti, když činiti jest o propuštění nebo degradaci úředníka okresního, ježž jmenovati ponecháno jest ministerium.

Vyměřovati dle předpisu platy příslušníkům zemřelých úředníků nebo služebníků, kteříž jmenování byli od komise smíšené nebo od představeného okresního, náleží v obor působnosti místodržitelstva.

§. 16. Ustanovovati úředníky a služebníky, k stavu úřadů berničných náležející, a jinak v příčině jich úřad konati přísluší úřadům finančním podle způsobu nyní předepsaného.

§. 17. Na potřeby kancelářské, na kteréž se úhrnkové vyměřiti dá, pak na osvětlení a topení místností úředních, vyměří se úřadu okresnímu suma úhrnkem.

Nářadí do kancelářů a do vězení, kteráž se dle předpisu zříditi mají, opatřeno budiž k povolení politického řízení zemského a proti učinění účtů.

§. 18. Za cesty služební v okrese obdrží úředníci okresní ustanovené platy na den a za míli, kteréž, když se cesty konají z povinnosti, zapraví erár, konají se ale ve věcech stran, tehdy je zapraví strany, šetříc při tom nařízení, dle rozličnosti prací v příčině toho vydaných. Při cestách dvorských a cestách služebních mimo okres konaných bráti mají úředníci okresní diety a platy pocestní podle třídy.

§. 19. K zapravování běžných výloh správních, zvláště způsobu v §. 17 dotčeného, pak výloh za stravování osob ve vazbě se nalézajících, dají se úřadu okresnímu stálé zálohy, a kdykoli představený úřadu okresního z výloh z nich zapravených počet učiní, poukáže se mu suma za pravou shledaná a tak se záloha doplní.

§. 20. Jak se mají práce u úřadu okresního přicházející nebo k němu docházející přijímati, v řízení bráti, vyřizovati a expedovati, jak se mají spisy schovávatí a pořádati, a práce kasovní a početní obstarávati, ustanoví se zvláštním naučením úředním.

§. 21. V místech, ježto se zvláště pojmenují, v nichž se pro velikost obyvatelstva, jeho zámožnost a rozsáhlost prací shledá za potřebné nebo za užitečné, aby se každé odvětví správní zvláště o sobě odbývalo, zřízení budou pro oddělené obstarávání správy politické, záležitostí soudních a prací berničných i kasovních zvláštní úředníci, ač neponechali se obcím, aby takové práce správní, berničné a kasovní obstarávaly.

Personál úřadů těchto postaven bude pod mocí disciplinární onoho úřadu, kterému přísluší vrchní řízení toho kterého odvětví služebního.

Jak úřadové tito budou zřízení, jaké budou míti působení, jak velký u nich bude personál a jaké platy tento bude míti, o tom vyjdou zvláštní ustanovení.

Hlava druhá.

O působnosti úřadů okresních.

Částka první.

Ve věcech správy politické.

§. 22. K působnosti úřadu okresního náleží, nejsou-li k tomu ustanoveni jiní orgánové, by přímo pečoval o vykonávání zákonů, o zachování bezpečnosti, veřejného řádu a pokoje a o zvelebování obecného dobrého, prostředkem ústavů, pod dohled mu daných.

§. 23. Úřad okresní pečovati má v okrese svém o náležitě vyhlásování zákonů a ustanovených k oznámení nařízení úředních, dle předpisů platnost majících a obdržených vyšších příkazů.

§. 24. Zpozorujili úřadové okresní, jichž okresové se dotýkají hranic zemských, na řekách nebo potocích hraničních stavby nějaké nebo nějakou jinou podezřelou změnu, mají to ihned opatrně vyšetřiti a představenému úřadu politickému to oznámiti. Totéž má se státi, kdyby jeden nebo více kolů, jimiž jsou hranice zemské poznamenány, anebo jiná znamení hraniční, přišla k porušení, kdyby se skácely nebo pryč vzaly anebo kdyby vzaly zkázu.

V rozepřích o hranice obecní, nenáležili věc k působnosti soudní, učiní úřad okresní vyšetřování potřebná a předloží je k rozhodnutí představeným úřadům politickým.

§. 25. Na úřad okresní náleží činiti návrhy, jakých prostředků by se mělo užiti k uvarování a polehčení nouze a jak by se prostředkově ti měli ve skutek uvéstí; toliko v případech zvláště pilných může úřad okresní strany prostředkův těchto sám opatření učiniti.

Úřad okresní má jmenovitě k tomu přihlížeti a o to pečovat, by se předešlo, aby se osobám neubližovalo a majetnost se neporušovala, by se při škodách příhodilých, zvláště při ohni, při povodněch, hladu a jiných rozšířených těžkostech zmáhání se škody přítrž učinila, by se osobám nouzí sklíčeným co možná nejvíce pomoc poskytovala, velikost a příčina škody se vyšetřila, pošle z toho zlé následky se odstranily a přestupcové zákona k vyšetření a potrestání svému přivedeni byli.

K tomu konci může úřad okresní ostatní orgány veřejné vedle oboru prací, který jim jest přikázán, k povinnému spolupůsobení přiměti a k nim v příčině té přihlížeti.

Jestli činiti o zavedení sbírek nebo nějaké jiné větší pomoci v čas nouze, nebo o taglie za ochránění života a odměny za výtečné chování při nebezpečnosti ohně, při povodních nebo jiném nebezpečnosti, tehda se má obrátiti úřad okresní k vyššímu úřadu politickému.

§. 26. Byloli způsobem násilným nebo ve zlém úmyslu přerušeno držení, učiniti má úřad okresní opatření všeliká, aby řád veřejný byl zachován a zase obnoven, a aby se dalším útokům učinila přítrž, s výhradou zakročení soudního na žaloby za příčinou přerušeno držení učiněné.

§. 27. V záležitostech, týkajících se zeměvzdělání (rolnictví, lesnictví, myslivosti a rybařství), přihlížeti má úřad okresní v okrese svém, aby se předpisy a zřízení zachovávaly, má vykonávat poručení, jež byl od úřadů představených obdržel, a rozhodovati v případech příhodilých v první instanci, nenáležili rozhodování k působnosti soudu; anebo nenili výslovně zůstaveno vyššímu úřadu politickému.

§. 28. Úřad okresní pečovatí má v okrese svém, dle předpisů a dle nařízení vyšších, ježto jej dojdou, o zřizování a udržování v dobrém stavu silnic a mostů. Též přísluší úřadům okresním, by dohlíželi a byli bedliví, v jakém stavu se nalézají stroje vodní, zvláště mlýny, jímky, klauzy, plaviště, stavby ochranné a t. d., a jak stroje a stavby tyto působí na břehy a vody, aby podle okolností buď úřady vyšší nebo zvláště k tomu ustanovené za působení v tom žádali, anebo v případech pilných opatření příhodná učinili. Běžili o založení nových silnic uvnitř okresu, při němž se má majetnost vyvlastňovati nebo při němž má více obcí konkurovati, anebo o založení silnic takových, které jdou až ku hranicím krajským nebo zemským, tehdy má úřad okresní jednání k tomu se vztahující předse vzíti a vyššímu úřadu politickému je předložiti, by učinil další opatření.

§. 29. Úřadu okresnímu přísluší: propůjčovati v první instanci a to po vyslyšení představených obecních, práva obchodní a živnostní, pokud není udělování jistých práv živnostních a obchodních zůstaveno vyššímu úřadu; mimo to má rozhodovati v první instanci v příčině přerušování živností, t. j. když někdo bez povolení živnost provozuje, t. j. když nemá koncese anebo když z ní vykročí, nebo když těm, kdož k tomu právo mají, v provozování živnosti překáží a provozování přerušuje.

§. 30. Co se týče konskripce, náleží na úřad okresní, aby při ní vedle předpisu spolupůsobil.

Týkajíc se obcí, které slušejí pod úřad okresní, přísluší mu, rozhodovati po vyslyšení obce o příslušnosti k obci a vyhotovovati listy domovské.

Úřad okresní má podle předpisů a daných mu nařízení spolupůsobiti při rekrutování, při propouštění z vojny způsobem koncertace nebo milosti, při odvádění na vojnu z povinnosti úřadu, jakož i při dohlížení k odpuštěncům, k propuštěným do domova rezervníkům a invalidům patentálním a při svolávání odpuštěnců.

§. 31. Na úřad okresní náleží, obstarávati práce, vztahující se na dávání přípreže a ubytování vojska.

Úřad okresní má dle dispozic vojenských a podle zákonů a nařízení vyšších o to pečovatí, aby se příprež potřebná a příbytky potřebné mezi povinníky rozdělily a aby je tito dávali.

On má přihlížeti při tom k představeným obecním nebo k orgánům, od nich neb od majitelů statků vyloučených ku pracem ubytovacím a příprežním zřízeným, jak vykonávají práce své, má vedle potřeby sám opatřiti pomoc potřebnou a rozhodovati o stížnostech vzešlých.

Ustanovili se k podporování úřadů okresních na důležitých stacích pochodních, kde není úřadu okresního, zvláštní komisaři pochodní ku pracem ubytovacím a příprežním, postaveni budou komisaři tito pod úřadem okresním.

§. 32. Co se týče zaopatřování vojska, má se v tom úřad okresní, když jej za to orgánové vojenství požádají nebo mu to vyšší úřad uloží, pomoci svou propůjčiti.

§. 33. Úřadu okresnímu přísluší, udělovati po vyslyšení představených obecních politická povolení k manželství, ač jestli povolení takových potřeba a nejsouli zůstavena úřadu vyššímu.

§. 34. Úřad okresní má moc, dávatí povolení k dobrovolným veřejným licitacím a má přihlížeti, aby se předpisové v příčině té daní zachovávali a náležitě plnili.

§. 35. Úřad okresní má činiti opatření všeliká, ježto jsou v záležitostech správy policejní zákonem nebo od představeného úřadu nařízena, anebo kteráž úřad okresní sám v mezích působnosti své učiniti za dobré uzná. On má opatření tato vykonávatí buď sám přivezma ku pomoci orgány k tomu zvláště ustanovené (orgány zdravotní, technické, policejní, četnictvo a jiné sbory strážní), anebo přidržující ty, jenž jsou podle daných poručení pomoc činiti povinni, a přihlížeje k nim.

§. 36. Úřad má dohlížeti ku věcem tiskovým a novinářským a ke spolkům, kteří v okrese jsou, anebo v něm jdou za svými účely.

§. 37. Úřad okresní jest povinen, přihlížeti k tomu, aby vyznavačstva, která nejsou uznána, náboženství veřejně neprovozována.

On má vykonávatí předpisy, týkající se svěcení neděl a svátků a odvarování všelikého rušení náboženství a služeb božích.

§. 38. Úřadu okresnímu náleží policie nad cizinci, ač nenili vykonávání policie této vznešeno na jiné orgány, jmenovitě mu náleží přihlížeti k cizincům, vyhotovovati knížky vandrovní a listiny pocesní, podle předpisů o tom daných, vidovati knížky vandrovní k další cestě, vidovati pasy k obchodu po domích, vypovídati a strkem honiti osoby do okresu nenáležité, ježto jsou podezřelé, nemají výživy anebo výkazu, říditi věci hnanců se týkající, nařizovati a řídití výjezdy na osoby podezřelé a býti při nich nápomocni, když byly nařízeny od úřadu vyššího.

§. 39. K působnosti úřadu okresního náleží, by pečoval podle zřízení zavedených a zákonů daných o chování chudých, by přihlížel k obcím v příčině plnění povinností jich a přidržoval je k tomu, by pečoval, aby se ústavy obecní nebo okresní, k opatrování chudých nebo k jiným účelům dobročinným zřízené náležitě spravovaly a aby se jich k tomu užívalo, konečně aby odstranil žebrání.

§. 40. Co se týče policie zdravotní, má úřad okresní, šetře při tom předpisů průchod majících a nařízení vyšších, ve skutek uváděti opatření, jichž při nemocech nakažlivých, úmuru a t. d., nebo pro zachování obecné zdravoty vůbec potřebí, v případech ale pilných má sám opatření taková činiti; mimo to má k orgánům lékařským k tomu zvláště ustanoveným přihlížeti, by povinnosti své vykonávali, a má jim v tom nápomocen býti.

Na úřad okresní náleží: přihlížeti v záležitostech, týkajících se policie zdravotní a opatrování nemocných, přihlížeti k očkování a porodnictví, pak k nemocnicem, chorobnicem, porodnicem, blázincům a t. d., ježto se v okrese jakožto ústavové obecní nebo okresní nalézají anebo jsou péči jeho zvláště svěřeny.

§. 41. Úřadu okresnímu přísluší vykonávati policii, týkající se mravopoctnosti, udělovati povolení k musice, ku hrám divadelním a jiným produkcím v okrese, když osoby, jichž se týče, mají již k tomu právo zákonní.

§. 42. Úřad okresní jest povinen, pečovati o čistotnost silnic a vykonávati policii v příčině silnic, jakož i přihlížeti k tomu, aby se předpisové, strany toho vydaní, a zřízení zavedená zachovávala.

§. 43. Úřad okresní má přihlížeti k věcem, čeledi se týkajícím, vykonávati řád čelední a předpisy policejní strany tovaryšů, dělníků ve fabrikách, učedníků atd.

§. 44. Na úřad okresní náleží, by vykonával policii, týkající se ohně a staveb.

V příčině této přísluší mu zejména: udělovati politické konsensy k stavění, pokud k tomu dle předpisů stavebních není potřebí vyššího schválení; předsebráti ohledání v příčině ohně a přihlížeti ke zřízením hasicím a k tomu, zdali se při stavění opatrností náležitých užívá, a zdali se v pravý čas děje stěhování do příbytků a vystěhování z nich, vše to z příčin bezpečnosti a zdravoty atd.

§. 45. K působnosti úřadu okresního náleží vykonávání policie tržní a živnostní i řádů sazebních a živnostních řádů taxovních, dohled k cimentování, k měřám a váhám, přihlížení k cechům a pořádkům.

§. 46. Úřad okresní vykonávati bude předpisy, týkající se policie polní, lesní a myslivní.

§. 47. Úřad okresní rozhodovati má v první instanci, když by někdo stížnost vedl za příčinou nějakého opatření nebo nařízení, kteréž byl učinil u vykonávání policie některý představený obecní, pod úřadem okresním postavený, anebo orgán některý, v příčině toho neb onoho odvětví policejního zřízený a pod úřadem okresním postavený, jakož má rozhodovati i o stížnostech osob pocestných, vedených za tou příčinou, že byly od mýtných silničných nebo mosteckých, od poštmistrů, hospodských, kočí námezdních, vozků, plavců atd. přetaženy anebo že se k nim tyto neslušně chovali.

§. 48. Úřad okresní řídit i rozhodovati má v první instanci v příčině přerušení předpisů a zřízení policejních, pokud přerušení taková nejsou ponechána soudci trestnímu (§. 58), nebo nejsou výslovně přikázána k jiným úřadům.

§. 49. Při fundacích duchovních a světských (školních, vyučovacích, dobročinných, vzdělávacích a humanitních atd.) povinen jest úřad okresní, vykonávati právo dohlížecí a ochranné, státu příslušející, ač nejsou k tomu ustanoveni orgánové jiní, anebo není působení toto zůstaveno vyšším úřadům.

§. 50. Úřadu okresnímu přísluší: udělovati dispensi od ohlášek, když jest tu blízké nebezpečení smrti (§. 86 ob. obč. zák.), a sice tu, kde podlé zákona přináležejí udělovati dispensi vrchnosti místní; působiti v záležitosti záduší kostelního a v stavby kostelní i farní, vše to dle předpisů o tom platnost majících; předsebráti zákonní řízení úřední v příčině platů a dávek duchovenstvu náležitých, a exekutivně je vymáhati, pokud (jako sbírky, štola atd.) náležejí k působnosti správy politické.

§. 51. Ve věcech, škol a vychování se týkajících, vykonávati bude úřad okresní dle předpisů právo dohlédací, příslušející státu; vkročovati bude v příčině sbírek a platu školního a bude ukládati dle potřeby exekuci; bude vyjednávati a rozhodovati, ač nebudeli to zůstaveno úřadům vyšším nebo přikázáno k orgánům zvláštním, v příčině staveb školních, v příčině povinnosti, zjednávatí náradí, nábytek, palivo a jiné potřeby školní, a bude přihlížeti, aby se udržovala stavení školní a aby se navštěvovaly školy; bude naň náležeti, by užil za příčinou náležitého navštěvování školy prostředkův zákonních a aby zakročoval, pakli by se vedly stížnosti na chování učitelů; konečně bude úřadům vyšším předkládati počty a výkazy školní.

§. 52. Úřad okresní má přihlížeti k obcím pod ním postaveným podle zákonů a řádů obecních, kterak záležitosti obecní spravují, má je v tom podporovati a je poučovati, pak má rozhodovati v nich o věcech, zákony a řády obecními k němu přikázaných.

§. 53. Úřad okresní má o to pečovati, aby se v těch odvětvích prací, ježto k působnosti jeho úřední náležejí, nařízení zákonní a opatření od úřadův učiněná, v okrese vykonávala; dle potřeby má užiti i prostředkův donucovacích, jemu příslušejících a má činiti pomoc zákonní k vykonávání zákonů jiným úřadům a orgánům k tomu zřízeným, když za to požádají.

§. 54. Nepostačujíli prostředky, jimiž úřad okresní vládne, k zachování nebo zase uvedení pokoje a bezpečnosti, aneb k vykonání zákonů a nařízení, obrátiti se má úřad okresní za příčinou potřebné asistence vojenské k úřadu vyššímu.

V případech pilných a nastává-li z prodlení nebezpečení, má úřad okresní právo, žádati přímo za asistenci vojenskou pod vlastním odpovídáním představeného úředního, o čemž se však má ihned oznámení k vyšším úřadům učiniti.

§. 55. Jak státi bude úřad okresní k četnictvu a ostatním sborům strážním, spořádá se zvláštními zákony a předpisy, v příčině toho vydanými.

§. 56. Prostředkův zákonních k zachování vážnosti své a k odvarování všelikého znevážení, kterýmižto prostředky úřad okresní vládne, užito budíž v případech příhodilých dle předpisů průchod majících.

Částka druhá.

Ve věcech správy soudní.

(Vynechává se, poněvadž nesouvisí s předmětem zde projednaným.)

Částka třetí.

Ve věcech berničných a kasovních.

1. Vůbec.

§. 62. Úřadové okresní jsou povinni, vykonávati ve věcech berničných, početních a kasovních ona jednání úřední, kteráž se jim předpisem tímto nebo zvláštními nařízeními svěří.

2. Zvláště.

§. 63. Úřad okresní má spolupůsobiti při provádění obecného katastru daně pozemní a při periodické revisi katastru toho, a má pečovati o to, aby katastr byl chován v patrnosti.

§. 64. Úřad okresní má učiniti přípravy potřebné ku sbírání a upravení udaného výnosu nájmu domovního v oněch místech, v kterých k tomu nejsou zřízení zvláštní orgánové, a k vyměřování třídní daně domovní z domů nově vystavených nebo rozšířených, dani této podrobených, a má pečovati o to, aby katastr třídní daně domovní byl chován v patrnosti.

§. 65. V příčině vyměřování daně výděleční povinen jest úřad okresní, předsedě bráti vyšetření potřebná a činiti návrhy své.

§. 66. Přiznání k dani z příjmů a oznámení v příčině daně této má úřad okresní sbírat i se svým dobrým zdáním předkládati.

§. 67. Úřad berničný pod úřadem okresním postavený obstarávati má předpisování individuální dani přímých a přírážek k nim, a má předepsání učiněné, když je byl úřad okresní schválil, obcím oznámiti.

Taktéž náleží na úřad berničný, by daně a přírážky tyto vybíral, účtoval a odváděl. Zvláštními předpisy ustanovuje se, pokud při tom mají obce spolupůsobiti.

§. 68. Úřad berničný má nedoplatky daní a přírážek v lhůtách předepsaných úřadu okresnímu vykazovati, a tento má v příčině jich podle předpisů exekučních úřad konati.

Návrhy, aby se z daně něco slevilo, aby se lhůta k placení daně povolila nebo aby se danь snížila, předloženy buďtež vyššímu úřadu.

§. 69. Vyšetřování strany toho, jak velké jsou škody živelní, za příčinou kterých se žádá za dočasné slevení daně, předsedě bráti má úřad okresní a má je poslati vyššímu úřadu; i také tehda, když se podá nějaká žádost za slevení daně z důvodu tohoto, má se zároveň pro kontrolu škody vyšetřené, úřadu tomuto oznámení učiniti.

§. 70. Co se týče vyměřování a vybírání kolků a jiných přímých poplatků ze záležitostí právních, z listin, spisů a jednání úředních, zachovati se má úřad okresní a úřad berničný jemu přikázaný dle předpisů průchod majících.

§. 71. Úřad berničný pod úřadem okresním postavený obstarávati má vybírání, schovávání a účtování přikázaných k němu ostatních důchodků

státních, tax, důchodů ze statků státních a z lesů, jakož i peněz konkurenčních, ježto nezáležejí v přírážkách berničných.

§. 72. Platy za vyvazení pozemností má úřad berničný podle instrukce vydané vybírati, v příjem zapisovati a k pokladnici, kteréž se týče, odváděti.

§. 73. Úřad berničný povinen jest, schovávati a způsobem kasovním účtovat jmění sirotčí, jakož i deposita soudní a politická.

§. 74. Ke zvláštním poručením má konečně úřad berničný obstarávati i jiné práce kasovní, jako: vydávati příjmy stálé, vykonávati příjmy a vydání na účet jiných pokladnic a p.

Příloha B.

Nejvyšší ustanovení

o tom,

jak mají býti zřízení a jakou působnost mají míti úřadové krajští.

Hlava první.

Jak mají býti zřízení úřadové krajští.

§. 1. Úřad krajský jest v obvodu správním jemu přikázaném vrchním úřadem politicko-administrativním, týkajíc pak se odvětví prací, přikázaných k místodržitelství, úřadem prostředním řídícím, přihlížejícím i vykonávacím mezi místodržitelstvím a úřady a jinými orgány úřadu krajskému podřízenými, pokud zvláštním nařízením není něco jiného ustanoveno.

§. 2. Úřad krajský postaven jest, co se týče běhu nebo moci jednání nejbližší pod politickým řízením zemským, co se však týče daní přímých, pod zemským úřadem berničným a jest povinen k úřadům těmto činiti zprávy a oznámení, býti poslušen jich příkazů a vykonávati nařízení od nich vydaná.

§. 3. Pod úřady krajskými postaveni jsou úřadové okresní, pokud se to týče působnosti jich politické; političtí úřadové těch měst, která neslušejí pod žádný úřad okresní a nejsou přímo postavena pod místodržícím a místodržitelstvím; správy oněch ústavů a fondů, nad nimiž mají vrchní dohled a přihlížení úřadové krajští; osoby, od vlády k veřejné službě zdravotní a stavitelské v okresích úředních zřízené, ač není-li, co se týče úředníků stavitelských, něčeho zvláštního nařízeno, a vůbec všichni úřadové a orgánové v kraji, kteří nejsou postaveni pod úřadem vojenským nebo soudním nebo pod zvláštním vrchním úřadem administrativním.

Podřízení orgánové správní mají k úřadu krajskému činiti zprávy a oznámení, a úřad krajský má jim sdělovati příkazy své a taktéž nařízení úřadu vyššího, aby se podle nich spravovali a je vykonávali.

§. 4. Představeným úřadů krajských náležejí při veřejných slavnostech v kraji ty přednosti, ježto příslušejí podle předpisů representantovi zeměpána.

Představený krajský má řídití veškeré jednání úřadu krajského a odpovídati z něho.

Jak se představení úřadů krajských budou jmenovati, ustanoví se při provedení organisace, hledíc na bývalá podobná pojmenování v každé koruně zemi.

Představenému úřadu krajského přísluší charakter místodržitelského rady, ač nebyli mu výslovně vyšší charakter propůjčen.

§. 5. Personál úřadu krajského záležitosti bude z představeného, z komisaře náměstka, majícího řad a plat sekretáře místodržitelství, z tolika komisařů, kolik jich bude potřeba, z praktikantů konceptních, z lékaře krajského, sekretáře, registranta, pak z kancelistů a služebníků úředních.

Diurnisté budou se moci, když jich bude potřeba a na čas potřeby v případu pilném výjimkou sice přijímati, a však má se potom nebo napřed u místodržícího za povolení žádati a povolení k tomu vymoci.

§. 6. Které platy a příjmy osobám u úřadů krajských v službě jsoucím náležejí a v které třídě dietní úředníci krajské jsou postaveni, ustanovuje se v schematických systémovaných příjmů, úředníkům a služebníkům při úřadech politických a soudních náležitých.

Představenému úřadu krajského náleží svobodný byt, jestli byt takový v domě úředním; nebo přiměřený plat na příbytek.

§. 7. Úředníci stejné kategorie u krajského úřadu ustanovení, jsou sobě, co se týče řadu, rovni, byť i plat jich byl rozdílný.

Vyjmouc komisaře náměstka, který náleží do kategorie sekretářů místodržitelství, postupují komisaři, sekretáři, kancelisté v jedné každé z těchto kategorií do vyšších stupňů platů graduálně, a úředníci jedné každé kategorie této mají u všech úřadů krajských každé země činiti status konkrétní. Konceptní praktikanti náležejí v status místodržitelství a budou se k úřadům krajským podle potřeby prikazovati.

§. 8. V příčině záležitostí, týkajících se ukládání přímých daní, přidají se k úřadům krajským zvláštní úředníci pod jménem inspektorů berničných a podinspektorů berničných, kteří budou postaveni přímo pod představeným úřadu krajského. Žádalaliby toho potřeba služby, může se jí tím vyhověti, že se jeden nebo více oficiálů přidá.

Postavení služební úředníků těchto uspořádá se zvláštním předpisem, jež vydá ministerium financí v srozumění s ministeriem záležitostí vnitřních, při čemž mají, týkajíc se postavení jich k úřadu krajskému, platnost ustanovení, že mají míti inspektori ve všech záležitostech berničných, v kterých úřadům krajským přísluší působnost přihlížecí neb vykonávací, u tohoto úřadu totéž postavení, kteréž podle instrukce příslušelo dosavadním inspektorům a podinspektorům berničným u úřadů podkrajských.

§. 9. Úřadům krajským přidání budou mimo to k obstarávání veřejné služby stavitelské a činění pomoci ve věcech služby této úředníci techničtí (stavitelští), kteří, co se týče služby, podřízeni býti mají úřadu krajskému a postaveni přímo pod dohledku disciplinární představeného krajského.

Ostatek ustanoví se zvláštními nařízeními, jaké postavení a jakou působnost budou míti orgánové tyto.

§. 10. Paklily představený úřadu krajského nebyl přítomen, nebo byl zaneprázdněn, převzítí má řízení úřadu komisař náměstek, ač neučinili místodržící nějaké jiné opatření, a má plniti všechny povinnosti představení úřadu náležející, pročez také má odpovídati z vedení úřadu po ten čas, po který představeného zastupuje.

V tom čase, když komisař náměstek krajského představeného zastupuje, má jej tento náležitě užívati ku pracem, jeho ostatnímu úřednímu postavení přiměřeným.

§. 11. Úředníci a služebníci úřadu krajského jsou ve službě své představenému úřadu krajského podřízeni a povinni, konati službu tak, jak on jim to nařídí a jak to v naučení úředním (§. 18) ustanoveno jest.

§. 12. Představený úřadu krajského má úředníky a služebníky krajské a přidane mu úředníky technické a berničné (§§. 8 a 9) v konání služby řídití a jak k nim tak i k úředníkům a služebníkům úřadů okresních a vůbec úřadů a orgánů jemu podřízených v příčině prací jich přihlížeti, k řádnému a bedlivému vykonávání povinností je přidržovati a k nim napomínáním, důtkami, hrozením, tresty a dle potřeby suspensí od služby a platu přikročovati.

Přikročili se k někomu suspensí, má se to ihned oznámiti místodržícímu a zároveň, týčeli se to úředníka, jemuž u okresního úřadu svěřeno jest vedení záležitostí soudních, presidentovi vrchního soudu zemského, jestli však ten, kdo byl suspendován, úředník berničný (§. 8), tehdy úřadu berničnému.

§. 13. K obsazení místa představence úřadu krajského, jakož i komisařů náměstků, činiti má místodržící návrh k ministrovi záležitostí vnitřních.

Jmenovati je zůstaveno jest Jeho Veličenstvu.

Jmenovati ostatní komisaře a lékaře krajského, přísluší ministrovi záležitostí vnitřních k návrhu ternovému místodržícího.

Úředníky manipulační jmenovati má k návrhu představeného krajského místodržící.

Ustavovati služebníky a přijímati diurnisty, ač muželi to místo míti (§. 5), přísluší představenému úřadu krajského.

Inspektory a podinspektory berničné jmenovati přísluší ministerium financí k návrhu berničného úřadu zemského, kterýž má návrh svůj obsazovací, nenlí představený jeho zároveň správce zemský, předkládati prostředkem správce zemského.

Úředníky technické u úřadů krajských jmenovati přísluší k návrhu místodržitelství ministerium obchodu a stavby veřejné.

Představený úřadu krajského má moc, dávatí zastupujícímu komisaři nebo úředníkům berničným nebo stavitelským odpuštění na čtrnáct dní, ostatním zřízcům úřadu krajského na čtyry neděle.

Návrhy, aby se úředníkům a služebníkům krajským dalo odpuštění na delší čas, aby se jim dala nějaká odměna neb nějaká pomoc, aby byli dáni na odpočinutí stále nebo dočasné a aby se jim vyměřil plat na odpočinutí, pak aby se vyměřily pense, provise a vůbec platy náležité pozůstalým příslušníkům úředníků a služebníků zemřelých, buďtež předkládány úřadu představenému, aby o nich dále jednal a podle oboru působnosti úřadu tomu svěřené, o nich rozhodnul.

§. 14. Disciplinární moc trestní nad personálem úřadu krajského vykonáváti má, pokud práva představeného úředního nejsou dostatečná, místodržící a ve vyšší instanci ministerium záležitostí vnitřních.

Týkali se to úředníka technického, rozhodovati má ve vyšší instanci ministerium obchodu a stavby veřejné, smluvivši se s ministeriem záležitostí vnitřních.

Vykonáváti moc disciplinární nad některým úředníkem berničným v §. 8 jmenovaným přísluší berničnému úřadu zemskému a ministerium financí, podle okolností v srozumění s ministeriem vnitřních záležitostí.

Propustiti představeného krajského a zastupujícího komisaře; zůstaveno jest Jeho Veličenstvu k rozhodnutí; jinak má činiti výrok, že má býti nějaký úředník nebo služebník propuštěn, onen úřad, který má právo úředníka toho jmenovati, šetříc při tom bedlivě předpisů o tom vydaných, zvláště co se týče přibírání dvou rad justičních, když jest činiti o propuštění úředníků.

§. 15. Na potřeby kancelářské, na kteréž se úhrnkové vyhledati dá, a na osvětlení a topení místností úředních vyměří se úřadu krajskému suma úhrnkem.

Náradí do kanceláře opatří se k povolení místodržitelství a naproti učinění účtu; menší věci může opatřiti a menší správy může dáti předsevzítí představený úřadu až do sumy jednoho sta zlatých v běhu jednoho roku, oznámě to a učině účty z toho řízení zemskému.

§. 16. Za cesty služební v kraji obdrží představený úřadu krajského přiměřenou náhradu úhrnkem, ostatní zřízení úřadu krajského budou dostávati platy denní a mílní, kteréž, když se cesty konají z povinnosti, zapraví erár, konajili se ale v záležitostech stran, tehdy je zapraví strany.

Představený krajský má zkoumati partikuláře, co se týče prací v nich jmenovaných a času vynaloženého, nenlí ve věcech těchto žádné překážky, má je vidovati a každý měsíc místodržitelství předložiti, aby je dalo upravit.

Při cestách dvorských a při cestách služebních kromě kraje počítati mají úředníci krajští diěty a platy pocestní podle třídy.

Představený krajský může úředníkům pod ním postaveným z peněz skladních, jimiž vládne, vydati zálohu pocestní až do jednoho sta zlatých; za větší zálohu má se žádati u místodržitelství.

§. 17. Na běžné výlohy úřední a na zálohy (§§. 15 a 16) obdrží představený úřadu krajského určitou sumu skladní, a kdykoli z výloh z ní zapravených účet učiní, poukáže se mu suma za pravou shledaná a takto se záloha opět doplní.

§. 18. Zvláštním naučením úředním se ustanoví, kterak se práce k úřadu krajskému docházející mají přijímati, zdělávati, vyřizovati a jak se mají spisy schovávatí a v přehledném pořádku chovati.

Hlava druhá.

Jaká má býti působnost úřadů krajských.

A. Vůbec.

I. Jaká má býti působnost úřadů krajských v záležitostech správy politické.

§. 19. Úřad krajský ustanoven jest k vrchnímu řízení správy v kraji, v příčině jednání všelikých v §. 1 dotčených, a k tomu, aby podle trvajících zákonů a předpisů činil nařízení všeliká, jichž v záležitostech správy této jest zapotřebí.

Působnost jeho v příčině této buď jest přihlížecí, buď vykonávací a spravovací.

§. 20. Úřad krajský má dohlížeti k podřízeným mu úřadům a orgánům (§. 3), jak obstarávají záležitosti správní, má jim dávatí naučení, má jim na pravou cestu ukazovati, k povinnému odbývání prací je přidržovati, při vykoná-

vání zákonů a nařízení jim pomocen býti, a jestli toho potřeba, přímým v to vkročením vady odstraňovati.

Kdykoli to představený krajský uzná za potřebné, má buď po všech nebo po některých úředních okresích v kraji pojížděti nebo učiniti, aby některý krajský úředník po nich pojížděl.

Představený krajský jest ovšem povinen, v běhu tří let vykonati sám cestu po všech úředních okresích kraje svého.

Při tom nemá toliko vyšetřovati, jak úřadové političtí práce formálně odbývají, něbrž má se přesvědčiti, zdalíž se zřízení náležitě chovají a jak jsou příčinlivi a jestli to, co zákony nebo vyšším nařízením bylo uloženo, skutečně provedeno, o tom pak, jak vše shledá, má ke správci zemskému zprávu učiniti.

§. 21. Úřad krajský má nařizovati a rozhodovati v první instanci v příčině těch záležitostí v kraji, kteréž mu jsou výslovně přikázány, by je vykonával a spravoval.

Všeliké rekursy a stížnosti, kteréž se z nařízení a rozhodnutí, od nižších politických úřadů instance první učiněných, na úřady vyšší učiní, mají se předložiti úřadu krajskému, kterýž je má poslati řízení zemskému k rozhodnutí.

Úřad krajský má však v druhé instanci rozhodovati:

- a) v záležitostech, týkajících se policie, zeměvzdělání, konskripce, rekrutování, přípraze, ubytování, ač nenlí výslovně ponecháno vyššímu úřadu politickému, aby ve věcech těch rozhodoval; pak
- b) v záležitostech jiných, když z příčin veřejných jest potřeba, aby se o rekursích a stížnostech došlých rychlé opatření učinilo a to podle potřeby této. Z takových rozhodnutí úřadů krajských jde rekurs k řízení zemskému.

§. 22. Úřad krajský jest povinen, míti péči o pokoj, bezpečnost a řád veřejný v kraji.

Představený úřadu krajského má v té příčině ustavičně pozorovati, v jakém stavu a v jakých okolnostech se kraj nalézá, a má o všem, co důležitého shledá, a o všelikých důležitých událostech správci zemskému dáti věděti.

On přísně z toho odpovídá, aby se k odstranění toho, z čeho by bezpečnosti a pokoji v kraji nastati mohlo nebezpečství, v pravý čas učinilo náležité opatření, aby se všeliké rušení bezpečnosti a pokoje bez prodlení všemi v moc mu danými prostředky zákonnými předešlo, a vůbec aby se učinila a ve skutek uvedla opatření všeliká, jichž k zachování nebo zase uvedení veřejného pořádku potřebí jest.

§. 23. Úřad krajský má o to péči míti, aby se zákonové, nařízení a opatření od úřadů učiněná náležitě vyhlášovala, bedlivě a všestranně vykonávala, a k tomu konci má, jestli toho potřebí, užití zákonních prostředků donucovacích.

Úřad krajský má moc, povolovati nižším úřadům politickým vojenskou asistenci, jíž potřebují, a může se obrátiti v té příčině jakož i tehdy, když asistence této potřebuje k provedení svých vlastních nařízení, k velitelstvím vojenským, jichž se týče.

B. Zvláště.

§. 24. Úřadu krajskému přísluší podle předpisů vrchní řízení konskripce a rekrutování v kraji, jakož i spolupůsobení a nařizování v záležitostech, týkajících se přípraze, stravování a ubytování vojska.

Úřad krajský má řídit losování a odvádění k vojsku, rozhodovati v příčině osvobození dočasně od služby vojenské a odvádění z povinnosti úřadu, a má vyjednávat s úřady vojenskými, jichž se týče, když jest činiti o propuštění vojáků některého způsobem koncertace nebo způsobem milosti.

Jednání subarendáční bere předse úřad krajský nebo k nařízení jeho postavení pod ním úřadové političti.

Když úřadové vojenští a civilní předse berou nějaké společné vyšetřování, vkročuje představený krajský buď sám nebo prostředkem některého podřízeného úředníka, jež k tomu ustanoví.

§. 25. Majlí se zřizovati silnice, mosty, průlivy, stavby k přivádění a odvádění vody, majlí se porádati řeky a zřídití stavby k upevnění břehů, majlí se zakládati mlýny, fabriky a jiná průmyslní díla na vodě, nebo klauasy, jimky a jiné stroje k nadržování vody a k plavení dříví, a vůbec máli se něco stavěti, při čemž se má užití síly vodní nebo se má míti zření k povodním neb jiným příčinám veřejným, přísluší úřadu krajskému dávatí na základě vyjednávání řádně předsevzatého povolení k stavení, jehož podle zákona jest potřebí, ač nenlí ponecháno úřadu vyššímu, by povolení takové uděloval.

Vzejdouli v příčině takových staveb nebo strojů zřízených stížnosti nebo rozepře, přísluší úřadu krajskému, rozhodovati v první instanci, nenáležíli věc k působnosti soudní.

§. 26. Úřad krajský jest povinen, míti péči o to, aby byly v dobrém stavu veřejné silnice, mosty a cesty v kraji. On má k tomu přihlížeti, aby se podle předpisů zřizovaly a v náležitém způsobu udržovaly, a shledáli nějaké nedostatky, má působiti, aby byly odstraněny, buď tím, že to úřadům a orgánům k tomu přímo ustanoveným nařídí nebo že to úřadům vyšším oznámí nebo že v případech pilné potřeby sám opatření učiní.

K stavení silnic, kteréž jdou ven z okresu úředního nebo s kterými jest spojena stavba některá, v §. 25 dotčená, jest potřebí přivolení úřadu krajského. Majlí se zřídití silnice, při kterých se má majetnost nějaká nuceně vyvlastniti, nebo které jdou skrze dva nebo více krajů nebo k hranicím zemským (státním), nebo které jsou vůbec důležité z příčin vojenských, má úřad krajský, prve než se dá v další vyjednávání o stavení takových silnic, zprávu učiniti k představenému úřadu politickému a žádati za naučení.

§. 27. Při stavbách, kteréž se mají vésti nákladem pokladu státního nebo rozvržením na celý kraj nebo na dvě nebo na více obcí nebo okresů v kraji, přísluší úřadu krajskému, předse bráti úřední jednání administrativní dle toho, jak to v předpisech stavebních šíře jest ustanoveno.

§. 28. Co se týče staveb kostelních, farních a školních a zřízení hřbitovů a staveb podobných, má úřad krajský předepsané vyjednávání podle okolností ve srozumění s úřady duchovními předse bráti, má dáti návrhy stavební udělati a naříditi, aby se stavělo, pokud vedení stavby podle předpisů o tom daných k působnosti úřadů krajských náleží, anebo má žádati za vyšší povolení a přihlížeti, aby stavba povolená řádně se vyvedla.

Úřad krajský má zároveň v první instanci rozhodovati, jak se má zákonů o konkurenci v příčině vedení každé takové stavby užití, pokud se neřádá, aby erár nebo fond některý pod správou nebo přihlídkou místodržitelství postavený přispíval.

Podle týchž pravidel má se předse jíti při vyjednávání o konkurenci strany náradí a jiných potřeb do kostelů, škol, hřbitovů a t. d.

§. 29. Když se má náklad na silnice, stavby vodní neb jiná veřejná zřízení nebo podniknutí buď zcela nebo z části zjednatí způsobem konkurence, učiní úřad krajský rozvržení, co vypadne na jednoho každého povinníka.

§. 30. Úřad krajský pečovati má o to, aby se dle zákonů sporádalo vnitřní zřízení obcí, jak těch, které jsou pod ním přímo postaveny, tak i oněch, které jsou pod ním postaveny prostředkem úřadů okresních, jakož i o to, aby se postavení obcí mezi sebou podle zákonů sporádalo, a má působiti na záležitosti jejich v té míře, jak se to se zákony a předpisy srovnává.

On má rozhodovati v první instanci rozepře o hranice mezi obcemi pod ním nebo pod úřady okresními postavenými.

§. 31. V záležitostech živnostních a obchodních přísluší k působnosti úřadů krajských:

- a) aby dávali povolení ke zřízení kaváren, hutí skleněných, salajkáren, pecí vápených, pecí sádrových, cihelen, k dobývání rašeliny způsobem živnostním, pak k trhům týdenním;
- b) aby promíjeli léta učednická, tovaryšská, mládenecká a vandrovní, a dělání kusu mistrovského za příčinou nabytí práva obchodního, živnostního nebo mistrovského;
- c) aby podle předpisů spolupůsobili při koncesích, ježto udělovatí přísluší úřadům horním;
- d) aby udělovali pasy k obchodu po domích.

§. 32. Úřadu krajskému přísluší mimo to v první instanci:

- a) aby povoloval sbírky k dobročinným účelům v kraji;
- b) aby rozhodoval podle trvajících předpisů o rozdělení a odloučení pozemností, pokud jest k tomu potřebí zvláštního povolení politického;
- c) aby dával lesy pod spravidlo;
- d) aby tehda, když vyšší úřad vyvlastnění nějaké majetnosti povolí, rozhodoval rozepře a zdvihal pochybnosti, které vzejdou strany věci, která se má vyvlastniti a strany rozsáhlosti její, pokud se podle povolení k podniknutí, za příčinou kteréhož vyvlastnění předse jíti má, daného a podle obecných a zvláštních zákonů zdvihnouti dají;
- e) aby povoloval, plavití dříví po veřejných vodách, nenlí to vyšším úřadům zvláště ponecháno;
- f) aby uděloval dispense od ohlášek v těch zemích korunních, a v těch případech, v kterýchž k tomu jest podle §§. 85 a 86 zákonníka občanského úřad krajský ustanoven;
- g) aby dával povolení k ženění Israelitům (dle §. 124 obecného zákonníka občanského) v těch zemích korunních, kde to jest zákonem předepsáno;
- h) aby uděloval pasy zbrojní a karty myslivní, pokud jsou předepsány.

II. Jaká má býti působnost úřadů krajských v záležitostech správy soudní.

§. 33. Působení úřadu krajského ve správu soudní, v příčině kteréž mu samostatná působnost nepřislúší, vztahuje se vůbec na to, aby při náležitým naň vyšetřování a přihlížení (§. 20) k úřadům okresním, jak práce odbývají,

měl bedlivý zřetel k tomu, jak se vedou knihy pozemní a záležitosti sirotčí, zvláště jak se hospodář s majetností, jak jde předse vyjednávání pozůstalostí, v jakém stavu jsou vězení a vězňové, a aby to, co v té příčině shledá, za příčinou prospěchu veřejného, pokud to k působnosti jeho náleží, buď svým vlastním úředním jednáním za základ položil, nebo aby to příslušným úřadům soudním nebo vyšším úřadům správním oznámil, by toho vědomost měli a další opatření učinili.

III. Jaká má být působnost úřadů krajských ve věcech berničných, kasovních a početních.

§. 34. V záležitostech, týkajících se ukládání daní přímých, má úřad krajský působnost z části

- a) dohlédací, z části
- b) vykonávací.

§. 35. Úřad krajský jest povinen, bedlivě k tomu přihlížeti, aby úřadové okresní a úřadové městští přímo pod ním postavení, povinnosti podle instrukce vykonávali a aby obce v záležitostech, přímých daní se týkajících, tak spolupůsobily, jak jim to zvláštními předpisy uloženo jest.

Přihlížení toto vykonáváti má úřad krajský způsobem písemného jednání a pojižděním buď zvláště předse vzatým, nebo při příležitosti jiných cest úředních vykonaným, a má příležitosti této zároveň k tomu užiti, by sobě nasbíral zpráv o poměrech berničných v kraji, o příčinách nedoplatků, o stížnostech na nestejné rozvržení daně, o chování úředníků okresních a orgánů obecních, v záležitostech berničných zaměstnávaných, i o tom, jak práce své odbyvají a aby vědomostí a zpráv těchto k dalšímu jednání úřednímu a k předkladům použil.

§. 36. Jakožto úřadu vykonávacímu náleží úřadu krajskému:

- a) aby vyměřoval, mnoholi se má platiti daně z nájmu domovního a klasovní daně domovní; pak daně z výdělku a z příjmů podle operátů vyšetřovacích a návrhů od nižších politických úřadů předložených, jakož i aby učinil návrhy, máli se některá osada celá, nebo které části její se mají dani z nájmu domovního podrobiti;
- b) aby nařizoval zákonní prostředky k nucenému dobývání nedoplatků daně a jiných poplatků v kraji podle exekučních řádů berničných a aby přihlížel k vykonání prostředků těchto;
- c) aby choval v patrnosti katastr daně z nájmu domovního, z výdělku a z příjmů, a aby spolupůsobil při provádění a periodické revisi katastru daně pozemní;
- d) aby dával dobré zdání o žádostech a rekursích v příčině prominutí daně, prodloužení lhůty nebo snížení daně a předkládal je berničnému úřadu zemskému, a aby zaváděl nebo sám předse bral vyšetřování kontrolní strany škod živelních, pro které se žádá za prominutí daně.

Příloha C.

Nejvyšší ustanovení

o tom,

jak mají být zřízena a jakou působnost úřední mají míti místodržitelství.

Částka první.

Jak má být zřízeno místodržitelství.

§. 1. Místodržitelství jest nejvyšší úřad správní v zemi korunní k němu přikázané:

1. ve věcech správy politické a policejní vůbec;
2. v záležitostech duchovních a vyučovacích;
3. ve věcech obchodních a živnostních;
4. v záležitostech zeměvzdělání;
5. v těch věcech stavitelských, ježto se nedotýkají přímo věci některé,

náležející v obor působnosti finančního úřadu zemského, anebo které nejsou výslovně přikázány některému jinému úřadu v zemi, nezávisle od místodržitelství.

§. 2. Místodržitelství záležitosti bude z místodržícího, vicepresidenta anebo některého jiného náměstka správce zemského, z radních místodržitelských, ze sekretářů, koncipistů a úřadů manipulačních.

Kromě systemisovaného personálu místodržitelského ustanoví se pro veškerý okršlek správní místodržitelstva jistý počet praktikantů konceptních, dílem s adjutem, dílem bez adjutum, aby se vzdělali za příhodné budoucí úředníky a aby pomoc činili jak u místodržitelství, tak i u úřadů okresních.

§. 3. V menších zemích korunních, kteréž nejsou rozděleny na kraje, zřídí se radní místodržitelský za náměstka, a tolik radních zemských za referenty, kolik jich bude potřeba.

§. 4. Mnoholi bude osob u místodržitelství, který řad a jaké příjmy budou míti, ustanoví se při provedení organisace politických řízení zemských.

§. 5. Ve vyšší platy postupovati budou úředníci stejné kategorie, u místodržitelství ustavení podle stupňů.

§. 6. Pod místodržitelstvím postavení budou političtí úřadové krajské a všelici jiní úřadové, orgánové a ústavové veřejní, kteří v obvodu správním tohoto úřadu zemského pro věci k němu přikázané, v §. 1 dotčené, budou zřízeni.

Místodržitelství má úřadům a orgánům těmto v mezích působnosti jemu propůjčené, aneb když vykonáváti bude vyšší rozkazy, dávatí naučení a poručení, oni pak mají k němu činiti zprávy a oznámení.

§. 7. Místodržitelství postaveno jest, co se týče věcí, vztahujících se ke správě politické a záležitostí osobních, pod ministerium záležitostí vnitřních; jsouli však záležitosti, podle §. 1 v oboru prací místodržitelských obsažené, k řízení přikázány jiným ministeriím nebo úřadům centrálním, podáno jest místodržitelství i těmto.

§. 8. Místodržící vykoná předepsanou přísahu služební do nejvyšších rukou Jeho c. k. apoštolského Veličenstva.

Ostatní úředníky místodržitelství a představené úřadů krajských bude pod přísahu bráti místodržící.

§. 9. Místodržitelství poukáže se podle potřeby k zapravování nákladu na potřeby kancelářské, na které se úhrnkové vyměření dá, na topení a osvícení přiměřená suma úhrnkem, a na běžné výlohy správní dá se mu přiměřená záloha; aby jí dle zdání vynaložilo, proti řádnému učinění účtův z ní.

§. 10. Za všeliké cesty služební a dvorské náleží místodržícímu pozitivky podle normálu, z nichž má učiniti účty.

Pozitky tyto mohou také ostatní úřadové personálu místodržitelství vůbec počítati, když konají cesty služební.

Částka druhá.

O působnosti místodržitelství.

A. Jakou působnost má míti místodržící.

§. 11. Místodržící jest správcem a presidentem místodržitelství, a jemu přísluší vykonávati mimo to i onu moc úřední, kteráž mu osobně jakožto místodržícímu svěřena jest.

§. 12. Místodržící má obstarávati ty práce, kteréž mu svěří buď přímo Jeho c. k. apoštolské Veličenstvo, nebo které mu svěří ministeria příslušná, aby je osobně vyřizoval.

§. 13. Místodržícímu přísluší nejvyšší řízení policie v zemi korunní. On má pozornost svou ustavičně obracet ke všemu tomu, co se vztahuje na zachování pokoje, pořádku a bezpečnosti v zemi. On má v pravý čas učiniti příhodná opatření, aby se všeliké přerušení pokoje, řádu a bezpečnosti překazilo a kdyby se přerušení přede stalo, by je s účinkem udusil, za kterouž příčinou má právo, žádati úřady k tomu ustanovené, aby spolupůsobily a dle potřeby i moc ozbrojenou, by jej podporovala. Též má místodržící o všem tom, co v zemi důležitějšího shledá a o všelikých důležitějších příhodách bez prodlení vyšším úřadům, jichž se to týče, zprávu dávatí a způsobiti, aby úřadové tito měli vždy přehled toho, v jakém stavu se země nalézá.

§. 14. Zvláště se místodržícímu svěruje přihlížení k tisku a k podniknutím obchodním a jiným živnostem, ježto jsou s tiskem spojeny, ke spolkům, k divadlům, ke hrám divadelním a k záležitostem, týkajícím se pasův a cizincův. Místodržící dávatí má, šetře při tom bedlivě předpisů průchod majících, povolení ke zřízení kněhtiskáren, kněhkupectví a obchodnictví s věcmi uměleckými a musikaliemi, pak povolení ke hrám divadelním a jiným produkcím veřejným. Ku zřízení divadla stálého žádati se musí za nejvyšší povolení.

§. 15. Na místodržícího náleží, by rozděloval práce u místodržitelství a prikazoval osoby k jednotlivým oddělením úřadu, pokudž nejsou pro jistá oddělení prací vydána zvláštní nařízení.

§. 16. Místodržícímu přísluší jmenovati všeliké úředníky politické a fondovní v zemi korunní, nenáležící to k působnosti jiného nějakého úřadu, aby je jmenoval, a sice úředníky od deváté třídy dietní dolů, vyjmajíc komisaře úřadů krajských a úředníky u úřadů okresních zřízené, poněvadž

v příčině jmenování těchto jest učiněno zvláštní opatření. Místodržící má činiti návrhy k těm místům, jichž obsazení zůstaveno jest ministeriím nebo Jeho c. k. apoštolskému Veličenstvu. Za příčinou obsazování služeb a činění návrhů k tomu ustanoví místodržící referenta, který má návrhy ternové přednáseti v sedění radním, u těch místodržitelství ale, kde za příčinou obsazování služeb zřízena bude stálá komise, u komise této. Hlasy radních mají moc poradnou a místodržící jimi není vázán.

Jestli u některého místodržitelství více nežli šest radních, zřídí místodržící v příčině obsazování služeb stálou komisi, u kteréž předsedá, a přivezme k ní náměstka svého, pak několik úřadů z gremium radního, v kteréž důvěřuje, že mají důkladnější známost personálu úředního a opravdovou vůli, zvoliti kandidáta nejhodnějšího.

§. 17. Místodržícímu přísluší povolovati úředníkům, kteréž buď on sám jmenuje, nebo kteréž jmenují úřadové pod ním postavení, aby služby své mezi sebou změnili, a přijímati od nich resignaci služební bez výminky učiněnou.

§. 18. Místodržícímu přísluší přijímati praktikanty konceptní v počtu pro každou zemi korunní ustanoveném a udělovati jim adjuta. On má právo jmenovati služebníky místodržitelství podle předpisů o tom vydaných a maje při tom zření k vojenským osobám k tomu povolaným.

§. 19. Místodržícímu náleží ustanovovati stanoviště úředníkům od něho jmenovaným, komissařům krajským a služebníkům, a přesazovati je podle potřeby služby. On má právo prikazovati praktikanty konceptní k jednotlivým úřadům podle potřeby služby, aby tam konali službu. On má zvláštní zření míti k tomu, aby se konceptních praktikantů příhodně užívalo a aby se co možná nejdokonaleji prakticky vzdělali.

§. 20. Místodržící má právo, udělovati radním místodržitelství a představeným krajským dovolenou nejdéle na tři měsíce, a ostatním úředníkům, jakož i služebníkům nejdéle na šest měsíců.

§. 21. Místodržící jest povinen, řídití úředníky pod ním postavené u vykonávání prací a pilně k tomu přihlížeti, aby povinnosti své bedlivě plnili; jemu přísluší nad nimi a nad služebnictvem moc disciplinární podle předpisů o tom vydaných; suspendování pak od úřadu úředníka nějakého, od Jeho c. k. apoštolského Veličenstva nebo od některého ministra jmenovaného, má ihned oznámiti.

§. 22. Jestli činiti o propuštění nebo degradaci úředníka některého, má se to v poradě vzíti v sedění radním, nebo kde jest pro věci obsazovací komise zřízena, v komisi této; jestli pak činiti o propuštění ze služby úředníka, kterýž byl jmenován od místodržitelství nebo od úřadu pod místodržitelstvím postaveného, má se to rozhodnouti usnešením radním. Co se týče přibírání rad justičních k poradám o propuštění ze služby a co se týče předsejití dalšího, když radní tito jsou rozdílného mínění, budiž šetřeno předpisů o tom vydaných.

§. 23. Místodržícímu přísluší:

- a) udělovati odměny a pomoci až do sta zlatých úředníkům a až do padesáti zlatých služebníkům v mezích schváleného rozvrhu předchozího. Máli se z míry této v jednom roce vykročiti, žádati se má číže k, Obrys řízení správního.

za povolení ministerium představené, na jehož účet se odměna nebo pomoc tato má vydati;

- b) povolovati zálohy platu a mzdy, náhrady za cesty a stěhování podle zvláštních předpisů o tom vydaných.

Zálohy platu může však místodržící povolit jenom z takových platů služebních, které nečiní ročně více jednoho tisíce zlatých.

§. 24. Co se týče postavení místodržitele ke kolegiím stavovským, kde a pokud kolegia taková jsou, a hospodaření s fondy zemskými, má to až do vydání dalších ustanovení zůstat při dosavadním zřízení.

§. 25. Místodržící má obracet zřetel zvláštní k tomu, aby se služba stavební přiměřeně vedla a obstarávala, jmenovitě aby se plány stavitelské bedlivě zkoušely, co se týče potřeby stavení, pak toho, aby se co možná nejvíce dosáhlo účelu stavby a aby se náklad na nevyhnutelnou potřebu omezil. On má při jmenování úředníků stavitelských a při vykonávání moci disciplinární nad nimi v té míře působiti, jak se to zvláštními nařízeními šíře ustanovuje.

§. 26. V příčině úřadů kontrolních v korunní zemi má místodržící vykonávati ve věcech disciplinárních onu moc, která jest svěřena správci zemskému.

B. Jaká jest působnost místodržitelstva.

§. 27. Místodržitelství má péči míti o vydávání zákonníka zemského a usilovati o bedlivé vykonávání a zachovávání zákonů a předpisů v odvětvích prací k místodržitelství přikázaných.

§. 28. Místodržitelství má rozhodovati ve vyšší instanci ve všech záležitostech působnosti své, v kterýchž některý úřad pod ním postavený byl rozhodl.

§. 29. Místodržitelství má tam, kde řízení zemské jest posud úřadem lenním, v záležitostech lenní v té míře působiti, v které mu jest jakožto úřadu lennímu zákony lenními vyměřeno.

§. 30. Místodržitelství přísluší vyšetřovati a rozhodovati, kdyby někdo sobě osoboval nějakého stupně šlechtictví nebo nějakého titulu.

§. 31. Místodržitelství má moc, zaváděti v zemi korunní sbírky pro obyvatele země té, kterým nehodami živelnými škoda byla způsobena.

§. 32. Místodržitelství má právo povolovati taglie za ochránění života zákonem ustanovené a odměny peněžité za zvláštně výtečné chování při nebezpečnosti ohně, při povodních nebo při jiném nebezpečnosti až do pět a dvaceti zlatých, jsoucí v rozvrhu předběžném výlohy tyto zahrazeny.

§. 33. Místodržitelství přísluší vrchní dohled k trestnicím, káznicím, k ústavům dobročinným a humanitním a ku všelikým veřejným ústavům v jeho obvodu správním, pokud v příčině té není zvláštními institucemi omezeno.

§. 34. Na místodržitelství náleží, by podle zákonů obecních vedlo vrchní správu záležitostí obecních a přihlíželo k nim, a aby dle zákona působilo na záležitosti oněch obcí, které jsou přímo pod ním postaveny.

§. 35. Jakožto nejvyšší úřad fundační v zemi korunní má místodržitelství, není působení jeho listy fundačními výslovně omezeno, k tomu přihlížeti, aby se listy tyto dle předpisů zákonních zřizovaly, aby se jmění fundační náležitě vyhledalo, pojistilo a spravovalo, a aby se povinnosti fundační bedlivě vykonávaly.

§. 36. Co se týče záležitostí duchovních, náleží místodržitelstvu:

- a) osazovati v srozumění s ordinariátem prebendy farní na patronátě zeměknížecím a na patronátě fondu náboženského, jichžto příjmy ročně nečiní více tisíce zlatých, z čehož vyjmuty jsou beneficie farní na statech komorních a na statech fondovních, pod správou úřadů finančních postavených. Jestli s prebendou spojen větší roční příjem, a nevidili se místodržitelstvu, přivoliti k návrhu ordinariátu, co se týče osoby na prvním místě navržené, žádati se má za rozhodnutí ministerium vyučování;
- b) přivtělovati osady jednotlivé k jiným farám, též v srozumění s ordinariátem;
- c) doplňovati kongruu farářům a lokáliím podle předpisů zvláštních o tom vydaných;
- d) poukazovati ekvivalent za almužnu klášterům mendikantním dle předpisů o tom průchod majících;
- e) vyřizovati stížnosti, kteréž podá ženich nebo nevěsta za příčinou odepřených jim oddavků;
- f) dispensovati od překážek manželství a od zákonní lhůty vdovské ku vstoupení v nové manželství podle zákonů a předpisů, které času rozhodnutí budou platnost míti, pokud věci tyto náležejí k působnosti politické.

§. 37. Místodržitelství má řídit záležitosti vyučování a přihlížeti k nim a má provozovati právo dohlížecí ku všelikým vyučovacím a vychovavacím ústavům civilním.

§. 38. Co se týče záležitostí živnostních a obchodních, má místodržitelství moc, šetřic při tom bedlivě předpisů platnost majících:

- a) dávatí povolení ku fabrikám zemským;
- b) udělovati povolení ku zřizování lékáren, k živnostem chirurgickým, a k podniknutím periodického vožení;
- c) dávatí povolení k trhům výročním.

§. 39. Místodržitelství má všeliké předchozí rozvrhy roční, týkající se věcí, ku spravování, přihlížení a řízení mu přikázaných, není zvláštními nařízeními něco jiného ustanoveno, zkoušeti a schvalovati, anebo jestli to zůstavěno ministerium, tomuto je se svým dobrým zdáním předkládati.

§. 40. Místodržitelství přísluší mimo to v odvětvích služebních k němu přikázaných:

- a) dávatí povolení, aby se stavení erariální a fondovní, příhodami živelnými zkažená opět vystavěla, aby se stavení nová, jichž tu posavade nebylo, zřizovala, a stavení tu již jsoucí opravovala, nechat na nich zároveň bylo něco změněno nebo byla zvětšena čili nic, když náklad na stavení v rozvrhu předchozím jest zahrazen a nečiní více tří tisíc zlatých;

- b) dávatí povolení ku stavbám kostelním, farním nebo školním, ku zřízení nebo rozšíření hřbitovů, k opatření potřeb kostelních nebo školních, když se má vydání toto nahraditi způsobem konkurence, když má k němu dáti příspěvek erár nebo některý fond veřejný, pod řízením nebo správou místodržitelství postavený a když příspěvek tento nečiní více tří tisíc zlatých;
- c) schvalovati a potvrzovati smlouvy pachtovní a nájemní, na základě licitace veřejné na méně nežli deset let uzavřené, až do pěti tisíc zlatých ročního nájmu nebo pachtu;
- d) promíjetí schodky čili deficit kasovní až do padesáti zlatých, když schodek nepošel ze zpronevěření úředníka a nedobytné výtky početní až do tisíce zlatých, když úřad kontrolní odpověď na výtky, od skladatele účtů danou, prohlásí za zřetele hodnou a důvodnou;
- e) odpisovati nedoplatky nedobytné, bez zavinění úředníka povstalé, až do tisíce zlatých;
- f) povolovati lhůty ku placení pachtu, nájmu a jiných užitek z fondů a ústavů až do jednoho roku.

Ve všech případech těchto má se místodržitelství, když se věc týče přímo nebo prostředně pokladu státního, před vyřízením definitivním srozměti s finančním úřadem zemským, a jest vázáno přivolením jeho, kdykoli činiti jest o nějaké povolení, prominutí nebo odepsání.

§. 41. Místodržitelství přísluší v odvětvích služebních k němu přikázaných:

- a) přijímání a závazku zprošťování kauce služební;
- b) dávatí na pensí, do provise nebo kviescence úředníky a služebníky, od místodržitele nebo některého nižšího úřadu jmenované, šetříc při tom bedlivě předpisů o tom vydaných; pak povolovati normální pense, provise, platy kviescentní, odbytné, příspěvky na vychování a jiné platy vdovám a sirotkům jejich;
- c) bráti na poradu, když má býti úředník nějaký propuštěn a rozhodovati v příčině toho dle ustanovení, obsažených v §. 22.

§. 42. Místodržitelství má přihlížeti ke službě stavitelské v zemi, pokud k němu jest služba tato podle §. 1 přikázána, a má řídití administrativní jednání úřední tohoto odvětví služebního.

§. 43. V těch zemích korunních, které nejsou rozděleny na kraje, má místodržitelství zároveň působnost úřadu krajského.

Jak se mají vyřizovati práce u místodržitelství.

§. 44. Práce u místodržitelství odbyvati se mají buď mimo radu, anebo v radě.

§. 45. Vůbec mají se všeliké věci důležitější, kteréž jsou k místodržitelství přikázány, přednáseti v sedění radním, totiž:

- a) rozepře mezi osobami soukromými, korporacemi nebo obcemi, kteréž rozepře se mají provéstí v linii politické;
- b) když činiti jest o uzavření nebo o zrušení smluv, o uznání, že byly vyplněny, anebo o to, aby se upustilo od provádění práv na smlouvě nebo v zákoně založených;

- c) když se má někomu právo živnostní uděliti nebo nazpět vzíti;
- d) když se má trest uložití v případech jiných, nežli těch, v kterých činiti jest o to, aby se §§. 21 a 22 vztáhly na úředníky nebo služebníky;
- e) když se má rozhodovati ve věcech stran se týkajících k odvolávání se z nálezů úřadů nižších;
- f) když se má dáti nějaké dobré zdání o výkladu zákonů, o vystavení obecných pravidel spravovacích, o zákonech, ježto se mají vydati anebo o zřízeních veřejných, ježto se mají učiniti; konečně
- g) když činiti jest o nějaký znamenitý náklad anebo o nějaké vydání z pokladu státního nebo z některého fondu veřejného, kteréžto vydání není podle systému a o kterémž nebylo ve schváleném předchozím rozvrhu ročním nižádného opatření učiněno.

§. 46. Usnešení o věci, které byly v sedění radním předneseny, činí se podle většiny hlasů; místodržící má však právo, že může:

1. ve věcech, které náležejí k působnosti úřední jemu přikázané, o kterých se mu ale vidělo poradu míti buď se sborem radních místodržitelských nebo s jednotlivými radními místodržitelskými, přede jíti podle onoho mínění, které uznává za pravé a o kterém má za to, že je může zastávati, byť i většina hlasů nebyla toho mínění;

2. že může ve věcech, k působnosti místodržitelství přikázaných, usnešení suspendovati, když má za to, že usnešení to odporuje zákonům nebo dobrému nejvyšší služby, a že může

- a) buďto věc předložiti ministerium, do jehož oboru prací náleží, by ono o ní rozhodlo, anebo
- b) že může, kdyby nastávalo z prodlení nebezpečství, nebo by obecné dobré vyhledávalo nějakého rychlého opatření, i proti usnešení radnímu dle vlastního zdání ono opatření učiniti, které má za potřebné, předlože zároveň dotčenému ministerium oznámení o tom, co byl učinil a o vyjednávání, kteréž byl předse vzal.

§. 47. Místodržící má toho vůli, dáti mezi údy radního sboru hlasovati dle toho pořádku, který má za příhodný.

§. 48. Svěřili se řízení odboru některého jinému úředníkovu nežli radnímu, tehdy se počítá hlas jeho při oněch kusech jednacích, kteréž byl přednesl, s sebou.

§. 49. Místodržící odpovídá:

- a) z vedení prací při místodržitelství a při úřadech a orgánech pod místodržitelstvím postavených;
- b) z příhodného a mocného vedení prací jemu svěřených a z pilného a přiměřeného vykonávání moci úřední jemu svěřené;
- c) z rozhodnutí a opatření všelikých, kteráž od něho vycházejí, anebo kteráž on dá vyhotoviti. Odpovídání toto nemění se tím, že se o věci té držela porada, anebo že se rozhodnutí vydané neb jiné opatření učinilo v následku usnešení radního, že tedy z něho kromě místodržícího odpovídají též referent a ti hlasovatelé, kteří k němu přidali hlasu svého.

Příloha.

Přídavek k nejvyšším ustanovením

o tom,

jak mají býti zřízena a jakou působnost úřední mají míti místodržitelství.

§. 1. Místodržící a místodržitelstva mají býti v těch zemích korunních, které jsou tak velké a tak důležité, že jest potřeba zříditi v nich úřady krajské za úřady prostřední mezi politickým řízením zemským a mezi úřady okresními.

§. 2. V těch pak zemích korunních, v nichž se nevidí býti příhodno, zříditi zvláštní úřady krajské, má býti politické řízení zemské (vláda zemská), kteréž spravovati a při němž předsedati bude president zemský.

§. 3. Presidentovi zemskému přísluší v zemi korunní působnost úřední místodržícího ve všech záležitostech k oboru prací místodržícího přikázaných, a jak president zemský tak i řízení zemské postaveno jest přímo pod ministeriemi a centrálními úřady říšskými.

§. 4. Řízení zemskému náleží rozhodovati v první instanci ve všech záležitostech, v kterých přísluší v první instanci rozhodovati:

- a) úřadům krajským,
- b) místodržitelstvím.

§. 5. Řízení zemskému náleží rozhodovati v druhé instanci v těch věcech, v kterých přísluší v druhé instanci rozhodovati:

- a) úřadům krajským,
- b) místodržitelstvím.

§. 6. Z rozhodnutí, kteráž učinilo v instanci první nebo druhé řízení zemské, připouští se vzítí rekurs k ministeriím a k centrálním úřadům říšským.

§. 7. V Krakově zřídí se politické řízení zemské, při němž předsedati a kteréž spravovati bude president zemský.

§. 8. Obor prací tohoto řízení i presidenta má býti týž, jakož jest u místodržitelství a u místodržících, pokud se výslovně něco jiného neustanoví.

§. 9. V záležitostech níže položených má řízení zemské nebo president zemský žádati místodržícího haličského za rozhodnutí, anebo běžili o nějaké dobré zdání nebo o nějaký návrh k ministeriím, má dotčenému místodržícímu poslati zprávu, aby ji dále dopravil, totiž:

- a) v záležitostech stavovských;
- b) v jednáních, ježto se týkají haličského stavovského ústavu úvěrního;
- c) v záležitostech, vztahujících se za postavení církve katolické ke státu, pokud činiti jest o věci pravidel základních se dotýkající nebo o dobré zdání v příčině obsazení sídel biskupských neb jiných vyšších důstojností duchovních;
- d) v jednáních, kteráž se vztahují na změnu nějakého ustanovení zákonního;
- e) v návrzích organisačních.

Příloha D.

Nejvyšší ustanovení

o tom,

jak mají býti zřízeny úřadové soudní.

(Vynechává se, poněvadž nesouvisí s předmětem zde projednaným.)

5. Diěty a mílné úředníkům,

stravné diurnistům i služebníkům a platy za cestu a za dodání osobám služebným u úřadů krajských (stoličných), u dvorů soudních první instance a u úřadů okresních a služnovských.

(Nařízení, vydané od ministrů záležitostí vnitřních, práv a financí dne 3. července 1854. Zák. říšsk. částka LXI., vyd. dne 11. července 1854, č. 169, str. 713. Zem. vl. věst. č. 168, str. 351.)

Podle nejvyššího rozhodnutí od 21. června 1854 činí se v příčině platů denních čili diět a mílného, kteréž úředníkům u úřadů krajských a stoličných, u dvorů soudních první instance (pojmajíc v ně i zastupitelství státní), pak u úřadů okresních, soudů okresních a úřadů služnovských podle nejvyšších předpisů organisačních od 14. září 1852*) a od 10. ledna 1853 za cesty služební v okrese úředním náležejí, jakož i v příčině stravného, diurnistům náležitého, a v příčině platu za cestu, platu na stravu a poplatku za dodávání, služebníkům u těchto úřadů náležitého, toto ustanovení:

§. 1. Úředníci u dvorů soudních první instance, u úřadů krajských a stoličných (vyjímajíc představeného), u smíšených a politických úřadů okresních a služnovských a zvláštních soudů okresních mají při komisech mimo místo úřední a při cestách služebních v okrese úředním dostávati vyměřené v následujících paragrafech platy denní čili diěty a mílné, naproti tomu ale na cestách služebních kromě okrese úředního, na všelikých cestách dvorských v okrese úředním a mimo okres úřední a když se stěhují — pokud normální náhrady za stěhování žádati mohou — dostávati mají plat za poštu (za železnici neb parní loď) a diěty dle třídy jim náležité podle dosavadních předpisů obecných.

Cesty služební, kteréž se vykonávají za příčinou vyšetřování zločinů a přečinů v okrese vyšetřovacím, tomu neb onomu dvoru soudnímu, soudu okresnímu nebo úřadu okresnímu aneb služnovskému přikázaném, pokládány buďtež za cestu služební v okrese úředním.

§. 2. Plat denní vyměřuje se úředníkům diětní třídy V., VI., VII., VIII., IX. a X. na polovici diět podle třídy prvopočátečně jim vyměřených, úředníkům XI. třídy diětní ale na dva zlaté a úředníkům XII. třídy diětní na jeden zlatý, šest a třicet krejcarů. Při tom má místo ta výminka, že komisařům krajským a stoličným IX. třídy diětní povoleno jest tři zlaté platu denního.

*) Zemský vládní věstník na rok 1853, oddíl I., strana 59 až 63.

§. 3. Diurnistům, když se jich při komisech vně místa úředního užívá, povoluje se kromě diurnum tolik stravného, kolik činí jejich diurnum, nikdy ale více než jeden zlatý denně, byť i měli diurnum větší.

§. 4. V kterých případech se má vyměřiti paušál diětní, ustanovují předpisové zvláště o tom vydaní.

Pokud se při takovém vyměřování paušálu za měřítko vzíti mají diěty úředníků, nemá se míti zřetel k platům denním v nařízení tomto ustanoveným, nýbrž k diětám v obecných normálních podle tříd vyměřeným.

§. 5. Mílného dostávají mají úředníci u úřadů krajských a stoličných, soudních dvorů první instance a úřadů okresních, soudů okresních a úřadů služnovských jak při cestách z povinnosti konaných, tak i při cestách služebních, konaných v záležitostech stran, pojiždné poštovské každého času vyměřené bez poplatků vedlejších (vozného, zpropitného, mazného a platu za přepřahání) podle počtu koní, dle kompetence jim příslušných, a podle počtu mil skutečně ujetých; nečiní ale vzdálenost sem a tam dohromady přes dvě míle, za každého koně, dle normálu náležitého a za každou míli čtyřicet krejcarů.

Kromě toho počítati se může mýto, vypadající na odbytou cestu dle stací mýtských na ní se nacházejících, aniž jest potřeba, prokazovati boletami, že bylo zapláceno.

§. 6. Pokud úředníci za příčinou služby cestující jsou podle předpisů povinni, užívati železnic a lodí parních, mají na místo mílného a toho, co jim za poštu náleží (§. 1), počítati plat, který vypadá za železnici nebo za loď parní a krom toho platy denní nebo diěty.

§. 7. Pošleli se zároveň více úředníků na tutéž komisi, počítá se při cestě, kteráž se dle předpisu pokud možná má společně konati, vůz dvou-spréžný na tři osoby.

Mílné nahrazeno budiž za společnou cestu jen jednou, a sice v té sumě, kteráž na úředníka ve službě vyšší kategorie vychází.

§. 8. Aby úředníkovi příležitost pojištěna byla také tehda, když by si ji soukromě těžce mohl opatřiti anebo by si ji docela opatřiti nemohl, může při cestách služebních, na nichž podle dosavadních předpisů užití mohl přípreže, také budoucně přípreže užití.

Užijeli ale přípreže této, může počítati toliko náhradu za příprež, v zemi obyčejnou, a má ji tomu, kdo ji dal, proti potvrzení obdržecímu v hotovosti zaplatiti. Tam, kde se nemůže jezdit, jsou obce povinny, místo přípreže opatřiti potřebné koně jízdne a soumary za patnáct krejcarů hotových za koně, a deset krejcarů za průvodčího za každou ujetou míli cesty; úředník má také v tomto případě jen to počítati, co na potvrzení obdržecí byl skutečně zaplatil.

§. 9. Při cestách po moři nahrazuje se to, co bylo za najmutou loď dle předpisů zvláště o tom vydaných zapláceno, nečinie žádného rozdílu mezi cestami z povinnosti konanými a cestami služebními v záležitostech stran.

Když úředník pohledává diěty dle třídy nebo diěty v tomto nařízení ustanovené, budiž také při cestách po moři pravidlem, máli úředník cestovati do místa mimo svůj okres úřední nebo jinam.

§. 10. Partikuláře úředníků u soudních dvorů první instance má představený soudu vzhledem na práce vykonané, v nich uvedené a na čas vynaložený zkoumati a, pokud strany toho není žádné pochybnosti, je vidovati a každý měsíc k presidium vrchního soudu zemského předložiti, aby je dalo adjustovati.

Představený dvoru soudního jest zmocněn, až do zadjustování partikuláře povoliti, aby dvě třetiny sumy zúčtované ze zásoby úřední (§. 28) napřed se vydaly.

§. 11. U úřadů krajských (stoličných), u oddělených soudů okresních a u úřadů okresních (služnovských), účtují se platy, za komise náležitě, kteréž se úředníkům mají nahraditi, totiž diěty a mílné, a diurnistům stravné, ve zvláštních dennicích pocestních, podle určitých formulářů vedených, kteréžto se každý měsíc mají uzavřiti, od úředníků, jichž se týče, podepsati, a od představence úřadu, když je byl náležitě prozkoušel a vidoval, v prvních čtrnácti dnech příštího měsíce představenému úřadu, totiž od úřadů krajských (stoličných) k místodržitelství (vládě zemské), od soudů okresních k vrchnímu soudu zemskému a od úřadů okresních (služnovských) prostředkem úřadu krajského nebo stoličného k politickému řízení zemskému odeslati, aby tu byly zkoušeny a adjustovány.

Majíli úředníci krajské (stoliční) nebo úředníci okresní počítati diěty podle třídy a plný plat za poštu (za železnici, za parní loď), mají podati zvláštní partikuláře ve 14 dnech po vykonané cestě služební.

Představený krajský (stoličný) může úředníkům jemu podřízeným ze zásoby úřední vydati napřed zálohu na cestu až do sta zlatých; za větší zálohy budiž žádáno u místodržitelství.

Představení úřadů okresních a služnovských mají moc, po skončené komisi dvě třetiny platů náležitých sobě a úředníkům podřízeným ze zásoby úřední napřed zapraviti; strany ostatní třetiny jest jim čekati, až účtárna zadjustuje partikulář.

§. 12. Co bylo v partikulárech a dennicích (§. 10 a 11) súčtováno a adjustováno, poukáže se úředníkům a diurnistům skutečně k placení ze zásoby peněz (§. 28), u příslušného úřadu se nalézající; jen to, co představenému krajskému (stoličnému) samému podle zadjustovaného partikuláře pocestního (§. 11) náleží, nebudiž mu k vyplacení poukázáno ze zásoby u úřadu, nýbrž přímo z příslušné kasy státní.

§. 13. Co bylo úředníkům za komise a cesty nahrazeno (§. 1), jakož i stravné diurnistům dané (§. 3), vymoci se má při komisech a cestách služebních v záležitostech stran, šetřic nařízení zvláštních, v té příčině dle rozdílnosti prací vydaných, na stranách na účet eráru nejdéle ve čtyřech nedělích po zadjustování (§. 10—12).

Vymáhati náhrady této má právo a povinnost onen úřad, k němuž přísluší úředník, jenž komisi nebo cestu služební vykonal; může však v případě příhodném také k tomu užití úřadu podřízeného, kterýž při tom vzhledem na to, jestli strana povinna dáti náhradu a která strana to má učiniti, předsejiti má podle rozhodnutí úřadu k tomu příslušného.

§. 14. Služebnictvo úřadů krajských a stoličných, dvorů soudních první instance, oddělených soudů okresních, úřadů okresních a služnovských má právo

žádati podle okolností, když z poručení představeného úřadu koná službu vně místa úředního, plat za cestu a stravné, nebo také plat za dodání.

Představený úřadu jest z toho práv, aby se služebnictvo ve službě bez potřeby nevysílalo, nýbrž jen tehda, když toho zákonové k. p. při jistém soudním řízení nebo dodávání předpisují, nebo když se jiných prostředků dodavacích, jichžto se jindy užití může, jakož jsou k. p. pošty, poslové obecní a t. p., pro zvláštní pilnost věci nebo pro zvláštní povahu rozkazu, ježto se vykonati má, užití nelze.

§. 15. Plat za pocházku čili posilku může se toliko tehdy počítati, když jest místo, kam se služebník odebrati má, od sídla úředního více než půl míle vzdálené a jen v té míře, pokud se nepočítá na cestě sem a tam příležitost jízdni, které služebník může užití.

Plat za cestu činí deset krejcarů za každou míli sem a tam.

Máli služebník, byv někam vyslán, více nařízení v rozličných místech obstarati, náleží mu plat za celou cestu v náležitém pořádku odbytou. Za kousky cesty, které nečiní čtvrt míle, nenahraňuje se nic.

Obmezení platu za cestu na nejvýš na osm a čtyřicet a potahmo na dva a třicet krejcarů, sumu totiž stravnému rovnou (§. 17), kterézto obmezení v předpisech dosavadních a zvláště v §. 333 řádu trestního od 29. července 1853 *) obsaženo jest, budoucně má přestati.

Služebnictvo má ostatek, kde to možné, podle předpisů železnic a lodí parních v příslušné třídě jízdni užívati a místo platu za pocházku počítati plat za to vycházející.

§. 16. Plat za cestu náleží služebnictvu:

- a) v záležitostech práva trestního se týkajících v případech v řádu trestním §. 333 od 29. července 1853 **) ustanovených;
- b) v občanských záležitostech právních soudnictví sporného i mimosporného, nenlí činiti jen o dodání (§. 21); a
- c) v záležitostech politických, když se služebník vyšle jakožto posel trestní, nebo když má ve věci strany se týkající vykonati řízení úřední, kteréz nezáleží v pouhém dodání.

§. 17. Za stravné vyměřeno budiž, činili plat služebníkův alespoň 300 zl. ročně, denně osm a čtyřicet krejcarů, a nečinili tolik, tehdy denně dva a třicet krejcarů.

§. 18. Stravné může služebník počítati, když

- a) jest vyslán jakožto posel trestní, nebo
- b) když za příčinou vykonání úředního nařízení v jiném vyslání úředním musí zůstatí přes noc, aneb
- c) když má sprovázeti úředníka na komisi vyslaného. V případě tomto nepovolí se služebníkovi, pokud příležitosti úředníkovy může spolu užití (§. 7), žádného platu od cesty.

§. 19. Platy od cesty a stravné upraví představený úřadu a dá je služebnictvu ze zásoby úřední (§. 28) vyplatiti, když nařízení úřední bude vykonáno.

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 519, §. 333.

**) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddílu I., strana 519, §. 333, strana 518, 522 a 523, §. 332, 341 až 343.

Konsignace dle zvláštního formuláře o tom vedená, v níž má také potvrzení obdržeci, od služebníků dané, býti obsaženo, budiž přiložena k účtům, o zásobě úřední položeným.

§. 20. Pokud strany jsou povinny, platy ve věcech trestních služebnictvu zaplacené eráru nahraditi, ustanovuje se v §§. 332 a 341—343 soudního řádu trestního od 29. července 1853. *)

Vyšleli se služebník jakožto posel trestní, má strana zapraviti toliko plat poslovi trestnímu náležitý, kterýž má představený úřadu vyměřiti ne níže jednoho zlatého, a bez vyššího povolení ne výše dvou zlatých za den.

Ve všech ostatních případech, v kterých se v civilních záležitostech soudních nebo v záležitostech správy politické, stran se týkajících, platiti měl služebnictvu plat od cesty nebo stravné, povinny jsou strany to, co služebnictvu náleží, eráru nahraditi.

§. 21. Máli v právních záležitostech občanských sporných nebo mimosporných nebo v politických záležitostech, stran se týkajících, služebnictvo (§. 14) něco mimo místo úřední dodati, budiž za jedno každé dodání, kteréz bylo dále než půl míle od místa úředního vykonáno, služebníkovi dodávajícímu deset krejcarů zapraveno, bez rozdílu jak daleko šel.

Máli se v případnostech b) a c) §. 16 zároveň něco dodati, co se týče téhož jednání úředního nebo téhož úředního nařízení, nesmí se za to krom platu od cesty žádati ještě zvláštního platu za dodání.

§. 22. Co se má za dodání zaplatiti, budiž jak v knize dodavací, tak i na spise, který má býti dodán, poznamenáno; na spise tomto má služebník také potvrditi, že plat obdržel a žádali strana, která to zaplatila, za to, má také zvláštní potvrzení obdržeci vyhotoviti.

§. 23. Vybrané platy za dodání má služebnictvo představení úřadu nebo úředníkovi od něho k tomu ustanovenému odvésti, a pak se rozdělí měsíčně nebo v kratších lhůtách, jak to představený úřadu ustanoví, mezi služebníky, kterých se k dodávání užívá, majíc slušný zřetel k tomu, v které míře jich bylo k tomu užito.

§. 24. Nahraditi útraty za komise a cesty (§. 12) úředníků, platy za stravu a od cesty (§§. 3, 15, 17) a plat dodavací (§. 21), vzešlý za příčinou vyřízení všelikých, k nějaké žádosti nebo nějakému jinému podání vydaných, byt se i dodání spisů nemohlo úplně vykonati, nahraditi povinna jest vůbec ta strana nebo splnomocník její, která žádosti svou učinila, že úřední vyřízení nebo nařízení bylo předse vzato, bez ujmy práva, žádati náhrady na straně odporné nebo na někom jiném.

Dáli se spis podaný někomu, aby se v něm vyjádřil, vybrati se má poplatek za dodání vyřízení, na vyjádření to vyšlého, od té strany, která žádosti svou způsobila, že vyjádření toho bylo žádáno.

Bylii něco od soudu dodáno v záležitostech mimosporných a stalo se vynesení k žádosti strany, v kteréž ničeho k vlastnímu prospěchu nežádá, nýbrž jen k prospěchu někoho jiného, náleží poplatek platiti tomu, k jehož prospěchu žádost byla podána.

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddílu I., strana 519, §. 333, strana 518, 522 a 523, §. 332, 341 až 343.

§. 25. Prokuratury finanční jsou v záležitostech, jim k zastupování přikázaných, pokladu státního se netýkajících, a jestli činiti o poplatek za dodání v civilních záležitostech právních, i tehda, když se věc týče pokladu státního, též povinny, platiti tytéž platy, které jsou strany povinny zapravovati.

§. 26. Jestli v civilních záležitostech právních povinen zapraviti plat za dodání někdo, jenž požívá práva chůdých, nebo zástupce, z povinnosti úřadu osobě nepřítomné zřízený, zaplatí se plat dlužní z peněz záložných toho úřadu a zaznamená se.

Bylli odpůrce strany takové odsouzen, aby útraty soudní nahradil, nebo nabudeli strana od poplatku osvobozená buď výhodným ukončením procesu nebo jiným způsobem prostředků k placení, nebo máli strana nepřítomná jak vůbec známo v zemi jmění nějaké, má úřad platy zaznamenané vymoci.

Nenili strana déle než rok po tom, když rozhodnutí rozepře vešlo v moc práva, s to, aby poplatek zaznamenaný zapravila, tehdy budiž vymazán.

§. 27. Bylli jiný úřad za nějaké jednání úřední žádán, za které úředníkům nebo služebníkům jeho náleží náhrada za útraty komisionální nebo pocestní, za stravné, plat od cesty neb za dodání, a nejsouli strany povinny, platy takové hned služebníkovi nahraditi (§. 21), budtež platové ti úředníkům, diurnistům a služebníkům náležitě nahrazení ze zásoby úřední toho úřadu, který byl za to požádán, bez rozdílu, máli tento úřad sám nebo úřad žádající náhradu od stran k ruce eráru vybíratí.

Přicházili vydání takové při jednání úředním, kteréž se před se běře k žádosti úřadů cizozemských, má se na úřadě cizozemském žádati, aby poplatek ze zálohy úřední zaplacený zapravil, a náhrada zapravená má se k ruce eráru zúčtovatí.

§. 28. Každý dvůr soudní první instance, každý úřad krajský a stoličný, též soudové okresní, úřadové okresní a služnovští budou k tomu konci, aby mohli platy úředníkům za komise a za cesty náležitě, stravné diurnistům a služebníkům, a platy od cesty služebníkům napřed a skutečně zapravovati a na platy dodavací zálohu dáti (§. 26), opatření zvláštní zásobou úřední na útraty pocestní a poplatky takové, a sice na potvrzení obdržecí představence úřadu.

Když jest zásoba až na třetinu sumy původní vybrána, má představený úřadu právo, žádati, aby byla zas doplněna.

Ze zásoby úřední má představený úřadu pololetně klásti účty, doklady náležitě opatřené.

Když účty jsou censurovány, nařídí se příslušné kase státní, aby vyplatila sumu, které jest k doplnění zásoby v původní výšce zapotřebí.

§. 29. Nechceli strana k placení zavázaná to, co se jí podle nařízení tohoto vypočetlo, z příčin nepodstatných platiti nebo nemůželi se to přímo od ní vybrati, budiž pohrožením exekuce vybíduta, aby v krátké lhůtě poplatek dlužný zapravila.

Projde-li lhůta tato bez účinku, budiž k straně obmeškale, jestli činiti o poplatky v záležitostech politických vzešlé, přikročeno podle §. 3 císařského nařízení od 20. dubna 1854*), a jestli činiti o poplatky v záležitostech

*) Zemský věstník vládní na rok 1854, oddíl I., částka XV., str. 186, §. 3.

soudních, budiž v základ vzato a odhádáno tolik věcí movitých, mnoholi jich k zahrazení nedoplatku jest potřebí, a budiž nařízeno, aby se při první licitaci soudní prodaly a aby se z toho, co se utrží, nedoplatek a náklady exekuční, jsouli jaké, zapravily.

§. 30. Stížnosti za příčinou bezprávného jednání při účtování a vybírání poplatků takových vznešeny budtež na představený úřad úřadu nebo služebníka, dle toho, směřujeli stížnost proti účtování nebo proti vybírání, nebo budtež rádně vyšetřeny a vyřízeny.

Stížnosti takové a spisy úřední, v příčině jich zdělané, jsou osvobozeny od kolku; také se nemůže za dodání vyřízení na stížnost takovou, když byla za důvodnou uznána, vyšlého, nebo za dodání nařízení, kteréž bylo vydáno v běhu řízení disciplinárního, za tou příčinou zavedeného, žádného platu za dodání žádati.

§. 31. Soudní dvorové první instance, úřadové krajské a stoliční, soudové okresní, úřadové okresní a služnovští mají zdělati důkladné výkazy, jak daleko jsou osady od sídla úředního a jedna od druhé vzdáleny, a vyvésti, když byly od úřadů krajských, potahmo stoličných potvrzeny, v místnosti úřední, aby každý do nich mohl nahlédnouti.

§. 32. Kdy nařízení toto u úřadů stoličných, úřadů služnovských a soudů okresních v Uhrích, u úřadů krajských, úřadů a soudů okresních ve vojvodství Srbském a banátě Temešském a u úřadů krajských v správních obvodech haličských Lvovském a Krakovském ve skutek vejde, ustanoví se později.

U všech ostatních úřadů politických a soudních, ježto se v těch zemích korunních, v kterých nařízení toto má platnost, znova zříditi mají, počne působiti nařízení od toho dne, kterého noví úřadové vejdou ve skutek.

Sv. p. Bach m. p. Sv. p. Krauss m. p. Rytíř Baumgartner m. p.

Co se má platiti služebníkům úředním za dodávání výměrů u věcech politických a v právních věcech občanských.

(Nař. vyd. od minist. zál. vnitřních, práv a financí dne 19. prosince 1858. Obsaž. v zák. říšsk. v částce I., vyd. dne 1. ledna 1859, č. 1, str. 1; zem. vl. věst. z r. 1859 č. 1.)

Za příčinou dotazu učiněného, jak se rozuměti má poplatkům, vyměřeným v nařízení, daném dne 3. července 1854, zákonníka říšského č. 169*), toto prohlášení se vydává:

1. dodali služebník úřední někomu dále než půl míle od místa úředního výměr nějaký u věcech politických nebo v právních věcech občanských, dáti se mu má jedině za dodání sedmnáct a půl krejcaru čísla rakouského;
2. dodali několik exemplářů téhož spisu, zapraviti se mu má dodavné za každý exemplář bez rozdílu;

3. dodali však takový služebník někomu spis nějaký a vykonávali u něho zároveň nějaké jednání úřední, jeho se týkající, nemá se mu za dodání nic dávatí, nébrž má se mu dáti jenom plat od cesty.

Sv. p. Bach m. p. Sv. p. Bruck m. p. Hrabě Nádasdy m. p.

*) Zemského věstníka vládního na rok 1854 odd. 1., č. 168, str. 351.

6. Předpis, jak mají zeměknížecí úřadové političtí a policejní vykonávat nařízení a nálezy od nich vydané.

(Nařízení císařské, dané dne 20. dubna 1854. Vyhlášeno v částce XXXIII. zák. říšsk., vydané dne 22. dubna 1854, č. 96, str. 345; zem. vl. věst. z r. 1854 č. 96.)

V příčině toho, jakou moc úřední mají mítí zeměknížecí úřadové političtí a policejní u vykonávání nařízení nebo nálezu a pro zachování vážnosti úřední, vidí se Mi, po slyšení ministrů Mých a po vyslyšení Mé rady říšské naříditi pro všechny země korunní, vyjmajíc království Lombardsko-Benátské a Hranici vojenskou, toto:

§. 1. Všeliká nařízení, opatření a všeliké nálezy, ježto zeměknížecí úřadové političtí a policejní v oboru úřední své působnosti buď sami nebo z rozkazu úřadů představených vydají, budou prostředkami dle zákona jim příslušejícími vykonávati.

§. 2. Poplatky likvidní, ježto se rozvrhují přírážkou k přímým nebo nepřímým daním, mají se k nařízením úřadů politických vymáhati skrze orgány, k vybírání daní těchto povolane a prostředky donucovacími v příčině té zřízenými.

Taktéž se mají týmž způsobem, kterýmž se vybírají daně a týmž způsobem, kterým se vede exekuce za příčinou daně, vymáhati ty poplatky, ježto se, co se týče vymáhání jich, podle zákona pokládají daním za rovné, a to k nařízením těch orgánů, jimž přísluší rozhodovati o povinnosti k poplatkům a o tom, mnoholi poplatky činí.

§. 3. Poplatky peněžité jiného způsobu, podle předpisu nově uložené nebo již trvající, ježto se v oboru jednacím správy politické vymáhati mají k potřebám veřejným, ku př. útraty za léčení a jiné příspěvky zdravotní, pokuty peněžité, příjmy úředníkův obecních, od správy státní nákladem obce zřízených, příspěvky ku kostelům, farám a školám, platy školní a t. d. mají k nařízením úřadů vybírati jejich vlastní orgánové, anebo v jejich jméně a z jejich uložení orgánové obcí. Totéž platí o dávkách a pracech naturálních ku kostelům, farám a školám, ježto se až posud vymáhaly způsobem politickým, pokud právo brátí je, v odpor se neběře, anebo byli v odpor vzato, pokud oprávněný v držení jest chráněn.

Obmeškali nebo nechtěli někdo dávky nebo práce zcela nebo z části vybývati, má úřad politický, když napomenutí, ježto byl buď sám anebo skrze orgán obecní učinil, zůstalo bez účinku, právo, použití prostředků exekučních, kteréž mají jindy místa za příčinou vymáhání nezaplacených přímých daní.

§. 4. Poplatky peněžité, ježto se podle zákona anebo podle usnešení obecního, od příslušného politického úřadu schváleného, dávati mají k nějaké potřebě obecní, nenáležící v přírážce k daním přímým nebo nepřímým, mají vybírati představení obcí svými vlastními orgány; nedoplatili povinník něčeho, má se upomenouti, aby co povinen jest, vyplnil, pohrozíc mu při tom exekuci, a neučinil v nejrve příštích čtrnácti dnech povinnosti své zadost, tehdy uloží politický úřad okresní nebo úřad obecní (magistrát), kterému je vedení záležitostí politických svěřeno, exekuci, při čemž má představený obce dáti orgány svými věci nemovité, úrodu a svršky restantovy až do takové sumy, kterouž k zapravení nedoplatku i nákladů exekučních postačuje, v základ

vzítí a dle potřeby přenéstí, a mineli marně dalších osm dní, pod dohledem úřadu, který exekuci povolil, věci v základ či v zástavu vzaté veřejně prodati.

Ostatně jest se při takovém v základ brání, přenašení a veřejném prodeji spravovati tím, co nařízeno při exekuci, vedené na věci movité za příčinou nedoplatků berničných.

Nepostačují síly a prostředky obce ku provedení exekuce, může se představený obce obrátiti k politickému úřadu se žádostí, aby mu byla dána asistence (§. 8).

§. 5. Jestli povinnost k práci nějaké nebo konání naturálnímu vyřknuta zákonem, nařízením úřadu politického nebo usnešením obce, od příslušného úřadu schváleným a neučinili někdo povinnosti této k vybídnutí úřadů nebo představených obce, kteří jí mají vykonati, buď docela ne, nebo ne úplně, anebo ne v náležitý čas, má se dáti práce, která ještě schází, na škodu a náklad povinníka udělati, a náklad na ni učiněný má se od obmeškálce podle ustanovení v §§. 2, 3 a 4 obsažených vymoci, aniž se připouští jaké námitky proti sumě za to vypočténé, již byl úřad politický za pravou nalezl.

§. 6. Jestli potřeba takové práce, kteráž se pro nebezpečení s prodlením spojené, anebo za příčinou zvláštní povahy její od jiných osob byt i nákladem povinníků nedá vykonati, mají povinníci přidrženi býti, aby jí sami vykonali.

§. 7. Byli v oboru působnosti úřadů politických nebo policejních vydána záповěď nějaká, at se vztahovala na nějaký jednotlivý čin anebo na činy jistého druhu, mají příslušní úřadové političtí neb policejní, aby předpisu tomuto zjednali průchod, použití prostředků vykonavacích a exekučních, vedoucích k cíli, přímo proti těm, jenž hledí záповěď přestoupiti, anebo dále jí nešetří, a mají uložiti trest, na přestoupení nebo zprotivení se vyměřený, anebo nebyli by výslovně zvláštní trest uložen, trest ustanovený v §. 11.

Přestoupili by kdo záповěď takovou nebo nešetřili by jí, pokutován bude, nenili na to výslovně zvláštní trest ustanoven, trestem v §. 11 vyměřeným.

§. 8. Při vykonávání nařízení a záповědí, od úřadů politických nebo policejních vydaných, a při vedení exekuce od nich způsobeném, má četnictvo nebo stráž policejní v místě zřízená dle instrukce své propůjčiti asistenci, již potřebí, a úřadové mají právo, dodatí nařízením svým váhy dostatečné použitím asistence vojenské.

§. 9. Zeměknížecí úřadové političtí a policejní mají právo, obeslati osoby v jejich obvodu úředním se nalézající, jichž jest při nějakém jednání úředním potřeba.

Nemůželi se připustiti, aby se obeslaný dal zmocněncem ověřeným zastoupiti, má se v obsílce výslovně připomenout, že se obeslaný má osobně dostaviti.

Kdo neprokáže, že nemůže přijíti pro nemoc, pro churavost nebo jinou podstatnou překážku, jest povinen, obeslaní učiniti zadost a dáti zprávy, jichž úřad na něm požádá.

Nedostavili se obeslaný, obehle se krom zvláštních případů poznovu, s vyhržením peněžité pokuty jednoho až včetně dvaceti zlatých konvenční

mince, a toho, že se naň vydá neb vymůže rozkaz postavovací, pakliby se nedostavil. Nepřijde-li obesaný přece, ačkoliv se prokáže, že byl obesaný, a nepředložil žádných platných příčin omluvních, může se k němu přikročiti pokutou a dle potřeby vyhotoviti rozkaz postavovací.

Výjimkou může se v případech pilných již v prvním obeslání s výslovným připomenutím, že postavení jest pilné, podotknouti, že nedostavili se obesaný, bude naň vydán rozkaz postavovací, načež jest dovoleno, postaviti obesaného ihned po prvním nepřijetí, z něhož se nebyl platnými omluvami vyvedl. Staloli se obeslání od úřadu politického, vyhotoví úřad politický sám rozkaz postavovací. Představený obce ale má žádati, aby byl vydán rozkaz postavovací na toho, kohož byl bez účinku obeslal, u úřadu politického, jemu přímo představeného, a má prokázati potřebu postavení a to, že obeslání řádně bylo učiněno.

Rozkaz postavovací vykoná se skrze služebníky úřadů politických nebo policejních aneb četnictvem nebo stráží policejní v místě zřízenou a dle potřeby asistencí vojenskou.

Ustanoveními těmito neruší se jiné následky, ježto podle zákona s nedostavením se obesaných jsou spojeny, ať obeslání bylo osobě, již se týče, přímo dodáno aneb učiněno vložení do veřejných listů nebo přibitím na místech veřejných. Taktéž nevztahují se ustanovení tato na ty případy, kdežto má býti někdo podle předpisu zákonného bez obeslání ihned před úřad postaven anebo zatčen.

§. 10. Představení obcí mají, chtějí-li se uvarovati škodných následků, jimiž se v předpisech vyhrožuje, daná jim od zeměknížecích úřadů politických nařízení pilně a bedlivě vykonávati, a byvše k nim obeslání, se dostaviti.

Úřadové tito mají představeným obcí, když uvádějí ve skutek opatření, ježto byli učinili k tomu konci, aby se zákonu průchod zjednal, anebo aby vykonali nějaký zvláštní rozkaz úřední, se vši mocí nápomocni býti.

§. 11. Chovali by se kdo proti předpisům policejním na místech k veřejnému shromáždění ustanovených, jmenovitě v posluchárně nějaké, v divadle, na bále, v hospodě neb kavárně a t. d., též na železnici, na parní lodi, ve voze poštovním a t. d. tak, že by tím pořádek a slušnost porušil, zábavu obecnstva přerušil neb jinak pohoršení učinil, nebo dopustili by se demonstrace nějaké, kterou by se na jevo dávala nechť k vládě nebo znevažování nařízení jejich, potrestán bude, kromě toho že bude snad vzat ve vyšetřování od soudu trestního, pokutou pořádeční od jednoho až včetně do jednoho sta zlatých konvenční mince, nebo vězením od šesti hodin až do čtrnácti dnů, dle toho, která pokuta se bude viděti podle okolností býti přiměřenější nebo více účinkující.

Týčeli se to osob v §. 248 zákona trestního*) jmenovaných, může se pod obmezení tam ustanovenými, místo vězení nebo na místě toho, aby se vězení zastřílo, užiti také kárání na těle.

Co se však týče trestu, ježto se uložiti má, budiž se spravováno pravidlem, že se trest nemá nikdy vyměřovati výše než co činí nejnižší stupeň trestu toho, kterýby se podle obecného zákona trestního byl musel uložiti,

*) Příloha k částce LV. zákonníka zemského na rok 1852, strana 540, §. 248.

kdyby čin, o nějž jest činiti, byl měl povahu přečinu nebo přestupku podle ustanovení tohoto zákonníka trestního.

§. 12. Jakož pak orgánům politickým a policejním pod přísným z toho odpovídáním jest za povinnost uloženo, aby se v jednání úředním ku každému slušně měli, má se každý i k nim, když úředně jednají, s úctou chovati.

Kdo by se tedy

- a) k úřednímu politickému nebo policejnímu, když dle zákona úřad svůj koná, nebo k stráží a služebníkům vrchnostenským, kteří na nějakém místě veřejném nebo v příbytku soukromém rozkaz úřední vykonávají, choval spurně a urážlivě, a v chování takovém, úřední charakter urážejícím, ačkoliv byl dříve napomenut, setrval; kdo by se
- b) proti představenému obce, když vykonává rozkaz nějaký, jež vykonati mu podle zákona, nebo mocí zvláštního nařízení od úřadu daného, uloženo jest, setrval spurně a urážlivě choval; nebo kdo by
- c) ve spise, k úřadu podaném, kterýž byl sám sepsal, nebo kterýž k jeho poručení sepsal někdo jiný, psal způsobem, úřad ten urážejícím, nebo kdo by spis takový někomu jinému byl sepsal, upadne v trest v §. 11 ustanovený.

§. 13. Skutek budiž způsobem co možná nejjednodušším vyhledán.

V případech §. 12 lit. a a b může se pronesení úředníka nebo služebníka politického aneb policejního, kteréž byl, dokládaje se úřední své přísahey učinil, jakož i podobné seznání představeného obce, pokud se okolností nějakou nestane pochybným, pokládati za dostatečné k důkazu právnímu.

§. 14. Vykonávati moc trestní v příčině činů v §. 11 jmenovaných, přísluší v místech, kde se nalézá zeměknížecí úřad policejní, úřadu tomuto, a kde úřadu takového není, politickému úřadu okresnímu. V případech v §. 12 připomenutých má však nálež trestní vynéstí představený úřadu politického nebo policejního, při jehož úředním řízení se někdo tak choval, že má za to býti potrestán, a chovali se kdo tak proti představenému obce, tedy má nálež ten vynéstí představený toho politického úřadu okresního, v jehož obvodu jest obec, již se týká.

Staloli se uražení ve spisu podaném, a týkali se celého úřadu aneb osoby představeného úřadu tohoto, má úřad představený ku řízení ve věci té a k vynešení rozsudku jiný úřad delegovati.

§. 15. Stížnosti na opatření dle nařízení těchto učiněná nebo na nálezy disciplinární vzneseny buďtež na politické řízení zemské, ve vyšší linii ale vůbec na ministerium záležitostí vnitřních.

Chceli ale někdo rekurovati proti nálezu disciplinárnímu, jenž pro obeslání nebo pro zachování úřední vážnosti od úřadu policejního byl vynešen (§. 9 a 12), nebo chceli si stěžovati na jednání úřadu nebo orgánu policejního, budiž stížnost podána k nejvyššímu úřadu policejnímu.

Odvolání takové nemá však v případech §. 12 a, nebyl-li od úřadu v první instanci rozeznávajícího nalezen trest kárání na těle, moci takové, aby se jim vykonání nařízení nebo nálezu zastavilo, a vezme se od vyššího úřadu ve vyjednávání jen potud, pokud každý úředník z toho odpovídá, že jeho jednání úřední se zákonem se srovnává.

Z nálezů trestních, ježto v případech §. 11, jakož i podle §. 12 lit. b) a c) byly vynešeny, nebo v kterýchž v případech §. 12 lit. a) byl nalezen trest

kárání na těle, nechat nálezy tyto vynešeny byly od úřadu vlastního nebo delegovaného, má místo odvolání k úřadu vyššímu, a sice s mocí odkladací, musí se však odvolání to ve lhůtě zákonní podati u toho úřadu, kterýž nálezy vynesl.

§. 16. Za rovné zeměknížecím úřadům politickým pokládají se, co se týče vykonávání moci trestní a exekutivní, ve výše položených paragrafech ustanovené, i ti úřadové obecní (magistratové a t. p.), kterýmž v přikázaném jim obvodu úředním svěřeno jest řízení politické na místě zeměknížecích úřadů okresních.

§. 17. Nařízení od 11. května 1851 *) (zákonníka říšského částka XXXIX., č. 127) a od 14. srpna 1853 **) (zákonníka říšského částka LL., č. 163) v zemích, pro které byla vydána, tímto se zrušují.

Pokudby se jiná, mezitím vydaná nařízení za příčinou ukazování k politické moci donucovací a disciplinární táhla na řečená nařízení od roku 1851 a 1853, vztahováno budiž budoucně odvolání toto k ustanovením, v nynějším nařízení obsaženým.

§. 18. Nařízení toto má ihned vejíti ve skutek.

Ve Vídni dne 20. dubna 1854.

František Josef m. p.

Hr. Buol-Schauenstein m. p. Bach m. p. Krauss m. p.

Z nejvyššího nařízení: Ransonnet m. p.

7. Instrukce úřední, daná úřadům pouze politickým a spojeným úřadům okresním a služnovským.

(Nařízení, vydané od ministerií záležitostí vnitřních a práv dne 17. března 1855. Věst. vl. z. ze dne 22. května 1855, oddělení I., částka XII., č. 51, str. 116. Zák. říšsk. částka XV., vyd. dne 27. března 1855, č. 52, str. 337.)

Prohlízejíce k nejvyšším ustanovením, vydaným dne 14. září 1852 ***) a 10. ledna 1853 ****) o zřízení a působnosti úřední úřadů okresních a služnovských, měla ministeria záležitostí vnitřních a práv za dobré vydati instrukci níže položenou o vnitřním zřízení a řádu jednacím úřadů těchto, a nařizují zároveň, že instrukce tato úřední v těch zemích, v kterýchž úřadové okresní nejsou ještě zřízeni, platností nabyti má, jak mile tam úřadové tito budou ve skutečnost uvedeni; v oněch zemích ale, v kterýchž nově zřízeni úřadové okresní a služnovští již ve skutek vešli, že nabyti má platností ihned, a to ve všech záležitostech, ku kterýmž není potřeba opatření zvláštních, ježto se však co nejrychleji učiniti mají.

Svobodný pán Bach m. p. Svobodný pán Krauss m. p.

*) Zákoník zemský na rok 1851, strana 290, č. 131.

**) Zemský věstník vládní na rok 1853, částka XXVIII., oddíl I., strana 558, č. 163.

***) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 15, č. 13.

****) Zákoník říšský na rok 1853, strana 15, č. 9 (pro Uhry vydaný).

Instrukce úřední,

daná

spojeným a pouze politickým úřadům okresním a služnovským.

Hlava první.

O vnitřním zřízení úřadů okresních a služnovských.

§. 1. Co se týče vnitřního zřízení úřadů okresních a služnovských, má býti úředníkům a služebníkům úřadů spojených ve všech věcech jmenovaných v §. 107 nejvyššího patentu od 3. května 1853 *) (zákonníka říšského č. 81) jediným pravidlem instrukce tato, v ostatních věcech však, pokud úředníci a služebníci tito spravovati mají práce soudní, platnost míti má předkem to, co nařízeno v části I. dotčeného nejvyššího patentu od 3. května 1853 *) a v nařízení ministeriálním od 16. června 1854 **) (zákonníka říšského č. 165), pokud ale spravovati mají práce politické, platnost míti má instrukce níže položená.

Osobám ustaveným při politických úřadech okresních a služnovských pravidlem budtež toliko předpisové instrukce této.

Částka první.

Kterak se obsazují a uprazdňují místa služební.

§. 2. Vlastností, kteréž jsou předepsány, aby někdo do služby státní vůbec byl přijat, potřebí jest také k ustavení u politických a smíšených úřadů okresních a služnovských.

§. 3. Nikdo nesmí připuštěn býti zvláště ku konání služby u nějakého úřadu okresního (služnovského), jehož bezúhonné, mravné chování a dobré chování politické není dostatečnými vysvědčeními nebo jiným způsobem na jisto postaveno.

§. 4. Osoby, ježto byly pro nějaký zločin vůbec, nebo pro nějaký přečin, který pošel ze zjištěnosti, nebo jest obecné mravopověstnosti na odpor, anebo pro nějaký přestupek způsobu takového vinny nalezeny, nebo jen pro nedostatečnost průvodů z obvinění propuštěny; mimo to osoby, ježto byly pro nějaké jiné přestoupení zákona k šestiměsíčnímu nebo ještě delšímu trestu na svobodě odsouzeny, nebo již dříve pro nějaký čin zákonu odporující, nebo pro nějaké porušení povinnosti ze služby státní propuštěny, nemohou bez výslovného povolení Jeho Veličenstva ke službě u úřadu okresního (služnovského) připuštěny býti.

Pakli se osobě takové podařilo vlouditi se do služby státní, má býti neprodleně propuštěna, jak nejprve přijde na jevo překážka, která jí vadí.

§. 5. Dlužníci, kteří upadli v konkurs a jichž jednání konkursní není ještě skončeno, nebo kteří nedokázali úplně, že nezpůsobilost jejich k placení přičítati sluší toliko neštěstí, pak marnotratníci od soudu za takové prohlášení, jsou nezpůsobilí k ustavení u úřadů okresních a služnovských.

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 214, č. 100, a strana 243, §. 107.

**) Zemský věstník vládní na rok 1854, oddíl I., strana 373, č. 186.

§. 6. Kdo se uchází o nějakou službu, nemá vůbec míti přes čtyřicet let věku svého.

To však nevztahuje se na osoby, kteréž jsou již v civilní službě státní nebo berou z eráru nějaký požitek na odpočínutí, ani na ty osoby vojenské, ježto jsou dle předpisů zvláště vydaných k službám civilním před jinými povolány.

Abý se mohla učiniti nějaká jiná výjimka v případech zvláštního zřetele hodných, jest potřeba přivolení ministerium a když někdo byl překročil rok padesátý, potřeba povolení od Jeho Veličenstva.

§. 7. Mezi představenými okresními (služnými) a pod nimi postavenými úředníky konceptními úřadu okresního (služnovského) nemá býti žádného příbuzenství pokrevního v linii vzhůru vstupující a dolů sestupující ani příbuzenství pobočného počítajíc v ně ujece a synovce, ani švakovství až do téhož stupně.

Listovní, kancelisté a služebníci nemají ani s představeným okresním (služným) ani s adjunktem, který sudství sám spravuje (§. 55) v nížádném stupni jmenovaném ani spřízněni ani sešvakřeni býti.

§. 8. Kdo se chce ucházeti o nějaké místo při konceptu u soudů okresních (služnovských), má prokázati, že má vlastnosti ustanovené předpisy zvláštními, zvláště nařízením císařským od 10. října 1854*) (zákonníka říšského č. 262).

K vykonávání úřadu soudcovského jest potřeba, aby uchazeč byl dokonal čtyry a dvacátý rok života.

Každý představený okresu (služný) má býti uzpůsoběn ke správě politické a představený spojeného úřadu okresního a služnovského má vůbec (§. 55) býti uzpůsoben k úřadu soudcovskému.

Až do té doby, kdy se bude bez výminky žádati, aby každý představený spojeného úřadu měl toto dvojnásobné uzpůsobení, má se na toho, kdo bude úplně uzpůsoben, míti zvláštní zřetel.

§. 9. Ke službě kancelářské mohou se připustiti jen ti, kteří hodnověrnými vysvědčeními prokáží, že mají náležitě způsobilosti a vědomosti, aby se od nich očekávatí mohlo, že službu žádanou budou ku spokojenosti vykonávatí.

Nedokázali tím, že jich dříve bylo užíváno ku př. jakožto diurnistů, že mají potřebných vlastností a nemohouli toho úředními vysvědčeními prokázati, mají prve odbyti s dobrým prospěchem zkoušku, kteráž má záležeti v tom, aby správně a čitelně napsali to, co se jim do péra říkati bude a aby něco psaného přepsali. Zkouška tato odbýváti se má vůbec u úřadu krajského (stoličného), a kde úřadu takového není, u vlády zemské, a však mohou úřadové tito, hledíc k okolnostem uchazečů, také úřad okresní (služnovský) ustanoviti, aby zkoušku předse bral, a jak vypadla předložil.

§. 10. Co se týče toho, kterak se k úředníkům v kviescenci daným a k osobám vojenským při osazování míst kancelářských a služebnických zřetel míti má, šetřiti jest bedlivě předpisův zvláštních o tom vydaných.

*) Zemský věstník vládní na rok 1854, oddíl I., strana 637, č. 262.

§. 11. Když se uprázdni nějaké místo služební v konceptu a kanceláři u úřadů okresních a služnovských, má se vůbec konkurs rozepsati a sice od úřadu krajského (stoličného) a kde úřadu takového není, od vlády zemské.

Upřázdnil se v běhu některého konkursu stejná místa a jsou tu uchazečové způsobilí, není potřeba dále konkursu rozepisovati.

Co se týče míst výhradně osobám vojenským zůstavených, nemá se žádný konkurs rozepisovati.

Kromě toho může se rozepsání konkursu pro místa představených a adjunktů opominouti toliko s povolením ministerium záležitostí vnitřních (a sice když se to týče úřadu spojeného ve srozumění s ministerium práv), a pro místa aktuárská, listovní a kancelistská s přivolením řízení zemského (potahmo smíšené komise pro osobní záležitosti úřadů okresních nebo služnovských).

V rozepsání konkursu jmenovati se mají místa, kteráž se osaditi mají, a vlastnosti, kterýchž k nim potřeba.

Zároveň má se uchazečům k podání žádostí ustanoviti lhůta čtyřnedělní, počítajíc ode dne, kterého byl konkurs do novin položen.

Edikt budiž vyhlášen v novinách k úřednímu vyhlášení v správním obvodu ustanovených.

§. 12. Každý, kdo se uchází o nějaké místo služební u úřadů okresních (služnovských), má k žádosti své přiložiti průkazy, že má zákonní vlastnosti k místu tomu potřebné, a to buď v prvopisu, nebo v prepisu věrou opatřeném.

Uchazečí, kteří jsou již v státní službě ustaveni, nebo jichž se ke službě nějaké užívá, mají žádosti své podati skrze představeného toho úřadu, pod kterým jsou.

Bylliby ten, kdo se o nějaké místo uchází, s osobou některou u úřadu okresního nebo služnovského, při němž místo žádané jest prázdno, ustavenou spřízněnou nebo sešvakřenou, má to v žádosti své oznámiti a udati, v kterém stupni jest s ní příbuzen nebo sešvakřen.

Úředník, kterýžby to oznámiti opominul, nechať si sám přičte, budeli (§. 7), kdyžby žádané místo obdržel, na jiné místo služební, i také na nižší, přesazen aneb budeli s ním naloženo dle normálu.

§. 13. Ku každé žádosti uchazeče, který jest již v službě státní, přiložena budiž tabulka kvalifikační.

První čtyři rubriky vyplň uchazeč sám, ostatní rubriky vyplní představený úřadu, jemuž se žádost podá. Dobré zdání o kvalifikaci má se dáti s největší svědomitostí a má se určitě udati, osvědčilli uchazeč způsobilost a pilnost dostatečnou, dobrou nebo výtečnou. Také se má vždy připomenouti, jestli uchazeč k místu, o něž žádá, způsobilý čili nic.

Když žádá někdo o přesazení jinam v téže vlastnosti služební, má představený ve svém dobrém zdání o žádosti takové též se pronésti o okolnostech, kteréž uchazeč za příčiny přesazení svého uvádí.

§. 14. Kdo má právo činiti návrh a obsazovati místa služební u politických a spojených úřadů okresních a služnovských, ustanoveno jest nejvyššími nařízeními od 14. září 1852*) a potahmo od 10. ledna 1853**) o zřízení

*) Zemský věst. vl. na r. 1853, oddíl I., str. 15, č. 13, str. 21 a 22, §. 14 a 15.

**) Zákonník říšský na rok 1853, strana 15, č. 9 (pro Uhry vydaný).

a působnosti úřední místodržitelství a potahmo úřadů okresních a služnovských (§§. 14, 15).

§. 15. Každý úředník nebo služebník má ihned nastoupiti na místo služební, kteréž mu bylo u úřadu okresního (služnovského) propůjčeno, jak mile dekret jmenovací obdrží, aneb jestli již ve službě nějaké, jak mile z ní byl propuštěn.

Jestli k přestěhování na nové místo služební potřeba více času, má skrze svého předešlého představeného u politického řízení zemského (potahmo u komise smíšené) žádati, aby se mu povolila delší lhůta.

§. 16. Žádný úředník nebo služebník nesmí úřad svůj konati, pokud neučinil předepsané přísahy služební.

Přísaha tato má místo netoliko při vstoupení do služby státní, nébrž i při každém postoupení do služby vyšší.

§. 17. Představené úřadů okresních (služnovských), spojených i pouze politických, běře pod přísahu představený úřadu krajského (stoličného), v zemích pak, kde není úřadů krajských, president zemský. Totéž platí o přísaze adjunktů a aktuárů; a však představený úřadu krajského a potahmo president zemský, žádali toho prospěch služby nebo jiné okolnosti úředníka, který má přísahu vykonati, ustanoviti může i představeného okresního (služného), jemuž úředník ten jest k službě přikázán, aby jej vzal pod přísahu.

Osoby kancelářské a služebníky bere pod přísahu a v povinnost představený okresní (služný).

§. 18. Příjmy osobám u úřadů okresních (služnovských) ustaveným příslušné udány jsou v pravidlech o zřízení úřadů okresních (služnovských) od Jeho Veličenstva vyměřených a v přehledu platů a tříd dietních zároveň ustanovených, pak v nejvyšších nařízeních vydaných o tom, mnoholi má býti úředníků a služebníků v jedné každé zemi korunní, v každém obvodu správním a mnoholi mají činiti platy jejich.

Co se týče poukazování platů a mzdy osobám u úřadů okresních (služnovských) ustaveným, mají platnost zvláštní předpisy o tom vydané, jmenovitě nařízení od 14. července 1853 *) (zákonníka říšského číslo 139), vydané podle nejvyššího rozhodnutí od 26. června 1853.

Kde představenému okresnímu (služnému) na místě bytu naturálního vyměřen jest roční plat na příbytek s kompetencí příbytkovou a s cenami místními se srovnávající, poukáže se mu ve čtyřech lhůtách dekursivních, splatných dne 1. února, 1. května, 1. srpna a 1. listopadu.

Co se týče platů denních a milného, i jiných příjmů, náležitých úředníkům a služebníkům za příčinou cest a prací služebních mimo sídlo úřední konaných, budiž pravidlem nařízení ministeriální od 3. července 1854 **) (zákonníka říšského č. 169).

Co se týče náhrady za příčinou stěhování, povolování remunerace, pomoci nějaké a zálohy na plat a na mzdu, užiti se má předpisů obecných v té příčině vydaných.

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 391, č. 139.

**) Zemský věstník vládní na rok 1854, oddíl I., strana 351, č. 168.

Ustanovení týkající se služebního oděvu služebníků úředních, obsažena jsou v nařízení ministeriálním od 2. května 1854 *).

§. 19. Úředníci též kategorie u úřadů okresních (služnovských) ustavení mají se v jedné každé zemi korunní a v každém obvodu správním uvéstí v stav konkrétní, oni jsou sobě, co řádu se týče, rovni a postupují podle stáří služebního do vyšších stupňů platů, neucinili se ten neb onen chováním svým postoupení takového nehodným.

§. 20. Aby osoby u úřadů okresních (služnovských) ustavené místa služební za jiné směniti mohly, povoliti se má jen z příčin zvláště důležitých.

Žádosti takové podávati se mají prostředkem úřadů krajských (stoličných) k řízení zemskému (potahmo komisi smíšené) a tato má je vyříditi, anebo jestli činiti o představeného okresního (služného) nebo o adjunkta nebo o směnu služby, kteráž se dotýká dvou zemí korunních, má je předložiti ministerium záležitostí vnitřních, kteréž o tom rozhodne a sice, týkáli se to služby u některého úřadu spojeného, ve srozumění s ministerium práv.

Chtějí-li službu směniti úředníci služnovští v rozličných obvodech správních ustavení, kteří podle kategorie své nejsou od ministerium jmenováni, přísluší místodržícímu (gubernátorovi vojenskému a civilnímu), aby žádosti takové povolil.

§. 21. Směnění místa služebního nemá býti ani službě na ujmu, aniž tím má někdo jiný ve svém právé zkrácen býti. Těm tedy, kdož místa mezi sebou směňují, může se u úřadu, k němuž přestupují, mezi úředníky stejné kategorie zástaviti sice řád podle stáří služebního v této kategorii, kteréž mají, nikoli ale výše toho místa, v kterémž byl onen úředník, kterýž směněním vystoupil.

§. 22. Přesaditi někoho z příčin služebních může jenom řízení zemské (potahmo komise smíšená); týčeli se to však představených okresních a adjunktů, nebo jestli činiti o přesazení někoho do jiné země korunní, učiniti to může jenom ministerium záležitostí vnitřních a sice týkáli se to úředníků při úřadech spojených, ve srozumění s ministerium práv.

§. 23. Byloliby mezi úředníky některého úřadu okresního (služnovského) příbuzenství nebo švakrovství způsobu v §. 7 dotčeného nebo vzešloby švakrovství takové manželstvím, má to představený okresní (služný) bez prodlení řízení zemskému (potahmo komisi smíšené) oznámiti a přiměřeným přesazením pomoci, a však nemá to tomu, jehož se to týče, býti na ujmu, aniž tím má trpěti jiný zasloužilejší nebo jsouli vlastnosti a zásluhy rovné, jiný v stejné kategorii a stejném řádě postavený úředník.

§. 24. Chceli se někdo služby u úřadu okresního (služnovského) vzdáti, má to vzněsti na představeného okresního (služného), a chceli se jí vzdáti představený sám, má to vzněsti na úřad krajský (stoličný) a kde úřadu takového není, na vládu zemskou.

Vzdáli se kdo služby bez výhrady a bez výminky, mohou žádost takovou přijmouti ti představení úřadu a ti úřadové (potahmo smíšená komise), kteří mají právo obsazovati službu, již se někdo vzdává.

*) Nebylo v zákoníku říšském vyhlášeno.

Prve než byla žádost vzdavací přijata a úředník nebo služebník byl služby sprostěn, nesmí se úředník nebo služebník služby spustiti. Kdoby učinil jinak, proti tomu budiž propuštěním ze služby způsobem disciplinárním přikročeno.

Pakliby úředník některý nebyl položil účty, má býti přidržen, aby prve povinnosti své zadost učinil.

§. 25. Jestli úředník nebo služebník, který se služby vzdáti chce, obviněn z činu nějakého podle zákona trestního zapovězeného nebo z takového porušení povinnosti, kteréžby propuštění ze služby za sebou táhnouti mohlo, tehdy se žádost jeho, kterou se služby odříká, přijmouti nemůže.

V případě tomtu má se čekat, jak vyšetření vypadne, a má se pak nálež disciplinární vynésti.

Jenom tehda, když se vyřkne menší trest, než propuštění, může se žádost vzdavací přijmouti.

§. 26. Co se týče dávání úředníků a služebníků okresních (služnovských) na dočasné nebo trvalé odpočinutí, mají platnost předpisové strany úředníků a služebníků vůbec vydání.

Týkajíc se těch míst služebních, jichž propůjčovati nepřísluší ministeriím, má řízení zemské (potahmo komise smíšená) rozhodovat, když má někdo býti dán na pensí nebo do kviescence.

§. 27. Moc disciplinární nad úředníky a služebníky u úřadů okresních a služnovských vykonávati se má podle předpisů úředníků a služebníků státních vůbec se týkajících, jakož i podle zvláštních nařízení, v nejvyšších ustanoveních o zřízení těchto úřadů (§§. 7, 14, 15, 21*) obsažených.

§. 28. Každý úředník nebo služebník u úřadu okresního nebo služnovského ustavený má ihned, když se byl ve službu uvázal, sepsati podle příloženého formuláře výkaz o stavu osoby své a jej odevzdati představenému okresnímu (služnému), netýkáli se to výkazu o stavu jeho vlastní osoby, přílože k němu listiny náležité buď v prvopisu nebo v přepisu věrou opatřeném. Představený úřadu má to, co zapsáno jest, bedlivě zkoušeti a buď potvrditi, že jest vše dobře nebo čeho potřeba, opraviti, listiny ale, použiv jich, má navrátiti.

Výkazy stavu osob mají úředníci konceptní spojených úřadů okresních (služnovských) vyhotoviti ve čtyřech, ostatní úředníci a služebníci úřadů těchto a všickni úředníci úřadů politických ve třech exemplářích.

Jeden exemplář má představený úřadu schovati (§. 75) a v patrnosti držeti; obdržili úředník nebo služebník místo u jiného úřadu, má představený okresní (služný) výkaz jeho poslati představenému onoho úřadu.

Ostatní exempláře poslati se mají prostředkem krajského (stoličného) představeného správci řízení zemského (místodržitel, presidentovi zemskému, vicepresidentovi oddělení místodržitelského), kterýž jeden exemplář výkazů osob okresních (služnovských) úřadů politických sobě nechá a druhý podá ministerium záležitostí vnitřních; z výkazů osob úřadů smíšených čili spojených ale odevzdá správce řízení zemského jeden exemplář komisi smíšené k použití,

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I. strana 19, 21, 22 a 23, §. 7, 14, 15, 21.

druhý pak a potahmo třetí předloží ministerium záležitostí vnitřních, aby ho samo užilo a jeden exemplář výkazu úředníků konceptních aby odevzdalo ministerium práv.

Co se do výkazů stavu osob později zapíše, má se vždy úřadu vyššímu, jehož se to týče, oznámiti, ač nevyšloli jmenování, přesazení nebo jiné opatření, kteréž k zapsání takovému příčinu dalo, od samého řízení zemského, od komise smíšené u něho zřízené a potahmo od ministerium.

Částka druhá.

O úředních povinnostech osob u úřadů okresních (služnovských) ustavených.

A. Vůbec.

§. 29. Povinnosti úředníkům a služebníkům státním vůbec uložené jsou také povinni konati úředníci a služebníci ustavení u úřadů okresních (služnovských).

§. 30. V úředníky tyto, jakožto nejbližší orgány správy státní, kteří s obyvatelstvem přímo a denně obcují, důvěruje se Jeho Veličenstvo přede vším, že budou věrnost bez výminky zachovávat i bez přerušeni se držeti základních pravidel vlády, od Jeho Veličenstva vytknutých, a naděje se o nich, že budou netoliko co se týče úřadu, nébrž i v ostatním postavení svém vždy tak jednati, aby se to s těmito povinnostmi jich úplně srovnávalo.

§. 31. Jednání a chování takové úředníků a služebníků a úřadů okresních (služnovských) ustavených ve věcech správy politické záležitosti zvláště v tom, aby osvědčili prozřetelnost, pilnost, nestrannost a oddanost v službě Jeho Veličenstva, pevnou a stálou odhodlanost u vykonávání zákonů a udržování veřejného pořádku, aby bedlivě a z vlastního vnuknutí k prospěchu okresu svého přihlíželi a rozkazy obdržené navlas a bez prodlení vykonávali.

§. 32. Každý úředník a služebník u úřadu okresního (služnovského) ustavený má práce, podle postavení jeho mu příslušné, kteréž mu buď zákonem neb z uložení představených byly přikázány, pilně, horlivě a bez zjištění vykonávati, také ve svém životě domácím a občanském zcela bezúhonně se zachovati, a v úřadě i krom úřadu všeho se zdržeti, co by mohlo odjímati důvěru v jednání úřední anebo vážnosti k stavu, k němuž náleží.

§. 33. Úředníci a služebníci úřadů okresních (služnovských) mají v neděli a ve svátek přítomni býti při předpoledních službách božích a podle okolností též při jiných slavnostech církevních.

§. 34. Za zvláštní povinnost ukládá se úředníkům úřadů okresních (služnovských), aby udržovali dobré srozumění mezi sebou, jakož i s úředníky jiných úřadů, s duchovenstvem, c. k. vojskem a jinými veřejnými orgány a korporacemi.

§. 35. V obcování služebním se stranami mají přívětivost a ochotnos se slušností a vážností spojovati. Strany mají ochotně vyslyšeti a s nimi tak jednati, aby se důvodným žádostem jejich platně a co možná rychle vyhovělo, a nezpůsobilost jejich, vyjádřiti se, nebo neznámost prostředků, jichž by měly užiti, nemá jim býti na ujmu anebo nemají proto žádosti aneb stížnosti jich odvrhovati, bylabily však žádost nedůvodná nebo nedovolená, má se jim jasná zpráva a naučení dáti.

§. 36. Úředníci a služebníci jsou povinni, nejsou-li zvláštní prací služební mimo úřad zaměstnání, každý den do úřadu přicházeti a v ustanovených hodinách úředních tu pracovati, pakli by toho služba žádala a představený, kterýž dobrým příkladem předcházeti má, to nařídil, mají také déle pracovati.

V neděli a ve svátek odpoledne má se učiniti opatření, aby tu byl střídavě některý úředník, kterýžby byl způsobilý, nenadále práce přiměřeně vykonati. Kteří úředníci manipulační a služebníci toho času odpoledního v úřadě zůstatí mají, ustanoví představený úřadu.

Hodin úředních nemá se obyčejně ustanovovati méně než sedm, a přitom budiž vůbec pravidlem, že se má dvakráte do úřadu choditi, totiž čtyři hodiny ráno a tři hodiny odpoledne.

Výjimky z pravidla tohoto povoliti může správce zemský, a sice u spojených úřadů okresních (služnovských) smluviv se prve s presidium vrchního soudu zemského.

Které hodiny jsou za úřední ustaveny, má se v okrese oznámiti.

§. 37. Nemůželi někdo pro nemoc nebo jinou náhodu nevyhnutelnou službu konati, má se to ihned představenému úřadu oznámiti.

Pakli představený úřadu sám předvídáve na více dní aneb na delší čas službu vykonávati nemůže, tedy musí ihned řízení zemské (potahmo smíšenou komisi) o tom uvědomiti.

Co se týče dávání dovolené úředníkům a služebníkům úřadů okresních (služnovských), obsaženi jsou předpisové širší v §. 15 nejvyšších ustanovení od 14. září 1852*) (potahmo pro Uhry od 10. ledna 1853**) o zřízení úřadů okresních (služnovských).

Místodržící (president zemský), a týčeli se to úřadů spojených, komise pro záležitosti osobní zřízená, dáti může úředníkům a služebníkům úřadů okresních dovolenou nejdéle na šest měsíců.

Úředníkům a služebníkům u úřadů služnovských dáti může vicepresident oddělení místodržitelského (potahmo komise smíšená) dovolenou nejdéle na tři měsíce; gubernátor pak vojenský a civilní dáti může dovolenou nejdéle na šest měsíců.

§. 38. Šelli některý úředník nebo služebník na dovolenou, jestli nemocen, vzdálen nebo jestli tu jiná překážka, aneb jestli místo některé prázdné, má se učiniti opatření, aby úředník takový nejprve vlastními silami úřadu okresního (služnovského) byl zastoupen, a jen tehda, kdyžby síly tyto i při větším namáhání nebyly dostatečné, budiž u řízení zemského (potahmo u komise smíšené) za potřebnou pomoc žádáno.

Kdo má zastupovati představeného okresu (služného), když jej zajde nějaká překážka, vyřknuto jest v §. 8*) nejvyššího ustanovení o zřízení úřadů okresních (služnovských).

Který úředník k zastupování tomuto eventuálně ustanoven jest, toho má představený okresní (služný) dle možnosti pořád v obecném přehledu

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 22, §. 15, strana 19, §. 8.

**) Zákoník říšský na rok 1853, strana 15, č. 9 (pro Uhry).

stavu prací držeti, aby se v správu úřední bez překážky uvázati mohl, jak mile by toho potřeba bylo.

§. 39. Zaměstnání vedlejší, zvláštními předpisy úředníkům povolená, nemají pod přísným trestem služebnímu postavení býti na ujmu, nemají tedy přecházeti ani v privátní agencie a korespondence o věcech úředních u kteréhokoli úřadu, aniž se mají úředníci, kteří je provozují, neslušně v záležitosti soukromé míchatí, sice by ten, kdoby proti tomu činil, měl očekávati, že se k němu přikročí nejpřísnějším trestem disciplinárním, a v okolnostech zvláště obtěžujících, že bude i ze služby propuštěn.

§. 40. Osoby ustavené u úřadů okresních (služnovských) nemají žádných darů vzhledem na úřad svůj přijímati, ať by je kdokoli podával buď pro ně nebo pro jejich příslušníky, přímo nebo prostředně, před skončením nebo po ukončení nějaké práce úřední, aniž směji jiných užitků pod záminkou nějakou k sobě obracet. Kdoby proti tomu činil, budiž bez milosti ze služby propuštěn.

Bylli při tom spáchán zločin zlého užívání moci úřední, mají místo předpisové, daní v zákoně trestním.

§. 41. O jednání a pracech úředních mají osoby u úřadů okresních (služnovských) ustavené, ku každému, jemuž nejsou povinny úředně o nich něco oznámiti, zachovávatí nepřerušitelné mlčení. Kdoby předpis tento přestoupil, budiž přísnou dátkou potrestán, porušili úředník tuto povinnost po druhé, nebo jsouli okolnosti, v kterýchž tajnost úřední byla projevena, takové, že z toho mohla povstati znamenitá škoda, nebo jsouli tu okolnosti jinak obtěžující, budiž podle povahy následků, ježto z porušení povinnosti jeho buď skutečně vzešly nebo vzejíti mohly, potrestán přísným trestem disciplinárním, i také propuštěním ze služby.

Pod kterými výmkami se vyjevení tajnosti úřední za zločin trestati má, ustanovuje zákon trestní. *Vyloučení!*

§. 42. Úředníci úřadů okresních (služnovských) jsou povinni, zdržeti se i ve věcech politických vyjednávaní jistých záležitostí pro osobní příčiny. Příčiny tyto jsou:

1. když činiti jest o vlastní soukromé záležitosti úředníky, nebo
2. když se záležitost týče jeho manželky, jeho pokrevních příbuzných nebo jeho sešvakřených až do druhého stupně, jeho přísvojitelů nebo chovatelů, jeho dětí přísvojených nebo chovanců, jeho poručenců nebo opatrovanců. V případnostech takových má úředník, jehož se to týče, představeného úřadu žádati, aby byl sprostěn vykonávání rozkazu mu daného nebo práce jemu přikázané. Jestli představený sám v takových okolnostech, kteréz mu jsou na překážku, má to oznámiti úřadu krajskému (stoličnému), a kde není žádných krajů (stolie), vládě zemské, kteráž pak podle okolností a důležitosti věci buď náměstkovi představeného u úřadu okresního (služnovského) nebo některému sousednímu úřadu okresnímu (služnovskému) nařídí, aby záležitost tu vyjednal a vyřídil.

§. 43. Nálezející k úřadu náradí a potřeby pro kancelář a vězení, počítajíc k tomu i úřední sbírky zákonů, knihy, mapy a materiálie statistické (§. 117), má se v důkladný inventář sepsati a vždy v patrnosti chovati. Ku konci každého roku správního má se poslati přepis inventáře toho prostředkem

úřadu krajského (stoličného) ke státní účtárně, připomenouc, jaké změny v běhu roku se staly. Co se týče zjednáni nářadí, opatření potřeb úředních a kancelářských, povolení a ve skutek uvedení staveb v místnostech úředních, má průchod nařízení od 11. června 1854*), č. 5956 M. Z. Vn.

§. 44. Úřední postavení úřadu okresního (služnovského) k úřadu berničnému a představeného okresu (služného) k úředníkům a služebníkům ustaveným u úřadu berničného, vyměřeno jest nařízením od 29. prosince 1854**) (zákoníka říšského na rok 1855, číslo 4).

B. Zvláště.

§. 45. Povinnosti osob u úřadů okresních (služnovských), ustavených podle kategorií jejich zvláště připomínají se z části v díle druhém nařízení tohoto, který obsahuje řád jednací, z části v ustanoveních následujících.

§. 46. Představenému úřadu okresního (služnovského) náleží, aby úřad řídil, práce úřední nařizoval a k nim přihlížel, a úředníkům a služebníkům pod ním postaveným naučení dával a k nim dohlížel. Neunavenou pozornost má k tomu obracet, aby se zákonů a předpisů vydaných šetřilo a vyšší rozkazy aby se úplně vykonávaly; a má k tomu hleděti, aby se záležitosti přicházející pořádně, bedlivě a rychle vyřizovaly, a má činiti čeho potřeba, aby se vady a nedostatky shledané odstranily.

On odpovídá z toho, jak práce jdou před se, jaké jest řízení a jak se rozhoduje, co se rozkazuje a jinak vyřizuje. Kterak tato závaznost při správě soudní jest z části omezena, ustanoveno jest šíře v §§. 55—60.

§. 47. Představený úřadu má v hodinách úředních netoliko každého k sobě připustiti, ale jakožto odpovídající ředitel úřadu jest povinen, v případech pilných každé chvíle každého vyslyšeti aneb opatření učiniti, jehož dle okolností potřeba.

§. 48. Představený úřadu (služný), maje na sobě vrchní řízení celého úřadu, jest povinen starati se o veškeré odvětví služby stejně a co nejpozorněji, zjednat si stálou vědomost, jdouli práce ve všech odděleních úřadu pořádně před se, učiniti v čas opatření, aby se záležitosti úřední lehkovážně neodbývaly, aby se bez příčin neprotahovaly a aby se resty nenashromáždily, též povinen jest, když jest potřeba nějaké pomoci, co se týče sil pracujících nebo užívání jich, aby to opatřil nebo návrh v příčině toho učinil.

§. 49. Představený úřadu okresního (služný) má úředníkům pod ním postavených užívati podle toho, jak jsou způsobilí a jaké důvěry hodní, neukládaje jednomu příliš mnoho a druhému málo, přitom má však k tomu hleděti, aby se každý úředník ve všech odvětvích služby vycvičil a aby se zvláště přikázaným praktikantům a auskultantům poskytlo poučení a příležitosti, by se mohli vzdělati v pracech politických i ve správě soudní.

Příkladem a poučováním bude k tomu působiti, aby se veškerá služba při úřadu svorností, spolupůsobením dle povinnosti a vzájemným podporováním všech osob usnadňovala a urychlovala.

*) Není v zákoníku říšském oznámeno.

**) Věstník vlády zemské na rok 1855, oddělení I., strana 39, č. 4.

§. 50. Představený úřadu (služný) jest povinen, přihlížeti k podřízeným svým v úřadě i krom úřadu, a podle §. 7*) nejvyšších ustanovení o zřízení úřadů okresních (služnovských) moc disciplinární nad nimi vykonávati. On má vyšetřovati stížnosti na úředníky a služebníky, a pokud jest jaké pomoci třeba, má učiniti příhodné opatření.

Jestli některý úředník nebo služebník nedbalý v plnění své povinnosti služební, chováli se neslušně nebo nemravně, nebo mrhali lehkovážně své jmění, aneb dopustili se neslušného chování politického, má se k němu přikročiti ústním nebo písemným napomenutím a důtkami, nebo se to má oznámiti prostředkem úřadu krajského (stoličného) řízení zemskému (potahmo komisí smíšené), a podle okolností má se v případech pilných, a když porušení povinnosti jest těžké, suspense vyřknouti a řádné vyšetřování disciplinární zavěsti, oznámíc to zároveň jmenovanému úřadu.

Když představený dává napomenutí a důtky, má to učiniti vážně a s náležitou šetrností, a má dle možnosti hleděti, aby strany nebyly přítomny, by horlivost podřízeného neochábla, čest jeho nebyla uražena a vážnosti úřadu to nebylo na ujmu.

Zvláště zasloužilé nebo horlivé podřízené úředníky může představený úřadu ústně nebo písemně pochváliti, nebo u úřadu krajského (stoličného) aneb u řízení zemského (potahmo u komise smíšené) navrhnouti, aby jim byla dána zvláštní pochvala.

§. 51. Představený okresu (služný) má o to péči míti, aby se úřadu představenému náležitě zasílaly výkazy stavu osob (§. 28) a prací úřadu (§. 112). Co se v příčině stavu osob a prací v úřadu jemu svěřeném důležitějšího přihodilo nebo shledáno bylo, má představený bez prodlení, vůbec skrze úřad krajský (stoličný), v případnostech pilných ale přímo řízení zemskému (potahmo komisí smíšené) oznámiti.

§. 52. Představený pečovati má o dobré zachování věcí inventárních (§. 43) a jest práv z toho; též odpovídá z toho, kdyby něco scházelo a nemohl to odůvodniti.

Co se týče paušálu kancelářského, má o to pečovati, nehledaje při něm zisku nějakého pro sebe, aby se všeliké potřeby úřední náležitě zahradily a při všelikých jiných výlohách na potřeby úřední a kancelářské, kteréž se nezjednávají z toho paušálu, má k tomu hleděti, aby se přitom co nejšveditelji šetřilo, a má co nejbedlivěji o to péči míti, aby se nákladu toho dobře užilo a aby byl řádně zúčtován. Předepsané účty o zálohách na útraty pocestní, o zálohách ku správě úřední, na potřeby úřední a kancelářské, ježto nejdou na paušál, o zálohách na útraty, týkající se vězňů a inkvisitů, a o ostatních peněžích, ježto mu byly v ruku dány s povinností, aby z nich účty kladl, má představený okresní (služný) v náležitý čas klásti a náležité doklady k nim přidati.

§. 53. Podřízení úředníci a služebníci u úřadů okresních a služnovských jsou přísně zavázáni aby plnili navlas a bez prodlení, co jim od představeného za příčinou služby bylo nařízeno a uloženo.

Každý úředník a služebník povinen jest, konati nejen ty práce, od kterých služba jeho jméno má, něbrž má se, co se týče přičinění jeho, a

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 19, §. 7.

odbyvání a vyřizování prací jemu přikázaných, spravovati tím, co mu představený úřadu nařídí.

Pravidlem budiž sice, že práce vyřizovati a se stranami jednati mají úředníci konceptní, práce manipulační a písemné však vykonávati mají úředníci kancelářští s pomocí diurnistů, ač jestli jich potřeba; nicméně může představený úřadu podle okolností, a když toho množství prací žádá, naříditi, aby úředníci konceptní pomáhali při pracech manipulačních, jakož může naopak způsobilých kancelistů výjimkou užiti ke konceptu.

Diurnistů nemá se vůbec potřebovati než k pracem psacím.

§. 54. Služebníci úřední mají ve službě nositi oděv úřední a pomocníci, když se jich mimo místnost úřední užívá, nositi mají na levé straně na prsou mosazný štítek s orlem císařským.

Služebníci jsou povinni (dle nařízení od 11. června 1854*), č. 5956 m. z. vn., a od 3. července 1854**), č. 169 zákonníka říšského) místnosti kancelářské, nářadí a potřeby, jakož i vězení čistiti, lampy rozsvěcovati, lampy a svícný čistiti, kamna topiti, pod přihlížením úředníka manipulaci řídicího (§. 103) expedice obalovati a pečeti, vyhotovení úřední dodávati (§. 106), balíky úřední z pošty a na poštu nositi, konečně úředníkům v kancelářích u věcech úředních posluhovati.

Užívati služebníka úředního nebo pomocníka k službám privátním, není úředníkům dovoleno.

Služebnictvo má, když se mu to nařídí, zatýkáni a exekuce před se bráti podle způsobilosti své, a pokud to vlastní jeho službě není na ujmu, prepisovati a vězně strážiti a opatrovati.

Služebníky k opatrování vězení a k dohlídce domácí potřebné, jimž se, kde se to dá činiti, propůjčí svobodný příbytek v stavení úředním nebo ve věznici, má právo ustanovovati představený úřadu, aniž tím nabudou trvalého práva k tomuto ustanovení.

§. 55. U úřadů okresních (služnovských), jichž představení nejsou uzpůsobeni k úřadu soudcovskému, má vésti správu soudu samostatně adjunkt k této službě způsobilý a ustanovený, sám z toho odpovídaje.

K zapisování úmrtí, k inventurám, odhadům a k vykonání jiných nařízení soudních, pak ku zdělávání prací v záležitostech mimosporných může se dle okolností užiti také osob jiných, ježto nejsou k úřadu soudcovskému uzpůsobeny, a však jen pod stálým přihlížením a kontrolou adjunkta k vykonávání úřadu soudcovského ustanoveného. Nařízení soudní mají podle §. 249 nejvyššího patentu od 3. května 1853***) jak v konceptu tak i ve vyhotovení od adjunktů takových podepsána býti.

Samostatně toto vedení správy soudní u spojených úřadů okresních (služnovských) skrze adjunkta, má se v každém případě jenom za přecházející opatření pokládati, kteréž pomine, jakmile na místo nezkušeného představeného přijde takový, který k úřadu soudcovskému jest uzpůsoben.

*) Není v zákonníku říšském oznámeno.

**) Zemský věstník vládní na rok 1854, oddíl I., strana 351, č. 168.

***) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 278, §. 249.

Takový samostatný adjunkt přestane dostávati přidavek za funkci, když obdrží jiné ustanovení, nebo když se řízení úřadu přenesse na představeného, který jest k úřadu soudcovskému uzpůsoben.

§. 56. Představenému, který není k úřadu soudcovskému uzpůsoben a adjunktovi, který vykonává funkce soudcovské, ukládá se pod nejpřísnějším odpovídáním za zvláštní povinnost, aby se všelikých úředních kolisí varovali, nenávisti a žárlivosti mezi sebou vzniku nedávali, a vůbec v neporušené svornosti a vzájemném společném působení o dobré nejvyšší služby péči měli.

§. 57. Adjunktové, k samostatné správě prací soudních pod vlastním z toho odpovídáním ustanovení (§. 55), jsou ve všech ostatních vnitřních a zevnitřních záležitostech úředních postaveni pod představeným okresním (služným). Řízení toto nemá se pokládati za rozdělení na dva rozdílné úřady a zvláště nemá býti žádné korespondence mezi představeným a adjunktem v příčině úředního jich postavení.

§. 58. Představený úřadu, který k úřadu soudcovskému není uzpůsoben, povinen jest, adjunktovi k soudnictví ustanovenému propůjčovati ostatních úředníků konceptních ku pomoci, pokud toho rozsáhlost prací soudních žádá, on jej má potřebami úředními a kancelářskými opatrovati, a o to pečovati, aby mu při aktirování, prepisování a při pracech manipulačních úředníci byli tak k ruce, jak to prospěch správy soudní žádá. Úředníci jemu přidání mají při pracech těchto nařízením jeho na vlas zadost činiti.

Představený úřadu má také jinak jakožto vrchnost politická okresu a působě na představené obci a jiné veřejné orgány adjunkta při vykonávání sudství dle možnosti podporovati.

§. 59. Představený úřadu má se sice v pracech soudních, poněvadž jsou adjunktovi pod vlastním z nich odpovídáním přikázány, všelikého zvláštního působení na vyřizování jich a na obsah rozhodnutí zdržeti; jakož mu ale přísluší vrchní dozor k veškerému úřadu, a moc disciplinární i nad adjunktem, povinen jest k tomu přihlížeti, aby správa soudní ve všech odvětvích řádně předse šla a podle předpisů se vedla; on má míti dokonalou vědomost, v jakém stavu se nalézají knihy pozemní, záležitosti sirotčí, správa jmění a vyjednávání pozůstalostí; vady shledané má buď odstraniti, nebo je dle okolností komisi smíšené aneb vrchnímu soudu zemskému, jestli se od tohoto nebo od oné pomoci nadíti, oznámiti, a shledaliby zvláště, že by adjunkt, úřad sudího konající, v pracech soudních byl nedbanlivý, nebo že by se v úřadě aneb krom úřadu neslušně choval, má mu dáti napomenutí a důtky, anebo má určitě odůvodněné oznámení a návrhy k výše dotčeným vyšším úřadům učiniti, aby bylo pomoci.

§. 60. Jestli adjunkt úřadu okresního (služnovského) k službě soudní ustanovený delší čas na dovolené nebo nemůželi pro nemoc a t. d. (§§. 37 a 38) po delší čas službu konati, má se ihned učiniti, aby byl jiným k vykonávání sudství způsobilým úředníkem zastoupen, a má se o tom vrchnímu soudu zemskému dáti věděti, kterýž vůbec stále známost osob míti má, jimž vykonávání sudství u spojených úřadů okresních přísluší.

§. 61. Práce politické přikazovati se mají adjunktovi, k pracem soudním ustanovenému, vyjímajíc případy velmi pilné, toliko tehda a potud, když a pokudby to rychlému a důkladnému vyřizování prací soudních nebylo na ujmu.

§. 62. Povinnost představeného okresního (služného), starati se o zřízení místností úředních, o chování jich v dobrém stavu a přihlížení k nim vztahuje se také tehda, když správa soudní svěřena jest zvláštnímu adjunktovi, na vězení a na to, aby bedlivě k tomu přihlížel, jak jsou osoby ve vazbě se nalézající stravovány, jak jsou hlídány a jak se s nimi nakládá, nemá to však býti moci disciplinární soudce vyšetřujícího na ujmu.

Představený, a jestli k pracem soudním ustanoven adjunkt o sobě, i adjunkt tento jest povinen, nahlédati častěji nenadále do jednotlivých vězení. Každý představený okresní (služný) má měsíčně alespoň jednou zdělati protokol revisní o tom, v jakém způsobu se nalézají vězení a vězňové, a kterak se předpisy v této příčině vykonávají, s kterýmžto protokolem má pak naložiti tak, jako s každým jiným kusem, aby přišel k vyřízení.

Hlava druhá.

O řádu jednacím u úřadů okresních (služnovských).

§. 63. Kterak se mají práce u spojených úřadů okresních (služnovských), pokud jsou soudy okresními, přijímati, vyjednávati, vyřizovati a expedovati, kterak se mají akta chovati a pořádati, o tom obsažena jsou ustanovení v zákoně o zřízení a řádu jednacím soudů (§§. 244—255), vyhlášeném nejvyšším patentem od 3. května 1853*) (zákonníka říšského č. 81) a v nařízení ministerium práv od 16. června 1854**) (zákonníka říšského č. 165).

Co se týče záležitostí politických u úřadů okresních a služnovských, mají platnost míti ustanovení následující.

Částka první.

O protokolu podavacím.

§. 64. Každý úřad okresní a služnovský má míti protokol podavací nebo jednací. U úřadů spojených má se kromě podavacích protokolů pro věci trestní a civilní, nejvyšším patentem od 3. května 1853*) předepsaných, vésti ještě třetí protokol v záležitostech politických, a to od úředníka, jež představený úřadu ustanoví.

§. 65. Protokol (politický) podavací nebo jednací má se vésti v desíti rubrikách.

Číslo protokolu počínají od času, kdy úřad vejde ve skutek, a budoucně od 1. ledna každého roku od čísla prvního, a jdou až do posledního prosince, ři čemž nemá býti žádného zlomku, aniž se má číslo které přeskočiti nebo opakovati.

Ku konci roku má se protokol podavací svázati a když byly spisy vyřízeny a do protokolu zapsány, mají se do registratury odevzdati.

§. 66. Do protokolu podavacího zapisují se spisy od stran nebo od představených obecních podané, přípisy a nařízení úřadů a veřejných orgánů, operáty komisionální od úředníků úřadů okresních (služnovských) podané a zprávy o vykonaných jednáních úředních, též protokoly u úřadu samého k žádosti stran nebo k ústnímu oznámení orgánů podřízených zdělané.

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 214, č. 100, strana 277 až 279, §§. 244 až 255.

**) Zemský věstník vládní na rok 1854, oddíl I., strana 373, č. 186.

Co se týče pasů a knížek vandrovních, vyhotovených nebo vidovaných, a certifikátů k obdržení pasů, kteréž vyšší úřadové vyhotoviti mají, listů domovních, povolení k manželství a t. p., pak vojáků na dovolenou puštěných, rezervníků a invalidů, mají se vésti toliko potřebné záznamy (§. 111), a pokud se takové úřední jednání nevztahují na zvláštní spis podaný, nemají se do protokolů podavacího zapisovati.

Protokoly, ježto se v běhu nějakého jednání již počatého zdělají, pak vynešení, jimiž se někdo pohání nebo napomíná, nemají se poznamenávati zvláštním číslem protokolovým, nýbrž toliko číslem toho kusu, na nějž se vztahují a číslem roku (mají se připočítavati).

Žádalo-li se za zprávu, vysvětlení a t. p. od více far, škol, obcí a podřízených orgánů v okresu o též věci (kusy sbírací), má se jen první kus došlý do protokolu zapsati, ostatní kusy ale, které potom po sobě dojdou, mají se číslem jednacím prvního kusu poznamenati (připočítati).

Zprávy, dopisy, nebo vynešení, kteréž nevyšly za příčinou nějakého kusu jednacího, již protokolovaného, k. př. periodická oznámení úřadu okresního (služnovského), nařízení vydaná k ústní neprotokolované žádosti stran; vynešení, vydaná z příčiny nějakého vlastního shledání úřadu (připomenutí úřední) mají se do protokolu podavacího zapisovati, a co se týče konceptu, úředního dopisu, zprávy nebo vynešení, pokládati za kus jednací, do protokolu došlý.

Zákonníkové a listy nařizovací, úřední noviny a t. p. nenáleží do protokolu podavacího.

§. 67. Spisy došlé má u politických úřadů okresních a služnovských bez výminky otvírati představený úřadu, u úřadů spojených ale ty ne, které již zevnitř svědčí úřadu okresnímu (služnovskému) jakožto soudu nebo kteréž jsou poznamenány slovy: „V záležitostech soudních,“ aneb kteréž obsahují žádosti k soudu, vztahující se na složení peněz nebo něčeho jiného, což se má jako depositum podle způsobu kasovního opatřiti.

Abyste stranám skrze prodlení podle předpisů soudních neučinilo žádné škody, má představený úřadu spisy došlé bez průtahu prohlednouti, spisy soudní, nalezneli mezi nimi jaké, odděliti a bez prodlení úředníkovi k vedení podacího protokolu soudního ustanovenému je odevzdati, aby s nimi učinil, co předepsáno (dle patentu od 3. května 1853).

Spisy došlé, vztahující se na úřad vůbec nebo na správu politickou, má představený úřadu, prohledna je bedlivě, na polo složití a zevnitř den a měsíc, v případech pilných i hodinu, kdy je obdržel, poznamenati (presentovati), a nemajili se pro tajný protokol (§. 75) podržeti, má je úředníkovi k vedení protokolu podavacího ustanovenému odevzdati.

§. 68. Na spisech podaných, při kterýchž jsou peníze, listiny hodnotní, věci drahé, hodnota peněžitá nebo důležité listiny, má se při presentatum věc hodnotní, kteráž s nimi došla, zvláště poznamenati a úřadu berničnému odevzdati, by ji schoval. Máli představený okresu (služný) peníze nebo věci hodnotní bez spisu podaného přijmouti, zdělá se o tom krátký protokol, ježto obsahovati má podstatné okolnosti (mnoholi bylo položeno, za kterou příčinou a ku kterému konci) a s kterýmž se má dále učiniti jako se spisem podaným, při němž jsou peníze. Staloliby se, že by jiní úředníci při jednání úředním v místě od představeného úředního vzdáleném museli peníze nebo

hodnotu peněžitou k ruce úřadu okresního (služnovského) přijmouti, mají je i s protokolem, kterýž se o tom ihned zdělati má, bez prodlení představenému úřadu odevzdati, aby je podle pořádku presentoval a ku schování odevzdal.

V obou případech mají představení úřadů a potahmo jiní úředníci straně, kteráž peníze odevzdala, ihned potvrditi, že je přijali.

Ostatek má se při odevzdávání deposit politických před se jíti podle předpisu od 12. prosince 1853*).

§. 69. Presentované kusy jednací, do protokolu došlé, zapíší se tu podle posloupnosti času a poznamenají se příslušným číslem protokolovým (protokolují se).

Kolik jest příloh, poznamená se na spisu podaném u čísla protokolního, a scházili některá příloha, udá se to zevrubně.

Při protokolování má se k tomu přihlížeti, aby se slova ukazovací kusu jednacího, k. př. vlastní jména osob, o něž jest činiti, nebo slovo, kteréž věc nejlépe vyjadřuje, ve čtvrté rubrice protokolu zvláště vytknulo.

Úředník, jemuž vedení protokolu jednacího jest svěřeno, má spisy podané za příčinou kolku ohledati, a shledáti jakou vadu strany kolku, má se podle předpisů v té příčině vydaných zachovati, zvláště ale má vadu shledanou na samém spisu podaném vytknouti a jestli potřeba učiniti oznámení, má předepsaný nález zdělati a podle zákona dále před se jíti.

§. 70. Protokol podavací má býti v hodinách úředních otevřen, a nemá se dříve zavíratí, než všechny kusy došlé byly náležitě zapsány.

Nebylo-li některého dne nic podáno, má se to výslovně připomenouti.

§. 71. Žádali sobě toho strana, aby obdržela důkaz, že spis její byl podán, má se to, že byl protokolován, na rubrice spisu podaného, nebo na osmerkovém listu potvrditi, kdež se má ten, kdo protokol vede, podepsati a poznamenati číslo protokolu, den, kterého byl spis podán, a čeho se spis podaný týče.

Ostatek může se stranám u protokolu podavacího toliko o tom zpráva dáti, byli spis podán, a kdy, a kterým číslem protokolním byl poznamenán.

§. 72. Když byl spis podaný protokolován, má se odevzdati referentovi buď již napřed nebo v každém případě ustanovenému, by jej vyřídil, nebo se má představenému vrátiti, aby učinil jiné opatření nebo jej sám vyřídil.

Úředník, jemuž byl spis k pracování odevzdán, má se v protokolu jednacím pojmenovati.

§. 73. Představený úřadu má se každodenně přesvědčiti, jsouli veškeré spisy došlé náležitě protokolovány, a na to má archy protokolní ku konci svým „Vidi“ poznamenati.

§. 74. Jak mile spis jednací jest vyřízen, mají se rubriky 5, 6, 7 a 8 protokolu jednacího z konceptu, na němž byl představený své „expediatur“ napsal, vyplniti (§. 103) a když byly spisy do registratury uloženy, má se znamenati registraturní (§. 124) do poslední rubriky protokolu napsati.

*) Věstník vlády zemské na rok 1855, oddělení II., částka VIII., strana 48, č. 21.

§. 75. O těch kusech jednací, kteréž podle obsahu svého nejsou příhodny, aby všickni úředníci úřadu okresního o nich nabyli vědomosti a kteréž se proto nebo podle nařízení vyššího mají soukromě vyjednávat a vyřizovati, má představený úřadu zvláštní (tajný nebo presidiální) protokol podle formuláře obecného protokolu (§. 65) vésti a protokol ten, jakož i vyřízené spisy tyto ve své světnici úřední pod zamčením chovati.

Částka druhá.

O odbývání prací vůbec a o přidělování a vypracování kusů jednací.

§. 76. Co se týče způsobu a rozsáhlosti úřední působnosti úřadů okresních a služnovských, o tom obsaženo jest poučení v nejvyšších nařízeních od 14. září 1852*) (potahmo od 10. ledna 1853) a ve zvláštních předpisech o vyjednávání a rozhodování záležitostí jednotlivých.

§. 77. Při odbývání prací, kteréž náležejí k působnosti správy politické úřadů okresních a služnovských, budiž vůbec za pravidlo pokládáno, že se mají co možná krátce a ústně vyjednávat i odbývat, pokud není podle nejvyšších ustanovení od 14. září 1852*) a od 10. ledna 1853 potřeba zvláštního rozhodnutí v první instanci s výhradou odvolání k úřadu vyššímu.

Sem náležejí zvláště nařízení policejní, informace, naučení, napomenutí, předběžná jednání s jednotlivými stranami, jako se správci duchovními, představenými obcí, učiteli, osobami lékařskými a technickými, s četnictvem a t. d., pokud není nevyhnutelně potřeba korespondence písemní, nebo pokud není korespondence taková výslovně nařízena.

§. 78. Představeným úřadů a úředníkům, jimž představený odbývání prací svěřil, se tedy ukládá, aby kdykoli se nějaká žádost, nějaké oznámení a t. p. nebo nějaká stížnost a t. d. podá, ku krátkému ústnímu řízení představeně obcí, strany a jiné osoby, jichž se týče, obeslahi, anebo přítomnosti jich v sídle úřadu užili, a při cestách úředních žádné příležitosti nepomijeli, kde by se nějaké příhodné nařízení, opatření a vyhledání jednoduše s nejmenším nákladem a bez mnohého psaní učiniti dalo.

Úředníci nižší mají, když v příčině takového jednání úředního vzejde nějaká pochybnost, představeného za naučení žádati, a o každém opatření, ježto učinili, představenému ústně zprávu dáti.

§. 79. Strany, kteréž osobně k úřadu přijdou, nemají se vůbec přidržovati, aby záležitost svou písemně na úřad vznášely. Záležitosti takové mají se, možnáli, ihned ústně odbyti.

Nemůželi se ústní žádost pro důležitost věci, nebo pro opatření, kteréž se po tom učiniti má, krátkým způsobem ústně odbyti, má představený úřadu nebo úředník od něho k tomu jmenovaný protokol o tom zdělati, a v případě tomto druhém má představený na něm své „Vidi“ napsati, prve než jej byl presentován (§. 67), nebo při presentování.

§. 80. Máli se ke spisu podanému nebo k ústní žádosti další jednání s přízvětím strany, svědků, znalců a t. p. před se vzíti, má se to zaříditi tak, aby se to co nejvíce zrychlilo a zjednodušilo, lhůta k vyjednávání věci

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, oddíl I., strana 15, č. 13.

má se tak ustanoviti, aby účastníci v pravý čas a náležitě připraveni jsouce k němu přijíti mohli, a nenili to řízení úřednímu na ujmu, má se při obeslání vytknouti účel jeho, jaké by nestání mělo následky a které průkazy a zprávy se mají přinést, ač jestli jakých potřeba. Poněvadž vůbec při řízení politickém mohou ve jmenu stran plnomocníci přicházeti, má se, když toho jest potřeba, v obeslání výslovně vytknouti, aby strany samy přišly.

§. 81. Úředník, který jednání řídí, má si dříve zjednati známost stavu věci a předpisů k věci se vztahujících; když jednání se počne, má se přesvědčiti, jsouli osoby přišlé ty pravé a potahmo majili plnomocenství, pak má shromážděným věc, kteráž se má vyjednávat, krátce a jasně vylíčiti a jestli při ní více punktů, jeden od druhého náležitě oddělit, vůbec pak má při dalším rozbirání věci vždy podstatu věci na zřeteli mít, a všelikého odchýlování a všeliké rozvlácnosti se varovati.

§. 82. Protokol vyjednací má se, šetříc předpisů kolkových, jasně a krátce/zdělati, s opominutím všeho, co by k věci nenáleželo, podati věrný obraz toho, jak jednání před se šlo a jak vypadlo.

Podstatné vyjádření stran a svědků a shledání znaleů mají se co nejvíce možná vlastními jich slovy zapsati.

V hlavě protokolu uveden buď čas, místo, kdy a kde bylo vyjednáváno, a věc, již se jednání týče, a byli v té záležitosti již dříve jednáno, má se krátce vytknouti, v kterém stavu se věc nyní nalézá; ku konci má se vůbec uvést, jak jednání vypadlo, a když byl protokol přečten, a dle potřeby opraven nebo doplněn, mají se strany, svědci nebo znalci a pak osoby úřední, které v tom měly účastenství, v něm podepsati.

Nechtěli se někdo podepsati, má se to zvláště vytknouti, připomenouc příčinu.

§. 83. Shodnouli se strany o požadování nějaké, kteréž bylo vznešeno na úřad okresní (služnovský) jako na úřad politický, a nikoliv jako na soud, anebo zdvihnouli stížnost podobnou porovnání, tehdy má úřad okresní (služnovský), šetříc předpisů o kolkách, protokolem jednacím potvrditi, že věc byla porovnáním vyřízena, a požádají strany za to, má jim přepis protokolu vydati.

§. 84. Služební cesty na komise mimo sídlo úřadu mají se jen tehda před se bráti, když jest toho skutečná potřeba a má se při nich co nejvíce času a nákladu šetřiti; představený sám má komise takové jen tehda před se bráti, když věc toho žádá, aby sám osobně jednání vedl.

V případech těžkých má představený úředníkovi na komisi vyslanému přiměřené naučení dáti, aby se dle něho spravoval.

Ředitel komise má práci jemu uloženou pozorně, horlivě a co možná nejrychleji odbyti a jak vypadla, představenému úřednímu zprávu dáti, a sice vůbec ústně odevzdaje mu zároveň protokol o komisi nebo jednání sepsaný.

Vzneseli někdo na úředníka, na komisi přespólní se nalézajícího, nějakou jinou záležitost úřední, která s tím, proč jest vyslán, není spojena, má ji, pokud se to bez zanedbání samé záležitosti komisionální učiniti může, vzít ve vyjednávání a podle úředního oprávnění svého a podle povahy věci buď ji odbyti, anebo další jednání o ní zavést. Úředník podřízený má o všelikých případech a opatřeních takových, navrátiv se, představenému úřadu oznámení učiniti, a byli jaký protokol jednací zdělán, jemu jej odevzdati.

§. 85. Aby se práce rychleji odbyvaly a lidem času a nákladu se ušetřilo, mají se pro záležitosti správy politické, zvláště k jednání se stranami, každý týden pravidelně dni úřední v místě okresním ustanoviti a oznámiti; pokud možná mají se dnové tyto položiti na dny soudní nejvyšším patentem od 3. května 1853 predepsané, na dny trhové a jiné dny napřed ustanovené, když se mnoho lidí schází.

Podle toho má se též učiniti, aby představení obcí, pokud toho k odbyvání prací politických potřeba, přicházeli v čas s okolnostmi domácími se srovnávající, a aby se přítomnosti jich k tomu užilo, by se od nich oznámení a dotazy přijímaly, zprávy od nich žádaly, rozkazy jim dávaly, a zákony a nařízení jim dodávaly a vysvětlovaly.

§. 86. V okresích rozsáhlejších, a aby obyvatelé míst od sídla úřadu vzdálenějších záležitosti své úřední snadněji odbyti mohli, má se učiniti opatření, aby se v dobách příhodných dnové úřední také mimo sídlo úřadu pravidelně odbyvali.

Úředník k tomu vyslaný má od obyvatelů obcí ke dni úřednímu povolaných v hodinách ustanovených spisy úřadu okresnímu (služnovskému) svědčící — vyjmajíc spisy v záležitostech soudních — přijímat, žádosti ústně naň vznešené ve vyjednávání vzít a dle okolností odbyti; též v záležitostech soudních, jestli to stranám k ulehčení, protokoly zdělati a všeliká jiná vyhledávání a komise, kteréž v tom okolí před se jíti mají, dle okolností před se bráti.

§. 87. Představený úřadu má práce došlé a protokolované mezi osoby úřední k vypracování tím způsobem rozdělit, aby část jich, a sice ty kusy, které před jinými požadují jeho osobního působení nebo s kterými spojeno jest vyšší odpovídání, aneb kteréž se dle povahy své mají zvláště tajně chovati, sobě ponechal, jiné kusy pak aby rozdělil mezi ostatní úředníky rovnou měrou, a zřetel maje k jich silám a schopnostem, k tomu, jaké záležitosti jsou jim již svěřeny a k tomu, aby se práce k sobě náležející a sobě podobné spojovaly a tím k lepšímu odbyvání prací se pomáhalo.

Když představený úřadu úředníkům přiděluje práce, má jim dáti příhodné naučení, kterak je mají vyřídit a obrátiti by se k němu úředník v běhu vyjednávání, maje nějakou pochybnost, má jej náležitě poučiti a věc mu vysvětliti.

§. 88. Každý úředník jest povinen, práce jemu přikázané pilně a důkladně vyřídit, jsouli tu akta předcházející, dokonalou vědomost věci si z nich zjednati a při vypracování kusů zákony a nařízení příslušná na zřeteli mít.

Přísně budiž k tomu hleděno, aby se úředníci varovali všeliké zbytečné rozvlácnosti a obházků, jakož i všelikých nepotřebných výsledků a dopisů.

Práce, kteréž představený úřadu vytknul jakožto pilné, mají se před jinými rychle před se vzít.

Lhůty, od vyšších úřadů položené, mají se mít ve zvláštní patrnosti a přísně zachovávat, restů pak jest se vůbec bedlivě varovati.

Shledáli se, že jest na spise podaném nebo na přílohách vada nějaká, co se kolku týče, má se podle toho před se jíti, co zákon předpisuje.

§. 89. Odpovědi na došlé kusy jednací mají se zdělati písemně, a sice když se vydávají na základě protokolů nebo spisů, kteréž zůstanou u úřadu,

mají se napsati na zadní straně samých spisů těchto, kromě toho ale na zvláštním půlarchu nebo celém archu, kterýž na levé straně obsahovati má číslo kusu a krátký výtah z věci, na pravé straně ale návrh vyřízení čili odpovědi.

Písemnosti úřední mají se zdělávati slohem jednoduchým a slušným, jasně a krátce, v návrhu odpovědi mají se pojmenovati akta, která se mají k odpovědi přiložiti, a vůbec mají se v konceptu připsati rozkazy a připomenutí zvláštní, jichž expedit má zapotřebí.

V návrhu odpovědi má se ten, kdo jej sepsal, podepsati.

§. 90. Korespondenci úřadů okresních (služnovských) činí nařízení (výměry, dekrety, listy oběžné), noty nebo dopisy a zprávy.

Výměry a dekrety vydávají se orgánům podřízeným, úředníkům nebo stranám a sice výměry tehda, když se spis podaný (exhibit) zároveň vydá nazpět, dekrety ale, když spis podaný zůstane u úřadu.

Má se to, co se nařizuje, v širší známost uvéstí, vydá se dekret ve způsobě listu oběžného (kurendy, cirkuláře).

Noty vyhotovují se k úřadům rovným; dopisy, ve způsobě psaní vyhotovené, posílají se představeným těch úřadů nebo jiným orgánům veřejným, kteří úřadu okresnímu ve službě nejsou podřízeni.

Úřadům, pod nimiž úřad okresní jest postaven, nebo představeným jich podávají se zprávy.

§. 91. Ve zprávě obsaženo býti má, vyjímajíc případy zcela jednoduché, krátké vylíčení podle akt, v jakém způsobu se věc nalézá a mají se spisy jednacím přiložiti; a žádali se za nějaké vyšší nařízení nebo rozhodnutí, má se ve zprávě učiniti určitý odůvodněný návrh.

§. 92. V každém rozhodnutí má úřad okresní (služnovský) vůbec uvéstí příčiny a zákony, jichž bylo užito.

Jestli dovoleno, z rozhodnutí takového k úřadu vyššímu se odvolati, má se to ve vyřízení podotknouti, a pojmenujíc úřad, ku kterémuž se odvolati lze, i lhůta, v kteréž se to státi má a doložíc, že se má rekurs u samého úřadu okresního (služnovského) podati. Kde zvláštními předpisy není ustanovena kratší lhůta k odvolání, ustanovena buď k podání rekursů z vyřízení úřadů okresních (služnovských) lhůta 14denní od toho dne, kteréhož vyřízení bylo dodáno, tento nepočítajíc. Den, kteréhož rekurs byl dán na poštu, má se tak počítati, jakoby rekurs toho dne byl podán úřadu.

Rekurs podaný buď se spisy jednacím a důkladnou zprávou vyššímu úřadu předložen.

§. 93. Nařízení, kteráž se pro dobré veřejné vydají, mají se i v běhu lhůty rekursní vykonati.

Výjimkou může se rekursu v takových případech moc zastavující tehda povoliti, když se věc podle povahy své může odložití, a kdyžby se straně, pakli by se nařízení ihned vykonalo, učinila škoda nenahraditelná a taková, kterážby, kdyby rekurs měl dobrý účinek, nedala se více napravití.

Nařízení, týkající se stran, jmenovitě taková, jimiž se, ačkoli od jiné strany bylo odporováno, někomu něco přišklo nebo odešlo, nebo se někomu něco dovolilo, aneb něco uložilo, nemají se vůbec vykonávati, pokud lhůta k rekursu neprojde, aneb pokud o rekursu podaném není rozhodnuto; máli

se ale rozhodnutí úřadu politického ihned ve skutek uvéstí, poněvadž by z prodlení vzešlo nebezpečí, má se to ve vyřízení výslovně připomenouti.

§. 94. Návrhy odpovědi od podřízených úředníků sepsané mají se ihned představenému úřadu se spisy příslušnými odevzdati, aby je zkoušel a schválil.

Představený úřadu má práce tyto ihned revidovati a nesnášeli se s nimi, úředníkovi je vrátiti, aby je změnil, snášeli se ale s nimi, má je dle potřeby opravití a přidav k nim expeditur a podpis svůj, rovněž jako ty kusy, kteréž byl sám vypracoval, dále odevzdati, aby byly vyhotoveny a přišly ku schování.

Částka třetí.

Kterak se mají práce vyřízené na čisto přepisovati, vyhotovovati a dodávati.

§. 95. Když představený úřadu okresního na návrhy odpovědi expeditur byl napsal, má je odevzdati kancelistovi, k řízení prací manipulačních ustanovenému, a tento má o to pečovati, aby kusy úřední byly na čisto opsány, vyhotoveny, dodány, v protokolu jakožto vyřízeny zapsány a registrovány.

§. 96. Máli se spis na kolku vyhotoviti, budíž šetřeno předpisů v té příčině vydaných.

Pakli jest vyhotovení podrobena nějakému poplatku, mají se akta úřadu berničnému odevzdati, aby poplatek vyměřil.

§. 97. Za příčinou přepisování na čisto mají se koncepty mezi osoby kancelářské příhodně rozdělití (§. 53), vyřízení, kteréž představený poznamenal za pilné, ihned vyhotoviti, ostatní pak podle času, jak expeditu byla odevzdána, a byli některé kusy zároveň odevzdány, tedy podle posloupnosti čísel jednacích.

Bez nařízení představeného úřadu nesmějí sobě úředníci kancelářští žádného odchýlení od tohoto pravidla dovoliti.

Restů jest se pilně vystříhati.

§. 98. Vyhotovení má se psáti (mundovati) čistě, čitelně a správně; zkracování, ježto nejsou vůbec srozumitelná, nemají se užívati.

Máli ten, kdo na čisto opisuje, nějakou pochybnost, nemá sám žádných změn dělati, něbrž má představeného úřadu za naučení žádati.

V každém vyhotovení buď svrchu v levo položeno číslo vyřízeného kusu jednacím a ku konci formule: „Od c. k. úřadu okresního (služnovského) v . . . .“

§. 99. Úřadové okresní (služnovští) mají k představeným úřadům zemským užívati predikátu „vysoce slavný“, k jiným úřadům ale predikátu „slavný“.

V dopisech má se dáti osobám, kterýmž se posílají, titulatura, kteráž jim podle společenské zvyklosti přísluší (Vaše blahorodí, Ctihodný neb Velebný pane a t. d.).

Stranám má se ve vymezeních dávatí titulatura, kteráž jim podle rodu, podle občanského postavení nebo zvláštních nařízení přísluší.

Slov čestných „pane a paní“ užívati mají úřadové okresní (služnovští) ve všech případnostech, v kterýchž se čestných slov těchto v obyčejném obcování vedle obyčejně zemského užívá.

§. 100. Vynešení, jimiž se žádosti a jiné spisy od stran podané odvrhují, povolují nebo pro opravu vracují, nebo na které se nějaká jiná odpověď dává (výměry §. 90), mohou se vyhotoviti prostředkem indorsátů čili rubopisů, kteréž obsahují jméno úřadu, orgánu úředního nebo strany, již svědčí, toliko v kontextu vyřízení, a které se mají psáti na levé straně posledního archu nebo toho, který činí obálku kusu na dvě přehnutého.

Jiná vynešení (dekrety, nařízení, noty, dopisy), ježto se na zvláštních arších na čisto opisovati mají, psána buďtež podle celé šířky (in extenso); zprávy k úřadům představeným ale na arších na čtvero přehnutých tak, aby první čtvrt sloupce na levé straně zůstala prázdná.

Zprávy mají míti rubrum, kteréž obsahovati má nápis, komu zpráva svědčí, jméno úřadu, který zprávu činí, a poznamenání věci, již se zpráva týče, a jak se zpráva zakládá na vyšším rozkazu, číslo jednacím rozkazu toho a konečně kolik jest příloh a kdo zprávu sepsal.

§. 101. Když jest vyřízení na čisto opsáno, má se čtením porovnávacím (kolacionováním) jistoty nabytí, zdalíž se čistý přepis s konceptem srovnává, a pak se má čistý přepis představenému předložiti, by jej podepsal. Zašlali jej nějaká překážka, neníli přítomen, nebo jestli jeho místo prázdné, má se úředník za náměstka jemu ustanovený ve vyhotovení podepsati s doložením „za překážkou představeného zašlou,“ nebo „v nepřítomnosti představeného“ aneb „v nebytí představeného“.

Na konceptu buď krátce poznamenáno, kdo jej na čisto opsal, kdo kolacionoval a kdy vyřízení bylo expedováno.

§. 102. Opatřili úřad okresní (služnovský), podpis nebo přepis nějaký věrou (legalisoval neb vidimovali jej), nechať se to týče záležitosti soudní nebo politické, má se v tom i při takových úřadech, jichž představený není k sudství uzpůsoben, představený podepsati, a kdyžby jej zašla nějaká překážka, nebo kdyžby nebyl přítomen, má to učiniti adjunkt, který moc soudní vykonává.

§. 103. Když jest vyhotovení podepsáno, má se úředník, který manipulaci řídí, o to postarati, aby se i s přílohami, ježto se k němu připojí, s penězi a věcmi hodnotnými a t. p. zapečetilo, podle okolností zvláštní obálkou opatřilo a adresa na něm napsala, pak aby se vyhotovení takové na poštu odevzdalo nebo jinak dodalo, aby se v protokolu jednacím (§. 74) náležitě poznamenalo, že bylo expedováno a koncept s akty, které u úřadu zůstanou, aby se registroval.

§. 104. Přepisy kusů úředních u úřadu se nalézajících, neb nová vyhotovení odpovědí úředních stranám daných (duplikaty) nesmějí se vydávati než k rozkazu představeného úředního.

§. 105. Co se týče přijímání peněz nebo věcí hodnotu peněžitou majících z pošty a odesílání jich poště, mají platnost předpisové o tom vydání a má se vésti náležitý denník přijímací a podavací.

V příčině vydávání a dodávání deposit politických u úřadu berničného schovaných, má se předse jíti podle předpisu od 12. prosince 1853. *)

*) Věstník vlády zemské na rok 1855, oddíl II. částka VIII., str. 48, č. 21.

§. 106. V místě úředním mají věci od úřadu vycházející dodávati bedlivě služebníci úřadu okresního. K dodávání věcí v okrese mimo místo úřední užiti se má pošty, nebo neníli místo, kam se něco má dodati, příliš vzdálené a neníli s místem úředním přímo poštou spojeno, představených obcí. Aby se tohoto prostředku dodavacím, kterýž za příčinou častého úředního obcování úřadů okresních (služnovských) s obcemi jest velmi příhodný, dobře užiti mohlo, mají představení okresní (služní) dle možnosti k tomu přihlížeti, aby byly od obcí jednou nebo vícekrát v týdni řadné posilky zřízeny a bezpečné osoby za posly obecní nebo okresní ustanoveny, jenž mají býti opatřeni taškou koženou, ježto by se mohla zavřítí. Služebníků úřadů okresních (služnovských) může se výjimkou v případech zvláště pilných nebo důležitých, aneb když se již za příčinou nějakého dodání soudního nebo jednání úředního někam vysílají, užiti k dodávání kromě místa úředního dle nařízení od 3. července 1854 *) (zákonníka říšského č. 169), přičemž však bedlivě k tomu buď hleděno, aby se co možná nejvíce dodání a prací jednou cestou vykonalo. Máli se co dodati mimo okres, učiněno to budiž buď poštou, nebo některým jiným úřadem okresním, který se za to má žádati, v případnostech zvláště pilných ale vlastními služebníky úředními.

§. 107. Dodání poštou učiněná vykazati se mají předepsanými denníky poštovskými.

Jiná dodání zapisována buďte do seznamů (knihy dodavací, archů dodavacích).

Seznamů takových udělá se tolik, kolik služebníků úředních nebo poslů okresních a obecních se k dodávání užívá, krom toho ale vede se zvláštní kniha dodavací v příčině těch věcí, které se u úřadu samého stranám přímo dodají.

Úředním služebníkům a poslům, jimž dodání bylo uloženo, dají se zároveň s kusy, které se mají dodati, knihy dodavací, v nichž první tři rubriky jsou vyplněny, a oni mají dáti od toho, komu něco dodali, poslední dvě rubriky vyplniti a tím prokázati, že to dodali. Seznamy dodavací mají se čísla poznamenati a všeliká dodání učiněná u úřadu tím v patrnosti chovati, že se v rejstříku expedicím, který se má zříditi a podle posloupnosti čísel jednacích vésti, připiše slovo „pošta“ nebo příslušné číslo knihy dodavací.

§. 108. Byli-li dodání rozhodnutí nějakého, z kterého se strana může odvolati, nebo nějaké jiné důležité odpovědi nebo rozkazu vykonáno skrze představené obcí, mají představení tito úřadu okresnímu (služnovskému) listy přijímací řádné a v náležitý čas odeslati. Úřad okresní (služnovský) má však v případech takových představenému obce výslovně naříditi, aby list obdržecí předložil.

§. 109. Byli-li úřad okresní (služnovský) od jiného úřadu požádán, aby v okrese něco dodal, má užiti prostředků dodavacích, v §. 106 jmenovaných, a žádáti úřad ten za to, má o to péči míti, aby se list obdržecí na věc dodanou vyhotovil a úřadu tomu poslal.

§. 110. Edikty a jiná vynešení a nařízení úřadu okresního (služnovského), kteráž se mají obecně vyhlásiti, mají služebníci úřadu na tabuli

*) Zemský věstník vládní na rok 1854, oddíl I., strana 351, č. 168.

úřední, nebo kde se to jinde činívá aneb se příkáže, aby se to učinilo, přibíti, a podle okolností vyvoláváním vyhlásiti. K podobnému vyhlášení mimo sídlo úřední užívati jest vůbec představených obecních a výjimkou služebníků úředních.

§. 111. U úřadu okresního (služnovského) mají se vésti zvláštní zaznamenání a rejstříky všech těch odvětví prací, jichž sestavením v přehled by se běh prací mohl usnadniti a zjednodušiti.

Zaznamenání taková jsou zvláště záznamy pasů vydaných a vidimovaných, při nichž mají býti rejstříky jmen, zaznamenání knížek vandrovních, pasů hausírních a t. p., záznamy osob šupem čili hnáním dopravených, vojáků na dovolenou odpuštěných, invalidů, a rezervníků, záznamy vydaných listů domovských, povolení k manželství, povolení k hubbě, pasů zbrojních, povolení k stavbám, propůjčených práv živnostnických a obchodních, záznamy spolků politických a jiných v okresu a t. p. Nařízení a vynešení od úřadu okresního (služnovského) vydaná, kteráž se v jisté vyměřené lhůtě mají vykonati nebo na kteráž potahmo se má odpověděti, mají se do zvláštního seznamu lhůt zapisovati a kdyžby lhůta marně prošla, náležitá pohánáti učiniti.

Představený okresu (služný) má zdělati a u sebe chovati (§. 122) tabulku osob podle §§. 45, 47 a 48 zákona o působnosti úřadů okresních*) policejně a nikoliv od soudu trestního potrestaných a v tabulce této, v kteréž má býti rejstřík dle abecedy, míti také v patrnosti osoby v okresu jeho bydlicí, které jsou pro určité skutky podezřelé neb nebezpečné, a které mají tedy býti pod dohledem.

§. 112. Úřad okresní (služnovský) má nejdéle do 15. ledna každého roku zdělati výkaz prací politických, prošlého roku slunečného vyřizených a osob, které je vykonaly a má jej prostředkem úřadu krajského (stoličného) předložiti politickému řízení zemskému.

Částka čtvrtá.

O registratuře.

§. 113. Návrhy odpovědí a vyřízení úřadu okresního (služnovského) a všeliké spisy jednací a přílohy, kteréž se po řádné expedici stranám nebo úřadům nevydaly, nébrž mají u úřadu zůstatí, mají se schovati v registratuře.

§. 114. Úředník kancelářský, jemuž registratura svěřena jest, má povinnost tuto co nejdříve a nejpilněji vykonávati; on má akta odevzdaná prohlédnouti, jsouli ouplná, on nemá v indikování a v ukládání spisů nikdy býti pozadu, a vůbec má práci registraturní tak řídití, aby vždy mohl hned pověděti, kde se ten neb onen kus nalézá.

§. 115. Akta politická registrují se vůbec (§. 119) v odděleních, kteráž se podle materií zřídí a pro rozdíl od registratury soudní velkými latinskými písmeny poznamenají.

V každém oddělení (svazku) vložiti se mají akta do něho náležející tak, jak čísla exhibitní podle pořádku aritmetického po sobě jdou, jestli však více exhibit, též věci se týkajících, nemají se exhibita pozdější tam registro-

*) Zemský věstník vládní na rok 1853, strana 28, §. 45, 47, 48.

vati a ukládati, kamžby podle pořádku aritmetického náležely, nébrž k tomu kusu, s kterýmž v též periodě registraturní záležitost ta počala (k číslu prvopočátečnímu) a mají se s tím kusem spojití, buďsi tím, že se k němu přivěsí, nebo že se na ně dá obálka.

Podle množství prací uzavrou se svazky čili fascikule buď každého roku nebo každá dvě, tři, čtyři léta, nebo každých pět let (což činí periodu registraturní). Toto uzavření fascikulů má se v celé registratuře stejně provésti, a nemůže se tedy jeden svazek zavíratí každý rok a jiný každá dvě léta a t. d.

Přijedli v nové periodě registraturní kus nějaký, který náleží k exhibitu periody předešlé, nemá se klásti k exhibitu tomuto, nébrž má se pokládati za číslo počáteční nové periody, a na něm napsati znamení registraturní aktu předešlého.

§. 116. Pokud se tím nynější zřízení registratury podstatně nepřeruší, mají se pro akta politická tato oddělení v registratuře zříditi:

- A. Zákony a normalie;
- B. věci týkající se služeb a osob;
- C. věci vojenské;
- D. věci týkající se duchovenstva a škol;
- E. věci týkající se zdravoty, chudých, ústavů dobročinných a nouze

vůbec;

- F. věci týkající se zeměvzdělání, hornictví, lesnictví a honby;
- G. věci obchodnické a živnostnické;
- H. silnice a jiné stavby (pokud nejsou obsaženy v oddělení D, E, F a G);
- I. policie, nenáležící věc již do oddělení E, F, G a H;
- L. věci, týkající se obcí;
- M. věci, vztahující se na daně, důchodky a kasy;
- N. věci rozličné.

Žádali toho rozsáhlost některého oddělení, aby se z něho udělalo více svazků, mají se tito svazkové, jakožto oddělení vedlejší, poznamenati malými písmeny latinskými, kteréž se ve způsobě zlomku pod písmeny, znamenajícími oddělení, napíší (k. p. $\frac{N}{a}, \frac{N}{b}, \frac{N}{c}$).

S povolením řízení zemského může se počet oddělení registraturních zmenšiti anebo vyloučením jistých materií z oddělení N rozmnožiti.

Na svazcích napsati se mají písmena, znamenající oddělení hlavní a oddělení vedlejší a ročníky, z kterýchž tam jsou akta uložena (k. p. L. 1855, 1856, 1857).

§. 117. Zákonníky, centrální list policejní, noviny úřední a jiné tiskopisy periodické, ježto se úřadům okresním (služnovským) z povinnosti úřadu posílají, nenáležejí do registratury; věci tyto mají se zvláště o sobě v dobrém pořádku sbíratí, ku konci roku sešiti a do biblioteky úřední postavití, do kteréž se také všeliké zákonníky, sbírky zákonů a jiné spisy vědecké, mapy, erby a t. p., kteréž byly úřadu odevzdány nebo se později zjednají, dáti a do katalogu zapsati mají, kterýž pak činí část inventáře úředního.

§. 118. Za normalie pokládati se mají nařízení úřadů představených, kteráž úřadu okresnímu (služnovskému) byla předepsána za pravidlo, dle něhož se má spravovati, aniž byla zákonníky vyhlášena.

Rozhodnutí ve věcech jednotlivých mohou se jen tehda za normálie pokládati, když úřad vyšší výslovně rozhodnutí takové ustanovil za pravidlo, dle něhož se v případech podobných řídití jest.

Takové rozhodnutí partikulární má představený úřadu připsáním slova „normál“ na vrchu na pravém sloupci návrhu takového rozhodnutí zvláště poznamenati; ona se pak na náležitém místě registrují, v oddělení registratury, pro normálie ustanoveném ale vloží se zvláštní listy, na kterýchž se napíše krátký obsah nařízení, a znamení registraturní, pod kterýmž ten kus jest uložen.

§. 119. S přivolením řízení zemského může se také zvláště při menších úřadech okresních (služnovských) nebo kde se to z jiných důležitých příčin vidí potřebné, registrování tím způsobem zříditi, že se akta toliko podle čísel exhibitů a hledíc k tomu, aby záležitosti jednací k sobě náležející pohromadě zůstaly, ukládají a že tedy se oddělování registratury podle materií nečiní. (§§. 115 a 116.)

V případě tomto činí každý rok periodu registraturní a udělá se tolik svazků, kolik jich pro množství akt toho roku potřeba, svazky ty poznamenají se latinskými písmeny pořád jdoucími a na každém svazku napíše se číslo roku, písmeno svazku a číslo nejvyšší a nejvyšší exhibitů v něm uložených (k. p. A. č. 1—500, B. č. 501—900 a t. d.).

§. 120. Akta zvláště důležitá, původní listiny, ježto mají zvláštní cenu a t. p., mohou se o sobě schovávatí, a však má se v příslušném svazku vložení archu, který k tomu ukazuje, kde se akt nebo listina schovává, náležité vysvětlení dáti.

§. 121. Akta všeliká v jedné periodě registraturní uložená mají se uvéstí v rejstřík hledací dle abecedy (index, repertorium).

Rejstřík tento záležitosti má z archů, co možná nejbedlivěji vyměřených, kterýchž se v knihu svázati, a na kraji písmeny opatřiti mají.

Kniha tato obsahovati má tři rubriky:

Do první rubriky zapsána buď každá záležitost o sobě registrovaná významnými (vůbec alespoň dvěma) slovy ukazovacími, zvláště podle jména osob, jichž se to týče (stran, obcí, korporací, ústavů a t. p.) a kde se to učiniti může, také podle věci, a to písmem latinským v oči bijícím.

V rubrice druhé poznamenána buďte veškerá čísla exhibitů, na tož věc se vztahující a pod týmž číslem prvopočátečním registrovaných.

Rubrika třetí obsahuj poznamenání registraturní (§. 124). Kde není v registratuře zvláštního oddělení pro normálie, má se každý kus jednací, který se má za normál pokládati, v indexu připojením slova „normál“ v třetí rubrice za normál vytkouti.

V indexu, ať jsou oddělení registraturní (§. 115) čili nejsou (§. 119), začítí se má pro snadnější přehlednutí normálií hlavním slovem ukazovacím „normálie“ a pod slovem tím mají se všeliké normálie, které v běhu periody registraturní došly, sestaviti, poznamenajíc krátce věc, číslo jednací a znamení registraturní.

Při větších úřadech může se na místě toho vésti o sobě zvláštní index normálií, a podle okolností také kniha normálií, do níž by se normálie do slova zapisovaly.

§. 122. Akta, u představeného ponechaná a u něho samého schovávaná uvedena buďte ve zvláštní rejstřík hledací (§. 75).

§. 123. U úřadů okresních (služnovských), jichž práce jsou rozsáhlejší, vésti se má (kromě toho, že se znamení registraturní zapíše do protokolu jednacího §§. 65, 74) ještě také seznam, podle čísel pořád jdoucích zřízený (manuál, kniha odkazovací), v kterémž se u jednoho každého kusu, máli číslo počáteční (§. 115), zaznamenají ostatní čísla k němu přiložená, a nemáli čísla takového, tedy se zaznamená číslo počáteční, k němuž se kus uloží.

§. 124. Na každém kusu jednacím, když se registruje, napsati se má na levém sloupci dole znamení registraturní, totiž písmeno svazku a číslo jednací, pod kterýmž nebo ku kterémuž bylo registrováno (číslo počáteční).

§. 125. Úředníkům konceptním úřadu okresního (služnovského) jest dovoleno k potřebám úředním do akt registraturních, ježto nebyla u představeného ponechána (§. 122), nahlížeti a je vyzdvihovati. Úředníci ostatní, osoby k jiným úřadům náležité a strany zapotřebí k tomu mají povolení od představeného, kteréž se stranám má dáti písemně.

Vyzdvihnouli se akta, uložiti se má na jich místě list obdržecí a má se vésti zvláštní kniha zaznamovací na listy tyto.

Po projití tří měsíců mají se akta vyzdvížená nazpět žádati a na místo náležité uložiti. Zvláště když úředník některý vystoupí nebo zemře, má se k tomu hleděti, aby akta, z registratury jemu vydaná, byla navracena.

§. 126. Kdy a kterým způsobem se mají akta, jichž není již potřeba, z registratury vyloučiti a zmařiti, ustanoveno jest zvláštními předpisy.

8. Některá ustanovení, jimiž se má běh jednání u úřadů politických zjednodušiti a zrychlití.

(Nařízení, vydané od ministerium záležitostí vnitřních, dne 27. října 1859. Obsaž. v zákonníku říšském v částce LVI, vyd. dne 3. listopadu 1859, č. 195 a 196 str. 556. Zem. vl. věst. č. 196, str. 523.)

Aby se běh jednání u úřadů politických zjednodušil a zrychlil, dle Nejvyššího schválení, daného dne 23. října 1859, toto se ustanovuje:

1. Moc, propůjčovací práva rakouského občanství státního, která posud příslušela ministerium záležitostí vnitřních, přenáší se od nynějška na politická řízení zemská (místodržitelství, vlády zemské a místodržitelská oddělení v Uhřích). Toliko cizozemce, co do smýšlení politického podezřelé, v svazek říše rakouské přijímají, zůstávají sobě ministerium.

2. V případnostech níže položených nebude již dovoleno, z rozhodnutí politických řízení zemských, jimiž nějaké nařízení, nebo nějaký nález úřadů nižších byl potvrzen, odvolávati se dále k ministerium záležitostí vnitřních:

- a) když bylo někomu politické povolení k manželství uděleno nebo odepráno;
- b) když byl učiněn nález v rozepři mezi obcemi téhož okršlku správního v příčině příslušnosti domovské některé osoby a v příčině zaopatření s příslušností touto spojeného; a
- c) když jde o nějaké nařízení neb rozhodnutí, týkající se policie místní.

V každé případnosti takové má se v rozhodnutí vydaném výslovně připomenouti, že další odvolání místa nemá.

3. K podání rekursu z rozhodnutí politických řízení zemských, není zvláštními předpisy kratší lhůta odvolací ustanovena, vyměřuje se nepřestupná lhůta šedesátidenní, jediné ode dne dodání počítajíc, a nařizuje se zároveň, že se má spis odvolací přímo k politickému řízení zemskému, jehož nálezu ten spis odporuje, podati a od tohoto řízení, když jej bylo náležitě vysvětlilo a spisy jednací k němu přiložilo, ministerium předložiti, aby rozhodlo. V rozhodnutí řízení zemského má se výslovně pojmenovati jak lhůta odvolací, tak i instance, ku které odvolání jíti může.

Tato nařízení se tímto v obecnou známost uvádějí.

Hrabě Goluchovski m. p.

9. O užívání c. kr. pošty bez platu (osvobození od porta).

(Zákon, daný dne 2. října 1865. Obsaž. v XXX. částce zák. říšského, č. 108, str. 343, vydané dne 1. listopadu 1865.)

S přivolením obojí sněmovny Mé rady říšské vidí se Mi naříditi takto:

Článek I. Korespondence Císaře Pána a údů rodiny císařské, jejich nejvyšších hofmistrovství a sekretářství osvobozena jest, i když se dopravuje poštou městskou, od porta a od poplatku rekomandačního.

Všeliké korespondence, svědčící Císaři Pánu a údům rodiny císařské buď přímo nebo jejich sekretářstvím, jsou zproštěny porta.

Článek II. Od porta osvobozeny jsou kromě toho:

1. Úřední korespondence c. kr. úřadů civilních a vojenských, též orgánů dle zákona jim za rovné pokládaných, jejich představených, úředníků exponovaných a o sobě úřadujících osob vojenských, jakož i stábů dvorských a jejich úřadů, kancelářů c. kr. úřadů a jejich správců ve vzájemném obcování služebním.

2. Korespondence stálé komise kontrolní nad dluhy státními z rady říšské zřízené, korespondence výborů zemských, korporací dle ústavy za rovné jim pokládaných a orgánů pod nimi postavených, c. kr. rady vyučovací a jejich představených v obcování obapolném i v obcování s úřady a orgány, přivedenými pod č. 1.

3. Úřední korespondence úřadů, orgánů a korporací pod č. 1 a 2 uvedených, ježto svědčí adresátům, kteří jsou povinni porto platiti a týkají se služby veřejné.

4. Spisy, které se podávají úřadům, orgánům a korporacím pod č. 1 a 2 jmenovaným podle nařízení obecných nebo podle zvláštního vyzvání úředního.

5. Služební korespondence presidií obojí sněmovny rady říšské, též sněmů, i když se vede mezi těmito presidiemi a údy rady říšské a sněmů, jakož i mezi výbory zemskými a údy příslušného sněmu.

6. Korespondence úřadů obecních ve vzájemném obcování s úřady, orgány a korporacemi v postavci 1 a 2 jmenovanými, též mezi sebou ve všelikých záležitostech působnosti přenešené, v záležitostech působnosti samostatné však jen tehda, když se korespondence vztahuje k věcem, příslušejícím obci dle

článku V., postavců 2 a 10 zákona, daného dne 5. března 1862 (č. 18 zákonníka říšského).

7. Korespondence zastupitelství okresních, župních a krajských, korporací jim dle zákona za rovné pokládaných i jejich výborů v též míře, jako korespondence úřadů obecních.

8. Korespondence duchovních úřadů všelikých vyznání od státu uznaných ve všech jejich stupněch hierarchických, v záležitostech náboženských, manželských, školních a jiných úředních, úřední korespondence konventů mendikantních, též korespondence ředitelství úřadů vyučovacích a vzdělavacích, od státu za veřejné uznaných, u věcech vyučovacích jak s úřady, orgány a korporacemi v postavcích 1 a 2 jmenovanými, tak v obcování vzájemném.

9. Korespondence všelikých ústavů vědeckých a uměleckých, ježto jsou ústavy státními, s úřady, orgány a korporacemi pod č. 1 a 2 jmenovanými, též se svými údy ve všelikých záležitostech účelů ústavů těchto se týkajících, i v obcování obapolném.

10. Korespondence ústavů humanitních přímo pod správou státní postavených a nemocnic, domů pomatených, porodnic a domů nalezců za veřejné uznaných (obecných) ve všelikých záležitostech úředních s úřady, orgány a korporacemi pod č. 1, 2, 6 a 7 jmenovanými a v obcování obapolném.

11. Korespondence komor obchodnických a živnostnických, též komor advokátních a notářských s úřady, orgány a korporacemi pod č. 1 a 2 jmenovanými.

12. Korespondence zástupců v záležitostech fiskálních delegovaných nebo exponovaných v obcování s prokuraturou finanční, která je delegovala.

13. Spisy, podávané od oficiosních zástupců stran, práva chudých požívajících, k soudům, k úřadům politickým a finančním a vynešení, vydaná od těchto úřadů u věcech, práva chudých se týkajících.

14. Korespondence notářů v příčině spisů svých úředních řádem notářským předepsaných, které podávají komorám notářským nebo archivům, též korespondence, kterou vedou co komisari soudní s úřady a orgány v postavci 1 jmenovanými a s úřady obecními.

15. Korespondence v záležitostech alodialisace manství, též vyvazení pozemků, vykoupení a regulování závad pozemkových, když se podává na poštu i když se dodává.

16. Dopisování kolektur loterních s představenými úřady loterními u věcech služebních, též korespondence velkých prodavačů věcí státního monopolu s c. kr. úřady ve všelikých záležitostech služebních, pokud se netýkají svěřeného jim jednání komisního.

17. Zákoník říšský a zákoníky zemské, též věstníky nařizovací, vydávané od ministerií a od úřadů centrálních i zemských, tak též stenografické zprávy o sezeních, rozeslané od presidií obojí sněmovny rady říšské a sněmů úřadům, orgánům a korporacím, pod č. 1, 2, 6, 7, 8 a 11 jmenovaným.

18. Exempláře spisů tiskových, které se dle zákona o tisku úřadům z povinnosti posílají, taktéž psaní, jimiž se noviny reklamují, když se podají na poštu nezapečetěná.

19. Všeliká oznámení, činěná úřadům u věcech trestních, jimiž rozumějí se také trestní záležitosti důchodkové.

20. Korespondence služební u věcech, týkajících se obrany zemské a záležitosti střeleckých v Tyrolsku a Vorarlbersku.

21. Všeříké nerekomandované soukromé listy rakouských vojínů (oficírů, stran vojenských i mužstva) a úředníků vojenských, které se na pošty polní podávají a k nim docházejí.

22. Korespondence železnic, kteréž náležejí k jednotě železnic německých, v záležitostech této jednoty se týkajících, na čas vzájemnosti.

23. Korespondence privilegovaného rakouského banku národního, vedené s kasami o vyměňování otřelých listů anticipačních, jakož i korespondence téhož banku, vedené s úřady a orgány v článku II., postavci 1 jmenovanými, v záležitostech statků státních jemu postoupených.

Článek III. Generální poštovník zemí dědičných, kníže Paar a poštovník man Bocenský a Tridentský, svobodný pán Taxis, i jejich rodiny, osvobozeny budou prozatím dále tou měrou, jakž se takové osvobození v posavadním svazku lenním dle práva zakládá.

Článek IV. Osvobození od porta nevztahuje se k užívání pošt městských.

Od poplatku rekomandačního osvobozeny jsou jenom úřady, orgány a korporace, jmenované v článku II., postavci 1.

Článek V. Korespondence od porta osvobozené úřadů, orgánů a korporací, jmenovaných v čl. II., postavci 1 a 2, buďtež pečeti úřední zapečetěny a na adrese buď napsána titulatura odesílajícího úřadu neb orgánu úředního a kromě toho slovo „Věc úřední“.

Svědčí-li korespondence úřední adresátovi nějakému, který jest povinen porto platiti, a jestli tato korespondence dle článku II., postavce 3, osvobozena od porta, tedy budíž na adrese napsáno „Věc úřední od porta osvobozená“.

Jiné korespondence, které jsou od porta osvobozeny, buďte pečeti náležitou zapečetěny a buď na nich zřetelně napsána vlastnost odesílatele a věc, na které se osvobození od porta zakládá; na spisech pak, kteréž dle postavce 4, článku II. v záležitostech služby veřejné posílají se úřadům nebo korporacím od porta osvobozeným, budíž napsáno: „K vyzvání úřednímu“.

Článek VI. Na dopisy a jiná vynesení úřadů a korporací od porta osvobozených a orgánů jim dle zákona za rovné pokládáných, kteréž se posílají adresátům portu poddaným v záležitostech, ježto nejsou osvobozeny od porta, vyměřeno buď porto dle tarify bez taxy dodavkové; spisy pak portu poddané, které se posílají úřadům od porta osvobozeným a orgánům jim dle zákona za rovné pokládáným, buďte frankovány.

Nalezl-li by se spis nějaký tohoto druhého způsobu v truhličce na psaní nefrankovaný anebo ne úplně frankovaný, tedy se to, co by scházelo, za porto i s taxou dodavkovou napočítá a od toho, kdo ten spis podal, potomně vybere.

Článek VII. Korespondence od porta osvobozené odesílají se bez porta také tehda, když váží více, nežli se na poště listovní dopouští, a když v sobě nezdržují žádných jiných věcí, nežli: listiny, spisy, počty, akta, mapy, plány, věci tištěné, to vše bez pojmenování ceny.

Článek VIII. Bankovky, papíry cenné, peníze papírové a ražené posílají se mezi úřady, orgány a korporacemi, uvedenými v článku II., postavci 1 a 2, bez porta; taktéž peníze od jiných orgánů na účet státu nebo zemí vybrané neb sebrané, když se posílají z rozkazu a věci k řízení soudů trestních náležející, pokud se hodí k dopravování po poště.

Článek IX. Za všeříké jiné věci poštou povozní poslané, kteréž v článkách výše položených nejsou výslovně pojmenovány, povinni jsou také úřadové od porta osvobození porto dle tarify platiti, a to hned, když se věci podávají, nesvědčí-li věci takové adresátovi portu poddanému.

Článek X. Všeříká osvobození od porta, ježto v zákoně tomto nejsou pojmenována, pokud se nezakládají na smlouvách státních, tímto se zrušují, korespondence pak a věci poštou posílané, které tímto zákonem nejsou zejména prohlášeny za osvobozené od porta, poddány jsou portu poštovskému.

Článek XI. Tento zákon nabude platnosti dne 1. ledna 1866.

Článek XII. Ministerium obchodu a národního hospodářství uloženo jest, aby tento zákon ve skutek uvedlo.

V Išlu, dne 2. října 1865.

František Josef m. p.

Hrabě Belcredi m. p.

Svobodný pán Wüllerstorff m. p.

Z Nejvyššího nařízení: Bernard rytíř Meyer m. p.

10. O zřízení soudu říšského.

(Základní zákon státní, daný dne 21. prosince 1867. Obsaž. v částce LXI. zák. říšsk., č. 143, str. 397. Překlad zák. říšsk. pro král. České z r. 1867, částka XVI., č. 116, str. 234.)

S přivolením obojí sněmovny rady říšské vidí se Mí vydati nížepoložený základní zákon státní a naříditi takto:

Článek I. K rozhodování sporů o kompetenci a v příčině sporných věcí veřejného práva zřídí se královstvím a zemím v říšské radě zastoupeným soud říšský.

Článek II. Soud říšský bude s platností konečnou rozhodovati:

- když vzejde spor o kompetenci mezi úřady soudními a správními v příčině toho, máli se některá věc vyříditi pořadem práva nebo způsobem správním, a to v případech zákonem ustanovených;
- když vzejde spor o kompetenci mezi některým zastupitelstvem zemským a nejvyššími úřady vládními, kdež každá strana vyhledává práva, v některé administrativní záležitosti buď opatření činiti nebo rozhodovati;
- když vzejde spor o kompetenci mezi autonomními orgány zemskými rozličných zemí u věcech od nich obstarávaných a spravovaných.

Článek III. Soudu říšskému přísluší mimo to s konečnou platností rozhodovati:

- v příčině toho, čeho to neb ono království neb ta neb ona země v radě říšské zastoupená na veškerých královstvích a zemích vyhledává a naopak, též v příčině toho, čeho některá z těchto království nebo některá z těchto zemí vyhledává na jiném království nebo na jiné zemi, konečně v příčině toho, čeho obce, korporace neb některé osoby vyhledávají na některém z jmenovaných království neb na některé z jmenovaných zemí nebo na veškerých královstvích a zemích, pokud vyhledávání taková nemohou se vyříditi rádným pořadem práva;

Čiže k. Obrys řízení správního.

b) v příčině stížností občanů státních pro porušení práv politických ústavou jim pojištěných, když věc byla vyřízena způsobem administrativním v zákoně nařízeným.

Článek IV. O tom, zdali v některé případy náleží soudu říšskému rozhodovati, rozezná jedině soud říšský, z jehož rozhodnutí nemá místa ani další odvolání aniž v tom lze předsejítí pořadem práva.

Nalezneli soud říšský, že některá věc přísluší před řádného soudce anebo před úřad správní, nemůže tento soudce neb úřad rozhodnutí z příčiny inkompetence od sebe odmítnouti.

Článek V. Soud říšský má sídlo své ve Vídni a skládá se z presidenta a jeho náměstka, které císař na čas života pojmenuje, a ze dvanácti údův a čtyř náhradníků, kteréž císař k návrhu rady říšské též na čas života pojmenuje, a to šest údův a dva náhradníky z osob od sněmovny poslanecké navržených, a šest údův a dva náhradníky z osob navržených od sněmovny panské.

Návrh učiní se tím způsobem, že se pro každé místo, ježto se obsaditi má, pojmenují tři mužové u věci zběhlí.

Článek VI. Zvláštním zákonem šíře se ustanoví, jak soud říšský bude zorganizován, jak řízení před ním půjde předse a jak se jeho nálezy a nařízení budou vykonávati.

Ve Vídni, dne 21. prosince 1867.

František Josef m. p.

Svob. pán Beust m. p. Hrabě Taaffe m. p. Svob. pán John m. p., p. podm.

Svobodný pán Becke m. p. Rytíř Hye m. p.

Z Nejvyššího nařízení: Bernard rytíř Meyer m. p.

Organisace soudu říšského, řízení před ním a vykonávání jeho nálezů.

(Zákon, daný dne 18. dubna 1869. Obsaž. v č. XXII. zák. říšsk., č. 44, str. 167, vyd. a rozešl. dne 22. dubna 1869. Překl. zák. říšsk. pro král. České z r. 1869, částka VIII., č. 49.)

Aby ve skutek vešel základní zákon státní o zřízení soudu říšského, daný dne 21. prosince 1867, čís. 143 zák. říšského, vidí se Mi dle článku 6. tohoto zákona s přivolením obojí sněmovny rady říšské naříditi takto:

Částka I.

O organisaci soudu říšského.

§. 1. President soudu říšského a jeho náměstek, též údové a náhradníci soudu říšského jmenování budou od císaře dle článku 5. základního zákona státního o zřízení soudu říšského.

§. 2. Když bude místo některého člena nebo náhradníka soudu říšského prázdné, oznámí to president oné sněmovně rady říšské, již přísluší činiti návrh k osazení místa prázdného.

§. 3. President a jeho náměstek, též členové a náhradníci soudu říšského vykonávati budou úřad svůj za úřad čestný.

Údové však, kteří nebydletí stále ve Vídni, bráti budou, když budou při sezení soudu říšského, pokud sezení bude trvati, 10 zl. platu denního a kromě toho za náhradu útrat pocestních 1 zl. za každou míli cesty sem a tam, konané z místa, kde bydlejí, do Vídně.

Stáli referentové, jež soud říšský v náležitém počtu ze sebe na 3 léta zvolí, obdrží po 3000 zl. náhrady roční.

President, stáli referentové a jich náhradníci jsou povinni, bydlet ve Vídni.

§. 4. Údové soudu říšského, prve než se uváží v úřad svůj, vzati budou pod přísahu, že chtějí základní zákony státní a všeliké jiné zákony bez porušení zachovávatí a povinnosti své svědomitě plniti.

President vykoná přísahu v ruce císařovy, náměstek presidentův, údové a náhradníci v ruce svého presidenta.

§. 5. Kdy se budou držeti sezení pravidelná, ustanoví se řádem jednacím. President může však v případy pilných naříditi také sezení mimořádná.

Ke každému sezení soudu říšského povolání budete všichni údové; údové tito, jsou spolu veřejnými úředníky neb funkcionáři, nemají k vykonávání svého úřadu jakožto údové soudu říšského zapotřebí dovolené.

§. 6. Zaslali by některého úda soudu říšského nějaká překážka, pro kterou by nemohl přijíti do sezení, nastoupí na čas této překážky na jeho místo náhradník, a to v tom pořádku, v kterém jsou náhradníci jmenováni.

Náměstek presidentův převezme úřad jen tehda, když presidenta zajde nějaká překážka.

K vynešení platného nálezu potřebí, aby kromě předsedícího bylo přítomno nejméně osm hlasovatelů soudu říšského.

§. 7. Zamítati presidenta, jeho náměstka, některého úda nebo náhradníka soudu říšského, není dovoleno.

Kdykoli však podle zákonů v příčině rozepří civilních daných některý soudce by byl vyloučen, má se ten který úd soudu říšského vykonávání úřadu svého zdržeti. O tom, jestli tu nějaká příčina vylučovací, rozhodovati přísluší soudu říšskému.

§. 8. President soudu říšského má právo, odpouštěti údy a náhradníky na dovolenou.

Odpustit na dovolenou presidenta nebo jeho náměstka, zůstaveno jest císaři. §. 9. Soud říšský má právo, pojmenovati radě ministerské úředníky a služebníky kancelářské a pomocné, jichž má zapotřebí, a žádati, aby mu byli přidáni.

§. 10. Soud říšský vzdělá si sám svůj řád jednací a předloží ho prostředkem rady ministerské císaři ku schválení.

Částka II.

O řízení před soudem říšským.

§. 11. Soud říšský má úřad svůj konati toliko k návrhu těch, pro něž jest zřízen, a to dle ustanovení nížepoložených.

§. 12. Navrhovatel soudu říšskému, aby rozhodl spor o kompetenci mezi některým úřadem soudním a správním vzešlý z té příčiny, že oba úřadové v té věci rozhodovati chtějí (afirmativní spor o kompetenci), může jedině správní úřad zemský nebo některý vyšší úřad administrativní.

Jiní úřadové správní mají k tomu konci případ takový k dalšímu usnešení oznámiti úřadu vrchnímu, jenž má právo návrh v tom činiti.

V návrhu buď prokázáno, že úřad správní se domáhal své příslušnosti u věci nějaké u soudu první nebo druhé instance zašle naproti soudu tomuto již toho času, když výrok v hlavní věci vynesený nebyl ještě nabyt moci právní; návrh ten pak podati se může k soudu říšskému toliko v 60 dnech od toho dne, kdy u soudu v té příčině byl spis podán.

Návrh takový předložen buď soudu říšskému prostředkem ministerií představených, a toliko, kdyby jej činil některý výbor zemský, může jej tento výbor přímo podati.

§. 13. Když se návrh soudu říšskému předloží, oznámí to úřad správní, který návrh učinil, soudu, u kterého věc se vyjednává, jestli však věc již s platností právní rozhodnuta, tedy to oznámí soudu první instance a prokáže, že návrh k soudu říšskému jest podán. Soud jest povinen, po tomto oznámení další řízení zastaviti a stranám, jichž se týče, dáti o tom věděti. Pokud není spor o kompetenci rozhodnut, nemůže se exekuce ani povoliti aniž se může v ní dále předsejiti; vyšelli však rozsudek dříve, než se počal spor o kompetenci, může se povoliti exekuce až do zjištění anebo proti dání jistoty.

Návrh k soudu říšskému podaný není na překážku, aby se činila opatření prozatím a vedl se důkaz pro věcnou paměť, pokud se to i ono dle zákona o soudu civilním připouští.

§. 14. Návrh, aby se rozhodl spor o kompetenci, vzešlý tím, že úřad soudní i úřad správní příslušnost v té věci od sebe odmítají (negativní spor o kompetenci), podati může jedině strana, kteréž se věc dotýče.

Strana nechat podá žádost svou, příčinami a náležitými doklady opatřenou a od advokáta podepsanou, přímo soudu říšskému.

§. 15. Vzejdeli spor o kompetenci mezi zastupitelstvem zemským (výborem zemským) a mezi některým nejvyšším úřadem vládním za tou příčinou, že zastupitelstvo zemské i tento úřad si přiosobují právo, v některé záležitosti administrativní nařizovati nebo rozhodovati, může každý tento úřad podati k soudu říšskému žádost, aby v příčině toho sporu rozhodl.

Vzešli spor mezi samosprávnými úřady zemskými rozličných zemí u věcech k vyřizování a spravování jim přikázaných, mají toto právo zastupitelstva zemská (výborové zemští).

V žádosti z té příčiny podané uveden buď zevrubně příběh skutečný a důvody, na kterých se kompetence zakládá.

§. 16. Když se žádá, aby soud říšský rozhodl o něčem, čeho se vyhledává na některém království nebo na některé zemi radou říšskou zastoupené nebo na veškerých zemích těchto, kteréž vyhledávání nemůže se řádným pořadem práva vyříditi, má ten, kdo žádost za takové rozhodnutí u soudu říšského podá, uvést v ní skutečné příběhy a okolnosti, na nichž se zakládá, a průvody, jimiž ji chce opodstatniti a má k ní přiložiti doklady náležité.

Žádost stylisována buď proti výboru zemskému toho království neb té země, na níž se něčeho vyhledává, vyhledávali se však něčeho na veškerých královstvích a zemích, stylisována buď žádost proti vládě, a podáli ji některá osoba, opatřena buď podpisem advokátovým.

§. 17. Jdeli o rozhodnutí v příčině stížnosti některého občana státního pro porušení práv politických dle ústavy mu příslušejících, tedy má strana ve svých právech politických zkrácená žádost svou náležitě odůvodniti a přiložiti k ní rozhodnutí, kteréž od příslušného úřadu administrativního obdržela.

V žádosti buď určitě pojmenována osoba, korporace neb úřad, jimž se porušení práv dotčených za vinu klade a buď prokázáno, že věc byla pořadem administrativním dle zákona předepsaným vyřizena; podána buď žádost nejdéle ve 14 dnech od dodání nálezu administrativního v poslední instanci vydaného, do kteréž lhůty se nepočítají dni, po které žádost šla po poště.

Žádost podepsána buď od advokáta.

§. 18. Lhůt, vyměřených v §§. 12 a 17, nelze prodlužovati. Obmeškali kdo tyto lhůty, nemůže žádati za navrácení v předešlý způsob.

§. 19. Každý návrh, který dojde, přikázán buď od presidenta soudu říšského některému členu co referentovi.

§. 20. V příčině otázky předchozí, zdali se má návrh pro nepříslušnost soudu říšského, pro zameškání lhůty zákonem vyměřené nebo pro nedostatek náležitostí formálních zákonem předepsaných zavrhnouti, rozhodne soud říšský v sezení neveřejném.

§. 21. Vidili se za tou příčinou, aby pře líčení se připravilo, toho potřebi, by účastníci, svědkové nebo znalci se vyslyšeli a zjednaly se listiny neb jiné potřeby, obrátí se referent dopisem k úřadům příslušným, aby vyslyšení předsevzali a výsledk a co jiného vyhledají, zaslali.

Dožadací přepis referentův podepsán buď od presidenta.

§. 22. President soudu říšského ustanoví k líčení pře den a hodinu a dá o tom věděti účastníkům, i také ministeriím, jichž se dotýče.

§. 23. Pře líčení před soudem říšským jest ústní a veřejné.

Z příčin mravopoctnosti a obecného pořádku může se soud usnésti, aby přelíčení nebylo veřejné.

V případnosti takové má každý účastník právo, žádati, aby třem osobám, k nimž má důvěru, bylo dovoleno k pře líčení přijíti.

§. 24. Účastníci mají toho vůli, v ústním přelíčení buď sami se zastupovati nebo se dáti zastoupiti advokátem.

Úřadové, korporace a obce zastupují se plnomocníky ze sebe zvolenými.

Nepřišli by účastník a jeho zástupce k pře líčení, nevádí to, aby se pře líčení konalo a nález učinil.

Vedli by kdo stížnost dle §. 17 a nepřišli by aneb jeho zástupce v hodinu k pře líčení ustanovenou, pokládá se za to, že od stížnosti upustil.

§. 25. Ministeria, jichž se týče, mohou pro zachování interesu svého oddělení správního vyslati k pře líčení soudu říšského zástupce svého, kterýž má právo žádati, aby mohl mluviti a širší vysvětlení dávat, jež však může také soud říšský k tomu vyzvati.

§. 26. Ústní pře líčení počíná se přednáškou referentovou.

Předsedící řídí pře líčení a přihlíží k pořádku při sezení. Na něho náleží, aby z povinnosti úřadu péči měl o to, by věc se úplně vysvětlila a může k tomu konci i mezi pře líčením naříditi, aby svědkové a znalci byli obesláni.

Členové soudu říšského mají právo dávatí otázky.

Také účastníkům a jich zástupcům přísluší, dávatí otázky svědkům a znalcům. Vzejde-li pochybnost, mohli se některá otázka dáti, rozhodne v příčině toho soud říšský usnešením.

§. 27. S strany námitek, činěných proti řízení, též s strany návrhů prodléním řízení činěných, rozhodne jediné soud říšský.

§. 28. Když věc jest dostatečně objasněna, pře líčení se zavře a nález se vynese.

Rokování a hlasování není veřejné.

U vynášení nálezu není soud říšský vázán pravidly průvodními; náleží mu rozhodovati dle svého volného přesvědčení, jehož nabytí po uvážení všelikých skutečných příběhů a případností v líčení rozepře vysvětlěných.

§. 29. Nálezy soudu říšského činí se nadpoloviční většinou hlasů.

Předsedící hlasuje jen tehda, když jsou hlasové rovně rozděleni; mínění, ku kterému se přidá, stane se usnešením.

§. 30. Soudu říšskému přísluší jako každému jinému soudu, zkoušeti, zdali některé nařízení jest platné a rozhodovati v příčině toho; zkoušeti však, zdali některý zákon náležitě vyhlášený jest platný, nepřísluší mu.

§. 31. Nález vyhlásí se s podstatnými příčinami rozhodovacími ústně v témž sezení soudu říšského; nemohlo-li by se to však učiniti, vyhlásí se v některém jiném sezení veřejném, kteráž se účastníkovi oznámí.

Nález buď vyhlášen i tehda, kdyby účastníci odešli nebo kdyby nepřišli k sezení k tomu ustanovenému.

§. 32. Nálezové soudu říšského vydávání buďte jmenem císařovým.

Nálezové vydání obsahujte jména všech členů soudu říšského, kteří u vynášení jich měli účastenství, a podepsání buďte od předsedícího a od zapisovatele.

Přihlíženo buď k tomu, aby nálezové vydání i s příčinami rozhodovacími účastníkům co nejdříve byli dodáni.

§. 33. Vzejde-li spor o kompetenci dle článku 2. základního zákona státního o zřízení soudu říšského, obsahuj nález toliko rozhodnutí v příčině kompetence, věci samé se nedotýkáje.

§. 34. Učiní-li se nález v příčině nějakého sporného pohledávání práva obecného dle čl. 3 lit. a) téhož základního zákona státního, budiž v něm vyřknuto, zdali se žádosti vyhovuje a kterou měrou a kdy uložená povinnost se má vyplniti. Tento nález vztahuj se také k pohledávané náhradě nákladů.

§. 35. V nálezu, vydaném za příčinou stížnosti, že byla porušena práva politická dle článku 3 lit. b) téhož základního zákona státního, budiž vysloveno, zdali a v které míře bylo v případnosti k rozhodnutí předložené nějaké politické právo stěžovatelovo porušeno.

§. 36. O pře líčení vzdělán buď protokol, kterýž má v sobě obsahovati jména přítomných údův soudu říšského, účastníků a jich zástupců, též osob

od těch kterých ministerií k pře líčení vyslaných; též se v něm má vysvědčiti, co podstatného se v sezení přihodilo.

O rokování a hlasování, které nebylo veřejné, vzdělán buď protokol zvláštní.

V každém protokole má se podepsati předsedící a zapisovatel.

§. 37. Řízení může se znovu předsevzítí toliko v případech, uvedených v článku 3 lit. a) základního zákona státního o zřízení soudu říšského; o tom, máli se připustiti, aby se znovu předsevzalo, rozhodne jediné soud říšský.

§. 38. Advokáti, kteří se dle tohoto zákona k zastupování připouštějí nebo jichž jest k zastupování potřebí, jsou advokáti takoví, kteří mají právo, v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených strany zastupovati.

Částka III.

O vykonávání nálezu soudu říšského.

§. 39. V příčině vykonání nálezu soudu říšského, pokud vykonán býti má, obračejte se účastníci k příslušným úřadům soudním a správním.

§. 40. Měli by účastníci, pokud spor o kompetenci nebo nějaká sporná věc, práva obecného se týkající, u soudu říšského trvá, za potřebné, aby se učinilo prozatím nějaké opatření nebo zjištění, žádati může dle zákonů o tom vydaných jediné u příslušného úřadu soudního nebo správního, aby se povolilo a vykonalo.

§. 41. To, že věc nějaká před soudem říšským zašla, má tehda, když v příčině té věci některý úřad veřejný již rozhodl a nařídilo se, aby rozhodnutí bylo vykonáno, bez ujmy toho, co ustanoveno v §. 13, odkládací účinek jediné tu, když by dle výroku úřadu tohoto účastníkům z vykonání nálezu nenahraditelná škoda vzešla.

§. 42. Veškerému ministerstvu uloženo jest, aby tento tento zákon přišel k vykonání.

Řád jednací soudu říšského.

(Nařízení vydané od veškerého ministerstva dne 26. října 1869. Obsaženo v č. LXXI. zák. říšsk. č. 163, str. 575, vyd. a rozesl. dne 30. října 1869.)

Nižepoložený řád jednací c. k. soudu říšského, dle §. 10 zákona daného dne 18. dubna 1869 (č. 44 zákon. říšského) vzdělaný a Nejvyšším rozhodnutím ze dne 20. října 1869 schválený, nabude ode dne vyhlášení platnosti.

Řád jednací c. kr. říšského soudu.

§. 1. Pravidelná sezení soudu říšského (§. 5 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákon. říšského) odbývati se budou každý třetí měsíc, dle potřeby však také v dobách kratších.

Kdy řádná sezení se počnou, vůbec na rok se ustanoví a novinami úředními vyhlásí.

§. 2. Stáli členové soudu říšského nebudou k pravidelným sezením zvláště zváni.

Nemohli by některý člen pro nějakou překážku do sezení přijíti, necht to co možná nejdříve presidentovi oznamí.

§. 3. Aby soud říšský mohl nějaké usnešení učiniti, potřebí, by kromě předsedícího bylo přítomno nejméně osm hlasujících a zapisovatel.

§. 4. Členové soudu říšského sedí po sobě dle let věku svého.

§. 5. Soud říšský zvolí ze svých stálých členův lístky hlasovacími na každé tři roky referenty stálé (§. 3 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského).

V této volbě má účastenství také předsedící.

Zvolen jest ten, který má nejméně sedm hlasů.

Stálí referenti, kteří odstoupí, mohou znovu zvoleni býti.

§. 6. Náměstek presidentův (vicepresident), i když nezastupuje presidenta (§. 6 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského), má právo zjednatí si nepřetrženou známost veškerého jednání a veškerých prací soudu říšského, nahlédati ve spisy jednací a jiné a býti přítomen sezení téhož soudu, však nemaje účastenství ani v poradě ani v usnášení se.

§. 7. Nemohli by ani president ani vicepresident pro nějakou překážku prací presidentských konati, má to na místě jich činiti nejstarší stálý člen soudu říšského ve Vídni přítomný, ač není stálým referentem.

Trvaloli by takové zastupování, jakž by bylo lze předvádati, déle, má se to oznámiti presidentovi ministerstva.

§. 8. Spisy k soudu říšskému podané přikáže president k vyřízení krom zvláštních případů některému stálému referentovi, a toliko z příčin zvláštních některému jinému členu.

§. 9. Ke každému spisu, v kterém se žádá za nález soudu říšského (čl. 2 a 3 základního zákona státního, daného 21. prosince 1867, č. 143 zákonníka říšského a §§. 12, 14, 15, 16, 17 a 37 zákona, daného 18. dubna 1869 č. 44 zákonníka říšského), přiložen buď vůbec přepis jak toho spisu tak i veškerých příloh.

Listiny přiložiti se mohou ke spisu původnímu buď v originále nebo v přepise.

Totéž platí o všech jiných spisech sporných (§§. 10 a 13).

§. 10. Původní spis podaný i s přílohami podrží se u soudu říšského.

Přepis původního spisu pošle referent straně druhé a připomene jí, že může naň v jisté lhůtě, která se nemá vyměřiti níže 14 dní a může se z příčin zvláště důležitých prodloužiti, k soudu říšskému podati odpověď.

§. 11. Toliko kdyby návrh podaný byl takový, že by dle §. 20 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského, zřejmě se měl odvrhnouti, má referent, nedodav přepisu straně druhé, tuto otázku předchozí soudu říšskému k rozhodnutí předložiti.

§. 12. Žádali se za rozhodnutí záporného sporu o kompetenci mezi některým úřadem správním a úřadem soudním (§. 14 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského), podána buď žádost toliko v jednoduchém sepsání.

§. 13. V případě §. 16 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského, může referent, vidíli se mu toho potřebí, aby se řízení náležitě

připravilo, stranám dle §§. 9 a 10 zůstaviti na vůli, chtějíli podati repliku a dupliku.

§. 14. Žádali kdo, aby se řízení znova předsevzalo (§. 37 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského), může buď hlavní věc rozbíratí zároveň s otázkou, mželi se řízení znova předsevzati, anebo může jen tuto otázku o sobě rozebíratí.

Referent může také z povinnosti úřadu naříditi, aby se řízení oddělilo, vidíli se mu to býti příhodno.

§. 15. Veškerá vyřízení referentova (§. 21 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského) vydávána buďte jmenem c. k. soudu říšského.

§. 16. Nedostávali se nějakému spisu podanému něčeho, čeho dle tohoto řádu jednacího potřebí, má referent učiniti, aby se to náležitě doplnilo.

§. 17. Vidíli se referentovi, že přeličení jest dostatečně připraveno (§. 21 zákona daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského), má to oznámiti presidentovi (§. 22 tamtéž).

§. 18. Když se ustanoví přeličení v příčině sporu o kompetenci mezi úřady soudními a správními (§§. 12 a 14 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského), má se o tom také dáti věděti ministroví práv (§. 25 zákona právě přivedeného) a oběma stranám, jichž se dotýče (§§. 22 a 24 tamtéž).

§. 19. Přeličení ustanovené může toliko k obapolnému požádání stran nebo z příčiny nového vyhledávání aneb rozbírání, jehož by soud říšský shledal potřebu, na jinou dobu zasedací (§. 1) přeloženo býti.

§. 20. V rozhodování soudu říšského v příčině ústního přeličení mohou účastenství míti jen takoví hlasovatelé, kteří při ličení pře byli nepřetrženě přítomni.

§. 21. Po poradě (rokování) hlasuje se.

Předsedící ustanoví, o kterých otázkách se má hlasovati a v kterém pořádku se má o nich hlasovati.

K návrhu některého hlasovatele může však o tom rokovati a usnešení učiniti také soud říšský.

§. 22. Hlasování koná se bez zdůvodňování.

Kromě toho, že by se znovu čiml potaz (§. 26), nemůže žádný hlasující od daného hlasu odstoupiti.

§. 23. Usnešení soudu říšského činí se nadpoloviční většinou hlasů.

§. 24. Jsouli hlasové mezi dvojmíněním stejně rozdělení, anebo máli z několika mínění jedno alespoň polovici všech hlasů, jest předsedící povinen. dáti také svůj hlas (§. 29 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského).

Přidá se předsedící v takové případnosti k mínění, které má již polovici hlasů, tedy se toto mínění stane usnešením.

Jestli mezi dvěma stejně rozdělenými míněními rozdíl jen o to, zdali více nebo méně, může předsedící vyřknouti číslo prostřední mezi oběma.

Předsedící má však také kromě tohoto případu právo, když se již usnešení stalo, mínění své pronésti a dáti do protokolu.

§. 25. Neměli žádné mínění většiny nadpoloviční dle předešlého paragrafu, má se znovu učiniti potaz.

Nedojdeli se ani při tom většiny nadpoloviční, má předsedící hleděti, aby se jí došlo rozložením návrhu učiněného na několik otázek, o kterých se má dle potřeby hlasovati slovy „ano“ neb „ne“.

§. 26. Usnešení, učiněné v příčině jednoho článku, položí se při poradě a usnášení o ostatních článcích za základ o to tím způsobem, že mají při těchto článcích také ti hlasovatelé, kteří se k předešlému usnešení nepřidali, toto usnešení za základ zavazující přijmouti a pod touto výminkou dále hlasovati.

§. 27. Týmž způsobem (§§. 25 a 26) jde se předse při vzdělávání příčin rozhodovacích.

§. 28. Nálezy soudu říšského vydávají se „jménem Jeho Veličenství císaře“.

§. 29. Co se týče dopisování soudu říšského s úřady a obcházení se stranami, obesílání svědků a znalců, též vykonávání policie při sezeních (§. 26 zákona, daného 18. dubna 1869, č. 44 zákonníka říšského), mají platnost nařízení, vydaná v příčině c. k. soudům.

Totéž se rozumí o zřízení a spravování úřadův pomocných a o veškerém vnitřním vyřizování prací.

II. O zřízení politických úřadů správních

v královstvích Českém, Dalmatském, Haličském a Vladimířském s vojvodstvími Osvětimským a Zátorským a s velkovojevodstvím Krakovským, v arciknížetstvích Rakouském pod Enží a nad Enží, ve vojvodstvích Salcburském, Štyrském, Korutanském, Krajinském, Bukovinském, v markrabství Moravském, ve vojvodstvích Horno- a Dolnoslezském, v knížecím hrabství Tyrolském a zemi Vorariberské, v markrabství Istrianském, v knížecím hrabství Gorickém a Gradišském a v městě i okršlku Terstském.

(Zákon, daný dne 19. května 1868. Obsaž. v částce XVII. zák. říšsk., č. 44, str. 76, vyd. a rozesl. dne 23. května 1868.)

S přivolením obojí sněmovny Mé rady říšské vidí se Mi naříditi takto:

§. 1. Správa politická vedena buď ve všech instancích odděleně od správy soudní. (Článek 14. základního zákona státního, vyd. 21. prosince 1867 o moci soudcovské.)

§. 2. V čele správy politické postaveni budou v královstvích a zemích správce zemští.

Jim přísluší representovati císaře při slavnostech. Oni zastupují vládu císařskou naproti zastupitelstvu zemskému.

§. 3. Ku správě politické náležejí nejprve všeliká jednání a všeliké práce, ježto v nejvyšší instanci příslušejí k působnosti ministerií záležitostí vnitřních, záležitostí duchovních a vyučování, obrany zemské a veřejné bezpečnosti a k působnosti ministerium orby.

Jaké působení bude míti správce zemský v záležitostech, které náležejí k moci ministerií financí a obchodu, ustanoví se zvláštními nařízeními.

§. 4. Pod správou správce zemského vyřizovati budou záležitosti politické správy političtí úřadové zemští, císařští političtí úřadové okresní a úřadové komunální těch obcí, které mají svá statuta.

§. 5. Správcové zemští v Salcbursku, Korutanech, Krajinsku, ve Slezsku a v Bukovině nazývati se budou „presidenti zemští“, v jiných zemích „místodržící“.

Političtí úřadové zemští, kteří jsou postaveni pod správou místodržícího, slovou „místodržitelství“, úřadové pak, postaveni pod správou presidentů zemských, „vlády zemské“.

§. 6. Místodržitelství pod správou místodržících zřízena budou:

1. V Praze pro království České,
2. v Zádru pro království Dalmatské,
3. ve Lvově pro království Haličské a Vladimířské s vojvodstvími Osvětimským a Zátorským a s velkovojevodstvím Krakovským,
4. ve Vídni pro arcivojevodství Rakouské pod Enží,
5. v Linci pro arcivojevodství Rakouské nad Enží,
6. v Hradci pro vojvodství Štyrské,
7. v Brně pro markrabství Moravské,
8. v Inšpruku pro knížecí hrabství Tyrolské a zemi Vorarlberskou,
9. v Terstě pro město Terst a okršlek Terstský, též pro knížecí hrabství Gorické a Gradišské a markrabství Istrianské.

§. 7. Vlády zemské pod správou presidentů zemských budou zřízeny:

1. V Salcburku pro vojvodství Salcburské,
2. v Lublani pro vojvodství Krajinské,
3. v Celovci pro vojvodství Korutanské,
4. v Černovicích pro vojvodství Bukovinské,
5. v Opavě pro vojvodství Horno- a Dolnoslezské.

§. 8. Místodržící a presidentové zemští s místodržitelstvími a vládami zemskými pod nimi postavenými budou míti moc a působnost nynějších správců zemských a politických úřadů zemských, s výhradou toho, že se způsobem zákonodárství některé práce přikáží k zastupitelstvům zemským, okresním nebo obecním.

Správcové zemští budou odpovídati jak z úřadování svého, tak i z úřadování politických úřadův zemských pod nimi postavených. (Článek 12. základního zákona státního, daného 21. prosince 1867 o užívání moci vládní a vykonavací.)

§. 9. Aby práce snadněji šly předse, mohou se svěřiti úředníkům, kteří jsou stále zřízeni vně sídla místodržitelství, práce místodržitelské jménem místodržícího, zvláště přihlížení k orgánům nižším, nebo zastupování vlády naproti zastupitelstvu zemskému, aneb kde toho zvláštní okolností vyhledávají, administrativní rozhodování v druhé instanci.

Širší vyměření v příčině toho vydána budou v jedné každé případnosti způsobem nařizovacím.

§. 10. Každá země rozdělena bude na politické okresy úřední.

Tyto úřední okresy budou krom zvláštních případností obsahovati dva nebo více okresů politických, zřízených dle zákona, daného 19. ledna 1853, č. 10 zák. říšsk., a to tak, aby hranice okresů soudních, obcí místních jak jednotlivých tak i pro společné vyřizování prací spojených, též statků o sobě postavených hranicemi politických okresů úředních nebyly přestřihovány.

Jak velké budou politické okresy úřední a kde bude sídlo úřadů okresních, ustanoví se zvláštními nařízeními.

§. 11. Císařští političtí úřadové okresní jmenovati se budou „okresní hejtmanství.“ V čele každého takového úřadu postaven bude „okresní“. K působnosti okresního hejtmanství náležeti budou všeliké záležitosti, které nyní příslušejí k úřadům okresním pouze politickým a u věcech správy politické smíšeným úřadům okresním, pokud se přístě některé práce takové způsobem zákonodárství nepřikáže k zastupitelstvům okresním a obecním.

§. 12. Zemským správcům a okresním přidání budou úředníci a pomocníci, jichž počet se dle největší potřeby vyměří.

Kategorie a příjmy služební osob při úřadech zemských a okresních zřízených spatřují se v příloženém přehledu osob a platů a v přídatku k němu.

§. 13. Jmenovati místodržící a presidenty zemské, též místodržitelské a vládní rady zůstaveno jest císaři.

Okresní jmenovati bude ministr záležitostí vnitřních.

Jiná místa služební u úřadů zemských a okresních osazovati svěřeno jest správci zemskému.

§. 14. Na opatření potřeb úředních a kancelářských, výloh na cesty a na stěhování, prací služebnictva při úřadech okresních, též na opatření prací písařských obdrží zemští správcové a okresní přiměřenou sumu úhrnkovou.

§. 15. Veřejná služba zdravotní k působnosti úřadů politických náležející, též služba stavitelská a kontrolní uspořádá se dle předpisů zvláštních v příčině těchto služeb vydaných.

Rovněž se tento zákon nedotýče zřízení, ježto tu jsou pro znalecké opatřování záležitostí vyučovacích a lesních, a v příčině jednání o vyvazení pozemků a o služebnosti.

§. 16. Kdy nově zřízení úřadové političtí počnou úřadovati, vyhlášeno bude v každé zemi způsobem nařizovacím.

§. 17. Ministrovi záležitostí vnitřních uloženo jest, aby tento zákon ve skutek uvedl.

Přídavek.

I. Ustanovení zvláštní.

- K zastupování místodržícího ustanoven jest při každém místodržitelství rada místodržitelství třídy I.
- S přivolením ministra záležitostí vnitřních mohou se radové místodržitelství a vládní povolati ku spravování okresních hejtmanství a okresní třídy I. k zastupování radních míst při řízení zemském.
- Správce zemský má toho moc, přeložiti koncipisty na místa komisařská a naopak, proti tomu, že se jim dá náklad na přestěhování dle předpisu vyměřený.

II. Platy.

- Místodržící v Praze a ve Lvově mají platu 8000 zl., ostatní místodržící 6000 zl., presidentové zemští 4000 zl.
- Jsou-li úředníkům též kategorie a třídy dietní systemisovány dva nebo tři stupně platu, tedy budou v každé zemi mezi sebou u vyšší stupeň postupovati dle předpisů o tom vydaných.
Totéž má platnost o služebnících úředních.
- Koncipisté úřadu zemského činí společně s komisaři okresními v každé zemi status konkrétní a v mezích tohoto statusu společného dle stupně postupují.

III. Příplatky funkční.

- Příplatky funkční jsou příjmy onerosní.
- Místodržící v Praze má příplatku funkčního 10.000 zl., ve Lvově 9000 zl., v Terstu 8000 zl., v Brně, Inšbruku, Hradci a Zadru 6000 zl., ve Vídni a v Linci 5000 zl.; presidentové zemští mají příplatku funkčního po 4000 zl.
- Místodržitelství rada třídy I. obdrží v Praze a ve Lvově příplatku funkčního 1000 zl. a bude se jmenovati: Vicepresident místodržitelství.
- Rada k zastupování presidenta zemského při každé vládě zemské jmenovaný obdrží příplatku funkčního 500 zl.
- Místodržitelství radové nebo okresní, kteří dle článku 9 zákona výše položeného vně úředního sídla místodržitelského budou úřadovati obdrží na čas této práce 500 až i 1000 zl. funkčního příplatku kromě platu.
- Má-li některý úředník příplatek osobní, jímž se mu plat doplňuje, zmenší se mu přiměřeně příplatek funkční dle systému s tím místem spojený, vyjmaje případ, přivedený pod č. VII c.

IV. Příplatek místní.

- Radové vládní a radové místodržitelství třídy II., až na místodržitelství rady ve Vídni a Terstu, kteří mají plat na byt, obdrží ročně 300 zl. příplatku místního.
Příplatek místní bude se vypláceti jako plat v částkách měsíčních.
- Budeli některý okresní povolán k zastupování radního místa při některém politickém úřadu zemském, s kterým dle systému není spojen plat na byt, obdrží na místě platu na byt nebo bytu skutečného ročně 300 zl. příplatku místního.

V. Byt nebo plat na byt.

- Správce zemský obdrží byt skutečný.
- Úředníci a služebníci při místodržitelství ve Vídni a v Terstu zřízení obdrží plat na byt v částkách čtvrtletních.
- Okresnímu přísluší skutečný byt v domě úředním, nebylo-li by tu však bytu takového, tedy obdrží plat na byt s okolnostmi místními se srovnávající.
- Tento požitek vedlejší (c) náleží také místodržitelství radovi třídy II. nebo radovi vládnímu, kterému se svěří správa okresního hejtmanství, a kterýž tedy pozbude požitků vedlejších s jeho místem při řízení zemském spojených.

VI. Jiné náležitosti a požitky.

- a) Správcové zemští obdrží, když se uvazují ve svůj úřad a za to požádají, také 2000—4000 zl. příspěvku na nábytek.
- b) Co se týče díet a jiných náležitostí na úředních cestách a komisích, nechť se zapravují z pokladu státního, z některého fondu veřejného nebo od stran soukromých, též co se týče remunerací a pomoci, zůstávají se v platnosti nařízení u posavadních úřadův politických průchod mající.
- c) Koncepční adjunkti a praktikanti, byli by na jiné místo přeloženi, obdrží pocestné dle nařízení o cestách za příčinou komisí konaných.

VII. Ustanovení pomíjející.

- a) V Haliči, Salcbursku a Krajinsku obsazováti se budou místa služební dle tohoto zákona, když bude některé prázdné.
- b) Při prvním obsazování míst služebních v novém organismu zůstaveno jest ministroví záležitostí vnitřních, aby jmenoval koncipisty místo-držitelské a vládní, i komisaře okresní.
- c) Úředníci, kteří při prvním obsazení míst služebních v novém organismu ustanoveni budou na některém místě s nižším řádem nebo s menším platem, podrží řád svůj posavadní a obdrží doplňující příplatek osobní až do sumy posavadního platu svého, kterýžto příplatek, když by byli dáni na pensi, bude se spolu počítati a když postoupí do vyššího platu, poměrně se jim zase odejme.

12. Vyřizování rekursů u věcech správy politické.

(Nařízení, vyd. od ministra záležitostí vnitřních dne 30. srpna 1868. Obsaž. v č. LI. zák. říšsk. č. 124 str. 376, vyd. a rozesl. dne 1. září 1868.)

Podle Nejvyššího zmocnění, jehož datum 29. srpna 1868, vidí se Mi v příčině toho, jak se mají vyřizováti rekursy u věcech správy politické, učiniti toto opatření:

Podáli se rekurs proti nějakému rozhodnutí neb nařízení, vydanému v první nebo ve vyšší instanci od okresního hejtmanství, od obecního úřadu co úřadu okresního, od politického řízení zemského aneb od správce takového úřadu nebo řízení, tedy může úřad a dle případnosti správce úřadu, rozhodnutí neb nařízení, na něž se vede stížnost, pokud se tím nikomu jinému nijakého práva nepřiknulo, změnití a rekurs tím vyříditi.

Neviděli by se instanci, proti jejímuž rozhodnutí neb nařízení rekurs směřuje, toho učiniti, aneb mohli by se změna taková za příčinou práv někoho jiného státi jediné u úřadu vyššího, má tato instance rekurs nejděle v osmi dnech s průvodem co nejjednodušším vrchnímu úřadu poslati, a nemohli by se pro vyhledávání rekusem způsobené nebo z jakékoli jiné příčiny tato lhůta zdržeti, všeliké překročení lhůty, předkládají rekurs, omluviti.

Tím nemění se ničeho v ustanoveních, jimiž v případech v nich jmenovaných rozhodnutí úřadu okresního nebo zemského prohlášeno jest za konečné

platné a nedovoluje se proti němu rekursu podati, aniž se tím odjímá právo rekursu tomu, komu proti rozhodnutí, jímž bylo něco změněno, přísluší.

Toto nařízení nabude platnosti toho dne, kterého bude vyhlášeno.

13. Jak se má zapravovati kolek z žádostí a spisů, podaných ve způsobě telegramů.

(Nařízení, vydané od ministerium financí dne 9. ledna 1869. Obsaženo v č. IV. zák. říšsk. č. 8 str. 64, vyd. a rozesl. dne 20. ledna 1869. Pr. z. ř. p. kr. Č. 1869 částce II č. 7.)

Poněvadž podle zákonů o kolcích a poplatcích povinnost, zapraviti kolek, v tarifové položce zákona, dan. 13. prosince 1862 č. 89 zák. říšsk., ze spisů tam jmenovaných vyměřený, tím nepřestane, když se tyto spisy podají ve způsobě telegramů, a poněvadž stranám v mnohých případech není možné, při takových telegramech dosti učiniti povinnosti kolkové tím způsobem, jak předepsáno v §. 5, postavci a) nařízení, vydaného dne 28. března 1854, č. 70 zákonníka říšského, tedy se vidí ministerium financí, zrušiti posavadní způsob, dle něhož se při dotčených telegramech kolku nevybíralo, a naříditi toto:

§. 1. Když se podá spis nějaký ve způsobě telegramu, může ten, kdo jej podává, povinnosti kolkové, ustanovené v tarifové položce 43 zákona, dan. 13. prosince 1862, na místě toho, jak se jí dosti činilo dle 5. postavce a) nařízení, vyd. 28. března 1854, také dosti učiniti tím způsobem, že podá k úřadu, jemuž telegram svědčil, obyčejný spis, obsahující úplně neb ve výpisu to, co obsahoval telegram, že přilepí na něj známky kolkové za telegram vycházející a napíše naň: „Doplňovací kolek za telegram níže položeného obsahu.“

§. 2. Tento spis podán buď v osmidenní lhůtě preklusivní jdoucí od toho dne, kdy došel telegram, sice se k tomu, kdo by toho obmeškal, přikročí dle §. 3 tohoto nařízení.

§. 3. V příčině spisů telegraficky podaných, při nichž nebylo dosti učiněno povinnosti kolkové tím způsobem, jak v §§. 1 a 2 tohoto nařízení ustanoveno, užito buď §§. 79, 81, 92, 93 a 94 zákona, dan. 9. února 1850, č. 50 zák. říšského.

§. 4. Korporace, úřady, ústavy a osoby úřední, jmenované v prvním postavci tarifové položky 43 zákona dan. 13. prosince 1862, budou o to péči míti, aby došlé telegramy kolku poddané, ježto nejsou kolkem opatřeny a spisy později došlé, na kterých jest kolek doplňovací, ve zvláštní seznámení se uvedly a v evidenci chovaly a aby nálezy dle zákona předepsané v pravý čas se vzdělaly.

§. 5. Toto nařízení vztahuje se ke všem spisům kolku poddaným, které dojdou telegraficky od posledního dne měsíce ledna 1869.

14. Zkrácení lhůty k rekursu proti opatřením a rozhodnutím císařských úřadův k ministru záležitostí vnitřních.

(Nařízení vydané od ministra záležitostí vnitřních dne 22. června 1869. Obsaž. v č. XLVIII. z. říšsk. č. 116, str. 436, vyd. a rozesl. dne 23. června 1869. Př. z. říšsk. p. k. Č. z r. 1869 č. 94.)

Postávka třetí nařízení, vydaného od ministerium záležitostí vnitřních dne 27. října 1859, č. 196 zák. říšského, tímto se změňuje, a zkracuje se lhůta rekursní v tomto nařízení na šedesát dní vyměřená, ve všech případech, kde není ani zákonem v té příčině nic ustanoveno aniž jest nařízením platnost majícím již lhůta kratší vyměřena, na čtyři neděle.

Toto nařízení nabude platnosti dne 1. července 1869. Bylii však rozhodnutí politického úřadu zemského již před tímto dnem vydáno, vyměřena buď lhůta k podání rekursu proti němu ještě dle postávky 3. nařízení ministeriálního, vydaného dne 27. října 1859.

15. O zřízení správního soudu.

(Zákon, daný dne 22. října 1875. Obsažen v částce XIII. zák. říšsk., č. 36, str. 85, vyd. a rozesl. dne 2. dubna 1876.)

Zřizuje se správní soud ve Vídni.

§. 1. Aby ve skutek uveden byl článek 15. základního zákona státního, daného dne 21. prosince 1867 (č. 144 zák. říšsk.), zřizuje se pro království a země radou říšskou zastoupené správní soud ve Vídni.

Které věci přísluší ke správnímu soudu.

§. 2. Správnímu soudu přísluší nalézati v každém případě, když kdo praví, že mu bylo protizákonným rozhodnutím nebo opatřením některého úřadu správního v právech jeho ublíženo.

Úřadové správní, na jejich rozhodnutí neb opatření se může u správního soudu stížnost vésti, jsou jak orgánové správy státní, tak i orgánové správy zemské, okresní a obecní.

§. 3. Ke správnímu soudu nepřislouší:

- Záležitosti, o kterých náleží rozhodovati řádným soudům;
- záležitosti, kteréž dle základního zákona státního, daného dne 21. prosince 1867 (č. 143 zák. říšsk.), přísluší ke kompetenci soudu říšského;
- záležitosti, které podle zákona, daného dne 21. prosince 1867 (č. 146 zák. říšsk.), v obojí polovici říše společně se spravují;
- záležitosti, které podle zákona, daného 21. prosince 1867 (č. 146 zák. říšsk.) v obojí polovici říše dle týchž pravidel se spravují, pokud rozhodnutí nebo opatření, jemuž se odporuje, bylo mocí zákona po umluvení s některým společným úřadem správním nebo s některým správním úřadem druhé polovice říše učiněno, nebo pokud se zakládá na nějakém nařízení týmž způsobem umluveném;
- záležitosti, v kterých a pokud úřadové správní mají právo, dle svého uvážení předsejiti;

- stížnosti na jmenování někoho k nějakému veřejnému úřadu neb k nějaké veřejné službě, pokud není činiti o porušení nějakého dovozaného práva navrhovacího neb obsazovacího;
- záležitosti disciplinární;
- stížnosti na rozhodnutí administrativní, kteráž učinil v poslední instanci nejvyšší soud, též na rozhodnutí, kteráž učinila některá instance, složená z úředníků správních a ze soudců;
- stížnosti na rozhodnutí a opatření komisí ku vkládání pozemků do výměr tarifových.

§. 4. Správní soud má ku své příslušnosti z povinnosti úřadu přihlížeti. Učinili se námitka proti příslušnosti, má správní soud vůbec sám o ní rozhodovati (§. 9).

Obecná pravidla o soudní moci správního soudu.

§. 5. Správní soud má předsejiti jedině, když za to strany požádají.

Stížnost může se k správnímu soudu podati teprv tehda, když věc jest způsobem administrativním vyřízena.

Bylli běh instancí administrativních zameškán, nemá stížnost u správního soudu místa.

§. 6. Správní soud má vůbec rozeznávati podle příběhu skutečného, jež poslední instance administrativní měla za pravý.

Shledáli však správní soud, že příběh skutečný byl proti spisům přijat za pravý, aneb že má v podstatných punktech zapotřebí doplnění, anebo že byly podstatné formy řízení administrativního pominuty, tedy má popírané rozhodnutí nebo opatření z příčiny nedostatečného řízení zrušiti a poslati věc nazpět úřadu správnímu, kterýž má nedostatky zdvihnouti a nové rozhodnutí nebo opatření učiniti.

§. 7. Shledáli správní soud, že stížnost jest důvodná, má popírané rozhodnutí nebo opatření jakožto zákonu odporující zrušiti a příčiny toho uvésti.

Úřadové správní jsou povinni, u věci další opatření učiniti, spravující se při tom míněním právním, na kterém správní soud nález svůj založil.

§. 8. Co se týče práva, zkoumati platnost zákonů a nařízení, roven jest správní soud řádným soudům.

Jak se rozhodují rozepře o kompetenci.

§. 9. V příčině rozhodování rozepří o kompetenci, které vzejdou mezi správním soudem a řádnými soudy, též mezi správním soudem a soudem říšským, vydán bude zvláštní zákon.

Z kterých osob skládá se správní soud a jak se práce při něm vyřizují.

§. 10. Správní soud skládá se z presidenta a tolika presidentů senátních a radních, kolik bude potřebí. Služba u správního soudu jest placený úřad státní a nemůže býti spojena s jiným úřadem veřejným.

President, presidenti senátní a radní správního soudu postaveni jsou, co hodnosti a příjmů se týče, na roven presidentovi, presidentům senátním a radním nejvyššího soudu.

Členy správního soudu pojmenuje k návrhu rady ministerské císař. Nejméně polovice těchto členů má mít kvalifikaci k úřadu soudcovskému.

§. 11. V příčině členů správního soudu mají vůbec platnost nařízení, vydaná v příčině úředníků soudcovských.

Zvláště se k nim vztahuje to, co ustanoveno v článku 6 základního zákona státního o moci soudcovské a v zákoně ze dne 21. května 1868 (č. 46 zák. říšsk.), za příčinou provedení dotčeného zákona státního vydaném.

Funkce v tomto druhém zákoně soudu disciplinárnímu přikázané vykonávati bude, co se týče členů správního soudu, tento soud sám.

Pokud dotčený zákon jinak se vztahuje k členům správního soudu, ustanoví se způsobem nařízení.

§. 12. Širší předpisy o služebním postavení členů správního soudu obsahovati bude v sobě nařízení o vnitřním zařízení správního soudu (§. 46).

§. 13. Správní soud má jednati a rozhodovati pravidelně v senátech, složených ze čtyř radních a z předsedících.

K vyřizování věcí daně a poplatků se týkajících zřízeny budou stále senáty správního soudu.

O platnosti nějakého nařízení rozhodovati se může toliko v senátech, složených ze šesti radních a z předsedících.

Přípravná opatření a rozhodnutí incidenční činiti se mohou také v senátech, složených ze dvou radních a z předsedících.

Nejméně polovice radních ke každému senátu přivzatých má mít kvalifikaci k úřadu soudcovskému.

V řadě jednacím (§. 46) bude ustanoveno, pokud prezident správního soudu má právo nebo jest povinen učiniti v některém případě, aby rozhodnuto bylo plným shromážděním správního soudu.

Jaké jest řízení před správním soudem a v které lhůtě má se stížnost podati.

§. 14. Stížnosti podány buďte ke správnímu soudu v 60 dnech od dodání rozhodnutí neb opatření v poslední instanci učiněného (§. 5). Den dodání buď ve stížnosti uveden.

§. 15. Ve lhůtu v předešlém paragrafu vyměřenou nepočítají se dni, po které stížnost jde po poště.

Případně poslední den lhůty na neděli nebo na svátek, končí se lhůta teprv všedního dne nejprve příštího.

Krom zvláštních případností (§. 21) lhůta se neprodlužuje.

§. 16. Navrácení v předešlý způsob z příčiny prošlé lhůty v §. 14 vyměřené nemá místa.

Žádosti za takové navrácení buďtež z povinnosti úřadu odvrženy.

Jaký právní účinek má stížnost podaná.

§. 17. Stížnost k soudu správnímu podaná nemá dle práva účinku odkládacího. Strana stížnost vedoucí má však na vůli, žádati na úřadu správním za takový odklad, a nevyhledávajili toho veřejné příčiny, aby rozhodnutí neprodleně bylo vykonáno, a vzešlali by tím vykonáním straně škoda nenabytná, má tento úřad ten odklad povolit.

Co má stížnost obsahovati a jak má býti opatřena.

§. 18. Ve stížnosti, která se podá správnímu soudu, má býti zevrubně vytknuto rozhodnutí nebo opatření, proti němuž stížnost směřuje, též mají v ní býti vyznačeny veškeré články stížnosti.

Ke stížnosti mají se přiložiti buď v prvopise nebo v přepise všechny pomůcky, na nichž strana stížnost svou zakládá.

V každé stížnosti má býti podepsán advokát.

Ku kterým stranám může se stížnost spolu vztáhnouti.

§. 19. Strana stížnostvedoucí může v tomto svém prvním spise stížnost svou kromě správního úřadu vztáhnouti také k osobám, jimž by zrušení administrativního rozhodnutí, za které strana stížnostvedoucí žádá, bylo na škodu.

Ke stížnosti má se připojiti přepis stížnosti a veškeré přílohy.

§. 20. Ke stížnosti má se pokaždé přidati přepis stížnosti a veškeré přílohy.

Jsouli tu strany, k nimž stížnost také se vztahuje (§. 19), má stížnost vedoucí připojiti tolik přepisů stížnosti své a tolik příloh, aby se každé této straně mohl dodati exemplář.

Kdy se má stížnost odvrhnouti bez dalšího řízení.

§. 21. Shledáli se, že stížnost nějaká pro patrnou nepřislušnost soudu správního, pro obmeškání lhůty zákonem vyměřené nebo pro nedostatek formálních potřeb v zákoně ustanovených (§§. 14, 18, 20) k jednání se nehodí, budiž beze všeho řízení odvržena; totéž platí o stížnostech, jimž jest na odpor obrana věci rozhodnuté nebo obrana nedostatku legitimace k vedení stížnosti, jsouli i tyto vady zjevné.

V případě nedostatku formálních potřeb v zákoně ustanovených (§§. 18 a 20) může však správní soud stížnost straně vrátiti a vyměřiti ji krátkou lhůtu neprodlužitelnou, v kteréž má ty vady zdvihnouti.

O tom, máli se některá stížnost odvrhnouti nebo vrátiti, učiní správní soud usnešení v sezení neveřejném. Staloli se usnešení, že se má stížnost odvrhnouti, má se o tom dáti věděti úřadu správnímu, proti jehož rozhodnutí neb opatření stížnost směřuje.

Jak se má vésti řízení přípravné.

§. 22. Neviděli se správnímu soudu stížnost k němu podanou dle §. 21 z povinnosti úřadu odvrhnouti, má přepis stížnosti i s přílohami úřadu, na kterýž stížnost se vede, a jiným stranám, k nimž stížnost se vztahuje, dodati a vybědnouti je, aby ve lhůtě ne níže než na 14 dní a výše než na 60 dní vyměřené daly odpověď na stížnost.

Co se týče počítání této lhůty, mají platnost pravidla, daná v příčině lhůty, v které se má podati stížnost (§§. 15, 16).

§. 23. Odpověď budiž dvojnásobně podána a buďtež k ní připojeny přepisy příloh, jsouli tu jaké.

Duplikát i s přepisem příloh dodán buď stížnostvedoucímu.

§. 24. Viděli se správnímu soudu, by ústní přeličení náležitě se připravilo, toho potřebí, může naříditi, aby se podala replika a duplika.

Lhůta k podání těchto spisů v každém případě zvláště se vyměří, nemá však činiti více než 30 dní (§§. 15, 16).

§. 25. Opominulali by ta neb ona strana podati některý ze spisů výše uvedených (§§. 22, 24), není to na překážku, aby se v přelíčení dále předsešlo.

§. 26. Správní soud, čině přípravy k přelíčení, může naříditi, aby slyšeny byly strany a úřadové, jichž se týče, zvláště pak aby mu byly poslány spisy o provedeném jednání administrativním.

Úřadové slyšení buďte způsobem korespondence.

§. 27. I když stížnost nesměruje výslovně proti jiným stranám (§. 19), má správní soud zřetel míti k tomu, aby v řízení, které se má před ním provésti, všechny osoby, jichž věc, která se má rozhodnouti, se dotýče, byly slyšeny a mohly svých práv hájiti.

Jak se má předsejiti při ústním přelíčení.

§. 28. Po písemném přípravném řízení má president správního soudu, když činiti jest o nález podle §. 6, veřejné a ústní přelíčení ustanoviti a úřady i strany, jichž se týče, k němu obeslati.

§. 29. Soud se může o to usnésti, aby přelíčení z příčin mravopočestností a veřejného pořádku nebylo veřejné.

V takovém případě má každý, jehož se věc dotýče, právo žádati, aby třem osobám jeho důvěry bylo povoleno, k přelíčení přijíti.

§. 30. Zástupce úřadu správního při ústním přelíčení vyšle ministerium, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje aneb v jehož obor působnosti věc náleží.

Směřují stížnost proti rozhodnutí nebo opatření některého orgánu správy zemské, okresní neb obecní, vyšle zástupce tento orgán.

§. 31. Strana, již se týče, má toho vůli, zastupovati se v ústním přelíčení buď sama aneb se dáti zastupovati advokátem.

Úřadové, korporace a obce vykonávají právo, samy se zastupovati, skrze plnomocníky ze sebe vyslané.

§. 32. Ústní přelíčení počíná se přednáškou referentovou.

Předsedící řídí přelíčení a vykonává policii při sezení. On má z povinnosti úřadu k tomu přihlížeti, aby věc úplně se rozebrala a vysvětlila.

Členové správního soudu mají právo, dávatí otázky.

§. 33. V příčině námitek proti řízení, též v příčině návrhů, které by se činily mezi řízením, rozhoduje správní soud usnešením.

§. 34. Nepřišli by některá strana neb úřad aneb jejich zástupce k přelíčení, není to ani přelíčení ani rozhodnutí na překážku.

§. 35. Aby se ústní přelíčení přeložilo, povoliti se může jen, když obě strany jednomyslně to navrhnou aneb když tu jest nějaká nepřemožitelná překážka, pro kterou se v přelíčení nemůže předsejiti.

Jak činí správní soud nálezy.

§. 36. Když věc jest dostatečně rozebrána a vysvětlena, přelíčení se uzavře a nález se vynese.

Rokování a hlasování není veřejné.

§. 37. Nálezy správního soudu činí se nadpoloviční většinou hlasů. Předsedící dává svůj hlas naposledy.

§. 38. Nález vyhlášen buď ústně s podstatnými příčinami rozhodovacími v témž sezení správního soudu, aneb nemohli by to býti, s úplnými příčinami rozhodovacími v některém jiném sezení, které se má stranám ihned oznámiti.

Nález budiž vyhlášen i tehda, když by strany byly odešly nebo by k sezení k tomu ustanovenému nepřišly.

§. 39. Nálezy správního soudu vzdělávány buďte jménem císařovým.

Nálezy zdělané obsahujte v sobě jména všech členů správního soudu, kteří je spolu vynášeli, a podepsány buďte od předsedícího a od zapisovatele.

Nálezy zdělané dodány buďte i s příčinami rozhodovacími co nejdříve těm, jichž se týkají.

§. 40. Když stížnost se odvrhne, může se v nálezu stížnostvedoucím uložití, aby náklady řízení před soudem správním provedeného buď všechny nebo část jich nahradil.

Náklady přírknuté dobudou se způsobem administrativním.

§. 41. Správní soud má právo, uložití stranám a dle okolností jich zástupcům, kteří proti jasnému znění zákona se prou aneb jinak zřejmě svévolným způsobem vedou stížnosti, pokuty peněžité 5 až i 1000 zl.

Pokuty peněžité jdou do pokladnice chudých toho místa, v kterém stížnostvedoucí má své řádné bydlení.

§. 42. O přelíčení sepíše se protokol, kterýž má obsahovati jména přítomných členů správního soudu, jména stran a jich zástupců, jména zástupců úřadů správních a má vysvědčiti, co důležitého se v sezení událo.

Když rokování a hlasování není veřejné, má se sepsati zvláštní protokol.

V každém protokole má se předsedící a zapisovatel podepsati.

Jakou moc právní mají nálezy.

§. 43. Proti nálezům správního soudu navrácení v předešlý způsob místa nemá.

Kdy se má řízení zastaviti.

§. 44. Když v kterém koli postupu řízení před soudem správním úřad správní, na nějž stížnost se vede, prokáže, že příčina stížnosti mezi tím byla odvarována, budiž řízení po vyslyšení stížnostvedoucího usnešením soudu zastaveno. Řízení zastavené nemůže se již obnoviti.

Kdo může strany před správním soudem zastupovati.

§. 45. Kde dle tohoto zákona advokáti k zastupování se připouštějí nebo jest jich potřeba, rozumějí se jimi advokáti, kteří mají právo, v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených strany zastupovati.

O vnitřním zařízení a řádu jednacím správního soudu.

§. 46. Jaké bude vnitřní zařízení správního soudu a které úřednictvo bude při něm ustaveno, šíře se ustanoví způsobem nařízení.

Správní soud zdělá si sám řád jednacím a předloží ho skrze radu ministerskou císaři ku schválení.

Kdy počne správní soud úřadovati.

§. 47. Správní soud počne úřadovati tři měsíce od toho dne, kterého bude tento zákon zákonníkem říšským vyhlášen.

Ustanovení přechodní a vykonávací.

§. 48. Příslušnost správního soudu v trestních věcech policejních upravena bude zároveň s trestním zákonodárstvím policejním.

§. 49. Proti rozhodnutím nebo opatřením, kteráž nabyla moci právní prve než tento zákon vešel ve skutek, nemůže se před správním soudem odpor činiti (§. 21).

§. 50. Veškerému ministerstvu uloženo jest, aby tento zákon ve skutek uvedlo.

Ustanovení o tom, kdo má rozhodovati v příčině sporů, vzešlých o kompetenci mezi správním soudem a řádnými soudy a mezi správním soudem a soudem říšským

(čimž se z části změňuje základní zákon státní, daný dne 21. prosince 1867 č. 143 zák. říšsk.).

(Zákon, daný dne 22. října 1875. Obsažen v částce XIII. zák. říšsk., č. 37, str. 93, vyd. a rozesl. dne 2. dubna 1876.)

S přivolením obojí sněmovny rady říšské vidí se Mi naříditi takto:

§. 1. Vzejde-li spor o kompetenci mezi správním soudem a řádnými soudy, náleží o něm rozhodovati soudu říšskému.

Návrh, aby takový spor byl rozhodnut, učiněn buď u soudu říšského.

§. 2. Vzejde-li spor o kompetenci mezi správním soudem a soudem říšským, přísluší o něm rozhodovati senátu, složenému ze čtyř členů každého soudu, jemuž předsedá prezident nejvyššího soudu nebo jeho náměstek. Členy tohoto senátu ustanoví v každém případě zvláště presidia obapolná.

Návrh, aby takový spor byl rozhodnut, učiněn buď u presidenta nejvyššího soudu.

Řízení před tímto senátem jest veřejné a ústní.

§. 3. Návrh, aby některý takový spor byl rozhodnut, učiněn buď dle toho, zdali obě strany si kompetenci přivlastňují nebo ji obě strany odmítají, od nejvyššího správního úřadu anebo od strany, již se dotýče. Na žádosti od strany podané podepsán buď advokát.

§. 4. Tento zákon nabude moci toho dne, kterého správní soud počne úřadovati.

§. 5. Veškerému ministerstvu uloženo jest, aby tento zákon ve skutek uvedlo.

Jednací řád c. k. správního soudu.

(Nařízení, vydané od veškerého ministerstva dne 5. srpna 1876. Obsaženo v č. XXIX. zák. říšsk. č. 94, str. 231, vyd. a rozesl. dne 8. srpna 1876.)

Nížepoložený jednací řád c. k. správního soudu, dle §. 46, alinea 2 zákona, daného dne 22. října 1875 (č. 36 zák. říšsk. na r. 1876) od téhož soudu vzdělaný a Nejvyšším rozhodnutím, jehož datum 4. srpna 1876, schválený, vejde toho dne, kterého bude vyhlášen, ve skutek.

Jednací řád c. k. správního soudu.

§. 1. Říditi práce správního soudu a přiblížeti k nim přísluší presidentovi nebo jeho náměstkovi dle zákona, daného dne 22. října 1875 (č. 36 zák. říšsk. na r. 1876), dle nařízení o vnitřním zřízení správního soudu (§§. 11, 12 a 46 tohoto zákona) a dle tohoto jednacího řádu.

§. 2. Stálé (finanční) senáty, které se dle §. 13 zákona pro věci daní a poplatků se týkající zříditi mají, složeny buďte z členů od presidenta stále k tomu ustanovených.

Jmenování k tomu buďte nejméně předsedící, šest radních a dva náhradníci.

President může v senátě finančním buď sám předsedati nebo předsednictví na některého presidenta senátu přenést.

Zašlali by předsedícího takového senátu nějaká překážka, zastoupí jeho místo rada dle hodnosti nejstarší k senátům finančním příslušející.

§. 3. Jak mají býti složeny jiné senáty, zůstávají se vůli presidentově dle toho, co ustanoveno v zákoně a v řádě jednacím.

Za členy tohoto senátu povolání buďte dle potřeby také radní senátům finančním příslušející.

§. 4. Každý senát, který jest dle §. 36 zákona k tomu ustanoven, aby rozhodoval a zvláště aby nálezy vynášel (senát jednací), složen buď, jestli předvídati, že bude rozhodovati o platnosti nějakého nařízení, již napřed ze šesti radních a z předsedícího, k čemuž má prohlížeti president a onen senát, který má dle §. 22 usnešení činiti.

§. 5. Aby rozhodlo plně či obecně shromáždění správního soudu, žádati se má s výminkou v §. 27 ustanovenou, když předsedící některého senátu jest toho mínění, že návrh nějaký, k němuž se přidala většina hlasujících, odporuje zákonu danému dne 22. října 1875, anebo jednacímu řádu.

§. 6. Za rozhodnutí obecného shromáždění žádáno buď s výminkami v §§. 9 a 27 ustanovenými také tehda, když senát neb předsedící senátu shledá, že mínění většiny hlasujících o nějaké věci v poradu vzaté jest v odporu s některým předešlým rozhodnutím správního soudu.

§. 7. Také president správního soudu má s výminkami výše dotčenými právo, odkázati otázku obecně a co do zásady důležité, též některé záležitosti o sobě pro uvarování odporu v usnešeních nebo z jiných důležitých příčin napřed neb mezi poradou k obecnému shromáždění.

Přihodiloli by se něco takového v některém senátě, v němž nepředsedá president, může předsedící navrhnouti presidentovi, aby takové ustanovení učinil.

§. 8. Obecné shromáždění skládá se vůbec z veškerých členů správního soudu.

Aby se mohlo usnešení činiti, potřebí, by nejméně tři čtvrtiny členů měly v něm účastenství.

Presidentové senátů jsou při obecném shromáždění, nezastupují presidentu, přítomni jako hlasující.

Hlasujících kromě předsedícího přítomných má býti rovný počet a rozhodují obecné shromáždění na místě senátu (§. 13 zákona), má se skládati alespoň z polovice členů, kteří mají způsobilost k soudcovství.

Pokud toho jest k dosažení tohoto poměru v té neb oné příčině potřebí, má se člen některý losem ustanovený zdržeti účastenství v poradě a v hlasování.

Presidentové senátů, referenti a koreferenti, tito v příčině věcí, které mají přednášeti, nemohou losem vyloučení býti.

§. 9. Otázky a záležitosti, při kterých se má rozhodovati o užívání zákonů a jiných předpisů daní a poplatků se týkajících, nemohou odkázány býti k obecnému shromáždění veškerých členů správního soudu, ale mohou ovšem odkázány býti k obecnému shromáždění oněch členů, kteří jsou členy neb náhradníky stálých senátů finančních.

Při tom má dle smyslu platnost to, co ustanoveno v §. 8.

§. 10. Nenili správnímu soudu známa adresa stížnostvedoucího a nenili pojmenován jiný plnomocník, který by přijímal vyřízení, dodají se veškerá vyřízení advokátovi, kterýž jest ve stížnosti podepsán (§. 18, postávka 3 zákona).

§. 11. Majili v té věci, o které se má rozhodovat, účastenství i jiné osoby nežli ty, proti nimž stížnost směřuje (§§. 19 a 27 zákona), a nevíli se, jak se jmenují a kde bydlí, tedy může správní soud povinnosti své dle §. 27 naň náležitě, vidíli se mu příhodno, dosti učiniti tím, že dá do náležitých úředních novin zemských vložití oznámení o tom.

§. 12. Při poradě o každé věci má nejprve referent přednésti vyličení příběhu a navrhnouti, jak se má věc vyřídit.

Jestli zřízen koreferent, má své dobré zdání podati hned po referentovi.

Potom má předsedící zavéstí rokování a dáti hlasujícím v tom pořádku, v kterém se přihlásí, povolení mluvit.

Uchylující se návrhy buďtež mezi rokováním činěny a odůvodněny.

Když nikdo nežádá za povolení mluvit nebo když jest po rokování, má dáti předsedící o návrzích učiněných hlasovati.

§. 13. Předsedící ustanoví, o kterých otázkách se má hlasovati a v kterém pořádku.

Však může se také o to k návrhu každého hlasujícího radní shromáždění raditi a usnešení učiniti.

Radní dávají hlasy podle hodnosti služební, od nejstaršího počínajíc.

V obecném shromáždění mají presidentové senátů, kteří jsou jako hlasovatelé přítomni, hlasovati po radních, a to mladší před starším.

Hlasování děje se, aniž se uvádějí důvody.

§. 14. Usnešení činí se nadpoloviční většinou hlasů (§. 37 zákona).

Jsouli hlasy mezi dvojím míněním stejně rozděleny, aneb přidali se k některému z několika míněním nejméně polovice všech hlasů, jest předsedící povinen také hlasovati.

Přistoupili v některém z těchto případů k mínění, které má již polovici hlasů, stane se toto mínění usnešením.

Bylli by v případech, uvedených v §§. 40 a 41 zákona nebo v některém jiném rozdíl mezi dvojím míněním rovně rozděleným jen o velikost, může předsedící zvoliti velikost prostřední.

I když předsedící není povinen hlasovati, má právo, když usnešení jest učiněno, mínění své pronésti a dáti je do protokolu.

§. 15. Nenabyli žádného mínění nadpoloviční většiny hlasů, budiž hlasováno znovu, a návrhy činěné rozloženy buďte dle potřeby na několik otázek.

§. 16. Usnešení, učiněné o jedné otázce, položeno buď za základ poradě a usnášení se o všech následujících otázkách tím způsobem, že při usnášení se mají všichni hlasovatelé, kteří se k předešlému usnešení nepřidali, toto usnešení za základ je zavazující pokládati a o ostatních otázkách pod touto výminkou hlasovati.

§. 17. Týmž způsobem (§§. 12 až do 16) má se předsejiti při zdělávání příčin rozhodovacích.

§. 18. Chtěli by některý hlasující od hlasu daného odstoupiti, má to před skončením sezení oznámiti. Změnili by se tím poměr hlasů tak, že by usnešení učiněné nemělo již nadpoloviční většiny hlasů, budiž hlasováno znova. Také se může v tomto případě učiniti usnešení, aby se obnovila porada.

§. 19. Jak hlasování vypadlo, má zapisovatel zaznamenati na referátě nebo na arších k němu připojených.

V tomto zaznamenání má se uvéstí den, kdy byla porada, mají se v něm pojmenovati všichni přítomni a dokonale vyličiti, jak se při hlasování předsešlo.

V témž zaznamenání mají se přivéstí veškeré návrhy učiněné a pojmenovati hlasovatelé, kteří se k nim přidali.

Každý hlasující má toho vůli, napsati důvody svého mínění a žádati, aby se jeho spis přiložil k zaznamenání o způsobu hlasování.

Předsedící má zaznamenání zapisovatelova přečísti, viděloli by se mu toho potřeba, je opravit a v nich se podepsati.

§. 20. Jestli činiti o připravující opatření a rozhodnutí incidenční (§. 13, postávka 4 zákona), může se zavéstí hlasování způsobem písemným i bez sezení. Bylili by však dva hlasující radní mezi sebou na rozdílech, budiž v příčině toho na všecken způsob sezení odbýváno.

§. 21. Vyřízení, které se má podle učiněného usnešení vydati, má sepsati vůbec referent, a staloli se usnešení v hlavní věci proti jeho mínění, má je sepsati onen hlasovatel, jehož návrh učiněn jest usnešením.

Na předsedícího náleží, aby zkoumal, zdali návrh vyřízení s usnešením se srovnává.

§. 22. Že se má písemné řízení přípravné skončiti a rozepře odkázati k veřejnému a ústnímu přeličení (§. 23 zákona), vyřknuto budiž k předsezení referentovu radním usnešením.

§. 23. Kusy, jichž vyřízení na práva účastníků nemá rozhodujícího účinku a s strany kterýchž v zákoně nebo v jednacím řádě není nařízeno,

že se má o nich míti porada, mohou se, když president s návrhem referentovým se snáší, vyřídití bez porady (kurentně).

§. 24. Advokáti, kteří strany zastupují, též plnomocníci úřadů, korporací a obcí (§. 31 zákona), mají své právo k zastupování náležitě prokázati.

§. 25. Při ústním přelíčení má nejprve referent čísti své písemné přednesení.

V tomto přednesení má se vyličiti podstatný příběh, mají se v něm uvéstí příčiny stížností a co proti ní přivádějí pohnaní úřadové správní a strany, však nemá se v něm pronášeti mínění, jaké rozhodnutí se má učiniti.

Potom dovolí se mluvití stížnostvedoucímu, po něm zástupci pohnaného úřadu správního a pak těm, kdož v tom mají účastenství.

Pohnaným přísluší v každé případnosti právo, pronéstí se naposledy.

§. 26. Účastníci mohou žádati, aby se pro zachování práv jejich ustanovily některé punkty v protokole, který se o ústním přelíčení sepíše (§. 42, postávka 1 zákona).

Jdeli o to, v která slova se má něco pojmouti, má předsedící k požádání některého účastníka naříditi, aby se náležitě místo přečetlo.

§. 27. V poradě a v usnášení se o nález, který se má dle ústního přelíčení vynéstí, mohou účastenství míti jenom ti členové správního soudu, kteří byli při celém přelíčení ústním přítomni.

Co ustanoveno v §§. 5, 6, 7 a 9, nevztahuje se k usnešením tohoto senátu.

§. 28. Přijdeli při ústním přelíčení na jevo, že se bude rozhodovati o platnosti nějakého nařízení, a neskládali se senát vyjednávací ze šesti radních a z předsedícího, budiž přelíčení ihned přetrženo a o rozepři nové přelíčení před rozmnoženým senátem ustanoveno.

Nové přelíčení má také místo míti tehda, když otázka, jestli nějaké nařízení platné, vzejde při poradě, která se koná po ústním přelíčení (§. 36 zákona) a senát vyjednávací za tou příčinou se usnese, aby se přelíčení znova zavedlo před senátem rozmnoženým.

§. 29. Při poradě v §. 27 podotknuté má nejprve referent navrhnouti, jaká usnešení se mají učiniti.

Co se týče formy porady, hlasování a usnešení, obsahu a věrou opatření protokolu (§. 42, postávka 2 zákona), též co se týče sepsání nálezu, má platnost to, co nařízeno v §§. 12 až do 18, 19, postávka 2 až do 5 a 21.

§. 30. Rozhodnutí, kteráž učiní obecné shromáždění nebo finanční úplně shromážděný senát (§. 9), též rozhodnutí, kteráž se týkají platnosti nějakého nařízení, zapsána buďtež do zvláštní sbírky.

Každé takové rozhodnutí budiž mimo to zmnohonásobeno a všem členům správního soudu dodáno.

§. 31. Co se týče dopisování správního soudu s úřady a obcování se stranami, co se týče vykonávání policie při sezení (§. 32 zákona), též co se dotýče zařízení a vedení úřadů pomocných a veškerého vnitřního vyřizování prací, má dle obdoby platnost, co v té příčině zákony nařízeno řádným soudům.

§. 32. Správnímu soudu zůstává se, aby navrhl změny v tomto řádu jednacím. O takových návrzích má správní soud v obecném shromáždění rokovati a skrze ministerskou radu císaři ku schválení je předložiti (§. 46 zákona).

§. 33. Kde se v tomto řádu jednacím přivádí zákon šíře nepojmenovaný, rozumí se jim zákon, daný dne 22. října 1875 (č. 36 zák. říšsk. na r. 1876) o zřízení správního soudu.

Ustanovení o vnitřním zařízení správního soudu a osobách při něm zřízených.

(Nařízení, vydané od veškerého ministerstva dne 5. srpna 1876. Obsaženo v č. XXIX. zák. říšsk. č. 95, str. 237, vyd. a rozesl. dne 8. srpna 1876.)

1. Říditi správní soud přísluší presidentovi a v jeho nepřítomnosti nebo zaneprázdnění presidentovi senátu dle hodnosti nejstaršímu. Pakli by také presidenty senátu zašla nějaká překážka, má převzítí řízení dvorský rada dle hodnosti nejstarší.

2. President neb jeho náměstek má zvláště právo podělovati pracemi radní a úředníky pomocné pro službu konceptní a manipulační, též má právo zřizovati koreferenta v případech důležitých. Na něho náleží ustanovovati, kolik má býti sezení a přelíčení, kterého času a kde. Jemu přísluší skládati senáty podle toho, co nařízeno v §. 13 zákona, daného dne 22. října 1875 (č. 36 zák. říšsk. na r. 1876). Jemu mají se předložiti protokoly jednací a poradní veškerých senátů.

Jemu přísluší, jmenovati některého z radních ředitelem kanceláře a presidiálního sekretáře z jiných konceptních úředníků správního soudu.

3. Místa služební správního soudu, ku kterýmž úředníky jmenovati není vyhraženo Jeho Veličenství, obsazuje způsobem rozepsání konkursu správní soud sám.

Jestli že by však mezi konkursem aneb obsazením místa, pro které konkurs byl rozepsán, uprázdnilo se stejné místo služební a byli by tu k němu kandidáti způsobilí, tedy se může nové rozepsání konkursu pominouti.

Při obsazování míst služebních vysloužilým poddůstojníkům výhradně zůstavených, při jichž propůjčování dává se jim přednost před spolukandidáty, šetřiti jest nařízení zvláštních k tomu se vztahujících.

4. Co se týče překážek přibuzenství a švakrovství mezi zřízenci správního soudu, a povinnosti těch, kteří za nějaké místo služební žádají, připomenouti v žádosti, že jsou s některým zřízencem v takovém svazku; též co se týče kvalifikačních tabulek žadatelů o nějakou službu, má platnost to, co ustanoveno v zákoně, daném o vnitřním zařízení soudů dne 3. května 1853 (č. 81 zák. říšsk.).

5. K vyřizování věcí osobních, jmenovitě k obsazování míst služebních a k disciplinárnímu přikročování k úředníkům, kteří nejsou soudcovští, a k služebníkům správního soudu, má president tohoto soudu zřídití stálou komisi ze šesti členů složenou, která má pod jeho nebo jeho náměstka předsedáním o věcech takových většinou hlasů rozhodovati.

6. Žádný úředník neb služebník správního soudu nemůže svého úřadu vykonávati, pokud neučinil ustanovené přísahy služební.

President vykoná přísahu služební v ruce Jeho Veličenství císaře.

Presidenty senátů, radní a jiné úředníky konceptní, ředitele úřadů pomocných a adjunktů ředitelství úřadů pomocných bere pod přísahu president, ostatní úředníky kancelářské a služebníky představený pomocného úřadu.

7. Vzdali by se kdo svého místa služebního, zachovati se jest dle toho, co v té příčině nařízeno v zákoně, daném dne 3. května 1853 (č. 81 zák. říšsk.).

8. Totéž platí o výkazech úřednictva a služebnictva tamtéž předepsaných, z nichž jedno sepsání má se uložit u presidium správního soudu a druhé se má podati presidentovi ministerstva.

9. Žádný úředník správního soudu nemůže jako předsedící nebo jako radní v konání spravedlnosti účastenství míti a zvláště ani v rozhodování působiti, ani při přelíčení a rokování přítomen býti:

1. u věcech svých vlastních a všech těch, při kterých se mu jest přímo neb nepřímo nadíti škody nebo užitku;

2. u věcech, týkajících se jeho manželky, jeho pokrevných v pokolení vzhůru stupujícím a sestupujícím, jeho bratraců a sestřenic a těch, kteří jsou s ním ještě blíže příbuzní nebo až do tohoto stupně sešvakřeni;

3. u věcech týkajících se jeho přisvojitelů neb chovatelů a jeho prisvojenců neb schovanců;

4. u věcech, týkajících se jeho poručenců a opatrovanců;

5. u věcech, týkajících se jeho věřitelů neb dlužníků, necht by osoby jmenované v této postávce nebo v postávkách 2, 3 a 4 měly u věci přímo neb nepřímo účastenství buď ve svém jméně nebo jako plnomocníci neb zástupcové;

6. u věcech, v kterých byl prve svědkem, zástupcem, rádcem, jednatelem neb prostředníkem;

7. také nemůže u správního soudu nikdo míti účastenství v rozhodování o věcech, o kterých již v řízení administrativním, na jehož základě se stalo rozhodnutí neb opatření, na které se vede stížnost, byl své mínění jako referent, hlasovatel, revident neb aprobat pronesl;

8. člen správního soudu nemůže býti referentem aniž může předsedati při přelíčení a rokování, když referent u některého orgánu správního, nebo úředník, který v příčině té věci rozhodl, jest s ním ve svazku příbuzenství neb švakrovství v §. 2 uvedeném.

Také podřízení úředníci, když u nich má místo poměr některý pod č. 1 až do 6 uvedený, mají to představenému svému oznámiti a žádati, aby byli jednání úředního na ně vznešeného zproštěni.

Smlouvy o nájem neb o pacht nepokládají se za takový svazek, pro který by byl kdo dle postávky 5 z nějakého jednání vyloučen.

10. President může dávat úředníkům a služebníkům správního soudu dovolenou na šest neděl.

Byloli by potřebí, dáti některému úředníkovi neb služebníkovi v roce najednou nebo v několika dobách dovolenou dohromady na více než na šest neděl, požádán buď za povolení k tomu president ministerstva.

Za udělení dovolené presidentovi požádán buď Jeho Veličenství.

Vzešlali by některému úředníkovi nebo služebníkovi nemocí nebo jinou nevyhnutelnou náhodou překážka, že by nemohl služby spravovati, oznáměno to buď presidentovi, a vzešlali by taková překážka presidentovi, buď to presidentovi ministerstva oznáměno a k jeho nařízení vysvědčeno. Nepřítomnost takovými překážkami způsobená nepokládá se za dovolenou.

11. Co se týče disciplinárního přikročování k soudcovským úředníkům správního soudu, spravovati se jest zákonem, daným dne 21. května 1868 (č. 46 zák. říšsk.).

Úředníkům, kteří nejsou soudcovští, nebo služebníkům správního soudu, kteří poruší povinnosti úřadem nebo přísahou služební jim uložené, může dáti president napomenutí neb důtku, anebo byli by tento prostředek bez účinku, strhovati jim z platu a z přídavku aktivního až do té sumy, která jim náleží za čtvrt roku.

Proti důtce písemně dané a proti srážkám uloženým může si ten, kdo tím jest stížen, vésti ve 14 dnech stížnost u presidenta ministerstva.

Pakli by tato menší disciplinární opatření byla bez účinku, aneb porušili by takový úředník neb služebník povinnost způsobem hrubým, důvěry ve službě ho zbavujícím, tedy mu buď po skončeném vyšetření uložen některý z trestů disciplinárních okolnostem přiměřený, který se v takových případech ukládá úředníkům, kteří nejsou soudcovští, a služebníkům řádných sborových soudův.

12. Moc disciplinární nad úředníky nesoudcovskými a nad služebníky správního soudu, která jde nad práva presidenta, vykonává soud sám, potažité osobní komise dle punktu 5 složená, spravující se dle smyslu tím, co v příčině úředníků nesoudcovských a služebníků soudů sborových ustanoveno v zákoně, daném dne 3. května 1853, č. 81, díl I., kapitola 7. Práva, propůjčená tam ministrovi práv, přísluší presidentovi ministerstva.

13. Každé písemné opatření disciplinární, necht je dle dle punktu 11 učinil president, nebo dle punktu 12 komise osobní, napsáno budiž do výkazu úřednictva a služebnictva (pukt 8).

Když ten, komu byla důtka dána, tři léta bezúhonně se choval, může žádati, aby důtka ve výkazu úřednictva a služebnictva zaznamenaná byla vymazána, o čemž rozhodovati přísluší presidentovi.

14. Správní soud má na konci každého solárního roku podati presidentovi ministerstva výkaz prací v tom roce zašlých, aby v něj nahlédl a předložil ho Jeho Veličenství; tento výkaz má obsahovati v prvním oddělení veškeré práce správního soudu, v druhém práce, oddělené podle ministerií, proti jichž rozhodnutím nebo opatřením stížnosti směřovaly, nebo v jichž obor působnosti záležitosti náležejí, konečně v třetím oddělení má obsahovati práce podle zemí, vzešlé z příčiny stížností proti rozhodnutím nebo opatřením orgánů správy zemské, okresní a obecní.

15. Toto nařízení vejde ve skutek toho dne, kterého bude vyhlášeno.

O disciplinárním řízení při členech správního dvoru soudního.

(Nařízení veškerého ministerstva, dané dne 28 října 1882. Obsaženo v č. LVI. zák. říšsk. č. 151, str. 563, vyd. a rozesl. dne 31. října 1882.)

§. 1. Předpisy zákona, dne 21. května 1868 (zák. říšsk. č. 46) daného, které platí o úřednicích nejvyššího dvoru soudního a kassačního, mají dle smyslu svého platnost v míře následujících ustanovení také při členech správního dvoru soudního (§. 10 zákona ze dne 22. října 1875, zák. říšsk. č. 36 z r. 1876).

§. 2. Stížnost, dle §. 5 zákona ze dne 21. května 1868 na důtku předsedy soudního dvoru dovolená, jakož i stížnost dle §. 37 dopuštěná svědčiti má předsedovi ministerstva.

§. 3. Senát, úřad soudu disciplinárního zastávající (§. 9 zákona), skládá se má pod předsednictvím předsedy neb jeho náměstka ze čtyř radů, a mimo to budte ještě dva radové ustanovení za členy náhradné. V tomto senátě nejméně polovička radů musí míti kvalifikaci pro úřad soudcovský, k čemuž přihlédáno buď již při výročním sestavování senátu disciplinárního a při stanovení členů náhradních, a dle čehož řídí se i vstup členů, dle §. 10 k doplnění senátu povolanych.

Právo zamítací, v §. 10 zákona obviněnému dané, může proto jen potud vykonáváno býti, pokud tím nemožným se nestane sestavení soudu disciplinárního.

Oznámení, jak disciplinární senát jest sestaven (§. 9 zákona), budiž učiněno předsedovi ministerstva.

§. 4. Generální prokurátor při nejvyšším dvoře soudním a kassačním vykonávati má funkce, dle dotčeného zákona sobě příslušící, i při správním dvoře soudním.

§. 5. Nařízení toto nabývá platnosti toho dne, kterého jest vyhlášeno.

16. O řízení v sporných záležitostech.

Vynesení z dne 26. května 1876, čís. 10770, kterým se prohlašuje nařízení ministra duchovních záležitostí a vyučování, jak se má za příčinou zákona ohledně zřízení správního soudního dvora zacházeti s administrativními spornými záležitostmi k odboru duchovních záležitostí a vyučování patřícími.

(Nařízení ministra osvěty ze dne 14. května 1876 č. 8040, Zem. škol. věstník z r. 1876, č. 26, str. 88.)

Jeho Excellence pan c. k. ministr duchovních záležitostí a vyučování vydal dne 14. t. m. čís. 8040 za příčinou blízké platnosti zákona, daného dne 22. října 1875 (říšsk. zák. z roku 1876, čís. 36) ohledně zřízení správního soudního dvora následovní nařízení.

1. V administrativních záležitostech k odboru duchovních záležitostí a vyučování patřících budiž budoucně vždy pilně pozorováno, které z nich co administrativní soudní záležitost podlehají pořadu práva správního soudního dvora.

V záležitostech tohoto druhu budiž všemu tomu, od čehož legálnost administrativního jednání závisí, zvláště ale formám jednání a rozhodnutí co nejbedlivější pozornost věnována, aby po případě obsah věci správnímu soudnímu dvoru jasně a v té formálnosti předložen byl, jak to každé soudní rozhodnutí přísně požaduje.

2. Užívajíc této zásady budiž především při každé administrativní právní záležitosti uváženo, jeli administrativní úřad, kde jest věc podána, k jednání a rozhodnutí také příslušný.

O tom platí vydané předpisy o kompetenci, a má se zvláště jenom na to pozor dáti, že při různém forum těch, jichž se to týká, onen administrativní úřad jednati má, kterému jest žalovaná strana podřízena (tedy n. př. při sporném vyloučení farních okresní hejtmanství fary, pro kterou, nýbrž té fary, od které se vylučovati má). Jestli několik stran, které náležejí k rozdílným správním úřadům, žalováno, byl by asi, pokud hromadění požadavků a práv vůbec dovoleno jest, dle analogie předpisu soudního řádu ten administrativní úřad povolán, kterému jest prvně žalovaný podřízen.

Tím není však, jak se samo sebou rozumí, rekvisice jiných administrativních úřadů za převzetí jednotlivých aktů administrativního jednání jmenem rozhodujícího úřadu vyloučena.

Také se samo sebou rozumí, že se jest úplně držeti administrativního postupu instancí, a že tedy druhá instance nikdy o věci jednati nemá, o které první stolice ještě nerozhodla.

3. Při každém jednání budiž oprávněnost (legitimace) stran ku věci dokonale skoumána. Kdo v cizém jmeně jedná, ať se vykáže plnomocenstvím. U osob, které mocí všeobecného splnomocnění jednají (na př. u soukromých úředníků) mějmež před očima, zdali povaha věci nepožaduje plnomocenství zvláštního.

4. Ohledně předmětu jednání budiž pozorováno, že se jenom o konkrétních požadavcích jednati a souditi může, a že tedy všeobecné nařízení a zavedení úřadu tak jako záležitosti, o kterých úřadové dle svého uznání jednati oprávněny jsou, nemohou býti předmětem administrativního soudního jednání.

5. Kdo jednání řídí, mějž před očima, že se nemá žádnému jakési právo, které on sám nepožaduje, vnutiti, že se má však mocí úřadu snažiti, aby se věcné a právní poměry co nejjasněji zjistily.

Pro jednání samé ať platí nejvyšším pravidlem, že se nesmí žádné rozhodnutí vynésti, pokud všickni, jichž se to týká, slyšení nebyli a příležitost neměli, práv svých hájiti. Právo slyšánu býti nemají však pouze jenom bezprostředně žalované strany, nýbrž všickni ti, jichž výsledek záležitosti zajímá (tedy na př. při sporu o kostelním patronátu také obec, na kterou po případě odpadnutí patronátu břemeno stavební přejde, porovnej §. 19 zák. z dne 22. října 1875). Právo slyšánu býti obsahuje v sobě také to, že se mají stranám také veškeré při jednání předložené a uvedené právní průvody oznámiti, po případě předložiti, aby obdrželi příležitost, se o nich vyjádřiti. To samé právo mají strany také ohledně úředních aneb mocí úřadu opatřených pomůcek, na kterých úřad své rozhodnutí zakládá. Totéž platí o vý-

povědích svědků a o zdání znalců (v to zahrnuty jsou stavební nástiny, předpočty a podobné).

Jakým způsobem se dítí má výslech stran svědků a znalců, zdali do protokolu neb písemným vyjádřením, zdali předvoláním před soudící úřad neb cestou rekvise, budiž dle toho souzeno, jak věc stojí. Pravidlem buď, že se má ta forma voliti, která úřadu a stranám nejmenší zanepráznění a náklad způsobí.

Taktéž jest uznání soudícího úřadu ponecháno, jak daleko má výslechem těch, jichž se týče, pokračovati, chceli tedy na př. v kontradiktorních záležitostech po vyjádření a odpovědi ještě připustiti repliku a dupliku, kolik chce jmenovaných svědků neb pamětníků vyslechnouti a t. d. Jednání se má každým způsobem uzavřítí, jak mile jest věc dostatečně objasněna, a mají se veškeré kroky tak rychle provéstí, jak se jenom s důkladností spojití dá.

6. Celé jednání budiž na veškeré k věci náležité otázky rozpráveno, aby náležen celá záležitost vyřízena byla. Takového řízení, které by dávalo možnost, aby ta samá věc dle rozdílných spojení byla předmětem opětného jednání a rozhodování, jest se co možno vystříhati. Pravidelně jest tedy na př. při sporné kostelní, farní neb školní stavbě ne o nutné potřebě a o způsobu vedení stavby, pak o placení nákladu o sobě, nýbrž o všech těchto otázkách zároveň jednati a rozhodovati.

7. V nálezech budiž sporná otázka vždy úplně uvedena, aby budoucně o totožnosti rozhodnuté věci žádná pochybnost povstati nemohla. Všecky nálezy buďtež přidanými důvody neb odkázáním k důvodům nižší stolice odůvodněny. Stojili právo odvolání se k vyšší administrativní stolici na vůli, budiž to s uvedením lhůty k rekursu výslovně poznamenáno.

8. Právoplatně rozhodnuté věci buďtež při opětném podání na právoplatné rozhodnutí odkázány. Výjimka platí jenom tam, kde dle povahy podané žádosti opětné zavedení jednání dle stávajících předpisů dovoleno jest.

Potom budiž ale pozorováno, že opětné zavedení jednání jenom ten úřad připustiti může, který ve věci posledně rozhodoval, kdežto opětné zavedené jednání ovšem, jako předešle, po instancích provedeno býti musí.

9. Budiž o to staráno, aby veškeré v běhu jednání předevzaté doručení, zvláště vynesných nálezů po případě vykázaný býti mohly. Ať k tomu konci vykonané doručení a dobu toho samého vždy ten potvrdí, komu se doručilo, a sice při doručení v místě v doruční knize úřední, ostatně zpátečními listky. Odpírali kdo přijmouti doručení neb potvrzení neb datování, budiž to úředním spisem zjištěno. Při doručení sporným společníkům budiž, pokud o tom nestává zvláštních předpisů, co možno dle analogie soudního řádu jednáno.

10. Pro pořadí práva na správní soudní dvůr mějmež před očima, že zákon daný dne 22. října 1875, říšsk. zák. čís. 36, dne 17. května t. r. jakožto 45. dne po jeho publikaci (cis. patent z dne 27. prosince 1852, říšsk. zák. čís. 260) platnosti nabyt, a že tedy dle §. 49 toho samého žádné před tímto dnem doručené rozhodnutí a nařízení, při kterých rekurs více dovolen nebyl, u správního soudního dvora rušiti se nemohou. Úřadové budou muset o to dbáti, aby v takových záležitostech nová vynesení nevydávali, kterými by

snad strany se snažily docíliti, aby u správního soudního dvora stížnost podati mohly.

Když ministerium od některého úřadu k účeli vedení pře u správního soudního dvora (§. 26 a 30 zák. z dne 22. října 1875) spisy neb jiné pomůcky požaduje, neb šetření nařídí, ať úřad ten tomuto rozkazu neprodleně vyhoví, aby mohla zákonní lhůta dodržána býti.

Čehož se c. k. okresní školní radě vědomost dává, aby se tím řídila.

17. Lhůty, v nichž se může zjednati platnost prostředkům právním proti rozhodnutím a nařízením orgánů správy finanční.

(Zákon, daný dne 19. března 1876. Obsažen v č. XI. zák. říšsk., č. 28, str. 75, vyd. a rozesl. dne 21. března 1876.)

S přivolením obojí sněmovny rady říšské vidí se Mi naříditi takto:

§. 1. Představení, stížnosti nebo rekursy proti příkazům, nařízením nebo rozhodnutím, vydaným způsobem administrativním od úřadů a orgánů správy finanční, na které náleží rozvrhovati, vyměřovati a spravovati daně přímé, dávky nepřímé a jiné důchodky ku potřebám státním, podány buďte, pokud dle zákonů dovoleno jest je podávati, ve třiceti dnech tomu orgánu, který vydal příkaz, nařízení neb rozhodnutí, a směřujeli představení, stížnost neb rekurs toliko proti uložení nějakého trestu pořádečného, podány buďte v osmi dnech.

Vztahujeli se však prostředek právní k opatřením nebo příkazům pachtěřů aneb jiných orgánů soukromých důchodky státní vybírajících, zjednána mu buď platnost u finančních úřadů první instance, jimž přísluší k nim přihlížeti.

V případech zvláštního zřetele hodných může úřad, u něhož se má prostředku právnímu průchod zjednati, lhůtu prodloužití. Nebyloli ve lhůtě předepsané podáno představení, stížnost nebo rekurs, může to býti na škodu toliko té straně, kteréž výměr neb příkaz, proti němuž prostředek právní směřuje, byl dodán, anebo její dědicům.

§. 2. Ve vynesných v §. 1 uvedených má se výslovně pojmenovati úřad, ku kterému se má podati představení, stížnost nebo rekurs, a lhůta, v které se má podati, sice půjde lhůta teprv od dodání vynesení dodavkového, v kterémž se tato data obsahují.

Lhůta počíná se ode dne po dodání nejprve příštího; byloli představení podáno na poštu na úřední potvrzení přijímací (na list podavací, na recepis a t. d.), nepočítají se ve lhůtu dni, po které šlo představení po postě.

Případneli poslední den lhůty na neděli nebo na obecný den sváteční, skončí se lhůta teprv ve všední den nejprve příští.

Žádali někdo u některého úřadu za prodloužení lhůty ku provedení právního prostředku nebo ve lhůtě tímto zákonem vyměřené za oznámení přičin nějakého rozhodnutí od tohoto úřadu vynesného, tedy se lhůta až do

toho dne, kterého se mu dodá vyřízení na tuto žádost, přeruší a jde potom znovu.

§. 3. Tímto zákonem odjímá se moc všem nařízením s ním se nesrovnávajícím, pokud se týkají věci, v příčině kterýchž jest vydán.

§. 4. Tento zákon vejde ve skutek dne 1. dubna 1876.

Byli dodán nějaký příkaz nebo nějaké rozhodnutí dříve 1. dubna 1876, a máli proti němu právní prostředek místo, pokládáno to buď tak, jako by byl dodán příkaz neb rozhodnutí dne 1. dubna 1876.

§. 5. Ministroví záležitostí vnitřních a ministroví financí uloženo jest, aby ten zákon ve skutek uvedli.

18. O užívání zemských jazyků při jednáních politických, soudních úřadů a státních zastupitelstev v království Českém se stranami a samosprávnými úřady.

(Nařízení c. k. ministrů vnitřních záležitostí a práv, dané dne 19. dubna 1880. Obsaženo v č. V. zák. zemsk. č. 14, str. 34, vyd. a rozesl. dne 13. května 1880.)

§. 1. Političtí, soudní úřadové a státní zastupitelstva v zemi jsou povinni vyhotoviti vyřízení, jež se stranám ku jejich ústní žádosti aneb písemnému podání vydati mají, v tom zemském jazyku, v kterémž ústní žádost se přednesla aneb v němž podání sepsáno jest.

§. 2. Protokolární seznání stran buďtež sepsána v tom zemském jazyku, v kterémž se seznání stalo.

§. 3. Listiny aneb jiné spisy, kteréž jsou sepsány v jednom z obou zemských jazyků a jakožto přílohy, doklady aneb jinak k úřední potřebě podány byly, není třeba překládati.

§. 4. Úřední vynesení, kteráž se nevydávají k žádosti stran, mají vydána býti v tom zemském jazyku, kterýmž mluví osoba, již dopis svědčí. Nenili jazyk, kterýmž strana mluví, znám aneb nenili jedním z obou zemských jazyků, má se užití toho zemského jazyka, o kterémž se může dle povahy případu, jakož i obzvláště dle místa, kde se strana zdržuje, předpokládati, že se mu porozumí.

§. 5. Ustanovení §§. 1—4 platí také stran obcí v těch záležitostech, v nichž obce za strany považovati jest.

§. 6. Veškeré úřední vyhlášky, kteréž jsou k tomu ustanoveny, aby byly v zemi uvedeny u všeobecnou známost, buďtež vydány v obou zemských jazycích. Toliko úřední vyhlášky, kteréž jsou pro jednotlivé okresy aneb obce ustanoveny, buďtež vydány v těch zemských jazycích, jež jsou v těch kterých okresích neb obcích obvyklými.

§. 7. Seznání svědků buďtež sepsána v tom zemském jazyku, v kterémž byla učiněna.

§. 8. V trestních záležitostech buďtež obžalovací spis, jakož vübec návrhy, nálezy a usnešení, jež mají býti doručeny obviněnému, vyhotoveny v tom zemském jazyku, kteréhož obviněný užíval.

Tímto jazykem buďtež provedeno i hlavní přelíčení, zvláště pak buďtež v tomto jazyku vedeny řeči státního zástupce a obhájce a prohlašování rozsudky a usnešení.

Od ustanovení uvedených v předcházejícím odstavci smí se upustiti jen potud, pokud se ustanovení ta, hledíc k výminečným poměrům, zvláště pak vzhledem k složení poroty, nedají provésti aneb když obviněný sám žádá, aby se druhým zemským jazykem jednalo.

Při hlavních líčeních proti více obviněným, kteří nemluví týmž zemským jazykem, provedeno buďtež hlavní přelíčení v tom zemském jazyku, o kterémž soud uzná, že jest účeli hlavního přelíčení přiměřenější.

Ve všech případech buďtež výpovědi obviněných a svědků sepsány v jazyku, jehož užívají, a rozsudky a usnešení buďtež v tomto jazyku každému obžalovanému prohlášeny a k požádání sepsány.

§. 9. V občanských právních rozepřích buďtež vyhotoven nálezi s důvody v tom zemském jazyku, ve kterémž byla právní pře projednána. Jestliže strany neužívaly téhož zemského jazyka a o to se nesnesly, aby nálezi i s důvody vyhotoven byl v jednom z obou zemských jazyků, staniž se vyhotovení v obou zemských jazycích.

§. 10. Zápisy do veřejných knéh (zemských desk, horních, pozemkových, vodních knéh a t. d.), pak zápisy do rejstříků pro obchodní firmy, pro společenstva a do jiných veřejných rejstříků buďtež provedeny v tom jazyku, v jakém se za to ústně neb písemně žádalo, pokud se týče, v jakém byl sepsán výměr, na jehož základě zápis se provádí.

V témž jazyku buďtež na listiny připsány vkladní doložky. Při výpisech z těchto knéh a rejstříků buďtež podržen jazyk, v němž zápis byl vykonán.

§. 11. Političtí, soudní úřadové a státní zastupitelstva jednejež se samosprávnými úřady v té jednací řeči, jakéž úřady tyto, pokud je známo, užívají.

Jednání s obecními úřady, kteréž vykonávají úkony politického úřadu, se toto ustanovení netýká.

19. O rozepsání přírážek obecních, vztahmo okresních, samosprávnými úřady vyššího řádu.

(Zákon, daný dne 19. září 1883. Obsažen v č. XXII. zák. zemsk. pro kr. Č., č. 51, str. 119, vyd. a rozesl. dne 17. října 1883.)

K návrhu sněmu Mého království Českého vidí se Mi naříditi takto:

§. 1. Kdykoliv by některé zastupitelstvo obecní opominulo, v rozpočtu obecním učiniti opatření, aby se uhraditi mohly peněžné závazky obce, jež jí buď k účelům veřejným po zákonu mocí příslušného výroku jsou uloženy, aneb na titulu soukromého práva se zakládají a exekucí vymáhány býti mohou, má výbor okresní právo i povinnost, ve srozumění s c. k. místodržitelstvím takovéto prokázané pohledávky vložiti v rozpočet obecní a podle míry potřeby vložiti přírážky k přímým daním v obci.

§. 2. Kdykoliv by některý výbor okresní aneb zastupitelstvo okresu opominulo, v rozpočtu okresním učiniti opatření, aby se uhraditi mohly

peněžné závazky okresu, jež mu buď k účelům veřejným po zákonu mocí příslušného výroku jsou uloženy aneb na titulu soukromého práva se zakládají a exekucí vymáhány býti mohou, má zemský výbor právo i povinnost, ve srozumění s c. k. místodržitelstvím takovéto prokázané pohledávky vložit v rozpočet okresní a podle míry potřeby uložiti přírážky k přímým daním v okresu.

§. 3. Ani v tom ani v onom případě (§§. 1 a 2) není potřebí vyššího schválení, jež jinak zákonem předepsáno jest k účelu vybírání přírážek obecních a okresních.

§. 4. Rozvrhování a vybírání přírážek obecních neb okresních, o které se byl usnesl výbor okresní aneb výbor zemský, podle §§. 1 a 2 zákona tohoto, konáno budiž c. k. berními úřady.

§. 5. Okresní výbor, pokud se týče výbor zemský, má právo i povinnost, učiniti vhodná opatření, aby peníze, jež se těmito přírážkami sešly, vynaloženy byly k účelu svému, i mohou k tomu konci žádati za spolupůsobení orgánů přírážku vybírajících (§. 4).

§. 6. Mým ministrům záležitostí vnitřních a financí uloženo jest, aby zákon tento ve skutek uvedli.

20. O změnách exekucního řízení k vymáhání peněžných pohledávek.

(Zákon, daný dne 10. června 1887. Obsažen v č. XXVIII. zák. říšk. č. 74, str. 365, vyd. a rozesl. dne 17. června 1887.)

S přisvědčením obojí sněmovny rady říšské vidí Mi se naříditi, jak tuto vyrčeno:

§. 1. Na předměty, jichž užívá se k vykonávání bohoslužby zákonně uznané církve nebo náboženské společnosti, nemůže vedena býti exekuce.

Na částky sv. kříže a svaté ostatky exekuce není dovolena, ale jejich obruba jest exekucí podrobena, avšak bez porušení na nich jsoucího ověření (authentiky).

§. 2. Kromě věcí, které dle platných předpisů nejsou podrobeny exekuci, jsou dále z exekuce vyjaty:

1. šaty, peřiny, prádlo, domácí a kuchyňské nářadí, zláště kamna a krby, pokud předměty tyto nevyhnutelně jsou potřebny pro dlužníka a pro jeho ve společné domácnosti s ním žijící členy rodinné i čeledi;

2. potraviny a palivo potřebné na dva týdny pro dlužníka a pro jeho ve společné domácnosti s ním žijící členy rodinné i čeledi;

3. dojná kráva nebo dle výběru dlužníka dvě kozy nebo tři ovce spolu se zásobami píce a steliva k jich výživě a podestýlání na dva týdny potřebnými, pokud tato dobytčata k výživě dlužníka a jeho ve společné domácnosti s ním žijících členů rodinných i čeledi jsou nevyhnutelně potřebná;

4. u důstojníků, úředníků, duchovních, učitelů, advokátů, notářů, lékařů a umělců, jakož i u jiných osob, vykonávajících vědecké povolání, předměty,

jichž potřebují k zastávání služby nebo k vykonávání svého povolání, jakož i slušný oblek;

5. u řemesníků, nádenníků a továrních dělníků, jakož i u babiček porodních předměty, jichž k osobnímu vykonávání svého zaměstnání potřebují;

6. u oněch osob, jichž platy podle platných zákonných předpisů z exekuce zcela nebo částečně jsou vyjaty, peněžný obnos rovnající se části příjmu, jež exekucí není podrobena, na dobu od výkonu exekuce až do nejbližšího termínu výplatného;

7. ku provozování lékárny nevyhnutelně potřebné nářadí, nádoby a zásoby zboží, čímž však nevyklučuje se sekvestrace tohoto provozování a předmětů k němu patřících;

8. knihy k tomu určené, aby jich dlužník a jeho ve společné domácnosti s ním žijící členové rodinní užívali v kostele nebo ve škole;

9. svatební prsten dlužníkův, pak listy, spisy a rodinné obrazy kromě rámmů.

10. Řády a čestné znaky.

§. 3. Příslušenství nemovitosti, jež na ní se nalézá (§§. 294 až 297 obecného zákonníka občanského), smí toliko s touto nemovitostí samou v exekuci vzato býti a proto má pojata býti v exekucní odhad její. V oněch případnostech, kdež exekucní dražba nemovitosti děje se bez předchozího exekucního odhadu, před povolením dražby budiž toto příslušenství z povinnosti úřední sepsáno a pak v dražbu pojata.

§. 4. S exekuce na movité věci má sejíti a vykonané snad exekucní kroky mají se prohlásiti za neúčinné, jakmile nedá se očekávati, že by výtěžek za věci, jež jest prodati, převyšoval náklady této exekuce.

§. 5. Zda předpisů §§. 1 až 4 má býti užito, o tom ve sporných případnostech rozhodne soud, k výkonu exekuce povoláný, podle volné úvahy výměrem, dolože důvody rozhodovací. Proti takovémuto rozhodnutí může rekurs podán býti.

§. 6. Pokud exekuce podle předpisů §§. 1 a 3 docela jest vyloučena nebo toliko za jistých podmínek jest dopuštěna, příslušné předměty nemohou docela anebo mohou jen za naznačených podmínek postiženy býti také prostředky zjišťovacími.

§. 7. Se žádostí o zabavení movitých věcí může ve všech případnostech spojena býti žádost za jich odhad.

§. 8. K dražbě movitých jakož i nemovitých věcí položena buďte toliko dvě stání; při druhém z nich, neníli možná dosáhnouti ceny odhadní, prodána buď věc i pod cenou touto. Tímto ustanovením zrušují se zejména §§. 148 až 152 a 433 západohaličského řádu soudního (§§. 147 až 151 a 432 v Tyrolsku a §§. 140 až 143 a 422 v Istrii a Dalmatsku platného řádu soudního), pak dvorní dekret ze dne 25. června 1824, sbírka zákonů soudních čís. 2017.

§. 9. Náklady odhadní a dražební při rozvrhu nejvyššího podání za exekucně prodanou nemovitost nepožívají nižádného práva přednostního přede všemi hypotečními věřiteli, nýbrž zapraveny buďte toliko v pořadí té pohledávky, pro kterou dražba se stala.

§. 10. Nedosahují při provedeném nuceném prodeji věci nemovité cena vydražitelem podaná dvou třetin ceny odhadní, nebo nebyli odhadu, dvou třetin ceny vyvolací, tedy vykonaný prodej může být neplatným učiněným předražkem k tomu konci učiněným, aby nová dražba byla nařízena. K takovémuto předražku však buď toliko tenkrátě přihlédáno, když není žádné překážky, která by předražiteli vylučovala z podávání, a když předražitel se nabídne, že zaplatí cenu, která nejméně o pětinu převyšuje dřívější nejvyšší podání, že splní podmínky dražební, jakož i že veškeré náklady na novou dražbu zapraví, a pátý díl nabízené ceny zjistí složením peněz nebo cenných papírů u soudu neb u notáře.

§. 11. Předražek v nepřekročitelné lhůtě 14 dní ode dne, kdy dražba byla skončena, podán buď písemně k soudu, jenž dražbu byl provedl, a se žádostí buď vykázano, že složen byl obnos, jenž dle §. 10 má být zjištěn.

§. 12. Jeli více předražitelů, připuštěn bude onen, jenž byl nabídl cenu nejvyšší, jsouli předražky sobě rovný, rozhoduje prioritá časová.

Předražek nemůže vzat být zpět.

§. 13. Jakmile čtrnáctidenní lhůta pro nabízení předražek položena (§. 11) byla vypršela, rozhodne soud výměrem o jich přijetí. Proti tomuto rozhodnutí přísluší rekurs dřívějšímu vydražiteli a všem těm, kteří byli nabídl předražky, proti rozhodnutí pak, jímž předražek byl zamítnut, také exekutovi.

§. 14. Jakmile přijetí předražku nabude právní moci, dřívější prodej pozbývá své účinnosti. Peníze a cenné papíry od dřívějšího vydražitele, jakož i od nepřipuštěných předražitelů složené buďte vráceny.

§. 15. Jakmile přijetí předražku nabude právní moci, soud naříditi má nové stání dražební a o něm vedle předražitelů a dřívějšího vydražitele všechny ty zpravit, jímž podle platných o tom předpisů dražba má být oznámena. Byli proti dřívější dražbě rekurs podán, sečkáno buď s tímto nařízením, až rekurs právoplatně bude vyřízen.

Proti nařízení nového stání dražebního rekurs podán být nemůže.

V dražebním ediktě buď cena předražitelům nabídnutá uvedena a doloženo, že při dražbě přijato bude toliko podání cenu tuto převyšující.

Nedosáhne se při novém stání dražebním podání, které by tuto cenu převyšovalo, nemovitost přiklepnuta buď připuštěnému předražiteli, byť i se ke dražbě nebyl dostavil, za cenu od něho nabídnutou.

Proti tomuto přiklepu další předražek se nedopouští.

§. 16. Podmínky pro první dražbu ustanovené platí i také při nové dražbě, pokud nebyly změněny následkem rekursu proti vykonanému prodeji podaného.

Práva a povinnosti, jež předražiteli tím, že byl přijat, byly vzešly, zaniknou, když by změněny byly podmínky dražební následkem právně platného vyřízení rekursu proti přiklepu před předražkem učiněnému.

Kromě této případnosti předražitel, byť i nestal se vydražitelem, zůstává vázán svou nabídkou až do času, kdy nové nejvyšší podání za prodanou usedlost nabude právní moci, ač nebyla-li exekuce na tuto usedlost již dříve zrušena.

§. 17. Pokud dražební podmínky něčeho jiného neustanovují, po vykonané dražbě žádati mohou za exekuci sekvestraci nemovité věci proti dlužníkovi kromě reálních věřitelů, také vydražitel a připuštěný předražitel.

Také proti liknavému vydražiteli, jenž v držbu vydraženého statku již byl uveden, žádati se může, aby povolena byla zjišťovací sekvestrace statku, pokud mu tento statek nebyl odevzdán do vlastnictví.

Sekvestr ustanoven buď ve všech případnostech soudem, nehledíc k návrhům stran.

§. 18. Když při vykonaném nuceném prodeji nemovité věci cena vydražitelem nabídnutá nedosahuje ani jedné třetiny ceny vyvolací, a nebylo-li by této, ani jedné třetiny ceny vyvolací, a jestliže by provedení tohoto prodeje způsobiti musilo hospodářskou zkázu dlužníkovu, tedy dlužník u soudu, který dražbu byl provedl, oprávněn jest žádati, aby vykonaný nucený prodej prohlášen byl za neúčinný.

§. 19. Tuto žádost podej dlužník písemně nebo do protokolu v nepřekročitelné lhůtě 14 dní. Jestliže ve lhůtě v §. 11 ustanovené předražek nebyl učiněn, počíná se lhůta ona ode dne vypršení lhůty právě dotčené, pakli předražek včasně byl učiněn, ode dne po nové dražbě podle §. 15 vykonané, vztahmo po právně platném zamítnutí předražku (§. 13).

K takovéto žádosti dlužníkově, ač není-li patrně neodůvodněnou, položití má soud stání na lhůtu co možná krátkou a k němu z povinnosti úřední předvolati dlužníka, exekventa a vydražitele, jakož i ony osoby, které podle platných ve věci této předpisů o dražbě jest zpravit. Soud má dále ještě před stáním z povinnosti úřední opatřiti si potřebné zprávy o hospodářských poměrech dlužníkových od obce neb od politického úřadu.

§. 20. Soud vyslechnuv předvolané, a jestliže by se nedostavili, i za jich nepřítomnosti, když z prohlášení osob, které byly se dostavily, a z jiných dokladů, jež bez zavedení formálního řízení průvodního jest opatřiti, byl nabyt spolehlivého přehledu o stavu věci, podle volného uvážení rozhodnutí má o žádosti dlužníkově výměrem, dolože důvody rozhodovací.

Vyhovili se žádosti, aby vykonaný nucený prodej prohlášen byl za neúčinný, tedy buď zároveň vysloveno, že před uplynutím jednoho roku ode dne, kdy rozhodnutí toto v moc práva vejde, pro touž pohledávku nemůže žádáno být za novou exekuci dražbu statku.

Proti rozhodnutí o dlužníkově žádosti, aby vykonaný nucený prodej prohlášen byl za neúčinný, podán být může rekurs.

§. 21. Po uvalení konkursu na jmění dlužníkovu, ani dlužník ani správce konkursní podstaty nemůže podati žádost, aby vykonaný nucený prodej prohlášen byl za neúčinný.

Uvalili se konkurs za řízení o takovéto žádosti, buď žádost zamítnuta.

§. 22. Pokud podle tohoto zákona rekurs jest dopuštěn, ustanovuje se proň lhůta 14 dní.

§. 23. Mému ministrovi práv jest uloženo, aby tento zákon uvedl ve skutek.

Opravy tisku.

- Stránka 16: v odstavci A, 3. vynecháno jest: „ministerium práv“.
- „ 23: odstavec třetí, poslední řádka v citaci zákona ze dne 25. července 1864 č. 27 ř. z. — má státi: zemsk. zák.
- „ 48: druhý sloupec: „Místodržitelství“ ad 13 na místě „9. ledna 1871“ oprav: „9. ledna 1873“ a na místě „9. ledna 1872“ oprav: „23. ledna 1872“.
- „ 48: třetí sloupec ad b) na místě „7. května 1874 č. 507“ oprav: „č. 50“.
- „ 54: druhá řádka s hora, rubrika místodržitelství, místo „č. 320“ oprav: „č. 250 ř. z.“.
- „ 115: číslo 185, místo čísla „559“ oprav: „č. 536“.
- „ 193: patnáctá řádka z dola místo „č. 110 ř. z.“ oprav: „130 ř. z.“.
- „ 232: druhá řádka z dola na místě „24. dubna“ oprav: „20. dubna“.
- „ 276: dvanáctý řádek s hora, místo „7184“ oprav: „2184“.
- „ 280: třináctá řádka s hora, místo „1868“ oprav: „1878“.
- „ 296: devatenáctá řádka z dola, místo „zemský vlád. věst.“ oprav: „říšsk. zák.“.
- „ 297: pátá řádka s hora místo „zemsk. vl. věst.“ oprav: „říšsk. zák.“.
- „ 298: pátá řádka z dola, místo „zemsk. vl. věst.“ oprav: „říšsk. zák.“.
- „ 311: sedmnáctá řádka s hora, místo „1883“ oprav: „1886“.
- „ 318: sedmnáctá řádka z dola, místo „č. 169“ oprav: „č. 168“.
- „ 320: třetí řádka z dola, místo „256“ oprav: „255“.
- „ 324: šestá řádka s hora, místo „256“ oprav: „255“.
- „ 334: osmá řádka s hora, místo „1798“ oprav: „440“.

Chronologický přehled

zákonů, nařízení a různých rozhodnutí.

I. Zákony a nařízení.	Stránka	Stránka
1564 zemské zřízení, odstavec B. XXXII o zemském jazyku 176, 177	177	1853 dne 3. května, č. 81 ř. z., zem. vl. věst. č. 100 str. 214 . . . 38
1627 obnovené zemské zřízení, 1880 dne 19. dubna, č. 14 zem. zák. minist. nařiz. o užívání zemsk. jazyků	177, 482	1785 dne 25. listopadu, dvor. dekr. o vojenské assistenci, 1786 dne 2. ledna . . . . .
1579 práva městská, de aedificatione	255	1786 dne 2. ledna, dvor. dekr. o vojen. assistenci, viz 1785 . . . 348
1748 dne 13. července, normal, 1782 dne 9. července, normal, 1849 dne 15. ledna, č. 88 ř. z. minist. nařiz., 1873 dne 25. května, č. 24322 místodržitelské nařiz., dodávání vojenských přípreží	56, 61, 239	1786 dne 16. ledna, č. 516 cis. pat. vymáhání pohledávek za úředníky, 1832 dne 12. září, č. 2575 dekr. dvor. komory . . . . .
1781 dne 25. ledna a 13. října, nařiz. zachránění ohrožených osob	49	1786 dne 18. září, č. 577 sb. z. s. dvor. dekr. o exekucích . . . 346
1781 dne 1. května, soudní řád 170, 265, 303, 304	170, 265, 303, 304	1788 dne 1. prosince, dvor. dekr. o restitucích . . . . .
1781 dne 25. května, nařízení o jednání krajských úradů . . . 178	178	1789 dne 26. února, č. 977 dvor. dekr. o exekuci, viz r. 1784, 1854 . . . . .
1782 dne 23. ledna, nejvyšší nařiz. o stručnosti řízení	178	1791 dne 18. července, č. 182 dvor. dekr. propuštění úředníků prodluhy . . . . .
1782 dne 20. června, dvor. dekret „denunciace“	174	1792 dne 16. března, dvor. dekr. „denunciace“ . . . . .
1782 dne 9. července, normal o vojenských příprežích, viz rok 1748	56	1795 dne 31. ledna, dvor. dekr. 1782 dne 20. června, dvor. dekr. 1873 dne 23. května, č. 119 ř. z. zákon, řád trestní §. 87 . . . 175
1783 dne 25. srpna, č. 179 dvor. dekr. o průvodech, 1783 dne 6. října, č. 197 sb. z. s.	254, 304	1855 dne 8. listopadu, č. 194 ř. z. ministr. nařiz. . . . .
1783 dne 6. října, č. 197 sb. z. s. dvor. dekr. o prokázání průvodů	254	1795 dne 31. ledna, dvor. dekr. „denunciace“ viz r. 1792 . . . 173
1784 dne 19. ledna, č. 228 dvor. dekr. o exekuci, 1789 dne 26. února, č. 977 dvor. dekr., viz r. 1854 . 329, 332, 342	342	1795 dne 21. května, dvor. dekr. o zálohách státních, 1837 dne 20. června . . . . .
1784 dne 20. února, nejv. rozh. vedení matrik, 1868 dne 12. září č. 3649 změny . 54	54	1796 dne 17. května, č. 298 sb. z. s. dvor. dekr. o právu zastavním . . . . .
1785 dne 7. dubna, č. 405 sbírky dvor. dekr.	167	1797 dne 16. října, dvor. dekr. . . 167
1785 dne 9. září, Roth's Gesetzsammlog. Bd. 4, pag. 47, soudní instrukce,	167	1798 dne 17. listopadu, č. 440 sb. z. s. dvor. dekr. o sekvestraci . . . . .
		1799 dne 2. března, č. 459 dvor. dekr. effectum suspensivum . 290
		1801 dne 16. června, č. 516 sb. z. s. dvor. dekr. o moci exekuční smíru, 1832 dne 8. června, č. 2567 sb. z. s. dvor. dekr.,

	Stránka
1853 dne 18. června, č. 114 ř. z. minist. nařiz.	193
1805 dne 25. října, č. 752 sb. z. s. dvor. dekr. o exekucích . . .	346
1806 dne 24. října, č. 789 sb. z. s. dvor. dekr. o exekuci . . .	346
1807 dne 18. dubna, č. 6132 dvor. dekr., zákaz vydávat opisy úředních spisů, viz r. 1808 192,	258
1808 dne 5. července, dvor. dekr. o ustanovení znalečů . . .	257
1868 dne 3. května, č. 33 ř. z. zákon o přísaze znalečů . . .	259
1811 dne 1. června, cis. pat. obecný zákon občanský . . . 317, 344,	347
1812 dne 31. prosince, cis. patent o dani výdělečné . . .	345
1814 dne 1. prosince, řád mlýnský, 1830 dne 10. listopadu, normál o stavbách vodních . . .	249, 261
1816 dne 5. dubna, nejv. rozhod. škody válečné, 1821 dne 16. dubna, nejv. rozh. 239	
1818 dne 2. května, č. 21734 dvor. dekret, expropriace . . .	217
1818 dne 15. května, gub. dekret č. 22025 sb. z. s. č. 106 o expropriaci . . .	217
1820 dne 23. června, č. 1669 dvor. dekr. o kompetenci . . .	162, 313
1821 dne 6. března, č. 1743 dvor. dekr. o kompetencích, viz r. 1820	163
1821 dne 16. dubna, sb. z. p. svaz. 49, dvor. dekr. škody válečné, 1837 dne 13. listopadu, dekr. dvor. vál. rady, Milit. Gesetz-Sammlg. č. 75 o vyšetření válečných náhrad . . . 61, 63, 239	
1859 dne 10. září, č. 150 ř. z. min. nařiz., rozdělení válečných náhrad	63
1821 dne 11. října, dvor. dekr. sbírka zák. polit. 46. svaz. o vyvlastnění, viz r. 1821, 1824, 1842, 1854, 1855, 1859, 1870, 1872, 1874, 1878 . . .	217, 227
1821 dne 3. listopadu, č. 53091, sb. z. s. p. č. 317 dvorní dekret o expropriaci	217
1821 dne 11. listopadu, dvor. dekr., 1827 dne 19. července, dvor. dekr. o stavbách fortifikačních 238	
1821 dne 24. prosince, nejv. rozh., 1822 dne 2. ledna, dvor. dekr. č. 37277,	
1822 dne 17. ledna, gub. dekr. č. 1631 o dělostřeleckých střelnicích	238

	Stránka
1822 dne 2. ledna, č. 37277 dvor. dekr., 17. ledna, gub. dekr. č. 1631 o dělostřeleckých střelnicích, viz r. 1821 . . .	238
1823 dne 27. června č. 20077 dvor. dekr. o lhůtách odvolacích . . .	300
1824 dne 19. července, č. 27345 dvor. dekr. průseky v lesích, expropriace	220
1824 dne 2. září, č. 2039 dvor. dekr. o politické sekvestraci 344	
1824 dne 4. prosince, nejv. nařiz., 1825 dne 3. ledna, dvor. dekr. o platnosti starších nařízení 152	
1825 dne 3. ledna, dvor. dekret o platnosti starších nařízení, viz r. 1824	152
1825 dne 15. dubna, č. 2089 sb. z. s., dvor. dekr. o exekuci za daně, 1825 dne 16. září, č. 2132 sb. z. s., 1831 dne 4. listop., č. 2033 sb. z. s., 1840 dne 14. února, č. 409 sb. z. s. 344, 345	
1825 dne 16. září, č. 2132 sb. z. s. dvor. dekr. exekuce na daně, viz r. 1825	344, 347, 348
1826 dne 9. června, č. 2189 dvor. dekr.	170
1826 dne 22. prosince, dvor. dekr. průkaz křestního listu při sňatku	48
1827, dne 19. července, dvor. dekr. o stavbách fortifikačních, viz r. 1821	238
1830, dne 21. ledna, č. 25087, dekr. dvor. kanc., normál o epidemiích, 1848 dne 9. listopadu, č. 62687 gubern. nařiz.	213
1830 dne 10. listopadu, Wasserbaunormale	157, 249, 261
1831 dne 22. září, dvor. dekr. 157	
1831 dne 14. března, č. 2507 sb. z. s. dvor. dekr. o dani potravni	345
1831 dne 22. září, dvor. dekr. viz r. 1830, Wasserbaunormale 157	
1831 dne 4. listopadu, č. 2033 sb. z. s. dvor. dekr. exekuce na daně, viz r. 1825	344
1832 dne 24. ledna, dvor. dekr. osoby zdravotní, trest když odmítnou pomoc	59
1832 dne 13. května 1832, č. 7242 dekr. dvor. kanc. o zdravotních kordonech	208
1832 dne 28. září, č. 2563 dvor. dekr.	214

	Stránka
1832 dne 8. června, č. 2567 sb. z. s. dvor. dekr. o moci exekuční smíru, viz r. 1801	193
1832 dne 12. září, dekr. dvor. komory, vymáhání pohledávek za úředníky, viz r. 1786 . . .	333
1833 dne 22. května, č. 878 dvor. dekr. sčítání lidu	47
1833 dne 4. října, č. 2633 sb. z. s. dvor. dekr. o likvidování požadavku advokátů, 1868, dne 6. července, č. 96 ř. z. zákon, řád advokátní . 317, 318	
1834 dne 10. února, dvor. dekr. o expropriaci	201
1834 dne 1. prosince, č. 2755 sb. z. s. dvor. dekr. pohledávky eráru za úředníky	345
1836 dne 4. ledna, č. 113 sb. z. s. dvor. dekr. o příspěvcích konkurenčních	345, 348
1837 dne 20. června, dvor. dekr. o zálohách státních, viz rok 1795	345
1837 dne 13. listopadu, dekr. dvor. vál. rady. o vyšetření škod válečných, viz r. 1821 . . . 61, 63	
1838 dne 16. října, sb. z. p. sv. 63 dvor. dekr. expropriace mýt mostních a silničních . . .	218
1840 dne 27. ledna, č. 404 sb. z. s. cis. pat. o taxách	345
1840 dne 14. února, č. 409 dvor. dekr. sb. z. s. exekuce na daně, viz r. 1825	345
1842 dne 28. prosince, č. 608 sb. z. s. dvor. dekr. zabránění ostrovů v řekách veřejných . 63	
1843 dne 21. dubna, dvor. dekr. organ. statut finanční stráže 350	
1844 dne 2. září, statut, 1844 dne 22. září, dvor. dekr., 1859, dne 14. listop., č. 26786 ministr. výnos, 1860 dne 16. dubna, č. 11817, 1865 dne 6. listopadu, č. 22264 ministr. nařiz. o spolcích, 1867 dne 15. února, zákon o spolcích, 1873 dne 29. března, č. 42 ř. z. zákon o společenstvech výdělkových	50
1844 dne 19. října, dvor. dekr. assistence vojenská, užívání zbraní, viz r. 1847	349
1845 dne 29. května č. 889 sb. z. s. dvor. dekr. o zastavení exekuce	354

	Stránka
1845 dne 2. října, dekret o postavení soch svatých, obrazů a t. d.	57
1845 dne 24. října, č. 906 sb. z. s. dvor. dekr. o sumárním řízení 188	
1846 dne 24. ledna, nejv. rozh. o užívání zbraní, 1846 dne 8. února, dekr. dvor. kom., 1846 dne 26. února, č. 11648 sb. z. pol. gub. nařiz. . . .	350
1847 dne 8. října, č. 1527 dvor. rada vojenská, assistence vojenská, viz r. 1844	349
1848 dne 9. listop., č. 62687 gub. nařiz. o epidemiích, viz r. 1850	213
1849 dne 15. ledna, č. 88 ř. z. minist. nařiz. o vojenských příprezech, viz r. 1748 . . .	56, 61
1849 dne 4. března č. 152 ř. z. cis. pat. o pohledávkách vazovacích, 1849 dne 15. srpna č. 361 ř. z., 1851 dne 15. března, č. 89 ř. z., 1852 dne 29. září, č. 198 ř. z. minist. nařiz., 1853 dne 23. října, č. 234 ř. z., 1856 dne 19. května, č. 83 ř. z. . 345	
1868 dne 19. května, č. 44 ř. z. organizace polit. úřadů . . .	77
1849 dne 1. září, č. 154 zem. vl. věst. organizační předpisy, 1850 dne 19. května, č. 103 zem. vl. věst. instrukce pro polit. úřady, 1852 dne 14. září, nejv. rozh. vydané minist. nařízením: 1853 dne 19. ledna, č. 13 zem. vl. věst., 1855 dne 17. března, č. 51 zem. vl. věst. minist. nařiz. instrukce pro polit. úřady . 77, 359	
1850 dne 9. ledna, nejv. rozhod., sděleno nařiz. finanč. ministr. dne 21. května 1850 č. 193 ř. z.	19, 44
1850 dne 18. ledna, č. 19 ř. z. organis. statut pro četníky, 1860 dne 27. června, nejvyšší nařiz., 1860 dne 16. července, č. 21503 min. nařiz., 1876 zákon dne 25. února, č. 19 ř. z.	350
1850 dne 8. února, č. 50 a 329 ř. z. cis. pat. o poplatcích kolkovnicích	345

	Stránka
1850 dne 3. května, č. 181 ř. z. nařiz. minist. financí.	
1854 dne 8. října, č. 268 ř. z. . 160	
1850 dne 19. května, č. 103 zem. vl. věst. minist. nařiz. instrukce pro polit. úřady. organ. předpisy, viz r. 1849 a 1852 . . . . . 45, 63, 77, 365	
1850 dne 28. června, č. 255 ř. z. cis. pat. o vyjednávání pozůstalostí 287, 320, 324	
1850 dne 1. srpna, č. 142 zem. vl. věst., vyhláška místodržitelství, základové zřízení úřadů politických 365	
1850 dne 7. srpna, č. 325 ř. z. cis. patent, zřízení soudů . . 16, 89	
1853 dne 3. května, č. 81 ř. z. 90	
1850 dne 9. srpna, č. 326 ř. z. nařiz. minist. o vyvazování břemen 333	
1853 dne 5. července, č. 130 ř. z. cis. patent 333	
1850 dne 25. listopadu, č. 454 ř. z. divadelní řád 55	
1850 dne 10. prosince, č. 35 zem. vl. věst. rok 1851 organisac. předpisy o působnosti úřadů policejn. 330, 331, 333, 372	
1851 dne 13. srpna, č. 188 ř. z. minist. nařiz. o finančních prokuraturách, 1855, dne 16. února, č. 34 ř. z., č. 33 z. vl. věst. instrukce služební,	
1856 dne 11. ledna, č. 13060,	
1872 dne 6. března, č. 2370 . . 20	
1852 dne 12. dubna, nejvyšší rozhodnutí 35	
1852 dne 27. května, č. 117 ř. z. trestní zákon 53, 152, 172	
1852 dne 15. srpna, č. 184 ř. z. patent, viz r. 1853, ochrana výsad, známek a t. d. 50, 168, 193, 263	
1852 dne 14. září, nejvyš. nařiz. o organisaci polit. úřadů,	
1853 dne 19. ledna, č. 13 zem. vlády. věst. oddíl I. str. 15, viz r. 1850 . 18, 36, 44, 45, 49, 51, 151, 155, 379	
1852 dne 5. října, výnos minist. obchodu v příčině odvolání. 168	
1852 dne 24. října, č. 13 zem. vl. věst. patent zbrojní . . . 51, 52	
1860 dne 11. února, č. 39 ř. z. minist. nařiz. průvodní listy na zbraň a strelivo 51	

	Stránka
1852 dne 3. listopadu, č. 220 ř. z. minist. nařiz. obchodní agenty 50	
1852 dne 20. listopadu, č. 240 z. vl. v. norma jurisdikční 155, 161, 337	
1852 dne 3. prosince, č. 250 ř. z. zákon lesní . 54, 59, 193, 207, 220, 230, 233, 299, 310	
1872 dne 22. února, č. 11 zem. zák. místodr. vyhláška o zavedení lesního katastru . . 59	
1853 dne 19. ledna, č. 10 ř. z., č. 13 z. vl. věst. minist. nařiz. úřední instrukce pro polit. úřady, viz r. 1852 . 3, 19, 36, 45, 53, 55, 57, 151, 155, 178, 306, 311, 349, 379	
1853 dne 26. ledna, č. 18 ř. z. cis. pat. o poplatcích opatrovacích 345	
1853 dne 5. března, č. 44 ř. z. minist. nařiz. dozor k propuštěným trestancům . . . 53	
1853 dne 5. března č. 1243 min. nařiz. o policejních předhládkách 53	
1853 dne 3. května, č. 81 ř. z., zem. vl. věst. č. 100 str. 214 soudní instrukce, viz r. 1850 38, 90, 170, 172, 320, 324, 325, 326	
1853 dne 12. června, č. 4899 min. nařiz. záležitosti vyvazovací a odúmrtí 46	
1853 dne 18. června, č. 114 ř. z. minist. nařiz. o moci exekuční smíru, viz r. 1801 193, 333	
1853 dne 5. července, č. 130 ř. z. cis. pat., vyvazování břemen, 1855 dne 3. září, č. 161 ř. z. minist. instrukce, 1869 dne 11. května, č. 87 zák. zemsk., viz r. 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1856 182, 187, 193, 223, 264, 333, 345	
1853 dne 29. července, č. 151 z. vl. věst. trestní řád,	
1873 dne 23. května, č. 119 ř. z. trestní řád 149, 170	
1854 dne 20. února, č. 49 ř. z. vynes. nejv. polic. úřadu dozor nad vypovězenými cizozemci 53	
1854 dne 6. března, č. 57 ř. z. minist. nařiz. o habictví . . 59	
1854 dne 23. března, nařiz. min. o poplatcích 291	

	Stránka
1854 dne 17. dubna, č. 8502 rozhod. ministr. vnitra a sprav. vedl. o zastupování stran . 182	
1854 dne 20. dubna, č. 96 ř. z. cis. nařiz. o polit. exekuci, viz r. 1784 a 1789 . 45, 77, 182, 210, 232, 234, 263, 294, 309, 330, 331, 334, 336, 337, 338, 340, 343, 348, 351, 352, 353, 354, 414	
1854 dne 23. května, č. 146 ř. z. zákon hornický . 61, 166, 206, 209, 235, 333, 345	
1854 dne 3. července, č. 168 z. vl. věst. str. 351, nařiz. minist. o nákladech řízení, 1858 dne 19. prosince, č. 1 z. vl. věst. min. nařiz. . 308, 310, 318, 320, 323, 407, 413	
1854 dne 9. srpna, č. 208 ř. z. zákon o řízení mimosporném 324, 345	
1854 dne 14. září, č. 238 ř. z., č. 238 z. vl. věst. ministr. nařizování o expropriaci při železnicích, 1855 dne 8. prosince, č. 213 ř. z. min. nařiz., 1870 dne 13. dubna, č. 56 ř. z. zákon, 1878 dne 18. února, č. 30 ř. z. zákon 215, 231	
1854 dne 8. října, č. 268 ř. z. vynes. minist. financí, viz r. 1850 160	
1855 dne 1. ledna, č. 8687 minist. nařiz. dohled k železnicím . 55	
1855 dne 16. února, č. 34 ř. z., č. 33 zem. vl. věst. služební instrukce finanční prokuratury, viz r. 1851 20	
1855 dne 17. března, č. 52 ř. z., č. 51 zem. vl. věst. min. nařiz. o vnitřním úřadování polit. úřadů, viz r. 1849 . 63, 77, 78, 154, 170, 173, 176, 178, 186, 195, 196, 241, 247, 234, 271, 272, 276, 290, 296, 237, 298, 299, 306, 320, 322, 326, 418	
1855 dne 3. září, č. 161 ř. z. min. instrukce, vykupování břemen, viz r. 1853 182	
1855 dne 10. srpna, č. 33550 zem. finanční ředitel., instrukce vybírání daní . 330, 333, 336, 340	
1855 dne 8. listopadu, č. 194 ř. z. minist. nařiz. v příčině „denunciací“, viz r. 1792 . . . 175	
1855 dne 8. prosince, č. 213 ř. z. minist. nařiz. o expropriaci, viz r. 1854, 1874 215	
1859 dne 27. dubna, č. 71 ř. z. min. nařiz. 222	
1856 dne 11. ledna, č. 13060 min. nařiz. o finanční prokuratuře viz r. 1851 20	
1856 dne 21. dubna, č. 82 ř. z. nařiz. minist. zál. vnitřních, obchodu, práv, průmyslu a stavby veřejné o expropriaci 217	
1857 dne 27. prosince, č. 1 zem. vl. věst. r. 1857, min. nařiz. zákaz rozdělování domů . . 240	
1857 dne 14. února, č. 31980, vynes. minist. vnitra o expropriaci 213	
1857 dne 15. února, č. 25 zem. vl. věst. ministr. nařiz. opovídání cizinců 52, 53	
1857 dne 31. října, č. 218 ř. z., č. 217 z. vl. věst. minist. instrukce o vyvazování břemen, viz r. 1853 . 78, 187, 190, 196, 248, 254, 253, 267, 292	
1858 dne 18. června, min. nařiz. zřízení lékáren 50	
1858 dne 16. listopadu, č. 213 ř. z. min. nařiz., 1869 dne 27. března, č. 41 ř. z. zákon, lhůty k vypovídání nájmu 56	
1858 dne 7. prosince, č. 184, 229, 230, 237 ř. z. patent, ochrana známek, vzorků a privilegií, 1870 dne 25. ledna, č. 1095, min. nařiz. 48, 50, 263	
1858 dne 19. prosince, č. 11439 min. nařiz. urychlené jednání 77	
1859 dne 27. října, č. 196 zem. vl. věst. min. nařiz. urychlené jednání 78	
1858 dne 19. prosince, č. 1 z. vl. věst. min. nařiz. o nákladech řízení, viz r. 1854 . 320, 323, 413	
1859 dne 27. října, č. 196 z. vl. věst. min. nařiz. urychlené jednání, viz r. 1858 . 78, 168, 169, 271, 272, 277, 296, 299	
1859 dne 10. září, č. 150 ř. z. min. nařiz. rozdělení válečných náhrad, viz r. 1821 63	
1859 dne 23. října nejv. rozhod., min. nařiz. 27. října 1859, č. 11240 o státním občanství 54	
1859 dne 14. listopadu, č. 26786 min. nařiz. o spolcích . . . 50	

Stránka	Stránka
1859 dne 20. prosince, zákon, živnostenský řád, 1883 dne 15. března, č. 39 ř. z., 1885 dne 8. března, č. 22 ř. z. 57, 168	1860 dne 27. prosince, č. 1 zem. zák. místodrž. vyhláška, technické privátní 20
1859 dne 21. prosince, č. 10 ř. z. roku 1860 min. nařiz. škody v obvodu pevnostním 61	1861 dne 28. února, č. 20 ř. z. cis. patent, zemské zřízení 21, 48, 64, 239
1859 dne 2. ledna, č. 25 ř. z., č. 25 z. vl. věst. nařiz. min. o vzdělávání hor 236	1861 dne 10. dubna, nejvyšš. rozhod. vyhlášené min. nařiz. dne 20. dubna, č. 49 ř. z. řízení záležitostí obchodních 48
1859 dne 19. dubna, č. 95 ř. z. min. nařiz. o kutání v oborách 236	1861 dne 20. dubna, č. 49 ř. z. kompetence ministerská v záležitostech trestních 50
1859 dne 25. února, č. 598 nejv. rozhod., 1868 dne 1. července, č. 8858 . 216	1861 dne 20. dubna, č. 49 ř. z. min. nařiz. o technické službě 52
1859 dne 27. dubna, č. 71 ř. z. min. nařiz. o expropriaci, viz r. 1821, 1824, 1842, 1854, 1855, 1859, 1870, 1872, 1874, 1878 222	1862 dne 5. března, č. 17 ř. z. zákon obecní 342
1859 dne 25. května, č. 99 z. vl. věst. str. 261 nařiz. min. vyuč. o stavbách kostelních a t. d., 1874 dne 7. května č. 50 ř. z. zákon o poměrech církevních 310	1862 dne 25. října, č. 119 ř. z. min. nařiz. dohled k trestnicím 44
1859 dne 26. srpna, č. 5171 nařiz. fin. min. o likvidacích úředníků, 1877 dne 21. července, č. 18683, 1877 dne 13. listop., č. 22669 . 309	1862 dne 13. prosince, zákon poplatkový 291
1859 dne 27. října, č. 196 z. vl. věst. (ř. z. č. 195 a 196 str. 556) o zrychlení jednání u politických úradů 78, 445	1862 dne 17. prosince, zákon obchodní 46
1860 dne 11. února, č. 39 ř. z. minist. nařiz. průvodní listy na zbraň a strelivo, viz rok 1852 51	1862 dne 17. prosince, zákon tiskový 51, 52
1860 dne 15. února, č. 840 výnos min. vnitř. o odůvodnění rozhodnutí 271	1863 dne 28. února, č. 2306 min. nařiz. o dohazovačství 50
1860 dne 16. dubna, č. 11817 min. nařiz. o spolcích, viz r. 1844 . 50	1863 dne 10. června, nejv. rozhod. redakce zákonníka říšského 51
1860 dne 27. června, nejv. nařiz. četníci, 1860 dne 16. července, č. 21503 min. nařiz., viz r. 1850 350	1863 dne 3. prosince, č. 105 ř. z. zákon o právu domovském 31, 46, 48, 78, 168
1860 dne 7. července, č. 172 ř. z. nařiz. min. o příslušnosti v záležit. vodních 163	1864 dne 16. dubna, č. 7 zem. zák. zákon o zřízení obcí, viz r. 1869 a 1873 . 22, 49, 68, 70, 78, 153, 184, 286, 293, 297, 306, 320, 326, 333, 335, 337, 338, 342, 343, 346
1860 dne 8. prosince, č. 268 ř. z. min. nařiz. o organisaci stat. stavební služby, 1860 dne 27. prosince, č. 1 zem. zák. vyhláš. místodrž. o privátn. techn., 1878 dne 14. června, č. 30 zem. zák. též o privátn. techn. 20, 50, 61, 217, 249, 252, 261	1864 dne 11. května, č. 20 zem. zák. zákon stavební, 1886 dne 10. dubna, č. 40 zem. zák. . 53, 61, 165, 181, 192, 220, 238, 311

Stránka	Stránka
1865 dne 2. října, č. 108 ř. z. zákon, osvobození od poštovního, 1874 dne 29. ledna, č. 762 min. nařiz., 1878 dne 5. února, č. 35403, výnos poštov. direkce, 1885 dne 4. března, č. 38275 nařiz. pošt. a telegr. redit. a 22. června, č. 38275 . . . . . 63, 321, 327, 328, 446	1867 dne 21. prosince, č. 144 ř. z. stát. zák. zákon . 79, 80, 82, 142, 167, 204, 230, 294, 295
1865 dne 21. března, č. 2272 výnos stát. min. 45	1867 dne 21. prosince, č. 145 ř. z. stát. zák. o moci vládní a vykonávací . 13, 17, 35, 45, 141, 151, 152
1865 dne 25. června, čl. 23 italsk. zákon expropriací 209	1867 dne 21. prosince, č. 146 ř. z. stát. zák. zákon 19
1865 dne 27. června, č. 5384 smes. nejv. soudu 345	1868 dne 3. května, č. 33 ř. z. zákon o přísaze znalců, viz r. 1808 263
1865 dne 6. listopadu, č. 22264 min. nařiz. o spolcích, viz r. 1844 50	1868 dne 19. května, č. 44 ř. z. organisace polit. úradů, viz r. 1849 . 18, 19, 44, 45, 77, 155, 349, 458
1866 dne 7. dubna, č. 11 zem. z. zákon, čelední řád 268, 337	1868 dne 25. května, č. 47, 48, 49 ř. z. zákony o poměrech náboženských, 1868 dne 1. července, č. 80 ř. z. min. nařiz. o výkonu, 1869 dne 16. ledna č. 13 ř. z. min. nařiz., 1870 dne 9. dubna, č. 51 ř. z. zákon, 1870 dne 20. října, č. 128 ř. z. min. nařiz. o osobách beznáboženských, 1874 dne 7. května, č. 50 ř. z. 47, 48, 55, 57
1866 dne 12. března, nejv. rozh. stát. ministr., 1866 dne 18. března, č. 1452 změna rodinného jména 54	1868 dne 10. června, č. 53 a 54 ř. z. komise k správě a kontrole státních dluhů 17
1866 dne 1. června, č. 49 zemsk. zák. zákon o myslivosti 166	1868 dne 29. června, č. 85 ř. z. zákon o obchodních komorách 20
1866 dne 21. listopadu, č. 140 ř. z. nejv. úrad účetní a kontrolní nad stát. hospodářstvím 16	1868 dne 1. července, č. 8858 rozh. min. obchodu, viz r. 1859 . . 216
1867 dne 15. února, zákon o spolcích, viz r. 1844 50	1868 dne 6. července, č. 96 ř. z. zákon, řád advokátní, viz r. 1833 317
1867 dne 15. února, č. 13 ř. z. zák. o vyhlásování zemských zákonů 154	1868 dne 16. července, nejv. rozhodnutí, min. nařiz. dne 31. července 1868 č. 114 ř. z. dohled nad c. k. okres. hejtmanstvími 58
1867 dne 2. dubna, č. 32 zemsk. zák. zákon o mýtech 54	1868 dne 26. srpna, č. 10267 nařiz. min. práv o vykonávání trestů politických 355
1867 dne 10. května, č. 80 ř. z. min. nařiz. cestování do ciziny, legitimace 48	1868 dne 30. srpna, č. 124 ř. z. min. nařiz. změnění nálezů vlastních 79, 168, 287, 462
1867 dne 25. července, č. 101 ř. z. soud státní 17	1868 dne 10. září, č. 128 ř. z. min. nařiz. zálež. berní, 1869 dne 12. října, č. 158 ř. z. min. nařiz. 63
1867 dne 15. listopadu, č. 143 a 135 ř. z. zákony o spolčování a shromažďování 50, 53	1868 dne 12. září, č. 3649 min. nařiz. vedení matrik, viz r. 1784 54
1867 dne 21. prosince, č. 141 ř. z. stát. zák. . 7, 36, 80, 141, 294	
1867 dne 21. prosince, č. 142 ř. z. zákon stát. zák. . 51, 85, 176, 201	
1867 dne 21. prosince, č. 143 ř. z. zákon o soudu říšským 17, 80, 81, 162, 294, 298, 449	
1869 dne 18. dubna, č. 44 ř. z. zákon doplňující o řízení 80, 450	
1869 dne 26. října, č. 169 (Překladu č. 157) min. nařiz. o jednání 80, 455	

	Stránka
1868 dne 1. prosince, č. 51 zem. zák. zákon, pomnutí opovědných listků k snátkům . . .	78, 168
1868 dne 3. prosince, č. 59 zemsk. zák. zákon chudinský . . .	49, 286
1868 dne 5. prosince, č. 55 zemsk. zák. zákon o povinnosti branné,	
1870 dne 6. května, č. 3723 min. nařiz.,	
1871 dne 6. září, č. 50 zemsk. zák. místodrž. nařiz. evidence osob vojenských,	
1873 dne 16. dubna, č. 77 ř. z. opatrování koní . . .	54, 61
1868 dne 21. prosince, č. 142 ř. z. státní základ. zákon, náboženství zákonem neuznaná .	57
1868 dne 25. prosince, č. 1 ř. z. zákon, řád konkursní . . .	345
1869 dne 9. ledna, č. 8 ř. z. nařiz. min. financí o kolkování telegramů . . .	291, 463
1869 dne 16. ledna, č. 13 ř. z. min. nařiz. poměry náboženské, viz r. 1868 . . .	57
1869 dne 15. února, č. 840 nařiz. min. vyučování . . .	271
1869 dne 27. března, organis. stat. stráž bezpečnosti v Praze .	350
1869 dne 27. března, č. 41 ř. z. zákon, lhůty k vypovídání nájmu, viz r. 1858 . . .	56
1869 dne 29. března, č. 70 ř. z. zákon, sčítání lidu . . .	56, 61
1869 dne 18. dubna, č. 44 ř. z. zákon o řízení u říšsk. soudu viz r. 167 . . .	80, 85, 86, 162, 298, 304, 306
1869 dne 11. května, č. 87 zemsk. zák. zákon o vyvazování pozemků, viz r. 1850, 1853, 1855 . . .	168, 333
1869 dne 14. května, č. 63 ř. z. zákon o soudech živnostenských . . .	59
1869 dne 30. května, č. 93 ř. z. zákon vodní . . .	210
1869 dne 31. května, č. 5536 výnos min. nitra, náklady v řízení trestním . . .	309
1869 dne 10. června, č. 113 ř. z. zařízení zákoníků . . .	45
1869 dne 18. července, č. 8087 vynes. min. vnitra o sekvestraci . . .	344
1869 dne 22. července, č. 116 ř. z. min. nařiz. lhůty odvolací . . .	79, 296, 297, 299, 464

	Stránka
1869 dne 21. září, č. 150 ř. z. zákon o smírčí moci úřadů obecních,	
1873 dne 10. února, č. 12 zemsk. zák.	333
1869 dne 29. září, č. 3469 min. nařiz. o vojenské asistenci .	350
1869 dne 12. října, č. 158 ř. z. min. nařiz. zálež. berní, viz r. 1868 . . .	63
1869 dne 26. října, č. 169 ř. z. (Překlad č. 157) min. nařiz. říšský soud, jednac. řád, viz r. 1867 . . .	80, 85
1870 dne 17. ledna, č. 8 zemsk. zák. zákon, změny vol. řádu .	48
1870 dne 25. ledna, č. 1095 min. nařiz. týkající se ochrany známek, vzorků a privilegií, viz r. 1858 . . .	50
1870 dne 15. února, č. 12 ř. z. min. nařiz. správa policie .	18, 44
1870 dne 19. února, č. 22 zemsk. zák. zákon zřizování a vydržování škol,	
1875 dne 22. března, č. 6327 vyn. zemsk. škol. rady,	
1877 dne 29. března, č. 6342 vyn. zemsk. škol. rady . . .	311
1870 dne 9. dubna, č. 51 ř. z. zákon o osobách beznáboženských, viz r. 1868 . . .	47, 57
1870 dne 20. října, č. 128 ř. z. min. nařiz.	47
1870 dne 13. dubna, č. 56 ř. z. zákon o expropriaci, viz r. 1854, 1874	215
1870 dne 30. dubna, č. 38 zemsk. zákon o ochraně proti škodám, způsobeným hmyzem .	61
1870 dne 30. dubna, č. 68 ř. z. zákon o zdravotní službě . . .	20, 44, 48, 59, 213
1870 dne 6. května, č. 3723 min. nařiz. o snátkech rezervníků, viz r. 1868	54
1870 dne 17. srpna, č. 9063 Z. f. V. str. 172 min. nařiz. jízda s parostrojí na silnicích . .	50
1870 dne 28. srpna, č. 71 zemsk. zák. zákon vodní, viz r. 1830 a 1831, 1860 . . .	54, 61, 117, 156, 166, 173, 181, 187, 191, 193, 196, 207, 224, 240, 260, 276, 288, 290, 299, 306, 311, 312, 318, 345
1884 dne 30. června, č. 116 ř. z. zákon o stavbách vodních .	207

	Stránka		Stránka
1871 dne 16. dubna, č. 3003 nařiz. min. o zakládání železničních kněh,		1873 dne 24. února, č. 17 zemsk. zák. zákon o správě škol .	19
1874 dne 19. května, č. 70 ř. z. zákon	247	1873 dne 29. března, č. 42 ř. z. zákon o společenstvech živnost., viz r. 1844	50
1871 dne 24. dubna, č. 50 ř. z. nařiz. min. práv a financí o exekuci reální	347	1873 dne 2. dubna, č. 40 a 41 ř. z. zákon, řád voleb. říšský, 1882 dne 4. října, č. 142 ř. z. 7, 48	
1871 dne 8. června, č. 13402 vynes. min. financí o exekuci reální	346	1873 dne 9. dubna, č. 70 ř. z. zákon, společenstva výdělková	50
1871 dne 23. července, č. 16 ř. z. 1872 zákon o cementování,		1873 dne 6. listopadu, č. 42 ř. z. min. nařiz. o obecních spořitelnách	50
1872 dne 17. února, č. 17 ř. z. min. nařiz.,		1873 dne 16. dubna, č. 77 ř. z. zákon o opatrování koní	61, 208, 237
1875 dne 31. března, č. 43 ř. z. zákon o úradech cementních	20	1873 dne 27. dubna, č. 66 ř. z. zákon o řízení bagatelním .	268
1871 dne 25. července, č. 95 ř. z. zákon o knihách pozemkových	346	1873 dne 30. dubna, Dotationsgesetz v Prusku, viz r. 1872	135
1871 dne 27. července, č. 88 ř. z. zákon o vyhoštění a honění postrkem	53	1873 dne 10. května, č. 108 ř. z. zákon, policejní dohled k osobám,	
1871 dne 6. září, č. 50 zemsk. zák. místodrž. nařiz. evidence osob vojenských, viz r. 1864	61	1885 dne 24. května, č. 89 a 90 ř. z. zákon, změny,	
1872 dne 23. ledna, č. 1 zemsk. zák. zákon o změnách volebn. řádu	48	1885 dne 2. července, č. 106 ř. z. min. nařiz., změny . . .	55
1872 č. 16 ř. z. viz 1871: 23. července zákon o cementování,		1873 dne 14. května, č. 71 ř. z. záznamy do rejstříků společenstevských	46
1872 dne 17. února, č. 17 ř. z. min. nařiz.	20	1873 dne 23. května, č. 119 ř. z. trestní řád, viz r. 1853 . 149, 170, 175, 255, 264, 268, 299, 303,	315
1872 dne 22. února, č. 11 zemsk. zák. místodrž. vyhláška, zavedení lesního katastru . .	59	1873 dne 25. května, č. 24322 místodrž. nařiz. o vojensk. příprežích, viz r. 1748 . . .	56, 61
1872 dne 6. března, č. 2370 min. nařiz. zálež. duch. o finanční prokuraturě, viz r. 1851 . .	20	1873 dne 8. července, č. 8079 věst. vl. škol. str. 143, vynes. min. vyučování o restituci . . .	304
1872 dne 29. března, č. 39 ř. z. zákon vykonávání náležitostí vyvlastňovačích	231	1876 dne 14. května, č. 8040 z. šk. věst. č. 26, min. nařiz. o způsobech řízení . 79, 154, 156, 167, 182, 186, 189, 241	
1872 dne 4. července, č. 111 ř. z. dispense od ohlášek	48	1876 dne 26. května, č. 10770 min. nařiz. odůvodnění náležitostí	272
1872 dne 3. prosince, č. 172 ř. z. min. nařiz. o taxách lékárníckých	59	1873 dne 9. srpna, čís. rozkaz, vojenská assistence	349
1872 dne 13. prosince, Kreisordnung v Prusku	135	1873 dne 6. listopadu, č. 42 ř. z. min. nařiz. o obecních spořitelnách, viz r. 1873, dne 9. dubna, č. 70 ř. z. zákon . . .	50
1873 dne 30. dubna, Dotationsgesetz,		1874 dne 29. ledna, č. 762 min. nařiz. donucené dodávání úředních listin, viz r. 1865 .	321
1875 dne 29. června, Provinzialordnung	135	1874 dne 7. května, č. 50 ř. z. zákon o církví katolické, viz r. 1859	48, 55, 370, 310
1875 dne 8. července, Verwaltungsgerichte und Streitverfahren,			
1876 dne 20. července, Kompetenzgesetz	136		
1873 dne 9. ledna, č. 1 zem. zák. zákon o změnách voleb. řádu	48		

Stránka	Stránka
1874 dne 14. května, č. 71 ř. z., 1878 dne 4. července č. 87 ř. z. zákony, ústavy pomatenců . 50	1876 dne 14. května, č. 8040 min. nařiz., zemsk. škol. věst. č. 26, o způsobech řízení . 79, 154, 156, 167, 182, 186, 189, 241, 321, 326, 478
1874 dne 15. května, č. 76 ř. z. min. nařiz. ochrana chovu koní 54, 61, 240	1876 dne 26. května, č. 10770 min. nařiz. odůvodnění ná- lezu, viz r. 1873 272
1874 dne 16. května, č. 69 ř. z. zákon o změnách řízení úst- ního, písemného a sumo- vního 314, 316, 320	1876 dne 25. května, č. 45 zemsk. zák. zákon, řád požární . 53, 238
1874 dne 17. května, č. 2255 min. nařiz. o vojenské assistenci 349	1876 dne 14. června, č. 28624 nař. místodrž. o sporech v příčině zavlažování luk 251
1874 dne 19. května, č. 70 ř. z. zákon o zakládání železnič- ných kněh, viz r. 1871 247	1876 dne 20. července, Kompe- tenzgesetz v Prusku, viz r. 1872 136
1874 dne 21. června, č. 100 ř. z. min. nařiz. o podkovářství . 59	1876 dne 5. srpna, č. 94 ř. z. min. nařiz. správní soud, jed- nací řád 80
1874 dne 5. září, č. 119 ř. z. min. nařiz. vykonávání expropiace 210, 231, 233	1877 dne 2. ledna, č. 33 ř. z. zákon o erárních silnicích.
1878 dne 18. února, č. 30 ř. z. zákon expropiací pro že- leznice 210	1877 dne 5. května, č. 34 ř. z. nařiz. min., viz r. 1864 . . . 351
1875 dne 22. března, č. 6327 vyn. zemsk. škol. rady, viz rok 1870 311	1877 dne 2. března, č. 837 min. nařiz. o správním soudu úra- dům vydané, jak se mají spisy sporádati 87, 252, 302
1875 dne 31. března, č. 43 ř. z. o úřadech cementních, viz r. 1871 . . . . . 20, 53	1877 dne 29. března, č. 6342 vyn. zemsk. škol. rady, viz r. 1870 311
1875 dne 3. dubna, č. 61 ř. z. zákon, Phylloxera vastatrix . 223	1877 dne 29. dubna, č. 255 min. obchodu nařiz. o správním soudu 87
1875 dne 29. června, Provinzial- ordnung v Prusku, viz r. 1872 136	1877 dne 30. dubna, č. 424, 1878 dne 2. září, Verordgsbl. st. 55, nařiz. min. orby, která mají se spisy sporádati 87, 252, 302
1875 dne 8. července, Verwal- tungsgerichte und Verwal- tungsstreitverfahren v Pru- sku, viz r. 1872 136	1877 dne 19. května, č. 3390 min. nařiz. zemské obrany o správním soudu 87
1875 dne 12. října, č. 76 zemsk. zák., zákon o ochraně pol- ního majetku 59	1877 dne 21. července, č. 18683 nařiz. fin. min. o likvidacích úředníků 309
1875 dne 22. října, č. 36 a 37 ř. z. 1876 zákon o soudu správním 17, 74, 80, 81, 87, 139, 162, 294, 298, 299, 301, 305, 315, 464, 470, 471, 475, 478	1877 dne 12. srpna, č. 11078 vy- nesení viz r. 1859.
1876 dne 5. srpna, č. 94 a 95 ř. z. min. nařiz. jednací řád 80	1878 dne 5. února, č. 35403 výnos pošt. direkce o nuceném do- dávání, viz r. 1865 321
1877 dne 2. března, č. 837 min. nařiz. úřadům vydané 87	1878 dne 18. února, č. 30 ř. z. zákon o expropiaci při že- leznicích, viz r. 1821, 1824, 1842, 1854, 1874 . . . . . 204, 207, 210, 211, 215, 231, 362
1882 dne 23. října, č. 151 ř. z. min. nařiz. o disciplinárním řízení 85	1878 dne 14. června, č. 30 zemsk. zák. místodrž. vyhláška, pri- vátní technické 20
1876 dne 26. února, č. 19 ř. z. zákon o organis. četníků, viz r. 1850 350	1878 dne 4. července, č. 87 ř. z. zákon, ústavy pomatenců, viz r. 1874 50
1876 dne 19. března, č. 28 ř. z. zákon, lhůty odvolací v zá- ležit. finančních . 79, 271, 279, 283, 297, 299, 481	

Stránka	Stránka
1879 dne 14. května, č. 76 ř. z. nařiz. min. práv a financí o exekuci 347	1885 dne 4. března, č. 38275 a 22. června, nařiz. poštov. a telegr. ředitelství, viz r. 1865 328
1879 dne 11. června, č. 93 ř. z. zákon o vojensk. ubytování 56, 61, 237, 239	1885 dne 8. března, č. 22 ř. z. zákon, živnost. řád, viz r. 1859 . . . . . 57, 267
1882 dne 28. prosince, č. 78 zemsk. zák. doplněk 239	1885 dne 24. května, č. 89 a 90 ř. z. zákon, donucovací pra- covny, viz r. 1873,
1880 dne 15. ledna, č. 3 zemsk. zák. místodrž. vyhláška, ze- mědělská rada 21	1885 dne 2. července, č. 106 ř. z. min. nařiz. 52, 53, 55
1880 dne 29. února, č. 35 a 37 ř. z. zákon o nakažlivých nemo- cech zvířat 203, 214	1885 dne 26. července, č. 106 ř. z. zákon, držení osob v donu- covacích pracovnách 44, 52
1880 dne 29. února, č. 35 a 37 ř. z. zákon, dovoz dobytka 48, 208, 262	1886 dne 10. dubna, č. 40 zemsk. zák. nový staveb. řád pro Prahu, viz r. 1864 . 165, 187, 192, 218, 219, 220, 238, 311
1880 dne 12. dubna, č. 36 ř. z. min. nařiz. 214	1887 dne 10. června, č. 74 ř. z. zákon, změny civilní exe- kuce 332, 484
1880 dne 19. dubna, č. 14 zemsk. zák. min. nařiz. užívání zem- ských jazyků, viz r. 1564 176, 482	
1881 zákon uherský expropiací . 209	
1882 dne 4. října, č. 142 ř. z. zá- kon volby říšské, viz r. 1873 48	
1882 dne 28. října, č. 151 ř. z. min. nařiz. disciplinární ří- zení u správ. soudu, viz r. 1875 88	
1882 dne 28. prosince, č. 78 zemsk. zák. o vojenském ubytování, viz r. 1879 239	
1883 dne 15. března, č. 39 ř. z. živnost. řád, viz r. 1859 . 15, 48, 50, 57, 58, 165, 181, 187, 193, 196, 239, 311	
1869 dne 14. května, č. 63 ř. z. zákon o soudech živnosten- ských 59	
1883 dne 16. dubna, č. 12330 nařiz. min. financí o vybírání exe- kucních poplatků 340	
1883 dne 7. června, č. 92 a 94 ř. z. zákon o scelování pozemků . 223	
1883 dne 17. června, č. 117 ř. z. zák., inspektoři živnostenství 21	
1883 dne 27. července, č. 137 ř. z. min. nařiz. lesní personál technický 21	
1883 dne 19. září, č. 51 zemsk. zák., zákon o přírážkách obecních a okresních . 332, 483	
1883 dne 9. října, č. 22 zemsk. zák., zákon o ochraně ry- bářství 61	
1884 dne 30. června, č. 116 a 117 ř. z. zákon o stavbách vod- ních 207	
	2. Nálezy říšského soudu.
	1873 dne 22. října, nález říšsk. soudu 305
	1876 dne 27. října, č. 235 a 236 nálezy říšsk. s. 163
	3. Nálezy nejvyššího soudu.
	1865 dne 2. srpna, č. 6189 nález nejv. soudu 340
	1870 dne 20. prosince, č. 15455 nález nejv. soudu 340
	1871 dne 15. března, č. 2837 nález nejv. soudu 212, 232
	1871 dne 14. června, č. 7055 nález nejv. soudu 340
	1871 dne 8. srpna, č. 9988 nález nejv. soudu 340
	1871 dne 25. listopadu, č. 10875 nález nejv. soudu 212
	1872 dne 4. června, č. 5773 snes. senát. nejv. soudu 354
	1872 dne 11. července, č. 6984 sbírka Glaser-Unger 4656, nález nejv. soudu 162
	1872 dne 27. září, č. 9420 sbírka Glaser-Unger 4715, nález nejv. soudu 163
	1872 dne 12. listopadu, č. 11305 plen. snes. nejv. soudu . . . 354
	1873 dne 23. března, č. 3066 nález nejv. soudu 346
	1873 dne 31. července, č. 6679 sbírka Glaser-Unger 5052, nález nejv. soudu 164

	Stránka		Stránka
1873 dne 8. října, č. 9303 rozhod. nevj. soudu	318	1876 dne 22. srpna, č. 58 snes. spr. s.	93, 281
1874 dne 8. ledna, č. 13522 nález nevj. soudu	348	1876 dne 22. srpna, č. 82 snes. spr. s.	96
1874 dne 30. června, č. 6337 nález nevj. soudu	226	1876 dne 12. září, č. 122 snes. spr. s.	95
1874 dne 7. července, č. 7106 nález nevj. soudu	231	1876 dne 12. září, č. 132 snes. spr. s.	114
1875 dne 13. dubna, č. 2612 rozh. nevj. soudu	164	1876 dne 12. září, č. 139 plen. snes. spr. s.	103, 273
1875 dne 13. dubna, č. 3612 nález nevj. soudu	313	1876 dne 3. října, č. 184 plen. snes. spr. s.	108
1875 dne 23. září, č. 6041 nález nevj. soudu	250, 269	1876 dne 8. října, č. 38 plen. snes. spr. s.	108
1875 dne 25. listopadu, č. 10875 nález nevj. soudu	232	1876 dne 10. října, č. 199 a 207 plen. snes. spr. s.	98, 102
1875 dne 30. listopadu, č. 12211 nález nevj. soudu	204, 211, 234	1876 dne 10. října, č. 206 snes. spr. s.	116
1875 dne 11. prosince, č. 31371 nález nevj. soudu	212, 232	1876 dne 10. října, č. 454 snes. spr. s.	97
1877 dne 9. února, č. 12996 nález nevj. soudu	275	1876 dne 17. října, č. 213 plen. snes. spr. s.	105
1877 dne 28. února, č. 1383 rozh. nevj. soudu	313	1876 dne 24. října, č. 236 plen. snes. spr. s.	101
1877 dne 28. března, č. 3244 nález nevj. soudu	348	1876 dne 24. října, č. 244 snes. spr. s.	93, 281
1877 dne 18. dubna, č. 417 rozh. nevj. soudu	316	1876 dne 24. října, č. 259 plen. snes. spr. s.	131
1877 dne 11. července, č. 6951 rozh. nevj. soudu	299	1876 dne 29. října, č. 1396 snes. spr. s.	118
1878 dne 4. června, č. 5970 rozh. nevj. soudu	164	1876 dne 31. října, č. 231 plen. snes. spr. s.	130
1878 dne 17. října 1878 č. 8941 nález nevj. soudu	193	1876 dne 31. října a 6. listopadu, č. 254 plen. snes. spr. s.	119
1878 dne 27. listopadu, č. 96999 nález nevj. soudu	186	1876 dne 31. října, č. 260 snes. spr. s.	102, 104, 273
1878 dne 3. prosince, č. 12615 nález nevj. soudu	291	1876 dne 6. listopadu, č. 292 plen. snes. spr. s.	102, 334
1878 dne 10. prosince, č. 13743 nález nevj. soudu	317	1876 dne 13. listopadu, č. 329 snes. spr. s.	108
1879 dne 1. dubna, č. 2867 rozh. nevj. soudu	164	1876 dne 18. listopadu, č. 320, Budw. 4, nález spr. s.	159
1881 dne 11. ledna, č. 12658 rozh. nevj. soudu	193	1876 dne 27. listopadu, č. 371 snes. spr. s.	101, 302
1882 dne 6. června, č. 6343 Ger-Halle 1882, nevj. soud	208	1876 dne 27. listopadu, č. 381 snes. spr. s.	121
1883 dne 29. března, č. 13731 plen. rozh. kasačn. soudu	322	1876 dne 21. prosince, č. 495 a 496, Budw. 17 a 18, nález spr. s.	279
		1876 dne 21. prosince, č. 960, Budw. 269, nález spr. s.	96
4. Nálezy správního soudu.		1877 dne 3. ledna, č. 5 snes. spr. soudu	115
1876 dne 8. srpna, č. 13 snes. spr. soudu	98	1877 dne 3. ledna, č. 536 snes. spr. s.	115
1876 dne 8. srpna, č. 38 plen. snes. spr. soudu	135, 281	1877 dne 15. ledna, č. 69 snes. spr. s.	116, 122
1876 dne 9. srpna, č. 47 snes. spr. soudu	115	1877 dne 16. ledna, č. 79, Budw. 23, nález spr. s.	98, 103
1876 dne 10. srpna, č. 9 plen. snes. spr. s.	108		

	Stránka		Stránka
1877 dne 20. ledna, č. 67 snes. spr. s.	124	1877 dne 7. května, č. 559 snes. spr. s.	115
1877 dne 20. ledna, č. 72, Budw. 26, nález spr. s.	92, 283	1877 dne 14. května, č. 631 plen. snes. spr. s.	96
1877 dne 26. ledna, č. 129, Budw. 30, nález spr. s.	98	1877 dne 18. května, č. 622, Budw. 1671 nález spr. s.	351
1877 dne 5. února, č. 163 plen. snes. spr. s.	132	1877 dne 28. května, č. 683 plen. snes. spr. s.	105
1877 dne 5. února, č. 183 snes. spr. s.	131	1877 dne 28. května, č. 721 plen. snes. spr. s.	133
1877 dne 7. února, č. 96, Budw. 36, nález spr. s.	92, 280	1877 dne 4. června, č. 768 snes. spr. s.	115
1877 dne 12. února, č. 202, Exel 846, plen. snes. spr. s.	98, 101, 105, 118, 293, 302	1877 dne 11. června, č. 783 plen. snes. spr. s.	105
1877 dne 12. února, č. 215 snes. spr. s.	102, 104	1877 dne 11. června, č. 784 plen. snes. spr. s.	132
1877 dne 12. února, č. 221 plen. snes. spr. s.	125	1877 dne 12. června, č. 809 snes. spr. s.	114
1877 dne 14. února, č. 232, Budw. 88 nález spr. s.	249, 253, 262	1877 dne 20. června, č. 852, Budw. 96 nález spr. s.	252, 261
1877 dne 19. února, č. 244 snes. spr. s.	124	1877 dne 25. června, č. 876 snes. spr. s.	116
1877 dne 20. února, č. 252 snes. spr. s.	115	1877 dne 2. července, č. 901, Budw. 103 nález spr. s.	293
1877 dne 21. února, č. 233, Budw. 42 nález spr. s.	113	1877 dne 2. července, č. 931, Budw. 103 nález spr. s.	116
1877 dne 26. února, č. 146 nález spr. s.	193, 253	1877 dne 9. července, č. 889 snes. spr. s.	125
1877 dne 1. března, č. 269, Budw. 47 nález spr. s.	159	1877 dne 9. července, č. 904 snes. spr. s.	116
1877 dne 12. března, č. 344 snes. spr. s.	93	1877 dne 23. července, č. 988 snes. spr. s.	116
1877 dne 19. března, č. 358 plen. snes. spr. s.	106	1877 dne 31. července, č. 952, Budw. 111 nález spr. s.	159
1877 dne 19. března, č. 364, Sbirka Exel č. 859 plen. snes. spr. soudu	89, 123	1877 dne 8. srpna, č. 1057, Budw. 115 nález spr. s.	169
1877 dne 19. března, č. 375 plen. snes. spr. s.	101	1877 dne 18. srpna, č. 1033 snes. spr. s.	121
1877 dne 21. března, č. 351 snes. spr. s.	125	1877 dne 19. září, č. 1165 snes. spr. s.	95
1877 dne 26. března, č. 371 plen. snes. spr. s.	100	1877 dne 8. října, č. 1256 nález spr. s.	21
1877 dne 26. března, č. 395 plen. snes. spr. s.	124	1877 dne 15. října, č. 1083 snes. spr. s.	109, 125
1877 dne 26. března, č. 429 plen. snes. spr. s.	130	1877 dne 21. října, č. 1638 snes. spr. s.	121
1877 dne 3. dubna, č. 415 snes. spr. s.	120	1877 dne 8. listopadu, č. 1391, Budw. 147 nález spr. s.	279
1877 dne 3. dubna, č. 421 snes. spr. s.	131	1877 dne 10. listopadu, č. 1485, Budw. 150, nález spr. s.	94, 112
1877 dne 3. dubna, č. 425 plen. snes. spr. s.	117	1877 dne 12. listopadu, č. 1480 snes. spr. s.	120
1877 dne 5. dubna, č. 444, Budw. 61 nález spr. s.	159	1877 dne 19. listopadu, č. 1253 snes. spr. s.	119
1877 dne 23. dubna, č. 520 snes. spr. s.	104	1877 dne 19. listopadu, č. 1424 snes. spr. s.	117
		1877 dne 19. listopadu, č. 1537 nález spr. s.	131

	Stránka
1877 dne 19. listopadu, č. 1545	
snes. spr. s.	120
1877 dne 26. listopadu, č. 1589	
plen. snes. spr. s. 98, 272, 277, 280	
1877 dne 26. listopadu, č. 1529	
plen. snes. spr. s.	284
1877 dne 3. prosince, č. 1515 snes.	
spr. s.	131
1877 dne 3. prosince, č. 1542 plen.	
snes. spr. s.	117
1877 dne 3. prosince, č. 1620 snes.	
spr. s.	205
1877 dne 3. prosince, č. 1620,	
Judktb. Wolski 393, plen.	
snes. spr. s.	202, 205
1877 dne 10. prosince č. 1648 snes.	
spr. s.	104
1877 dne 10. prosince, č. 1692 plen.	
snes. spr. s.	118
1877 dne 18. prosince, č. 482 snes.	
spr. s.	114
1878 dne 5. ledna, č. 13 a 1763,	
Budw. 184 a 185, nález spr. s.	
108, 318	
1878 dne 9. ledna, č. 21, Budw.	
189, nález spr. s.	255
1878, dne 10. ledna, č. 1601, Budw.	
190, nález spr. s.	103
1878, dne 20. ledna, č. 95 plen.	
snes. spr. s.	122
1878 dne 21. ledna, č. 62 snes.	
spr. s.	106
1878 dne 21. ledna, č. 100 plen.	
snes. spr. s.	130
1878 dne 28. ledna, č. 147 snes.	
správ. soudu	96
1878 dne 31. ledna, č. 196, Budw.	
202, nález spr. s.	111
1878 dne 13. února, č. 248, Budw.	
1157, nález spr. s.	318, 319
1878 dne 28. února, č. 312, Budw.	
221, nález spr. s.	307, 308
1878 dne 11. března, č. 414 snes.	
spr. soudu	101
1878 dne 21. března, č. 479 snes.	
spr. s.	117
1878 dne 28. března, č. 247 plen.	
snes. spr. s.	99, 281
1878 dne 28. března, č. 488 snes.	
spr. s.	132
1878 dne 28. března, č. 502 snes.	
spr. s.	95
1878 dne 15. dubna, č. 571 snes.	
spr. s.	93
1878 dne 20. dubna, č. 675 snes.	
spr. s.	99, 322
1878 dne 29. dubna, č. 694 plen.	
snes. spr. s.	122, 318

	Stránka
1878 dne 22. května, č. 834, Budw.	
273, nález spr. s.	158
1878 dne 24. května, č. 844, Budw.	
274, nález spr. s.	111
1878 dne 27. května, č. 811, snes.	
spr. s.	111
1878 dne 7. června, č. 919, Budw.	
279, nález spr. s.	92
1878 dne 28. června č. 1037, Budw.	
293, nález spr. s.	22, 169
1878 dne 1. července, č. 1046, snes.	
spr. s.	109
1878 dne 2. července, č. 1038, Budw.	
294, nález spr. s.	159
1878 dne 10. července, č. 991,	
Budw. 202, nález spr. s. 100, 272,	
280, 290, 293, 301	
1878 dne 15. července č. 116 snes.	
spr. s.	109
1878 dne 18. července, č. 1167,	
Budw. 308, nález spr. s.	110
1878 dne 22. července, č. 1164	
nález spr. s.	230
1878 dne 16. září, č. 1382 snes.	
spr. s.	104
1878 dne 23. září č. 1477 snes.	
spr. s.	122
1878 dne 30. září, č. 1476 snes.	
spr. s.	104
1878 dne 2. října, č. 1482, Budw.	
č. 50, nález spr. s.	278
1878 dne 9. října, č. 1545, Budw.	
327, nález spr. s.	169
1878 dne 14. října, č. 1581 snes.	
spr. s.	94
1878, dne 26. října, č. 1647, Budw.	
345, nález spr. s.	110
1878 dne 28. října, č. 1658 snes.	
spr. s.	107
1878 dne 6. listopadu, č. 1754 snes.	
spr. s.	116
1878 dne 18. listop., č. 1830 plen.	
snes. spr. s.	118
1878 dne 22. listopadu, č. 1850,	
Budw. 368, nález spr. s.	284
1878 dne 28. listopadu, č. 1909,	
Budw. 371, nález spr. s.	289
1878 dne 29. listopadu, č. 1783,	
Budw. 372, nález spr. s.	113
1878 dne 19. prosince č. 2109 snes.	
spr. s.	125
1879 dne 7. ledna, č. 17, Budw.	
393, nález spr. s.	278
1879 dne 13. ledna, č. 67, Exel	
č. 138, snes. spr. s.	94
1879 dne 13. ledna, č. 51 snes.	
spr. s.	112
1879 dne 3. února, č. 112 snes.	
spr. s.	202, 205

	Stránka
1879 dne 17. února, č. 276 snes.	
spr. s.	105
1879 dne 24. února, č. 339 snes.	
spr. s.	105
1879 dne 1. března, č. 369, Budw.	
435, nález spr. s.	161
1879 dne 3. března č. 383 snes.	
spr. s.	132
1879 dne 3. března, č. 388 snes.	
spr. s.	92
1879 dne 3. března, č. 403 plen.	
snes. spr. s.	102, 334
1879 dne 31. března, č. 562, Budw.	
73, nález spr. s.	98
1879 dne 31. března, č. 585 snes.	
spr. s.	108
1879 dne 8. dubna, č. 535, Budw.	
467, nález spr. s.	208
1879 dne 10. dubna, č. 687 snes.	
spr. s.	124
1879 dne 6. května, č. 42, sb. Exel	
č. 744, plen. snes. spr. s.	90
1879 dne 9. května, č. 614 nález	
spr. s.	22
1879 dne 15. května, č. 824 nález	
spr. s.	248
1879 dne 15. května, č. 924 Budw.	
490, nález spr. s.	112, 194, 195, 253, 257, 261
1879 dne 28. května, č. 991 Budw.	
501, nález spr. s.	278
1879 dne 31. května, č. 1051, Budw.	
505, snes. spr. s.	125
1879 dne 3. června, č. 1028 plen.	
snes. spr. s.	134
1879 dne 3. června, č. 1077 nález	
spr. s.	111
1879 dne 24. června, č. 1270, Budw.	
520, nález spr. s.	160
1879 dne 26. června, č. 1233, Budw.	
523, nález spr. soudu 98, 159, 301	
1879 dne 7. července č. 1353, Budw.	
538, nález spr. s.	167
1879 dne 10. července, č. 1364,	
Budw. 536, nález spr. s. 234, 277	
1879 dne 23. července, č. 1253,	
Budw. §. 6 č. 84 nález spr. s. 181	
1879 dne 30. srpna, č. 1497 snes.	
spr. s.	101
1879 dne 31. srpna, č. 1690 nález	
spr. s.	106
1879 dne 15. září, č. 1595, Budw.	
88, nález spr. s.	253, 262
1879 dne 6. října, č. 1944 snes.	
spr. s.	108
1879 dne 8. října, č. 1515, Budw.	
580, nález spr. s.	283, 288
1879 dne 8. října, č. 1941, Budw.	
581, nález spr. s.	160

	Stránka
1879 dne 13. října, č. 1954, Exel	
31, snes. spr. s.	98, 293
1879 dne 20. října, č. 1999 snes.	
spr. s.	93
1879 dne 21. října, č. 2022, Budw.	
594, nález spr. s.	95
1879 dne 25. října, č. 2065, Budw.	
598, nález spr. s.	100, 160, 322
1879 dne 10. listopadu, č. 2165,	
Budw. 96, nález spr. s.	277
1879 dne 13. listopadu, č. 1954 snes.	
spr. s.	93
1879 dne 17. listopadu, č. 2184,	
Budw. 99, nález spr. s. 183, 276	
284, 321	
1879 dne 24. listopadu, č. 2277	
snes. spr. s.	101, 302
1879 dne 1. prosince č. 2316 výměr	
spr. soudu	183
1879 dne 27. prosince, č. 2535,	
Budw. 653, nález spr. s.	280
1879 dne 29. prosince, č. 2437 nález	
spr. s.	320
1879 dne 29. prosince, Budw. č. 106,	
nález spr. s.	321
1880 dne 5. ledna, č. 2512 snes.	
spr. s.	95
1880 dne 3. února, č. 202 snes.	
spr. s.	105
1880 dne 3. února, č. 221 snes.	
spr. s.	100
1880 dne 9. února, č. 298, Budw.	
1295, nález spr. s.	216
1880 dne 28. února, č. 385 snes.	
spr. s.	131
1880 dne 10. března č. 482 snes.	
spr. s.	116
1880 dne 18. března, č. 471, Budw.	
733, nález spr. s.	217
1880 dne 2. dubna, č. 632, Budw.	
740, nález spr. s.	278
1880 dne 12. dubna, č. 620 snes.	
spr. s.	99, 281
1880 dne 26. dubna, č. 751, Budw.	
114, nález spr. s.	189
1880 dne 5. května č. 929 snes.	
spr. s.	132
1880 dne 14. května, č. 802, Budw.	
773, nález spr. s.	92, 111, 280
1880 dne 31. května, č. 1044 snes.	
spr. s.	101
1880 dne 3. června, č. 1062 nález	
spr. s.	22
1880 dne 14. června, č. 973 snes.	
spr. s.	94
1880 dne 14. června, č. 1132 snes.	
spr. s.	93
1880 dne 19. června, č. 1123, Budw.	
807, nález spr. s.	284

	Stránka
1880 dne 21. června, č. 11057, Budw. č. 117, nález spr. s.	277
1880 dne 23. června, č. 1065, Budw. 812	192
1880 dne 24. června, č. 1064, Budw. 813, nález spr. s.	282
1880 dne 14. července, č. 1399, Budw. 836, nález spr. s. 22, 334	334
1880 dne 16. července, č. 1411, Budw. 839, nález spr. s.	238
1880 dne 20. července, č. 1380, Budw. 842, nález spr. s.	169
1880 dne 2. září, č. 1465 snes. spr. s.	112
1880 dne 6. září, č. 1636, snes. spr. s.	92
1880 dne 20. září, č. 1568 snes. spr. s.	94, 109, 183
1880 dne 23. září, č. 1543, Budw. 864, nález spr. s.	112
1880 dne 27. září, č. 1841 snes. spr. s.	95
1880 dne 2. října, č. 1880 Budw. 874, nález spr. s.	101
1880 dne 11. října, č. 1949 snes. spr. s.	97
1880 dne 2. listopadu, č. 2112 snes. spr. s.	111
1880 dne 24. listopadu, č. 2134 a 2135, Budw. 929 a 930, nález spr. s.	279
1880 dne 30. listopadu, č. 2386 nález spr. s.	107
1880 dne 20. prosince, č. 2540 snes. spr. s.	134
1880 dne 24. prosince, č. 2572 Budw. 965, nález spr. s. 113, 160	160
1881 dne 28. ledna, č. 68, Budw. 996, nález spr. s.	212, 216
1883 dne 3. února, č. 274, Budw. 1650, nález spr. s.	279
1881 dne 8. února, č. 250 snes. spr. s.	131
1881 dne 12. února, č. 204, Budw. 1015, nález spr. s.	98, 169, 293
1881 dne 14. února, č. 264 nález spr. s.	131
1881 dne 21. února, č. 306 snes. spr. s.	120
1881 dne 22. února, č. 325, Budw. 1022, nález spr. s.	93
1881 dne 28. února, č. 355 snes. spr. s.	108
1881 dne 1. března, č. 414 snes. spr. s.	119
1881 dne 7. března, č. 406, nález spr. s.	92, 280
1881 dne 9. března, č. 416, Budw. 1037, nález spr. s.	169, 289

	Stránka
1881 dne 7. dubna, č. 488, Budw. 1065, nález spr. s.	208
1881 dne 13. května, č. 716, Budw. 1097, nález spr. s.	283, 288, 305
1881 dne 28. května, č. 731, Budw. 1110, nález spr. s.	160
1881 dne 1. června, č. 949, Budw. 1114, nález spr. s.	283
1881 dne 12. června, č. 1139, Budw. 1144, nález spr. s.	158
1881 dne 20. června, č. 1046 snes. spr. s.	94
1881 dne 27. června, č. 1108 snes. spr. s.	132
1881 dne 11. července, č. 1172 snes. spr. s.	94
1881 dne 11. července, č. 1184 snes. spr. s.	108
1881 dne 12. září, č. 1299 snes. spr. s.	94
1881 dne 15. září, č. 1413, Budw. 1153, nález spr. s.	282
1881 dne 16. září, č. 1403, Budw. 1157, nález spr. s.	132, 319
1881 dne 26. září, č. 1525 snes. spr. s.	111
1881 dne 10. října, č. 1572 snes. spr. s.	102
1881 dne 10. října, č. 1639 snes. spr. s.	112
1881 dne 17. října, č. 1445, č. 6 z r. 1881, Jüdkth. Wolski 394, plen. snes. spr. s.	202, 205
1881 dne 21. listopadu, č. 1850 plen. snes. spr. s.	119
1881 dne 24. listopadu, č. 1756, Budw. 1217, nález spr. s.	98, 103, 155
1881 dne 7. prosince, č. 2023, Budw. 1230, nález spr. s.	279, 334
1881 dne 12. prosince, č. 2052 snes. spr. s.	115
1881 dne 12. prosince, č. 2061 snes. spr. s.	119
1881 dne 19. prosince, č. 2087 snes. spr. s.	119
1881 dne 21. prosince, č. 2014, Budw. 1242, nález spr. s.	155, 164, 334
1882 dne 16. ledna, č. 45 snes. spr. s.	109
1882 dne 16. ledna, č. 1568 snes. spr. s.	183
1882 dne 16. ledna, č. 2047 plen. snes. spr. s.	132
1882 dne 25. ledna, č. 2031, Budw. 1278, nález spr. s.	205
1882 dne 30. ledna, č. 211 snes. spr. s.	93

	Stránka
1882 dne 30. ledna, č. 212, snes. spr. s.	212
1882 dne 24. února, č. 1316, Budw. 1316, nález spr. s.	159
1882 dne 1. března, č. 394, Budw. 1321, nález spr. s.	103, 111
1882 dne 2. března, č. 397, Budw. 1325, nález spr. s.	113
1882 dne 15. března, č. 450, Budw. 1341, nález spr. s.	169
1882 dne 31. března, č. 636, Budw. 1357, nález spr. s.	282
1882 dne 3. května, č. 687, Budw. 1389, nález spr. s.	160
1882 dne 17. května, č. 910, Budw. 1410, nález spr. s.	96, 283
1882 dne 26. května, č. 1105, Budw. 1419, nález spr. s.	289
1882 dne 9. června, č. 1198, Budw. 1436, nález spr. s.	283
1882 dne 23. června, č. 1271, Budw. 1456, nález spr. s.	269
1882 dne 26. června, č. 1270, snes. spr. s.	94
1882 dne 30. června, č. 1334 Budw. 1465, nález spr. s.	277
1882 dne 30. června, č. 1350, Budw. 1464, nález spr. s.	289
1882 dne 1. července, č. 1022, Budw. 1425, nález spr. s.	101
1882 dne 3. července, č. 1381 snes. spr. s.	132
1882 dne 5. července, č. 954 snes. spr. s.	124
1882 dne 2. září, č. 1772, nález spr. s.	131
1882 dne 7. září, č. 1568 snes. spr. s.	131, 134
1882 dne 7. září, č. 1668, snes. spr. s.	125
1882 dne 18. září, č. 1737 snes. spr. s.	94
1882 dne 18. září, č. 1779, snes. spr. s.	96
1882 dne 25. září, č. 1603 snes. spr. s.	120
1882 dne 25. září, č. 1721 snes. spr. s.	93
1882 dne 28. září, č. 1800, Budw. 1506, nález spr. s.	98, 158, 170, 301
1882 dne 5. října, č. 1557, Budw. 1515, nález spr. s.	110
1882 dne 9. října, č. 1955 snes. spr. s.	119
1882 dne 27. října, č. 1841, Budw. 1503, nález spr. s.	110
1882 dne 27. října č. 2051, Budw. 1541, nález spr. s.	278

	Stránka
1882 dne 30. října, č. 2072, snes. spr. s.	102
1882 dne 2. listopadu, č. 2091, Budw. 1544, nález spr. s.	278
1882 dne 6. listopadu, č. 1752 plen. snes. spr. s. 100, 272, 279, 284, 293	293
1882 dne 20. prosince, č. 2477, Budw. 1598, nález spr. s.	265, 269
1882 dne 30. prosince, č. 2372, Budw. 1609, nález spr. s. 252, 261	261
1882 dne 30. prosince, č. 2373, Budw. 1610, nález spr. s.	113
1883 dne 15. ledna, č. 44 snes. spr. s.	94, 96, 305
1883 dne 18. ledna, č. 2460, Budw. 1632, nález spr. s.	96, 218
1883 dne 18. ledna, č. 3476, Budw. 1531, nález spr. s.	279
1883 dne 24. ledna, č. 198, Budw. 1639, nález spr. s.	252, 261, 270
1883 dne 14. února, č. 335, Budw. 1663, nález spr. s.	169
1883 dne 14. února, č. 356, Budw. 1664, nález spr. s.	216
1883 dne 22. února, č. 373, Budw. 1671, nález spr. s.	158
1883 dne 28. února, č. 385, Budw. 1678, nález spr. s.	176
1883 dne 14. března, č. 577, Budw. 1696, nález spr. s.	158, 159
1883 dne 16. března, č. 400, Budw. 1700, nález spr. s.	158
1883 dne 16. března, č. 626, Budw. 1699, nález spr. s.	110
1883 dne 19. března, č. 588 snes. spr. s.	106
1883 dne 30. března, č. 671, Budw. 1713, nález spr. s.	216
1883 dne 5. dubna, č. 680, Budw. 1720, nález spr. s.	334
1888 dne 5. dubna, č. 809, Budw. 1721, nález spr. s.	266, 270
1883 dne 18. dubna, č. 762, Budw. 1735, nález spr. s.	282
1883 dne 30. dubna, č. 1002 nález spr. s.	131
1883 dne 2. května, č. 1043, Budw. 1751, nález spr. s.	284
1883 dne 5. května, č. 928, Budw. 1755, nález spr. s.	270
1883 dne 7. května, č. 1029 snes. spr. s.	134
1883 dne 15. května, č. 1073 snes. spr. s.	131
1883 dne 4. června, č. 1239 snes. spr. s.	111

	Stránka		Stránka
1883 dne 4. června, č. 1592, snes. spr. s.	115	1884 dne 17. března, č. 30 snes. spr. s.	114
1883 dne 11. června, č. 997, snes. spr. s.	95, 103	1884 dne 24. března, č. 347 snes. spr. s.	122
1883 dne 18. června, č. 1437 snes. spr. s.	99, 301	1884 dne 26. března, č. 628, Budw. 2069 nález spr. s.	110
1883 dne 22. června, č. 1528, Budw. 1528, nález spr. s.	252, 261	1884 dne 7. dubna, 5. května, č. 689, 935, 961 plen. snes. spr. s.	100, 322
1883 dne 25. června, č. 300 snes. spr. s.	124	1884 dne 7. dubna, č. 732 snes. spr. s.	122
1883 dne 25. června, č. 1471 snes. spr. s.	103	1884 dne 15. dubna, č. 697 plen. snes. spr. s.	134
1883 dne 9. července, č. 1656, snes. spr. s.	133	1884 dne 19. dubna, č. 699 snes. spr. s.	98
1883 dne 17. září, č. 1865 snes. spr. s.	115	1884 dne 28. dubna, č. 852 snes. spr. s.	99, 301
1883 dne 24. září, č. 1966 snes. spr. s.	92	1884 dne 5. května, č. 935 a 961 plen. snes. spr. s.	100
1883 dne 25. září č. 2205, Budw. 1844, nález spr. s.	321	1884 dne 12. května, č. 993 snes. spr. s.	121
1883 dne 11. října, č. 2323, Budw. 1863, nález spr. s.	252, 261	1884 dne 14. května, č. 3017 snes. spr. s.	111
1883 dne 24. října, č. 2404, Budw. 1882, nález spr. s.	261	1884 dne 23. května, č. 1103, Budw. 2140, nález spr. s.	133
1883 dne 28. října, č. 2220 snes. spr. s.	119	1884 dne 23. června, č. 1379 snes. spr. s.	92
1883 dne 29. října, č. 2097 plen. snes. spr. s.	79, 250	1884 dne 7. července, č. 1485 snes. spr. s.	96
1883 dne 2. listopadu, č. 2480, Budw. 1893, nález spr. s.	283	1884 dne 12. července, č. 1566 snes. spr. s.	111
1883 dne 3. listopadu, č. 2498, Budw. 1895, nález spr. s.	113, 160	1884 dne 15. září, č. 1942 snes. spr. s.	112
1883 dne 11. listopadu, č. 2324, Budw. 1864, nález spr. s.	321	1884 dne 22. září, č. 1810 snes. spr. s.	96
1883 dne 12. listopadu, č. 2516 snes. spr. s.	103	1884 dne 22. září, č. 1960 snes. spr. s.	100, 103
1883 dne 17. listopadu, č. 2383, Budw. 1913, nález spr. s.	282	1884 dne 20. října, č. 1810 snes. spr. s.	102
1883 dne 17. listopadu, č. 2434, Budw. 1914, nález spr. s.	218	1884 dne 27. října, č. 1920 snes. spr. s.	131
1883 dne 10. prosince, č. 2795 snes. spr. s.	134	1884 dne 30. října, č. 1810 snes. spr. spr. s.	334
1883 dne 17. prosince, č. 1866 snes. spr. s.	114	1884 dne 31. října, č. 2369 nález spr. s., obec Karlín, vybírání daní	336, 343
1883 dne 17. prosince, č. 2887 snes. spr. s.	133	1884 dne 10. listopadu, č. 1999 snes. spr. s.	103
1884 dne 3. ledna, č. 2972 a 1883 snes. spr. s.	93	1884 dne 24. listopadu, č. 2596 snes. spr. s.	125
1884 dne 7. ledna, č. 26 snes. spr. s.	92	1884 dne 1. prosince, č. 2683 snes. spr. s.	116
1884 dne 7. ledna, č. 3008 snes. spr. s.	104	1884 dne 9. prosince, č. 2679 snes. spr. s.	131
1884 dne 4. února, č. 18 plen. snes. spr. s.	101, 107	1884 dne 15. prosince, č. 2565 snes. spr. s.	104
1884 dne 27. února, č. 441 nález spr. s.	324	1884 dne 15. prosince, č. 2792 snes. spr. s.	133
1884 dne 5. března, č. 794 snes. spr. s.	93, 96, 301		

	Stránka	5. Rozhodnutí ministerská. Stránka	
1884 dne 15. prosince, č. 2818 snes. spr. s.	125	1828 dne 30. března a 18. září č. 21870 dvor. dekr. rozh. o hlavní přísaze, 1835 dne 5. června č. 13866	267
1884 dne 22. prosince, č. 2873 snes. spr. s.	126	1836 dne 18. ledna, č. 15382 dvor. dekr. o kutání při Marianských lázních	236
1884 dne 22. prosince, č. 2877 snes. spr. s.	125	1862 dne 19. října č. 20309 rozh. stát. min.	291
1885 dne 6. ledna, č. 62 snes. spr. s.	125	1865 dne 30. září, č. 4567 výnos stát. min.	302
1885 dne 13. ledna, č. 134 snes. spr. s.	134	1869 dne 18. dubna, č. 3154 rozh. min.	363, 338
1885 dne 3. února, č. 302 snes. spr. s.	114	1869 dne 22. srpna, č. 12577 rozh. min. vnitř.	289
1885 dne 9. února, č. 199 snes. spr. s.	99, 355	1869 dne 17. listopadu, č. 14089 rozh. min. vnitř.	289
1885 dne 12. února, č. 433, Budw. 2403, snes. spr. s.	96	1870 dne 29. května, č. 7327 rozh. min. vnitř. o nákladech řízení	308
1885 dne 16. února, č. 452 snes. spr. s.	133	1870 dne 6. srpna, č. 9691 rozh. min.	310
1885 dne 2. března, č. 353 plen. snes. spr. s.	108	1870 dne 10. září, č. 9278 rozh. min. vnitř.	309
1885 dne 2. března, č. 490 snes. spr. s.	118	1870 dne 27. listopadu, č. 17083 rozh. min.	314
1885 dne 2. března, č. 522 snes. spr. s.	104	1870 dne 10. prosince, č. 12816 rozh. min. osvěty	302
1885 dne 2. a 23. března, č. 555 a 774 nález spr. s.	92, 280	1871 dne 15. října, č. 13511 rozh. min. vnitř.	300
1885 dne 13. března, č. 439 snes. spr. s.	117	1872 dne 21. září, č. 13757 rozh. min.	310
1885 dne 23. března, č. 774 nález spr. s.	280	1872 dne 28. prosince, č. 19497 rozh. min.	336, 338
1885 dne 30. března, č. 849 snes. spr. s.	103	1873 dne 3. května, č. 4283 rozh. min. vnitř. a orby	309, 314, 316
1885 dne 30. března, č. 851 snes. spr. s.	134	1873 dne 20. října, č. 16597 rozh. min.	188
1885 dne 2. dubna, č. 928 snes. spr. s.	130	1873 dne 4. listopadu, č. 11863 výnos minist.	289, 355
1885 dne 7. dubna, č. 338 nález spr. s.	100, 301	1873 dne 21. prosince, č. 18857 rozh. min. vnitř.	211, 232
1885 dne 12. dubna, č. 2898 snes. spr. s.	99	1876 dne 24. května, č. 9040 rozh. zemsk. výb. kr. Českého	281
1885 dne 13. dubna, č. 1012 snes. spr. s.	121	1876 dne 20. června, č. 7323 rozh. min. vnitř.	277
1885 dne 14. dubna, č. 921 snes. spr. s.	134	1876 dne 27. července, č. 6700 rozhod. min. orby	249
1885 dne 20. dubna, č. 787 snes. spr. s.	117	1876 dne 27. července, č. 8509 rozh. min. orby	316
1885 dne 20. dubna, č. 1046 snes. spr. s.	97	1876 dne 10. listopadu, č. 11825 rozh. min. orby	187, 242
1885 dne 2. května, č. 580 snes. spr. s.	133	1876 dne 22. listopadu, č. 12420 rozh. min. orby	228
1885 dne 15. května, č. 1096 snes. spr. s.	99, 322	1877 dne 5. ledna č. 13773 rozh. min. orby	195, 314
1886 dne 3. března, č. 635, Budw. 2946, nález spr. s.	305	1877 dne 11. února, č. 781 rozh. min. orby	276
1887 dne 17. března, č. 511 nález spr. s.	356		
1887 dne 22. května, č. 834, Budw. 273, nález spr. s.	160		
1887 dne 14. října, nález spr. s.	337		

	Stránka		Stránka
1877 dne 13. února, č. 381 rozh. min. orby	269	1878 dne 28. února, č. 15042 rozh. min. orby	245
1877 dne 13. února, č. 381 rozh. min. orby	250	1878 dne 22. března č. 3024 rozh. min. orby	344
1877 dne 18. února, č. 14976 rozh. min. orby	276	1878 dne 5. dubna, č. 192 rozh. min. orby	312
1877 dne 23. února, č. 14368 rozh. min. orby	316	1878 dne 8. dubna, č. 2357 rozh. min. orby	248, 260
1877 dne 24. února, č. 508 rozh. min. orby	251, 307	1878 dne 12. dubna, č. 2608 rozh. min. orby	163
1877 dne 29. března, č. 1462 rozh. min. orby	245	1878 dne 7. července, č. 5574 rozh. min. orby	313
1877 dne 12. dubna, č. 1977 rozh. min. orby	250, 269	1878 dne 4. září, č. 7295 rozh. min. orby	249
1877 dne 12. dubna, č. 3599 rozh. min. orby	313	1878 dne 11. září, č. 5480 rozh. min. orby	250
1877 dne 19. dubna, č. 3808 rozh. min. orby	245	1878 dne 22. září, č. 9752 rozh. min. vnitřní	164
1877 dne 17. května, č. 5383 rozh. min. orby	164, 251	1878 dne 10. října, č. 9647 rozh. min. orby	234
1877 dne 24. května, č. 4609 rozh. min. orby	317	1878 dne 11. října, č. 10622 výnos min. orby	300
1877 dne 12. června, č. 382 rozh. min. orby	226	1878 dne 18. října, č. 5661 rozh. min. orby	313
1877 dne 5. července, č. 7285 rozh. min. vnitřní	247	1878 dne 18. října č. 10734 rozh. min. orby	314
1877 dne 18. července, č. 8043 rozh. min. orby	313	1878 dne 7. listopadu, č. 13362 a 11663 rozh. min. vnitř. a orby	289
1877 dne 25. července, č. 7918 rozh. min. orby	313	1878 dne 26. prosince, č. 8963 rozh. min. orby	229
1877 dne 26. července, č. 9704 a 8759 rozh. min. vnitřní a orby	299	1879 dne 6. března, č. 13221 rozh. min. orby	306
1877 dne 23. října, č. 12252 rozh. min. orby	275	1879 dne 10. dubna, č. 9898 rozh. min. orby	208
1877 dne 20. listopadu č. 15666 a 13387 rozh. min. vnitř. a orby	298	1879 dne 16. května, č. 191 rozh. min. vnitřní	342
1877 dne 17. prosince, č. 11003 rozh. min. orby	230	1879 dne 15. června, č. 4217 rozh. min. orby	249
1878 dne 9. ledna, č. 12108 rozh. min. orby	275	1884 dne 7. července č. 4563 rozh. min. orby	316
		1885 dne 3. června, č. 8549 rozh. min. vnitřní	326

Alfabetický seznam.

	Stránka		Stránka
Administrativní čili správní policie, obor	11	Blaho obecné, činnost veřejné správy	2
— řízení, podstatné formy, správní soud	110	— fyzické a kulturní, povzne- šení	3
— viz „řízení“ a „správní soud“.		Branná moc — viz „expropriace“	213, 237
Advokát, podpis na podání u říšského soudu	86	Břemena veřejná, nenastává promlčení	278
— zastupování stran před správ- ním soudem	122, 135	— vykupování a uspořádání, in- strukce	78
Advokáti, notáři, technické, stavitelové, oprávnění zástupci	187, 242	— — — řízení provolací	196
— náklady zastupování	314	Bydlení a zdržování, nabývání jmění volné	85
Aerární silnice, viz expropriace	214	Cejch, zkoušení (právo vodní)	249
Ahrens Dr., definice státu	1	Ceny premrštěné hostinských	12
Aktivní právo volební do zastu- pitelstva obecního a říšského	85	Centrální úřadové, příslušnost	152
Alimie, zamítnutí stížnosti k správnímu soudu kdy na- stává	107	Cestování a listy průvodní	8, 11
— — — pro nepřislušnost, ob- meškání lhůty, nedostatek for- málních potřeb, res judicata, nedostatek legitimize	107	Cestovné úředníků, služebníků, znalců a svědků, i stran, viz „náklady řízení“	307
Analogické předpisy soudní o doručování	324	Cesty veřejné, stavby a vydržo- vání, viz expropriace	207, 214
Anonymná podání	173	Cikáni, dohled k nim	9, 11
Appellační soudce, povinnost zkoumatí příběh skutečný, subsumování a průběh řízení	274, 285	Cimentní komise normální	18
Applikace zákona	74	Církevní stavby, náklady ko- missionální	310
Assistance, obecní představený při vymahání daní	341	— záležitosti, mohou úřady za- timná opatření učiniti	306
— stráž a vojska	348	Civilní soudce nesmí prokázání průvodů vybízeti	254
Autonomie, orgány správní	16	Císař, jeho jménem činí se ná- lezy	130
Autonomní orgány, spory kom- petenční	82	— moc zákonodárná	43
Autorita k rozhodování správ- ních sporů	136, 138	Civilní pořad práva, nelze se ho vzdáti a podrobiti se exe- kuci politické	155
— zákonodárce, nesmí si osvo- jovati soudce	75	— soudce jedná jen k žalobě	148
Bezpečnost života, zdraví, těla, majetku, opatření policejní	9, 11, 12	Cizinská policie, příchozích opovídání	8, 11
— veřejná, dohled k ní	4, 5	— — — vyhoštění a vypovídání	11
— veřejná, právo úřadu opatření činiti	352	Condictio indebiti, navrácení konaného platu nemá místa	278
— — zachování	331	Čelední řád, poměry	12
Bezúhonnost života	8	— vedení exekuce, příslušnost vymahání náhrady	337
		Četníci, assistance viz „vyko- návání“	350
		Činnost policejní správy ve- řejné	5

Stránka		Stránka
	Činnost preventivní, schvalování	
	orgánů samosprávných	30
	— samosprávných orgánů, zastavení	29
	Činný odpor proti policejním nařízením není oprávněn 11, 27, 351	
	Členové představenstva a výboru obecního, kdy nehlasují 171	
	— správního soudu, jmenování	88
	— — — právo dávatí otázky	123
	Daně a poplatky před soudem: správním, zvláštní senáty	126
	— vybírání	159
	— vymáhání	340
	Dávky veřejné, navrácení konaného platu nemá místa (condictio indebiti)	278
	— vymáhání	331, 334
	Definice negativní pojmu státní správy	83, 84
	— o příslušnosti správního úřadu 151	
	— pojmu „stát“	1, 2
	— negativní o státní správě	3
	Delegování obecních představených k jednání dle vodního práva	251
	Demonstrace na veřejných místech	331
	Denunciace	173
	Deponování soudní nějakého platu, viz „exekuce“	344
	Derogatorní klausule v zákonech	156
	Desertéři vojenští, dohled k nim	9, 11
	Diety a cestovné, viz „náklady řízení“	307
	— likvidování a zmírnění	307, 309
	Dílo vodní, nové, povolení	243
	Disciplinární moc v samosprávě	23
	— postavení členů správního soudu	88
	— záležitosti nepřislušejí k správnímu soudu	97
	Dispense, dávají správní úřady 13	
	Divadelní záležitosti	12
	Dluh státní, správa a kontrola, komise	17
	Dobro obecné důvod k expropriaci	200
	Dobrozdání žádati od orgánů správních	27
	Dodávání úředních výnosů	320
	— — — viz Doručování.	
	Dohled a péče veřejné správy, v příčině osobního fyzického života	3
	— — v příčině zdravotnictví	4
	Dohled a péče k zachování veřejné bezpečnosti	4
	— k okresním zastupitelstvům	43
	— k propuštěným trestancům	8
	— k výzvědům, verbírům, vojenským uprchlíkům, pisarům pokoutním, cikánům, loupežníkům a zločincům	9
	— k zahalecům, tulákům, propuštěným trestancům, cizozemcům vypovězeným neb vyhoštěným, k výzvědačům, verbírům, vojenským uprchlíkům, pisarům pokoutním, cikánům, loupežníkům	11
	— státní ku správě	24
	— — k udržování právního pořádku	26
	— — zásady	26
	— — viz právo	27
	Dohlédací právo, formy; právo schvalovací, odvolací a stížnosti	29
	— právo v oboru samosprávy	30
	— — — zastavení činnosti, ukládání pokut pořádkových	30, 33
	— — orgánů zeměpanských a samosprávných	43
	— — v samosprávě	23
	Domácí právo	85
	Domněnky právní, nauka, správní řízení	254
	Domovská příslušnost, zakládá příslušnost správních úřadů 152, 168	
	Domovské právo	4, 8
	Donucené dodávání úředních dopisů a zášleky poštou	327
	Donucení osob odpor kladoucích prostředky viz Prostředky	344
	Donucování osob odpor kladoucích	331
	— moc správních a policejních úřadů	13
	— viz Právo	26, 27
	Dopisování správního soudu s úřady a se stranami	89
	Doplňky dodatné k stížnosti připouštějí se	272
	Doručení nálezů	79
	Doručování úředních spisů, poplatky	307
	— — výnosů koná se vlastními zřízenci	320
	— poštou a pomocí obcí	325
	— analogické předpisy soudní	324
	— kterak prokazuje se doručení 326	
	— donucené, úředních dopisů a poštou	327

Stránka		Stránka
	Dotazy činiti k orgánům správním	26
	Doznání, prostředek průvodní v řízení správním	253, 255
	Dražby veřejné	12
	Důchod veřejnoprávní, pachtýř, práva jeho	279
	Duchovní malomocnost	12
	— správa a vychování, expropriace kdy nastává	213
	— — a vyučování, náklady komisionální	311
	— záležitosti, ministerium, řízení	79
	— — vůbec	12
	Důkaz hlavní přísahou v řízení správním	266
	— listinami v řízení správním	265
	— svědecký v řízení správním	259, 263
	— — viz obeslání	264
	— znalecký v řízení správním	257
	— kladení otázek	259
	— přísaha	259
	— pokud vázání jsou úřadové	269
	Důkazy, volné uvažování, zásada platí v řízení správním	268
	Duplika, řízení u správního soudu	116, 126
	— v řízení správním kdy připouští se	190
	Duplikát a přílohy k stížnosti u správního soudu	115
	Důvod expropriace, obecné dobro 200	
	Důvody k stížnosti u správního soudu	91
	— k zamítnutí stížnosti u správního soudu a limine	107
	— mají se uvéstí v nálezech 271, 272	
	— mají se sestavit, aby stranám byly srozumitelné	276
	— nálezu vadné nenabývají moc práva	281
	— zmatečnosti	303
	Ediktální řízení	180, 181
	— kdy námítky propadají 187, 191	
	— — kdy nalezá místa	196
	— — vodní právo	256
	Effectum suspensivum, účinek odkladný, když odvolání podáno bylo včas	272, 290
	Elementární neštěstí	11
	Enklavy lesní — viz Expropriace	223
	Epidemie, normal, viz Expropriace	223, 214
	Ex commissione opatření, kdy se dovolují	306
	Exekuce dle čeledního řádu, příslušnost	337
	— k vymáhání nákladů řízení	307, 308
	— mobilární, vymáhají se trestní pokuty	337
	— nálezy, právní prostředky proti nim	353
	— politická	155
	— — zabavení věcí movitých, sekvestrace, soudní deponování platu, složení kauce, exekuce reální	341
	— — viz Prostředky donucovací	348
	— — assistance stráží a vojska 348	
	— — práce a konání naturální	350
	— — osobní donucení osob odpor kladoucích	351
	— — právní prostředky proti nálezu exekucním	353
	— reální	344
	— řízení správní	77
	— soudní v záležitostech správních, kdy nastává	333
	— vojenská, vymáhání daní	341
	Exekuční moc správních a policejních úřadů	13
	— moc smíru	193
	— — viz Právo	26, 27
	— řád	330
	— — politický	77
	Ex officio, jedná správní úředník	149
	Expropriace	12
	— řízení všeobecné	198
	— vyvlastnění zakládá se v principu vyvazení	199
	— důvod, obecné dobro pojem, ...	200, 201
	— rozdílná od policejního obmezení v užívání věci, právo státu z nouze (Staatsnothrecht) 202	
	— předmětem řízení jest, aby zjistila se okolnost, že jde o obecné dobro	203
	— výkony jsou: schválení podniku	204
	— uvažování nutnosti, ohledy okrášlení nepostačují	204
	— schválení plánu jak se konati má	205
	— nález a převod vlastnictví	205
	— obsahuje zrušení vlastnictví a vyměření náhrady	205
	— kompetence při vyměření náhrady, zdali správní čili soudní	206
	— pořad práva, nastoupení a lhůta k tomu	207

Stránka		Stránka		Stránka		Stránka		
	Expropriace, věci horní, vodního, lesního a železničního práva	207	Funkcionáři, odpovědnost organismu	161	Instance vyšší povoluje obnovené řízení	275	Kolegiální řízení viz Odpovědnost	35
	— vyšetření a zjištění náhrady, provedení nálezu expropriace, konání platu	210, 211	— osobní odpovědnost a řízení kolegiální	35	— ústavní	79	— — zásady viz Řízení	38
	— rozšíření, jak konati odhad	209	— úřední, jich oprávněnost	154	— pro politické úřady	77	Kolky a poplatky viz náklady řízení	307
	— zřízení služebnosti	209	— — kompetence	77	— vykupování a uspořádání břemen	78	Komise, kdy oprávněna činiti opatření zatímná	306
	— může-li expropriant upustiti	211	— — zeměpanství i samosprávní, kompetence	170	— — všeobecné povinnosti	171	— mimo sídlo úřední	196
	— případy vyvlastnění §. 365 o. z. obč. a obmezení vlastnictví §. 364 o. z. obč.	213	Fysický blahobyt, předmět vnitřní správy	2, 3	Hejtmanství okresní, kompetence	43	— normální, cimentní	18
	— v záležitostech duchovních a vychování	213	— — orgány správy zemské	18, 19	Hlasování, předsedící určí pořádek, správní soud	127	— řízení správní	77
	— — veřejného zdravotnictví	213	Hlasování, předsedící určí pořádek, správní soud	127	— děje se bez uvádění důvodů	127	— v příčné správy a kontroly státního dluhu	17
	— — komunikačních a stavebních	214	— nadpoloviční většina	127	— odpoloviční většina	128	— zálohy a náklady	309
	— — hospodářských a zemědělských	220	— — výsledkem	128	— o nálezu, není veřejné	129	Komisionální jednání v záležitostech vodních zvlášť	240
	— — vojenských	213, 237	— v řízení kolegiálním	40	Hlavní přísaha, jestli důkazem v řízení správním	266	— — úloha úředníka, připravit se	241
	— zákon italský a uherský	209	Hlavní přísaha, jestli důkazem v řízení správním	266	Honba, zákon, odkázání k pořadu práva soukromého	166	— řízení jest kontrolovní	241
	Expropriace řízení dle práva vodního, náklady řízení	312	Honba, zákon, odkázání k pořadu práva soukromého	166	Honění postřkem	8	— obelání stran a legitimace	241
	Expropriant, může-li od expropriace upustiti	211	Honění postřkem	8	— a vyhoštění	11	— zastupování plnomocníkem a osobami oprávněnými	242
	Expropriát, když žádá za rozšíření expropriace, odhad	209	Hornictví	12	Horní právo viz Expropriace	207, 209	— nedostavení se	242
	Fideikomissární poměry	12	Horní právo viz Expropriace	207, 209	— zákon, odkázání k pořadu práva soukromého	166	— námitky	243
	Finanční prokuratura, pomocný orgán	18, 20	Hospodářské a zemědělské záležitosti, viz Expropriace	213, 220	Hospodářství státní, správa finanční	3	— povolení nového díla vodního	243
	— — viz Exekuce	345	Hospodářství státní, správa finanční	3	Hostinští, přemrštěné ceny	12	— závady z příčin veřejných	243
	— správa, nálezy	79	Hostinští, přemrštěné ceny	12	Humanitní spolky	12	— právní vlastnost vody	243
	— — opatření prostředků hospodářských	3	Chudinství	12	Chudinství	12	— smírné jednání	245
	— — spolupůsobení	13	Incidenční opatření, stížnost kdy se připouští	281	Incidenční opatření, stížnost kdy se připouští	281	— průvody	246
	— stráž, assistance viz Vykonávání	350	Informace jednacího úředníka	77	Informace jednacího úředníka	77	— znalci	247
	— záležitosti, rozhodnutí odvolání	271, 299	Inšpektoři živnostenská pomocný orgán	18	Inšpektoři živnostenská pomocný orgán	18	— delegování obecních představených	251
	Formální potřeby k stížnosti u správního soudu viz A limine a Stížnost	107	Inspectio ocularis, místní ohledání	253, 255	Inspectio ocularis, místní ohledání	253, 255	— opatření zatímná	251
	— vady v řízení podstatné	274, 277	Instance, mylné poučení o postupu	279, 284, 289	Instance, mylné poučení o postupu	279, 284, 289	— o nákladech řízení	251
	Formy podstatné řízení administrativního, správní soud	110	— postup jich musí se šetřiti	166, 167, 168, 169	— postup jich musí se šetřiti	166, 167, 168, 169	— obsah komisionálního protokolu	252
	— porady, hlasování a usnesení	129	— kassační	167	— kassační	167	— má se ustanoviti včasné	179, 180
	— práva dohlédacího	29	— když připustí se nové průvody, nastane nové rozhodování	167	— když připustí se nové průvody, nastane nové rozhodování	167	— prohlášení věci	188, 189
	Fondy veřejné, povolovati lhůty k náhradám, věc volného uvážení úřadu	277	— mohou nálezy své měniti	168	— mohou nálezy své měniti	168	— slyšení stran, účastníků a svědků	189
	Fortifikace, stavby, viz Expropriace	213, 237	— kdy okresní výbor jako první	169	— kdy okresní výbor jako první	169	— pokus smírný	192
	Funkce předsedy v řízení kolegiálním viz řízení a předseda	41	— vyšší, obsah jich nálezu	272, 274	— vyšší, obsah jich nálezu	272, 274	— náklady nemají strany přetěžovány býti	309
	Funkcionář policejní	10	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	309
	— úřední, nutnost zjednatí si znalost věci, viz Komisionální jednání	241	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	309

Stránka	Stránka
Kompetence správního soudu viz správní soudnictví . . . 140	Křestní matriky 4
— — — v záležitostech policejních bude upravena 135	Kulturní stav, povznesení předmětem veřejné správy 3
— — — záležitosti, které nepřisloužejí 91, 94	Kurator 12
— — — úředních funkcionářů 77, 79	— zastupuje osoby nepřítomné 183
— — — zeměpanských i samosprávných 170	— zřizuje se osobám nepřítomným 276
— úřadu správního, definice 151	Lázně Mariánské, kutání, zákaz dvor. dekr. 18. ledna 1836 236
— úřadů, povinné zkoumání 154	Legálnost jednání, o to pečovatí mají správní úřadové 156, 167
— — správních a soudů, předpisy o tom jsou povahy donucovací a nikoliv povolující (permissivní) 154, 162	— k ní přihlížejí soudy říšský a správní 167
— zeměpanských a samosprávných orgánů 43, 79	— otázka při rozhodování 34
Kompetenční spory mezi správním a říšským soudem aneb mezi řádnými soudy 91, 162	Legitimace nedostatek, důvod k zamítnutí stížnosti u správního soudu 107
Kompetenzgrund, příčina k zaskočení správních úřadů 151	— stran, viz Komisionální jednání 241
Komunikační záležitosti viz Expropriace 214	— stran 77, 79
Konání naturální, viz Exekuce 350	— a jich zastupování 182
Koncese dávají správní úřady 13	— žalobní, buď při obcích zvlášť uvažována 183
Koncessionální řízení zakládá se v zásadě publicity 197	Lenné poměry 12
Koně, postoupení vojsku, viz Expropriace 213, 237	Lesní právo viz Expropriace 207
Konkretní požadavky mohou být předmětem úředního jednání správního 182	— zákon, náklady komisionální nese obviněný 310
Kontradiktorní řízení, kdy nastává 190, 191	Lesnická služba, pomocný orgán 18
— v záležitostech vodních viz Komisionální jednání 241	Lesy, činití průseky, dopravování lesních plodin, viz Expropriace 221
Kontrola a správa státního dluhu, komise 17	Lex posterior derogat 155
— správních úřadů, správní soud 87	— — — legi priori 276
Kontrolní a účetní úřad nejvyšší 16	— — — generalis non derogat priori specialí 276
Kontumace, přelíčení před správním soudem 123	Lhůta, obmeškání k stížnosti k správnímu soudu, důvod k zamítnutí a limine 107
— (nestání a následky) 187	— odvolací šedesátidenní, pak čtyřnedělní 78, 79
Kordony, policie zdravotní, v příčině náhrady viz Expropriace 208, 214	— k nastoupení pořadu práva v řízení expropriačním v příčině náhrady 206
Korespondence správního soudu s úřady a se stranami 89	— k odvolání má se v nálezu naznačiti 271, 284, 289
Korporace, obce, spory se zeměměi 84	— k stížnosti k říšskému soudu 86
— zastupují se plinomocníky před říšským soudem 87	— — k správnímu soudu, navrácení v předešlý způsob nemá místa 97, 99
Korreferent, viz Řízení 38, 127	— k odpovědi na stížnost od 14 do 60 dnů 114
Kotle parní 12	Lhůty, mylné povčení o nich 279, 284, 289
Království jednotlivá mezi sebou, sporné záležitosti s obcemi a korporacemi 84	— které jsou k odvoláním a stížnostem 296
	— kterak se počítají a prodlužují 298
	— povolovati k platu náhrady k fondu veřejnému, jest věc volného uvažování 277

Stránka	Stránka
Lhůty zvláštní v některých zá- konech ustanovené 181	Místní ohledání, kdy nepřipouští se odvolání k ministerstvu 169
Licence, dávají správní úřady . 13	— školní rada 18, 19
Lid, sčítání 4	— — rady, řízení kollegiální 35
Likvidace nákladů řízení, zmírnění 309	Místodržitel, kompetence 43
Listiny, důkaz v řízení správním 265	— osobní odpovědnost, vykonatelem vůle Jeho c. k. apošt. Veličenstva, představeným vlády zemské, nejvyšším ředitelem policie 19
Listy průvodní a cestování 8	— osobní působnost 36
Localverordnungen, ministerská nařízení policejní 18	Místodržitelství, kollegiální organizace 19
Loupežníci, dohled k nim 9, 11	— kompetence 43
Majetek pozemkový, příslušnost úřadů správních 152	— orgán správy zemské 18
Malomocnost na duchu 12	— řízení kollegiální 35
Mandatar, když jich více, náleží každému doručiti nálež 183	— rozhodnutí ve shodě se zemským výborem mají konečnou platnost 179
— když jsou dva, vydá se nálež oboum 276	Mlčení zachovati v záležitostech úředních, povinnosti funkcionářů 172
Manžel, zákonný zástupce manželky 187	Mluvení a jednání před správním soudem 123
Manželské poměry 12	Mobilární exekuce 337
Mariánské lázně, kutání, dvor. dekr. 18. ledna 1836 236	Mobilisace vojska, viz expropriace 213, 237
Maršálek zemský, moc zákonodárná 43	Moc branná, kdy nastává expropriace 213, 237
Materielní pravda, má se zjistiti 172	— exekuční smíru 193
— — — v řízení správním 253	— disciplinární v samosprávě 23
Matriky křestní, snubní, úmrtní 4	— dohlédací, obecní samospráva 43
Meritorní stránka při rozhodování 34	— právní nálezu, soudnictví 139
Minerální oleje 12	— — nálezů správního soudu 133
Mínění pronášeti, volnost 85	— soudní, pravidla, správní soud 109
Ministeria, obor působnosti: vykonávání předpisů, rozhodování, vydávání, nařízení organizačních, regulativních, in- strukcí, policejních (nařízení místních, Localverordnungen) 17, 18	— úřední, z této jedná správní úředník 149, 254
— společná 16	— usnášející, obecní samospráva 43
Ministerium, kompetence 43	— vládní a vykonávací, základ pravomocnosti správní 149, 151
— osvěty, nařízení o řízení 79	— výkonná, veřejná správa 2
Ministerská nařízení, platnost 153	— zákonodárná: císař, maršálek, sněm 43
— — nemohou rušiti předpisy zákonů 159	— zastavovací vůči orgánům samosprávným 33
— vynesení nemohou měniti nařízení nejvyšším rozhodnutím schválená 160	Mosty, mýta, viz Expropriace 214, 216
Ministerstvo, řízení kollegiální 35	Movité věci, viz Exekuce polit. 341
Míry, váhy a sazby 12	Mravnost, policie 12
Místní ohledání pomocí znaleč. 189	Mravopověstnost, opatření policie 9
— — prostředek průvodní v řízení správním 253, 255	Mrtvol policejní a soudní ohledání 9, 11
— — předběžné v právu vodním 257	Myslivost, odkázání k pořadu práva soukromého 166
— policie, opatření mohou se dle potřeb změnit 281	Mýta silniční a mostní viz Expropriace 214, 216
— — nařízení a rozhodnutí, obmezení stížnosti 168	Náboženská vyznání 12
	Nadace 12

Stránka		Stránka		Stránka		Stránka	
	Nadpoloviční většiny hlasů k snešení třeba, správ. soud.		Nálezy a nařízení úřední v řízení správním		vlastnosti, účel, mají se uvéstí příčiny a zákony, lhůta odvolací		
	Náhlé úmrtí		— — prostředky proti nim; vlastnosti, účel, sporná otázka má se uvéstí, mají se uvéstí příčiny a zákony, lhůta odvolací	271	Nářízení a nálezy vyšších stolic, obsah	271	
	— — opatření policejní	9	— — vyšších stolic, obsah	272	— a rozhodnutí místní policie, obmezení stížnosti	168	
	Náhrada, vymahání dle čedního řádu	337	— — pravomocnost poslední instance začíná dnem vydání nálezu	281	— úřadů správních, správní soud	87	
	— vyměřuje se v nálezu expropriačním	205	— policejní, opatření z příčin veřejných zavazují i nástupce v držení	281	— a zákony, kdy jsou právomocny, zásady	152	
	— kompetence, zdali úřadů správních nebo soudních	206	— jen výrok, kterým činí se dispozice, dospívá v moc práva, nikoliv vadné odůvodnění	281	— zkoumání platnosti, správ. soudnictví	142	
	— vyšetření a zjištění	208	— připouští se měniti	79	Násilné donucení osob odporujících	352	
	Náhrady k fondu veřejnému, povolovati lhůty jest věc volného uvážení úřadu	277	— proti nimž vyhledávati lze pomoc řádných soudů	295	Naturální práce a konání viz Exekuce	350	
	Náklady řízení dle vodního práva	195, 251	— správních úřadů, oprávněnost vyhledati pomoc soudu	79	— konání	331	
	— — před správ. soudem	131	— správního soudu viz řízení	112	Naučení a napomenutí, jednání stručné	179	
	— — a zastupování, hlavní zásada	307	— vydání a doručení	79	Nauka o právních domněnkách	254	
	— — jsou: kolky, poplatky, diety a cestovné úředníků, znaleců a svědků, cestovné stran, náklady zastupování	307	Námitky dle práva vodního	173	Navrácení v přešešlý způsob z příčin prošlé lhůty, správní soud	99	
	— — předpisy všeobecné	307	— dle vodního práva	191, 198	Normální vynešení vyšších úřadů správních nemají do sebe moci zákonů	160	
	— — exekuční vymahání	307	— jednání o nich kontradiktorně	191	Nebezpečnost v prodlení, opatření	306	
	— — komisionální, nemají strany přetěžovány býti	308, 309	— kdy s nimi propadá se	187	Nedostatek formálních potřeb viz A limine	107	
	— — obce, kdy nejsou povinny k platu nákladu	309	— proti řízení správního soudu	123	— legitimace, důvod k zamítnutí stížnosti u správního soudu	107	
	— — předpisy speciální	310	— v právu vodním	242	Nedostatky správního řízení, správní soud	109, 110	
	— — zmírnění nákladu	314	Národní rovnoprávnost	85	Negativní definice pojmu státní správy	83	
	— — právního zastupování	344	Národohospodářská správa, v její obor spadá Expropriace	202	— spor o kompetenci, soud říšský	56	
	Nakažlivé nemoce zvířecí, viz Expropriace	214	Nároky soukromoprávné k odškodnění	161	Nejvyšší a zrušovací (kasační) soud	16	
	Nález expropriační obsahuje výrok zrušení vlastnictví a vyměření náhrady	205	Narovnání mezi stranami	77	— úřad účetní a kontrolní nad státním hospodářstvím	16	
	— — provedení	208, 210	— před soudcem civilním, ježto jest v odporu se zákony politickými, neplatí	193	Nemoc nakažlivé, zvířecí, viz expropriace	214	
	— — může-li expropriační po vydání nálezu upustiti	211	— před okreš. hejtmanstvím v záležitostech privilejních	193	Nemovitě věci, prodej, viz exekuce	347	
	— jim mají se vyřídití všechny souvisící otázky	190	— moc exekuční	193	Německý jazyk při přelíčení správního soudu	89, 123	
	— náleží doručiti každému mandátáru, když jich více jest	183	— může táhnouti se jen k předmětům soukromoprávním, nikoliv k prospěchům veřejným	195	Nepříslušnost, u správního soudu důvod k zamítnutí A limine	107	
	— soudcovský, právní moc, správní soudnictví	139	Nařízení, jich poměr k zákonům	158, 159, 160	Nepřítomné osoby zastupuje opatrovník	183	
	— znalecký v řízení správním	257, 269	— ministerská nemohou rušiti předpisy zákonů	159	Nesprávné poučení strany o lhůtách a instancích	271, 284, 289	
	Nálezy exekuční, právní prostředky proti nim	353	— — platnost	153	Nestání a následky (kontumace)	187	
	— jak se činí, správní soud	126	— — organizační, regulativní, instrukční, policejní, nařízení místní, Localverordnungen	18	Neštěstí elementární	11, 12	
	— po provedeném ústním přelíčení	129	— — policejní, jednání stručné	179	Neznalost zákonů neomlouvá	152	
	— vyhlášení ústně	130	— — činný odpor proti nim není oprávněn	11	Norma jurisdikční	155	
	— obsah	130	— — viz právo	26, 27			
	— činí se jménem císaře	130	— a nálezy v řízení správním a právní prostředky proti nim;				
	— právní moc	133					
	— a nařízení politických úřadů, vykonávání	329					
						Normal o epidemích, expropriace	213, 214
						Normální komise cementní	18
						Notáři, oprávnění zástupci stran	187
						Notorita, událost veřejně uznávaná, správní řízení	254
						Novuze, právo státu (Staatsnothrecht) viz Expropriace	202
						Novoty, důvod k obnovení řízení	305
						Nullita, kdy nastává	303
						— v řízení dle práva vodního	242
						Nutnost sáhnutí na právo vlastnické viz Expropriace	200, 204
						Obce, doručování soudních výnosů	325
						— korporace, spory se zeměmi	84
						— oprávněně ustanoviti jazyk úřední	176
						— podjatost v záležitostech policejních, rozhoduje okresní výbor	169
						— samostatná působnost, přenešená působnost, zásady dozoru	26
						— správní spory, uvažovati žalobní legitimaci	183
						— zastupují se plnomocníky před říšským soudem	87
						Občanství státní	4
						Obec, kmenové jmění, rozdělení, odvolání	32
						— oprávněna k odvolání v záležitostech stavebních	289
						— samospráva, orgány	43
						— zastupování před správním soudem	122
						Obecné blaho, činnost veřejné správy	2
						— dobro důvod k expropriaci	200
						Obecní představený, delegování k jednání dle vodního práva	251
						— — kdy není povinen nésti náklady komisionální	310
						— — spolupůsobnost při vymahání daní	341
						— silnice, viz expropriace	214
						— starosta	22
						— výbor	22
						— — snesení	32
						— zastupitelstvo, právo volební aktivní i passivní	85
						Obeslání násilné osob odporujících	351
						— stran	77
						— — jednání komisionální	179, 180
						— — má se státi včasné	180
						— — má se vytknouti účel	180
						— — kdy má se dostaviti osobně	181

Stránka		Stránka		Stránka	
	Obeslání stran a legitimace, viz Komisionální jednání . . .	241		Okresní hejtmanství, kompetence . . .	43
	— osob vůbec, pak znalců, pamětníků a svědků . . .	263, 264		— orgán správy zemské . . .	18, 19
	Obchod a průmysl . . .	12		— školní rada . . .	18, 19
	— s částkami vojenského stejno- kroje . . .	12		— rady, řízení kolegiální . . .	35
	— se solí, viz Expropriace . . .	220		— výbor, orgán výkonný . . .	43
	Obchodní komory, pomocný orgán . . .	18		— řízení kolegiální . . .	35
	Objektivní právo, správní soud- nictví . . .	136		— v případech podjatosti obce, rozhodování v první in- stanci . . .	169
	Okres, zastupování před správ- ním soudem . . .	122		— silnice, viz Expropriace . . .	214
	Obmeškání lhůty, viz Lhůta . . .	107		— zastupitelstvo a výbor, kom- petence . . .	43
	Obmezení práva odvolacího . . .	78		— — orgán samosprávy . . .	21
	— policejní v užívání věci, rozdíl od expropriace . . .	202		— — orgán poradní, moc usná- šející . . .	43
	— práva vlastnického viz Expro- priace . . .	200		Oleje minerální . . .	12
	Obnovené řízení (Reassumi- rungsverfahren) povoluje vyšší stolice . . .	275		Omyl, z toho došla podání se po- stupují příslušným úřadům . . .	158
	Obnovení řízení správního . . .	303		Opatrovnictví . . .	12
	Obnoviti zastavené řízení před správním soudem nelze . . .	133		Opatrovník zřizuje se osobám nepřítomným . . .	276
	Obor administrativní policie . . .	11		— doručování . . .	321
	— policie bezpečnosti . . .	11		Opatření incidenční, stížnost kdy se připouští . . .	281
	— působnosti ministerstev . . .	17		— policejní z příčin veřejných zavazují i nástupce v držení . . .	281
	Obory působnosti veřejné správy . . .	1		— v případech veřejného po- řádku; — bezpečnosti jednotlivých lidí a policie živnostenská, — v případech náhlého úmrtí a neštěstí elementárních . . .	8, 9
	Obsah nálezu správního soudu . . .	130		— protizákonné, správní soud 91, 112 — provisorní, ex commissione, kdy se připouští . . .	306
	— rozhodnutí vyšších stolic, zamí- tnutí stížnosti neb zrušení neb změněno nálezu . . .	273		— zatímná v záležitostech vod- ního práva . . .	251
	Obyvatelstvo, správní uspo- řádání . . .	4		— zrušení pro nedostatky správ- ního řízení . . .	110
	Očité spatření, prostředek prů- vodní v řízení správním . . .	253, 255		Opověď odvolání, ústně, písemně neb telegraficky . . .	291
	Odhad, jak konati v řízení ex- propriačním . . .	209		Opovídání příchozích . . .	8
	— věci movitých (polit. exekuce) . . .	341		Oprávněnost proti nálezům správních úřadů hledati pomoc soudu . . .	79, 285
	Odka z k pořadu práva soukro- mého . . .	161, 165		— sněmu, správní výkony vlády zkoušeti . . .	80
	Odklad, nastane, když odvolání v čas podáno (effectum sus- pensivum) . . .	272		Orgán poradní, okresní zastupi- telstvo . . .	43
	Odpor činný klásti, nikdo oprá- ven . . .	11, 27		— výkonný, okresní výbor . . .	43
	— proti policejním nařízením není oprávněn . . .	11		Organické zákony, význam . . .	159
	— osob, donucování . . .	382		Organisace místodržitelství kolegiální . . .	19
	— osobní, donucení . . .	251		Organisační nařízení mini- sterská . . .	18
	Odpoověď na stížnost k správ- nímu soudu, přípravné řízení . . .	114		— předpisy o zřízení úřadů správ- ních . . .	77
	— podá se dvojnásobně . . .	115, 126			
	Odpoověďnost funkcionářů i or- ganismu . . .	161			
	— místodržitele osobní . . .	19			
	Odpoovědnost osobní funkcio- nárů a řízení kolegiální . . .	35			
	— policie . . .	5			
	Odročení přelíčení před správ- ním soudem . . .	124			
	Odstoupení od hlasu daného, správní soud . . .	128			
	Odškodnění, nároky soukrom- právně . . .	161			
	— zavinění při tom jest titul soukromoprávní . . .	158			
	Odvolací právo, obmezení . . .	78			
	Odvolání, kdy nemá místa v zá- ležitostech obecních . . .	32			
	— když připouští se, budíž v ná- lezu uvedeno a lhůta nazna- čena . . .	271, 284			
	— v čas podané má účinek od- kládací . . .	272			
	— lhůty . . .	296			
	— instruování a předložení . . .	302			
	— obmezení v záležitostech místní policie . . .	168			
	— kdy se nepřipouští . . .	169			
	— jako správní prostředek . . .	285			
	— přísluší z pravidla každému účastníku, právo odvolací . . .	288			
	— obec oprávněna jest k němu v záležitostech stavebních . . .	289			
	— opozděné . . .	290			
	— opověď odvolání, ústně . . .	291			
	— písemně neb telegraficky . . .	291			
	— způsob podávání spisů . . .	292			
	— nemají se uváděti skutky nové . . .	292			
	— prosba závěrečná . . .	292			
	Ohledání místní, pomocí znalců viz Expropriace . . .	189			
	Ohledání místní, pomocí znalců v řízení správním . . .	253, 235			
	— předběžné v právu vodním . . .	257			
	— mrtvol . . .	10			
	— policejní a soudní . . .	11			
	Ohledy okrášení nepostačují k expropriaci . . .	204			
	— veřejné, expropriace se při- pouští . . .	201			
	Ohražení čili představení . . .	285			
	— jest mimořádným prostředkem právním . . .	286			
	Ochrana práv řádně nabytých . . .	196			
	— právního pořádku . . .	2			
	— státu, vojenskou správou . . .	3			
	Okrášení, ohledy k tomu ne- postačují k expropriaci . . .	204			

	Stránka
Postup instancí	166, 167, 168, 169
— — mylné poučení o tom	279
Pošta, donucené dodávání zá- sylek	327
Potreby formální k stížnosti u soudu viz Stížnost a A limine	107
Poučení stran, nesprávné, o lhūtách a instancích 271, 284, 289	289
Povaha skutku — správní soud- nictví	137
Povinnost při ohni pomáhati, viz Expropriace	238
— úřední, jednání správních úřadů	149
Povinnosti všeobecné jedna- cího úředníka neb funkcioná- ře	171
Povolení k podnikům, dávají správní úřady	13
Pozemkové knihy, provedení nálezu expropriací	210, 211
Pozemkový majetek, přísluš- nost úřadů správních	152
Pozůstalost, správa	12
Požár, povinnost při něm pomá- hati, viz Expropriace	238
Práce, naturální konání, viz Exe- kuce	350
— povinná, osobní konání	331
Praejudikát	281
Praesumptiones, právní dom- něnky nauka	254
Praeventivní činnost orgánů samosprávných, schvalování	30
— policie	8
Práva pachtýře nějaké oprávně- nosti neb důchodu veřejno- právního	279
— politická, porušení, soud říšský	85
— řádné nabytá, ochrana	196
— ústavní, porušení, stížnost	293
Práva materiální má se zjistiti v řízení správním	253
Pravidla o soudní moci, správní soud	109
Právní domněnky, nauka, správní řízení	254
— moc nálezu, správní soudnictví	139
— pořádek, ochrana	2, 3
— udržeti, úlohou státní moci dohlédací	26
— zachování	173
— poučování nemá místa, alebrž má se rozhodovati	278
— mylné dané o instancích a lhūtách	279
— prostředky	235
— proti nálezům a nařízením v řízení správním	271

	Stránka
Právní prostředky proti nálezům exekucním	353
— zastupování, náklady	314
Právo dohlédací, formy, právo schvalovací, odvolací a stíž- nosti	29
— — v oboru samosprávy	23, 30
— — v oboru samostatné a pře- nešené působnosti obcí	33
— — orgánů samosprávných	43
— — orgánů zeměpanských	43
— domácí	85
— domovské	4, 8
— exekucní správních a policej- ních úřadů	13
— horní, viz Expropriace	207
— které jest předmětem správ- ního soudnictví	136
— musí býti sporné, správní soudnictví	138
— objektivně a subjektivně, správní soudnictví	136
— odvolací, omezení	78
— odvolací přísluší každému účastníku	288
— porušené, důvod k stížnosti u správního soudu	91
— proti nálezům správních úřadů hledati pomoc soudu	79
— sněmovní, zkouseti správní výkony vládní	80
— soukromé, odkázání k němu	161
— spolčovací a shromažďovací	8, 11
— státního dozoru	24
— pořádek právní udržeti	26
— státního dozoru: otázky klásti, dotazy činiti, dobrozdání a oznámení žádati, nařizovati a donucovati, zrušovati sňešení orgánů samosprávných	26, 27
— zásady	26
— státu z nouze, Staatsnothrecht, viz Expropriace	202
— stavební, živnostenské, horní, vodní, myslivosti, odkázání k pořadu práva soukromého	165, 166, 181
— stavební, viz Expropriace 214, 218	214, 218
— trestní, správní soudnictví 137, 138	137, 138
— úřední pomoc vyhledati, žá- dati a si stěžovati	173
— veřejné, sporné věci	83
— vlastnické, omezení, zrušení, viz Expropriace	200
— vodní	12
— viz Expropriace	207, 224
— viz Vodní	195

	Stránka
Právo volební, aktivní i pasivní do zastupitelstva obecního a říšského	85
— zástavní, viz Exekuce poli- tická	344
— zkoumati platnost zákonů, viz řízení a správní soud	113
— žalobní	173, 183
— u správního soudu	91, 97
— v řízení správním, správní soudnictví	138
Právomocnost rozhodnutí, úči- nek že ukončí se spor mezi stranami	281
— poslední instance začíná dnem vydání nálezu	281
— správní, co jest	151
— zakládá se v moci vládní a vykonávací	151, 152
Přebývání a vystěhování, vol- nost	4
— na místě, příslušnost správních úřadů	152
Předběžné řízení, vodní právo	256
Předmětem jednání mohou býti toliko konkrétní požadavky	182
Předměty policie nižší	8
Přednáška referentova, viz Správní soud	123
Předpisy organizační o zřízení úřadů správních	77
— řízení správního všeobecně	74
— zákony všeobecné, zákony speci- ální, úřední zvyklost	76
Předseda, funkce v řízení kol- legiálním, péče o pořádek, vážnost a slušnost jednání	41
Předsedící senátu správ. soudu určí pořádek hlasování	127
Představení viz Ohrazení	281
Představenstvo obce, orgán samosprávy	43
Představený a radové obecní	43
— obecní, delegování k jednání dle vodního práva	251
— není povinen nésti ná- klady komisionální	310
— spolupůsobnost při vymáhání daní	341
Přehled kompetencí zeměpan- ských a samosprávných orgánů	43
Přehledky policejní	8
Přelíčení, říšský soud	87
— u správ. soudu, jazyk německý	89
— — — přípravy k němu	117
— — — ustanovení	120, 126
— — — veřejnost	121
— — — zastupování	121
— — — námítky proti řízení	123

	Stránka
Přelíčení u správního soudu, nedostavení se	123
— — — odročení	124
— — — pořádek jednání a mlú- vení	123
— — — nálezy po provedeném	129
Přemrštěné ceny hostinských	12
Přenešená působnost, zásady dozoru	26
Prezident senátní, správního soudu, práva	88, 91, 123
Příběh skutečný, dle něho roze- znává správní soud	110
— — má se zjistiti, toť účel řízení	172
— — pravda materiální má se zjistiti	253
— — má se zkoumati, povinnost vyšších stolic	274
Přibuzenství mezi úředníky mezi sebou a se stranami, omezení kompetence	170
Příčina k zakročení, příslušnost správních úřadů (Competenz- grund)	151
Příčiny rozhodovací, zdělávání, správ. soud	128
Příhláška k odvolání, ústně, písemně neb telegraficky	291
Příchozí, opovídání	8
Přílohy a duplikát stížnosti u správního soudu	115
Princip osobní odpovědnosti funkcionářů a řízení kolle- giální	35
Případy vyvlastnění dle §. 365 o. z. obc. a omezení vlast- nictví dle §. 364 o. z. obc.	213
Přípravné řízení	173, 179
— u správního soudu, odpo- věd na stížnost	114
— — — replika a duplika	116, 117
— — — slyšení stran a předlo- žení spisů jednacích	117
— vodní právo	256
Přípřeže vojenské, viz Expro- priace	239
Přísa ha hlavní, jest-li důkazem v řízení správním	266
— znalců a svědků	259
Příslušnost domovská zakládá příslušnost správních úřadů	152
— mezi úřady a soudy	162
— mezi úřady správními a soudy nelze omeziti dohodnutím se mezi stranami	154, 163
— řádných soudů v záležitostech veřejné správy	166

Stránka	Stránka
Příslušnost sporná mezi správními úřady a mezi soudy . . . 161	Prostředky veřejné správy . . . 1
— správního soudu v záležitostech policejních bude upravena . . . 135	— zajišťovací, viz Exekuce . . . 345
— — viz správní soudnictví . . . 140	Protizákonnost rozhodnutí neb opatření, správní soud . . . 91, 112
— správní úřad má o své kompetenci samostatně rozhodovati . . . 164	Protokol, řízení správní . . . 77
— úřadu správního, definice . . . 151	— o provedeném řízení, co má obsahovati . . . 132
— teritoriální a věcná . . . 151, 152	— sepsání v řízení kolegiálním . . . 41
— povinné zkoumání . . . 154	— vyjednávací, potřeby . . . 195
— úřadů správních a soudních, předpisy o tom jsou povahy donucovací a nikoliv povolujiící (permissivní) . . . 154	— vyjádření stran a svědků, zapsati jich vlastními slovy . . . 195
Procedat ex officio — úředník správní . . . 149	— podpisy stran . . . 195
Prodávání paklíčů . . . 12	Provedení nálezu expropričního v knihách pozemkových . . . 208, 210, 211
Prodej věcí movitých (politická exekuce) . . . 341	Provinění, z něho nároky k odškodnění . . . 161
— — nemovitých . . . 347	Provisorní opatření dle vodního práva . . . 251
Prodlení, nebezpečství, opatření zatímná . . . 306	— — kdy se připouštějí . . . 306
Produkce veřejné vůbec . . . 12	Provolací jednání (ediktální) . . . 180, 181
Prohlášení věcí, jednání komisionální . . . 189	— námítky, kdy propadají . . . 187
Prohlídky policejní . . . 11	— kdy nalezá místa . . . 191, 196
Projednávání, zásada správního řízení . . . 148	— řízení, vodní právo . . . 256
Prokuratura finanční, pomocný orgán . . . 18	Průběh a zásady správního řízení . . . 173
— — viz Exekuce . . . 345	Průmysl a obchod . . . 12
Promlčení, kdy nastává v záležitostech veřejné správy . . . 278	Průplavy veřejné, stavba a udržování, viz Expropriace . . . 207
Propuštění trestanci, dohled k nim . . . 8	Pruské správní soudnictví, zásada a porovnání s Rakouským . . . 8
Prosba závěrečná v odvolání . . . 292	Průvodní listy a cestování . . . 8
Prospěchy veřejné a poměr osob k těmto, předměty správního řízení . . . 148	Průvody nové, když připustí se, musí znova postupem instancí rozhodováno býti . . . 167
— — viz Veřejné . . . 195	— všeobecné zásady . . . 253
Prostředky donucovací . . . 340	— doplnění a nové . . . 254
— vymáhání daní . . . 340	— zkoumání . . . 268
— politická exekuce . . . 340	Publicita, veřejnost, zásada v řízení koncessionálním . . . 197
— povolání assistance, stráží a vojska . . . 348	Publicum jus est. etc. definice . . . 84
— práce a konání naturální . . . 350	Publikace zákonů . . . 153
— osobní donucení osob odpor kladoucích . . . 351	Působnost ministerstev . . . 17
— právní proti nálezům exekucním . . . 353	— samostatná, přenešená, zásady dozoru . . . 26
— proti nálezům a nařízením v správním řízení . . . 271	— veřejné správy . . . 1
— průvodní . . . 253	Rada ministerská . . . 16
— doplnění a nové . . . 254	— školní, zemská, okresní, místní . . . 18
— zkoumání průvodů . . . 268	— zemědělská, zemská, pomocný orgán . . . 18
— správního řízení jsou rozmanité . . . 150	Radní správního soudu, hlasují dle hodnoty služební . . . 197
	Radové obecní . . . 43
	Rady školní, zemské, okresní, místní, řízení kolegiální . . . 35
	Rakouské správní soudnictví, zásady a porovnání s Pruským . . . 135
	Reální exekuce . . . 344

Stránka	Stránka
Reassumierungsverfahren, obnovené řízení, povoluje vyšší stolice . . . 275	Rozhodování, otázka legálnosti, meritori . . . 34
Referát, spracování a přednesení, viz řízení 38, 40, 123, 127, 129	— a rekursy . . . 77
Referent, pojmenování v řízení kolegiálním, viz řízení . . . 38	Rozpuštění samosprávných sborů . . . 29
— přednáška, viz správní soud . . . 123, 127	Rušení veřejného pokoje a pořádku . . . 11
— sepisuje vyřízení . . . 129	Řád čelední, vedení exekuce, komu přísluší, vymáhání náhrady . . . 337
Regulativy, nařízení ministerstva . . . 18	— exekucní, potitický . . . 77
Rekurs, viz Odvolání a Stížnost . . . 286	— horní, odkázání k pořadu práva soukromého . . . 166
— jak se má upravit a předložit se zprávou . . . 286	— jedací správního soudu . . . 88
Rekursy . . . 77	— stavební, odkázání k pořadu práva soukromého . . . 165
Replika a duplika, řízení u správního soudu . . . 116, 126	— živnostenský, odkázání k pořadu práva soukromého . . . 165
— v řízení správním, kdy připouští se . . . 190	— — viz Expropriace . . . 239
Res judicata, správní soud, viz Stížnost . . . 107	Řády taxovní . . . 12
Restituce, kdy nastává a kdo ji povoluje . . . 304, 305	Ředitel komise, úloha při jednání . . . 179
— v příčině prošlé lhůty k stížnosti u správního soudu . . . 99	— — má si opatřiti známost o stavu věci . . . 180, 188
Revnice rozšiřování (Phylloxera vastatrix) viz expropriace . . . 223	— — zkoušeti legitimaci stran . . . 182, 186
Rodinné poměry . . . 12	— — věcné vyšetření . . . 189, 191
Rokování, správní soud . . . 127	— — pokus smíru . . . 194
Rovnoprávnost národní . . . 85	— — nemá činiti nátlak na strany . . . 194
Rozhodnutá věc, důvod k zamítnutí stížnosti u správního soudu . . . 107	Ředitelství velkostatku není oprávněno k stížnosti u správního soudu . . . 183
Rozhodnutí místodržitelství ve shodě s výborem zemským mají konečnou platnost . . . 169	Řeky, policie . . . 12
— neb opatření protizákonné, správní soud . . . 91, 112	Říšská rada, právo zkoušení vládní předlohy . . . 80
— — zrušení pro nedostatky správního řízení . . . 110	Říšské správní orgány . . . 16
— pravomocnost jeho, účinek, že ukončí se spor mezi stranami . . . 281	— zastupitelstvo, právo volební . . . 85
— poslední instance, začíná pravomocnost dnem vydání nálezu . . . 287	Říšský soud . . . 17, 162
— připouští se měnití . . . 79	— — instance kassační . . . 167
— speciální nemá do sebe moci praejudikátní pro jiné případy . . . 282	— — kompetenční spory se správním soudem . . . 91, 162
— správního soudu zásadně pokud se týče kompetencí a práva žalobního . . . 91, 97	— — ustanovení . . . 80
— viz Nález v správ. řízení 271, 272	— — složení a sídlo . . . 81
— vydání a doručení . . . 79	— — kompetence, řízení . . . 85
— zdělávání příčin, správ. soud 128	— — negativní spor o kompetenci . . . 86
	— — podpis advokáta . . . 86
	— — lhůta . . . 86
	— — obnovené řízení . . . 86
	— — přelíčení . . . 87
	— — zastupování . . . 87
	— — vykonání nálezů . . . 87
	— — zákonník, zařízení . . . 153
	Řízení expropriční viz Expropriace . . . 198
	— kolegiální, osobní odpovědnost funkcionářů . . . 35

	Stránka
Řízení kolegiální, zásady . . .	38
— — pojmenování referenta, vypracování referátu, přednesení referátu . . .	40
— — korreferent, uzavření sezení, hlasování a vedení protokolu . . .	41
— — obnovené . . .	275
— — provolací (ediktální) . . .	180, 181
— — námitky kdy propadají . . .	187, 191
— — kdy nalézá místa . . .	196
— — správní, komise, rozhodování, rekursy, výkon . . .	77
— — předpisy . . .	76
— — reforma . . .	76
— — zásady . . .	1
— — všeobecně . . .	74
— — zvlášť . . .	148
— — zásada projednávací a zásada vyšetřovací . . .	254, 148
— — jedná se o zájmy veřejné . . .	148
— — zjištění příběhu skutečného . . .	148
— — úředník jedná z moci úřední . . .	149
— — prostředky jeho rozmanité . . .	150
— — pravomocnost a příslušnost . . .	151
— — péče o vykonávání zákonů . . .	151
— — zákonníky, říšský a zemské, zařízení . . .	153
— — povinné zkoumání příslušnosti . . .	154
— — předpisy o kompetenci úřadů správních a soudních jsou donucovací a ne povolující (permissivní) . . .	154, 163
— — budiž dbáno legálnosti . . .	156
— — zavinění jest titul soukromoprávní . . .	158
— — podání omylem došla, postupují se příslušným úřadům . . .	158
— — zákony, jich poměr k nařízením . . .	158
— — zákony organické, význam . . .	159
— — způsoby a zvyky, kdy lze si jich všimati . . .	159
— — nařízení ministerská, ani „způsoby“ neruší předpisy zákonů . . .	159
— — nařízením nesmí měniti se předpisy zákona . . .	160
— — vynešení vyšších úřadů správních t. z. normální, nemají do sebe moci zákonů . . .	160
— — kterak se mají vykládati zákony . . .	160
— — sporná příslušnost, mezi úřady a soudy, odkázání k poradu práva soukromého . . .	161

	Stránka
Řízení správní, žaloba vyzývací, kdy se nepřipouští . . .	164
— — postup instancí musí se zachovati . . .	166, 167, 168, 169
— — postup instancí z nova nastane, když připustily se nové průvody . . .	167
— — obmezení práva k stížnosti, odvolání . . .	168, 169
— — kompetence a povinnosti veřených funkcionářů . . .	170—172
— — účel řízení který jest . . .	172
— — průběh a zásady, řízení přípravné . . .	173
— — oznámení, denunciac, anonymita . . .	173, 175
— — užívání jazyků zemských . . .	176
— — způsoby řízení: jednání stručné a ústní . . .	178, 179
— — — komisionální . . .	188
— — — obesláni stran včasné . . .	180
— — — má se vytknouti účel . . .	180
— — — dostavení se osobně . . .	181
— — — legitimace stran a jejich zastupování . . .	182
— — — konkrétní požadavky . . .	182
— — ustanovení opatrovníků . . .	183
— — nestání (kontumace) . . .	187
— — jednání komisionální: prohlášení věci . . .	189
— — slyšení stran, účastníků, znalců a svědků . . .	189
— — kontradiktorní řízení . . .	190, 191
— — narovnání mezi stranami . . .	192
— — moc exekuční . . .	193, 194
— — nemá se činiti nátlak na strany . . .	254
— — může se táhnouti jen k předmětům soukromoprávním, nikoliv k prospěchům veřejným . . .	195
— — protokol, potřebnosti . . .	195
— — komise mimo sídlo úřední . . .	196
— — ediktální . . .	196
— — koncessionální . . .	197
— — expropriační . . .	198
— — jednání komisionální v záležitostech vodních zvlášť . . .	240
— — O průvodech. Všeobecné zásady . . .	253
— — příběh skutečný, pravda materiální má se zjistiti . . .	253
— — prostředky průvodní a doplnění . . .	253, 254
— — o právních domněnkách . . .	254
— — notorita . . .	254
— — místní ohledání vůbec a v záležitostech vodních zvlášť . . .	255, 257
— — důkaz znalecký . . .	257

	Stránka
Řízení správní, kladení otázek znalcům i svědkům . . .	259
— — přísaha znalecká . . .	259
— — důkaz svědecký, správní úřad není úplně tím vázán . . .	263
— — obesláni znalců, pamětníků a svědků . . .	264
— — důkaz listinami . . .	265
— — — hlavní přísahou . . .	266
— — zkoumání průvodů . . .	268
— — pokud vázání jsou úřadové průvody po právu vodním . . .	269
— — pokud nálež znalecký zakládá se na číslicích, na zásadách vědeckých a provádí se logicky . . .	269
— — o náležích a nařízeních, a právních prostředcích proti nim . . .	271
— — sporná otázka má se uvést . . .	271
— — mají se uvést příčiny a zákony . . .	271
— — lhůta odvolací . . .	271
— — obsah náležů vyšších stolic . . .	272
— — povinnosti vyšších úřadů při zkoumání náležů . . .	274
— — obnovené řízení (Reassumirungsverfahren) . . .	275
— — důvody mají se sestaviti, aby stranám byly srozumitelné . . .	276
— — pravomocnost rozhodnutí, účinek že ukončí se spor mezi stranami . . .	281
— — pravomocnost rozhodnutí poslední instance začíná dnem vydání nálezu . . .	281
— — právní prostředky . . .	285
— — ohrazení neb představení jest mimořádným prostředkem právním . . .	286
— — odvolání přísluší každému účastníku . . .	285, 288
— — žaloba populární nepřipouští se . . .	288
— — odvolání v čas podané má účinek odkladný, effectum suspensivum . . .	290
— — opožděné . . .	290
— — opověď odvolání ústně, písemně neb telegraficky . . .	291
— — způsob podávání spisů odvolacích . . .	292
— — nemají se uváděti skutky nové . . .	292
— — prosba závěrečná . . .	292
— — stížnosti a roztržení: na výkony správních orgánů, na výkony exekuční, na porušení ústavních práv . . .	285, 293

	Stránka
Řízení správní, oprávněnost proti nálezům úřadů správních hledati pomoc u rádnych soudů . . .	295
— — o lhůtách odvolacích a stížnostních . . .	296
— — opatření rekursů, stížností a předložení . . .	302
— — nullita, kdy nastává . . .	303
— — uvedení v predešlý způsob a obnovení řízení správního . . .	303
— — provisorní opatření . . .	306
— — náklady řízení a zastupování, hlavní zásada . . .	307
— — předpisy všeobecné . . .	308
— — předpisy speciální . . .	310
— — zmírnění nákladu . . .	314
— — náklady právního zastupování . . .	314
— — doručování úředních výnosů . . .	320
— — vykonávání náležů a nařízení . . .	329
— — vymahání poplatků . . .	334
— — trestních pokut . . .	337
— — náhrady dle čeledního řádu . . .	337
— — prostředky donucovací . . .	340
— — vymahání daní . . .	340
— — politická exekuce . . .	341
— — assistence strážní a vojska . . .	348
— — práce a konání naturální . . .	350
— — osobní donucení osob odporujících . . .	351
— — moc úřadu opatření činiti pro veřejnou bezpečnost . . .	352
— — právní prostředky proti nálezům exekučním . . .	353
— — správního soudu viz Správní soud . . .	87
— — vnitřní . . .	89
— — stručnost . . .	77
— — úřední vnitřní . . .	13
Sazby, míry a váhy . . .	12
Samospráva, dohlédací právo . . .	23
— — orgány obecní . . .	43
— — orgány zemské, okresní, obecní . . .	43
— — právo dohlédací . . .	30
Samosprávné orgány . . .	18
— — kompetence . . .	43
— — zastavení činnosti . . .	29, 30
— — sbory, rozpuštění . . .	29
Samosprávní funkcionáři, obmezení kompetence . . .	170
Samostatná působnost, zásady, dozor . . .	26
Sbory samosprávné, rozpuštění . . .	29
Sečítání lidu . . .	4
Sekvestrace, viz Exekuce politická . . .	343

	Stránka
Senátní president správního soudu	88
Senáty správního soudu jak se skládají	90
— a říšského soudu složené k rozhodování kompetenčních sporů	91, 126
Sentence, právomocnost	281
Sezení správního soudu, konání policie při tom	89, 123
Shromazďovací právo	11
Shromazďování a spolčování, volnost	85
Schválení podniku, viz Plán, Expropriace	204, 205
Sídlo trvalé, příslušnost správních úřadů	152
— úřední, komise mimo	196
Silnice erární, zemské okresní a obecní, viz Expropriace	214
Silniční policie	12
Sirotky, opatrování	12
Skutečný příběh, dle něho rozeznává správní soud	110
— má se zjistiti v řízení správním	253
— — tot účel řízení	172
— — povinnost vyšších stolic	274
Skutek, právní poměr k vůli, správní soudnictví	136, 137
Složení kauce, viz Exekuce	344
— a sídlo říšského soudu	81
Služba a lesnická, pomocný orgán	18
— u správního soudu, placený úřad	88
— zdravotní, orgán pomocný	18
Služebník úřední, diety a cestovné	307
Služebnost, zřízení v právu expropriacním	209
Služebnosti lesní, narovnání o vykoupení mají moc exekuční	193
Slyšení stran, řízení správního soudu	117
— účastníků, znaleců a svědků	189
Smír, donucovací provedení	333
— vyjednávání mezi stranami, viz Narovnání	192
Snešení obecního výboru	32
— samosprávných orgánů zrušovati, moc dohlédací	26, 27
Sněm a zemský výbor, moc dohlédací	43
— moc zákonodárná	43
Sněmovna, právo zkoušeti vládní výkony	80
Snubní matriky	4
Soud nejvyšší zrušovaci (kasační)	16
— správní	17, 74

	Stránka
Soud správní, účel, sloužiti má k ochraně občanů proti nařizením orgánů veřejných	87
— — jednacím řád	88
— — jazyk německý	89
— — řádný, kompetence v záležitostech správních	166
— — říšský	17
— — kompetenční spory se soudem správním	91
— — přelíčení	87
— — zastupování	87
— — vykonávání nálezů	87
— — složení a sídlo	80, 81
— — kompetence	82
— — spory mezi soudy a úřady správními	82
— — spory mezi zeměmi a úřady	84
— — porušení práv politických řízení	85
— — negativní spor o kompetenci, podpis advokáta	86
— — lhůta	86
— — obnovené řízení	86
— — a správní, instance kasační	167
— státní	17
Soudce appellační, jeho povinnost zkoumati příběh skutečný, subsumování a průběh řízení	274
— civilní jedná jen k žalobě	148
— civilní nesmí k prokázání průvodů vybízeti	254
Soudní deponování nějakého platu, viz Exekuce	344
— exekuce v záležitostech správních kdy nastává	333
— ohledání mrtvol	11
— moc, pravidla, správní soud	109
— policie	5
— předpisy o doručování	324
— správa	2
Soudnictví a správa, rozdíl	75
— povaha a úloha	75
— správní	80
— — v Rakousku a Prusku, zásady a porovnání	135
Soudy, kdy povolány jsou k jednání proti nálezům správních úřadů	293
— kompetenční spory se soudem správním	91
— rozhodování o nálezích správních úřadů	79
— sporná kompetence při vyměrování náhrady v případech expropriacních	206
— a úřadové správní, sporná příslušnost mezi nimi	161
— — spory kompetenční	82

	Stránka
Soukromé právo, odkázání k němu	161
Soukromoprávné předpisy — nelze z pravidla užívat v poměrech státoprávních	278
Sousedstvo, ochrana při živnostech pomocí výhně, ohnišť, parních strojů a vodních přístrojů provozovaných	9
Soustava veřejné správy, Dr. Stein	3
Speciální rozhodnutí, viz Rozhodnutí	281
— zákony, platnost	156
Spisy jednacím, předkládání, viz Správní soud	117
Spolčovací právo	11
— a shromazďovací právo	8
Spolčování a shromazďování, volnost	85
Společná ministeria	16
Společnost a stát	2
Spolky nepolitické, t. j. vzdělávací, humanitní a zábavní	12
— tajné	11
Spor negativní o kompetenci, soud říšský	86
— ukončen se rozhodnutím	281
— právomocnost rozhodnutí kdy začíná	281
Sporné a nesporné záležitosti správní, správní soudnictví	144
— právo, správní soudnictví	138
— věci veřejného práva	83
— záležitosti mezi zeměmi, královstvími, obcemi a korporacemi	84
— kompetenční mezi soudy a úřady správními	82
— — mezi správním a říšským soudem, aneb mezi řádnými soudy	91
— — mezi zastupitelstvími zemskými a úřady vládními a mezi autonomními orgány zemskými	82
— o příslušnost mezi úřady správními a mezi soudy	161
— působení orgánů samosprávných	30
Správa duchovních záležitostí a vychování, kdy nastává expropriace	213
— finanční, spolupůsobení	13
— a kontrola státního dluhu, komise	17
— národohospodářská, v její obor spadá expropriace	203
— a soudnictví, rozdíl	75
Správa státní, negativní definice	83
— — — Dr. Ulbrich	3
— — veřejná, co jest	1
— — soustava Dr. Stein	1
— — péče a dohled k poměrům osobního, fyzického života	3
— — v příčině zdravotnictví	4
— — — veřejné bezpečnosti	4
— — činnost policejní	5
— — viz Osobní poměry	4
— — vnější, poměr k cizím státům	2
— — vnitřní, činnost směřující k obecnému blahu, ...	—
— soudní, ochrana právního pořádku, ...	—
— finanční, opatření prostředků hospodářských	3
— vojenská, ochrana státu	3
— zemská, orgány zeměpanské a samosprávné	18
Správní organismus vůbec	1
— orgánové, stížnost na výkon	285, 293
— orgány	1, 16
— policie, obor	11
— řízení, komise, rozhodování, rekursy, výkon	77
— — nedostatky	109, 110
— — reforma	76
— — všeobecně	74
— — zásady	1
— — zvlášť, viz Řízení	148
— soud	17, 74
— — instance kasační	167
— — složení a kollegiální organismus	88
— — kompetence, právo žalobní	91, 97, 102
— — řízení	109
— — všeobecná pravidla	109
— — přípravné řízení	114
— — řízení ústní	120
— — má rozeznávat podle průběhu skutečného	110
— — podstatné formy	110
— — rozeznává podle skutečného příběhu	110
— — zrušení rozhodnutí z důvodů protizákonnosti	112
— — úřady mají se spravovati míněním právním	112
— — zkoumání platnosti zákonů	113
— — odpověď na stížnost	114
— — replika a duplika	116
— — slyšení stran a předložení spisů	117
— — účastníci	118
— — ústní řízení	120
— — ustanovení	120

	Stránka
Správní soud, zastupování . . .	121
— — námitky proti řízení . . .	123
— — nedostavení se	123
— — odročení	124
— — pořádek jednání a mluvení .	123
— — nálezy jak čini	126
— — porada a úloha referenta . .	127
— — rokování	127
— — hlasování	127
— — usnesení	127
— — zdělávání příčin rozhova- cích	128
— — odstoupení od hlasu da- ného	128
— — výsledek hlasování a úloha zapisovatelova	128
— — vyřízení sepisuje referent .	129
— — nálezy po provedeném úst- ním přelíčení	129
— — vyhlášení nálezu	130
— — obsah nálezu	130
— — o nákladech řízení	131
— — pokuta za svévolnou stíž- nost	132
— — protokol o provedeném ří- zení	132
— — právní moc nálezu	133
— — zastavení řízení	133
— — zastupování před správním soudem	135
— — ustanovení přechodná	135
— — zásady našeho správního řízení a porovnání rakouského s pruským	135
— — příslušnost v policejních trestních záležitostech	135
— — ředitelství velkostatků není oprávněno k stížnosti	183
— — soudnictví	80
— — v Rakousku a Prusku, zá- sady a porovnání	135
— — věcné podklady	136
— — právo objektivně a sub- jektivně	136
— — úřad hledí k zachování práv- ního pořádku	173
— — postavení stran k němu, pro- sebné neb obranné	173
— — má o své kompetenci sa- mostatně rozhodovati	164
— — pravomocnost a příslušnost, definice	151
— — povinnost pečovati o vyko- návání zákonů	151
— — úřadové, mají se spravovati míněním právním soudu správ- ního	112
— — nálezy, kdy lze dovolávati se pomoci řádných soudů	295

	Stránka
Správní úřadové, instrukce . . .	77
— — moc opatření činiti a do- nucovati, propůjčovati oprávně- ností, dispense, licence, koncesse	13
— — úřady, nálezy, proti nim hle- dati pomoc soudu	79
— — nařízení, správní soud, kontrola	87
— — volné uznání, správ. soud . .	95
— — zrychlené jednání	78
— — zřízení, organizační před- pisy	77
— — a soudy, sporná příslušnost mezi nimi	161
— — spory kompetenční	82
— — úředník, činnost	74
— — jedná z moci úřední	148
— — vyšetřuje z povinnosti úřední	254
— — uspořádání obyvatelstva . . .	4
— — výkony vládní, zkoušení skrz sněmovnu	80
— — zákony, kodifikování	76
— — záležitosti, kompetence řád- ných soudů	166
Starosta obecní	22
Stát, právo z nouze, Staatsnoth- recht, viz Expropriace	202
— — právní organismus veškeré lidské společnosti	2
— — opanován panujícími třídami společenskými	7
— — a správa, pojem	1
Státní dluh, správa a kontrola, komise	17
— — dozor, právo, viz Právo 24, 26, 27	27
— — zásady, viz Právo	27
— — hospodářství, nejvyšší úřad účetní a kontrolní	16
— — občanství	4
— — organismus	2
— — správa, negativní definice . . .	83
— — negativní definice, Dr. Ulbrich	3
— — soud	17
— — státní úřad, pomocný organ	18
— — základní zákony, jich účinek .	159
Statistika vůbec	4
Státoprávní poměry nelze mě- řiti vždy předpisy soukromo- právními	278
Staatsnothrecht, právo státu z nouze, viz Expropriace	202
Státy cizí, poměr ku správě veřejné	2
Stavba škol, viz Expropriace . .	213

	Stránka
Stavby církevní, náklady komis- sionální	310
— — fortifikační, viz Expropriace .	213, 237
Stavby plavební, viz Expropiace .	222
— — veřejné, viz Expropriace . . .	214
— — vodní, viz Expropriace	214, 216
— — železničné, viz Expropiace . .	207
Stavební policie	9, 12
— — právo, jednání smířčí	192
— — viz Expropiace	214, 218
— — řád, náklady komissionální . .	310
— — odkázání k pořadu práva soukromého	165, 181
— — záležitosti, obec oprávněna jest k odvolání	289
Stavitelové oprávnění zástupci stran	187
Stavitelský úřad státní, po- mocný organ	18
Stein, Dr. Lorenz, soustava ve- řejné správy	3
Stejnokroj vojenský, obchod s částkami	12
Stížnost k říšskému soudu, podpis advokáta, lhůta	86
— — k správnímu soudu, když dů- vodná, zrušení rozhodnutí	112
— — — odpověď	114
— — — důvody k stížnosti	91
— — — jak a kdy podati	97, 99
— — — účinek odkládací	102
— — — obsah a upravení	102
— — — ku kterým stranám může se vztahovati	105
— — — přepisy a přílohy	105
— — — zamítnutí bez řízení (A li- mine)	107
— — na incidenční opatření, kdy se připouští	281
— — právo k ní	173
— — předložení v 8 dnech	79
— — vrácení	126
— — připouští se dodatné doplnění 272	272
— — připouští se ve všech instan- cích	157
— — omezení tohoto práva v jistých případech	168
— — kdy nepřipouští se k mini- sterstvu	169
— — rozřídění: na výkony správ- ních organů, na výkony exe- kuční, na porušení ústavních práv	285, 293
— — lhůty kterak se počítají a prodlužují	296
— — jak se má opatřiti spisy a předložiti	302
Stížnost svévolná pokutuje se, správní soud	132
Stížnost vedoucí, postavení jeho u přelíčení před správ- ním soudem	123
Stolice vyšší, obsah jich ná- leží	272
Strana, náklady řízení	307
— — zastupování před správním soudem buď sama neb advo- kát	122
Strany, jednání s nimi, slyšení .	188, 189
— — mohou navrhovati, co se má vyšetřiti	191
— — legitimace při jednání	182
— — narovnání mezi nimi, viz Na- rovnání	192
— — nesprávné poučení jich o lhůtách a instancích 271, 284, 289	289
— — obcování se správním soudem .	89
— — jazyk německý při přelíčení . .	89
— — obeslání k jednání komissio- nálnímu	180
— — obeslání, legitimace, narov- nání	77
— — slyšení, viz Správní soud	117
Stráž policejní, assistance viz Vykonávání	348
Střelivo a zbraň	11
Střelnice	12
— — vojenské, viz Expropiace 213, 237	237
Stručné řízení, vodní právo	256
Stručnost řízení	77
— — v jednání	178, 180
Subjektivně právo, správní soudnictví	136
Substituace, zmírnění diet a nákladů řízení	309
Subsumování pod zákon, zkou- mati má vyšší stolice	274
Súl a obchod s ní, viz Expro- priace	220
Svědék, důkaz jím, obeslání . . .	259—263, 264
— — pokud platí výpověď	269
— — kladení otázek jemu	259
— — náklady řízení	307
Svědkové, slyšení jich	189
— — výslech, řízení správní	79
Svědomí a víra, svoboda	85
Svědomé jednání, rušení ve- řejného pořádku	11
Svévolná stížnost, pokutuje se, správ. soud	132
Svězákonnost, organy správní . . .	16
Svoboda osobní	85
— — jednotlivce, postavení po- licie k ní	5

Stránka	Stránka
Svoboda osobní, obmezení 11	Úmrtí náhlé 11
— víry a svědomí 85	— — opatření policie 9
Škody když nastanou, mohou úřady provisorná opatření učiniti 306	Úmrtí matriky 4
— válečné, viz Expropriace 239	Uniforma vojenská, obchod s částkami 12
Škola, stavba, viz Expropriace 213	Upomenutí trestní, vymahání daní 340
Školní rada zemská, okresní, místní 18	Uprchlíci vojenští 11
— rady, zemské, okresní, místní, řízení kollegiální 35	— — dohled k nim 9
Šlechta, poměry 12	Úřad nejvyšší účetní a kontrolní nad státním hospodářstvím 16
Tajné spolky 11	— placený, služba u správního soudu 88
Tajemství úředního šetření, povinnost funkcionářů 172	— správní hledí k zachování právního (zákonného) pořádku 173
Taxovní rady 12	— — má o své kompetenci samostatně rozhodovati 164
Technické, oprávnění zástupci stran 187	— — není úplně vázán důkazem svědeckým 259, 263
Telegrafické opovězení odvolání 291, 302	— — právomocnost a příslušnost 151, 152
Territoriální neb věcná příslušnost správních úřadů 151	— — povinnost pečovati o vykonávání zákonů 151
Tiskové záležitosti 12	— stavitelský, státní, pomocný orgán 18
Trestanci propuštění, dohled k nim 8, 11	Úřadové centrální, příslušnost 152
Trestní pokuty, vymahání 337	— povinné zkoumání příslušnosti 154
— právo, správní soudnictví 137, 138	— správní, nálezy, kdy lze dovolávat se pomoci řídných soudů 295
— upomenutí, vymahání daní 340	— — postavení stran k nim, prosebné neb obranné 173
— zákonodárství policejní, kompetence správního soudu 135	— — povinni spravovati se mīnēním právním soudem správního 112
Trhadla 12	— — a soudní, předpisy o kompetencích jsou povahy donucovací a nikoliv jen povolující (permissivní) 154, 163
Trvalé sídlo, příslušnost správních úřadů 152	— — a soudy, sporná příslušnost mezi nimi 161, 162
Trýznění zvířat 12	— — vyšší, vynesení normální nemají moci zákonů 160
Tuláci a zahálci 8, 11	Úřady, korespondence se správním soudem 89
Ubytování vojska, viz Expropriace 213, 237	— korporace, obce, zastupují plnomocníci před říšským soudem 87
Účastenství jiných osob mimo žalovaného. Viz Řízení a Správní soud 118, 123	— politické, zrychlené jednání 78
Účastníci, slyšení jich 189	— — a policejní, vykonávání nálezu 329
Účel každého rozhodnutí nálezu aneb nařízení 271	— — judikatura 34
— řízení jest, aby zjistil se průběh skutečný 172	— protizákonná rozhodnutí a opatření, správní soud 91
Účetní a kontrolní nejvyšší úřad 12	— soudní a správní, spory kompetenční 82, 162
Účinek odkladný má odvolání v čas podané 272, 290	— správní, instrukce, kompetence úředních funkcionářů, stručnost řízení, obeslání stran, informace úředníka, legiti-
Uherský zákon expropriační 209	
Ukládání pořádkových pokut 30	
Ulrich Dr., definice státní správy 3	
Úloha referenta, správní soud 127	
— zapisovatelova, správní soud, zaznamená hlasování na referátě 128	
Umění a vědy, policie 12	

Stránka	Stránka
mace stran, způsob jednání, protokol, narovnání, komise, rozhodování, rekursy, výkon, exekuce 77	Ústavní zřízení, poměr správy veřejné 2
Úřady správní, moc opatření činiti a donucovati, propůjčovati oprávněnosti, dispense, licence, koncese 13	— — uchvacováno panujícími třídami společenskými 7
— — nálezy, proti nim hledati pomoc soudu 79	Ústavy vyučovací, volné zřizování 85
— — nařízení, správní soud kontrola 87	Ústní jednání a stručné 178, 179
— — zřízení, organizační předpisy 77	— opověď odvolání 291
— — volné uznání, správní soud veřejné, volné nabývání 85	— řízení u správního soudu, ustanovení 120
— vládní, spory kompetenční 82, 162	— nedostavení se 123, 126
Úřední jazyk, obce oprávněné ustanoviti si jazyk úřední 176	— odročeni 124
— — u správního soudu 89, 123	— nálezy po provedeném ústním přelíčení 129
— osoby, jich oprávněnost 154	— vyhlášení nálezu 130
— pomoc, právo ji vyhledávati, žádati a si stěžovati 173	Uvažování volné důkazů v řízení správním 268
— řízení vnitřní 13	— — nastává, když jde o povolení lhůt k náhradám pro veřejný fond 277
— sídlo, komise mimo 196	Uvedení v předešlý stav a obnovení správního řízení 285
— výnosy, doručování 320	— — — kdy nastává a kdo povoluje 303, 304, 305
— — donucené 327	Užívání zemských jazyků 176
— zvyklost, řízení správní 76	Vady v řízení, předmětem zkoumání vyšších stolic 274, 277
Úředníci státní i samosprávní, kompetence obmezení 170	Váhy, míry a sazby 12
— všeobecné povinnosti a chování 171	Válečné škody, viz Expropriace 239
— mlčení zachovávat 172	Věc rozhodnutá, důvod k zamítnutí stížnosti u správ. soudu 107
— a znalci, stížnost na liquidaci nákladů řízení 309	Věci movité, viz Exekuce politická 341
Úředník, diety a cestovné 307	— nemovité, prodej 347
— jednací, informace 77	Věcná příslušnost správních úřadů 151, 152
— jednání řídicí, úlohy 179	Vědy a umění, policie 12
— má si opatřiti známost o stavu věci 180	Velkostatek, ředitelství není legitimováno k stížnosti u správ. soudu 183
— má zkoušeti legitimaci stran 182	Verejná bezpečnost a pořádek, zachování 331
— konati věcné vyšetření 189, 192, 254	— — dohled k ní 5
— pokus smíru 194	— — policie 5
— nemá činiti nátlak na strany 194	— břemena, nenastává promlčení 278
— má se k jednání připravit, zjednati si znalost věci, viz Komisionální jednání 241	— správa co jest 1, 3
— správní, činnost 74	— — obory působnosti 1
— — jedná z moci úřední 148	— — představuje výkonnou moc 2
— — vyšetřuje z povinnosti úřední 254	— — Dr. Stein, soustava 3
Usněšení jak se děje u správ. soudu, nadpoloviční většinou 127	— — péče a dohled k poměrům osobního, fyzického života 3
— kterak se čini v řízení kollegiálním 41	— — v příčině zdravotnictví 4
Ústavní instituce 79	— — veřejné bezpečnosti 4
— práva politická, porušení, soud říšský 85, 162	— — viz Osobní poměry 4
— — — porušení, stížnost 293	— — uchvácení od panujících tříd 7
	Veřejné cesty, stavby a vydržování, viz Expropriace 207

	Stránka		Stránka
Veřejné dávky, navrácení platu konaného nemá místa (condictio indebiti)	278	Vojenská exekuce, vymahání daní	341
— dražby	12	— a kabinetní kancelář	16
— fondy, povolovati lhůty k náhradám, věc volného uvázení úřadů	277	— správa, ochrana státu	3
— ohledy, viz Expropriace	201	Vojenský stejnokroj, obchod s částkami	12
— právo, sporné věci	83	Vojenství, spolupůsobení	13
— příčiny, viz Policejní nálezy	281	Vojenští uprchlíci, dohled k nim 9, 11	
— prospěchy, k nim nemůže se vztahovati smír mezi stranami	195	Vojsko, assistence, viz Vykonávání	348
— úřady, volné nabývání	85	— ubytování, postoupení koní, mobilisace, střelnice, fortifikace, kdy nastává expropriace	213, 237, 239
— zájmy neb prospěchy a poměr osob k těmto, předměty správního řízení	148	— příprave	239
Veřejnoprávní důchod, pachtýř, práva jeho	279	Volební právo, aktivní i pasivní do zastupitelstva obecního a říšského	85
Veřejnost přelíčení u správního soudu	121	Volné nabývání veřejných úřadů	85
— publicita, zásada v řízení koncesionálním		— uvažování důkazů v řízení správním	268
Veřejný pokoj a pořádek, rušení	11	— — úřadů, povolení lhůt k náhradám pro veřejné fondy	277
— pořádek a bezpečnost, právo úřadu, opatření činiti	352	— uznání úřadů správních, správ. soud	95
Víra a svědomí, svoboda	85	— vystěhování	85
Vláda, výkony podrobena zkoušení sněmovny	80	— zdržování se, bydlení, nabývání jmění	85
Vládní úřady, spory kompetenční	82	Volnost mínění své pronáseti	85
— a vykonávací moc, základ právomocnosti správní	151	— spolčování a shromažďování	85
Vlastnické právo, obmezení, zrušení, viz Expropriace 200, 205		— u zřizování ústavů vyučovacích	85
Vnitřní řízení správního soudu	89	Výbor obecní	22
— správa	2	— — snešení	32
Vodní policie	9	— — okresní, kompetence	43
— právo	12	— — orgán samosprávy	21
— odkázání k pořadu práva soukromého	166, 181	— — — výkonný	43
— jednání, úlohy úředníka, obeslání a legitimování	186	— — v případech podjatosti obce, rozhodování jako první instance	169
— — námitky, jednání o nich kontradiktorní	191, 198	— zemský, orgán samosprávy	21
— — náklady řízení	311	— — a okresní, řízení kolegiální	35
— — řízení předběžné, provolací a stručné	256	— — a sněm, moc dohlédací	43
— — pokud vázání jsou úřadové nálezy znaleckými	269	Vyhlášení nálezů správ. soudu 130	
— — smír v příčině nákladu řízení	195	— zákonů a nařízení podmínkou právomocnosti	152
— — provolací řízení	196	Vyhoštění a honění	11
— — expropriace	224, 207	Vyhošťování a honění postřkem	8
— — služebnosti	210	Vychovávání	12
— — viz Komisionální jednání v záležitostech vodních	240	— správa, kdy nastává expropriace	213
— stavby, viz Expropriace . 214, 216		Výchoz učiniti k očitému spatření, řízení správní	253, 255
		Vyjednávací protokol, potřebnosti	195
		Vyjednávání, způsob	77
		Výkon, okresní výbor, orgán	43
		— řízení správní	77

	Stránka		Stránka
Vykonávání nálezů a nařízení politických a policejních úřadů	329	Vyvláštění	12
— soudní exekuce, kdy nastává	333	— řízení, viz Expropriace	198
— vymahání poplatků	334	Vyznání náboženská	12
— trestních pokut	337	Vyzvědači a verbíři, dohled k nim	9, 11
— dle čeledního řádu, vymahání náhrady	337	Vyzývací žaloba, kdy se nepřipouští	164
— prostředky donucovací	340	Všeobecné zásady o právo- dech	253
— vymahání daní	341	Vzdělávací spolky	12
— exekuce politická, zabavení, odhad, prodej věci movitých, sekvestrace, soudní depozice, exekuce reální	341	Zabavení, odhad a prodej věci movitých	341
— assistence strážní a vojska	348	Zábavní spolky	12
— práce a konání naturální	350	Zahálení, dohled	11
— osobní donucení osob odpor kladoucích	351	— a tuláci	8
— právní prostředky proti nálezům exekucím	353	Zajišťovací prostředky viz Exekuce	345
Výkonná moc, veřejná správa	2	Zájmy veřejné, viz Veřejné	195
Výkony správních orgánů, stížnost, — exekucní	285, 293	— — a poměr osob k těmto, předměty správního řízení	148
Vykoupení, viz Vyvazení	199	Základ právomocnosti správní, jest moc vládní a vykonávací	151
Vykupování a uspořádání břemen, instruce	78	Základní státní zákony, jich účinek	159
— řízení provolací	196	Zákon, užívání jeho	74
Vymahání poplatků a dávek likvidních	331, 334, 335	Zákoník říšský, zařízení	153
— trestních pokut	337	— zemský, zařízení	154
— náhrady dle čeledního řádu	337	Zákonný pořádek, zachování	173
— daní	340	— zástupce manželky jest manžel	187
Vyměrování v lesích, průseky, viz Expropriace	220	Zákonodárce, autoritu nesmí si osvojovati soudce	75
Vynešení vyšších úřadů správních, t. z. normální, nemají do sebe moci zákonů	160	Zákonodárská moc: císař, maršálek, sněm	43
Výnosy úřední, doručování	320	Zákonodárství trestní, policejní, upravení kompetence správního soudu	135
Vypovídání a vyhoštění cizinců	11	Zákony a nařízení, právomocnost jich, zásady	152
Výrobky, dohled zdravotní policie k nim	9	— — neznání neomlouvá	152
Výrok nálezu, který obsahuje dispoici, nabývá moc práva, nikolivěk odůvodnění, když vadné jest	281	— — zkoumání platnosti, správ. soudnictví	142
Výslech svědků, řízení správní	79	— — jich poměr k nařízením	158
Vystěhování a přebývání, volnost	4	— — nemohou se měniti nařízením	159, 160
— volné	85	— klausule derogatorní	156
Vyšetřování, zásada správního řízení	148	— organické, význam	159
Vyšší stolice, obsah jich nálezů	272, 274	— organizační, poměr k zákonům speciálním	155
— — povoluje obnovené řízení	275	— péče o vykonávání náleží úřadům správním	151
Vyučovací ústavy, volné zřizování	85	— platnost zkoumati, pokud oprávněn správní soud	113
Vyvazení (vykoupení), na něm zakládá se vyvláštění	199	— říšské	152, 153
		— zemské	152, 153
		— speciální, platnost	156
		— — řízení správní	76
		— správní, kodifikování	76
		— státní základní, jich účinek	159

Stránka	Stránka
Zákony stavební, živnostenský, horní, vodní, o myslivosti: odkázání k pořadu práva soukromého 165, 166	Zdravotní policie, dohled k výrobkům 9
— všeobecné, řízení správní . . . 76	— služba, orgán pomocný 18
Zálohy na náklady kommissionální 309	— správa, kordony, v příčině náhrady viz Expropriace 203, 214
Zamítnutí stížnosti k správnímu soudu a limine, kdy nastává, viz a limine 107	Zdravotnictví, kdy nastává expropriace 213, 214
Zapisovatel, úloha jeho, správní soud zaznamená hlasování na referátě 128	— péče a dohled veřejné správy 4
Zásada řízení správního jednání 148	Zdržování a bydlení volné 85
— — vyšetřovacího 148	Země, sporné záležitosti mezi sebou, s obcemi a korporacemi 84
— kolegiálního řízení 38	— okres, obec, zastupování před správním soudem 122
Zásady rozhodování správního soudu, pokud se týče kompetencí a práva žalobního 91, 97	Zemědělská rada zemská, pomocný orgán 18
— správního řízení 1, 173	Zemědělské záležitosti, viz Expropriace 213, 220
— soudnictví v Rakousku a Prusku 135	Zemědělství 12
— všeobecné o průvodech 253	Zeměpanské orgány správy zemské, viz Orgány 18
— státního dozoru 26	— a samosprávné orgány, kompetence 43
Zastavení řízení před správním soudem, kdy nastává, nemůže se obnovit 133	Zemská školní rada 18
Zástavní právo, exekuce politická 344	— zemědělská rada, orgán pomocný 18
Zastavovací moc vůči orgánům samosprávným 33	Zemské, okresní, místní školní rady, řízení kolegiální 35
Zástupci oprávnění, advokáti, notáři, technické, stavitelové 187	— silnice, viz Expropriace 214
Zastupitelstva zemská, kompetenční spory 82	— správní orgány 16
Zastupitelstvo obecní, aktivní a pasivní právo volební 85	— zastupitelstvo, kompetence . . . 43
— okresní 21	Zemský jazyk, užívání 176
— — a výbor, kompetence 42	— výbor, rozhodnutí ve shodě s místodržitelstvím mají konečnou platnost 169
— říšské, volební právo 85	— — řízení kolegiální 35
— zemské, kompetence 43	— — a sněm, moc dohlédací 43
Zastupování právní, náklady . 314	— zákoník, zařízení 154
— přelíčení u správního soudu . 121, 135	Zkoumání platnosti zákonů, právo správního soudu 113
— říšský soud 87	— průvodů v řízení správním 268, 269
— stran při jednání 182	— příslušnosti, povinnost úřadu 154
— osoby nepřítomné zastupuje opatrovník 183	Zkoumati platnost zákonů a nařízení, správní soudnictví . 142
— pokoutníci nepřipouštějí se . 187	Zločinci, dohled k nim 9
— v řízení vodního práva 242	Zločiny vypátrati, úlohou policie soudní i správní 5
Zásylky, donucené dodávání . . 327	Zmatečnost, důvody 303
Zatímná opatření, oprávněnost je učiniti 306	Znalci, místní ohledání 189
— — v záležitostech vodního práva 251	Znalec, náklady řízení 307
Závěrečná prosba v odvolání . 292	— stížnost na upravení likvidační . 309
Zavinění, jest povahou svou soukromoprávní titul 158	— nesmí se smlouvat o vyšší platy se stranami 309
Zbraň a střelivo 11	Znalecký důkaz, v řízení správním 257
	— — kladení otázek 259
	— — přísaha 259
	— — obeslání 264
	— — pokud vázání jsou úředové, když zakládá se na číslicích,

Stránka	Stránka
na zásadách vědeckých a provádí se logicky 269	Žaloba vyzývací nepřipouští se v řízení mimosporném 164
Způsob přešedlý, uvedení, kdy nastává a kdo povoluje 303, 304, 305	Žalobní legitimace, při obcích zvlášť uvažována budiž 183
— vyjednávání 77	— právo 173
Způsoby a zvyky (v řízení), kdy k nim hleděti jest 159	— — kohosi nemá omežováno býti vyměřením kratší lhůty . 277
— neruší předpisy zákonů . 159, 160	— — u správního soudu, viz Stížnost 91, 97
Zřízení ústavní 2	— — v řízení správním, správní soudnictví 138
Zřizování ústavů vyučovacích volné 85	Žalovaný a žalobce, postavení jich před správním soudem . 123
Zrušení nálezu (nullita) v právu vodním 242	Železnice zřízení, viz Expropriace 207, 210, 214
— rozhodnutí neb opatření pro nedostatky správního řízení . 110	Živelná neštěstí 11, 12
— — z důvodu protizákonnosti, správní soud 91, 112	Život bezúhonný 8
— vlastnictví, viz Expropriace 200, 205	— nebezpečství, pomoc 12
Zrušovací nejvyšší soud 16	Živnostenská policie 9, 11
Zrušovací snešení samosprávných orgánů, moc dohledací 26, 27	Živnostenské komory, pomocný orgán 18
Zvířata, trýznění 12	Živnostenský inspektor, pomocný orgán 18
Zvířecí nemoce, nakažlivé, viz Expropriace 214	— — rád, viz Expropriace 239
Zvyklost úřední, řízení správní 76	— — náklady kommissionální . . 310
Žaloba tak zvaná populární nemá místa v řízení správním 238	— — odkázání k pořadu práva soukromého 165
	— — řízení provolací 196

Od téhož spisovatele vydáno bylo:

1. **Der Streit um die Gemeindegründe.** Eine verwaltungsrechtliche Studie. Prag, 1879. Buchdruckerei von W. Nagel.
2. **Trestní právo policejní.** V Praze, 1882. Nakladatel J. Otto, knihkupec. Dva díly. Stránek 271. Cena 3 zl.
3. **Ústavní právo v Rakousku.** V Praze, 1885. Tisk a sklad Jindř. Mercy. Díl první: Ústavní právo říšské. Stránek 175. Cena 1 zl. Díl druhý: Ústavní a správní právo zemské pro království České. Stránek 251. Cena 1 zl. 40 kr. Díl třetí: Ústavní a správní právo obecní v Čechách. Stránek 468. Cena 2 zl. 40 kr.
4. **Právo vodní dle zákona ze dne 28. srpna 1870.** Tisk a náklad Jindř. Mercy. V Praze, 1886. Stránek 641. Cena 3 zl. 20 kr.
5. a) **Einige positive Vorschläge für die Verwaltungsreform.**
b) **Das Einquartierungsgesetz vom 11. Juni 1879 in der Theorie und Praxis.** Prag, 1882. In Commission bei J. Otto.
6. **Úvaha o spojení obce Karlínské s kr. hl. městem Prahou.** V Praze, 1884. Knihkárna M. Knappa v Karlíně r. 1885. Cena 40 kr.
Dodatek k tomu:
  - I. Upravení správního řízení, r. 1885. Cena 20 kr.
  - II. Zdravotní stav v obci Karlínské r. 1886. Cena 20 kr.
  - III. Petice obce Karlínské v příčině sloučení obcí předměstských s obcí kr. hl. města Prahy, r. 1887. Cena 40 kr.
7. **Petition der Gemeinde Karolinenthal in Sachen des Anschlusses an die Gemeinde der kgl. Hauptstadt Prag.** Heinr. Mercy 1887.
8. **O povinnosti obcí k vybírání a odvádění c. k. daní.** Nakladatel Rudolf Storch. V Karlíně, 1885.
Též německy:
Die Gemeinden sind zur Einhebung der Steuern nicht verpflichtet.
9. **O poměrech patronátních a nedostacích zákonodárcví církevního.** V Praze, 1887. Nakladatel M. Knapp v Karlíně.
10. **Návod k soustavnému zařizování obecních spisoven.** V Praze, 1887. Nakladatel M. Knapp v Karlíně.
- II. **O změnách řádu volení v obcích, dle zákona ze dne 16. dubna 1864, č. 7 z. z. V Praze, 1888. S dodatkem.** Tisk M. Knappa v Karlíně.

SEMINÁRNÍ
Státovéd.

KNIHOVNA
oddělení

REV15

UK PrF MU

3129S18736